ION RAȚIU

JURNAL

VOLUMUL 2

Printre spioni și trădători de țară (1955–1962)

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

ION RAȚIU

JURNAL

VOLUMUL 2

Printre spioni și trădători de țară
(1955–1962)

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

Colecţie coordonată de
DORU DUMITRESCU

ION RAȚIU

JURNAL

VOLUMUL 2

Printre spioni și trădători de țară (1955–1962)

Prefață de Nicolae C. Rațiu
Studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru

CORINT BOOKS
–2017–

ION RAȚIU (1917–2000) s-a născut la Turda. În primăvara anului 1940, la inițiativa unchiului său, Viorel V. Tilea, a plecat la Londra devenind cancelar diurnist la Legația României. După instaurarea regimului Antonescu și-a dat demisia de la legație și a rămas în Marea Britanie unde și-a continuat studiile ca bursier la Cambridge. A devenit unul dintre liderii emigrației românești. S-a remarcat în cadrul Central European Student and Youth Society, Free Romanian Movement, a fost corespondent al mai multor ziare, agenții de presă și posturi de radio din Occident. Din anul 1984, a înființat și condus Uniunea Mondială a Românilor Liberi. În ianuarie 1990 s-a întors în România și a candidat la Președinție. A fost deputat în Parlamentul României, vicepreședinte al Camerei Deputaților, respectiv reprezentant al României la North Atlantic Parliamentary Council (NATO). În 1991 a fondat ziarul *Cotidianul*. A scris, printre altele: *Policy for the West* (1957), *România de astăzi. Comunism sau independență?* (1977), *Moscova sfidează lumea* (1990), *Cine mă cunoaște în țară așa cum sunt?* (1991), *Politica pentru Occident* (1992), *Clive și Anna: piesă în două acte* (1995).

Redactare: Flori Bălănescu
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: Portret al lui Ion Rațiu din anii 1960. © Fundația Caritabilă Familia Rațiu din Londra.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-793-211-9

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RAȚIU, ION
Jurnal / Ion Rațiu; pref. de Nicolae C. Rațiu; studiu introd., note și ed. de Stejărel Olaru. - București: Corint Books, 2017-
vol.
ISBN 978-606-793-116-7
Vol. 2. : Printre spioni și trădători de țară: (1955-1962). - 2017. -
ISBN 978-606-793-211-9

I. Rațiu, Nicolae C. (pref.)
II. Olaru, Stejărel (pref.; note ; ed.)

821.135.1

Această carte a apărut cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Conținutul volumului nu reprezintă obligatoriu poziția oficială a Institutului.

THE RAȚIU FAMILY CHARITABLE FOUNDATION

Această carte a apărut cu sprijinul Fundației Caritabile Familia Rațiu din Londra.

Prefață

Să noteze în jurnal a devenit o practică obișnuită pentru Ion Rațiu. Așa cum menționa el însuși în prima prefață, sfatul cel mai înțelept este acela pe care ți-l dai singur. Cu toate acestea, foarte mult material fără legătură cu România a trebuit să cadă sub tăișul sabiei editorului, altfel volumele ar fi fost cu cel puțin o treime mai lungi. Pe de altă parte, în această perioadă activitatea politică a lui Ion Rațiu a cunoscut o expansiune, dar și o mai largă recunoaștere și apreciere, devenind demnă de consemnare. Reputația lui a crescut, nu doar în rândurile diasporei politice românești, ci și în acelea ale politicienilor britanici, redactorilor de ziar, oamenilor de radio și de televiziune și jurnaliștilor, în general.

În 1955, multe se scriseseră despre cei cinci tineri refugiați români care ocupau sediul Legației României la Berna. Cu toate că Ion Rațiu a încercat să dea unitate modului în care diaspora română a gestionat incidentul, manevrele pentru obținerea statutului de lider par, încă o dată, mai importante decât găsirea unei soluții și decât potențialul utilizării acestui incident pe plan internațional, în scopul de-a atrage atenția asupra condițiilor grele din România. Totuși, implicarea lui Ion Rațiu l-a adus clar în atenția Securității, rețeaua acesteia în rândurile diasporei fiind, fără îndoială, deja activă în semănarea discordiei. Din 1955, raporturile Securității nu l-au mai menționat drept „un anume Ion Rațiu".

În 1956, Ion Rațiu a lansat *Presa Română Liberă*, un buletin de știri bilunar, dedicat evenimentelor din România sau din blocul sovietic, cu relevanță pentru România. A finanțat el însuși apariția acestui buletin, de îndată ce afacerile i-au permis un atare efort. Întreaga operațiune beneficia de un buget atât de mic, încât îmi amintesc că mergeam la biroul lui, sâmbătă dimineața, dădeam eu însumi drumul la mașina de duplicat Gestetner și sortam paginile care trebuiau expediate. Securitatea era, bineînțeles, foarte îngrijorată de existența publicației, care era trimisă tuturor ambasadelor occidentale și politicienilor din capitalele Europei și din întreaga lume. Au încercat cu disperare să afle cum și de unde ne parveneau știrile din România.

Cartea lui Ion Ratiu, *Policy for the West*, a fost publicată în 1956, fiind extrem de bine primită, cu numeroase recenzii și cu recomandarea ca lectură obligatorie pentru analiștii politici. Lansarea acestui volum și larga recunoaștere de care s-a bucurat i-au adus o enormă satisfacție lui Ion Rațiu, în special la primirea unui mesaj codat de la tatăl său, aflat în România, care îl felicita pentru „lucrare".

În octombrie 1958, ca reacție la o remarcă a lui Gyorgy Marosan, fostul viceprim-ministru al Ungariei, precum că „despre socialism nu ar trebui să se glumească niciodată", Ion Rațiu și Josef Josten, co-fondatori ai IFFJ (International Federation of Free Journalists), au lansat expoziția internațională de caricatură politică, intitulată „The Great Challenge". Inaugurată în Marea Britanie de fostul prim-ministru, Sir Clement Attlee, în Washington, în 1959, de vicepreședintele Richard Nixon, iar la New York, de senatorul Hubert Humphrey, expoziția făcea ca Ion Rațiu să nu mai poată fi ignorat de Gheorghiu-Dej și de regimul de la București. Cel mai militant dintre grupurile de exilați români le părea, acum, a fi cel din Londra și, în consecință, s-a stabilit necesitatea luării unor contra-măsuri.

În ianuarie 1960, cu sprijinul English Speaking Union, lui Ion Rațiu i s-a oferit prilejul unui turneu american de prelegeri, de 90

de zile. Acolo a vorbit, în aproximativ 40 de state, despre pericolul răspândirii regimurilor comuniste la nivel mondial. Mesajul lui a fost bine primit de un segment al publicului american și, cu siguranță, remarcat de autoritățile comuniste.

Ion Rațiu consemnează în jurnalul său numeroase întâlniri și conversații cu tot felul de oameni, interesanți, importanți, utili, și buni, și răi. Un exemplu din această din urmă categorie este Silviu Crăciunaș, a cărui fugă din România, în 1957, și intrarea ulterioară în Anglia fuseseră susținute financiar de Ion Rațiu, care i-a asigurat și un editor pentru lucrarea intitulată *The Lost Footsteps*. Silviu Crăciunaș și alții, precum Ion Murgu, Gicu Pop sau Nicolae Oprean, raportau în detaliu Securității despre Ion Rațiu și activitățile sale, fără știrea acestuia și chiar fără să știe unii de ceilalți. În ciuda acuzațiilor reciproce că sunt informatori ai Securității, Rațiu a continuat să aibă încredere în acești oameni, punându-le ocazional la încercare onestitatea și caracterul, însă fără să creadă vreodată, cu adevărat, că erau informatori. Poate că i se părea inacceptabil să creadă așa ceva. Pentru el, faptul că oamenii aceștia păreau să îl ajute era suficient. Ar fi fost șocat și s-ar fi întristat dacă le-ar fi descoperit adevărata natură, așa cum transpare ea din acest volum, care oferă, în premieră, un studiu detaliat al dosarelor Securității.

Îmi amintesc foarte bine de Crăciunaș, fiindcă era adesea în preajma familiei noastre. În biroul tatei, acasă la noi, invitat la cină, de multe ori în compania nevroticei lui soții, Sanda, alături de noi la ieșiri în familie. Era un personaj în egală măsură dezgustător și servil, și îmi amintesc că mie și fratelui meu, Indrei, ne displăcea profund insistența cu care ținea să urce în dormitorul nostru și să ne sărute de noapte-bună. Dar cum se mai pricepea să vorbească!, iar el și tata stăteau de vorbă până târziu în noapte. Era înalt, slab, cu ochelari groși și vorbă domoală. Nu îmi plăcea deloc. Pe ceilalți obișnuiți ai familiei, despre care s-a dovedit ulterior că fuseseră informatori, nu i-am văzut prea des și nici nu i-am cunoscut prea bine. Oricum, nu înțelegeam românește, așa că, după

eventuala cină, mă refugiam la etaj și citeam o carte, ocupație infinit mai interesantă pentru un copil de zece ani, decât interminabilele discuții aride despre politica românească, ce nu păreau să ducă nicăieri.

Mult mai simpatici erau alți doi vechi prieteni ai lui Ion Rațiu, Dinu Daponte și George Serdici. Veneau la noi la cină, cu sau fără superbele lor soții, și rămâneau apoi să joace dame cu tata, ore în șir, bând cantități apreciabile de vin și brandy. Conversațiile lor erau presărate cu glume și hohote de râs. Prietenia cu Daponte a durat toată viața și mi-l amintesc pe Dinu, în ianuarie 2000, scriind în cartea de condoleanțe a Patriarhiei câteva cuvinte simple, dar grăitoare: „Goodbye old chum – Dinu" [*La revedere, prieten vechi*]. Cu Serdici a fost altă poveste, un om care, în ultimă instanță, l-a trădat pe tata din pură gelozie și frustrare. În 1990, când, fiind bolnav și imobilizat la pat, nu a putut, așa cum visase, să se întoarcă în România, a decis să ruineze șansele la un viitor politic ale fostului său prieten, ponegrindu-l pe nedrept în fața unora precum Emil Ghilezan sau Corneliu Coposu, și în fața oricui stătea să îl asculte din PNȚCD.

Viața lui Ion Rațiu a fost plină de astfel de trădări, din partea unor prieteni, așa-zișI prieteni, colegi, membri ai propriului său partid. Poate, din pricina faptului că ținea să cultive un cerc atât de larg de cunoștințe; cred, totuși, că mai degrabă din pricina geloziei, fiindcă toate păreau să îi vină atât de ușor: succesul financiar, succesul la femei, succesul în sport, în cercurile jurnalistice și politice. Dacă acest tip de resentimente constituie o trăsătură specific românească sau ține, în general, de natura umană, e dificil de spus. Însă, Ion Rațiu s-a considerat întotdeauna, în ciuda tuturor greutăților și trădărilor, un om foarte norocos.

După toate câte s-au întâmplat de-a lungul vieții sale, au rămas mulți oameni care l-au iubit, l-au respectat și l-au sprijinit.

NICOLAE C. RAȚIU

Pe urmele lui Tony

21 octombrie 1955. O zi obişnuită de toamnă. Aflat în Londra, Ion Raţiu a petrecut câteva ore la birou, apoi în anturajul prietenilor săi şi al familiei. Împlinise deja 38 de ani şi trecuseră 15 ani de când s-a stabilit în Anglia. În 1945 s-a căsătorit cu Elisabeth, care provenea dintr-o familie aristocrată respectabilă şi tânărul cuplu avea deja doi copii, Indrei şi Nicolae. Ion Raţiu învăţase limba engleză cu entuziasm, scria, cocheta cu jurnalismul, una din pasiunile lui, se gândea că e momentul să-şi pornească propria afacere şi îşi construia relaţii cu importanţi politicieni englezi, pentru că mariajul cu Elisabeth i-a deschis şi mai larg uşa politicii mari de la Londra. Prietenii din România îl alintau Iancu, iar cei englezi John. Ion Raţiu, la doar 38 de ani, trăia povestea sa de succes aşa cum puţini exilaţi reuşiseră la vârsta lui.

În aceeaşi zi, 21 octombrie, Raţiu nu s-a gândit vreo clipă că Direcţia de Informaţii Externe (DIE) a Securităţii a hotărât deschiderea unui dosar individual de urmărire informativă pe numele lui. Venise şi acest moment, pentru că ofiţerii DIE îi întâlniseră prea des numele în ultimii ani în misiunile lor. În motivare s-a menţionat, printre altele, că „numitul Raţiu Ioan, zis Iancu, [...] a scris o serie de articole calomnioase la adresa regimului nostru [şi] este unul din susţinătorii şi animatorii Mişcării de Rezistenţă din apus"[1]. I-a fost desemnat numele conspirativ de obiectiv *Tony*[2].

---

[1] Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (ACNSAS), fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 1.

[2] Între 1955 şi 1989 lui Ion Raţiu i-au fost desemnate mai multe nume conspirative, precum *Tony*, *Relu Ioan*, *Răducanu* şi *Codruţ*. Practica

Decizia luată pe 21 octombrie s-a justificat pe concluziile muncii de informaţii depuse în ultimele luni. La 8 mai 1955, Securitatea din regiunea Cluj a adunat cu greu informaţii pentru un raport nesemnat, relativ amplu ca dimensiuni, dedicat lui Ion Raţiu şi familiei sale din ţară. Este o fişă personală în care sunt prezentate datele biografice şi informaţii fragmentare referitoare la activitatea sa de la Londra. Documentul a fost făcut în pripă, facil, lipsit de profunzime şi profesionalism, pentru că cea mai mare parte a informaţiilor sunt eronate. Sunt menţionate ca surse de informare scrisorile şi cărţile poştale prin intermediul cărora Raţiu trimitea veşti familiei sale din Turda, interceptate şi fotocopiate de Securitate. Raportul, aşa superficial redactat, a fost adnotat cu o rezoluţie din partea proaspătului director-adjunct al Direcţiei I-a Informaţii Externe, Nicolae Doicaru, la mai bine de o lună, pe 24 iunie 1955, care îndemna la continuarea verificărilor: „Tov. Oprescu[1]: cunoaşte emigraţia[2] ceva despre el?

---

acordării unui nume conspirativ nu este specifică doar informatorilor sau agenţilor, ci şi „obiectivelor" – persoane sau organizaţii care fac obiectul unei urmăriri informative cu scopul conspirării acţiunii. De asemenea, la anumite intervale de timp este luată măsura schimbării numelor conspirative tot în sensul asigurării clandestinităţii, însă în cazul lui Raţiu s-a folosit cu predilecţie numele conspirativ *Tony* până în 1989.

[1] Dorel Oprescu (nume iniţial: Edelstein, schimbat în 1946) (1921–1990), ofiţer de Securitate responsabil în acea perioadă de sectorul anglo-american. A fost activist PCR (1944–1945), apoi ofiţer de informaţii, licenţiat în drept (1948) şi doctor în ştiinţe economice; funcţionar SSI (din 1945), şef al Subsecţiei Politice (1946), apoi la Secţia Informaţii (Externe), transformată în Direcţia I (Informaţii Externe, în 1951). A fost trimis sub acoperire de consul la Istanbul (1948–1950) şi ca secretar II, la Reprezentanţa politică a României la ONU (1957–1959). În perioada 1960–1961 a fost mutat în Miliţia Capitalei, Secţia 13, iar în 1961 a fost trecut în rezervă, din motive medicale, cu gradul de lt.-col. După trecerea în rezervă a lucrat şi la Banca Naţională, desfăşurând şi activităţi de protocol, cu acordul Securităţii, începând cu 1973 (mulţumiri lui Claudiu Secaşiu pentru informaţiile biografice furnizate).

[2] Referire la Serviciul I, structură specializată din cadrul Direcţiei de Informaţii Externe (DIE) în 1955, care se ocupa cu activitatea operativă în rândul emigraţiei române.

Dar rezidența[1] noastră? Se pare că nu este un caz de care noi ne ocupăm. În cercurile ziaristice putem pătrunde"[2].

Doicaru avea dreptate, Rațiu încă nu era „un caz" pentru rezidența DIE de la Londra, care atunci, în vara anului 1955, nu desfășura o activitate intensă în Anglia. Ofițerii de Securitate de la Cluj au muncit însă cu mai multă râvnă decât colegii lor din Londra și au recitit corespondența dintre Ion Rațiu și tatăl său în căutarea de noi date, mai ales că la 15 august 1955 generalul Vasile Vîlcu, șeful Direcției I-a Informații Externe, a semnat ordinul 11.150 / II în urma căruia se accelera strângerea cât mai multor informații relevante despre Rațiu și familia sa. În săptămânile următoare, subordonații colonelului Mihail Nedelcu[3], șeful Direcției Regionale MAI Cluj, vor elabora două rapoarte, la 21 august și la 10 octombrie. În primul raport, deși de această dată sunt transmise mai multe informații, Nedelcu i-a menționat lui Vîlcu faptul că „până în prezent, familia Dr. Rațiu Augustin din Turda nu a fost încadrată informativ. Începând din luna iulie a.c., Serviciul Raional MAI Turda a trecut la studierea anturajului de prietenie a familiei Dr. Rațiu cu scopul încadrării lor informative, prin recrutare sau prin dirijarea unui informator calificat"[4].

---

[1] Termenul *rezidență* denumește oficial filialele Direcției de Informații Externe a Securității din străinătate. Ofițerul DIE care are rolul de șef al rezidenței trebuie să coordoneze munca celorlalți ofițeri membri ai rezidenței, să le asigure condiții de muncă, să protejeze secretul asupra informațiilor culese de aceștia, informații care sunt predate ofițerilor din unitățile centrale. De asemenea, șeful rezidenței coordonează și rețeaua informatorilor, a agenților externi recrutați în funcție de planul de măsuri și de indicațiile primite de la unitățile centrale.

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 2.

[3] Mihail Nedelcu (nume real: Nedelcu Mihailov), ofițer de Securitate de naționalitate bulgară. A condus Direcția Regională Cluj în perioada 1951–1957 (vezi detalii biografice în Liviu Pleșa, „Cadrele de conducere din Direcția Regională de Securitate Cluj. Date biografice (I)" în *Caietele CNSAS*, anul II, nr. 1 (3), 2009, Editura CNSAS, București, 2010, pp. 119–123).

[4] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 7.

Al doilea raport de la Cluj, cel din octombrie, a fost mult mai bine structurat, chiar dacă a preluat o parte din erorile anterioare. Informațiile biografice ale membrilor familiei Rațiu sunt mai numeroase, cu accent pe Augustin Rațiu[1], tatăl lui Ion Rațiu, considerat „element înrăit" și „un dușman de moarte al comunismului". Nedelcu s-a plâns într-un mod voalat și umil de faptul că nu mai poate desfășura acțiuni de interceptare a corespondenței familiei Rațiu, ceea ce îi suprima principala sursă de informații, menționând că „din august a.c. nu am mai interceptat nicio scrisoare întrucât toată acțiunea a fost predată Direcției I-a și probabil au fost interceptate scrisorile de către Direcția [I-a]. În cazul când se poate vă rugăm a se trimite câte o copie din scrisorile către Iancu Rațiu sau părinții acestuia pentru a putea urmări în continuare acțiunea"[2].

Documentul a primit din nou rezoluția apăsată a lui Doicaru: „În termen de 10 zile să se dea răspuns-indicații despre felul cum să procedeze în viitor în această cauză"[3], referindu-se la felul în care vor fi implicate în operațiune regionala Securității din Cluj și Serviciul F, ultimul având atribuții privind controlul corespondenței. Răspunsul cu indicații a sosit pe 21 octombrie, semnat chiar de Vasile Vîlcu, care i-a transmis lui Nedelcu că va primi copiile dorite ale scrisorilor interceptate, precizându-i totodată că regionala pe care o conducea trebuie să muncească mai mult, nu doar să citească telegrame și scrisori: „este necesar să treceți de urgență la încadrarea informativă a lui Rațiu Augustin

[1] Augustin Rațiu (1884–1970), tatăl lui Ion Rațiu. Descendent al familiei Rațiu de Nagylak din Turda, Augustin Rațiu a fost avocat, obținând titlul de doctor în drept la Cluj și Budapesta. A participat la Primul Război Mondial și în 1918 a fost numit comisar al orașului Turda pentru a organiza gărzile naționale. Decan al Baroului de avocați și primar al orașului Turda, în 1950 i-a fost confiscată moșia, a fost arestat și internat în lagărul din București-Ghencea, unde a executat o pedeapsă administrativă de un an. După câteva luni a fost eliberat, i-a fost retrasă pensia, iar familia sa a fost evacuată din locuință.

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 15.

[3] *Ibidem*, f. 11.

prin recrutarea sau dirijarea, în acest caz, a unui informator calificat"[1]. Din acel moment, etapele birocratice fiind încheiate, Ion Raţiu a devenit un „caz", un obiectiv informativ al DIE.

Aşa a pornit totul. În fiecare zi, lună, an, s-a construit, rodat şi perfecţionat un mecanism complicat de urmărire informativă a lui Ion Raţiu, care s-a oprit brusc, ca un velier în mijlocul mării, într-o zi fără vânt, abia pe 4 ianuarie 1990, când Raţiu împlinise 72 de ani şi se pregătea să se întoarcă acasă. Atunci s-a făcut propunerea de „închidere a dosarului personal Tony" şi de clasare a materialelor în arhivă pentru că, subit, „nu mai prezintă interes"[2]. În această perioadă de aproape 35 de ani, Securitatea l-a urmărit pe Ion Raţiu la Londra sau în toată lumea, precum şi familia sa din România. Au fost recrutaţi informatori special pentru „problema Raţiu", prieteni sau colegi de şcoală din copilăria petrecută la Turda sau rude, prieteni şi colaboratori aflaţi în anturajul său la Londra. Au fost trimişi agenţi să se împrietenească cu el, să-l mintă sau să-l descurajeze, alţii să-i sustragă materiale din birou, au fost pregătite cu grijă operaţiuni în care emisari ai Securităţii urmau să-l întâlnească în străinătate sub diverse legende, s-au organizat mijloace complexe de influenţare a sa de către Serviciul D[3] şi, probabil, s-au pregătit acţiuni de anihilare fizică. Toate acestea au necesitat implicarea mai multor departamente ale serviciului secret comunist şi a generaţii de ofiţeri de Securitate, a unei reţele de informatori care s-a dezvoltat în timp, cheltuirea a sute de mii de dolari şi scrierea a mii de note informative, fişe, interceptări şi rapoarte. Desigur, Securitatea nu a privit niciodată *problema Tony* din această perspectivă. Oricât de vaste ar fi fost resursele implicate şi oricât de întinse în timp, ele au fost considerate necesare şi niciodată destule. Iar justificarea alocării şi cheltuirii acestor resurse a realizat-o tot Securitatea, pentru că Raţiu,

[1] *Ibidem*, f. 19.

[2] *Ibidem*, dosar 30978, ff. 168–169.

[3] Serviciul D – dezinformarea serviciilor de spionaj străine, unitate specială în cadrul Securităţii.

dacă la început, în 1955, a fost un simplu „fugar" și „trădător de țară", la scurt timp a devenit „agent", „spion" și, în 1961, „terorist". Iar pe urmele lui *Tony*, pe urmele unui terorist, se stă o viață, nu doar 35 de ani.

De fapt, cine erau combatanții acestui front nevăzut care s-a întins pe mai mult de trei decenii? Pe de o parte, Securitatea, cum numim generic serviciul secret represiv al regimului comunist din România. La București, Direcția de Informații Externe a Securității a fost structura centrală care s-a ocupat de Ion Rațiu, în special prin intermediul Serviciul I care pe atunci desfășura activitate operativ-informativă în rândul emigrației române din străinătate. Serviciul I avea în componență trei Birouri, în funcție de aria geografică distribuită, iar Biroul II acoperea activitatea românilor aflați în exil în mai multe țări, printre care și Anglia. Câțiva ani mai târziu, a fost implicat în operațiunile de influențare a lui Ion Rațiu și Biroul III, care s-a ocupat de activitatea informativă în cadrul bisericilor române din străinătate[1]. În „problema Rațiu", vârful de lance al DIE a fost rezidența de la Londra. O echipă mică, formată în 1955 din cinci ofițeri de Securitate, care aveau legenda[2] că sunt diplomați ai ambasadei, angajați ai Agenției Economice a României de la Londra sau ai biroului TAROM. Sub coordonarea șefului rezidenței, un rol vital urma să-l joace rețeaua de informatori de la Londra, atât de importantă în munca de informații.

În România, alături de DIE sau *centrala*, cum o mai numeau ofițerii rezidenței, au fost implicate alte direcții centrale sau teritoriale ale Securității, în funcție de natura operațiunilor informative care s-au derulat împotriva lui Rațiu. Printre acestea, Direcția a II-a

[1] Vezi o descriere a structurii Securității în Florian Banu, Liviu Țăranu (coord.), *Securitatea 1948–1989, vol. I. Monografie*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016. Menționăm că, odată cu trecerea anilor, Securitatea a trecut prin numeroase reorganizări, iar denumirile departamentelor, serviciilor și birourilor au fost schimbate.

[2] *Legendă* înseamnă crearea unui scenariu fals, bine documentat, pentru activitatea unui ofițer sau a unui agent acoperit.

(Contraspionaj), Direcţia a III-a (Informaţii interne), Direcţia Regională Cluj şi Serviciul raional Turda, care i-au urmărit permanent pe membrii familiei Raţiu din Turda, recrutând informatori din cercul lor de prieteni. Aceeaşi sarcină a avut-o şi Direcţia Regională Timişoara pentru că fratele lui, inginerul Mircea Raţiu, s-a mutat la Timişoara, sau Direcţia Regională Ploieşti pentru că sora lui, Maria Raţiu, obţinuse un post de inginer la Institutul Petrochim Ploieşti. Au mai fost implicate Direcţia de Filaj şi cea de Anchete, Serviciul independent F (controlul corespondenţei), Serviciul independent T (tehnic-operativ), Serviciul D (Dezinformare) etc.

De cealaltă parte a frontului s-a aflat Ion Raţiu, zugrăvit de Securitate în documentele secrete cu adjectivele menţionate mai sus, şi care, în realitate, nu însemnau altceva decât faptul că era anticomunist şi se manifesta ca atare, având drept scop final ruinarea regimului politic din ţara sa. Obiectiv mult prea ambiţios, putem spune, dar care tânăr, aflat în libertate, independent din punct de vedere financiar şi cu dragoste de patrie nu şi-ar fi dorit, în naivitatea lui, să facă acest lucru pentru ţara sa îngenuncheată de teroare?

Desigur, confruntarea nu a fost atât de inegală, cum pare la prima vedere. Alături de Raţiu au stat familia, unii dintre prieteni, români, englezi, americani sau de alte naţionalităţi, mulţi dintre ei având de suferit şi devenind obiective ale Securităţii pentru simplul motiv că Raţiu i-a menţionat, nevinovat, într-o discuţie sau într-o scrisoare interceptată. Pe aceştia îi vom descoperi în jurnalul său. Unii au fost politicieni englezi influenţi, cei mai mulţi parlamentari, membri ai guvernului sau diplomaţi, cu care Raţiu a dezvoltat relaţii de stimă reciprocă, de obicei durabile. Printre ei, neîndoielnic, ofiţeri ai diferitelor structuri de informaţii din Marea Britanie, precum Scotland Yard, Special Branch sau Military Intelligence, Section 5 (MI5). Despre aceştia, oare a ştiut Ion Raţiu care le este apartenenţa reală? Le-a cunoscut activitatea adevărată? De fapt, urmând firul încâlcit al raţionamentului Securităţii, întrebarea care contează ar trebui să fie aceasta: a fost sau nu Ion Raţiu „spion" al acestor servicii de informaţii?

În primul rând, trebuie spus că în anul 1955 Securitatea se juca prea uşor cu astfel de calificative. Orice inamic politic, orice persoană incomodă care se dorea eliminată putea fi acuzată că a făcut „spionaj în slujba imperialismului anglo-american", iar dovezile în acest sens ori erau inexistente, ori ridicole. Şi totuşi, stăruim în găsirea unei explicaţii: cât de „justă" a fost gândirea, cât de temeinic a fost raţionamentul Securităţii când a decis apartenenţa lui Ion Raţiu la spionajul englez?

Să spunem şi faptul că, la 21 octombrie 1955, când i s-a deschis dosarul de urmărire informativă, în hotărârea care justifica măsura luată nu s-a menţionat că acesta este spion. În acel moment, vina lui Raţiu era doar aceea că este „corespondent al unui ziar englez", că „scrie articole calomnioase" şi este „susţinător şi animator al Mişcării de Rezistenţă din apus". Desigur, aşa cum am arătat, dosarul s-a alcătuit în grabă, cu informaţii luate din corespondenţa dintre Ion Raţiu şi tatăl său în condiţiile în care încă nu existau informatori recrutaţi în anturajul lui Augustin Raţiu la Turda şi nici în cercul de prieteni ai lui Ion Raţiu la Londra. Aceste informaţii au fost luate parţial din scrisorile interceptate. Altele, printre care cea referitoare la faptul că susţine şi animă mişcarea de rezistenţă, dintr-o declaraţie dată de episcopul Vasile Leu, în timpul unei anchete, la 6 iulie 1955:

> Referitor la Iancu Raţiu cunosc următoarele: original din Turda, este nepotul lui Tilea şi a făcut studiile în Kambridge unde l-a prins războiul şi n-a mai revenit în ţară. S-a căsătorit cu fiica unui dintre cei mai mari fabricanţi de sticlă din Anglia, are doi copii. [...] Având o situaţie materială foarte bună, este unul din susţinătorii întregii vieţi româneşti nu numai din Anglia ci şi din alte ţări. A scos o revistă în 1950, nu mai cunosc titlul, însă caracterul acestei reviste este de propagandă anticomunistă. [...] Raţiu ţinea în mod onorific anumite conferinţe la BBC. Circula foarte mult prin capitalele europene şi era unul din animatorii mişcării de rezistenţă din Apus. Este foarte mândru şi-i place să fie tratat ca mare domn, cea ce mă îndreptăţeşte să cred că nu era

un agent al IS[1] însă cred că era un colaborator cu misiuni vremelnice și excepționale al politicii engleze și IS[2].

Așadar, cronologic, primul care menționează faptul că Ion Rațiu ar putea fi colaboratorul structurilor de informații din Anglia, desigur, vremelnic și în mod excepțional, nu este un ofițer de Securitate al rezidenței de la Londra sau un informator, ci un deținut politic, fost militant împotriva comunismului. Episcopul Vasile Leu[3] fugise din România în 1948 și s-a stabilit în Anglia, însă în 1952 a fost răpit de sovietici din Austria și anchetat la Moscova și la București, fiind inițial condamnat la moarte, apoi eliberat în 1964. Rațiu l-a cunoscut pe părintele Leu pe 20 iunie 1949, la Londra, notând în jurnalul său această întâlnire: „Frumos, cu barbă căruntă, cu crucea ortodoxă abia întrezărită sub haina preoțească, are o față senină și liniștită. O frumoasă figură de preot"[4]. În următorii ani, până în 1952, Ion Rațiu s-a întâlnit cu Vasile Leu de mai multe ori, consemnând discuțiile lor în jurnal. În timpul anchetelor de la București, Vasile Leu a fost constrâns să dea declarații despre toți românii pe care i-a cunoscut în exil, declarații bătute la mașina de scris de dactilografele puțin știutoare de carte ale Securității, care oricum scăpau nesancționate pentru că șefii lor erau la fel de inculți. Una dintre declarațiile lui Leu, cea referitoare la Rațiu și din care am citat mai sus, a fost folosită de Securitate pentru a fundamenta hotărârea de deschidere a dosarului de urmărire informativă a lui Rațiu.

---

[1] *Intelligence Service*, denumire frecvent folosită în perioada anilor 1950–1960 a serviciilor de informații din Anglia, termenul fiind specific pentru Military Intelligence, Section 6 (MI6), serviciul de informații externe britanic.

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 10.

[3] Vasile Leu (1903–1978), absolvent al Facultății de Teologie, episcop al Episcopiei Autonome din Europa Apuseană. Răpit de sovietici, condamnat la moarte în 1954, este eliberat în 1964. Moare în 1978 la Cernica și este înmormântat în cimitirul mănăstirii (n. coord.).

[4] Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile unui exil îndelungat (1940–1954)*, Editura Corint, București, 2017, p. 418.

Totuşi, Securitatea a preluat din declaraţia preotului răpit doar informaţia despre activitatea lui Raţiu în cadrul *mişcării de rezistenţă*, lăsând la o parte sugestia că este un fel de spion cu jumătate de normă. În perioada 1955–1956, Raţiu a rămas consemnat în documentele Securităţii drept „fugar", „element reacţionar" sau o persoană care desfăşoară „activitate contrarevoluţionară". Spre sfârşitul anului 1956, însă, DIE are în sfârşit primul informator recrutat care se întâlneşte destul de frecvent cu Raţiu, Ion Murgu. De la acesta a plecat prima informaţie care a atras atenţia Securităţii că statutul de spion al lui Raţiu merită să prindă contur. La începutul lui noiembrie 1956, Murgu a semnalat rezidenţei că Raţiu i-a declarat că „are o legătură serioasă în ţară" de la care primeşte informaţii despre situaţia politică internă, dar şi despre unităţile militare din Banat, unde sunt localizate şi care sunt comandanţii lor[1]. Acelaşi informator, la 22 noiembrie 1956, a întărit opinia iniţială spunând că „nu e exclus ca Raţiu să aibă mult mai multe contacte în ţară, judecând aceasta după diversitatea ştirilor cu caracter de exclusivitate senzaţională pe care se complace să le publice în fiţuica sa"[2].

Informaţia a alarmat rezidenţa, care a alertat centrala DIE. La rândul ei, DIE (Direcţia I-a) a diseminat informaţia către Direcţia a II-a (Contraspionaj), cea care avea atribuţiile de a demara verificările necesare în ţară, precum şi către Direcţia Regională Cluj, care trebuia să verifice cu multă atenţie eventualele informaţii criptate transmise prin intermediul scrisorilor dintre Raţiu şi membrii familiei sau prietenii din Turda[3]. Desigur, Ion Raţiu a exagerat, nu avea o astfel de „legătură serioasă" care să-i transmită informaţii cu caracter militar sau dacă a avut-o ea nu se regăseşte în dosarul de urmărire informativă şi nici nu a fost menţionată în jurnal. Dar pentru Securitate a fost destul încât să se frământe şi să-l considere pe Raţiu drept o posibilă rotiţă

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 48.

[2] *Ibidem*, f. 96.

[3] *Ibidem*, ff. 57–58.

dintr-un mecanism mai mare, serviciul de spionaj britanic sau *Intelligence Service*, cum mai era intitulat în epocă.

Un an mai târziu, pe 26 noiembrie 1957, afirmațiile lui Ion Murgu au fost întrecute cu zel exagerat de un alt informator. Este vorba de Silviu Crăciunaș care, în primul său raport după ce a ajuns la Viena în luna martie a aceluiași an cu sprijinul financiar al lui Rațiu, a inventat fapte și a transformat realitatea în scenariul de care avea nevoie, cu spioni englezi, americani, francezi, și în care el trebuia să joace rolul principal, acela de agent secret dublu, loial doar României comuniste. Raportul lui este o combinație între ficțiune și realitate, plăsmuind grosolan, pe alocuri, acolo unde bănuia că DIE nu poate verifica din alte surse. Referitor la Rațiu, Crăciunaș a afirmat că era un „paravan" al Intelligence Service și că este implicat în acțiunile subversive ale spionajului englez menite să înlăture comuniștii de la putere: „Ei se pregătesc acum ca să dezlănțuie asemenea acțiuni mai bine organizate decât în Ungaria și simultan în cât mai multe țări pentru că nutresc speranța că în asemenea împrejurări forțele armatei sovietice vor fi dispersate și nu vor fi în stare să facă față simultan și peste tot loviturilor pregătite de ei"[1]. În al doilea raport, realizat la 1 martie 1958, Crăciunaș a relatat o presupusă discuție, pe care ar fi avut-o cu Rațiu, în care acesta i-a mărturisit adevărata sa activitate de la Londra:

> Iancu Rațiu mi-a spus că în toamna [anului] 1957, Intelligence Service l-a ajutat să-și deschidă biroul personal de transporturi, punându-i la dispoziție camerele respective în chiar centrul Londrei, Regent Street, colț cu Piccadilly Circus. Mi-a arătat biroul său, care are două intrări și ieșiri cu totul separate, special ales pentru a putea servi ca loc de întâlnire fără ca cineva care intră să mai poată fi văzut când iese afară. Mi-a spus că scopul Intelligence Service-ului (și al său) este de a deveni mare om de afaceri și mare politician român, astfel ca după eliberarea țării să poată juca un rol politic și economic principal în România, având de la spate sprijinul Intelligence Service[2].

[1] *Ibidem*, dosar 638, vol. 63, ff.. 3, 43.

[2] *Ibidem*, ff. 54–55.

În același raport, pentru a întări afirmația că Rațiu era un instrument al spionajului din Anglia, Crăciunaș a oferit câteva exemple ale acțiunilor subversive în care a fost implicat Rațiu. Printre ele, fuga atletului român Ion Opriș, extrem de mediatizată la acea vreme, care a reușit să rămână în Anglia în 1956 cu sprijinul lui Rațiu în timp ce participa la un concurs internațional: „Iancu Rațiu este cel care a atras pe fostul ofițer RPR – Opriș – să ceară azil politic în Anglia tot pe linia planurilor Intelligence Service-ului de a da o lovitură politică prestigiului RPR"[1].

Exemplele lui Crăciunaș continuă, însă ele sunt exagerate și pot fi demontate ușor. Firma de transporturi s-a înființat cu sprijinul financiar primit de la baroneasa Gabrielle Bentinck și nu de la serviciile secrete, așa cum Rațiu a notat în jurnalul său la începutul lui septembrie 1957:

> Cu Gaby la Klosters. Accept un împrumut de £10 000 din partea ei. Am nevoie de acești bani pentru a cumpăra societatea Julius Rudert, Ltd., pe care am creat-o eu, dar care aparține societății Pall Mall Deposit & Forwarding Co. Ltd. Gaby a vrut să-mi dăruiască acești bani. N-am putut să accept. Oferta ei este însă foarte importantă pentru mine, pentru că cu puțin noroc aș putea să creez o bază serioasă financiară pentru a susține o activitate politică românească sănătoasă și serioasă. Să dea Bunul Dumnezeu!

Iar în ceea ce privește fuga lui Opriș, este adevărat că Rațiu a semnalat în prealabil Scotland Yard-ului intenția de a-l sprijini pe sportiv, însă polițiștii, potrivit însemnărilor din jurnal, nu l-au încurajat și nici nu l-au susținut din punct de vedere operativ[2]. Dimpotrivă, la 6 decembrie 1956, aflăm din jurnal, a fost în mod formal avertizat ca pe viitor să nu mai organizeze astfel de evadări:

> Tite de la Scotland Yard îmi cere să-mi vorbească. Vine cu asistentul său. Vorbim diverse chestiuni de interes general. Pe

[1] *Ibidem*, f. 55.

[2] Vezi notița din jurnal (16 iulie 1956) care cuprinde detalii despre episodul fugii lui Ion Opriș, rolul lui Ion Rațiu și implicarea poliției metropolitane.

urmă îmi dă avertismentul de care-mi vorbise Jefficote acum două zile. Mi-l citeşte cu grijă dintr-un carnet şi-mi spune că vine din partea subsecretarului de stat de la Interne. Rolul meu în afacerea Opriş i-a plictisit pentru că le-a forţat mâna să-l accepte prin publicitatea ce i s-a dat, chiar înainte de a fi avut ocazia să-l verifice. Mi-a cerut să mă abţin de la astfel de acţiuni în viitor. Foarte politicos şi prietenește.

Crăciunaş a avut dreptate doar atunci când a spus că scopul lui Raţiu „este de a deveni mare om de afaceri şi mare politician român, astfel ca după eliberarea ţării să poată juca un rol politic şi economic principal în România", obiectiv onorabil pentru orice exilat care îşi pregătea momentul întoarcerii acasă. Analizând retrospectiv această afirmaţie am putea spune că informatorul DIE, măcar în această privinţă, a fost vizionar. Şi, având în vedere că a murit în 1998, a trăit să vadă cu ochii lui cum i s-a împlinit propria profeţie. Altfel, entuziasmul cu care a raportat permanent relaţia directă şi apropiată dintre Ion Raţiu şi Intelligence Service a pus Securitatea în situaţia de a-l considera spion, şi observăm acest lucru şi în documentele interne ale Securităţii. Deja, prin vara anului 1958, Raţiu este numit „trădător de patrie"[1], iar de aici către statutul de spion mai era un singur pas.

Oliviu Beldeanu, coordonatorul grupului care a atacat Legaţia României de la Berna în februarie 1955, l-a cunoscut şi el pe Ion Raţiu. Prima dată în Elveţia, când Raţiu s-a dus la procesul acestuia. De altfel, primele însemnări din acest jurnal se referă la evenimentul de la Berna şi la eforturile pe care Raţiu le-a făcut pentru a mobiliza personalităţile exilului cu scopul de a fi alături, într-o acţiune politică unitară, de membrii grupului Beldeanu. Cei doi s-au revăzut în toamna anului 1957, când Beldeanu a fost eliberat, şi în ianuarie 1958, când „eroul de la Berna" a vizitat Londra. Câteva luni mai târziu, în august, a fost răpit de Securitate într-o acţiune desfăşurată în colaborare cu Stasi în Berlinul de Est, iar în

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 180.

1960 a fost executat la Jilava. În timpul anchetelor, ofițerii de Securitate au făcut cu Beldeanu ceea ce făcuseră înainte și cu alți români răpiți din Occident, precum Vasile Leu sau Aurel Decei: l-au obligat să scrie declarații despre românii din exil pe care i-a cunoscut. Unele s-au referit la Rațiu despre care, în aprilie 1959, printre altele, a spus: „Dacă lucrează cu vreun serviciu de spionaj concret nu știu nimica, dar cred că lucrează cu cel englez. Opriș îmi spunea ceva în legătură cu fuga lui și cu Rațiu, și de aici bănuiesc că Rațiu lucra cu ceva serviciu, aceasta era și părerea lui Opriș"[1].

Cineva, unul dintre anchetatori, a subliniat cu un creion aceste rânduri și le-a semnalat cu o săgeată pentru a scoate în evidență importanța mărturisirii arestatului. Așadar, o altă sursă, Beldeanu, și el considerat agent anglo-franco-american, confirma teoria deja acceptată că Rațiu lucrează cu servicii secrete inamice și, la fel de important, conferea un plus de încredere informațiilor trimise în trecut de Crăciunaș, ceea ce i-a oferit acestuia din urmă mai multă autoritate în relația cu Securitatea.

Lucrurile însă pot fi explicate ușor, cu ajutorul jurnalului pe care cititorul îl are acum în mână. În ceea ce îl privește pe Opriș, aflăm că Rațiu s-a dus personal cu el la Ministerul de Interne pentru a-i netezi procedurile de obținere a statutului de refugiat, după ce vizita i-a fost aranjată, tot la rugămintea lui Rațiu, de inspectori ai Scotland Yard. Opriș, emoționat, speriat de ceea ce i se întâmpla și de atenția care i se acorda, a tras propriile sale concluzii privind relațiile lui Rațiu, concluzii pe care le-a transmis mai departe. Explicații găsim și în ceea ce privește afirmația lui Oliviu Beldeanu din timpul anchetei de la București. În februarie 1958, pe când se afla la Londra la invitația lui Rațiu, Beldeanu s-a întâlnit cu un reprezentant al Scotland Yard, iar întâlnirea a fost aranjată de Rațiu, la rugămintea polițiștilor londonezi, chiar în biroul său:

> Întrebările au fost standard. Nimic interesant. Doreau doar să știe dacă n-a venit aici în Anglia să facă o organizație clandestină

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 187.

subversivă pentru Liga Românilor Liberi. Beldeanu a râs și le-a răspuns foarte clar că n-are absolut nicio intenție să facă așa ceva.

Dar Securitatea nu avea jurnalul lui Rațiu la îndemână. Dacă l-ar fi avut, ar fi aflat că Rațiu însuși conștientizase că are o astfel de problemă pentru că și românii respectabili, nu doar informatorii, făceau astfel de afirmații pe seama lui: „Joi, 26 mai 1960. Cina la Noël Bernard[1]. [...] Noël chiar mi-a indicat că, foarte probabil, se suspectează că eu lucrez pentru vreunul dintre Serviciile Secrete Apusene, probabil cel englez. L-am asigurat că n-am avut niciodată ceva de a face cu astfel de servicii".

Începând cu anii 1958–1959 nu au mai existat îndoieli că „fugarul" român de la Londra este, în realitate, spion. În documente, referindu-se la el, ofițerii de Securitate au început să menționeze mai des că Rațiu acționează „sub îndrumarea serviciilor de informații englez și american"[2], iar în anii 1970 nimeni din Securitate nu mai putea să susțină contrariul pentru că verdictul era categoric: „recrutat mai întâi de către englezi, iar din 1963 lucrează și pentru CIA"[3]. Această afirmație a serviciului secret comunist, după cum se vede, a fost construită în așa fel încât nu mai admite nicio contrazicere. Totuși, întrebarea de la care am plecat credem că încă nu și-a primit răspunsul corect.

Trebuie spus că însuși Ion Rațiu, voit sau nu, a încurajat formarea acestei opinii de către cei din jurul său pentru că, uneori, în discuții politice cu prieteni sau cunoscuți, precum Opriș sau Beldeanu, s-a referit adesea la englezi și, mai târziu, la americani, despre care a spus că-i sunt apropiați și buni sfătuitori. Fără să explice exact cine sunt aceștia, practic el singur sugera că are legături directe cu serviciile secrete din Occident, amănunt observat și de informatorii DIE, care spuneau că Rațiu este sprijinit de

[1] Noël (Bercovici) Bernard (1925–1981), jurnalist și analist politic. A lucrat la BBC și Radio Europa Liberă, unde a fost numit directorul serviciului românesc între 1955–1958 și 1965–1981.

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 189.

[3] *Ibidem*, f. 289.

englezi şi americani „cu care se laudă că este intim prieten"[1]. Astfel de afirmaţii au fost făcute de Raţiu de-a lungul timpului, chiar până în 1989, fiind recunoscute atât de prietenii care i-au fost în preajmă, cât şi de unii agenţi ai DIE în notele lor secrete.

Jurnalul său ne confirmă că, în fond, Raţiu nu a minţit. Dincolo de faptul că vina de a fi considerat spion de Securitate este parţial şi a lui, prin maniera sibilinică de a povesti despre legăturile cu „prietenii" englezi sau americani, în realitate Raţiu a avut astfel de relaţii pe care le-a menţionat şi în jurnal. Prima referire a fost făcută pe 14 februarie 1956, când a notat că „Margaret Feeney îmi spune că Jeffcote de la Serviciul Secret ar vrea să mă cunoască însă n-a putut să vină în ultimul moment. Va aranja însă o întrunire". După două zile, la 16 februarie, Raţiu a consemnat noi informaţii interesante despre inspectorul Jeffcote:

> Margaret Feeney mă duce la Jeffcote la Scotland Yard. Vrea să ştie mai mult despre cel care a pretins că este refugiat român în căutarea unui ajutor catolic şi care a dispărut de îndată ce a auzit că vor să-l pună în contact cu mine. E un tip înalt, cu cărare foarte joasă la stânga, păr castaniu, englezească perfectă. Teoria lui Jeffcote e că a dorit doar să verifice dacă organizaţiile catolice sunt în stare să ajute pe refugiaţi şi dacă pot să aibă legătură directă cu România. Tot îl mai caută. M-a prezentat apoi unui oarecare E.R. Tite, care se ocupă de români. M-a întrebat de toate. I-am spus foarte clar că nu vreau să fiu informator (Gâldău, „aşazisul preot" – ca să citez cuvintele întrebuinţate de Jeffcote – a fost unul), dar că sunt gata să-i ajut oricând vor să mă contacteze. În felul acesta am pus capăt sugestiei lor de a le da informaţii. Sunt printre români oameni care ar crea dificultăţi la venirea lui Bulganin şi Hruşciov? Care e situaţia procesului de la Berna? De ce iau eu atitudine personală? Ştiu de atitudinea celorlalţi români faţă de mine? Ce face Tilea? Voi pleda la proces? Vom avea avocaţi britanici? Le-am răspuns absolut deschis, fără înconjur, strictul adevăr.

[1] *Ibidem*, f. 205.

Cei doi inspectori Scotland Yard, Special Branch, Jeffcote şi Tite, au găsit un pretext rezonabil, cel referitor la refugiatul român, pentru a organiza o întâlnire cu Ion Raţiu pe care probabil îl aveau în vedere de ceva vreme. Din acel moment, din februarie 1956, Raţiu, Jeffcote şi Tite, la care se adaugă şi inspectorii Gibson, Hobbs sau detectivul Williams, se vor mai întâlni, dar nu ştim exact care a fost frecvenţa acestor întâlniri. Cunoaştem doar ceea ce Raţiu a încredinţat jurnalului său, pe care îl ţinea încuiat într-un seif, şi putem înţelege de ce, mai ales că şi Securitatea aflase de el, iar pe la începutul anilor 1960 a început să-l caute. În jurnal, Jeffcote apare mai rar, ultima menţiune despre acesta fiind făcută în martie 1958. Însă E.R. Tite, care şi-a declinat identitatea de inspector şi coordonator al unui birou din cadrul Scotland Yard, Special Branch, care avea atribuţii de supraveghere a comunităţii de români, a fost mai activ decât Jeffcote, cel puţin aşa reiese din jurnal, ultima întâlnire cu Tite fiind înregistrată în iunie 1962. Atât Jeffcote, cât şi Tite au afirmat că sunt reprezentanţi ai Scotland Yard, aspect asupra căruia putem doar specula[1].

Inspectorul Tite atrage atenţia cititorului acestui jurnal în momentul când face o primă încercare de recrutare a lui Raţiu, care a consemnat acest lucru:

---

[1] Scotland Yard, sau Poliţia metropolitană din Londra, are în componenţă un departament special, numit Special Branch, care din punct de vedere operaţional este însărcinat cu investigarea şi arestarea persoanelor care reprezintă o ameninţare la adresa securităţii statului, în această categorie intrând şi agenţii secreţi din ţări inamice, ofiţerii acestui departament având dreptul să facă arestări. Operaţiunile Special Branch sunt desfăşurate în colaborare cu ofiţerii Millitary Intelligence, Section 5 (MI5), serviciul de informaţii intern, cunoscut şi sub denumirea de Security Service. De regulă, ofiţerii MI5 sunt cei care produc şi furnizează probe colegilor de la Scotland Yard, Special Branch, pentru că nu au competenţa de a face arestări. Deşi există o astfel de delimitare a atribuţiilor, în realitate inspectorii Special Branch, chiar dacă lucrează în cadrul poliţiei metropolitane, sunt coordonaţi de MI5. Trebuie menţionat şi faptul că ofiţerii celor două servicii de informaţii (MI5 şi MI6) uneori foloseau nume fictive în contactele lor cu publicul, mai ales cu străinii.

Luni, 8 octombrie 1956. Tite mă întreabă din nou dacă am lucrat sau colaborat vreodată cu serviciile secrete (MI5). Când am confirmat că n-am făcut-o niciodată, mi-a spus: „Don't you want to? I am sure we'd be glad to have you work, with us"[1]. I-am răspuns foarte clar: le stau întotdeauna la dispoziție. Sunt gata să-mi pună orice fel de întrebări. Sunt dispus să răspund cât mai exact posibil. Eu însă nu pot să mă angajez să lucrez pentru ei și nu doresc, în nici un fel, să devin informator. Rostul meu, după cum îl văd eu, este să iau o atitudine deschisă, publică, împotriva comunismului.

După cum menționează Rațiu, Tite l-a întrebat despre colaborarea cu MI5 *din nou*. Apoi, Tite a avansat propunerea de colaborare din partea MI5, și nu a Scotland Yard, unde a spus că lucrează, ceea ce poate fi un indiciu că Tite ar fi fost în realitate ofițer acoperit al MI5 sau că ar fi fost intermediarul acestui serviciu de informații.

Nu știm cu exactitate câte întâlniri și convorbiri telefonice au fost între ei din februarie 1956, când s-au cunoscut, până în octombrie când a fost făcută atât de direct propunerea de colaborare, element important în analiză, care ne-ar fi indicat la ce nivel de încredere se găsea relația dintre cei doi. Însă din moment ce Tite a găsit că este timpul să-i vorbească deschis despre acest lucru probabil a simțit că toate condițiile necesare sunt îndeplinite, inclusiv cele legate de seriozitatea și cinstea lui Rațiu. Tite însă a greșit. Cele aproape opt luni care trecuseră de când s-au cunoscut erau totuși prea puțin. În plus, probabil nu i-a construit profilul psihologic în mod temeinic, etapă esențială într-o procedură de recrutare. Rațiu era exact așa cum l-a descris părintele Leu în anchetele Securității, *mândru*, și îi plăcea *să fie tratat ca un mare domn*. Adică avea o personalitate puternică și complexă și nu era interesat ca prin intermediul MI5 să-și găsească un rost în viață. Un ofițer de informații colaborează cu o astfel de personalitate

[1] „Nu vrei? Sunt sigur că am fi încântați să lucrezi cu noi!" (în lb. engl.) (n. red.).

prin exploatare în orb[1], nu prin subordonare. Tite, de asemenea, nu a înțeles că lui Rațiu îi lipseau prea puține lucruri, nu avea nevoi sau necesități nerealizabile, iar perspectivele carierei sale se arătau atunci extrem de favorabile. În plus, Rațiu iubea prea mult libertatea, iar angajamentul său de colaborator într-o rețea de informatori a MI5 l-ar fi pus în situația de a o pierde.

Totuși, ceva îi lipsea lui Rațiu. Ceva ce își dorea mult: informația secretă, analiza profesionistă și confidențială despre scena politică locală și internațională, în special despre regimul comunist din România, iar faptul că MI5 putea să-i ofere așa ceva l-a determinat să-i dea lui Tite un refuz politicos, pe de o parte, dar care cuprindea opțiunea unei relații de colaborare de la egal la egal, nu de subordonare. Ceea ce i-a permis lui Rațiu să rămână independent, nu „sub îndrumarea" MI5, cum considera Securitatea că este.

Alte discuții dintre Rațiu și inspectorii Scotland Yard, Special Branch sunt descrise în jurnal și lăsăm cititorul să le descopere. Faptul că Tite nu a mai fost menționat în jurnal începând cu anul 1963 nu înseamnă altceva decât că acesta a ieșit la pensie. În locul lui vor apărea alți inspectori, dar despre ei vorbim în volumul al treilea al jurnalului. Indiferent cum au preferat să se recomande, ca fiind angajați ai Scotland Yard, Special Branch sau MI5, de un lucru suntem siguri: serviciile de informații engleze erau prezente în joc. Rațiu, în tabăra lui, nu a fost singur.

Odată începută urmărirea informativă, ea s-a construit în principal pe două planuri de acțiune: Londra și Turda. Pe de o parte, la Turda, membrii familiei urmau să fie încercuiți din punct de vedere informativ, astfel încât nicio informație relevantă despre Ion Rațiu să nu scape Securității. Însă în perioada 1955–1957, ofițerii de Securitate din Cluj și Turda care trebuiau să îndeplinească această misiune păreau că sunt actorii unei opere dramatice, regizată într-un

[1] Metoda practicată de un ofițer sau agent de a culege informații folosind o identitate falsă.

mod ridicol chiar de șeful lor, colonelul Mihail Nedelcu, care nu a fost vreun maestru al contraspionajului. În același timp, Augustin Rațiu, care interpreta rolul personajului principal al piesei, dar fără să știe acest lucru, parcă se încăpățâna să joace un alt scenariu decât cel pregătit în laboratoarele Securității din Cluj.

Bătrânul Rațiu a fost o persoană precaută, care și-a manifestat „nemulțumirea lui față de regimul de democrație populară numai în cercuri restrânse"[1]. După eliberarea din arest a avut „aceeași atitudine față de regimul nostru însă a devenit foarte prudent"[2], înțelegând ce consecințe grave pentru libertatea sa pot avea câteva cuvinte nepotrivite rostite în public. Astfel că încercările repetate de a se infiltra un informator în mijlocul familiei Rațiu au eșuat, pe de o parte din cauza conduitei extrem de circumspecte a lui Augustin Rațiu, iar pe de altă parte pentru că informatorii aleși nu se ridicau la nivelul intelectual al lui Augustin Rațiu, fiind persoane pe care acesta abia dacă le tolera în jurul său. Descendent al familiei Rațiu de Nagylak din Turda, Augustin Rațiu a fost avocat și avea o reputație ireproșabilă în regiune. Obținuse titlul de doctor în drept la Cluj și Budapesta, participase la Primul Război Mondial și, în 1918, a fost numit comisar al orașului pentru a organiza gărzile naționale. A fost și primar al orașului Turda, deci o personalitate locală care ar fi trebuit studiată cu atenție de Securitate înainte de a construi un plan de muncă operativă în privința ei.

Familia Rațiu locuia în centrul orașului, în Piața Stalin nr. 1, dar averea familiei nu mai era în proprietatea ei. În 1950 au fost confiscate și moșia și casa, membrii familiei având voie să locuiască doar într-un spațiu extrem de mic al fostei lor case, transformată între timp într-un fel de depozit de autoritățile locale. Piața Stalin nr. 1 din Turda devenise probabil cel mai monitorizat perimetru al localității, iar Augustin Rațiu trebuie să se fi simțit ca un prizonier chiar dacă nu se mai afla în închisoare. Doar că se încăpățâna să trăiască izolat, pentru că puțini oameni aveau

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 8.

[2] *Ibidem*, f. 20.

permisiunea familiei să le calce pragul casei. Astfel se explică de ce, în martie 1956, şeful Securităţii din Cluj încă mai căuta scuze pentru lipsa rezultatelor în muncă: „Este de menţionat că, aşa cum am arătat şi în rapoartele noastre anterioare, Dr. Raţiu Augustin din Turda este un element foarte prudent, precaut, evită întâlnirile cu foşti politicieni şi în special discuţiile politice cu diferite persoane, ceea ce a îngreunat încadrarea familiei cu informatori"[1]. Dar, mai spune Mihail Nedelcu în raportul său, prima penetrare informativă a familiei a avut totuşi loc prin intermediul unei rude mai îndepărtate a lui Raţiu, informatorul *Porcilă Ioan*, croitor la o cooperativă din Turda. *Porcilă*, recrutat de Securitate în 1949, angajat în Miliţie şi apoi dat afară, abandonat şi din reţeaua informativă la un moment dat, a fost considerat de Nedelcu prima armă secretă a Securităţii, fiind trimis să bată pe neaşteptate în poarta lui Augustin Raţiu. Dar numai calitatea de rudenie nu i-a oferit lui *Porcilă* rata de succes pe care şeful Securităţii s-a aşteptat să o aibă, Nedelcu recunoscând în raport că „familia nu are suficientă încredere în informator"[2], unul dintre motive fiind acela că *Porcilă* era un mare beţiv. Informatorul a putut totuşi să observe şi să raporteze care sunt persoanele care îl vizitează pe Augustin Raţiu şi cu ce frecvenţă, astfel încât ofiţerii de Securitate din Turda au lărgit cercul de suspecţi, au înţeles care sunt persoanele de încredere din anturajul său şi au demarat, mai târziu, recrutarea ca informatori a unora dintre aceştia.

Superiorii de la Bucureşti n-au fost niciodată mulţumiţi de Nedelcu şi nu doar în ceea ce priveşte felul în care s-a ocupat de cazul familiei Raţiu. Cu puţin timp în urmă, în iunie 1953, colonelul de Securitate fusese criticat pentru „comoditate, lipsă de exigenţă şi împăciuitorism faţă de lipsuri", iar în 1955 pentru că „a încurajat împăciuitorismul faţă de neexecutarea ordinelor", având o „atitudine dulceagă, de automulţumire"[3]. Probabil

[1] *Ibidem*, f. 26.

[2] *Ibidem*.

[3] Liviu Pleşa, *Cadrele de conducere...*, p. 122.

că între colonelul Nedelcu, șeful Securității din Cluj, și croitorul *Porcilă*, informatorul lui, singura diferență era faptul că primul purta uniformă. Nedelcu a fost cizmar și „băiat de casă", dar a avut calitatea de a fi ilegalist, ceea ce l-a propulsat în diverse poziții în cadrul Ministerului Afacerilor Interne începând cu anul 1945, fără să fi absolvit vreo școală sau curs de pregătire în domeniu. Chiar și subordonații lui l-au luat uneori peste picior, cum a fost cazul maiorului Gruia Manea, șeful Serviciului Anchete, care, „cunoscând faptul că acesta nu citește lucrările prezentate la semnat, a completat un mandat de arestare pe numele lui Nedelcu Mihail, pe care apoi l-a introdus în corespondență, fiind semnat"[1].

Așadar, Nedelcu nu dădea randament, se complăcea în atitudinea sa „dulceagă", iar DIE a simțit nevoia să-i trimită un avertisment, în noiembrie 1956, sub forma unui raport de informare, având la final următoarea concluzie, care suna mai mult a somație: „este absolut necesar să dați o atenție deosebită familiei Rațiu din Turda și legăturilor acestei familii deoarece aceștia pot fi folosiți cu ușurință de către fugarul Rațiu Ion în scopuri informative"[2]. Și pentru ca Nedelcu să înțeleagă cât de important este cazul Rațiu, șeful DIE i-a explicat în documentul expediat „personal tov. Director" care este activitatea lui Rațiu la Londra și de ce este necesar ca cei din Cluj și Turda să fie extrem de vigilenți în muncă. După mai bine de două săptămâni, Nedelcu a răspuns. *Porcilă* dispăruse din câmpul tactic, acum era folosit informatorul *Pastor Ioan*, tot o rudă mai îndepărtată a familiei Rațiu. Povestea însă părea că se repetă: „Cu tatăl fugarului, anume cu Rațiu Augustin, nu prea are posibilitate de a discuta, acesta este oarecum retras, nu-și manifestă atitudinea deschis în legătură cu evenimentele din interiorul țării și în legătură cu problemele externe. De asemenea, îl desconsideră pe agent, fiind inferior din punct de vedere politic și cultural față

[1] *Ibidem.*

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 56.

de el"[1]. Dar, mai spunea Nedelcu, informatorul s-a apropiat de Radu, fratele lui Ion Raţiu, cu care a avut mai multe discuţii şi o bună perspectivă de exploatare. În plus, Nedelcu a menţionat faptul că „a fost aprobat de conducerea regiunii recrutarea de doi agenţi"[2] din Turda care urmau să fie dirijaţi către familia Raţiu, ceea ce trebuie să fi iritat şi mai mult conducerea DIE. Aşadar, după ce aruncase în luptă doi informatori nepotriviţi, unul beţiv şi altul prost, Nedelcu informa centrala că a mai aprobat recrutarea a încă două persoane. DIE însă nu mai avea răbdare. Deja soseau informaţii de la Londra despre Ion Raţiu, precum cea referitoare la o aşa-zisă legătură a sa din România care îi transmite informaţii cu caracter politic şi militar din ţară şi avea nevoie de sprijin informativ de la Turda, sprijin care nu mai venea.

Să fi fost Augustin Raţiu şi familia lui impenetrabile pentru Securitate? Evident, nu. La sfârşitul anului 1958 lucrurile s-au schimbat fundamental. Rapoarte despre ceea ce face, ce discută şi ce planuri are Augustin Raţiu au început să curgă dinspre Cluj către Bucureşti, iar informatori eficienţi au reuşit să pătrundă în anturajul familiei Raţiu. Din acel moment, puţine informaţii au mai scăpat ca necunoscute de ofiţerii de Securitate. Doar că în 1958, Direcţia Regională din Cluj a Securităţii nu mai era condusă de Nedelcu.

În toată această perioadă, ce s-a întâmplat în cel de-al doilea plan de acţiune operativ, cel de la Londra? Desigur, lucrurile nu au fost atât de simple pentru DIE. În vara anului 1955, la debutul urmăririi informative a lui Raţiu, rezidenţa DIE Londra era amorţită şi confuză, iar în aceeaşi situaţie s-au aflat nu doar Londra sau alte importante rezidenţe europene, ci DIE însăşi. Cu câteva luni înainte, în februarie 1955, avusese loc atacul asupra Legaţiei României de la Berna organizat de grupul Beldeanu, iar în toamna anului 1955 DIE încă nu ştia, dincolo de orice îndoială, dacă atacul de la Berna s-a realizat din iniţiativa unui grup de

[1] *Ibidem*, f. 85.

[2] *Ibidem*, f. 89.

români sau din inițiativa unor servicii de informații occidentale care i-au folosit pe români. Șeful DIE, generalul Vasile Vîlcu, a fost schimbat din funcție la sfârșitul anului 1955. Nu a fost o pierdere pentru munca de informații externe a României comuniste, pentru că Vîlcu sau „Bulgarul", poreclit astfel din cauza accentului slav puternic, avea doar 7 clase primare și nimic de-a face cu activitatea de spionaj. Dar, pe lângă faptul că a oprit ascensiunea lui Vîlcu în Securitate, afacerea Berna a scos în evidență incapacitatea DIE în a preveni astfel de acțiuni. În consecință, s-au luat primele măsuri. Lt.-col. Nicolae Doicaru și col. Aurel Moiș au fost transferați pe poziția de adjuncți ai șefului DIE, iar Vîlcu, agent sovietic la origine, a fost schimbat cu un alt agent sovietic, Mihai Gavriliuc, care a condus DIE până în iulie 1959. Într-un fel, se poate spune că anul 1955 a fost anul în care DIE s-a transformat în mod esențial, în special în privința abordării problemei „emigrației ostile", iar venirea celor doi adjuncți și a lui Gavriliuc și-a pus amprenta în activitatea instituției trezind-o la viață.

Primele măsuri ample ale DIE după afacerea Berna au fost luate chiar în privința românilor din exil, cei vinovați de situația rușinoasă în care a fost pusă la Berna și care urmau să-și primească răsplata în curând. În octombrie 1955, Ion Rațiu nu a fost singurul exilat căruia i s-a deschis un dosar informativ. Doar cu câteva zile în urmă, la 10 octombrie, DIE a mai deschis un dosar de obiectiv, nume conspirativ „Făgăraș", al „coloniei române din Anglia" pentru că „fugarii români aflați în Anglia desfășoară o activitate dușmănoasă împotriva țării noastre". În aceeași zi s-a luat hotărârea de deschidere a dosarului de obiectiv „Govora" pentru „Asociația Românilor din S-V Germaniei" după ce, la 20 iulie, s-a deschis un dosar de obiectiv pentru „Institutul Românesc" din München. La 15 octombrie s-a deschis dosarul de obiectiv „Ceahlăul" pentru „Asociația Românilor Liberi din Austria", iar în februarie 1956 aceeași măsură a fost luată și față de Misiunea Catolică din Germania Occidentală care, sprijinită de Vatican, ducea „activitate dușmănoasă" și care a primit numele conspirativ

„Innsburg"[1]. Aceste exemple ilustrează asaltul asupra exilului care a debutat în vara anului 1955, ele fiind parte dintr-un ansamblu de măsuri ale DIE care urmau să regândească lupta împotriva românilor fugiți din țară. Despre acestea găsim referiri într-un raport al DIE realizat în anul 1955 în care se spune, printre altele, că „au fost luate în evidența operativă cca 30 000 de elemente dușmănoase, s-au întocmit dosare de urmărire individuale și de grup și s-au luat în evidență organizațiile dușmănoase ce activează împotriva RPR"[2].

În acest ansamblu care se construia mult mai fundamentat, rezidența DIE de la Londra, care oricum nu excelase în activitate până atunci, a primit obiective clare de îndeplinit: liderii importanți ai exilului din Anglia și organizațiile politice ale acestora care existau în acel moment, inclusiv secția română a postului de radio BBC, trebuiau puse sub supraveghere.

Pentru cei cinci ofițeri ai rezidenței, această avalanșă de dosare de urmărire informativă trebuie să fi fost o adevărată povară, mai ales că nu toți dintre ei aveau atribuții pe linia emigrației, ci doar o parte. Așadar, din punct de vedere numeric, erau doar o mână de oameni. Compartimentarea activității ofițerilor rezidenței era gândită pentru că se dorea protejarea informației, dar și pentru că aveau de îndeplinit misiuni nu doar în ceea ce privește exilul, ci trebuiau să culeagă informații și în domeniul militar, politic, economic, tehnico-științific, precum și despre activitatea serviciilor de informații ale țării în care se aflau. Apoi, având în vedere legenda lor de dipomați, le lipsea spațiul de manevră pe care îl aveau colegii lor din țară, liberi să acționeze în orice condiții și încălcând toate drepturile fundamentale ale celor urmăriți. La Londra, activitatea de culegere de informații trebuia să fie extrem de discretă, să nu atragă atenția autorităților britanice pentru a nu se deconspira.

---

[1] Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu (ed.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. 1 (1948–1967), Editura Enciclopedică, București, 2006, pp. 371–411.

[2] *Ibidem*, p. 382.

Nu în ultimul rând, ţintele lor deveniseră dintr-o dată prea multe pentru că Ion Raţiu nu era nici singurul şi nici cel mai important român din Londra. Viorel Tilea, de exemplu, fostul ambasador al României la Londra şi unchiul lui Ion Raţiu, stabilit şi el în Anglia, era urmărit de serviciile secrete româneşti încă din 1940.

Pentru a realiza planul de muncă primit, rezidenţa de la Londra a început să-şi construiască instrumentele necesare: informatorii. Până în 1955, reţeaua de informatori a DIE la Londra a fost vrednică de compătimit. Chiar DIE a recunoscut, în propriul raport de evaluare a activităţii pe anul 1955, pe care l-am amintit deja, că situaţia agenturii rezidenţelor în general era deplorabilă. În 1955, se menţionează în document, „lt.-maj. Chirilescu Ilie, lucrător operativ la rezidenţa din Londra, timp de 4 ani nu a făcut nicio recrutare, iar cu agenţii care i s-au predat a folosit procedee nepermise, punându-i în situaţia de a-şi pierde orice încredere în organele noastre. Exemplu: unui agent, la întrebarea pusă de a-i recomanda de ce probleme să se intereseze a le rezolva, îi răspunde «să aducă formula prin care s-ar putea înlătura ceaţa de deasupra Londrei»"[1].

În aceste condiţii, în 1955, rezidenţa a început să fie mai activă în a-i identifica pe românii care ar fi putut fi recrutaţi informatori de către DIE pe linia emigraţiei. Metodele de recrutare au fost diverse, în funcţie de profilul psihologic al candidatului. Unii au cedat pentru că aveau nevoie de sprijin financiar, Londra fiind apăsătoare pentru cei care nu aveau resurse, sau îşi doreau să dezvolte afaceri cu noul regim politic. Alţii, puţini, e drept, pentru că simţeau că au fost nedreptăţiţi din punct de vedere politic până în 1945 şi credeau că acum au o nouă şansă. Cei mai mulţi, pentru că au cedat presiunii psihice, DIE folosind într-un mod diabolic arma şantajului. În comparaţie cu alte servicii de informaţii externe din ţările democratice, DIE a fost avantajată pentru că adesea a putut să recruteze informatori în urma ameninţărilor

[1] *Ibidem*, p. 384.

potrivit cărora familiile lor rămase în țară vor avea de suferit dacă aceștia nu acceptau relația de colaborare.

În ceea ce-l privește pe Ion Rațiu, la sfârșitul anului 1955 încă nu exista un informator recrutat în anturajul său. Nici nu era simplu. Ca și tatăl său, Rațiu nu accepta în cercul de prieteni pe oricine. Apoi, tânăra familie Rațiu nu locuia într-un subsol al fostei lor case din Piața Stalin nr. 1 în care urmau să fie instalate microfoane, ci în reședința din Downsland, o mică fortăreață de nepătruns pentru ofițerii rezidenței DIE, care nici măcar nu se puteau apropia de ea. În plus, Ion Rațiu urma să-și deschidă biroul de afaceri în centrul Londrei, pe Regent Street, iar această adresă era la fel de inaccesibilă pentru ei.

Însă lucrurile s-au schimbat destul de repede, primul informator cu posibilități de relaționare cu Rațiu apărând în 1956, cel de-al doilea în 1957, al treilea în 1961 și tot așa. În perioada 1955–1962, cea asupra căreia se oprește volumul al doilea al jurnalului, au existat trei informatori importanți în anturajul lui Ion Rațiu. Numele lor sunt Ion Murgu, Silviu Crăciunaș și George Pop. Pe lângă aceștia, au mai fost și alți informatori, precum doctorul Nicolae Oprean, trimis din țară sub legenda că este bolnav și, din când în când, statul român îi permite să meargă în Occident pentru a se trata, sau alții de mai mică importanță pe care, în măsura în care i-am identificat, i-am menționat în notele de subsol.

Ion Murgu a fost singurul informator important al DIE pe care Ion Rațiu nu l-a plăcut. A lipsit chimia dintre ei, cum se spune, chiar dacă Murgu a făcut eforturi să-i câștige bunăvoința, măgulindu-l cu laude exagerate. Chiar și în aceste condiții, adesea flatat de agentul Securității, Rațiu n-a cedat și nu a avut încredere în el, ceea ce i-a îngreunat și mai mult activitatea lui Murgu. De altfel, Rațiu s-a referit la el numindu-l *măgarul cu nume de cal*. Nu i-a plăcut caracterul său, iar mai târziu l-a suspectat că ar putea fi chiar agent DIE, notând acest lucru în jurnal la 14 februarie 1964: „Curios cum întotdeauna am cu omul acesta un sentiment

de jenă și de suspiciune profundă. Nu m-ar mira deloc dacă într-o bună zi aș auzi că este agent comunist". Dar nici nu i-a închis ușa biroului său. Rațiu l-a primit și a discutat cu el de fiecare dată când Murgu a apărut pe neașteptate, pentru că avea obiceiul să-l viziteze fără să se anunțe în prealabil, gest pe care Rațiu îl considera profund nepoliticos.

Cu toate acestea, Murgu a fost un agent eficient și, oricum, a fost primul dintre agenții importanți ai DIE în rândul membrilor exilului londonez, ceea ce i-a dat importanța cuvenită în rețea. Născut în 1900, deci mai în vârstă decât Rațiu, cei doi s-au cunoscut în 1940 când Ion Rațiu a ajuns la Londra și s-a angajat la legație. Murgu, jurnalist și corespondent la Londra al ziarelor *Patria* și *Timpul*, a fost și el angajat în cadrul legației române între 1940–1941 ca secretar de presă, însă cei doi nu aparțineau aceleiași generații și nu aveau activități comune. După război, în 1945, s-a întors acasă, s-a angajat la Ministerul Afacerilor Străine, iar în martie 1946 a fost trimis din nou la Londra ca secretar cultural. Fără a insista asupra activității sale din timpul războiului[1], să mai spunem că plecarea la Londra în primăvara anului 1946 s-a făcut după ce a fost recrutat de Serviciul Special de Informații (SSI) ca informator, lucrând pentru acest serviciu secret aproximativ doi ani. În 1948 a fost destituit de la legație, a refuzat să se întoarcă în România, iar în 1952 a plecat în Canada, revenind la Londra abia pe 28 februarie 1956.

Ofițerii rezidenței l-au căutat prin capitala Angliei încă din 1954, crezând că s-a angajat ospătar la un restaurant, ceea ce i-a pus în situația să mănânce mai des acolo. Planul era ca aceștia să vorbească românește atunci când Murgu se apropia de ei, astfel încât să găsească un motiv de dialog dacă acesta va reacționa

[1] Vezi alte detalii biografice ale lui Ion Murgu în Stejărel Olaru, „Ion Rațiu, o poveste încă nespusă", în Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile unui exil îndelungat (1940–1954)*, Editura Corint, București, 2017, precum și în notele de subsol din prezentul volum.

pozitiv auzind vorbindu-se limba lui maternă: „am mai fost o dată la restaurantul unde lucrează el. Şi de data aceasta s-a învârtit în jurul mesei noastre, fără a intra în discuţii cu noi. Credem că s-ar putea trece la contactarea lui pentru a vedea ce poziţie ia"[1]. Doar că, în timpul celei de-a treia mese servite acolo, ofiţerii DIE au aflat că ospătarul vânat nu era românul Ion Murgu, ci un elveţian, şi nu era ospătar, ci chiar patronul restaurantului.

Anii au trecut, iar Murgu a fost uitat de rezidenţă. Nu mică le-a fost surpriza ofiţerilor DIE când, pe 25 mai 1956, au primit la ambasadă o scrisoare din partea lui Murgu, întors la Londra de aproape trei luni: „Scrie că a primit 3 numere din *Glasul Patriei*, l-a interesat şi a fost foarte bucuros"[2]. Bucuroşi au fost şi membrii rezidenţei care au organizat imediat o întâlnire cu el, în aceeaşi lună. În timpul celei de-a doua întâlniri, pe 5 iunie, Murgu a fost deja recrutat. Vechea prietenie dintre acesta şi intelligence-ul românesc se reînnodase.

Cu siguranţă, rezidenţa – la indicaţiile centralei – s-a grăbit cu Murgu, preferând să renunţe la o mare parte a măsurilor de verificare prealabilă pentru că acesta fusese în trecut agentul SSI-ului, deci al precursoarei DIE. Credem însă că a contat şi faptul că reţeaua rezidenţei era aproape inexistentă şi avea nevoie să reînvie, chiar şi cu o „sculă" mai veche. Iar vechiul şi noul agent deopotrivă, cu acelaşi nume conspirativ, *Răzvan*, a fost repede luat la întrebări despre activitatea lui din anii care trecuseră, instruit şi aruncat în luptă. Raţiu a primit vizita lui Murgu câteva săptămâni mai târziu, pe 27 iulie, după-amiaza. Din jurnal aflăm că şi el a fost surprins şi circumspect de apariţia lui Murgu şi, în prealabil, a apelat la sprijinul inspectorului Tite:

> Vineri, 27 iulie 1956. La orele 11 dimineaţa vine inspectorul Tite de la Branşa Specială a Scotland Yard-ului la mine la birou. [...] Îmi dă apoi relaţii despre Ion Murgu. O face la cererea mea

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 1, f. 79.

[2] *Ibidem*, f. 92.

pentru că Murgu, pe neașteptate, și după o tăcere de 15 ani, intră în legătură cu mine ca și cum am fi fost foarte buni prieteni. M-a invitat la masă pentru astăzi. Tite îmi confirmă cele ce știam. Fost în Canada după ce fusese scos de la serviciul de presă al Ambasadei RPR de sub conducerea lui Franasovici. Locuiește acum la Bournemouth. Să fiu cu grijă, dar să-l văd. După câte știu ei, Murgu nu e agent comunist.

Scotland Yard nu a știut că Murgu a lucrat pentru SSI în trecut și începuse să lucreze acum și pentru Securitate, și probabil nu a aflat niciodată. Și nici Ion Rațiu.

Securitatea a avut planuri mari cu agentul său, dorind să-l transforme într-un lider al exilului și să-l infiltreze la vârful organizației Liga Românilor Liberi, în calitate de vicepreședinte și reprezentant al acesteia la Londra. De asemenea, a vrut să-l strecoare, în calitate de acționar, în cadrul Free Romanian Press, publicația lui Ion Rațiu înființată în primăvara anului 1956, dar Rațiu a fost inspirat și i-a refuzat propunerea, chiar dacă acesta l-a ademenit cu o sumă de bani, evident, provenită din bugetul Securității. Aceste acțiuni au eșuat, dar Murgu a continuat să facă rapoarte despre Rațiu și alți români din Londra. Așa cum am amintit, Murgu a fost primul informator care a sugerat că Rațiu este spion al britanicilor, fără însă a avea vreo dovadă în acest sens. Rapoartele lui au fost scrise într-un stil analitic, dar răutăcios, denigrator, în contradicție cu atitudinea măgulitoare pe care a afișat-o față de cei despre care raporta. De altfel, chiar alți informatori ai DIE îl caracterizau ca fiind „un ticălos și un murdar cum nu ai să mai găsești altul în Anglia"[1].

Murgu a încercat să se pripășească pe lângă Rațiu, ca un câine fără stăpân. Desigur, stăpân a avut, dar în exil nu și-a găsit niciun rost, nu și-a construit o carieră, alta decât cea ascunsă. Iar banii pe care i-a primit de la DIE nu au fost niciodată destui. Spre sfârșitul vieții, bătrân și bolnav, Murgu încă mai lucra pentru Securitate

[1] *Ibidem*, vol. 2, f. 26.

căci avea în continuare „posibilități". În 1975, ofițerul DIE se întâlnea cu agentul său acasă, uneori chiar și în prezența soției, pentru că se deplasa greu. În toamna anului 1978, însă, a fost abandonat chiar dacă Murgu, cu ceva vreme în urmă, a scris ofițerilor DIE „exprimându-și, în repetate rânduri, dorința de a nu fi abandonat acum din cauza vârstei înaintate"[1]. Nu știm când a murit, probabil în anii 1980. Rațiu îl amintește în jurnal pentru ultima dată pe 24 iulie 1982, când a dat din întâmplare peste corespondența dintre Murgu și Pamfil Șeicaru: „Minunea minunilor, dau exact peste corespondența cu Ion Murgu de la Londra. Acolo, în legație, în 1939–40, i se spunea «măgarul cu nume de cal». Dar Murgu nu era om rău. Avea și oarecare talent. Se socotea mare epigramist. Semna I. Brăileanu, căci e din Brăila. Trăiește și acuma, la Bournemouth. Dar trebuie să aibă aproape 90 ani".

Rațiu nu a știut niciodată cât de dăunătoare a fost relația cu fostul lui coleg de la legație și cât de eficient a fost acesta în acțiunea DIE de combatere a proiectelor sale politice. Ultimele cuvinte ale acestor rânduri despre Murgu ne-am gândit că trebuie să fie chiar ale agentului DIE, redând integral unul dintre rapoartele despre Ion Rațiu, scris la 26 iulie 1960 și semnat cu numele conspirativ *Dragoș*:

> I. Rațiu este „urgent" interesat în biografia și trecutul politic al sus-numitului Gh. Bujor. Cerându-mi cu multă insistență asemenea detalii mi-a afirmat că nu-l cunoaște personal și nici nu știe dacă se găsește în țară sau este refugiat în exil. Rațiu mi-a mai spus textual: „Am nevoie urgentă de detalii amănunțite asupra activității lui politice din trecut și orice alte date biografice pentru că mi s-a cerut să fac un raport cu asemenea date strict autentice. Eu nu-l cunosc personal și nici nu am auzit de numele lui niciodată însă se pare că ar fi fost foarte activ politicește în trecut, mai ales în cercurile socialist sindicaliste. I-am scris lui Zissu și lui Eftimie Gherman cerându-le date precise".

[1] *Ibidem*, vol. 21, f. 54.

În ce mă privește, natural că m-am abținut de a[-]i da lui Rațiu asemenea detalii asupra bătrânului Bujor deoarece, în primul rând, în cazul de față nu știam dacă este vorba de bătrânul Bujor sau de fiul său sau altă rudă cu același nume. Afirmația lui Rațiu că nu-l cunoaște pe acest Bujor este plauzibilă pentru că în timpul când Bujor era celebru Rațiu încă sugea la biberon. Totuși, pentru a menține conversația vie i-am sugerat lui Rațiu că persoana cea mai indicată să-i furnizeze asemenea detalii în mod rapid este Șerban Voinea.

Această accidentală sugerație a avut darul însă să releve sub-semnatului anumite indicații care, în legătură cu o specifică remarcă din partea lui Troianos (tovarășul de afaceri a lui Rațiu), pune într-o lumină diferită toată concepția avută până în prezent față de adevărata activitate a lui Rațiu sub camuflajul actualului birou de „afaceri comerciale" de care dispune în Regent Street. La sugestia sub-semnatului referitor la Șerban Voinea (Gaston Boeuve[1]), Rațiu l-a chemat imediat pe Troianos care are birou separat într-o cameră alăturată, cerându-i să-i aducă „dosarul" lui Șerban Voinea. A studiat un moment „dosarul" explicându-i lui Troianos pentru ce Șerban Voinea are două nume (unul românesc și unul franțuzesc) și l-a rugat să scrie imediat lui Șerban Voinea la Paris o scrisoare similară cu aceea lui Zissu și E. Gherman.

De la început, alertat de cuvântul „dosar" am urmărit prin ușa întredeschisă mișcările lui Troianos și l-am văzut că a selecționat acest dosar dintr-un fișier de fier, model „fishet" din camera în care lucrează de obicei secretara lor dactilografă (o englezoiacă tânără). Am verificat cu atenție camera în care își are biroul Rațiu și am constatat că în afară de o bibliotecă imensă de-a lungul peretelui, în acea cameră nu există fișiere similare sau orice altă mobilă care ar putea conține „dosare" de afaceri comerciale. Făcându-mi de vorbă cu Troianos care bătea la mașină scrisoarea către Voinea am verificat că în această cameră principală în afară de două

[1] Șerban Voinea (1894–1969), francez de origine, avocat și om politic, lider social-democrat. Pseudonimul lui Gaston Boeuve.

birouri şi o masă de scris la maşină la care lucrează obişnuit secretara dactilografă există numai un singur fişier de fier şi un aparat Teleprinter de comunicaţie directă cu aşa zise firme comerciale cu care lucrează Raţiu pe continent. Acest fişier de fier este acelaşi din care Troianos a scos dosarul lui Voinea. Are patru compartimente ce se închid cu cheie „yale" şi în afară de primul compartiment pe care nu există nicio indicaţie, celelalte compartimente poartă exterior notiţe alfabetice de exemplu, respectiv A-F, G-M, N-S şi T-Z. Dosarul lui Voinea a fost scos şi pus îndărăt în cel din urmă compartiment al fişierului de fier.

În biroul său personal Troianos nu are decât un birou de scris, telefon pe birou şi două scaune. Aceasta este a treia cameră. În camera patru nu este decât o masă mare, rotundă, cu 8 scaune împrejur, iar pe uşa de intrare de pe coridor se poate citi nr. 17 şi inscripţia Federaţia Ziariştilor Liberi.

Aşadar, [pentru] afacerile sale comerciale, Raţiu nu posedă decât un compartiment într-un fişier cu alte 3 compartimente rezervate în mod vădit pentru clasarea alfabetică a unor „DOSARE" şi nu au nimic comun cu genul de afaceri ce pretinde că practică pentru a-şi câştiga existenţa. Pe de altă parte, punându-i lui Troianos întrebarea de rutină: „cum merg afacerile?", răspunsul lui a fost: „afaceri? n-am mai făcut vreuna de 6 luni de zile".

Este inutil să subliniez că în imobilul în care sunt instalate birourile de afaceri ale lui Troianos chiria anuală trebuie să fie de peste 3 000 de lire cel puţin. Instalaţia luxoasă şi aparatele tehnice cu care este înzestrat acest oficiu plus decoraţii, lumină, telefon, rechizite de birou, salariul dactilografei şi a lui Troianos etc. cred că dublează suma de mai sus. Nu mai vorbesc de absenţele dese şi prelungite ale lui Raţiu, voiaje cu avionul în America şi pe continent.

Dacă întreprinderea lui comercială, cum mi-a afirmat Troianos, n-a făcut nicio singură afacere în şase luni de zile, de unde atunci provin fondurile necesare pentru acoperirea acestor cheltuieli inevitabile? Soţia lui Raţiu ar fi putut să-l ajute cu fonduri iniţiale de instalare! Este imposibil ca ea să subvenţioneze regulat o asemenea ficţiune necomercială.

După părerea personală a sub-semnatului, adevărul este că toată şandramaua comercială a lui Raţiu nu este decât un camuflaj în spatele căruia Raţiu se ocupă cu altfel de „afaceri" decât acelea ce pretinde oficial că întreprinde şi că toate cheltuielile necesare menţinerii unui asemenea „front" sunt acoperite de americani cu care se laudă că este intim prieten. Nu este exclus ca „prietenii" englezi să contribuie şi ei.

În consecinţă, activitatea lui Raţiu este mult mai adâncă decât aparenţele înşelătoare de la suprafaţă, şi poate chiar mult mai periculoasă decât apreciată sumar până în prezent. Voi căuta să-l văd cât mai des şi pătrunde în intimitatea lui cât mai adânc. *Dragoş*[1].

Silviu Crăciunaş, din punct de vedere cronologic, a fost al doilea informator important plasat în anturajul lui Raţiu. Acest lucru pur şi simplu s-a întâmplat, nu a fost obiectivul iniţial al Securităţii, ci mai degrabă o oportunitate. În martie 1957, când a ajuns la Viena, Crăciunaş avea de urmat alte planuri[2].

Născut în 1914, Crăciunaş s-a intersectat cu Raţiu pe vremea când au fost studenţi în Cluj, însă fără a se lega vreo relaţie amicală între ei. Pe atunci, Raţiu avea simpatii politice pentru ţărănişti în timp ce Crăciunaş era legionar, motiv pentru care a şi fost arestat prima dată în 1938. În 1948 a fost arestat a doua oară şi a fost recrutat informator de Securitate, prin precursorul său pe linie externă, Serviciul Special de Informaţii, iar în 1949 a fost trimis în misiune la Paris cu scopul de a se infiltra în organizaţiile româneşti din exil şi de a relaţiona cu serviciile

[1] ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, ff. 202–205.

[2] Despre viaţa şi activitatea lui Silviu Crăciunaş vezi Marius Oprea, *Şase feluri de a muri*, Editura Polirom, Iaşi, 2009, Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre, Iulia Moldovan, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaş*, Institutul Naţional petru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008, precum şi ACNSAS, fond SIE, dosar 638. Detalii despre activitatea de agent secret al Securităţii în timpul cât s-a aflat la Londra se regăsesc şi în notele din subsolul acestui volum.

secrete din Occident. În 1950 s-a întors în România, unde a fost arestat din nou, fiind acuzat că a trădat interesele regimului comunist. După patru ani de detenție, perioadă în care Securitatea a realizat că suspiciunile asupra lui sunt nefondate, a fost eliberat și pregătit pentru a doua sa misiune în exterior, iar în 1957 a părăsit din nou România.

Pe scurt, aceasta este povestea lui Crăciunaș până în 1957, anul când ajunge la Viena pentru a începe a doua sa misiune în străinătate. Însă viața și activitatea de agent secret a lui Crăciunaș au fost atât de complicate încât doar analiza dosarului său din arhiva Securității nu este suficientă pentru a le înțelege. De fapt, dacă ar mai fi trăit, Crăciunaș ar fi singurul în stare să aducă lumina în aceste cotloane în care istoricii încă se mai împiedică.

În primăvara anului 1957, la Viena, Crăciunaș a acționat după instrucțiuni precise. Considerându-se, pe bună dreptate, că va fi verificat, Securitatea a decis să nu organizeze întâlniri cu el în primele luni. În această perioadă, numită „perioada legalizării", trebuiau evitate gesturile care ar fi trezit vreo suspiciune în privința sa. Pentru a avea însă informații despre el, DIE l-a instruit să scrie acasă, în fiecare lună, o scrisoare în care să folosească un cod secret și din care centrala să înțeleagă care era, de fapt, situația lui: dacă era liber, dacă era blocat în oraș, dacă era filat, dacă era supus unei anchete etc.

Apoi au început rapoartele, trimise prin metoda microfilmării. Lungi, scrise sârguincios, organizate din punct de vedere tematic într-un stil propriu, rapoarte în care Rațiu a fost una dintre primele victime, descris ca fiind agentul Intelligence Service-ului. Crăciunaș s-a întâlnit cu Rațiu la Viena, în 1957, pentru că acesta din urmă a fost persoana care i-a trimis 2 000 de dolari în România pentru a-i finanța așa-zisa plecare ilegală din țară. Din jurnal aflăm care a fost sursa banilor, discuțiile dintre Rațiu și liderii Comitetului Național Român în prealabil, întâlnirile pe care cei doi le-au avut la Viena în așteptarea vizei pentru Anglia sau

demersurile lui Rațiu pentru ca editura Collins să accepte publicarea unei cărți despre viața lui Crăciunaș. Tot Rațiu a fost cel care l-a ajutat să se stabilească la Londra și l-a introdus în cercurile politice londoneze pentru ca acesta, cu sprijinul „binefăcătorului" său, să-și construiască un nume. Pentru că astfel se referea Crăciunaș la Rațiu în scrisorile către prietena lui, Sanda Stătescu: „Binefăcătorului meu, care ți-a dat banii de drum, îi stau la dispoziție cu absolut tot ce va dori. Nu voi uita ce suflet mare a avut pentru un simplu necunoscut, cum eram eu pentru el. Recunoștința mea va fi până dincolo de marginile cerului"

Însă marginile cerului trebuie să fi fost doar la o aruncătură de băț pentru Crăciunaș. Ajuns în sfârșit la Londra, agentul Securității a profitat din plin de orice oportunitate, înșelându-i încrederea lui Rațiu și căutând să-i minimalizeze rolul. În cartea sa, lansată pe 17 ianuarie 1961, Crăciunaș a subapreciat efortul financiar al lui Ion Rațiu, mințind în ceea ce privește sumele de bani oferite de acesta. Apoi nu i-a mai dat posibilitatea lui Rațiu să scrie o Introducere volumului, iar în final, nici măcar nu i-a dedicat cartea, așa cum ar fi fost firesc. A preferat să i-o dedice ministrului de Interne, conservatorul R. A. Butler, cu scopul de a proba într-un fel, acasă, la București, legăturile sale înalte de la Londra.

Aceste insatisfacții au săpat la baza încrederii pe care Rațiu a avut-o inițial în Crăciunaș, dar nu atât de mult încât să distrugă relația dintre ei. Oricum, nu l-a suspectat că ar fi agent DIE, notând adesea în jurnal acest lucru. L-a bănuit în schimb că a exagerat sau a ascuns informații importante din trecutul său, căutând să afle care sunt acestea. Cu timpul, după numai cinci ani, Rațiu și-a pierdut respectul față de Crăciunaș despre care consemna, la 4 iulie 1962, că „după părerea mea, nu este agent comunist, dar este un om slab de înger, tentat de posibilitatea realizării succesului său *cu orice preț*. Prietenia și eforturile mele pentru el au fost date la o parte de el fără nicio jenă".

Crăciunaș a fost, însă, așa cum va spune chiar Rațiu, un mare „artist". A știut să disimuleze atât de bine încât nimeni, poate cu

excepția serviciilor de informații din SUA și Anglia, nu l-a suspectat că este „agent comunist". Unul dintre puținii care nu au avut încredere în el a fost colonelul Edwin George Boxshall, ofițer de informații britanic născut în București, care a afirmat că volumul autobiografic publicat de Crăciunaș în Anglia conține multe „invenții", ceea ce era adevărat. Iar pe 15 noiembrie 1962, când Rațiu căuta mijloace pentru a face verificări în ceea ce privește trecutul lui Crăciunaș, și nu găsea soluții, Boxshall i-a răspuns: „nu poate să mă ajute să-l verific pe Silviu Crăciunaș. Îmi dă însă să înțeleg că sunt anumite nedumeriri asupra lui. De ce l-au arestat francezii, de exemplu? I-am spus că dacă Silviu ar fi agent comunist ar trebui să fie un mare artist. Au mai fost și alții, mi-a răspuns zâmbind".

Între 1957–1962, perioadă acoperită de acest volum, activitatea de agent a lui Crăciunaș a fost productivă. De fapt, a fost perioada febrilă, așa cum reiese și din rapoartele sale, pentru că la începutul anilor 1960 DIE avea deja primele îndoieli în ceea ce privește veridicitatea informațiilor trimise de Crăciunaș. Referitor la Rațiu, informatorul Securității a scris permanent acasă că este agentul Intelligence Service, iar activitățile sale politice au susținerea materială și morală a serviciului de informații britanic ceea ce a fost cel puțin o exagerare.

Spre deosebire de Murgu, Rațiu l-a respectat și admirat pe Crăciunaș, în primii ani ai colaborării sale, când încă nu-i descoperise cu adevărat caracterul. Crăciunaș a fost la fel de fățarnic ca Murgu, dar mult mai inventiv. A denaturat în mod intenționat adevărul, născocind informații în rapoartele sale, unele într-o manieră fabuloasă, ceea ce Murgu nu a făcut. Iar atunci când informațiile erau adevărate, de regulă indica drept sursă ofițeri superiori ai MI5 sau MI6 cu care s-ar fi aflat în contact permanent, când în realitate aceste informații proveneau de la Ion Rațiu, Viorel Tilea sau alți români aflați în exil.

Crăciunaș nu s-a mai întors niciodată în România. Obsedat că Securitatea vrea să-l răpească, a trăit retras. Nici măcar după

1989 nu a intenționat să-și viziteze țara. Credea în continuare că este în pericol. A murit în 1998. Cu câțiva ani în urmă, cu ocazia Crăciunului din 1994, în stilul lui aparte, i-a scris o scrisoare lui Rațiu care se afla în România și care urma să se pregătească pentru o nouă campanie electorală. A menționat-o în jurnal, notând că acesta i-a scris „așa cum e el, conspiratorial. Îmi spune că el știe cum putem să câștigăm alegerile viitoare. Dar nu-mi poate trimite o astfel de scrisoare în România!?"

George Pop a fost cel mai longeviv informator al DIE la Londra. Recrutat la începutul anului 1958, a fost dirijat inițial către Viorel Tilea, iar începând cu anul 1961 a primit ordin să se infiltreze profund și în anturajul lui Rațiu, de unde nu a mai plecat până la sfârșitul vieții sale. Pop apare în jurnalul lui Rațiu începând cu anul 1950, dar sporadic, nefiind un personaj important în acel moment. Însă, odată cu anul 1961 îl întâlnim din ce în ce mai des ceea ce înseamnă că Rațiu începe să-i acorde un rol important, cei doi împrietenindu-se și menținând această relație până la moartea lui Pop, la începutul anilor 1990.

În mai 1961 rezidența DIE din Londra a informat centrala că Pop își construiește încet, dar sigur, relația de prietenie cu Rațiu, explicând și contextul pregătit de ofițerii DIE pentru a-și sprijini agentul în realizarea obiectivului său: „În ce privește relațiile lui *Sandu* cu Rațiu I. menționăm că în ultimul timp au devenit mai apropiate. Dirijat de noi, l-a recomandat pe Rațiu I. unor firme care i-au dat posibilitate să facă unele afaceri comerciale (*Sandu* nu le putea finanța) care în scurt timp o să-i aducă unele beneficii. Pe această bază Rațiu I. a început să-l aprecieze pe *Sandu* ca un element cu relații și posibilități și deci corespunzător pentru a menține relații bune cu el"[1]. Într-adevăr, Rațiu a început să-l aprecieze pe Pop, mai târziu folosindu-l chiar ca intermediar în unele situații în care Rațiu a avut nevoie să transmită sau să primească mesaje către sau din partea regimului comunist. Rațiu a știut că

[1] *Ibidem.*

Pop are legături sigure cu regimul de la București, pentru că Pop a devenit cu timpul un prosper om de afaceri și reprezentant al unor mari companii britanice în România, precum British Aerospace Company sau Rolls Royce, dar nu a crezut că acesta este un informator obișnuit. De fapt, Rațiu s-a amăgit singur crezând că prietenia la vedere dintre el și Pop are o greutate mai mare decât relația ascunsă dintre Pop și România comunistă.

În realitate, agentul DIE a transmis informații despre Rațiu într-o cantitate imensă, fiind înșelător și periculos totodată, dispus să accepte orice misiune și orice riscuri atâta vreme cât exista un profit material. Pop, de exemplu, a fost primul agent al Securității trimis să sustragă documente din casele sau birourile românilor aflați în exil la Londra. A început cu maiorul Gheorghe Iliescu, fostul adjunct al ataşatului militar la Londra, apoi a trecut la Tilea, fostul ambasador, iar în 1961 Securitatea l-a „dirijat pentru a cultiva relațiile cu Rațiu I. și câștiga cât mai mult încrederea acestuia. [...] S-a comunicat rezidenței ca munca lui *Sandu* să fie canalizată în această direcție întrucât urmărim să pătrundem la arhiva lui Rațiu Iancu"[1]. Ceea ce Pop a făcut. Prima dată în august 1958, când a sustras „documentele originale" ale Asociației Femeilor Ortodoxe Române din Anglia aflate în casa văduvei maiorului Iliescu. După ce au fost studiate în centrală, rezidența DIE a fost informată că materialele „sunt interesante prin faptul că putem urmări evoluția Adunării Parohiale de pe lângă sus-numita biserică pe de o parte, iar pe de altă parte a folosit la întocmirea lucrării de bază, atât de necesară pentru deschiderea dosarului de obiectiv al «Comitetului Femeilor Ortodoxe Române din Anglia»"[2].

În noiembrie 1958 Securitatea a primit prin curier primele „materiale sustrase de *Sotir* din arhiva lui Tilea Viorel"[3], diferite scrisori ale acestuia cu membrii grupului Beldeanu sau cu

[1] *Ibidem*, dosar 106, vol. 1, f. 218.

[2] *Ibidem*, dosar 53927, vol. 1, ff. 257–258.

[3] *Ibidem*, f. 262.

miniştrii şi politicienii britanici. Câteva zile mai târziu, încurajaţi de succesul lui Pop, ofiţerii rezidenţei au avut o întâlnire cu acesta în care s-a discutat „problema sustragerii documentelor lui Tilea pentru exploatare. El a acceptat însă s-a interesat dacă în cazul că ne va putea ajuta va fi recompensat corespunzător sau nu. I s-a răspuns afirmativ. *Sotir* spunea că sunt foarte multe materiale şi el crede că materialele respective se referă la activitatea multilaterală a lui Tilea în diverse probleme, precum şi la diverse elemente aflate în alte ţări. Tilea păstrează materialele în fişetul de la biroul din Victoria Street, precum şi la biroul său de acasă. *Sotir* spune că are acces la ambele birouri. El are multe manifestări de teamă de a nu fi prins asupra faptelor şi să aibă consecinţe. A cerut să avem răbdare pentru a putea găsi momentul potrivit pentru scoaterea în mod eşalonat al materialului. Se duce muncă de lămurire cu el pentru a-i spulbera teama, dându-i îndrumări practice, de felul cum trebuie să procedeze"[1]. În lunile care au urmat, Pop a fotografiat mii de pagini din arhiva lui Tilea, spre satisfacţia Securităţii, care a constatat că multe dintre acestea au interes operativ, fiind apoi trimis să facă acelaşi lucru şi cu arhiva lui Ion Raţiu.

Câţiva ani mai târziu, când Pop şi-a răcit relaţiile cu Tilea, Raţiu a început să-l considere o persoană interesantă fiind manipulat în acest sens de către DIE. Practic, începând cu anul 1961, Pop a fost permanent în anturajul lui Raţiu. DIE l-a suspectat mai târziu că este agent britanic, ceea ce a complicat parcursul agentului. Dar Pop nu l-a părăsit niciodată pe Ion Raţiu, obiectivul său cel mai important. În septembrie 1978, Direcţia de Informaţii Externe a realizat un raport privind activitatea agentului din care extragem câteva concluzii relevante:

> Ca urmare a dirijării sale pe lângă elementele din rândul emigraţiei reacţionare stabilite în Anglia şi alte state Occidentale, s-au obţinut un număr însemnat de informaţii şi materiale privind activitatea şi legăturile acestora, unele preocupări şi intenţii

[1] *Ibidem*, f. 264.

cu privire la țara noastră. Asemenea date au constituit, de fapt, ponderea principală a aportului său informativ. O bună parte a informațiilor de această natură au fost exploatate în buletine speciale, iar cele cu caracter operativ au fost folosite în colaborare cu organele interne. Cele mai multe din informațiile sale s-au referit la activitatea desfășurată de I. Rațiu, exponentul emigrației reacționare din Anglia, și relațiile lui cu alți emigranți reacționari din străinătate [...], preocupările de reorganizare a emigrației prin înființarea „Asociației culturale a românilor din Anglia". De asemenea, Pop George a facilitat (cu consimțământul organelor noastre) intrarea lui I. Rațiu în legătură cu elemente din fostele partide burgheze din țara noastră, în special după punerea lor în libertate în 1964, ca urmare a amnistierii acestora[1].

Neîndoielnic, eficiența lui George Pop nu a fost egalată de niciun alt informator de la Londra. Spre deosebire de ceilalți, Pop a participat la acțiuni operative mai importante, fiind angrenat în diverse misiuni, inclusiv ale Serviciului de Dezinformare, nu doar pe linia emigrației. Pop s-a întors în România după 1989, câteva din urmele sale putând fi regăsite tot în jurnalul lui Ion Rațiu. Astfel, aflăm că în 1990 a fondat la București societatea Anglo-Romanian Corporation, că a fost bun prieten și partener de afaceri cu fostul general Victor Atanasie Stănculescu, degradat în anul 2007. Pop a devenit „foarte influent", cum nota Rațiu, în mediul politic bucureștean, la începutul anilor 1990 fiind apropiat și de gruparea „Un viitor pentru România". Probabil a murit în 1993. Este anul din care Rațiu nu mai are nicio notiță despre acesta în jurnal.

Pop, Murgu, Crăciunaș sau alți agenți ai DIE, identificați și menționați în notele de subsol ale jurnalului, au fost instrumentele prin intermediul cărora Securitatea și-a atins obiectivul în ceea ce privește urmărirea informativă a lui *Tony*. Toate, absolut toate planurile politice clădite de Rațiu au fost cunoscute din timp

[1] *Ibidem*, dosar 50311, f. 22.

la Bucureşti astfel încât, în laboratoarele DIE, s-au putut construi şi implementa măsuri destinate să le deturneze ori să le blocheze. Fără să realizeze cine ridică aceste obstacole, Raţiu şi-a continuat activitatea cu ambiţie, reîncepută de fiecare dată când un proiect politic se prăbuşea. Într-un fel, Securitatea l-a condamnat pe Ion Raţiu să împingă permanent în exil o stâncă a lui Sisif deşi nu era vinovat de nicio crimă.

STEJĂREL OLARU

1955

Joi, 3 februarie 1955

Cina la Manya Harari[1]. Flora e şi ea acolo, şi soţii Yadin. Yadin[2] e un tip extraordinar. Geolog de profesie, ajunsese comandantul suprem al forţelor israeliene în cursul războiului pentru independenţă, 1947–1948. L-am întrebat ce crede despre pactul dintre Turcia şi Irak şi dacă distruge unitatea lumii arabe. Mi-a răspuns că unitatea lumii arabe este un mit. În timpul luptelor de lângă Tel Aviv forţele israeliene s-au găsit, la un moment dat, complet împresurate de armatele aliate arabe. Bătălia crâncenă se dădea la sudul perimetrului cu egiptenii. Forţele Siriei şi Irakului ar fi putut să atace. N-au făcut-o însă şi au lăsat pe egipteni să fie bătuţi sadea de israelieni. Cu toate acestea, doi ani mai târziu reprezentantul Irakului la Naţiunile Unite declara că forţele Irakului au avansat până la mare, n-au întâmpinat nicio rezistenţă şi s-au retras. Şi comentariul lui Yadin este foarte semnificativ: „Se vede că şeful forţelor Irakului a raportat guvernului său că a înaintat, dar a preferat să stea pe loc şi să lase pe egipteni să fie decimaţi."

---

[1] Manya Harari (1905–1969), traducătoare de literatură rusă şi editoare. Co-proprietară a editurii Harvill Press împreună cu Marjorie Villiers. A devenit cunoscută pentru traducerea romanului scris de Boris Pasternak, *Doctor Jivago*.

[2] Yigael Yadin (1917–1984), arheolog, om politic şi militar evreu. A fost al doilea şef de Stat Major al Armatei Israelului (1949). În timpul războiului de independenţă din 1948 a îndeplinit funcţia de şef al operaţiunilor armatei Israelului.

Joi, 10 februarie 1955

Bunty McNaughton[1] e minunată. A reușit să-mi dea din nou încredere în forța mea creatoare ca scriitor politic. Mai mult, ea, scriitoare consacrată, afirmă sus și tare că eu sunt un scriitor mult mai bun și mai puternic decât ea. Accept aceste considerații cu multă rezervă și sinceră modestie. Sunt fericit însă să știu că un alt scriitor insistă ca eu să continui să scriu. Voi revizui acum, cât mai curând posibil, manuscrisul meu despre comunism.

Marți, 15 februarie 1955

Dimineața întreagă presa e plină de ocuparea legației române de la Berna de către români exilați anticomuniști[2]. Josten[3] (ceh)

[1] Bunty (Howard) McNaughton (pseudonim, Jane Cobb), actriță și scriitoare.

[2] În noaptea de 14/15 februarie 1955, cinci tineri care au fugit din România după instaurarea regimului comunist au atacat și ocupat Legația României din Elveția cu scopul de a protesta împotriva regimului de la București și de a demonstra că misiunile diplomatice ale României, precum cea de la Berna, sunt oficii de spionaj ale sovieticilor. Cei cinci se numeau Ioan Chirilă, Stan Codrescu, Dumitru Ochiu, Teodor Ciochină și Oliviu Beldeanu. Aceștia au format *Grupul Beldeanu*, după numele conducătorului lor, sau *grupul terorist*, cum a fost numit în presa comunistă de la București (vezi detalii în Stejărel Olaru, *Cei cinci care au speriat Estul*, Editura Polirom, Iași, 2003).

[3] Josef (Pepa) Josten (1913–1985), MBE, jurnalist ceh, scriitor, activist al luptei împotriva comunismului. Înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a lucrat la Praga ca redactor la ziarul *Lidové noviny*, alături de scriitorul Hubert Ripka. În 1940 a plecat în Franța, unde a participat la război ca voluntar. După căderea Parisului, Josten s-a refugiat la Londra și a lucrat pentru guvernul cehoslovac din exil, în care Ripka a fost ministru. Josef Krolik, ofițer de informații care a defectat din Cehoslovacia, a mărturisit în 1974 că Josten a fost una dintre țintele importante ale poliției politice de la Praga care urmărea să-l asasineze. În 1984 a fost onorat de regina Elisabeta a II-a cu distincția *Member of the Order of the British Empire*. Pentru că Viorel Tilea și Ion Rațiu au avut o relație strânsă cu Hubert Ripka, este posibil ca acesta să-l fi introdus pe Josten în anturajul exilaților români. A creat propria sa agenție de presă, intitulată *Free Cechoslovak Information* (FCI), care a

îmi telefonează şi-mi cere detalii. Îi dau ce ştiu şi ce pot afla. Îmi telefonează din nou şi-mi cere un articol pentru *Daily Express* pentru mâine.

Miercuri, 16 februarie 1955

Josten îmi telefonează din nou şi-mi cere să mă duc la *Daily Express*. După ce sosesc, mă ia în primire un oarecare Crawfield, redactorul de serviciu al ştirilor. Mi se pune la dispoziţie un tânăr reporter Lambert şi apoi încercăm împreună să intrăm în legătură cu românii „asediaţi" în Legaţia de la Berna. E imposibil. Vorbesc însă de patru ori cu comuniştii. Alăturat conţinutul conversaţiilor:

16 februarie 1955

CONVERSAŢIE ÎNTRE ION RAŢIU ŞI LEGAŢIA ROMÂNIEI LA BERNA.

2.30 Ora Londrei. 3.30 Ora Elveţiei.

Î.: Cine sunteţi şi de ce aţi ocupat Legaţia?

R.: Steagul României este mai presus de orice. Pentru el, suntem gata să sacrificăm totul.

Î.: Îmi veţi răspunde la întrebare, astfel încât să afle întreaga lume de ce aţi făcut asta? Mă voi îngriji ca răspunsul să fie publicat în presa britanică.

R.: Da, însă mai întâi daţi-mi toate întrebările. Mă voi consulta cu prietenii mei şi vă voi da răspunsurile noastre.

Î.: (S-a înmânat lista cu 22 de întrebări). Suntem mai cu seamă interesaţi de fata cu care am vorbit acum o jumătate de oră, când v-am sunat prima oară. Cine este? Este angajată a Legaţiei şi o ţineţi cu voi sau e membră a grupului vostru?

R.: Nu, e membră a grupului nostru. E colaboratoarea noastră.

Î.: Atunci, de ce nu vorbeşte româneşte? Nu este româncă?

---

editat un buletin pe care îl distribuia în mai multe ţări. S-a asociat cu Ion Raţiu în proiectul editării şi distribuirii buletinului *Free Rumanian Press*.

R.: Vă vom da răspunsul la această întrebare odată cu restul. Pentru moment, nu vă pot răspunde. Trebuie să ne consultăm. Am vorbit deja cu tovarășii mei, însă deocamdată nu am luat o hotărâre. Vă rog să mă sunați din nou, peste 20 de minute. Între timp vom discuta problema și vă vom da tot. Sfârșitul conversației.

A TREIA CONVERSAȚIE. 3.30 Ora Londrei 4.30 Ora Elveției

Î.: Îți aștept răspunsurile.

R.: Prietene, pe moment nu pot. Tare mi-ar plăcea să ți le dau, însă nu pot. Revino peste o jumătate de oră.

Î.: Nu pricep ce te reține. Ai șansa unică de-a explica ce anume speri să obții prin atitudinea ta.

R.: Deși îmi doresc asta foarte mult, este vorba de o situație pe care nu ți-o pot explica acum.

Î.: Ai jurat să nu faci nicio declarație publică?

R.: Nu. Vom face împreună declarația, pentru ca întreaga lume să înțeleagă ce anume dorim.

Î.: Este adevărat că trei dintre voi au și părăsit Legația? Ai rămas singur acolo?

R.: Nu. Suntem împreună – toți. Te rog să mă suni din nou peste o jumătate de oră.

A PATRA CONVERSAȚIE. 4 p.m. Ora Londrei 5 p.m. Ora Elveției

Î.: Ați pregătit răspunsurile?

R.: Legația este acum liberă. Banditii au fost arestați și luați de poliție. Am eliberat Legația. Și dumneata ești un bandit.

Î.: Cine sunteți?

R.: Un membru al Legației.

Î.: Sunteți comunist?

R.: Da.

Î.: Cum vă numiți?

R.: Nu e treaba dumitale.

Vocea era a unui român educat. În cursul ultimei conversații, vorbitorul râdea cinic și a părut încântat de sine, afirmând că este persoana care „a eliberat" Legația[1].

Seara, cocktail party la Zaturof. Tablourile lui Berea[2] sunt expuse. Fac cunoștința lui Anne Gyrsting. Mme Devaux e prezentă. Viorel[3] îi vorbește foarte mult. N-am ascultat conversația, însă el îmi spune că a avertizat-o de greșeala de a-l păstra pe Lazăr[4] în apropierea regelui.

---

[1] La București, Securitatea a fost informată cu privire la discuțiile telefonice avute cu Ion Rațiu în felul următor: „În timpul cât Legația RPR din Berna era ocupată de bandiți s-a primit un telefon din Londra la Agenția Economică pe numărul de interior care trece prin centrala telefonică a Legației (Agenția nu a fost ocupată de bandiți). La telefon s-a prezentat un oarecare Rațiu Ion spunând că el este cel care vorbește la Radio Londra și lucrează la ziarul englez «Daily Express». La telefonul Agenției a răspuns tov. Baicu Virgil, radiotelegrafistul Legației, care însă nu și-a declinat calitatea că lucrează la Legație. Crezând că se adresează șefului bandiților, Rațiu a arătat că el a convins ziarul să publice material despre acțiunea lor și roagă ca să i se răspundă la întrebările ce le va pune [...]. Neprimind răspuns revine la telefon la ora 16.50 adresându-se «prietene, dă-mi răspunsul cât mai urgent». Tov. Baicu i-a spus că nu poate datorită împrejurărilor. Rațiu a început să se jure pe numele lui Dumnezeu și al națiunii române că face rău că pierde această ocazie (se ruga foarte insistent și se jura mereu). Rațiu a continuat: «Să spun ca să se știe adevărat în lumea liberă, ca să nu fie falsificat actul vostru de patriotism, că în presa din lume circulă știri false că voi ați atacat ca bandiți și că este vorba de o acțiune banditească, noi trebuie să ștergem urma aceasta și să arătăm adevărul» [...]. A telefonat din nou la ora 17.20 însă de data aceasta tov. Baicu i-a spus că Legația a fost eliberată, iar bandiții arestați. Mirat, a întrebat cine este acolo, comuniștii? Apoi a spus: «Ce știi tu, nu știi nimic», continuând: «Vasăzică, ai umblat toată după-masa cu prostii». A mai vrut să spună ceva, dar tov. Baicu a închis telefonul" (Stejărel Olaru, *Cei cinci*..., p. 76).

[2] Dimitrie Berea (1908–1975), cunoscut pictor român plecat din România în anul 1946.

[3] Viorel Virgil Tilea (1896–1972), ambasador al României la Londra între 1939–1940, unchiul lui Ion Rațiu.

[4] Constantin Petre Lazăr (1896–1980), adjutant regal. A părăsit România împreună cu regele Mihai I.

Și-a adus aminte de mine și a descris părintelui Gâldău[1] în fața mea ce flori frumoase a primit de la mine, dar n-am lăsat niciodată adresă! I-am spus că am făcut-o doar ca omagiu dragostei și prieteniei ce a arătat întotdeauna pentru familia regală română, pentru România și pentru poporul român în general. N-am lăsat adresa pentru că n-am ținut ca să mi se mulțumească. Eu am fost acela care am mulțumit. I-a plăcut!!

Vineri, 18 februarie 1955

Josten îmi spune că Viorel va da un interviu la *Daily Sketch* în legătură cu fondul pentru apărarea românilor de la Berna, fond pe care l-am pornit eu. Ideea a fost în întregime a mea[2]. Josten a publicat-o în buletinul lui de știri și Cane de la *Times* a scris un scurt articol azi-dimineață. Îi spun lui Viorel la telefon că face o greșală. Că, din moment ce eu am avut această idee, eu cred că n-ar trebui să facă nicio declarație presei fără ca să mă consulte. Furios pe mine. Ce cred eu, că el e copil? Trebuie el să-mi ceară permisia să facă declarații presei? etc. Îi atrag atenția că toată chestiunea fondului de apărare a fost pornită de mine, că el a fost pus în legătură cu *Daily Sketch* numai după ce Josten, neputând obține niciun detaliu de la mine, s-a dus la el, la Viorel. El are deci obligația morală să se consulte cu

[1] Florian (Florea) Gâldău (1903–1991), preot. A fugit din România și s-a stabilit la New York.

[2] Inițial, Ion Rațiu a vrut să abandoneze acțiunile de sprijin pentru grupul Beldeanu deoarece nu a obținut sprijinul lui Constantin Vișoianu. Pentru că românii din exil erau divizați între susținători ai Comitetului Național Român și cei ai Ligii Românilor Liberi, o acțiune unitară a întregului exil în cazul grupului Beldeanu a fost imposibilă. Rațiu a continuat totuși demersurile pentru organizarea apărării celor arestați și s-a ocupat în special de latura politică a procesului. A propus înființarea unui fond pentru apărarea arestaților și a apelat la cunoscuți și prieteni care dispuneau de importante resurse financiare. Strategia lui Rațiu, Fărcășanu, Niculescu și Tilea urmărea colectarea sumelor necesare într-un fond de apărare special, prin donații publice din partea oricui, nu doar a emigranților români. Sumele adunate în acest fond trebuiau folosite pentru angajarea celei mai renumite firme de avocați din Elveția.

mine. Foarte furios trânteşte telefonul. Mă urc într-un taxi imediat. Abia sosit la el acasă, Viorel strigă la mine acuzându-mă de ambiţie. Îl las până se calmează apoi îi explic că eu caut să obţin *unitatea* naţională măcar asupra acestei chestiuni a apărării. Dacă *fondul* apare în presă legat numai de numele Tilea, toţi ceilalţi se vor lepăda de el. Tot ce vreau eu, pentru moment, este ca nicio ştire despre fond să nu apară în ziare până când nu sunt convins că nu se poate face nimic cu Comitetul Naţional Român[1]. Vişoianu[2] va veni la Londra foarte curând. Am vorbit cu Braun care pentru moment nu este contra. Trebuie să încercăm să prezentăm un front unit al tuturor românilor în faţa străinătăţii. Eu nu discut chestiunea ambiţiei mele; nu vrea el să accepte, măcar în parte, că fac acest pas din patriotism.

S-a calmat de tot. A telefonat la *Daily Sketch*. Era târziu. Redactorul de serviciu îi spune că nu mai poate tăia liniile deja culese. Viorel insistă şi ameninţă să-i vorbească lordului Rothermere, [proprietarul trustului de presă]. Redactorul acceptă. Ne despărţim prieteni cu Viorel.

Duminică, 20 februarie 1955

Articolul meu apare în *Sunday Chronicle* foarte tăiat şi schimonosit. Din fericire, nu e semnat de mine şi nici nu-mi dă numele. În *Observer* apare un articol foarte violent, care atribuie raidul

[1] Comitetul Naţional Român (CNR), organizaţie politică care s-a dorit a fi un guvern al României în exil. CNR s-a format la 6 aprilie 1949 sub preşedinţia generalului Nicolae Rădescu, ultimul prim-ministru aflat în fruntea unui guvern democratic român, şi cuprindea reprezentanţi politici ai partidelor istorice din România refugiaţi în exil. Conform statutului, regele Mihai a aprobat structura de conducere, iar la 10 mai 1949 a anunţat oficial crearea comitetului. Misiunea CNR era aceea de a apăra interesele naţiunii române până la restabilirea democraţiei în ţară.

[2] Constantin Vişoianu (1897–1994), avocat, diplomat şi om politic. A fost ministru de Externe în al doilea guvern al generalului Sănătescu şi în guvernul generalului Nicolae Rădescu. În exil, a fost unul dintre cei mai mari adversari ai generalului Rădescu. Vişoianu a condus CNR după retragerea lui Nicolae Rădescu din funcţia de preşedinte (1950) până în 1975, când s-a desfiinţat.

de la Berna legionarilor. Autorul este fostul român evreu Norman Daniel. Sunt furios. Vorbesc cu deputatul Patrick Maitland la el acasă despre: **1.** Articolul din *Observer*. Îl înduplec să pună o întrebare în Camera Comunelor pentru ca să stabilim în mod oficial că nu este vorba de o acțiune fascistă, ci de o acțiune generoasă patriotică. **2.** *Fond.* El acceptă să-mi dea sprijinul în principiu. Mă sfătuiește însă să contactez pe Charles Fletcher-Cooke[1] căci el este cel mai potrivit. El are o reputație serioasă în problemele anticomuniste. Îi spun că Julian Amery este gata să-mi dea sprijinul în a aduna bani, dar că nu poate să semneze un apel public pentru fonduri. La fel John Tilney.

Vorbesc cu Ghiță[2]. El e de acord cu acțiunea ce am luat. Atât în ce privește fondul, cât și în ce privește întrebarea în parlament ce am inițiat. Îi spun că Cornel Bianu[3] este de părere că am greșit.

Marți, 22 februarie 1955

Interviu cu Geoffrey de Freitas[4] la Camera Comunelor. Tip cu foarte mare viitor.

Miercuri, 23 februarie 1955

Charles Fletcher-Cooke mă primește la Camera Comunelor. E de acord să ne ajute la organizarea apărării românilor de la Berna. Sunt foarte mulțumit. Sir Hartley Shawcross este cel mai indicat apărător. Vorbesc cu Podea[5] și Gou Constantinescu[6]. Podea crede că ideea este bună de a organiza apărarea,

---

[1] Sir Charles Fletcher-Cooke (1914–2001), om politic britanic, membru al parlamentului.

[2] Ghiță Ionescu (1913–1996), diplomat, jurnalist și politolog.

[3] Cornel Bianu (1892–1966), avocat, om politic țărănist, reprezentant al lui Iuliu Maniu la Londra în timpul războiului.

[4] Sir Geoffrey Stanley de Freitas (1913–1982), om politic britanic. A câștigat mai multe mandate de parlamentar, iar între 1966–1969 a fost președinte al Consiliului Europei.

[5] Ion O. Podea (1911–1977), istoric și ziarist la BBC, secția română.

[6] Grigore Gr. (Gou) Constantinescu (1896–1980), diplomat și om politic liberal. A fost trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Teheran (1935)

dar numai după ce se ştia că Hartley Shawcross nu va refuza. Gou Constantinescu crede că ar fi o greşală, deşi o spune foarte înconjurat şi diplomatic?!

Vineri, 25 februarie 1955

Un jurnalist de la *Daily Telegraph* îmi telefonează şi-mi cere confirmarea faptului că am oferit să apăr pe românii de la Berna. J. H. Horrocks de la *Daily Sketch* vine să mă vadă aici la birou pentru acelaşi lucru.

Sâmbătă, 26 februarie 1955

Daily Telegraph publică confirmarea pe care am dat-o ieri. *Daily Sketch,* nu. Dr. Owen, la BBC, îmi dă să înţeleg că aş putea să am neplăceri pentru că „numele meu este legat public de incidentele de la Berna". Îi spun că aş regreta mult să-mi pierd postul de la BBC, dar cred că este mai important ca să fac ceea ce-mi dictează conştiinţa. O ţară nu se liberează fără ca oamenii care doresc libertatea să aibă curajul să o spună pe faţă. Marigold Hoare şi MacDonald au fost şi ei de faţă la această altercaţie.

Ieri, la 5.30, m-am dus la Hohler, şeful Northern Dept., Foreign Office. Sugestia de a-l vedea vine de la Jack Ward, subsecretar de stat permanent la Foreign Office. Nimic interesant. Voia doar să ştie cât mai mult despre ce s-a petrecut la Berna fără ca să-şi exprime vreun punct de vedere personal sau semioficial. Foreign Office nu este interesat în mod direct. Ei sunt însă încântaţi dacă voi continua să vin să vorbesc cu el, Hohler, ori de câte ori doresc să o fac. L-am informat de intenţia noastră de a organiza apărarea românilor. Şi mi-am exprimat speranţa că Foreign Office nu are nimic împotrivă.

Foreign Office nu ia o atitudine în această privinţă însă el, Hohler, crede că ar fi mai uşor dacă apărarea va fi organizată acolo, în Elveţia, de avocaţi elveţieni: „Dar cine sunteţi dv.?" I-am răspuns că toţi românii, indiferent de culoare politică, atât Comitetul

şi la Londra (1946–1947).

Național Român, cât și Liga Românilor Liberi[1], cred eu, aprobă acest act patriotic. „Noi suntem cei care credem că nu trebuie să stăm cu mâinile în sân în fața evenimentelor istorice pe care le trăim! Noi credem că România va veni în primul rând, prin acțiunea noastră, dacă circumstanțele politicii internaționale vor fi propice"[2].

Duminică, 27 februarie 1955

Dinu[3] la noi toată ziua. E de acord să contribuie la crearea fondurilor de apărare a românilor de la Berna. *Sunday Express* publică un nou articol stupid (Garda de Fier etc.) despre

[1] Liga Românilor Liberi (LRL), organizație politică a românilor din exil, înființată de generalul Nicolae Rădescu în 1951. LRL s-a aflat în conflict cu cealaltă organizație reprezentativă, Comitetul Național Român. Drept urmare, Rădescu a urmărit să atragă în LRL alte asociații românești din exil pentru a slăbi influența CNR.

[2] H.A.F. Hohler, șeful Departamentului Nordic din Foreign Office, a consemnat și el întâlnirea cu Ion Rațiu: „Domnul Rațiu, care mai devreme a cerut să-l vadă pe domnul Ward, m-a căutat astăzi. Am avut o conversație lipsită de rezultate pentru că scopul vizitei sale era acela de a obține informații despre atacul asupra Legației Române de la Berna. I-am spus că eu nu eram pregătit să intru într-o problemă care privea guvernul Elveției și nu ministerul de Externe. Replica sa a fost că el și prietenii lui români din exil sunt nerăbdători să profite de acest incident pentru a discredita regimul comunist din România. M-a întrebat dacă mi se pare că este o idee bună să trimită un avocat englez la Berna. Am răspuns că nu știu care sunt regulile baroului elvețian în această privință, dar că în cele mai multe țări avocaților care nu fac parte din barou nu li se permite să pledeze. Dacă legea elvețiană se aseamănă cu legea franceză, avocații apărării vor avea destule oportunități să justifice cu argumente politice acțiunea inculpaților. Părerea mea personală este că apărarea va fi mai eficientă în Elveția dacă vă fi susținută de un avocat elvețian. Am folosit această ocazie pentru a-l avertiza pe domnul Rațiu că este de nedorit ca emigranții politici din Marea Britanie să se angajeze în activități politice. Domnul Rațiu m-a întrebat dacă știam că doi membri ai Legației României de la Londra sunt implicați în activități de spionaj. I-am răspuns că nu". Pe marginea raportului, Hohler a mai adăugat cu pixul: „Domnul Rațiu era în mod evident în căutare de informații. Asta arată ce tip viclean este" (Stejărel Olaru, *Cei cinci...*, p. 80).

[3] Dinu Daponte, om de afaceri român, prieten al lui Ion Rațiu.

Berna. *Observer* publică scrisoarea lui Viorel, care este bună. N-o publică însă pe a mea.

Marți, 1 martie 1955

Deschiderea expoziției de la galeria lui Godfrey[1]. Vorbesc cu Veal. E pictor bun. Mișu[2] îmi telefonează și-mi cere să-l contactez pe Vișoianu. Îi promit să o fac „căci eu nu fac o chestiune de mândrie personală".

Miercuri, 2 martie 1955

După-masă, la Bunty McNaughton unde fac cunoștința lui Ivan Tanner, care a fost cu „ei" în Singapore.

---

[1] Godfrey Pilkington (1918–2007), frate mai mare al Elisabethei Rațiu, proprietar al galeriei de artă Piccadilly Gallery.

[2] Mihai Cârciog (1915–?), avocat și om de afaceri. Membru al Mișcării Legionare, Cârciog a fost atașat comercial la Roma (1940–1943) și Zagreb. A fugit din țară împreună cu soția în 1947 folosind pașapoarte false. S-au stabilit inițial la Milano, iar în 1950 s-au mutat la Londra. În octombrie 1957 a avut prima întâlnire cu un ofițer DIE legendat ca angajat al Agenției Economice a României din Londra. După această întâlnire „pe linia afacerilor comerciale", Cârciog a primit numele conspirativ *Adam* (iar mai târziu *Coriolan*) și a fost cultivat cu scopul recrutării. În acest joc, Cârciog a fost atras cu promisiunea dezvoltării afacerilor cu România. În decembrie 1957 a primit prima comandă din partea guvernului român de a intermedia un import de mașini pentru industria textilă. Imediat, șeful agenției economice „i-a pus problema colaborării cu noi. *Adam* a acceptat acest lucru afirmând că ne va procura problemele cerute, arătând că și el va avea nevoie de noi în legătură cu rudele din țară". *Problemele cerute* se refereau la obținerea „procesului de fabricație a germaniului din păcură de la fabrica Mathews", ceea ce *Adam* nu a fost în stare să obțină. Pentru că „nu a dat rezultate pe linie de T.S.", Cârciog a fost exploatat din când în când pentru a se obține informații despre membrii exilului românesc, fără a semna vreun angajament de colaborator sau vreo notă informativă și fără a fi plătit. Securitatea l-a considerat „inteligent, cult, șmecher, fără scrupule, afemeiat, joacă bridge și este snobist". A devenit unul dintre cei mai bogați români din Marea Britanie (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, vol. 1, ff. 20, 73, 87 și vol. 2, f. 17).

Nu pot să mă duc la Vișoianu pentru că am pană la mașină. E, de altfel, un lucru bun pentru că tocmai acum am primit o veste din partea lui Freddy Keller[1]: elveții, în principiu, vor decide *de la caz la caz* dacă să accepte avocați străini sau nu.

Vineri, 4 martie 1955

La Stafford Hotel la Vișoianu. După preliminariile obișnuite, intrăm în materie. Îl întreb ce crede despre incidentul de la Berna. Spre marea mea surprindere, având în vedere reacția lui Bianu și a lui Gou Constantinescu, Vișoianu adoptă exact aceeași atitudine ca și mine. E un gest patriotic, care trebuie susținut; nu crede că sunt gardiști pentru că este ilogic ca ei să nu ceară eliberarea niciunui gardist. Se opune însă încercărilor de a monopoliza acest act patriotic pentru binele exclusiv al vreunui grup sau grupuleț din exil. Fărcășanu[2] și Niculescu[3] fac tocmai acest lucru.

---

[1] Friedrich Keller, jurnalist, corespondentul ziarului *Basler Nachrichten* la Londra.

[2] Mihail Fărcășanu (1907–1987), jurnalist, om politic liberal, doctor în științe juridice. A fost președinte al organizației de tineret a PNL între 1937–1946 și director al ziarului liberal *Viitorul* după 23 august 1944, când ziarul a fost reînființat. A părăsit România în 1946 și s-a stabilit în SUA. În exil a fost membru al Comitetului Național Român (1949–1950), apoi al Ligii Românilor Liberi, organizație pe care a și condus-o în perioada 1953–1960. A publicat articole în publicațiile românilor din exil, folosind pseudonimul Mihail Villara sau MV. A fost numit directorul serviciului românesc la Radio Europa Liberă între 1950–1953. Despre Fărcășanu, considerat drept unul dintre exilații provocatori, agenții Securității spuneau că este un „element sigur și autoritar, gândire matură, ponderat și serios în discuții; are capacitate organizatorică și este un bun orator. Este extrem de orgolios și-i place mult să fie lingușit" (ACNSAS, fond SIE, dosar 41, f. 36).

[3] Barbu Gh. Niculescu (1911–?), avocat, om politic, secretarul particular al generalului Nicolae Rădescu. În vara anului 1945 a fost arestat și internat în lagărul de la Caracal, fiind acuzat că a contribuit la răspândirea manifestului „Țara în lanțuri". A fugit din România în 1946. În exil a fost secretar general al Comitetului Executiv al Ligii Românilor Liberi. În anii 1970, Niculescu a devenit agent de influență al DIE, după ce Securitatea

Cel mai important lucru, i-am spus eu, este ca acest act de bravură să fie utilizat din plin pentru binele României așa cum, fără îndoială, doresc cei care l-au făcut. Apoi să căutăm să-i apărăm pe acești români curajoși cât mai bine posibil. În scopul acesta este nevoie să organizăm apărarea lor în condiții optime. După părerea mea, cinci elemente sunt necesare:

1. Suport politic. Toți conducătorii români democrați de oarecare însemnătate ar trebui să susțină *public* apărarea acestor români. Este o ocazie unică să se facă un act de solidaritate a întregului exil românesc. E nevoie apoi, din moment ce vom lansa „fondul apărării" aici în Anglia, de câțiva oameni de suprafață din parlamentul britanic. Am vorbit deja cu oamenii cei mai indicați și am convingerea că vom putea obține acest sprijin (mă gândeam la Fletcher-Cooke și Geoffrey de Freitas, deși n-am pomenit numele lor). Vișoianu este de acord ca să se facă acest lucru. El nu crede că ar trebui ca organizațiile românești să sprijine organizarea apărării, ci și indivizii. În cuvintele lui: „Eu aș semna ca Vișoianu, căci nu cred că e bine ca acest act să apară creația Comitetului Național". Este tocmai ceea ce am dorit eu ca el să spună.

2. Sprijin financiar. I-am comunicat că eu am încrederea că voi putea strânge cu ușurință cca £10 000 (zece mii de lire sterline).

3. Apărarea exemplară. Apărarea să fie plasată în mâinile unor avocați capabili elvețieni, care să invite apoi pentru pledoarie și avocați străini. I-am spus că am fost deja sfătuit foarte bine în această direcție și că s-a menționat numele avocaților „Gmür S. & Co" din Zürich. I-am povestit apoi cum eu mi-am oferit serviciile pe ziua de 18 februarie, fapt dat și de către ziarul *Daily Telegraph*

---

l-a determinat să „renunțe la ideile sale conservatoare" și l-a convins să susțină operativ „unele acțiuni favorabile țării noastre". A fost folosit de DIE în mai multe operațiuni prin care s-a urmărit influențarea mediului politic american în favoarea regimului Ceaușescu (ACNSAS, fond SIE, dosar 1055, vol. 1, f. 230). În cercul de prieteni al lui Ion Rațiu a fost și Barbu Mihai Niculescu pe care Securitatea l-a confundat adesea cu Barbu Gh. Niculescu (vezi Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile...*, p. 65).

(25.2.1955). Oferta mea a fost lăsată în discuție de către guvernul elvețian (Consiliul Federal) ceea ce este exact scopul urmărit de mine, căci astfel se va putea lua o hotărâre, dacă e bine sau nu să se accepte avocați străini. I-am spus apoi de comunicarea pe care am avut-o alaltăieri de la Keller. Se pare deci că va fi posibil să se introducă avocați străini. În cazul acesta vom căuta serviciile lui Sir Hartley Shawcross și, din câte știu eu, după cum mi-a confirmat Horrocks de la *Daily Sketch,* Shawcross nu va refuza. Evident, nu puteam să mă duc la Shawcross înainte de a ști precis cum stăm.

4. Aprobarea tacită a Foreign Office. Din moment ce pornim această inițiativă aici, în Anglia, ar fi bine ca Foreign Office să n-aibă nimic împotrivă. I-am spus că l-am văzut pe Hohler, șeful Departamentului de Nord, și că acesta mi-a spus că este o problemă care nu privește Foreign Office.

5. Sprijinul presei. I-am povestit cum *Times* (mă gândeam la Cane și la Peter Ryde) este gata să publice nu numai scrisoarea prin care vom lansa apelul public, dar și un articol în care s-ar referi la această problemă. Cu alte cuvinte, avem toate elementele necesare succesului. Tot ce mai trebuie este aprobarea formală din partea Elveției. Am fost sfătuit să scriu direct la Berna și să reînnoiesc oferta mea de apărare. Îndată ce se va stabili posibilitatea noastră de a pleda, ar trebui să-i dau drumul. Este esențial însă, după părerea mea, ca totul să fie prezentat ca un front unitar al românilor exilați.

A fost din nou cu totul de acord cu mine, cel puțin așa mi-a spus. M-a rugat să aștept până ce se va întoarce de la Paris. Mă va contacta el imediat. L-am întrebat apoi de ce Cretzianu[1] s-a făcut american.

---

[1] Alexandru G. Cretzianu (1895–1979), diplomat. A fost secretar general al MAE în perioada 1939–1941 și subsecretar de stat (1940), iar între 1943–1945 a fost șef al misiunii diplomatice a României în Turcia. S-a stabilit în SUA, fiind unul dintre liderii Comitetului Național Român (CNR). A fost depozitar al Fondului Național Român constituit de regimul Antonescu, dar felul în care a administrat banii depuși la o bancă din Elveția a creat nemulțumiri în cadrul CNR.

Şi Vintilă Brătianu şi alţii au luat cetăţenia britanică, lumea însă se leagă numai de Alex. Eu l-am sfătuit să nu o facă. El mi-a răspuns însă că n-are încotro căci este obosit de toate certurile, de toată zâzania din emigraţie. Ca american este liber să facă ce va putea pentru România fără ca cineva să-i mai pună la îndoială motivele.

Vişoianu vede situaţia internaţională în culori foarte sumbre. Churchill l-a convins pe Eisenhower să accepte coexistenţa[1]. Churchill are, bineînţeles, o serie de „gânduri ascunse". Eisenhower însă, care este un om foarte mediocru, a luat-o de bună şi acum merge pe drumul coexistenţei fără nicio rezervă. Exilul deci se va prelungi fără termen. De o politică de eliberare nici nu se mai pomeneşte la Washington. Ea aparţine trecutului înmormântat cu multă grijă.

Seara, la Viorel. Mă cheamă să-l cunosc pe Ian Colvin de la *Sunday Express*. Este omul care a scris prostiile despre originea gardistă a raidului de la Berna. În conversaţia pe care am avut-o a reieşit că articolul lui a fost bazat pe nişte informaţii pe care le-a primit de la un polonez, Jaxa, care pretindea că organizează apărarea românilor. Acest Jaxa ar fi obţinut confirmarea că elveţienii-l caută pe Sima de la judecătorul de instrucţie elveţian. Versiune complet inventată? Uşurinţa cu care oamenii aceştia scriu năzbâtii este fantastică!

Vorbim apoi despre echipa de dansuri naţionale care n-a mai venit la Londra din cauza incidentelor de la Paris. I-am spus cum Peter Danbeney a pierdut vreo £ 3 000 din cauza asta. Vrea să scrie un articol, mai ales despre încercarea „blondei" de a fugi. I-am promis toate detaliile.

După cină tot la Viorel. Titinica[2] soseşte şi ea, şi pictorul Berea. Titinica e extrem de drăguţă faţă de mine. Vorbim mult. Aflu însă că, împotriva înţelegerii avute, ei au deschis un fond al apărării pentru cei de la Berna şi au publicat totul în *Făclia*[3]. M-au dat, de

[1] Autorul se referă la principiul sovietic al *coexistenţei paşnice* care trebuia să stea la baza relaţiilor dintre statele aparţinând celor două sisteme sociale.

[2] Ecaterina Iliescu, soţia maiorului Gheorghe Emil Iliescu.

[3] *Făclia*, publicaţie editată de fostul adjunct al ataşatului militar la Londra, maiorul Gheorghe Emil Iliescu. Publicaţia a fost tipărită sub egida Comitetului

asemenea, ca apărător împreună cu Titinica și Viorel. Știu însă precis că niciunul din ei n-au făcut o ofertă precisă la Berna. Așa sunt ei, însă. Trebuie să tragă spuza pe turta lor fie că e adevărat, fie că nu. Titinica, la ea acasă, îmi vorbește mult de o împăcare cu Georges-Emile[1]. De ce?

Duminică, 6 martie 1955

I-am spus lui Viorel că dezaprob cele publicate în *Făclia* despre fond și regret că nu mi-au spus dinainte că intenționează să o facă. I-am spus, de asemenea, că ăsta este motivul principal care explică de ce n-au nici un prieten politic adevărat. Autodisciplina și cooperarea adevărată sunt esențiale pentru a putea obține rezultate practice în politică. Fără o echipă bine sudată nu se poate crea nimic.

Luni, 7 martie 1955

Interviu cu deputatul conservator Ridsdale. Totul merge bine. Interesant, apoi, o lungă conversație despre Bevan[2] și consecințele atitudinii lui. Bevan, după părerea lui Ridsdale, a rostit o cuvântare extraordinar de frumoasă. Disprețul cu care s-a referit la Attlee, însă, este așa de profund încât partidul se va sparge, mai curând sau mai târziu. Rezultatul, în 7–8 ani va fi probabil o nouă aliniere de partid în țara întreagă. Pe de o parte, aripa dreaptă a partidului laburist, sindicaliștii și acei conservatori care cred în „statul social", pe de alta, cei care se opun acestei metode etatiste de guvernământ – probabil că aceștia vor forma un nou *partid radical*.

---

anglo-român pentru ajutorarea refugiaților politici din România, organizație înființată în 1949 care și-a propus să sprijine refugiații români aflați în Austria și Germania, în teritoriile controlate de englezi și americani.

[1] Gheorghe (George) Emil Iliescu (1902–1957), maior în armata română. A fost adjunct al ataşatului militar la Londra în perioada 1937–1940, în subordinea contraamiralului Dumitrescu. Iliescu a fost agent al Serviciului Secret de Informații (SSI), condus de Mihail Moruzov, până în 1940. Securitatea l-a considerat agent al MI5.

[2] Aneurin Bevan (1897–1960), politician laburist, parlamentar și ministru.

Socialismul în sine, ca doctrină politică, nu va mai avea decât un număr relativ restrâns de adepţi. Toată această desfăşurare însă va putea să existe numai *după* distrugerea partidului laburist.

Marţi, 8 martie 1955

Masa cu Peter Canetty, evreu din România, băiat foarte drăguţ. Lucrează în industria de ambalaje. E prieten cu Galia şi cu fraţii Mordler. După-masă merg cu secretarul nostru german Selbert la Freddy Keller, care îmi dă câteva sfaturi în legătură cu cererea pe care trebuie să o adresez la Schweizerishe Bundesanwaltschaft[1]. Este de părere că ciorna mea e bună, cu excepţia faptului că n-ar trebui să-l pomenesc pe Sir Hartley Shawcross pentru că astfel ar da impresia că avocaţii elveţieni nu sunt în stare să se ocupe de cazul românilor de la Berna în mod satisfăcător. Îi spun, de asemenea, că aş dori ca să se menţioneze în mod specific că eu sunt gata să mă dau la o parte pentru a face loc oricărui alt avocat ales de către români şi să-l susţinem din plin.

Viorel îmi telefonează să-mi spună că a vorbit cu Parisul şi că Fărcăşanu şi Niculescu sunt de acord să coordonăm apărarea românilor de la Berna. Se vor reţine de a face ceva până nu vor fi avut ocazia să stăm de vorbă aici la Londra săptămâna viitoare.

Joi, 10 martie 1955

Masa cu Bunty. Scene pline de emoţii! Ne împăcăm în cele din urmă şi rămâne şi pe mai departe ca să lucrăm la piesa de teatru *Templeton*[2] împreună, toţi trei, şi nu numai eu şi cu Giles Playfair[3]. Dau lui Viorel adresa de la Berna a procurorului şi-l sfătuiesc să se înscrie pentru apărare. Cu cât mai mulţi, cu atât mai bine.

---

[1] Procuratura federală din Elveţia.

[2] Piesa de teatru *Templeton* a fost scrisă de Bunty McNaughton şi Ion Raţiu. Piesa în două acte are un subiect politic, iar acţiunea se desfăşoară în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi la începutul anilor 1950. A fost pusă în scenă de compania de producţie Arts Theatre Club din Londra, în 1958. Versiunea în limba română s-a intitulat *Clive şi Anna*.

[3] Giles William Playfair (1910–1996), scriitor.

Sâmbătă cu Dodo Hankey, actrița Irene Brown și impresarul Toby Roland. După plecarea celorlalți, stau de vorbă cu Toby până la 4 dimineața. Vorbim de toate. Îmi povestește viața lui și apoi ne ocupăm pe îndelete de *Templeton*. El e hotărît să o prezinte publicului londonez. Ideile lui coincid cu ale mele în ceea ce privește scopul care trebuie urmărit în această piesă de teatru. Îmi place omul.

Luni, 14 martie 1955

Cina cu François Griffiths. Îmi povestește felul în care se fac afacerile la marea lor bancă Hambros[1]. Atmosferă de salon în birourile părtașilor. E ca o baghetă fermecată, urmărită civilizat, dar cu dezinvoltură, de către câțiva prieteni care stau de vorbă într-o cafenea: rezultatul, fabrici, vapoare, clădiri etc. Se pare că începuturile averii fabuloase a familiei Hambro datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când întâmplarea a făcut că un comerciant bogat din Copenhaga era fratele medicului curții regale. Într-o bună zi, regele, mult iubit, al danezilor, se îmbolnăvește subit și medicul curții își dă seama că nu mai are nicio șansă. Deși știrea a fost ținută în secret, fratele său, comerciantul, a aflat de ea și a cumpărat imediat toate stocurile disponibile de stofe, tafta, lințolii etc. negre. Regele moare peste două zile, poporul devotat intră în doliu și comerciantul Hambro face o avere fabuloasă peste noapte.

Miercuri, 16 martie 1955

Primesc o scrisoare de la Dubois[2], substitutul procurorului general de la Berna, în care mă invită să merg să-l văd imediat. Legația elvețiană, care primise ordin să nu acorde nicio viză niciunui român exilat, telefonează la Berna imediat și apoi îmi dă viza.

Iau masa cu Viorel. Îi comunic invitația ce mi s-a făcut, îi repet că eu țin foarte mult ca toți românii să lucreze împreună

[1] Hambros Bank, bancă londoneză înființată de comerciantul Carl Joachim Hambro în anul 1839.

[2] René Dubois, procuror al Confederației Elveține, reprezentantul acuzării în procesul grupului Beldeanu.

în această chestiune. Viorel a scris în acest sens lui Ion Gheorghe care se găseşte la Paris şi este de părere că ar fi bine să trec pe la Paris la întoarcerea mea de la Berna.

Telefonez apoi lui Bevan care-mi doreşte succes, lui Ghiţă, pe care-l rog să-l informeze pe Vişoianu de plecarea mea, pe Georgescu de la agenţia *France Presse*, care şi el îmi doreşte tot succesul „în importanta misiune naţională pe care o am", şi lui miss Berry[1]. Mişu Cârciog, pe care-l consult, este de părere că ar trebui să spun pe faţă că am fost invitat. La BBC, seara, comunic ştirea celor de faţă: Coca Davis[2], Mircea şi Toto Stoe[3].

---

[1] Doreen Marguerite Berry, şefă a secţiei române la BBC.

[2] Ecaterina (Coca) Davis, născută Iliescu (1915–?), funcţionară în cadrul Ministerului de Externe. A părăsit România împreună cu soţul ei, sergentul englez Lawrence Davis, stabilindu-se în Marea Britanie. A activat în cadrul Uniunii Democrate a Românilor Liberi, organizaţie fondată de generalul Rădescu în 1948, în Comitetul Anglo-Român condus de Viorel Tilea şi în Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române (mulţumiri lui Claudiu Secaşiu pentru informaţiile biografice oferite). A lucrat la BBC, secţia română. Securitatea s-a interesat în mod special de ea, începând din anul 1963, cu scopul de a o recruta, „iar în iulie 1964 a fost contactată la domiciliu de lt. col. Florea A. folosindu-se ca pretext faptul că a cerut să se rezolve favorabil cererea sorei ei de a veni în vizită la Londra. Cu *Laura* s-au efectuat 4 întâlniri în cadrul cărora s-au obţinut unele date de studiu asupra ei şi cu privire la obiectivul BBC". *Laura* (numele conspirativ al Ecaterinei Davis), la o întâlnire din septembrie 1964 cu ofiţerul de Securitate Florea, „a avut o atitudine necorespunzătoare", iar legătura dintre cei doi s-a întrerupt la cererea ei (ACNSAS, fond SIE, dosar 9805, f. 8).

[3] Mircea Stoe (1917–?), diplomat şi jurnalist la BBC, secţia română. A lucrat la Legaţia României din Berlin până în 1943, iar în 1946 a fost trimis secretar la Legaţia României de la Londra. A fost rechemat în ţară în 1947, dar a refuzat şi a demisionat, plecând din legaţie cu portretul regelui Mihai I în mână. După ce s-a angajat la BBC, Securitatea a început demersurile pentru a organiza recrutarea lui şi a soţiei, Victoria, pe care românii din Londra o alintau *Toto*. Stoe (cu numele conspirativ *Rusu*) a dus o viaţă plină de neajunsuri materiale, ceea ce l-a încurajat pe ofiţerul de Securitate, Domiţian Bălţei, legendat ca diplomat, să-l contacteze de mai multe ori. Stoe a manifestat „o anumită

De asemenea, și Ioanei Herescu[1]. Abia sosiți acasă cu Elisabeth[2], Jack Lewis de la *Daily Sketch* își face apariția. Vrea să știe despre plecarea mea la Berna. Confirm că am fost invitat pentru consultări ca apărător. Subliniez, de asemenea, că eu mă voi da la o parte în favoarea unui avocat de renume mondial. Am vorbit apoi mult despre Shawcross, deși eu nu i-am pomenit numele niciodată.

Joi, 17 martie 1955

Călătoria cu avionul la Zürich în compania tânărului Peter Tunnard. Simpatic, legături bune, mulți prieteni în comun. E gata să întreprindă o călătorie în Africa, în doi ani, cu mașina. Fără nicio introducere, m-a invitat să-l însoțesc. I-am spus că ar fi bine să adâncim puțin cunoștința ca să vedem dacă vom putea suporta contactul continuu timp de două luni de zile.

La ieșirea din avion îl văd pe Jefferson de la Europa Liberă[3]. Îmi spune că lucrurile merg excelent la München. Sunt încântați

---

prudență, care este acceptată și de soția sa, în sensul că să nu se știe și de alții despre aceste legături pentru că «înseamnă că ne-am face rău unul altuia»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 935, vol. 1, ff. 38, 72). Mai târziu, între 1957–1959, Stoe „a furnizat verbal – mai întâi prin exploatare în orb, ulterior el știind de aceasta – unele informații cu caracter operativ sau documentar" referitoare la secția română de la BBC. În 1959 legătura cu Stoe s-a întrerupt pentru că Bălței a fost chemat în centrală. La sfârșitul anului 1962 un alt ofițer, Aurel Florea, l-a căutat acasă pentru a relua relația de colaborare cu *Rusu* (*Ibidem*, vol. 2, ff. 61–66). Stoe a continuat să fie rezervat din cauză că se temea ca autoritățile britanice să nu afle despre contactele sale cu Florea, ceea ce a dus la abandonarea lui în 1965. Dar în 1967 Stoe a depus actele pentru a putea călători în România, prilej pentru Florea de a redeschide vechiul caz *Rusu*.

[1] Ioana Herescu, fiica scriitorului Nicolae I. Herescu, a trăit o perioadă la Londra, unde a lucrat la BBC, secția română.

[2] Elisabeth Rațiu, născută Pilkington (1921–2016), soția lui Ion Rațiu.

[3] Autorul se referă la postul de radio american Europa Liberă, finanțat de Comitetul Național pentru o Europă Liberă, organizație înființată la 17 mai 1949 din inițiativa Central Intelligence Agency (CIA). Postul de radio a fost gândit ca un instrument ce urma să fie pus la dispoziția personalităților din exil care doreau să se adreseze popoarelor din Europa subjugate de regimurile

de Bernard. L-am întrebat cine a făcut cuvântarea la radio despre Berna şi mi-a spus că Bernard, dar „after full consultation with us. It was definitely our policy as they might have been Iron Guardists"[1]. I-am spus că din câte aud eu, această cuvântare rostită de vocea Europei Libere a cauzat consternaţie în România. El e de părere că atacurile împotriva cuvântării se datoresc elementelor totalitare de dreapta din exil şi că citatele date publicităţii „are out of contact"[2]. Ne-am despărţit cu cuvintele:

Jefferson: În orice caz, e clar că suntem eficace pentru că suntem atacaţi continuu de presa din RPR. Am început acum transmiterea unui program de o oră de la Lisabona.

Eu: Vă doresc toată reuşita şi nu uitaţi că atunci când sunteţi gata să lărgiţi secţia sunt foarte dispus să colaborez şi eu.

Jefferson: Deocamdată nu avem niciun plan precis.

A arătat multă surpriză când i-am spus că mă duc la Berna pentru cauza românilor arestaţi. Ajuns la Berna, telefonez lui Dubois, Der Substitut des Bundesanwalts[3], şi fixăm un interviu pentru mâine dimineaţă la 9.00.

Vineri, 18 martie 1955

Interviul decurge satisfăcător. Dubois este asistat de către comisarul Steiner şi inspectorul Maurer. Discutăm chestiunea apărării şi-mi spune, pe lângă chestiunile pe care le menţionez în

---

comuniste. Sediul central a fost stabilit la München, iar transmisiunile radio au început în vara anului 1950. În anul 1967 presa din SUA a publicat informaţii referitoare la faptul că Radio Europa Liberă este susţinută financiar de CIA prin intermediul acestui comitet, ceea ce a declanşat un scandal care a dus la oprirea finanţării din partea serviciului secret american.

[1] „După o consultare deplină cu noi. A fost categoric politica noastră că ar putea fi vorba de Garda de Fier" (engl.) (n. red.).

[2] Ion Raţiu se referă la faptul că, spre deosebire de BBC, Radio Europa Liberă a avut o primă reacţie editorială de condamnare a atacului de la Berna, Noël Bernard afirmând la microfon că membrii grupului Beldeanu ar fi legionari, iar gestul lor unul inacceptabil.

[3] Locţiitorul procurorului federal (germ.) (n. red.).

informațiile telefonate lui Josten la Londra, că RPR-ul se va constitui parte civilă. Îmi spune, de asemenea, că Șețu[1] n-a fost înarmat. Motivul crimei este obținerea de informații și documente.

Mă întreabă apoi asupra afirmațiilor pe care le-aș fi făcut lui Freddy Keller și anume că: **a.** Șețu nu este șofer, ci un important agent secret comunist – am răspuns că n-a fost decât o repetare a informațiilor pe care le-am primit de la alți români. Eu personal nu dispun de fapte precise. De altfel, sugestia ar fi putut să vină chiar de la Keller, căci mai târziu el a fost acela care mi-a comunicat că Șețu, alias Petrescu, ar fi Damian. Totul a fost doar un schimb de vederi cu titlu informativ, ceea ce este foarte obișnuit între jurnaliști. **b.** Că o serie întreagă de importante documente ar fi fost sustrase de către români și predate apoi americanilor și că americanii ar fi fost aceia care ar fi organizat raidul. Aici am fost categoric. Am afirmat că eu n-am sugerat niciodată așa ceva. Freddy a fost acela care m-a întrebat; eu i-am spus doar că *din câte aud* documente extrem de importante, care dezvăluiesc întreg sistemul de spionaj aici în Apus, au fost deja predate în mâna autorităților din Apus.

N-am pomenit niciodată pe americani pentru că eu sper – din motive patriotice românești – că toată afacerea nu are nici în clin, nici în mânecă cu americanii. Am insistat însă din nou asupra caracterului informativ al discuțiilor avute cu Freddy și l-am rugat să-i scrie și să obțină de la el confirmarea acestui fapt. I-am vorbit apoi de interviul dat de către Tilea la *Daily Mail* care confirmă același lucru. La despărțire mi-a spus că toate zvonurile asupra documentelor „dispărute" au originea în declarațiile făcute de către Ligă în persoana lui Niculescu și a lui Fărcășanu.

Dubois e un om tânăr (40 de ani), evident extrem de eficace, cu o față deschisă, cinstită. Mi-a vorbit, de asemenea, de cele două

[1] Aurel Șețu, șoferul misiunii diplomatice de la Berna, omorât de Stan Codrescu în prima noapte a atacului, în timp ce se întorcea la legație cu sacii în care se afla curierul diplomatic. Despre Șețu s-a afirmat în rândul românilor din exil că ar fi fost ofițer de Securitate legendat ca șofer al misiunii diplomatice.

firme de avocaţi însărcinaţi cu apărarea (nu mi-a dat numele). La rândul meu i-am pomenit de Gmür, Hegeller şi de informaţia pe care o am că prinţul Nicolae a însărcinat deja o firmă de avocaţi de aici de la Berna. Telefonez imediat la Londra şi-i dau lui Josten toate detaliile acestui interviu.

Seara, sosit la Paris telefonez imediat generalului Ion Gheorghe[1] şi lui Barbu Niculescu. Fixăm întâlniri pentru mâine dimineaţă. Scriu o lungă scrisoare lui Freddy Keller la Londra, informându-l de cele petrecute la Berna şi cerându-i confirmarea tonului discuţiilor noastre.

Sâmbătă, 19 martie 1955

La 9.30 a.m. la hotelul Oxford et Cambridge din 13, Rue d'Alger. Stau de vorbă cu gen. Ion Gheorghe până la 11 a.m. Gheorghe îmi confirmă că Viorel i-a scris în sensul coordonării apărării celor de la Berna recomandându-mă. Îi dau detaliile întrevederii mele de la Berna şi-i propun apoi:

1. Să se constituie un secretariat al apărării care să înmănuncheze toate eforturile românilor exilaţi, cât şi ale străinilor care sunt gata să ne ajute. Acest secretariat să aibă sediul la Londra, cu reprezentanţi la Paris şi New York.

2. Să se lanseze un fond al apărării, deschis subscripţiilor publicului, simultan în toate ţările democrate (Statele Unite, Franţa, Germania şi Anglia, eventual şi Italia). Casier onorific, un englez.

3. Procedura lansării să fie următoarea: o scrisoare adresată ziarului *Times* din Londra, semnată de către toţi conducătorii exilului românesc. Am pomenit numele lui Vişoianu, Gafencu, Fărcăşanu, Tilea, Bianu, Gheorghe Ion. Cu primele două puncte Ion a fost complet de acord. La acest punct şi-a exprimat neîncrederea

[1] Ion Gheorghe (1893–1957), general de brigadă al armatei române. A fost numit ataşat militar la Legaţia României din Germania între 1940–1943, iar în perioada 1943–1944 a fost trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Berlin. A rămas în exil, unde a activat în cadrul Ligii Românilor Liberi în calitate de vicepreşedinte.

în ce privește obținerea semnăturii lui Vișoianu și mi-a subliniat faptul că și Gafencu cam stă la îndoială, deși el va semna dacă toți ceilalți vor face-o. Mi-a sugerat apoi ca să-l includem și pe Filderman, fostul șef al comunității evreiești. El a vorbit deja cu Filderman, care este complet de acord să susțină apărarea în mod public.

4. Să se adreseze un document de solidarizare autorităților elvețiene, probabil curții competente, semnat de cât mai mulți români.

5. Să se adune cât mai multe semnături de avocați, gata să apere pe acuzați. I-am povestit procedeul întrebuințat de memorandiști în 1894 când au obținut sute de înscrieri pentru apărare din Slovacia, Boemia, Croația, Serbia, Franța, Anglia etc. Să se facă o campanie extensivă pentru obținerea unui sprijin cât mai impresionant. Mii de avocați ar trebui să se ofere, din toate țările lumii.

6. Să se angajeze o firmă de avocați elvețiană de prim rang, care să aibă conducerea procesului. Aici Gheorghe mi-a spus că prințul Nicolae, prin secretarul său, prințul de Thurn und Taxis, a luat deja legătura cu dl Rudolf Peter Walti din Zürich, Shlösslistr, 25, care l-a sfătuit să contacteze pe următorii trei avocați: **a.** Dr. Jr. Hans Matti, Rechtskonsulent des Bundesrates[1]; **b.** Dr. Jr. F. T. Rüssel, Oberauditor des Eidgenössische Armee[2]; **c.** Dr. Jur. Konrad Jahr, expert in Strafsachen[3]. Toți de la Berna. Acești domni ar fi fost deja consultați. Eu i-am atras atenția că este extrem de important ca să fie doar una sau două firme de avocați și nu o mulțime de avocați individuali necoordonați. De acord.

7. Să pregătim o broșură care să fie gata publicată la data procesului și în care să dăm antecedentele celor cinci, a căror eliberare a fost cerută de către cei arestați la Berna. Să fie scrisă în așa fel încât să reprezinte un adevărat rechizitoriu al regimului comunist din România.

---

[1] Consultant juridic al Consiliului Federal (în lb. germ.) (n. red.).

[2] Procurorul militar general din Elveția (în lb. germ.) (n. red.).

[3] Expert în drept penal (în lb. germ.) (n. red.).

8. Să se angajeze un avocat de renume mondial care să facă pledoaria principală la proces. L-am pomenit pe Sir Hartley Shawcross.

Am vorbit apoi de acțiunea de la Berna. Potrivit celor spuse de Ion Gheorghe lucrurile s-ar fi petrecut în felul următor: un grup de șapte români tineri, șase cu reședința în Germania și al 7-lea cu reședința la Paris, au plănuit raidul cu multă grijă. Șeful a fost Ovidiu Beldeanu, tânăr național-țărănist de 31 ani. Toți cei care l-au ajutat fac parte din aceeași grupare de rezistență din țară, cunoscută sub numele de „Sumanele Negre". La data plecării lor din țară toți trei erau în vârstă de 16–17 ani, băieți de școală. Beldeanu și Ion Chirilă lucrau la o societate comercială franceză din Tübingen. Dumitru Ochiu la o societate americană din Mannheim, iar Stan Codrescu în Franța. Toți au plecat din România în 1949, au trecut prin Iugoslavia, unde au fost arestați, și au sosit în Occident via Trieste abia acum vreun an și jumătate. Cei din Germania au fost plasați la lucru chiar de către asociația românilor din Germania de sub conducerea lui Gheorghe.

În preziua atacului s-au întâlnit cu toții la Konstanz, pe lacul Léman. Cum spuneam, au fost la origine șapte. Unul dintre ei, însă, din motive personale, s-a retras din timp. Un al doilea i-a abandonat chiar în cursul drumului pentru a săvârși misiunea ce și-au fixat. Ceilalți au fost conduși cu mașina de către Teodor Ciochină, care este proprietar părtaș al unui restaurant din München. Ciochină, originar din Nisporeni, Basarabia, a intrat voluntar în război la vârsta de 17 ani. Și-a pierdut un picior pe front și apoi l-a pierdut și pe celălalt într-un accident în Germania, ceea ce i-a adus o sumă destul de importantă de bani în asigurări. Mașina lui era special amenajată ca să poată fi condusă numai cu mâna. Atât mașina, cât și restaurantul sunt rezultatul banilor pe care i-a obținut de la societatea de asigurări.

Ștan Codrescu a fost acela care a ieșit din legație încărcat de documente. S-a predat de bună voie și elveții le-au avut în posesia lor timp de câteva ore, ceea ce le-a permis, fără îndoială, să le

fotografieze. Gheorghe mi-a dat să înțeleg că el știa de acest plan, fără însă să o afirme în mod explicit[1].

Ne-am despărțit, el dându-mi *mandat deplin* să-l semnez pe orice scrisoare prin care s-ar face apel publicului să creeze un fond al apărării. Vom rămâne în contact.

La 11.30 a.m. la hotelul de Paris, din 8, rue Madelaine, la Barbu Niculescu, fostul secretar al gen. Rădescu. Înainte de a-l vedea însă am telefonat lui Filderman și am obținut autorizația lui formală de a-i folosi numele pe scrisoarea de apel pentru fondul apărării. Filderman a fost extrem de laconic, dar foarte hotărât în a sprijini acțiunea noastră.

Am telefonat, de asemenea, lui Văleanu. L-am pus la curent cu cele întâmplate la Berna și i-am cerut permisiunea de a-l indica drept corespondentul la Paris al secretariatului apărării. El a fost de acord și mi-a indicat calificările lui excepțional de potrivite pentru acest rol, din moment ce a locuit în Elveția ani de-a rândul, cunoaște limba germană la perfecție și are legături foarte bune la Berna.

Barbu Niculescu mi-a făcut impresie bună. De vreo 40 de ani, față deschisă și cam rotofeie, părul puțin încărunțit, pare foarte viguros, chiar robust. I-am povestit și lui planul meu, ca și lui Gheorghe Ion. A fost imediat de acord și a subliniat faptul că noi, tinerii, ne înțelegem mult mai ușor decât bătrânii. Mi-a atras atenția însă că, după informațiile lui, Vișoianu s-a hotărât, în timpul șederii lui la Paris, să organizeze apărarea în numele Comitetului Național Român, și că deci nu va semna scrisoarea propusă de mine (eu nu cred acest lucru, pentru că ar fi greșit, chiar din punct de vedere legal, ca șeful comitetului să se asocieze în mod oficial *ca șef al Comitetului* cu o crimă, chiar dacă este ea o crimă politică).

[1] Există o serie de informații eronate în descrierea organizării atacului de la Berna făcută de Ion Gheorghe lui Ion Rațiu. În același timp, informația potrivit căreia generalul Gheorghe ar fi știut de organizarea atacului este adevărată, fiind mărturisită chiar de Oliviu Beldeanu în timpul anchetelor de la București, recunoscând că i-a spus generalului Gheorghe despre intenția de a organiza o astfel de operațiune.

Pe lângă propunerile mele, pe care le-a acceptat fără excepţie, a avut şi el două propuneri excelente pe care le-am adoptat imediat: **1.** Ca pe lângă Hartley Shawcross să pledeze şi deputatul american Charles Kersten, care este avocat şi care are o reputaţie bine stabilită ca apărător al popoarelor de dincolo de Cortina de Fier. **2.** Îndată după întoarcerea lor în America, la 29 martie, ei vor iniţia o mişcare a *tineretului american* de solidarizare cu suferinţele poporului român şi de simpatie pentru tinerii români închişi la Berna. E o idee splendidă pentru că acţiunea de la Berna este o acţiune tinerească ce ar fi bine să fie sprijinită de tineretul din Occident. I-am spus că voi căuta să fac acelaşi lucru în Anglia, deşi englezii s-ar putea să se lase mai greu mişcaţi.

M-a împuternicit să semnez în numele lui Fărcăşanu şi în numele lui, a rămas însă să-i dau de ştire imediat ce voi fi vorbit cu Vişoianu. Dacă Vişoianu refuză, Liga Românilor Liberi este gata să meargă înainte, pentru că cei arestaţi sunt membri ai Ligii şi el crede chiar că cei arestaţi sunt atât de fanatici încât ei ar respinge apărarea Comitetului. Ei ar fi exprimat, în repetate rânduri, dezgustul lor faţă de politicianismul neeficace al aşa-zişilor conducători ai exilului. Mi-a promis în mod solemn însă că nu va face nimic înainte de a fi primit ştirile mele.

I-am vorbit de Văleanu. Mi-a spus că, deşi este bun prieten cu Văleanu, crede că Ştefan Racoceanu ar fi mult mai indicat pentru a face treabă bună la Paris. Racoceanu este căsătorit cu o franţuzoaică bogată, are legături foarte bune în Franţa şi este muncitor. Mi-a vorbit, de asemenea, despre Federaţia Avocaţilor Liberi cu sediul la Paris care s-ar asocia şi ea cu apărarea inculpaţilor. I-am spus că eu nu împărtăşesc atitudinea critică faţă de declaraţiile făcute de el şi Fărcăşanu la Geneva şi la Paris, căci eu aprob orice acţiune care produce o reacţie favorabilă a presei faţă de România şi poporul român. Mi-a întors complimentul spunându-mi că mi-a urmărit articolele din presa engleză şi română.

La 12.30 a.m. la Grand Hotel. Peter Stevens, corespondentul de la Paris al ziarului londonez *Daily Mirror*, îmi ia un interviu.

Ziarul e important pentru că e cumpărat de peste 4 milioane de oameni și citit de cel puțin 10 milioane.

La 2.45 p.m., la Gafencu. Cam îmbătrânit. E foarte viguros intelectualiceşte, deşi pare slăbit şi târăşte un picior. I-am povestit totul ca şi celorlalţi. Este complet de acord. A ridicat însă următoarele puncte: **a.** El nu crede că Vişoianu va semna alături de Gheorghe Ion. **b.** Scrisoarea pe care o facem să fie redactată cu multă grijă ca să nu se poată interpreta că noi susţinem o crimă, „în definitiv un om şi-a pierdut viaţa". I-am promis o ciornă înainte de publicare. **c.** Când a venit vorba de broşură, a sugerat să se dea şi amănuntele vieţilor celor care au făcut atacul. Am fost de acord şi am sugerat ca introducerea să fie scrisă de el. I-a plăcut sugestia mea, a acceptat-o şi crede că ar fi chiar bine dacă s-ar publica articolul pe care tocmai l-a scris pentru *Neue Züricher Zeitung*, la care colaborează o dată pe lună. Articolul încă n-a fost publicat şi se întreabă de ce? N-o fi oare tocmai pentru că s-a referit în el la actele „sustrase"? (vezi convorbirea mea cu Dubois).

— Îmi pare bine, dle Raţiu, că ai luat această iniţiativă, şi e bine să fie organizată de la Londra.

d. Între cei de la Paris să semneze şi Gh. Răutu[1], Veniamin[2] şi Herescu – (cred că ar fi prea mulţi). El a fost acela care a dus apoi

[1] Gheorghe Răutu/Răut (1890–?), jurist. A plecat în Franţa în 1936 ca delegat al Institutului de Cooperare Intelectuală, de unde nu s-a mai întors. A fost director al băncii Marmorosch-Blank, sucursala din Paris. A făcut parte din Consiliul Ligii Românilor Liberi şi din Delegaţia Permanentă a Comitetului Executiv al PNŢ în exil.

[2] Virgil Veniamin (1906–1984), profesor universitar, doctor în drept şi avocat. A fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc în cadrul căruia a avut funcţia de secretar general adjunct şi şef al organizaţiei muncitoreşti. S-a stabilit la Paris şi a fost numit reprezentantul CNR în Franţa. Şantajat cu faptul că soţia sa, Elena Vasilescu-Karpen, era arestată, iar copiii erau rămaşi fără părinţi în România, ofiţeri ai DIE din Franţa au reuşit să-l recruteze şi a intrat efectiv în reţeaua informativă a Securităţii în 1963, în care a activat până în 1970, când a fost abandonat. În 1969 Direction de la Surveillance du Territoire (DST) a fost informată de acest lucru, iar la scurt timp informaţii

conversația la reconstituirea Comitetului. Încă acum un an a refuzat propunerea lui Vișoianu de a „numi" un Consiliu al emigrației de 60 [de membri]. A respins o propunere similară și săptămâna trecută și a refuzat să intre în „comitetul de mediocrități". Gherman[1] a refuzat și el. Veniamin a acceptat. Vișoianu mai voia să-l includă și pe Bunescu[2], dar nu pe Mihai Răutu[3] și nici pe Gheorghiță Răutu. Vișoianu i-ar fi spus că dacă nu poate să-și refacă Comitetul își va prezenta demisia – „dar același lucru mi l-a spus și anul trecut".

El, Gafencu, ar fi pentru un comitet lărgit și un consiliu de 60 de oameni pe o bază oarecum electivă. Nu se poate să-i numești de sus pe toți. E absolut necesar să se dea sentimentul emigrației că au un rol efectiv în lupta de eliberare a țării. Și el mi-a dat dreptul să-i utilizez numele, cu condiția să-i arăt ciorna în prealabil.

La 5 p.m. la Grand Hotel cu [Nicolae] Herescu. Stăm împreună până la 6.45 p.m. Cred că prietenia noastră și aprecierea reciprocă se adâncesc pe măsură ce trece timpul. I-am comunicat și lui cele petrecute. De complet acord. El crede că este esențial ca cei din jurul a 40 de ani să fie împinși înainte. E nevoie de ei ca să ducă lupta mai departe. „Sunt prea tineri" spun bătrânii. „Dar bine, dle, dta ce erai la 38 de ani? Subsecretar de Stat!"

Herescu și-a exprimat îndoiala că ar fi bine să se dea detaliile vieților celor inculpați, căci ar putea să le strice. Răspunsul, evident, este că nu trebuie să se facă fără asentimentul lor. Celor închiși în România nu poate să le strice. A vorbit apoi mult despre

---

privind activitatea de agent a lui Veniamin au fost făcute publice în Franța (vezi cazul Veniamin tratat pe larg în Dinu Zamfirescu, *Cărțile Securității. Agenți de influență din exilul românesc*, Editura Polirom, Iași, 2013).

[1] Eftimie Gherman (1894–1980), sindicalist, refugiat la Paris începând cu anul 1947. În 1977 s-a repatriat în România.

[2] Alexandru Bunescu (1895–1980), inginer, om politic țărănist. A fost arestat în 1947 și anchetat cu privire la activitatea partidului, iar după eliberare a reușit să fugă din România.

[3] Mihai Răutu (1888–?), avocat, om politic țărănist. A fugit din țară în 1948, stabilindu-se la Paris. A fost membru al Delegației Permanente a PNȚ în exil.

Radio Europa Liberă. El a fost chemat la München exact acum un an. Americanii i-au spus: „aici n-avem nevoie de generali, ci de soldați". Cum era deja plictisit și era evident că nu putea să obțină condițiile în care ar fi intrat la München, el a răspuns: „Comparația e stupidă. Una mai aptă ar fi cu un spital de suflete. Viața lor fizică n-o putem apăra sau ajuta. Viața lor sufletească are nevoie de noi. Or, într-un spital înrolezi medicii și chirurgii cei mai vestiți căci numai astfel ajuți bolnavilor. Reputația spitalului depinde de reputația și îndemânarea medicilor".

I-am spus că eu, atunci când nu m-am putut înțelege cu americanii, i-am propus pe el și pe Ghiță Ionescu. Herescu este dezgustat de atitudinea luată de către Radio Europa Liberă față de cazul Berna. „Au dovedit o lipsă totală de înțelegere a reacției poporului nostru. La Radio Europa Liberă pentru fiecare exilat sunt 4 americani care-l plâng. În fond, Radio Europa Liberă este o organizație pentru ajutorarea americanilor care simpatizează cu soarta celor de dincolo de Cortina de Fier". E bine spus. Și apoi, a adăugat: „Dacă continuă să facă astfel de boacăne, românii nu-i vor mai lua în serios".

Despre Bernard, îmi spune că Vișoianu afirmă că este ungur la origine. Vișoianu face totul pentru a-l băga acolo pe Ghiță Ionescu. M-aș bucura dacă ar reuși. Herescu vorbește la Radio Paris, emisiunea românească, în fiecare sâmbătă seara. Despre Vișoianu, pe care l-a văzut, spune: „Omul încearcă să-și formeze un comitet. Condiția de căpetenie este ca numele să se termine în „an": Vișoian, Cretzian, Bian, Crihan, Osan... Rămâne ca totdeauna, deștept, vioi, tânăr (n-are niciun fir de păr alb) și bun român.

Duminică, 20 martie 1955

Îndată după sosire vorbesc la telefon cu Freddy Keller care îmi explică circumstanțele comunicărilor sale adresate biroului său (Depeschenagentur) din Elveția. El, Keller, n-a făcut niciodată vreun raport lui Dubois, n-a auzit niciodată de existența lui și este convins că Dubois a încercat doar să mă tragă de limbă.

După cină vorbesc pe rând cu Viorel, Ghiță Ionescu și Sanda Cârciog[1]. Viorel e complet de acord – îmi spune – cu cele ce am făcut: „ăia de la Paris se tot învârt ca băşina-n pantaloni. Tu măcar ai făcut ceva concret şi ai un plan precis de acţiune. Te felicit din toată inima". I-am spus că în mare parte datorez ideile felului în care memorandiştii au pregătit procesul lor în 1894 „şi au obţinut un răsunet mondial într-o perioadă de perfectă stabilitate internaţională". A rămas să ne punem de acord şi i-am promis că nu voi face nimic fără să-i dau de ştire. I-am comunicat că am predat oferta sa de apărător.

Ghiţă Ionescu mi-a răspuns că „în principiu" este de acord cu planul meu. I-am spus că doresc foarte mult să lucrăm împreună la această ocazie unică de a face treabă bună, constructivă. I-am atras atenţia că suntem depăşiţi de evenimente şi că chestiunile de excludere personală nu mai au loc astăzi. Mă referem mai ales la ideea lui Ghiţă de a lăsa totul în mâna asociaţiei avocaţilor români din exil al cărei preşedinte este Veniamin. L-am rugat să-i scrie lui Veniamin şi să-i spună că eu aş dori ca el să fie acela care redactează actul de solidarizare cu inculpaţii, căci el este „mare" jurist şi profesor de drept la universitate. Ghiţă stă cățărat pe gard şi nu îndrăzneşte să sară jos dacă nu primeşte instrucţiuni precise de la Vişoianu. Mi-a spus apoi, văzând că Cârciog ar fi citit la radio ştirea că m-am dus la Berna pentru apărare, după emisiune: „Raţiu a intrat în istorie". Am râs, bineînţeles, cu Ghiţă, dar am putut să discern puţină plictiseală în tonul lui. Sanda Cârciog îmi spune că lumea e cam împărţită la BBC. Ea însă este complet gata să mă ajute.

---

[1] Alexandra (Sanda) Cârciog, soţia lui Mihai Cârciog şi fiica lui Nicolae (Nae) Rizescu-Brăneşti (om politic liberal refugiat în Franţa), mare industriaş în domeniul textilelor în perioada interbelică. Alexandra şi Mihai Cârciog nu au avut o căsnicie reuşită, trăind separat. Pe Sanda Cârciog Securitatea a considerat-o „o legionară înfocată, făcând o puternică propagandă împotriva regimului nostru" (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, vol. 1, f. 4).

Luni, 21 martie 1955

Telefonez lui Vișoianu. Mă poate vedea abia mâine. Păcat că insistă să fac anticameră, dar nu-i dau nicio atenție. Voi face tot ceea ce îmi stă în puteri să-i obțin aprobarea pentru linia de conduită ce mi-am trasat.

La 3 p.m. la Camera Comunelor pentru interviul pe care-l iau dlui Percy Daines, deputat socialist. Vorbim după interviu despre șansele lui Bevan și ale partidului. Interesant că el este convins că Bevan ar trebui scos din partid, acțiune care s-ar sconta cu un câștig de voturi pentru partidul laburist. Bevan însă nu va fi dat afară pentru că Attlee e un om slab. Rezultatul va fi o pierdere de circa 50 de mandate la alegerile viitoare – majoritatea lor, în orice caz, ar fi cei din aripa stânga, bevanistă, a partidului. Doi ani mai târziu sau chiar și mai repede, Gartskill, care are tărie internă, va trece la conducere. Bevan e un om slab care, fiind mare orator, se îmbată în cuvintele sale proprii. Interesant cum opinia lui e diametral opusă de cea a lui Ridsdale. Eu cred că Daines greșește. Bevan este o pierdere pentru partid.

Marți, 22 martie 1955

La 11.00 a.m. la hotelul Bailey, din Gloucester Road, unde stă Vișoianu. Îi fac un raport amănunțit asupra celor petrecute la Berna și-i dau, apoi, în linii mari planul meu de acțiune. Abia am terminat cele ce aveam de spus că a sosit și Cornel Bianu, care l-a salutat pe Vișoianu „dle președinte".

Vișoianu a vorbit foarte ritos și cam agresiv. Mi-a ținut, mai întâi, o lecție „nu dtale, personal, dle Rațiu pentru că, dacă aș crede că ți se aplică, n-aș sta de vorbă cu dta". Subiectul lecției: lipsa de patriotism; încercarea fiecăruia de a trage foloase personale de pe urma celor întâmplate la Berna; cum ar trebui să învățăm să ne reținem, cum o fac englezii, prin *„understatement"*[1] etc. S-a referit la dezmințirea dată de către acuzatorul public în Elveția în ce

[1] Eufemisme; se referă la folosirea unor expresii vagi, care să nu implice (n. red.).

privește vizita mea la Berna și a implicat, deși foarte delicat, că trebuie să ne reținem tot timpul ca să nu fie lucrurile interpretate greșit.

Vișoianu este de părere că tot aspectul juridic trebuie să fie urmărit de către Veniamin care este președintele Asociației Avocaților Români în Exil. Mi-a cerut să mă pun în legătură cu el de îndată. Apoi: „Să știi, dle Rațiu, că eu nu semnez alături de oricine". Și a continuat cu o ditirambă împotriva lui Niculescu și a celorlalți iresponsabili care au anunțat la conferința lor de presă că au 52 de organizații secrete de rezistență. „Ca săracul general Rădescu, care anunțase la New York – mi-a spus generalul Shyber – că dispune de zece divizii și de aerodromuri secrete (ca și cum le-am putea băga în buzunar). Așa ne facem de râs."

A vorbit mult apoi și eu am ascultat. A vorbit și Bianu, și eu am continuat să ascult: despre unguri și propaganda lor revizionistă plină de succes; despre țigănia din exil; despre situația excepțional de proastă a României, pentru că pe noi ne vor în primul rând rușii; despre Ana Pauker și Dumnezeu mai știe ce.

Au revenit la Berna. Le-am spus că am avut ocazia să citesc procesul-verbal al dezbaterilor procesului memorandiștilor. Le-am spus cum acești oameni au dat dovadă de patriotism adevărat; cum cele două fracțiuni, Mocioni și Barițiu, s-au pus de acord și au fost toți uniți; cum au pregătit procesul cu multă grijă; cum au obținut semnătura a sute de avocați voluntari din toate țările învecinate și aparținând tuturor popoarelor conlocuitoare, și cum rezultatul a fost stârnirea interesului lumii pentru suferințele românilor transilvăneni. Într-o perioadă de pace și stabilitate au reușit să organizeze întruniri de simpatie la Oxford, California, Londra etc.

De aici, Vișoianu, a pornit-o din nou pe o tangentă, explicând cum lumea astăzi este așa de obișnuită să audă de atrocități încât nu mai dă nicio atenție suferințelor. Bianu, care spune multe prostii, a spus la un moment dat, de exemplu, că ungurii n-au decât trei „sovromuri", pe când noi, românii, avem 17. La fel cu povestea

din parlamentul român când un „mare" orator s-a referit la „cefereul francez", l-a oprit și a povestit scena la terminarea procesului Memorandului: Președintele Jasinsky, polonez de origine, ar fi declarat: „Pe criminalii aceștia i-am pedepsit, dar procesul l-am pierdut și așa a fost, a încheiat Bianu, pentru că conștiința lumii a fost răsculată". Trebuie să recunosc că la momentul acela i-am fost foarte recunoscător.

I-am atras atenția lui Vișoianu că este absolut esențial ca totul să se facă cu aprobarea conducătorilor români din exil. Cazul de la Berna ne dă ocazia să prezentăm un front unit. Toți ceilalți sunt gata să colaboreze (l-am citat, mai ales, pe Gafencu) și aprobă inițiativa de la Londra. Dacă însă el, Vișoianu, nu-și dă concursul și aprobarea, ocazia va fi pierdută. „Sper, dle Vișoianu, că greșesc astăzi, dar convingerea mea este că dacă dta nu vei da sprijinul acestei inițiative, fiecare-și va face de cap. Veniamin va face el ceva; Niculescu și Fărcășanu vor organiza ei o apărare, și așa mai departe. Va fi țigănie. Dta poți astăzi să oprești acest lucru: **a.** Eu cred că este esențial ca toți conducătorii mai bătrâni să semneze. **b.** Eu cred că bucătăria, activitatea de secretariat, să se facă în mod unanim așa ca nimeni să nu poată fi acuzat că încearcă să creeze o platformă politică personală. De aceea țin foarte mult ca să lucrez împreună cu Ghiță aici la Londra în complet anonimat. **c.** Eu cred că este bine să se facă de la Londra pentru că prezintă o garanție de seriozitate, cu casier englez etc. d. Sunt convins că vom obține aportul voluntar anonim necesar organizării".

— Dle Rațiu, nu încerca să mă convingi. Eu, alături de acești oameni (Niculescu, Fărcășanu) nu semnez. Când Tătărăscu i-a trimis vorbă lui Maniu să organizeze un „Front Sacru", Maniu i-a trimis vorbă, Bejan era de față, că cu el la braț nici în rai nu se duce. Se poate însă găsi o soluție pe care o accept. Înțelege-te cu Veniamin și faceți apelul public fără a semna niciun nume românesc, doar câteva semnături locale. Semnătura mea nu va aduce niciun ban și nici a lui Niculescu.

Bianu: Dta pe ce lume trăiești? Nu-ți dai seama de realitate?

Eu: Eu trăiesc foarte mult în realitate, cred. Lucrez doar toată ziua (într-adevăr, cred că este foarte nedrept, ca să nu spun caraghios, ca să mă acuze pe mine de lipsă de realism, el care de 15 ani n-a făcut absolut nimic!).

Vişoianu: Puteţi să faceţi apelul în numele unei organizaţii juridice româneşti. O astfel de soluţie îmi este acceptabilă. Puneţi-vă de acord asupra felului în care ar putea să se organizeze întreagă apărare, şi eu vă voi da sprijinul şi aprobarea mea.

Am acceptat imediat şi i-am promis să-i scriu lui Veniamin fără întârziere. Şi el, Vişoianu, îi va scrie lui Veniamin în acelaşi sens. Am spus, de asemenea, că sunt gata să mă duc la Paris dacă este nevoie.

Seara la BBC. Abia sosit, Podea în faţa mai multor alţi români mi-a făcut o scenă fantastică. S-a făcut roşu la faţă, m-a acuzat de nesinceritatea pe care am dovedit-o prin faptul că am dus la Berna scrisoarea lui Viorel Tilea. Am rămas extrem de calm. I-am spus cât de mult regret că a avut o astfel de ieşire şi i-am arătat corespondenţa mea în această problemă a apărării fără niciun comentariu. Am părăsit apoi biroul nostru al românilor şi am intrat la miss Berry şi drul Owen. Curând după aceea a venit şi Graham. Le-am făcut un raport amănunţit asupra celor petrecute la Berna. Graham mi-a mulţumit, mi-a citit dintr-un raport sosit de la Legaţia Britanică din România, în care se afirmă că, potrivit zvonurilor care circulă în România, toţi cei cinci, a căror eliberare a fost cerută, sunt morţi. Apoi a plecat, lăsându-mă cu dr. Owen şi miss Berry. Le spun cât de rău îmi pare că unii din românii noştri de aici, de la Radio Londra, au interpretat acţiunea mea drept o dorinţă de a-mi creea o platformă personală, când eu am căutat doar să fac puţin bine pentru cauza noastră românească.

Berry găseşte că ceea ce am făcut e bine; se întreabă doar ce se va întâmpla dacă acuzaţii retractează apărarea lor pe baza cererii ca cei cinci din România să fie eliberaţi. În cazul acesta nu s-ar mai putea face procesul de mare anvergură politică la care mă gândesc eu. În orice caz, planul meu e bun. I-am spus:

„Yes, but does one go on, even if it means destroying old friendships"[1] (gândindu-mă în special la Podea). Miss Berry mi-a răspuns: *„That's for you to judge"*[2]. Iar dr. Owen: *„Of course you must go on, whatever happens"*[3].

După emisiune ne întâlnim din nou cu toții la cantină. Mă așez la masa celorlalți și ascult conversația generală în tăcere. După vreo jumătate de oră, Podea îmi spune în fața tuturor (Ioana Herescu, Mircea și Toto Stoe, Coca Davis, Gheorghiu[4] și Styrcea[5]): „Rațiule, îmi pare rău că am avut ieșirea violentă mai adineauri, dar am spus aceste lucruri de atâtea ori la spatele tău încât credeam că este esențial să o fac pe față". I-am spus că nu-i dau nicio importanță și că doar faptele concrete vor dovedi adevăratul sens al acțiunilor mele. Mi-a vorbit apoi mult despre greșeala pe care o fac atunci când nu activez doar în sânul partidului; aș realiza, astfel, mult mai mult. I-am confirmat că sunt membru al partidului, că m-am oferit, prin De Chastelain, să mă duc în țară în 1946; că mi s-a răspuns prin Ionel Pop să stau pe loc; că, aici în exil, legătura mea cu partidul ar putea fi descrisă drept o dragoste unilaterală; că eu, deși nu sunt cu totul de acord cu politica adoptată de conducătorii partidului, respect decizia lor, nu-i critic niciodată față de străini și mă abțin de la orice acțiune ce n-ar fi aprobată de ei, în ciuda faptului că o atitudine de inactivitate este diametral opusă temperamentului și caracterului meu.

M-a acuzat apoi, din nou, că fac pe ascuns politica lui V. V. Tilea. I-am răspuns că se înșală. Că niciodată n-am ascuns faptul

---

[1] „Da, omul mai insistă, chiar dacă înseamnă să strici o prietenie veche" (în lb. engl.).

[2] „Asta rămâne la aprecierea dvs." (în lb. engl.).

[3] „Desigur, trebuie să insistați, indiferent ce se întâmplă" (în lb. engl.).

[4] Nicolae V. Gheorghiu (1905–?), economist, ziarist la BBC, secția română.

[5] Victor Styrcea (1905–1990), diplomat, jurnalist. În perioada interbelică a îndeplinit mai multe misiuni la legațiile României din Geneva, Praga, Viena și Londra. După război a rămas la Londra, unde s-a angajat la BBC, secția română.

că Viorel mi-e unchi şi că-l respect ca om, dar că nu suntem de acord în ceea ce priveşte atitudinea faţă de partid. I-am atras atenţia însă că Viorel este un mult mai bun patriot decât se crede şi am povestit incidentul cu comunicatul asupra fondului apărării dat de către el la *Daily Sketch*, pe care însă l-a retractat, la cererea mea, *pentru a facilita realizarea unei apărări unitare a tuturor elementelor democrate române aici în exil*. Le-am explicat apoi totul în legătură cu Berna fără a ascunde nimic.

Miercuri, 23 martie 1955
Scriu lui Veniamin.

Sâmbătă, 26 martie 1955
La ţară, la Valence şi Ghiţă Ionescu. Discuţie lungă cu Ghiţă. Reiese din cele ce-mi spune că Nandriş[1], Cristea[2] şi cu el au luat comunicatul de dezminţire dat de comun acord cu mine de către Dubois şi care a apărut în *La Suisse* drept scuză pentru a nu colabora cu mine. De aici toată agitaţia. I-am spus că atitudinea lor este ridicolă şi lipsită de orice patriotism. I-am atras atenţia că Vişoianu dovedeşte acelaşi lucru, căci el este cel ce torpilează toate iniţiativele; el este, după informaţia mea, cel care a dat interpretare

[1] Grigore Nandriş (1895–1968), profesor universitar, deputat, scriitor. Aflat în Marea Britanie în mai 1940 cu familia, nu s-a mai putut întoarce în ţară.

[2] Liviu Nicolae (Puiu) Cristea (1912–?), jurnalist. Cu simpatii legionare în adolescenţă, Cristea nu a desfăşurat în realitate o activitate politică în România. A ajuns la Londra în anul 1937, cu intenţia de a continua studiile şi a rămas în Anglia. A fost ziarist la BBC unde a lucrat peste 30 de ani. În 1971 s-a pensionat, dar şi-a reluat meseria de jurnalist în 1976, când a acceptat propunerea de a colabora cu Radio Europa Liberă. La sfârşitul anilor 1960 au avut loc mai multe întâlniri între el şi ofiţeri de Securitate, cu care a menţinut legătura, iar în 1975 s-a finalizat procedura recrutării sale ca agent extern al DIE. La începutul anilor 1980 a refuzat să mai colaboreze cu DIE şi a respins orice încercare de a fi contactat de către ofiţerii de la Bucureşti (vezi detalii în Ion Raţiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile*..., p. 527).

tendențioasă dezmințirii date în *La Suisse* și că el este acela care nu dorește să vadă nicio acțiune ce n-ar fi direct sub controlul său.

Ghiță a fost furios cu mine pentru critica pe care am adus-o lui Vișoianu. Să-mi scot din cap că Vișoianu ar avea ceva împotriva mea (n-am spus-o niciodată! El este împotriva tuturor celor care nu acceptă slugarnic infailibilitatea judecății sale). Trebuie să accept dezbinarea exilului ca o realitate și să nu mai încerc să o corectez. El însă, Ghiță, n-ar putea să lucreze cu mine pentru că n-are timp destul și apoi el este de părerea că n-ar trebui să se transforme procesul într-un *proces politic*; este o chestiune juridică ce ar fi mai bine dacă ar fi mânuită de către avocați (Asociația Avocaților Români din Exil) sub direcția lui Veniamin.

I-am spus că eu nu mai intenționez să iau o parte de conducere în această chestiune din moment ce atitudinea unitară de care am vorbit nu mai poate să fie realizată datorită refuzului lui Vișoianu de a semna apelul pentru fonduri alături de ceilalți conducători ai exilului. Eu voi presta însă orice activitate concretă pentru a ajuta realizarea unei apărări cât mai eficace.

Ghiță: Acum, nu te da la o parte. Vei vedea ce va spune Veniamin și lucrați împreună.

După cină, la Viorel. Îi spun că misiunea mea, așa cum am conceput-o eu, a eșuat. Îi explic toate detaliile și-i spun că acum este liber să facă ce va vrea și cum va vrea. Eu îi voi da sprijinul însă în mod anonim pentru că eu sunt legat de ideea organizării unei apărări unitare românești. Este o chestiune de decență personală ca eu să mă retrag de pe primul plan atunci când ceea ce doream eu să fac, nu se mai poate realiza. Vor fi alți buni români care vor organiza apărarea *fracțională*, ca să zic așa, adică o apărare organizată din partea Ligii sau a unei părți a exilului românesc.

Viorel îmi repetă că Liga Românilor Liberi susține că cei acuzați vor repudia o apărare organizată de către Comitetul Național Român. Insistă apoi foarte mult ca eu să fac parte dintr-un comitet restrâns de trei: cu el și cu Titinica Iliescu, formulă pe care a propus-o deja gen. Ion Gheorghe. Îi repet că nu pot să accept să mai joc un rol de frunte. Este bine ca fiecare om să se identifice cu

o anumită atitudine. Dacă atitudinea sa nu este adoptată, atunci el trebuie să facă loc altora care au adoptat o atitudine diferită.

Viorel şi Manuela[1] au insistat foarte mult ca să-mi schimb părerea şi să accept să fac parte din acest Comitet. Viorel crede că mă retrag acum pentru că sunt decepţionat. Se înşală. O fac pentru singurul motiv că doar aşa, cred eu, pot să am o atitudine morală, consecventă, care îmi dă sentimentul de satisfacţie internă că fac ceea ce este drept. Ne despărţim, el insistând să mă mai gândesc şi să-i dau răspunsul peste vreo două-trei zile, eu promiţându-i tot sprijinul meu, *ca muncă*, dar nu ca membru al comitetului său.

Duminică, 27 martie 1955

Invit pentru o consfătuire pe Dinu Daponte, Sanda şi Mişu Cârciog, Ioana Herescu. Coca Davis şi soţii Stoe nu pot să vină pentru că sunt de serviciu la BBC. Le explic că i-am invitat pentru că ei, cu toţii, au sprijinit pe faţă şi în public iniţiativa mea. După un raport amănunţit le cer părerea în ce priveşte pasul de făcut acum. Toţi cred că ar fi bine să continui. Explic însă că eu am primit un mandat precis din partea celor pe care i-am văzut la Paris. Din moment ce nu mai pot îndeplini acest mandat, e bine, cred, să le scriu şi să le mulţumesc pentru încrederea ce mi-au arătat. Au fost cu toţii de acord că acest lucru este corect, mai ales Ioana. Toţi m-au sfătuit să nu mă dau înapoi, mai ales Dinu şi Mişu, care doresc ca acţiunea să fie continuată.

Luni, 28 martie 1955

Răspund scrisorii lui Vişoianu şi apoi scriu lui Gafencu, Niculescu, Gheorghe Ion şi Filderman în sensul celor hotărâte la consfătuirea de ieri. Ofer ajutorul şi sprijinul meu.

Luni, 4 aprilie 1955

Iau interviul lui Fletcher-Cooke (deputat conservator). Vorbim apoi despre apărarea celor de la Berna. Este gata să subscrie în public apelul nostru public pentru fonduri.

---

[1] Manuela Monroe (fostă Gheorghiu), a doua soţie a lui Viorel Tilea.

Miercuri, 6 aprilie 1955

Galia[1], la BBC, vrea să cunoască dedesubturile în legătură cu apărarea celor de la Berna. I-am dat toate faptele principale, fără însă de a ataca pe cineva.

Vineri, 8 aprilie 1955

Cina la Sir Harry Pilkington[2]. Copiii lui John, Jennifer și Catherine de față. Harry tocmai a fost ales director al Băncii Angliei deși perioada sa ca președinte al Federației Industriilor Britanice ia sfârșit peste vreo câteva zile. Restul weekendului la socrii mei la St. Helens.

Marți, 12 aprilie 1955

Bernard îmi telefonează și mă invită să iau masa cu el la Mayfair Hotel. Voia să știe dacă aș vrea să merg la München. I-am spus că mă duc, dar numai dacă mi se dă posibilitatea de a contribui în mod practic la formarea politicii postului nostru de radio. Altfel nu.

L-am felicitat de reușita lui și i-am dorit să-i meargă tot atât de bine și în viitor. A dorit apoi să știe ce s-a făcut în legătură cu Berna. I-am povestit, în linii mari, activitatea depusă până acum pentru organizarea apărării. Am aflat de la el: **a.** Gregorian[3] continuă să facă intrigi. Nu mai are însă absolut nicio șansă; nici măcar în calitatea de colaborator din afară. Și-a mâncat singur pâinea. **b.** Chestiunea cu cele transcrise în legătură cu afacerea Berna își are originea tot la Gregorian, care, prin Emilian[4] („un om ce nu face nimic altceva

[1] AdolfClarence (Larry) Galia, reporter la BBC.

[2] William Henry (Harry) Pilkington (1905–1983), om de afaceri, văr al Elisabethei Rațiu. A fost director general al întreprinderii Pilkington în domeniul sticlăriei.

[3] Alexandru Gregorian (1909–1987), ziarist, poet și scriitor. A lucrat la Radio Europa Liberă unde a fost numit directorul serviciului românesc (1950). Mai târziu s-a stabilit în SUA, apoi în Spania.

[4] Ion Valeriu Emilian (1906–1985), avocat. A fondat și a editat publicația lunară *Stindardul*.

decât bea şi aleargă după femei"), l-a atacat „fără însă a cita toată conferinţa". I-am povestit de întâlnirea mea cu Jefferson şi de scrisoarea ce i-am trimis. Bernard ştia deja. Am menţionat acelaşi punct de vedere şi Bernard a fost de acord. **c.** Sanda nu mai are nicio şansă, nici ea. „În definitiv ne-a dat în judecată." **d.** Va angaja mai multe persoane. Au nevoie de doi redactori-scriitori. El vede organizarea nu pe bază de domeniu sau departament. Cu alte cuvinte, el nu vrea să numească un specialist care să fie şeful tuturor cuvântărilor de o anumită natură. După el e mai bine ca documentarea să fie dată de către „evaluation" şi apoi să existe cam patru scriitori-redactori care să dea mai multă animaţie celor transmise. „Noi vorbim, în definitiv, unui public convins. Trebuie să-i interesăm doar." **e.** Vor mări programul de la 40 de minute de trei ori pe zi, la 60 minute de 4 ori pe zi. Cleo Sepianu[1] a venit să-l vadă.

Primesc o scrisoare de la Barbu Niculescu în legătură cu afacerea Berna. Îmi spune că Fărcăşanu va veni la Londra azi, sau mâine şi că va intra în legătură cu Viorel. Să mă ţin la curent pentru că vrea să mă vadă şi pe mine.

Miercuri, 13 aprilie 1955

Viorel îmi telefonează să-mi spună că Fărcăşanu vine la Londra azi după cină. La Viorel acasă. Fărcăşanu e un om în plină vigoare. Faţă distinsă, păr aproape alb şi mult, de talie mijlocie, bine făcut, dar nu gras. Vorbeşte cumpănit şi seamănă puţin cu Gafencu deşi nu admiră deloc „ezitările" acestuia.

---

[1] Florica Cleopatra (Cleo) Sepianu (1909–?), profesoară, absolventă a Facultăţii de litere şi filosofie, Universitatea Bucureşti. În timpul războiului, aflată la Londra pentru studii doctorale, s-a angajat ca translatoare şi crainică la Radio Londra, iar apoi dactilografă. A fost contactată de ofiţeri de Securitate cu scopul de a o convinge să colaboreze, dar „a fost foarte rezervată în discuţii", iar în mai 1955 „a refuzat categoric acest lucru" (ACNSAS, fond SIE, dosar 98, f. nenumerotată). La sfârşitul anului 1955 s-a propus de către rezidenţa din Londra abandonarea ei după ce s-a aflat că aceasta intenţionează să accepte să părăsească Anglia.

Vorbește despre vizita sa recentă la Berna. A fost pur și simplu arestat de către Dubois care a fost flancat de doi inspectori de poliție. L-au interogat despre „acte". I-au dat drumul a doua zi. S-a dus apoi la Thorberg[1] și l-a văzut pe Beldeanu care e „cam chinuit" și care vrea să ia toată responsabilitatea pe umerii lui. Stan Codrescu, cel care a tras, însă, pare să fie fără nicio grijă: „am făcut-o? am făcut-o! Trebuia să o facem". Beldeanu s-a anunțat drept consilier al Ligii Românilor Liberi. Stan Codrescu cam ezită. Fărcășanu: „I-am spus să declare pe față dacă este membru pentru că nu poate decât să-i folosească. Le-am pus apoi în vedere amândurora că nu trebuie să schimbe depoziția lor".

Georges-Emile și Titinica de față. Titinica întreabă la intervale regulate: „Dar, dta, dle Fărcășanu, cum vezi apărarea?" Fărcășanu nu are un plan. A venit aici tocmai ca să se consulte cu noi. Viorel a început să-și exprime singur ideile: **1.** Comitete locale în fiecare țară. **2.** Broșură în care să se adune opiniile unor juriști eminenți din diverse țări. El a primit o scrisoare de la elvețieni în care este informat că se va accepta *un* avocat străin.

Fărcășanu ne-a povestit apoi că a vorbit deja la Berna cu avocatul Mastronardi care ar fi fost angajat de către Șerbănescu de la Paris. El, Fărcășanu, nu e încântat de Șerbănescu, care este un tip neserios, chiar puțin cam escroc. Întâmplarea face însă că avocatul pe care l-a angajat să fie foarte bine. Se pare, de asemenea, că Șerbănescu ar fi obținut procură din partea a doi dintre cei acuzați.

Viorel intervine și-i spune lui Fărcășanu că este esențial ca el să obțină o procură generală din partea tuturora. Fărcășanu este de acord, va face-o la întoarcerea sa la Berna.

Fărcășanu vorbește apoi – din nou la instigarea din partea lui Tilea – despre felul cum ar trebui să organizeze apărarea: „Nu este adevărat că l-am însărcinat pe generalul Gheorghe Ion cu acest lucru. Liga nu ține neapărat să se facă o apărare exclusivă. Noi

[1] Închisoare din Elveția, în apropiere de Berna, unde membrii grupului Beldeanu au executat condamnările.

vrem ca toată lumea să o facă împreună. Sunt de acord cu ideile dv., dle Tilea. Trebuie însă un secretariat care să coordoneze".

Viorel: Deşi e de faţă, eu sunt de părere ca Iancu să fie secretar. El are şi timp, şi bani, şi energia necesară succesului.

Fărcăşanu: Da, sunt absolut de acord. Dta, dle Raţiu, ai fost în această chestiune de la început. Lumea ştie deja că te ocupi de ea. Ar fi bine să accepţi rolul de secretar.

Câteva ore mai înainte, în cursul conversaţiei şi la cererea lui Tilea, am dat toate amănuntele activităţii mele dintru tot începutul. Fără a mai repeta toate aceste detalii, am răspuns lui Fărcăşanu: „Trebuie să subliniez că întreaga activitate a mea se datoreşte speranţei mele de a putea realiza o atitudine unitară în exil. Din moment ce iniţiativa mea, pe care o cunoaşteţi, a eşuat datorită refuzului lui Vişoianu de a semna alături de ceilalţi, eu cred că este mai bine să las locul de secretar altcuiva". Atât Viorel, cât şi Fărcăşanu au insistat ca să accept pentru că este datoria mea patriotică:

Viorel: Nu poţi să te opreşti într-o acţiune bună pentru că cineva a fost împotriva ei.

Fărcăşanu: Dar se dă prea mare importanţă lui Vişoianu. Faptul că el nu este de acord n-are însemnătate. În America, nimeni nu mai e cu el. Chiar şi românii americani i-au abandonat[1].

---

[1] Opinia lui Mihai Fărcăşanu era eronată, guvernele american şi britanic continuând, în fapt, să sprijine Comitetul Naţional Român. De altfel, cu numai o lună în urmă, într-o notă trimisă de la ambasada Marii Britanii din Washington către Foreign Office şi ambasada Marii Britanii din Bucureşti se sublinia fără echivoc acest lucru: „Liga Românilor Liberi, al cărei preşedinte este Fărcăşanu, este o organizaţie lipsită de importanţă, mai degrabă extremistă şi cu o proastă reputaţie. CIA nu o apreciază şi din informaţiile pe care le avem nu primeşte sprijin de la nici un organ al Guvernului Statelor Unite. De obicei se laudă cu independenţa lor, deşi uneori fac aluzii la faptul că au legături cu elemente extreme din Congresul Statelor Unite [...]. Este important ca această mică organizaţie să nu fie confundată cu Comitetul Naţional Român, care este moderat şi respectat, susţinut de CIA şi care face parte din sistemul pe care se bazează Radio Europa Liberă şi alte activităţi aprobate guvernamental în mod obişnuit" (Stejărel Olaru, *Cei cinci...*, p. 79).

Le-am mulțumit, dar am adăugat că nu pot să accept înainte de a mă consulta cu prietenii mei care m-au ajutat de la început în această chestiune și fără de care n-aș putea să îndeplinesc activitatea necesară (munca de birou).

S-a vorbit apoi de cartea lui Gheorghe Ion, care atacă foarte tare pe americani și toți au fost de acord că este o prostie. Ezitările lui Grigore Gafencu au fost condamnate și puțin ridiculizate. Se pare că el ar fi schimbat atitudinea sa față de apărarea inculpaților datorită faptului că *Neue Züricher Zeitung* nu a publicat articolul pe care l-a scris asupra acestei probleme.

Sosit acasă, Elisabeth crede că ar fi mai bine dacă aș refuza secretariatul apărării. Să nu ascund însă că mi s-a făcut această ofertă. Are dreptate. Interesul național însă nu va fi servit în acest fel, deși eu personal aș aduna avantaje indiscutabile.

Joi, 14 aprilie 1955

Telefonez lui Veniamin dis-de-dimineață. Îl întreb cum merg lucrurile cu apărarea. Îmi spune că Șerbănescu a făcut un comitet, l-a pus pe Veniam președinte fără să-l întrebe măcar, dar că ei discută chestiunea acum; chiar aseară au avut o consfătuire. Vor să facă un comitet și să mă invite și pe mine să fac parte din el. Tilea, care are legături foarte bune în Anglia, și Iliescu, să ia și el parte.

I-am atras atenția că este foarte important să demonstrăm autodisciplină în această problemă atât de importantă. I-am spus că Fărcășanu e aici și că el are asentimentul băieților de la Berna. Ar fi bine să se facă totul de comun acord cu el. Veniamin: „Da, eu sunt gata însă nici n-am știut când Fărcășanu era la Paris căci nu mi-a dat niciun semn". A adăugat că totul trebuie subordonat interesului juridic al procesului. Am fost de acord. Am insistat, însă, asupra importanței problemei politice și felului în care procesul trebuie exploatat în felul în care am căutat să arăt în scrisoarea ce i-am trimis. I-am spus că Fărcășanu și cu ceilalți mi-au făcut o propunere foarte măgulitoare în această direcție pe care însă nu am acceptat-o încă pentru că țin foarte mult să facem toată apărarea împreună. Am continuat:

— Dle Veniamin, eu propun să ne înţelegem în felul următor. Dumneavoastră, la Paris, vă ocupaţi de întreg aspectul juridic al chestiunii. Nu faceţi însă nimic fără a ne da de ştire. Aspectul politic lăsaţi-l în mâna mea.

— Nu pot să-l las în mâna dumitale fără a ne consulta în prealabil.

— Bineînţeles. Vreau să spun doar că eu mă voi ocupa de formularea planurilor politice care apoi vor fi discutate împreună. Niciunul nu vom face nimic fără a-l informa pe celălalt.

— Complet de acord.

La 10.30 a.m. vine să mă vadă Gheorghe Cristoloveanu. E braşovean de origine. Fost locotenent de jandarmi, bătut în ţară de comunişti (l-au lăsat în noroi căci credeau că e mort), a servit şase ani în Legiunea Străină franceză. Mai bine de doi ani în lupte continue pe frontul din Indochina. Căsătorit cu cumnata lui Speckert. Familie foarte bună, de origine olandeză, stabiliţi aici în Anglia de două generaţii, foarte bogaţi. Vrea să intre în afaceri. Are reprezentanţa unor produse farmaceutice americane şi va lucra cu o firmă americană, Matko, din New York. De asemenea, are reprezentanţa unui producător francez de şampanie: Geismann Epernay. Voi căuta să-l ajut.

Vorbind de exil, este dezgustat de Vişoianu. „Dacă-l prind, eu îl bat. Trăieşte din banii ţării. Are 600 000 de dolari declaraţi ca avere personală şi Dumnezeu mai ştie cât în Elveţia". Mi-a vorbit apoi de Augustin Popa[1]: „Cum a ajuns acest om să aibă poziţia pe care o are este de neînchipuit. E o nulitate". Nu l-am încurajat, dar i-am atras atenţia că nu ei vor fi aceia care vor servi ţara. Sunt prea bătrâni şi prea înrăiţi. Nouă ne revine acest rol. Cristoloveanu are 35 ani, de talie mijlocie, brunet cu ochi albaştri, băiat frumos.

Masa cu Fărcăşanu la L' Aperitif Grill în Jermyn Street. Vorbim despre problema de căpetenie actuală pentru noi, românii, adică posibilitatea retragerii trupelor ruseşti din România ca urmare a

[1] Augustin Popa (1893–1974), teolog, om politic ţărănist. În exil a fost membru în Consiliul Naţional Român.

semnării unui pact cu Austria. E de acord cu mine că aici trebuie să depunem efortul principal. În ce privește activitatea noastră aici în exil suntem de aceeași părere. Trebuie mult mai multă coordonare și activitate. Vișoianu va fi întotdeauna împotriva celor care vor să facă ceva.

Revenind la chestiunea Berna. El vrea să se facă comitete locale în fiecare țară și un secretariat. El, Fărcășanu, ar activa ca un fel de legătură între diversele comitete locale și se va ocupa și de activitatea din America. La secretariat ar vrea ca eu să mă ocup de aici, de la Londra, dar ca sediul să fie la Paris. Acolo ar vrea să-l aibă pe Herescu. I-am spus că în principiu sunt de acord, dar că eu aș prefera ca și Comitetul [Național Român] să fie asociat în mod intim și important cu acțiunea de apărare. Veniamin arată că vrea să acționeze. El ar trebui asociat și aș prefera dacă ar fi însărcinat cu aspectul pur juridic al problemei, rămânând ca noi să ne ocupăm de aspectul politic.

Fărcășanu ezită: „Să nu i se dea lui Veniamin un rol prea important. În definitiv, el s-a pronunțat împotriva actului de la Berna". După insistențele mele însă Fărcășanu a acceptat ca să căutăm să facem totul împreună cu Veniamin. El nu se va mai întoarce la Paris, dar voi putea eu să iau legătura cu Parisul. Am rămas înțeleși ca imediat ce va fi obținut procura generală din partea celor acuzați să-mi dea un telefon de la Berna ca să încep lucrul.

Vineri, 15 aprilie 1955

Dau numărul de telefon al regelui lui Fărcășanu. Când îl văd ceva mai târziu îmi spune că n-a primit niciun răspuns. Îl sfătuiesc ce să spună la conferința de presă. Îmi vorbește de organizarea unui consiliu al exilului cu 100 sau chiar 200 de membri.

La conferința de presă, organizată de noi pentru el (un mare succes în sine, pentru că toate ziarele londoneze sunt în grevă și nu apar) a făcut un mic expozeu al psihozei celor care vin de dincolo de Cortina de Fier. Spiritul revoluționar este astăzi împotriva

bolşevismului şi nu viceversa. Cei care trec prin închisorile lui Tito şi apoi sosesc aici în Apus sunt gata să facă orice sacrificiu. Al doilea punct subliniat a fost faptul că aceşti oameni n-au nimic de a face cu Garda de Fier. Membri ai Ligii.

I s-au pus diverse întrebări în legătură cu procesul – a răspuns bine, dar n-are tehnica interviurilor de presă. E prea încet şi prea lung. Singura critică ce-i aduc este că s-a referit la Comitetul Naţional Român şi l-a criticat. Viorel a intervenit însă şi a schimbat atmosfera arătând că toate organizaţiile româneşti din exil dau sprijinul lor actului de la Berna. David Floyd de la *Daily Telegraph* a arătat că este unul din actele cele mai eficace şi ar trebui să ducă la realizarea necesităţii unei uniri a tuturor exilaţilor nu numai români, ci de toate naţiunile. „*You must make yourselves a nuisance*"[1]. El crede însă că Tratatul cu Austria va fi semnat de către ruşi numai dacă apusenii abandonează ţările satelite din Europa răsăriteană. Gerald Fay de la *Manchester Guardian* voia să ştie care sunt capetele de acuzare. Cum Fărcăşanu nu le ştia, le-am dat eu. L. Lederer de la *Observer* a ridicat chestiunea fondurilor necesare. Fărcăşanu s-a referit la fondurile care au început să se adune deja de la românii din exil, ca de exemplu de către Iliescu (*Făclia*), şi Georges-Emile a completat că s-au adunat deja £70. Bregman de la ziarul polonez din Londra a spus că fondurile lor adunate pentru apărarea celor şapte marinari vor fi puse la dispoziţia românilor de la Berna şi că mai multe contribuţii voluntare au fost deja făcute. Lederer a completat cele spuse sugerând: „*You should get millions of dollars from the Free Europe because the Berna affair was more effective that all the «balloon» campaign and all the other Free Europe activity which cost millions of dollars*"[2]. Are dreptate.

[1] „Trebuie să vă dea bătaie de cap" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] „Ar trebui să obţineţi milioane de dolari de la Europa Liberă, deoarece afacerea a fost mai eficientă la Berna decât toate campaniile «balon» şi toate celelalte activităţi ale Europei Libere, care costă milioane de dolari." (în lb. engl.) (n. red.).

După conferința de presă, Wilkinson[1] a stat cu noi și a sugerat ca să scrie o carte despre această afacere. El se gândea la ficțiune, un fel de roman bazat pe această idee. I-am spus că se înșală. Realitatea este mult mai interesantă și mai dramatică decât un roman. A acceptat acest punct de vedere. S-au discutat mult detaliile. Urmează să fie publicată de către Collins, editura cea mai mare din Anglia, și să apară la maximum o lună după proces. Cel puțin trei sferturi din carte trebuie să fie scrisă înainte de proces. Se va pune în legătură cu noi. I-am spus că sunt sigur că o astfel de carte ar fi utilizată ca bază pentru un film. Josten a vorbit apoi cu Fărcășanu, după plecarea lui Wilkinson, despre colaborarea lui la agenția sa FCI. L-am sprijinit și eu, și Viorel. Fărcășanu a acceptat.

Rămași împreună numai noi patru – Fărcășanu, Viorel Tilea, Georges-Emile Iliescu și cu mine am trecut în sala de mâncare. Ei au luat masa. Eu, fiind Vinerea Mare, am asistat doar. Discuția n-a fost interesantă. Reminiscențe de-ale lui Viorel care nu sunt niciodată *absolut exacte* și explicații date de Fărcășanu în ceea ce privește activitatea Comitetului Național Român (care este nulă de când cu încetarea publicării *Buletinului*) și în ce privește rolul jucat de el. Viorel a vorbit mult de activitatea de la Paris din 1946 și de formarea Comitetului Național la Geneva. Totul poate fi rezumat în cuvintele: cei care sunt activi sunt atacați de cei care preferă să stea cu mâinile în sân.

Mi-am exprimat nedumerirea în ce privește cramponarea aceasta de funcții oficiale sau semi-oficiale, demonstrată de oamenii mai în vârstă. De ce, Vișoianu de exemplu, nu se dă la o parte? De cinci ani nu reușește să lase pe alții. Se pare că au fost noi certuri aici, în Anglia, recent. Veniamin și Lazăr au fost acuzați de către Vișoianu pentru pierderea procesului lui Mihai cu Carol Lambrino[2]. Lazăr l-ar prefera acum pe Veniamin ca „salvator" al cauzei

[1] Laurence Wilkison, jurnalist la *Daily Mail*. A scris o carte despre atacul de la Berna, intitulată *No Fruit More Bitter*, care a fost publicată în 1958 de Heinemann Publishing House.

[2] Referire la procesul intentat de către Carol Mircea Lambrino regelui Mihai I pentru recunoașterea originii sale regale. Carol Lambrino a fost

românești. Veniamin ar fi moștenitorul lui Vișoianu. Tânărul Lambrino ar semăna leit cu tatăl său și ar fi foarte bine. Viorel, vorbind de Gafencu, a zis: „Când se va scrie istoria acestor vremuri, perioada în care el a fost ministru de Externe va fi cea mai rușinoasă din toată viața poporului nostru. Eu sunt prieten cu el, dar adevărul este că n-are coaie".

Seara, la biserică. Vinerea Mare. Fărcășanu a fost de față, iar după serviciu a stat de vorbă cu toată lumea, mai ales cu Coca Davis, Cârciog etc. Viorel și Manuela și Georges-Emile cu Titinica au fost și ei la biserică. Fărcășanu mi-a promis din nou confirmarea prin telegramă de îndată ce obține procură generală.

Sâmbătă, 16 aprilie 1955

Ziarul *Manchester Guardian*, singurul care apare, din cauza grevei, a publicat cele date ieri la conferința de presă. Foarte satisfăcător. La Înviere cu Indrei[1]. Lume multă. Cor foarte bun. Viorel și Fărcășanu, prezenți.

Duminică, 17 aprilie 1955

Mircea și Toto Stoe la noi la masă. Discutăm chestiunea plecării la München la Radio Europa Liberă. Bernard l-a invitat pe el, Stoe, pentru postul de comentator și pe Toto ca secretară a lui particulară. Îmi spune că și Podea a fost invitat. Stoe e evident foarte tentat și pe drept cuvânt. Ar merge *dacă aș pleca și eu cu ei*. L-am asigurat că în condițiile actuale, cu Bernard șef, nu mă interesează. M-aș duce cu dragă inimă însă dacă lucrurile ar sta altfel pentru că eu consider postul de radio drept instrumentul principal în lupta pentru eliberarea țării. Eu sunt gata să lucrez cu Bernard, care poate să fie foarte util, din moment ce are încrederea americanilor, dar nu ca șef. Dacă-și dă seama de acest lucru și este gata

primul fiu al lui Carol al II-lea, născut din căsătoria cu Ioana Valentina Lambrino, căsătorie care a fost anulată. Carol Lambrino a avut doi băieți, Paul și Alexandru.

[1] Indrei Rațiu (n. 1946), primul băiat al lui Ion Rațiu, botezat Indrei în amintirea strămoșului omonim al lui Ion Rațiu.

să accepte un român neaoș drept șef al său atunci poate să conteze și pe sprijinul meu. Stoe ar vrea să plece atât din motive de ordin financiar, cât și pentru că Bernard i-a promis că va fi făcut sub-șeful secției românești de îndată ce secția va fi mărită. El, Bernard, nu poate să garanteze acest lucru, însă șansele sunt foarte bune.

După-masă a venit Cleo, și ea a fost invitată de Bernard să meargă ca traducătoare din românește în engleză. Cleo, săraca, e plină de confuzie. Ar vrea să meargă, dar nu îndrăznește. Am sfătuit-o să-și ia mai întâi cetățenia engleză căci astfel americanii nu vor îndrăzni să o neglijeze și să o trateze cu ușurință. De asemenea, dacă va fi concediată vreodată va putea să revină în Londra.

Luni, 18 aprilie 1955

Masa cu Cristoloveanu. Îmi povestește pățaniile lui în Indochina. Soldații francezi își cumpără „neveste" cu „atâta" pe lună. De altfel, francezii acolo sunt detestați, acționează cu o cruzime de nedescris (umplu gropile făcute dinadins pe șosele de către gherilă cu cadavrele localnicilor) și dispreț pentru viața umană.

Marți, 19 aprilie 1955

Interviu cu Billy McLean (deputat conservator) la clubul său, Buck's. Îl văd pe Billy Wallace, prietenul prințesei Margaret, și aranjăm să luăm masa împreună săptămâna viitoare. Vorbim cu Billy McLean despre alegerile viitoare. Este îngrijorat de efectul pe care l-ar putea avea izbucnirea unui conflict în Extremul Orient asupra șanselor Partidului Conservator. I-am spus cât de surprins am rămas când am văzut că guvernul conservator, încă înainte de demisia lui Churchill, a acceptat posibilitatea utilizării bombei cu hidrogen. Iată argumentul: comuniștii dispun de o superioritate indiscutabilă zdrobitoare în ce privește armele convenționale de război. Pentru a restabili balanța de putere, Occidentul a anunțat că va utiliza bomba cu hidrogen împotriva unui atac comunist în Europa. Electoratul britanic este extrem de sentimental în aceste materii. Socialiștii exploatează deja revulsiunea naturală împotriva utilizării unei arme de distrugere atât de grozavă și

acuză pe conservatori că au acceptat anumite obligaţii „criminale" din cauza presiunilor americane. I-am atras atenţia lui Billy că s-a făcut o greşală tactică. Americanii sunt, pentru moment, puterea care va trebui să se opună unui atac comunist. Ei trebuie să facă declaraţii în ce priveşte utilizarea bombei de hidrogen. Conservatorii nu trebuie să admită niciodată că occidentalii vor face vreodată uz de această armă teribilă decât numai dacă comuniştii vor utiliza-o ei prima dată. Acelaşi lucru se aplică şi în Extremul Orient. „Americanii nu vor utiliza arma cu hidrogen niciodată fără a se consulta, în prealabil, cu guvernul *conservator* britanic." Billy n-a primit sugestia mea cu braţele deschise, ca să zic aşa.

Vorbim apoi despre pactul cu Austria. Îi dezvolt teoria neutralizării întregii Europe Răsăritene. Sovietele vor acum să semneze un tratat cu Austria. Concesiile făcute de ei sunt reale, dar e clar că insistenţa lor asupra împiedicării unui „anschluss"[1] înseamnă că vor căuta o formulă care să le permită să-şi menţină trupele în ţările satelite, România şi Ungaria. De ce nu cer puterile apusene ca să se mărească zona neutră în aşa fel încât să cuprindă toată regiunea Europei Răsăritene?

Miercuri, 20 aprilie 1955

Îi spun lui Nicky Gheorghiu la BBC: „Orice ai auzi, să ştii de la mine că s-a pierdut o ocazie unică de a realiza o acţiune unitară aici în exil. Vişoianu a fost acel care a zădărnicit-o".

Ghiţă Ionescu m-a întrebat cum a mers conferinţa de presă. I-am spus: „Foarte bine. Dacă ai fi fost prezent ai fi fost mândru". El pleacă în America. I-am transmis salutări lui Vişoianu.

Joi, 21 aprilie 1955

Cina la noi acasă. Ronnie Burroughs[2] de la Foreign Office cu soţia şi Freddy Keller cu soţia. Seară extrem de plăcută. Discutăm politică până târziu. Din nou sugerez ideea neutralizării întregii

[1] Anexare, conexiune (în lb. germ.) (n. red.).

[2] Ronald A. Burroughs (1917–1980), diplomat britanic specializat în analiza informaţiilor, care va deveni un prieten apropiat al lui Ion Raţiu.

Europe Răsăritene. Ronnie Burroughs găsește ideea foarte interesantă. Lucrează în Departamentul Problemelor Atomice, atașat direct Secretariatului General al Ministerului de Externe. Apusul va mai avea o superioritate relativă încă vreo 2–3 ani. Se va ajunge apoi la „saturație" (adică fiecare din țările majore va dispune de un stoc de bombe atomice suficient de mare pentru a distruge lumea întreagă) și „paritate" (dacă nu o paritate absolută, o paritate prin implicație, rezultat al „saturației"). Toate planurile, deci, sunt făcute ținându-se seama de acest lucru. În condițiile date, numai un nebun mai poate considera războiul drept instrument al politicii naționale.

Sâmbătă, 23 aprilie 1955

Viorel îmi spune că a primit o scrisoare din partea lui Fărcășanu de la Berna. Băieții i-au dat procură generală. A angajat deja doi avocați și vrea acum să se înceapă pregătirea apărării. Viorel se va duce la Paris și-mi va da de știre de îndată ce se va întoarce la Londra. Sunt consternat. Fărcășanu mi-a promis în mod solemn să-mi dea de știre, fie la telefon, fie prin telegramă de îndată ce va obține procura generală. Eu intenționam ca de îndată ce acest lucru este realizat să se facă o ultimă încercare de a aduce și pe Veniamin în organizarea aspectului juridic al apărării. În loc să fi angajat avocații elvețieni de unul singur, Fărcășanu ar fi trebuit să se consulte cu mine și cu alții și apoi, *după consultări*, să se angajeze avocații și să se delimiteze programul de activitate. Așa cum stau lucrurile acum este exclus să se mai realizeze unitatea exilului. Apărarea va fi organizată de către Liga Românilor Liberi și Liga va căuta să-și creeze capital politic din această chestiune.

Iată păcatele noastre. Egoism, vanitate, lipsă de autodisciplină și modestie, și *prostie și încăpățânare* din partea lui Vișoianu. Dacă m-ar fi lăsat să organizez eu apărarea totul ar fi mers bine și s-ar fi făcut în numele Comitetului, în primul rând, și Liga n-ar fi fost pomenită nicăieri. Toți românii, însă, ar fi fost pomeniți ca susținători ai acestei acțiuni. Impresia creată ar fi fost excelentă și

din punctul de vedere egoist al lui Vişoianu lucrurile ar fi fost satisfăcătoare. Din păcate, n-a fost în stare să-şi dea seama de situaţie în mod realist.

Miercuri, 4 mai 1955

Viorel s-a întors de la Paris acum o săptămână şi încă nu mi-a dat niciun semn de viaţă. Elisabeth crede că aş greşi foarte mult dacă m-aş amesteca acum în această chestiune. Fărcăşanu, evident, vrea să lucreze cu Viorel. Să-i las în pace. Să-mi văd de treabă.

Masa cu Billy Wallace la Buck's Club. Aseară a fost să vadă *Kismet* la Stoll Theatre cu prinţesa Margaret. Vorbim mult, până pe la 3 p.m., mai ales despre politică. Îl întreb de ce nu intră în viaţa politică? Îmi spune: „pentru bunul motiv că nu simt dorinţa sinceră de a o face. Poate mai târziu". Îi spun că el este, în imaginaţia tineretului din Anglia, tipul contemporan al „dandy"-ului *care trebuie* să-şi câştige existenţa, în orice caz, care trebuie să muncească în mod regulat pe lângă frecventarea cercurilor familiei regale. Mă întreabă apoi de ce nu intru eu în politică? Îi spun că nu sunt cetăţean britanic şi-mi atrage atenţia că, potrivit Constituţiei britanice, acest fapt nu constituie un impediment. Trebuie să mărturisesc că ideea m-ar atrage foarte mult.

Joi, 5 mai 1955

Întreb la Conservative Party, Central Office, dacă se poate să candidez. În cele din urmă, vorbesc cu un oarecare Cohen de la departamentul de Cercetări, care îmi spune că este imposibil. ERSKINE MAY[1], la pag. 192, spune: „un *străin* nu poate să facă parte din niciuna din camerele parlamentului britanic". Păcat!

Masa cu Speckert. Vorbim de toate şi de cumnatul său, Cristoloveanu, căruia se pare [că îi] merge foarte bine şi se înţelege cu soacră-sa în ciuda snobismului ei fantastic.

[1] Referire la *Erskine May's Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament*, lucrare juridică în care sunt tratate procedurile parlamentare britanice.

Vineri, 6 mai 1955

Cu Bunty la Fortnum & Mason. Îmi spune că e imposibil de lucrat cu Giles. El nu concepe decât ca el *singur* să fie autorul piesei de teatru *Templeton*. Sunt dezamăgit. Ar fi fost o ocazie foarte bună ca să utilizez cunoștințele mele despre comunism. Se pare că Doris Palmer are exact aceeași părere despre Giles și despre piesa de teatru. Ea crede, ca și mine, că singura șansă de a o salva este vorbindu-i lui Giles absolut deschis și punându-i în vedere că fără colaborarea lui Bunty și a mea Toby Roland nu mai este interesat în piesa actuală.

Sâmbătă, 7 mai 1955

Vorbesc la radio despre semnificația lunii mai pentru noi, românii, și mă refer la concentrarea zilelor de semnificație și importanță națională tocmai în cursul acestei luni. Atât Stoe, cât și Podea mă felicită.

Marți, 10 mai 1955

La Mme Devaux, prietena reginei-mamă Elena. O mulțime de „aristocrați" cam bătrâni, însă cu titluri impozante fiecare. Vorbesc cu mai mulți din ei (doi unguri: Heressy și Popp) și mă plictisesc de moarte. Iau cina cu Alexandra Devaux și stau apoi la ea acasă până târziu. Vorbim despre familia noastră regală și-i atrag atenția că popularitatea lui Mihai este în continuă și importantă descreștere.

Spre surprinderea mea, Alexandra a fost complet de acord cu mine. A acceptat punctul meu de vedere, că reședința lui Mihai ar trebui să fie un loc de pelerinaj pentru toți românii, și mi-a dat următoarele informații surprinzătoare: Lazăr este cel care-l *distruge* pe Mihai. El este cel care îi oprește pe români să-l vadă pe rege. Lazăr este sau fanatic, megalomaniac și îngust la minte, sau este extrem de inteligent, jucând un rol destructiv, de mare importanță pentru comuniști. Nimeni n-ar putea să facă ceea ce face el cu mai multă eficacitate. Un lucru e sigur, a adăugat Alexandra, Lazăr are pașaport românesc valabil și poate să se întoarcă în România oricând dorește

să o facă. Toţi membrii familiei regale îl detestă. Ea, Alexandra, îl găseşte dezgustător: *„He gives me the creeps"*[1]. Mihai nu numai că-l detestă, dar probabil că-i e frică de el[2]. Lucrurile nu se vor schimba decât numai atunci când Lazăr va fi înlocuit. Înlocuirea lui poate deveni o realitate numai dacă s-ar putea găsi o alternativă acceptabilă. Mihai e extrem de influenţabil. Chiar influenţa lui Nan[3], tânăra regină, nu este tocmai bună. Nan, ca orice om care şi-a câştigat singur existenţa şi a trebuit să lupte în viaţă (în America şi în Africa de Nord în timpul războiului), crede că ştie totul mai bine decât oricine. Deşi îi place să fie regină, Nan n-are răbdare pentru toate formalităţile caracteristice acelei poziţii. În mare măsură, aceasta este cauza pentru care regina-mamă, care este o regină de şcoală veche din cap până-n picioare, şi Nan [nu se înţeleg]. Nan, adeseori, are dreptate şi e bine ca atât ea, cât şi Mihai să păstreze multă flexibilitate în lumea în care trăim, ea nu trebuie însă să-l influenţeze pe Mihai în detrimentul demnităţii regale.

Marţi, 24 mai 1955

Viorel îmi spune că Fărcăşanu încă tot nu i-a răspuns la cele *două* scrisori ale lui. Toată organizarea apărării însă este în mâna lui Fărcăşanu. El, Viorel, a început să lucreze cu Wilkinson la cartea despre incidentul de la Berna. Mi-a cerut să-i dau tăieturile din ziarele elveţiene.

Marţi dimineaţa, 31 mai 1955

Viorel îmi spune la telefon că nu se mai ocupă deloc de chestiunea românilor de la Berna. Fărcăşanu nu i-a răspuns deloc la primele două scrisori ale sale în care i-a cerut aprobarea în scris pentru cartea pe care Wilkinson vrea să o scrie. De asemenea, drepturi exclusive. Viorel însă, în baza înţelegerii avute aici la

[1] „Îmi dă fiori" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Generalul Lazăr, deşi a fost aghiotant al regelui Mihai I, fiind şi profesor de educaţie fizică al acestuia, în realitate îşi desfăşura activitatea mai mult alături de regina Elena.

[3] Numele de alint al reginei Ana, folosit de membrii familiei regale.

Londra cu ocazia conferinței de presă, și a aprobării tacite a lui Fărcășanu, a continuat discuțiile cu Wilkinson și chiar a luat masa cu Collins (cea mai mare editură din Anglia) și, în principiu, s-a căzut cu totul de acord asupra planurilor de a scoate această carte. Cum se temea însă de Fărcășanu, a ținut neapărat să aibă aprobarea lui în scris. I-a trimis deci o telegramă. Rezultatul a fost că Fărcășanu a răspuns: așteptați pentru că avem o ofertă mai bună din America. Natural, Viorel e acum într-o situație imposibilă. Îl face pe Fărcășanu cu ou și oțet, îi spune „șarmeur, slăbănog, molatec, condus de Barbu Niculescu, care este un dobitoc". Eu n-am spus prea multe. Curios cum Viorel nu-și dă seama că și el personal acționează exact ca Fărcășanu. Când Fărcășanu a fost aici, Viorel nu s-a consultat cu nimeni, deși eu l-am ținut perfect informat de tot ceea ce făceam. A căutat să-l impresioneze pe Fărcășanu (a reușit, căci eu nu l-am contrazis și nici dezamăgit) că el, Viorel, este acela care a organizat conferința de presă de la Normandie, că el este singurul care are legături informative aici în Anglia etc. S-a dus apoi în Franța fără să se consulte cu mine în prealabil, deși eu m-am consultat cu el înainte de plecarea mea la Berna. S-a întors de la Paris. Abia o săptămână după aceea mi-a dat mici informații la telefon. Că Gheorghiță Răutu s-a supărat pe mine pentru că nu m-am dus să-l văd în timpul ședерii mele la Paris. Astăzi însă, când mi se plânge de atitudinea lui Fărcășanu explică tăcerea lui îndelungată. Ea se datorește exclusiv alegerilor din Anglia!? Din păcate, Viorel e prea bătrân ca să se mai schimbe.

Sâmbătă, 18 iunie 1955

La Eton să-l vedem pe Gowan, profesorul viitor al lui Indrei. Foarte simpatic. Sper că-mi va accepta băieții.

Marți, 5 iulie 1955

Masa cu Ioana Tilea[1]. Îmi spune că Viorel e hărțuit de creditori și că e posibil să fie declarat falimentar. I-am explicat că nu e prea

[1] Ioana Tilea (n. 1932), fiica mijlocie a lui Viorel Tilea, căsătorită cu Dan Ellerington.

grav aşa ceva în zilele noastre. În orice caz, pentru ei, copiii, e mai rău să fie lăsaţi cu o mulţime de datorii.

Luni, 11 iulie 1955

Dr. Gretton, şeful Secţiei Sud-Estului Europei de la BBC îmi telefonează şi mă roagă să amân interviul cu Denis Healey pentru că acesta a scris deja un comentariu asupra convorbirilor „la vârf" ale Celor Patru. Mă execut.

La plecare de la birou mă întâlnesc cu Lajos Lederer. Îmi spune că la Belgrad a stat de vorbă cu Tito şi cu ceilalţi corifei iugoslavi, ca şi cu mai mulţi dintre delegaţii sovietici. El e convins că ruşii încearcă să se dezangajeze în România, Ungaria şi Cehoslovacia. Nu în Polonia, din cauza complicaţiilor datorate problemei germane, şi probabil nici în Bulgaria, unde cred că dispun de suport popular. Explicaţia este că ruşii sunt gata să sacrifice acea parte a Europei dacă pot să convingă puterile apusene să nu meargă înainte cu reînarmarea Germaniei în cadrul Europei Apusene reconstituite şi în cadrul Pactului Atlantic. Lederer adaugă că deja mai mulţi conducători democraţi exilaţi din aceste ţări au fost contactaţi recent de legaţiile respective şi invitaţi să se întoarcă în ţările lor. M-a întrebat, apoi, dacă am fost şi eu contactat şi mi-a spus că-l va vedea pe Viorel mâine la masă. I-am spus să nu-şi piardă vremea că nu Viorel, şi nu oamenii de vârsta lui vor juca un rol important în Europa Răsăriteană de mâine. „*I quite agree*"[1], mi-a răspuns el.

Masa cu Dinu la clubul meu (St. James's). Îmi spune că va fi ales în consiliul de administraţie al marii societăţi Dufay-Chronex. Cu alte cuvinte, succesul lui financiar este complet asigurat. Păcat că vine acum după ce Ruth s-a hotărât să-l părăsească. Dar, aşa e viaţa.

Îi desfăşor teoria mea, potrivit căreia nu trebuie să excludem posibilitatea întoarcerii în ţară, în grabă, pentru a lua parte la

[1] „Sunt de acord!" (în engl., n. red.).

alegerile ce ar putea să fie organizate chiar de către regimul actual comunist. Eu sunt hotărât să mă întorc acasă. Toată viața mea s-a dezvoltat spre acest obiectiv. Boala mea în Elveția mi-a dat posibilitatea să studiez serios problema comunismului și chestiunile politice. Cearta mea cu Elisabeth m-a forțat să lucrez în comerț și transporturi și astfel am verificat talentul meu de organizator și administrator. Succesul pe care l-am realizat în crearea societății „Julius Rudert" însă nu mi-a schimbat atitudinea de bază. Activitatea cu scopuri lucrative nu mă interesează. Doresc, din toată inima, să mă dedic, cu totul, la prima ocazie, cauzei noastre naționale. Vreau să mă întorc în țară, să înființez un ziar și să intru pe față în viața politică.

Reacția lui Dinu a fost așa cum am sperat. Îmi va da sprijin complet, atât politic, cât și financiar. Mai târziu se va întoarce și el în țară. A adăugat însă că ar fi important să discutăm, în amănunt, aspectul tactic al acțiunii. De acord. Mai curând sau mai târziu, marea aventură va începe.

Miercuri, 13 iulie 1955

La BBC cu miss Berry și dr. Owen. Ofer lui miss Berry să scriu o conferință despre convorbirile „la vârf" ale Celor Patru la Geneva. Îi explic felul cum văd eu problema din punct de vedere strict românesc. M-a refuzat, sub pretext că același lucru a fost deja făcut de Ghiță și de Podea.

Vorbim apoi îndelungat despre tendințele actuale ale politicii mondiale și despre posibilitatea eliberării țărilor noastre. Reacția și gândirea lor sunt interesante. Discuția a început printr-o expunere amănunțită din partea mea a vederilor lui Lederer. La caz că rușii sunt hotărâți să se replieze, ce trebuie să facem noi, exilații, care ne considerăm democrați? Evident, trebuie să ne întoarcem în țară. E foarte probabil însă că la Geneva și la diverse alte conferințe care vor urma, se va ajunge la alegeri „așa-zise libere" organizate de către regimul comunist actual pentru a satisface cerințele puterilor occidentale. Se va permite, de exemplu,

anumitor foşti membri ai partidelor democrate să pretindă că ei reprezintă aceste partide şi să se realizeze o coaliţie fictivă tot sub conducere şi control comunist absolut.

În asemenea circumstanţe, singurul mijloc de a preveni instaurarea mai mult sau mai puţin permanentă a unui regim controlat de comuniştii de altădată, *cu aprobarea* puterilor occidentale, ar fi întoarcerea în ţară şi participarea la alegeri a exilaţilor democraţi. Atât Berry, cât şi Owen au reacţionat în mod foarte caracteristic: „Tot ce veţi realiza, cei ce vă veţi întoarce, va fi să intraţi la închisoare sau dacă veţi participa la alegeri – dar rezultatele vor fi falsificate – atunci prezenţa voastră acolo va consfinţi alegerile, prin care comuniştii îşi vor consolida puterea, în ochii Occidentului".

Le-am atras atenţia că va fi datoria celor care profesează credinţa şi felul de viaţă democrat de a apăra pe cei ce se întorc. Şi dacă aceştia vor fi suficient de numeroşi, hotărâţi şi uniţi, atunci rezultatele nu vor putea fi falsificate fără ca adevărul să iasă la iveală. Dimpotrivă lipsa lor de la alegeri ar fi singurul mijloc de a ascunde realitatea. Au fost de acord cu mine cu condiţia ca cel puţin 50 de exilaţi să se întoarcă. I-am asigurat că cel puţin atâţia se vor găsi fără nicio dificultate.

Adevărata şansă de obţinere a independenţei, a spus miss Berry, rezultă numai dintr-o politică asemănătoare celei adoptate de Paasikivi în Finlanda. O politică bazată pe o identitate, în anumite domenii, cu Uniunea Sovietică. Într-adevăr, este de neînchipuit ca URSS să accepte vreun guvern în imediata vecinătate a ei care să aibă o politică externă ostilă Rusiei. Deci, primul deziderat este o identitate a politicii externe. Apoi, natural, va trebui o coordonare economică, defensivă militară etc. În asemenea condiţii, Rusia ar putea să recunoască independenţa sau, mai bine zis, autonomie locală, şi nu va mai impune cu orice preţ o dictatură comunistă. Acesta este adevărat realism politic. Trebuie să recunoaşteţi că Rusia Sovietică este o mare putere, vecină vouă, care nu va tolera un regim ostil ei. Noi, englezii, am recunoscut după război realitatea forţei importante germane şi

am procedat la integrarea poporului german, pe bază de egalitate, în însăşi structura politică a Occidentului. Am fost de acord, dar am adăugat că este incomparabil să fii realist şi generos atunci când eşti victorios, decât atunci când eşti învins şi ocupat.

Vineri, 15 iulie 1955

La şcoala copiilor. Directorul Cooper îmi spune că Indrei este deştept, talentat şi muncitor.

Vineri, 22 iulie 1955

Barbu Niculescu e aici. Vorbim îndelungat. Pare foarte plauzibil, calm şi interesant. Nu prea înţeleg de ce a ajuns la cuţite cu Vişoianu. I-am reproşat, în termeni foarte aleşi şi prietenoşi de altfel, felul în care Fărcăşanu nu s-a ţinut de cuvânt şi nu a pornit pregătirea apărării la timp. Mi-a răspuns că s-a făcut şi că materialul este adunat acum în America. Mi-am exprimat satisfacţia, dar rămân sceptic. Cred că am pierdut trenul. Păcat pentru tinerii care s-au sacrificat.

Seara, cina cu Niculescu, soţia sa americancă, Viorel, Manuela şi Titinica, la Ox on the Roof. După cină mergem la Don Juan, Elisabeth, Niculescu soţia şi cu mine. Discuţie politică nu prea multă. Suntem însă, cred, de acord în ce priveşte condiţiile principale ale unei activităţi în exil. Independenţă financiară, capacitate de muncă practică şi răbdare.

Marţi, 2 august 1955

La Chartwell Farm cu Sally să iau interviul lui Christopher Soames. Mă opresc întâi la Chartwell. Casă mare, austeră, rectangulară. Hall destul de frumos, deşi îngust. Pe „ladă" o pălărie mare albă de paie, semn sigur că Churchill e acasă. Sun. Sunt întâmpinat de faimosul poodle, culoarea ciocolatei, Rufus. Îl mângâi, dar nu reuşesc să-i opresc lătratul. Butlerul [Majordomul] care apare îmi arată drumul la casa lui Soames. Chartwell Farm e

o casă foarte frumoasă. Albă, salon mare cu ferestre până la pământ la sud şi o privelişte minunată. Mary Churchill pleacă cu copiii. Noi rămânem.

După interviu stau de vorbă cu Soames. Îmi vorbeşte de bomba cu hidrogen care pentru moment duce la o atitudine paşnică din partea comuniştilor. Mai târziu însă, când îşi vor da seama că Occidentul este cucerit pentru o politică de pace, faptul că bomba cu hidrogen planează deasupra omenirii îi va încuraja să înceapă din nou o acţiune de cucerire. Sunt complet de acord cu el. Dacă însă oamenii politici britanici îşi dau seama de acest lucru e foarte greu de înţeles politica britanică de astăzi. De ce fac toate aceste concesii? Vor să cumpere doar pace temporară din motive strict egoiste (pentru a-şi reface puterea economică a ţării?!) Altă explicaţie e greu de găsit. Perfidia Albionului?!

Luni, 8 august 1955

La BBC, Galia îmi spune că „toată lumea" este din nou împotriva mea. Pe chestia articolului meu din *Stindardul*[1] asupra Bernei şi pe chestia scrisorii mele din *Manchester Guardian*. Sunt criticat mai ales pentru această scrisoare care ar urmări „vinderea" ţării şi crearea unei platforme politice personale.

La cină invitaţi, cu Elisabeth, de Ghiţă şi Valence Ionescu. Ghiţă îmi spune că va fi numit secretar general al Comitetului Naţional Român. Mă bucur cu toată sinceritatea; el va fi activ. Îşi exprimă apoi regretul că am scris articolul din *Stindardul*: „Un articol nesincer şi laş. Dacă ataci, de ce nu ataci cu numele?" I-am răspuns adevărul. Nu atac cu numele pentru că nu atac pe

[1] *Stindardul*, publicaţie fondată şi editată de Ion Emilian în Republica Federală Germană. După moartea lui Emilian, *Stindardul* a fost preluat de Ion Pantazi, colaborator al lui Emilian, care l-a rebotezat *Stindardul Românilor*. Pentru că Pantazi a fost recrutat de Securitate ca informator în România în 1969, cu numele conspirative *Iancu Poenaru* şi *Pop Ionel*, publicaţia condusă de el publica deseori articole în care erau atacaţi exilaţii români, aceştia fiind acuzaţi de Pantazi că sunt trădători de ţară.

nimeni. Atacul meu este îndreptat împotriva unei atitudini. Oricine adoptă acea atitudine, după părerea mea, greşeşte.

— Atunci înseamnă că mă ataci şi pe mine pentru că şi eu ţi-am spus anumite lucruri relevate de tine în articol.

— În măsura în care ai făcut-o, da, te atacă şi pe tine.

— Iancule, tu eşti ca Dr. Jekyll şi Mr. Hyde, ai părţi foarte luminoase şi părţi foarte întunecate. Păcat că nu defineşti atitudinea ta şi nu mai dai naştere la atâta confuzie în ce te priveşte. Eu sunt aici în Anglia de ani de zile şi încă nu-l cunosc pe unchiul tău (V. V. Tilea). Am făcut-o înadins pentru că voiam să evit orice neînţelegere. Eu aş vrea ca să lucrăm cu tine însă superi atâta lume.

— Ghiţă dragă, exilul va dura mult. Cel puţin încă 5 ani. Eu sunt hotărât să spun numai ceea ce îmi dictează conştiinţa. Eu n-am nevoie de o acoladă din partea nimănuia. Dacă însă Vişoianu îmi cere să fac ceva precis, concret, pentru România, vei vedea că voi face tot ce-mi va sta în puteri în orice capacitate.

Ghiţă găseşte scrisoarea mea din *Manchester Guardian* excelentă. I-am spus că nu toţi românii din Anglia sunt de aceeaşi părere. Nu e surprins. I-am atras atenţia apoi asupra eforturilor ce trebuiesc depuse la toamnă şi mai târziu. Apoi concentrarea în a obţine eliberarea prizonierilor de război români care tot se mai află în Rusia. Activitatea ce ar putea fi depusă de Comitetul Naţional e enorm de vastă. Să se înceapă ceva, mai ales acum că Comitetul este recunoscut şi de americani.

Miercuri, 17 august 1955

Plec cu Romi Boilă[1] la Nottingham ca să luăm parte la Congresul Mondial al Intelectualilor Catolici „Pax Romana". Pe drum, vorbim necontenit. Îmi dă din nou un tablou cu care sunt deja obişnuit. Romi e băiat de treabă, dar toţi cei cu care nu

[1] Romulus R. (Romiţi/Romi) Boilă (1909–1963), inginer, ziarist, om politic ţărănist, fiul fruntaşului ţărănist Romulus Boilă.

este de acord sunt făcuți fărâme. Îmi vorbește de [Alexandru] Bunescu, care a fost acum inclus în Comitet numai pentru că este spionul americanilor (Radio Europa Liberă), dar că altfel el n-a fost niciodată adevărat membru al partidului. A colaborat chiar cu comuniștii. Mișu Răutu a fost inclus și el, dar numai de formă. Altfel este complet gaga. Vișoianu e omul cu toate calitățile. El e cel care face totul și face bine. Nu *prea* bine însă, căci odată ce i-am atras atenția asupra lipsei de activitate a fost de acord că s-ar putea face mult mai mult. El e foarte entuziast de crearea unui nou ziar în limba română. Evident, tot Romi îl va edita. A făcut deja devizul și Vișoianu e convins de necesitatea unui organ.

Am stat împreună trei zile. Încetul cu încetul, și în diverse convorbiri, am precizat următoarele puncte: **a.** Partidul nostru nu are nicio vigoare, aici, în exil. Trebuie să ne întâlnim în ședință plenară, să discutăm problemele actuale și să ne definim poziția relativ la politica de partid din trecut. **b.** Noi n-am fost niciodată partidul privilegiaților. Noi nu trebuie să ne lăsăm ademeniți în falsa noțiune că suntem la putere. **c.** Să terminăm tendința actuală de a identifica partidul cu o serie de personalități. Maniu întotdeauna a căutat să creeze un partid *ideologic* și nu de personalități. **d.** Noi trebuie să rămânem un partid progresiv de stânga. Noi suntem cei care trebuie să propovăduim reforme de dragul tălpii țării.

Vigoare, vigoare și iar vigoare, asta este ceea ce ne trebuie. Și numai prin discuție am subliniat amândoi că acestea sunt adevăratele tradiții ale partidului nostru. Și tot timpul am căutat, în alegerea principiilor enumerate, să privim interesele neamului sub aspectul de lungă durată al problemei. Am insistat fără întrerupere că exilul *promite* să fie foarte lung. Singurul fel în care putem să construim ceva viabil, puternic și eficace este printr-o evaluare sobră a situației și o acceptare a realității. Trebuie să construim în același fel în care au contribuit înaintașii noștri transilvăneni, care au creeat ASTRA etc. Trebuie să începem o muncă migăloasă,

monotonă și lipsită, în aparență, de rezultate. Nimic nu trebuie să ne dezamăgească. Curajul nostru trebuie să se bazeze pe viața celor din țară. Cum viața lor va continua, oricare ar fi circumstanțele, tot așa și activitatea noastră trebuie să continue în ciuda tuturor greutăților.

Joi, 1 decembrie 1955

Iau parte într-un program la radio cu Podea și Cristea. Toți mă felicită după program. Mulțumesc lui Podea că m-a ales și pe mine.

1956

Miercuri, 25 ianuarie 1956

Masa cu Barbu Niculescu. Îmi vorbeşte mult de succesele lui comerciale prin vânzarea de brevete. În momentul de faţă negociază transferul unui brevet pentru un avion cu decolare verticală. Americanii sunt foarte interesaţi. El vrea 1 milion de dolari, bani peşin, şi participare de 50 la sută în societatea de exploatare a invenţiei. Dacă, într-adevăr, dispune de acest lucru, şi nu se laudă doar, e într-o situaţie extraordinară. De altfel, el ia atitudinea de „ales de soartă". Aceste afaceri – opera providenţei – îi vor da posibilitatea să muncească, în mod activ, practic şi precis, pentru ţară.

Pentru Vişoianu – Comitetul Naţional Român Radio, Europa Liberă nu are decât absolut dispreţ. Îmi spune că atât el, cât şi Fărcăşanu, prin legăturile lor, arată americanilor că „gaşca" Comitetului n-are nicio valoare naţională şi nu se bucură de niciun respect în lumea exilată română. Denunţă, de asemenea, şi Organizaţia Naţiunilor Captive[1]. „Cutre, zice el, f...le mama-n c...!" Poate că are dreptate, dar atitudinea mea e diferită. De bine, de

[1] Adunarea Naţiunilor Europene Captive (ANEC), organizaţie care lupta pentru eliberarea ţărilor de sub regimurile comuniste şi care s-a înfiinţat la 20 septembrie 1954. ANEC a fost alcătuită din delegaţi numiţi de organizaţiile reprezentative şi naţionale ale exilaţilor din ţările comuniste din Europa (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România şi Ungaria) şi condusă de un Comitet general, format din preşedinţii fiecărei delegaţii.

rău, Vișoianu este șeful Comitetului Național Român recunoscut semioficial de americani. Nu e bine ca acest Comitet să fie „lucrat" la americani de alți români. Schimbarea lui ar trebui să fie făcută numai de români, între noi.

Îmi vorbește, apoi, de Berna. La proces, Viorel i-a cerut să pledeze în numele românilor, în nemțește. Elvețienii, în tot cazul, fac dificultăți în ceea ce privește admiterea de avocați străini. De asemenea, nu vor să permită pledoarii în englezește, deși, el, Niculescu, a oferit să instaleze microfoane și căști radiofonice pentru traducerea simultană. De altfel, i-au refuzat viza de intrare. Fărcășanu se poate ocupa de români și este acceptat de elvețieni numai pentru că a promis să nu-i atace în presă. Pregătirile pentru publicitate progresează bine. O echipă din mai multe țări va merge la Berna. Din Anglia, Viorel și cu mine. N-am indicat ce atitudine voi lua, dar eu voi căuta să merg la Berna, în tot cazul, ca reprezentant al BBC-ului. În America, Niculescu îmi spune că a convins deja pe United States Steel să producă o dramatizare a cazului Berna în programul lor de televiziune. În felul acesta audiența va fi de circa 40 milioane de oameni. Cartea lui Wilkinson va fi filmată[1].

După-masă, duc versiunea completă a interviului meu cu Alfred Robens, cu recomandarea Elisabethei St. Johnston, lui Latey, șeful

[1] Atacul de la Berna a inspirat și alți autori, dar și scenariștii de televiziune. În SUA, *National Broadcasting Company* (NBC) a ecranizat „capturarea Legației române de la Berna, la 15 februarie 1955, de către cinci români anticomuniști". Scenariul a fost scris de Bernard Wolfe, iar difuzarea piesei în martie 1956 a fost așteptată cu interes. Diplomații comuniști români de la legația din Washington au făcut și ei publicitate acestui program atunci când au înaintat un protest conducerii companiei NBC din partea guvernului român, prin care s-a cerut anularea difuzării emisiunii. Piesa a fost transmisă la 20 martie 1956, iar Bartlett Wells, șeful legației SUA din România, a fost chemat la ministerul de Externe pentru explicații. El i-a comunicat ministrului Preoteasa „cu titlu personal, informal [...] că însărcinatul dvs. cu afaceri nu a procedat conform practicii diplomatice, adresându-se direct și protestând la o firmă americană. Aceasta a dat apă la moară NBC-ului ca să facă publicitate în legătură cu acest fapt" (Stejărel Olaru, *Cei cinci...*, p. 83).

conferinţelor de la Bush House. O arăt, de asemenea, lui Stephens, şeful serviciului în limba engleză. Latey îl aprobă, aşa că va fi circulat tuturor secţiilor. Sunt foarte încântat.

Joi, 26 ianuarie 1956

Masa cu Victor Cornea[1]. Îmi vorbeşte mult. Vrea să lucrăm împreună. Calităţile mele mă impun. Trebuie însă să mă debarasez de Tilea. Ceva trebuie făcut cu ocazia venirii lui Hruşciov şi Bulganin la Londra etc., grup românesc în Anglia, activitate, legătură cu parlamentarii... L-am asigurat că sunt cu totul independent. Partidul trebuie reorganizat. Trebuie să fie activ. El, Cornea, e foarte jignit de nepăsarea şi nesocotirea cu care este tratat de Popa şi Bianu. N-o spune, însă, bineînţeles. I-am spus că eu de Viorel nu m-am dezasociat şi nu mă voi dezasocia. Nu lucrez cu el şi n-am intenţia să lucrez cu el nici în viitor. A rămas ca el să vorbească şi cu alţii – şi i-am spus că mă interesează în special Podea – şi apoi, dacă se poate găsi un grup omogen sunt gata să lucrez. Eu nu voi lua iniţiativă pentru simplul motiv că în felul acesta voi fi din nou acuzat că încerc să-mi creez o platformă politică personală.

La orele 2.00, la Grosvenor House. Niculescu mă roagă să-l prezint eu presei. Conferinţa de presă merge bine. Barbu face bună impresie. Laurence Wilkinson de la *Daily Mail* scrie cartea sa despre cazul Berna. Barbu atacă autorităţile elveţiene pentru că nu dau sprijin mai mult acuzaţilor şi că nu permit organizarea apărării în condiţiuni optime. Fac dificultăţi. De exemplu, insistă ca pledoaria să fie făcută sau în nemţeşte sau în franţuzeşte. Cunosc pe tânărul Hefter[2] de la revista *Diplomatist*.

---

[1] Victor Cornea (1901–1977), avocat, om politic ţărănist. A fost unul dintre reprezentanţii lui Iuliu Maniu la Londra în timpul războiului.

[2] Remy Hefter (1917–?), jurnalist, fiul cunoscutului ziarist Alfred Hefter. A plecat la Londra în 1935 cu scopul de a-şi continua studiile, dar a rămas definitiv în Anglia. La Londra a practicat şi jurnalismul, publicaţia *The Diplomatist* fiind un proiect iniţiat de el după terminarea războiului. Securitatea l-a considerat agent al serviciilor secrete engleze şi i-a interzis accesul în sediul legaţiei de la Londra.

Luni, 30 ianuarie 1956

Masa la Prunier cu Gaby Bentinck[1] sosită la Londra pentru că Dolf, soțul ei, primește ceva medalie pentru activitatea depusă de Comisia Europeană pentru Regiunea Saarului. Gaby îmi dă diverse informații despre cartea mea, *Russian Com. in Activ.* E clar acum că se poate publica. Un prieten al ei, drul Heinemann, este gata să finanțeze garantarea publicației. În felul acesta, Vantage Press din Statele Unite vor să publice.

Primesc o scrisoare de acasă scrisă de mămica în limba germană, prin intermediul drei Johanna Otto, care a adus-o la Berlin din Turda. De acolo, cu poșta. Primesc detalii familiale și mă felicită „pentru conferințele mele inteligente". Îmi face o bucurie nespusă. Comunic informația lui miss Berry, la BBC.

Marți, 31 ianuarie 1956

Vorbesc cu Cornea la telefon, apoi ne vedem la BBC. Cădem de acord ca el să încerce să lucreze cu Josten ca să începem o agenție de știri românească. Voi găsi eu finanțele. Important este ca el să lucreze. Îmi spune că e gata să o facă[2].

Miercuri, 1 februarie 1956

Josten la mine seara. Punem bazele agenției de presă. Bază strict comercială. Probabil vom forma o nouă societate. Deocamdată însă, eu insist ca să încerce să lucreze cu Cornea. Dacă va merge vom face totul așa ca să fie corect. Cornea va fi plătit de mine, deocamdată, până când agenția va câștiga destul ca să acopere cheltuielile în întregime.

---

[1] Baroneasa Gabrielle (Gaby) Wilhelmine Hedwige Marie Thyssen (1915–?), membră a bogatei familii Thyssen. Titlul nobiliar l-a obținut după ce s-a căsătorit cu baronul Adolf Willem Carel Bentinck van Schoonheten, diplomat olandez dintr-o familie înrudită cu familiile regale din Olanda și Anglia și care a fost ambasador al Olandei în Franța și Anglia.

[2] Referire la proiectul editării și distribuirii buletinului *Free Romanian Press* inițiat de Ion Rațiu și Josef Josten.

Marți, 7 februarie 1956

Interviu cu Lordul Hinchingbrooke. Dezastru. Omul nu înțelege nimic din problema pericolului comunist. Și descrie conversația avută de el abia ieri seara cu ambasadorul sovietic. Mă întreb dacă voi reuși să fac un interviu acceptabil din această conversație.

Seara, la St. James's Club, cu Martin Lindsay, deputatul conservator [care a fost] recent în RPR. Alătur raportul confidențial făcut BBC-ului.

IR/SKB 8 februarie 1956

Strict Confidențial

Aseară l-am cunoscut pe parlamentarul Martin Lindsay. A mai fost în România, cu afaceri. A vândut acolo 240 de mașini de teren și importante cantități de produse chimice de diverse tipuri.

I s-au adus onoruri pretutindeni, a fost tratat cu extremă curtoazie și mare amabilitate și prietenie, nu doar la nivel oficial, ci și în societate. Cu toate acestea, contactele lui sunt limitate la autoritățile cu care a trebuit să ia legătura pentru afacerea lui.

A fost dus și de ministrul britanic la București să îl cunoască pe actualul ministru de Externe român. Îmi spune că au început aproape imediat să discute, ministrul de Externe român l-a întrebat de ce Marea Britanie nu pune capăt propagandei insidioase trâmbițate în România, de la Londra, prin intermediul serviciului în limba română al BBC. A ținut în mod special să sublinieze că, din voci și accente, se deduce clar că sunt români. Și, în consecință, trădători de țară, care nu ar trebui să primească niciun sprijin din partea Guvernului Britanic sau a altor organizații britanice, precum BBC, de vreme ce problemele create de ei în România sunt incompatibile cu relațiile pe care RPR le are cu Regatul Unit.

Celelalte impresii adunate de Martin Lindsay în cursul ședерii sale nu sunt de vreo importanță deosebită. Ele nu fac decât să confirme informațiile pe care le-ați primit deja. Oamenii de pe stradă sunt bine îmbrăcați și încălțați, dar impresia generală e una de monotonie și cenușiu absolute. El insistă ca părerile lui

despre recenta vizită în România să nu fie, sub nicio formă, date publicității, deoarece ar prejudicia relațiile stabilite cu autoritățile române pentru interesele sale de afaceri.

Printre persoanele cu care s-a întâlnit se numără și ministrul Sporturilor, care înțeleg că este fratele unuia dintre vice-miniștrii din Guvern. Nu am verificat încă lista actualului Guvern al României, deci mi-e teamă că nu îi pot da numele, însă informația poate să fie verificată. S-a întâlnit și cu directorul Institutului Central de Chimie, și cu alte oficialități.

I-a găsit pe toți niște persoane încântătoare, inteligente, și a rămas cu impresia că sunt animați de un entuziasm tineresc pentru construcția unei noi Românii, deși, ca vârstă, s-ar încadra în eșalonul de mijloc. Martin Lindsay consideră cauza unei «Românii libere» drept fără speranță. Faptele trebuie acceptate. Personal, nu vede cum ar putea fi eliberată România, nici în viitorul apropiat, nici în cel mai îndepărtat. Totuși, a manifestat simpatie față de românii care și-au pierdut proprietățile." (în lb. engl.)

Miercuri, 8 februarie 1956

Masa cu Serdici[1]. Ne înțelegem bine. Îmi spune că nu poate face nimic cu ceilalți din Comitetul Național Român. E o gașcă

[1] Gheorghe (George) Serdici (1920-1994), avocat, om politic țărănist și om de afaceri stabilit în Marea Britanie. Membru al PNȚ în exil în cadrul căruia a fost secretar general (1982–1989). În 1990 a fost numit consilier pentru relații externe și membru în Delegația Permanentă a PNȚCD. A fost „luat în lucru" de Securitate în martie 1967 cu scopul recrutării sale. În iunie 1967 a fost contactat de Securitate și realizată prima întâlnire dintre *Sărulescu* (numele conspirativ al lui Serdici) și ofițerul Adrian Afrim, care se afla în misiune la Londra sub acoperirea de diplomat. „Datorită atitudinii sale favorabile față de țara noastră, în perioada anilor 1968–1969 *Sărulescu* a constituit obiectivul preocupărilor noastre, reușindu-se obținerea unui număr însemnat de informații referitoare la activitatea unor căpetenii reacționare ale emigrației. În anul 1969 a fost întreruptă legătura cu *Sărulescu* ca urmare a situației informativ-operative din Anglia", se menționează într-un raport din anul 1977 referitor la Serdici. „În urma analizei efectuate în țară cu tov. *Doljanu* a rezultat că *Sărulescu* nu mai constituie un caz activ

Vişoianu – Veniamin. Popa merge cu ei fără nicio atitudine personală. „Veţi vedea voi odată" – spune întotdeauna Veniamin. Îi vorbesc de nevoia unui partid sănătos, activ. E de acord. Vorbim afaceri.

Joi, 9 februarie 1956

Betty îmi spune că vrea să se separe de Radu[1]. Calmez puţin apele tulburi. Sper că mă va asculta.

Marţi, 14 februarie 1956

Margaret Feeney îmi spune că Jeffcote[2] de la Serviciul Secret ar vrea să mă cunoască însă n-a putut să vină în ultimul moment. Va aranja însă o întrunire.

Josten îmi telefonează să-mi spună că Cornea n-a făcut absolut nimic. Vorbesc cu Cornea la telefon. Îmi spune că Josten i-a făcut o impresie foarte proastă. Aude că e escroc.

---

dat fiind faptul că acesta nu dispune de posibilităţi, este o persoană retrasă, nu participă la acţiunile realizate pe linia parohiei şi clubului", concluzie care încheie raportul în totală contradicţie cu realitatea, pentru că Serdici a avut o activitate susţinută în timpul exilului său şi de interes pentru Securitate. Recrutarea lui Serdici nu a fost finalizată de Securitate, acesta fiind de fapt interesat să obţină acordul de ieşire din ţară a mamei şi sorei lui, ceea ce a realizat în anul 1967 (ACNSAS, fond SIE, dosar 6768, vol. 1, f. 221). În acelaşi timp, Serdici a dorit dezvoltarea unei relaţii de afaceri cu regimul de la Bucureşti. Între George Serdici şi Ion Raţiu a existat o relaţie amicală la debutul ei, cei doi schimbând informaţii referitoare la întâlnirile pe care Serdici le-a avut cu Afrim, lucru despre care Securitatea a aflat mai târziu. Serdici a fost iniţial un partener al lui Ion Raţiu, acţionând împreună pentru materializarea unor planuri politice care vizau reorganizarea Comitetului Naţional Român şi a PNŢ în exil, însă, mai târziu aceştia s-au despărţit, iar Serdici a devenit unul dintre detractorii lui Raţiu.

[1] Radu Tilea (1920–1999), om de afaceri, nepotul lui Viorel Tilea.

[2] Jeffcote, personaj neidentificat în alte surse. Potrivit lui Ion Raţiu, Jeffcote a fost inspector Scotland Yard, Special Branch. În anii 1950, a existat un număr de reprezentanţi ai Scotland Yard pe care Ion Raţiu îi menţionează în jurnalul său, precum inspectorul Jeffcote, inspectorul Tite, inspectorul şef Gibson, Hobbs sau detectivul R. F. Williams.

Lumea mă critică foarte aspru pentru legătura mea cu Viorel: „De ce nu faci un gest clar?", mă întreabă. Îi spun, din nou, că nu intenționez să mă dezasociez de el. Cu un cuvânt, agenția de știri pare născută – moartă! Mare păcat.

Joi, 16 februarie 1956

Margaret Feeney mă duce la Jeffcote, la Scotland Yard. Vrea să știe mai mult despre cel care a pretins că este refugiat român în căutarea unui ajutor catolic și care a dispărut de îndată ce a auzit că vor să-l pună în contact cu mine. E un tip înalt, cu cărare foarte joasă la stânga, păr castaniu, englezească perfectă.

Teoria lui Jeffcote e că a dorit doar să verifice dacă organizațiile catolice sunt în stare să ajute pe refugiați și dacă pot să aibă legătură directă cu România. Tot îl mai caută. M-a prezentat apoi unui oarecare E. R. Tite[1], care se ocupă de români. M-a întrebat de toate. I-am spus foarte clar că nu vreau să fiu informator (Gâldău, „așa-zisul preot" – ca să citez cuvintele întrebuințate de Jeffcote – a fost unul), dar că sunt gata să-i ajut oricând vor să mă contacteze. În felul acesta am pus capăt sugestiei lor de a le da informații. Sunt printre români oameni care ar crea dificultăți la venirea lui Bulganin și Hruşciov?[2]

Care e situația procesului de la Berna? De ce iau eu atitudine personală? Știu de atitudinea celorlalți români față de mine? Ce

[1] E. R. Tite, personaj neidentificat în alte surse. Potrivit lui Ion Rațiu, Tite a fost inspector Scotland Yard, Special Branch. Din jurnal mai aflăm că Tite ar fi fost persoana care a coordonat un birou românesc în cadrul Scotland Yard până la jumătatea anilor 1960. În această calitate, Rațiu și Tite au ținut legătura și au avut mai multe întâlniri, menționate în jurnal, cu scopul de a se sprijini reciproc. Acesta ar fi încercat să-l recruteze pe Rațiu în numele MI5, serviciul de informații intern, ceea ce poate fi un indiciu că Tite ar fi fost în realitate ofițer al MI5, și nu al Scotland Yard.

[2] Referire la vizita oficială a delegației sovietice condusă de prim-ministrul Nicolai Bulganin și Nikita Hruşciov la Londra, în aprilie 1956.

face Tilea? Voi pleda la proces? Vom avea avocaţi britanici? Le-am răspuns absolut deschis, fără înconjur, strictul adevăr.

Seara cu Bunty la Hyde Park Hotel. E mai normală acum. Sper că se va recupera.

Vineri, 17 februarie 1956

Masa cu Jackie Rolo[1]. Ea tocmai a avut un interviu cu un oarecare Smith de la Editura Collins. Nu prea a mers bine. Vorbesc cu Josten la telefon. Îmi aduce aminte de ce mi-a spus marţea trecută în legătură cu intenţia noastră de a începe o agenţie de ştiri româneşti. Cornea i-a promis să colaboreze, să-i dea o pagină de ştiri, cel mai târziu până marţi dimineaţa.

Când mi-a telefonat, pe la 4.30 p.m., Josten tot nu primise încă nimic. Imediat ce am auzit acest lucru i-am telefonat lui Cornea. Mi-a răspuns că nu ştie ce să facă. În primul rând, Josten i-a făcut o impresie foarte proastă:

„Omul are nevoie de bani. Îi merge foarte greu şi eu nu vreau ca dta să-ţi cheltuieşti banii de pomană. Apoi, aud de la cehi că Josten e un escroc. Pe urmă, dumneata eşti criticat foarte aspru de ceilalţi români. Dumneata faci jocul lui Tilea. Am fost şi eu criticat foarte aspru că m-am dus la Coca Davis unde l-am întâlnit pe Barbu Niculescu. Ar trebui să faci un gest clar de dezasociere de Tilea."

I-am spus pe loc că n-am nicio intenţie să o fac. Eu lucrez, în definitiv, din proprie iniţiativă. Exilul va dura, din nefericire, timp îndelungat. Dacă am răbdare, sper că românii îşi vor da seama că ceea ce fac izvorăşte numai din dorinţa mea de a servi pe cei din mijlocul cărora m-am născut.

Vorbesc astăzi din nou cu Cornea la telefon. Îşi exprimă încă o dată îndoielile. Îmi promite, însă, că va produce o pagină de ştiri pentru Josten până luni seara. Cam am îndoieli, dar... să vedem.

---

[1] Jackie Rolo, prietenă a lui Ion Raţiu. Mai târziu şi-a dedicat activitatea în cadrul organizaţiei de binefacere catolice The Grail Society.

Joi, 23 februarie 1956

La baia de aburi cu Peter Ryde de la *Times*. Vorbim de toate, mai ales de politică. E interesant câtă influență și autoritate are *Times*-ul. Ieri a publicat un articol de fond în care apostrofează pe ministrul Combustibililor și Electricității, Aubrey Jones, și dă dreptate unui domn Randall, care a făcut un protest public în ce privește relațiile dintre muncitorii din industriile naționalizate și Consiliul de direcție al acestor „regii autonome".

Seara, la BBC. Stau mult de vorbă cu Podea, Coca Davis, Ioana Herescu și Victor Cornea. E clar din ce-mi spune Coca în mod confidențial că reacția la interviul meu cu Hinchingbrooke a fost dezastruoasă. În loc să-l condamne pe Hinchingbrooke, mă condamnă pe mine, ca și cum eu aș fi responsabil pentru vederile lui.

În sfârșit! Sunt dezamăgit, bineînțeles, dar nu mă voi lăsa influențat. Sunt convins că ceea ce fac e bine și că aceste interviuri au un efect foarte bun în țară. Voi continua să le fac atât timp cât voi putea convinge pe miss Berry și Graham că e bine să le transmitem.

Cornea îmi spune că a trimis un articol lui Josten. Nu va face însă „pagina" de știri ce i-am cerut. N-are timp, îmi spune!? Adevărul este că nici nu vrea și, cred, nici nu e capabil să o facă. Cornea e un om curios. Vrea să lucreze, e bun patriot, dar e foarte confuz și plin de prejudecăți.

Vorbim, mai ales cu Podea, de posibilitatea unei acțiuni în comun. Podea se opune, din principiu, oricărui comitet sau organizații. „Conducătorii noștri din exil nu sunt ideali. Dar ăștia sunt. Îi acceptăm căci nu avem alții. Ăsta e Comitetul Național Român, astea sunt partidele cu șefii lor. Ăsta e regele nostru. Dacă începem să facem alte organizații creem doar confuzii". Sunt de acord cu el. Unde nu ne mai înțelegem este reacția la această stare de lucruri. Evident că trebuie să acceptăm anumite principii de organizare. Dar nu trebuie să fim pasivi, cum este el, Podea. Noi trebuie să lucrăm împreună pentru a realiza puținul ce putem. Nu

trebuie să facem o organizaţie de concurenţa Comitetului. Dar trebuie să ne organizăm pentru a depune o activitate aici în exil.

Vineri, 24 februarie 1956

Facem înregistrarea la BBC a interviului cu Tom Fraser. Atât Barry, cât şi Graham îşi exprimă satisfacţia. Indiscutabil, e bun. Stau de vorbă mult cu Galia. Îmi spune de toate acuzaţiile care mi se aduc de ceilalţi români din secţie: **a.** Caut să-mi fac platformă personală, de aceea îmi fac legăturile cu parlamentarii britanici, de aceea fac interviurile; **b.** Lucrez mână în mână cu Viorel Tilea, deci nu sunt decât un instrument al lui (?!); **c.** Virez spre o politică de înţelegere cu Rusia, căci eu concep o Românie cu o libertate internă, dar legată de Rusia în ce priveşte politica externă; articolul meu scrisoare din *Manchester Guardian* şi interviul meu cu lordul Hinchingbrooke dovedesc această atitudine.

I-am explicat lui Galia că toate aceste acuzaţii sunt absurde. Eu fac interviurile pentru că sunt convins că ele sunt foarte bune, pentru că în felul acesta cei din ţară îşi dau seama în mod practic că oamenii politici din Apus se interesează de soarta lor. Evident că-mi fac legături politice importante în felul acesta, dar adevărul este că n-aş fi putut să încep seria de interviuri dacă n-aş fi avut deja legături în Camera Comunelor înainte.

Judecata oamenilor e aşa de încâlcită de gelozii, ambiţii personale etc. şi aşa de întunecată de problemele vieţii de toate zilele, încât pierd din vedere obiectivul final. Ei ar trebui să se întrebe doar un singur lucru: „E bine pentru ţară şi neam ceea ce fac sau nu?" Restul e chestie de amănunt. Faptul că eu fac aceste interviuri n-are nimic de-a face cu această problemă de căpetenie. Eu nu opresc pe nimenea să facă ceva asemănător. Dimpotrivă, eu ajut întotdeauna pe toţi cei ce activează pentru ţară.

În ce priveşte celelalte două acuzaţii, ele sunt lipsite de orice bază. Nu lucrez cu Tilea şi nu vreau să lucrez cu el. Articolul-scrisoare publicat de *Manchester Guardian* a fost scos din contextul

său în mod intenționat pentru a mă ataca. De asemenea, eu nu pot să fiu acuzat pentru punctul de vedere al lui Hinchingbrooke. Eu n-am insistat ca acest interviu să fie transmis. Mi-am exprimat doar convingerea că, deși vederile lui Hinchingbrooke sunt proaste pentru noi, românii, seria întreagă de interviuri ar fi câștigat dacă ar fi fost transmise pentru că ascultătorii noștri nu sunt dobitoci, nu sunt inculți. Spiritul de obiectivitate pe care eu pretind că-l am în aceste interviuri ar fi fost întărit în mintea lor. De asemenea, ei și-ar fi dat seama că într-adevăr noi prezentăm o oglindă fidelă a parlamentului britanic de astăzi.

I-am scris lui Ghiță Ionescu la New York și l-am sfătuit să facă ceva, în numele Comitetului Național Român, cu ocazia venirii lui Hrușciov și Bulganin.

La Viorel. Îmi povestește săptămâna de intensă „activitate" politică de exilați petrecută recent la Paris. Iată ce au făcut: **1.** Organizația exilului să fie bazată pe Uniunea parlamentarilor români. Sunt 33 de parlamentari în exil. 19 dintre ei au acceptat. Alți șase sunt cetățeni străini ca, de pildă, Nandriș, Caranfil[1] etc. Alți patru nu s-au pronunțat. Mihai Răutu a spus că se va pronunța după ce va vedea statutele. Au constituit Uniunea. Gafencu este președinte și Gherman secretar pe trei luni. Vor scrie un memoriu de protest marilor puteri apusene și nu vor ataca deloc Comitetul. Ideea de a nu ataca a fost a lui Viorel. **2.** Din organizația parlamentară va porni inițiativa constituirii unui Consiliu Național în care să ia parte și oamenii mai tineri. Gafencu ține foarte mult la acest lucru.

În ce privește Berna, lucrurile n-au prea avansat. Viorel e convins că Fărcășanu n-are calitățile necesare de conducător. Racoceanu este un om foarte curios dacă nu dezechilibrat. În orice caz, organizarea apărării trebuie făcută cât mai curând. I-am sugerat

[1] Nicolae Gh. Caranfil (1893–1978), inginer. A fost subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale pentru Aer (1935) și ministrul Aerului și Marinei (1936). După ce a părăsit România în 1944 s-a stabilit în Anglia, apoi în SUA. A înființat Comité d'Assistance aux Roumains (CAROMAN) în 1947, cu sediul la Paris și a fost membru în Comitetul Național Român.

lui Viorel ca să fie un avocat român de fiecare acuzat. Deci patru care să pledeze, apoi cât mai mulţi posibil care să se înscrie pentru apărare. Cred că i-a plăcut ideea foarte mult aşa că o va urmări acum mai departe. De asemenea, trebuie pregătite broşuri, memorii etc. Toate actele de la dosar trebuie multiplicate şi trimise tuturor celor interesaţi ca să pregătească apărarea *à fond*. Îmi spune că n-au bani. Barbu Niculescu vorbeşte multe şi se cam laudă. Eu sunt convins că aş putea aduna banii necesari.

Încolo, nimic prea interesant. Gafencu e foarte slăbit. Se vede şef al tuturor românilor din exil ales prin vot unanim, căci vremea trebuie să sosească când toţi românii vor veni la el să-l ungă. Radio Europa Liberă e cu totul de partea Comitetului Naţional Român. Când Gherman a refuzat să intre în Comitet i-au tăiat subvenţia de la *România Muncitoare*[1].

Joi, 29 martie 1956

Cartea mea *In Defence of Liberty* e gata. Duc două copii Manyei Harari. La masă, pe lângă Manya, e şi tânărul Max Hayward. Păcat. Aş fi vrut să vorbesc Manyei despre manuscris, însă Max fiind prezent a fost imposibil. Deşi spune enormităţi destul de des, ţine să vorbească într-una. El e de părere că repudierea lui Stalin de către Hruşciov înseamnă moartea comunismului ca forţă politică internaţională. Nu sunt deloc de acord. Forţa comunismului va creşte dacă Apusul nu ia acţiune hotărâtă împotriva lui.

Vineri, 6 aprilie 1956

Masa cu Jackie Rolo şi Chichi. Îmi spune că manuscrisul meu *In Defence of Liberty* e favorabil primit de Harvill Press. Seara,

[1] *România Muncitoare*, revistă îngrijită de Eftimie Gherman, care a apărut la Paris începând cu anul 1952, lunar sau cu o frecvenţă neregulată. În 1958 s-a intitulat *România Muncitoare în Exil* din cauza faptului că marca a fost cumpărată de Constantin Amăriuţei şi nu a mai putut fi folosită (Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc*, 1945–1989, Editura Compania, Bucureşti, 2010, p. 628).

la Josten. Punem bazele Agenției Române de Presă. Cădem de acord pe toată linia. El ne va pune la dispoziție organizația lui. Noi îi vom plăti o sumă de...[1] pe săptămână. Sunt gata să-l ajut pentru că ceea ce face el e bine. E o activitate sănătoasă, chiar dacă nu este de o însemnătate covârșitoare.

Sâmbătă, 21 aprilie 1956

Călătoresc cu avionul până la Frankfurt. De acolo cu cântăreața Betty Boling până la Heidelberg. Ea e în turneu pentru armata americană. Dă o serie de concerte în Germania Apuseană. Mi-a vorbit apoi de un prieten al ei, Sterling Lord, care are o agenție de reprezentanțe de autori. Îmi promite să mă pună în contact cu el. Betty Boling e o femeie extraordinară. Mare succes la televiziune. E paralitică. L-a cunoscut bine pe Roosevelt. E plină de vioiciune și lumină.

Duminică, 22 aprilie 1956

La 9 dimineața mă duc la Sala Congresului. Mă primește secretarul organizației germane, Dawill. Primise scrisoarea mea expresă de la Londra. M-a acceptat imediat. Mi-a dat carnet de participare, toate broșurile etc. și mi-a oferit rambursarea biletului în Germania. Cum nu mai era nimic de făcut astăzi, am parcurs așa-numita „Badische Winstrasse" cu autobuzul. Regiunea e minunată. Câmpia Rinului se întinde în depărtare, iar colinele care o despart de înălțimile Pădurii Negre sunt acoperite de vii. Fremersberg Klostergut, Neuweier și atâtea alte faimoase vii, cunoscute mie doar de pe sticlele de vin consumate, au devenit realitate fizică. Atmosfera e plăcută. Producătorii de vinuri (Winzlern) sunt țărani simpli.

Luni, 23 aprilie 1956

La Congres. Dawill e gata să ne primească. Aranjează chiar să ne fie rambursat costul biletului. Fac cunoștința lui Collis,

[1] Scris ilizibil. Mai târziu, Ion Rațiu amintește în jurnal că înțelegerea cu Josten prevedea să-l plătească pe acesta cu suma de £25 pe lună pentru sprijinul acordat în vederea publicării *Free Roumanian Press*.

reprezentantul din Statele Unite. La Congres vorbeşte mai întâi primarul oraşului Baden-Baden. Apoi dr. Giesler, preşedintele organizaţiei germane.

Joi, 26 aprilie 1956

Au plecat cu toţii la lacul Konstanz. Cum am însă mult de lucru (aranjamente cu Radio Europa Liberă la München, convorbiri cu Londra şi Paris şi München la telefon, telegrame la W., în New York şi raportul meu etc., am renunţat la această plăcere).

Miercuri, 25 aprilie 1956

Mult aşteptata încercare din partea comuniştilor (International Organisation of Journalist) se produce azi-dimineaţă. Am descris deja în notele luate chiar în cursul dezbaterii cum s-au petrecut lucrurile. Fapt este că eforturile noastre au fost încununate de un succes desăvârşit. Austriecii şi americanul Collis au vorbit tocmai în sensul sugerat de noi, iar von Kaenel, care a făcut intervenţia decisivă şi care a cerut nesocotirea completă a sugestiei organizaţiei comuniste IOJ, a fost complet pregătit de noi în ajunul dezbaterii. Trimit telegramă lui Josten la Londra.

Masa cu Racięski[1] la Merkur, deasupra Baden-Badenului. Vedere minunată.

Joi, 10 mai 1956

Îl întâlnesc pe Vişoianu pe coridorul BBC. A trimis un mesaj la radio de ziua naţională. La serbarea noastră românească de la Polish Hearth totul a mers foarte bine. Mi-a făcut mare plăcere să vorbesc. Lume multă şi generoasă în aprecieri. Vişoianu, deşi invitat, n-a venit.

Marţi, 15 mai 1956

Viorel dă un cocktail party în onoarea lui Tzincoca şi a dnei Lipatti. Multă lume. Pe mine nu mă invită decât în ultimul moment

[1] Zbigniew Edward Racięski (1906–1997), ziarist polonez. A fost directorul secţiei poloneze la Radio Europa Liberă.

la telefon. Îmi spune: „Iancule, între noi nu există secrete (!?). Nu v-am invitat pentru că Elisabeth nu ne-a invitat niciodată, deși a fost la noi în casă în repetate rânduri. Tu însă te rog vino și nu-i mai spune ei nimic". N-am vrut să fac caz de copilăria lui și m-am dus. Lume destul de interesantă. Dar, cum spunea Radu, „doar babalâci"... Vremea trece, vremea vine... neiertătoare!

Miercuri, 16 mai 1956

Primul număr al buletinului Agenției de Presă[1] lansate de mine a apărut. Sunt foarte mulțumit.

[1] *Free Romanian Press* (*Presa Liberă Română*), publicație hebdomadară înființată de Ion Rațiu, sub formă dactilografiată, care conținea informații despre România și era distribuită instituțiilor media și politicienilor britanici. Publicația a avut scopul de a informa cu privire la realitățile din România comunistă. Românii aflați în exil la Londra o denumeau și „buletinul lui Rațiu". Despre publicație, rezidența DIE din Londra a afirmat că este „o adevărată oficină de spionaj împotriva lagărului socialist, lucru ce rezultă și din faptul că însăși conținutul unor date publicate în fițuicile ei dovedesc că sunt obținute pe alte căi decât cele prin care și le procură celelalte agenții de presă" (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, vol. 1, ff. 207–208). Încercând să clarifice totuși care sunt sursele de informare ale lui Rațiu, Securitatea l-a însărcinat pe agentul Ion Murgu, alias *Răzvan*, să facă o analiză despre *Presa Liberă Română*, ceea ce acesta a făcut la 5 noiembrie 1956: „Urmărind îndeaproape și observând cu deosebită atenție în ultimele luni atât felul de redactare, cât și varietatea și originea sursei știrilor pe care le publică Rațiu în buletinul său de presă [...] *Răzvan* trage următoarele concluzii: Acest buletin de presă publicat regulat pe o singură pagină este scris în limba engleză, redactat cu foartă multă abilitate profesională, subvenționat sau mai bine zis suportat din punct de vedere financiar direct de Rațiu și distribuit presei engleze, în special, și unui mic număr de abonați particulari, în general, împreună cu buletinul de presă cehoslovac *Feature and News from behind the Iron Curtain* al cărui proprietar și redactor este J. Josten care în același timp este și redactorul lui RPA. [...] Studiind însă cu atenție genul știrilor publicate în acest buletin, cât și sursa lor de proveniență, se poate constata cu foarte mare ușurință că, aproape în mod regulat, acest buletin conține: a). știri scurte de ordin general, semnalând evenimente diverse din România sau în legătură directă cu România care sunt redate corect și cu un aer de imparțialitate și care numai în foarte rare ocaziuni sunt completate cu foarte

Interviu cu Ramsden. Tânăr, simpatic. Când am sosit la Camera Comunelor a venit imediat la noi. *„I recognised you immediately because I heard you always come with a very beautiful secretary. I had made my inquiries, you see"*[1]. E vorba de Sally!

Miercuri, 23 mai 1956

Viorel îmi telefonează textul scrisorii primite de la Barbu Niculescu de la New York. El pleacă în Elveţia la începutul lui iunie. I s-a dat viza. Mişu Fărcăşanu e deja acolo.

Joi, 24 mai 1956

Invitat la masă de Wierzbiański[2], Racięski, Rubel la Asociaţia foştilor combatanţi polonezi. Lis, preşedintele federaţiei polonezilor, şi Bregman de la *Polish Daily*, de asemenea, invitaţi. Wierzbiański e încântat de rezultatele obţinute de noi la Baden-Baden. Raportul meu a fost foarte apreciat. McHale, pe care l-am lăudat în raport, n-a pierdut nicio ocazie să demonstreze tuturor organizaţiilor americane cât de fructuoasă e colaborarea cu noi. Americanii sunt încântaţi şi doresc să mă utilizeze din nou.

---

scurte comentarii sarcastice. [...] b). ştiri cu caracter sau implicaţii de ordin pur politic ce sunt comentate, de la caz la caz, mult mai pe larg, cu vădită intenţie de a discredita regimul şi guvernul din ţară şi care au o confirmată aparenţă de senzaţională «exclusiviste». [...] În mod evident, aceste ştiri sunt canalizate din ţară pe diferite căi şi parvin în mâna lui Raţiu care le traduce şi le pasează asociatului său Josten pentru a fi şlefuite din punct de vedere prezentare şi redactare profesională, gazetărească, cu intenţia de a atrage atenţiunea presei locale" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, ff. 94–95).

[1] „V-am recunoscut imediat, deoarece am auzit că întotdeauna sunteţi însoţit de o secretară frumoasă! Am făcut propriile mele cercetări." (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Bolesław (Bolek) Wierzbiański (1913–2003), jurnalist polonez. După război a fost ales preşedintele Uniunii Jurnaliştilor Polonezi din Exil şi preşedintele Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi. În 1956 s-a stabilit în SUA, unde a înfiinţat şi editat publicaţia *Nowy Dziennik*. În 1999 a fost decorat de către preşedintele Aleksander Kwaśniewski cu Ordinul Vulturul Alb pentru activitatea sa din exil.

Wierzbiański, care abia a sosit ieri de la New York și e în drum spre Elveția ca să ia parte la congresul Federației Internaționale a Jurnaliștilor Liberi[1], are autorizația să-mi facă următoarele propuneri: **1.** Să mă duc la Bruxelles și să iau contact cu Steijn pentru a asigura colaborarea noastră cu Federația Internațională a Jurnaliștilor. **2.** Să organizez o Expoziție a Presei Exilaților aici la Londra.

Pentru executare nu trebuie decât să prezint o evaluare a costului și totul va fi aprobat. Wierzbiański și mai ales Racięski vor ca eu să fiu cooptat vicepreședinte al Federației Internaționale a Jurnaliștilor Liberi. În felul acesta aș avea o poziție clară, reprezentativă. Wierzbiański mi-a vorbit apoi de planurile americanilor. Până acum noi am făcut greșeala de a insista în a crea o agenție de presă. Ei, americanii, și-au creat agenția lor proprie, „Free Europe Agency"[2]. În consecință, nu doreau să ne ajute. Nagorski tocmai a fost la Montevideo. Raportul lui a fost excelent. Americanii au fost informați mai ales de argumentul lui convingător că nu americanii trebuie să lupte împotriva comuniștilor ci noi, cei care cunoșteam, din experiență proprie, urgia comunistă. Activitatea americană în America de Sud va fi interpretată întotdeauna ca o penetrare a dolarului. Noi, exilații însă, nu vom fi niciodată acuzați de așa ceva. Rezultatul este că americanii sunt acum gata să trimită echipa de doi oameni în diversele mari sectoare ale globului pentru a stabili contact cu ziarele de frunte din toate țările. Wierzbiański m-a întrebat, apoi, dacă m-ar interesa să merg în Orientul Mijlociu. I-am spus că sunt gata să o fac. Ar însemna o călătorie bine pregătită în Turcia, Siria, Liban, Irak, Iran, Egipt, Arabia Saudită și

[1] Federația Internațională a Jurnaliștilor Liberi (FIJL), organizație a asociațiilor de jurnaliști exilați din țările ocupate de regimurile comuniste, înființată în 1953, cu sediul central la New York, SUA. Ion Rațiu a condus filiala londoneză a FIJL între 1953–1985.

[2] Autorul se referă la Comitetul Național pentru o Europă Liberă, organizație înființată la 17 mai 1949, care a finanțat o perioadă Radio Europa Liberă (REL).

Israel. Durata: o lună până la şase săptămâni. Wierzbiański va face propunerea americanilor şi-mi va comunica rezultatul. Congresul nostru va putea fi organizat, dar americanii nu ne dau decât $5 000. Cam puţin. Ei sunt gata însă să ne dea $10 000 pentru călătoria noastră în Orientul Mijlociu.

Vineri, 25 mai 1956

Propun drului Owen, de la secţia românească a BBC, să mă trimită la Berna pentru procesul românilor. Îmi spune că nu există nicio şansă. S-a decis deja că nu e important.

Luni, 28 mai 1956

Scriu drului Gretton, Şeful Serviciilor Est-Europene, BBC, şi insist că e extrem de important să se trimită un corespondent special la Berna. Fără rezultat. E imposibil să-i conving.

Marţi, 29 mai 1956

Interviu cu George Brown. Relativ scund, negricios, inteligenţă vie, ochi pătrunzători, Brown e un om care calcă pe multe ochiuri de găină. Fără îndoială, însă, o personalitate ce nu poate fi ignorată. Anticomunist hotărât, e criticat foarte aspru de cei care vor coexistenţă cu Rusia. Interviu foarte interesant.

Miercuri, 30 mai 1956

La BBC, miss Berry mă întâmpină cu vorbele: „Îmi pare rău, dar interviul cu George Brown a fost respins de drul Gretton". Am rămas de-a dreptul consternat. Nici prin minte nu mi-ar fi trecut că ar putea fi respins. Într-adevăr, este primul interviu din câte am avut până acum în ultimii doi ani în care un conducător recunoscut britanic s-a pronunţat categoric împotriva comunismului. Am protestat. Miss Berry a încercat să-mi demonstreze defectele mari ale interviului, să-mi arate „contrazicerile" *continue* ale lui Brown etc. Am respins toate aceste acuzaţii pentru că sunt într-adevăr fără nicio bază. Convinsă oarecum că ceea ce

spuneam eu avea o bază serioasă, a sugerat să mergem împreună la Gretton. Gretton m-a ascultat, fără comentariu sau întrerupere. Argumentele mele au fost următoarele. Interviul lui Brown se învârte în jurul a două idei: **a.** Prăpastia de neînlăturat care există între metoda comunistă și cea a partidului laburist britanic pentru atingerea statului socialist. Brown respinge categoric metoda statului polițist. **b.** Eroarea comisă de Partidul Laburist atunci când a cerut eliberarea lui Traian Cercega se datorește exclusiv faptului că rușii au creat Cortina de Fier care nu permite un schimb liber de informații[1]. Astăzi, când comuniștii în România exploatează această eroare din plin în încercarea de a face Partidul Laburist ridicol, explicația dată de George Brown, am susținut eu, este extrem de bună.

Gretton a preferat să treacă cu vederea primul punct. În ce privește al doilea, el susține că Brown dă un răspuns foarte slab.

[1] Autorul se referă la intervenția făcută de liderul laburist Hugh Gaitskell pe lângă Nicolai Bulganin și Nikita Hrușciov, care au vizitat Londra în aprilie 1956. În timpul unei întâlniri cu cei doi oficiali sovietici, Gaitskell a scos din buzunar o listă cu mai multe nume ale unor lideri și activiști social-democrați și socialiști aflați în închisorile și lagărele comuniste din țările controlate de URSS. Deși cu numai două luni înainte, în februarie 1956, Nikita Hrușciov a prezentat la Congresul al XX-lea al PCUS un raport în care a denunțat crimele staliniste, în fața cererii lui Gaitskell a răspuns agresiv, spunând că nu poate interveni în politica internă a altor state. George Brown, la care se referă Ion Rațiu, s-a aflat la această întâlnire și a reacționat foarte critic la adresa celor doi lideri sovietici. În România, mulți dintre social-democrați au fost arestați în noaptea de 13 iunie 1949, printre ei aflându-se și Traian Cercega, menționat de Ion Rațiu, care a fost eliberat în 1955. Deținuții politici social-democrați au fost eliberați în 1956, în urma eforturilor laburiștilor, dar și după ce regimul de la București a făcut presiuni asupra lui Constantin Titel Petrescu pentru a semna o scrisoare în care și-a făcut autocritica în legătură cu poziția pe care a avut-o în 1946 când a fost împotriva propunerii comuniștilor de a participa pe o listă comună la alegerile parlamentare. Scrisoarea a fost publicată în *Scânteia* și *Glasul Patriei* în decembrie 1955, când Titel Petrescu a fost grațiat și eliberat din închisoare.

În definitiv, e o eroare comisă de laburişti ce nu poate fi negată. E mai bine să tăcem din gură. De altfel, Brown se exprimă foarte prost. *„He is such an ass"*[1].

I-am atras atenţia că nu vede lucrurile în perspectiva lor adevărată. Aici, în Anglia, eroarea Partidului Laburist n-are nicio însemnătate. În România, însă, este utilizată pentru a discredita Partidul Laburist şi Marea Britanie, în general. Toate ziarele române vorbesc de ea, *Scânteia*[2] şi *Munca*[3] au publicat scrisoarea lui Cercega in extenso. Comentarii peste comentarii. La radio, adunări şi şedinţe, publicaţii. Nu putem, deci, să nu dăm un răspuns.

A fost imposibil să-l mişc, deşi miss Berry a fost de acord cu mine asupra ultimului punct. Repeta încontinuu: George Brown e un măgar. În orice caz, ar fi fost mai bine dacă aş fi luat interviul lui Gaitskell din moment ce scrisoarea lui Cercega a fost adresată lui. Gretton a încercat apoi să-l contacteze pe Gaitskell la telefon, dar, din păcate, acesta pleacă chiar azi după-masă cu avionul la Zürich şi nu se întoarce decât vineri. Va vorbi cu el la prima ocazie.

Interesant, de asemenea, că unul din argumentele lui Gretton era că nu mai există Cortina de Fier. „Noi" putem să ne ducem acolo când dorim. Chiar el, Gretton, şi Goldberg au fost invitaţi la Moscova unde au fost extrem de bine primiţi. Brown a fost în Polonia, Mallattien a fost în România etc. I-am atras atenţia că tocmai pe el, Gretton, şi pe ceilalţi englezi care decid ce este transmis la radio de aici din Apus caută comuniştii să-i convingă, chiar mai mult decât pe deputaţi.

După ce am plecat din biroul lui Gretton, am stat din nou de vorbă cu miss Berry în biroul ei. I-am cerut direct să spună în două cuvinte de ce e acest interviu rău. N-a fost în stare. Bătea câmpii. Am întrebat-o apoi: e, oare, vorba de o schimbare a

[1] „Este un măgar" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] *Scânteia*, ziar al Partidului Comunist din România. A apărut la început ilegal, între 15 august 1931 şi octombrie 1940.

[3] *Munca*, ziar al Clubului muncitorilor din Bucureşti, nucleu al viitorului partid socialist. A apărut în 1890.

politicii britanice? Vreți acum coexistență? M-a asigurat că nici vorbă, era însă prea puțin convinsă.

Tragedia este că această politică apuseană de a te apropia de inamic și de a-ți nesocoti prietenii duce de-a dreptul la sinucidere. I-am scris lui Brown. Mi-am exprimat regretul și am asumat completa responsabilitate, din moment ce mi se dă mână liberă, să plănuiesc interviurile mele așa cum doresc.

Joi, 31 mai 1956

Manya Harari îmi telefonează să-mi spună că ultima mea carte – *In Defence of Liberty* a fost acceptată pentru publicare imediată. Sunt încântat. Va fi prima mea carte publicată în Anglia, căci *Russian Com.[munisme] in Action* încă tot n-a fost publicată[1].

Vorbesc cu Bunty McNaughton, care a citit manuscrisul. Îmi spune că nu e deloc surprinsă. Cum mi-a scris deja: *„I have her undying loyalty"*[2]. Vorbesc cu Cang de la *Times*, care a trimis o recenzie foarte favorabilă cărții mele editurii Harvill Press. Îi mulțumesc din nou și-l invit la masă. Din păcate, pleacă în vacanță. Mi-a atras atenția că ar fi bine „pentru viitorul meu" să adaug cifre și tabele ca să substanțiez afirmațiile pe care le fac. Altfel: *„Your book reads like a leader"*[3].

Luni, 4 iunie 1956

Masa cu Betty. Îmi spune că vrea să se împace cu Radu. La 6 p.m. la Allied Circle. Întrunirea organizată de „Council for Political Asylum & Legal Aid". Glenville-Brown și Nandriș vorbesc bine în sprijinul românilor de la Berna.

După aceea, discuție cu Nandriș, [Gou] Constantinescu și Laurence Wilkinson. Laurence le cere să-i faciliteze o întrevedere cu regele Mihai: *„The King cannot stand aside. He must make* a

[1] Autorul face referire la manuscrisul *Politică pentru Occident*, care urma să fie publicat câteva luni mai târziu.

[2] „Am loialitatea ei necondiționată" (în lb. engl.) (n. red.).

[3] „Cartea ta se citește ca un articol de fond" (în lb. engl.) (n. red.).

statement of support. If he keeps silent that will be commented upon unfavourable"[1]. Atât Nandriş, cât şi Gou s-au eschivat: „Regele trebuie să nu se amestece în aceste probleme!?". Laurence s-a plâns apoi că nu a primit niciun ajutor din partea nimănuia. *„I've written the book in spite of Mr. Fărcăşanu, who never, never answers my letters. What a pity that the whole defence was not properly organised!"*[2] Am afirmat foarte civilizat, dar categoric, că vina eşecului nostru de a organiza o apărare unitară se datoreşte exclusiv lui Vişoianu. Discuţie cu Gou.

Duminică, 17 iunie 1956

Abia sosit la Bordeaux, ieri după-masă pe la ora 2.00, m-am culcat şi am dormit, fără întrerupere, până la ora 10.00 azi-dimineaţă, adică 20 de ore. Cred că e comentariul cel mai elocvent asupra săptămânii petrecute la Berna în legătură cu procesul tinerilor care au ocupat legaţia RPR-istă în noaptea de 14/15 februarie 1955. Să încerc acum să fac o sinteză a impresiilor adunate.

Acuzaţii: Sunt toţi tineri, între 24 şi 32 ani. Beldeanu e tipul eroului legendar ardelean cu sabia într-o mână, cu lancea în cealaltă. Exact de 1,80 m, bine făcut, şi-a lăsat, din nefericire, să-i crească barba. Are o faţă lată, gură senzuală cu buze groase, ochi limpezi albaştri care te privesc direct, frunte lată datorită, în mare parte, unei chelii premature; are un nas regulat, cam roşu. Cum la închisoare nu li se dă vin, e clar că roşeaţa nasului se datoreşte unei funcţionări insuficient de bune a ficatului.

S-a spus că e voluntar şi dominator. Evident că da, dar în acelaş timp e generos, gata de sacrificiu. S-a spus că-i place să joace rolul de şef. Evident că da, altfel n-ar fi putut să execute atât de

---

[1] „Regele nu poate rămâne de-o parte. Trebuie să facă o declaraţie de susţinere. Dacă păstrează tăcerea, asta va atrage comentarii nefavorabile." (în lb. engl.)

[2] „Am scris cartea *în ciuda* domnului Fărcăşanu, care niciodată, dar niciodată nu îmi răspunde la scrisori. Ce păcat că apărarea nu a fost organizată cum se cuvine." (în lb. engl.)

bine planul lor la Berna, dar, după spusele directorului penitenciarului de la Thorberg, Werzen, Beldeanu e bun camarad, iar eu am fost prezent și am văzut umilința sinceră pe care a dovedit-o Beldeanu atunci când a stat de vorbă cu Emil Ghilezan[1] și cu Grigore Gafencu, după ce aceștia și-au terminat depoziția ca martori.

S-a spus apoi că joacă teatru și că sentimentul său religios nu este real. Aceasta este o calomnie nerușinată, lipsită de orice bază. Inspectorul de poliție Kessi, cât și Werzen, pe care l-am pomenit deja, apoi italianul șef al org. YMCA din Trieste și, în fine, toți românii care l-au cunoscut personal, au confirmat calitățile reale ale lui Beldeanu: serios, religios, generos, bun prieten, săritor la lucru, patriot adevărat. Fanatism. Codrescu, Ochiu și Chirilă sunt toți băieți buni, dar de o importanță cu totul secundară. Beldeanu e șeful, organizatorul și creierul din spatele „afacerii" de la Berna.

Apărarea: Avocații angajați de Fărcășanu, căci el a fost singurul care a avut procură de la băieți, au fost Mastronardi, Robinchon, Wild, Brunschvig și Maitre Floriot de la Paris. Primii patru sunt toți elvețieni. Brunschvig, care e evreu, și-a depus mandatul înfricoșat de presiunile ce s-au făcut împotriva intenției lui „de a apăra niște fasciști, antisemiți". Se pare că aceste zvonuri își au originea chiar în sânul Comitetului Național Român. În tot cazul, Brunschvig confirmă că, după ce renunțase la mandatul lui de apărare, Veniamin a venit să-l vadă în Elveția și i-a propus să organizeze apărarea în numele CNR!? Brunschvig i-ar fi spus imediat că îi este imposibil să accepte – chiar dacă băieții ar fi gata să dea o nouă procură – căci în definitiv el a renunțat la calitatea de apărător tocmai pentru că CNR l-a făcut să creadă că băieții sunt fasciști. În tot cazul, el nu vrea să se amestece în conflictele dintre românii exilați.

Apărarea a fost abil condusă. Critici însă, din nefericire, se pot face cu destulă justificare. Acuzații, cât și martorii, n-au fost suficient de bine ajutați prin întrebări oportune. Ocazii s-au scăpat.

[1] Emil Ghilezan (1911–1997), avocat și om politic țărănist. A activat alături de generalul Nicolae Rădescu în Comitetul Național Român, apoi în Liga Românilor Liberi.

Stoffel[1] a scăpat uşor, deşi ar fi putut să fie pus într-o situaţie imposibilă etc. În tot cazul, ar fi fost esenţial ca să fie un avocat român *pledant* pe banca apărării. E adevărat că eu am îndeplinit această funcţie în timpul dezbaterilor. Dar eu n-am fost pregătit din timp. De fapt, m-am dus la Berna de unul singur, fără să fi fost chemat. Odată sosit acolo, Fărcăşanu mi-a cerut să asist la dezbateri pe banca apărării şi să fac legătura cu el şi apărătorii străini, pe de o parte, şi acuzaţii pe de alta. N-aveam însă dreptul de a interveni în dezbateri şi sugestiile mele trecute lui Robinchon, care stătea lângă mine, prea arareori au fost acceptate. Un avocat român, pledant, deci, trebuia inclus şi din informaţiile mele, care provin dintr-o sursă absolut sigură, eu ştiu că, dacă am fi insistat mai mult, acest lucru ar fi fost acceptat.

Floriot a fost cel care a cules laurii. E un avocat de mare talent. Publicitatea în Anglia ar fi fost mult mai mare dacă şi un avocat englez ar fi participat, şi un avocat englez capabil să pledeze în germană sau franceză s-ar fi găsit. Americanii Pannch şi Warren McGee, ambii avocaţi cu renume mondial, n-au făcut prea multă treabă. A fost bine însă că au fost prezenţi. Pannch este fost subsecretar de stat la Externe şi McGee este fostul apărător al lui [Ernst von] Weizsäcker.

Martorii apărării: părintele Müller, Ghilezan, Gherman şi Gafencu au făcut o impresie excelentă. Ceilalţi mai puţin. Venetu n-a fost nici el rău. A fost impresionant însă că, în totalitatea lor, martorii au dat o oglindă fidelă a întregii vieţii româneşti:

Sălăjan	– Plugar
Păr. Pârvulescu	– Preot ortodox
Păr. Gherman	– Preot unit
Păr. Müller	– Preot romano-catolic
Adriana Georgescu	– Tânără jurnalistă

[1] Emeric Stoffel (1913–?), însărcinat cu Afaceri al României în Elveţia în timpul atacului grupului Beldeanu. A fost rechemat în ţară şi numit redactor-şef al revistei *Neue Literatur*.

Rubsel	– Evreu
Stoicănescu	– Căpitan în armată
Fărcășanu	– Politician liberal activ
B. Niculescu	– Secretar al primului ministru
Scheiner	– Sas
Ciochină	
Eftimie Gherman	

Până la depoziția lui Ghilezan mai era oarecare îndoială în mintea judecătorilor. După aceea, și mai ales [după] impresionanta depoziție a lui Gafencu[1], toată lumea a fost convinsă că e vorba de o crimă pur politică.

Echipa reperistă de 18 oameni a fost condusă de Ion Maurer[2], unul din secretarii Partidului Muncitoresc Român. După

[1] Grigore Gafencu a menționat în jurnal impresiile create în urma audierii sale ca martor în procesul grupului Beldeanu: „Intervenția mea în procesul de la Berna mi-a adus partizani de acolo de unde mă așteptam mai puțin. *Courrier Roumain*, care până acum mă adăpa numai cu înjurături și-mi atribuia cele mai negre planuri, a descoperit, în mod subit, talentul meu, elocința și proclamă, spărgându-ne urechile, că mi-am răscumpărat, dintr-o singură lovitură, nenumăratele mele păcate. [...] Se pare că procesul de la Berna mi-a creat prietenii cam pretutindeni, dar nu și în America. Nici Comitetul Național și nici Națiunile Captive n-au manifestat nici cel mai mic interes pentru proces". Grigore Gafencu, *Jurnal*, vol. 6, p. 160, în manuscris, disponibil la adresa: http://www.iiccr.ro/pdf/ro/memoriile_lui_gafencu/BCUCLUJ_FCS_MS6972_006.pdf (accesat la 4 iulie 2017).

[2] Ion Gheorghe Maurer (1902–2000), lider comunist. A fost ministru al Afacerilor Externe (1957–1958) și președinte al Consiliului de Miniștri (1961–1974). La întoarcerea în țară, membrii delegației conduse de Maurer au scris declarații privind desfășurarea procesului la care au fost martori. Redăm, spre comparație, fragmente dintr-un referat făcut de șase dintre aceștia, reprezentanții sindicatului transporturilor din România: „La intrarea în sală, grupul nostru a fost condus spre o intrare separată, după ce în prealabil am fost fotografiați de ziariștii străini și locali, care au venit să asiste în mare număr la proces. La repartizarea locurilor, ca primă surpriză, care ne-a făcut în același timp să ne dăm seama că nu am

şedinţa de joi, 14 iunie, Ghilezan, pe care l-am invitat să stea alături de mine pe banca apărării, i-a vorbit lui Maurer în momentul în care, inevitabil, a trebuit să treacă pe lângă noi.

— Dar ai cam îmbătrânit, mă!

— Ce să-i faci. Vezi, însă, că sunt sănătos. Voi spuneaţi că am fost împuşcat.

— Nu tu, măi. Prietenul Lucreţiu[1]. Unde e el acum?

Maurer a schimbat conversaţia. S-a vorbit de dna Sever Bocu, care a sosit la New York, de dna Călinescu, care şi ea a primit viza de ieşire, de deschiderea largă a porţilor închisorii.

— Noi încercăm să reparăm greşelile trecutului. O revoluţie nu se poate face fără greşeli, a spus Maurer. Şi, apoi, încălzindu-se: Dar, e bine, oare, ce faceţi voi aici? Aruncaţi cu murdărie în noi.

---

fost lăsaţi grupaţi şi ne-au plasat intercalaţi printre fugarii din ţară şi alte persoane străine [...]. Martorii apărării au venit în număr mare, deşi au fost străini de faptele concrete săvârşite de tâlhari, având în fruntea lor pe Grigore Gafencu, Fărcăşanu, Ghilezan, Eftimie Gherman şi alţii. Depoziţia acestora s-a transformat în scurt timp în tribună de invective politice, calomniind regimul nostru de democraţie populară. Mai mult, deşi li s-a permis să vorbească în limba română, au refuzat, depunând [mărturiile] în limbile germană şi franceză. A fost încă un prilej să ne convingem cât de «dragă» le este «patria iubită» acestor demagogi ai ideii naţionale. Au minţit cu neruşinare [spunând] că la noi, sub directivele comuniştilor, se duc copiii la biserică, unde agenţii comunişti se îmbracă în odăjdii (?!), care au grijă să le fure jucăriile din buzunar, ca după aceea învăţătorii să educe copiii să nu se mai ducă la biserică, pentru că preoţii sunt nişte hoţi şi încă o serie de calomnii la adresa noastră, aceasta bineînţeles în urma schimbării atitudinii preşedintelui. [...] Pe toată perioada procesului şi a şederii noastre la Berna [...] am avut tot concursul tovarăşilor jurişti, care ne-au informat asupra dezbaterilor procesului din punct de vedere legal procedural, noi necunoscând limba germană sau franceză. Călătoria şi cazarea noastră a fost bine organizată şi nu am avut de suferit nimic. Dacă am fi cunoscut limbile în care s-a dezbătut procesul, aspectele ar fi fost redate mai documentar" (*Cei cinci...*, pp. 237–239).

[1] Referire la Lucreţiu Pătrăşcanu (1900–1954), avocat, lider comunist, condamnat la moarte şi executat în 1954 la închisoarea Jilava.

Ponegriți regimul, tocmai acum când oameni de treabă ies la suprafață, care vor să facă bine. Pot eu să mă întorc în țară și să nu spun ce ați făcut aici? Voi ne îngreunați situația; voi împiedicați îmbunătățirea atmosferei în România. Noi vrem să facem ce e drept și bine. Vă vrem pe toți acasă, liberi.

Eu, uitându-mă, calm, în ochii lui:

— Aș vrea să vă pot crede, dle Maurer.

— Ce pot eu să spun. Îți dau cuvântul meu că e adevărat.

N-am insistat, căci cuvântul comunist, atunci când e vorba de „inamicul de clasă", n-are nicio valoare. Rămăsesem singuri în sala Curții Federale. Procurorul se întoarce după niște acte. Ne vede împreună:

— *Vive la coéxistence*! ne strigă.

— *Coéxistence competitive,* răspunde Ghilezan pe același ton glumeț.

Al. Gregorian, de la Roma, care urmărea întreaga scenă de departe, strigă:

— *Jamais*[1]!

Ieșim toți trei afară pe culoar. Vorbim de Ionel Pop (Maurer nu l-a văzut). De un alt conducător ardelean (numele îmi scapă) „care se plimbă pe străzile Bucureștiului și ne înjură în toate părțile; nu-i facem nimic!", spune Maurer. Suntem fotografiați din toate părțile. Cei 18 români comuniști se retrag, respectuos, la o parte. Stăm de vorbă și ne înțelegem să nu dăm nimic presei. Nu mai spuneau însă nimic nou, nimic interesant. Maurer continua doar ideea lui a înaintării societății reperiste cu integrarea noastră, a exilaților.

A doua zi, *Gazette de Lausanne* publică o informație că Maurer a fi declarat lui Ghilezan că dacă acuzații nu sunt sever pedepsiți *atmosfera coexistenței va suferi o eclipsă*. Cum nu era un citat exact, am hotărât cu Ghilezan să dăm o dezmințire presei și să scriem lui Maurer în acest sens. Ne-am gândit amândoi la

[1] *„Trăiască coexistența!"/„Coexistența competitivă"/„Niciodată!"* (în lb. fr.) (n. red.).

greutăţile ce am putea crea celor din ţară dacă Maurer ar pleca cu impresia că nu ne-am ţinut cuvântul dat.

Cu Ghilezan şi Venetu m-am împrietenit imediat. Cu Romi Boilă am vorbit mult. Am încercat să-l conving că e datoria lui să nu lase partidul să lâncezească, să moară. Să ne întrunim cu toţii şi să începem să dezvoltăm o activitate sănătoasă. Noi nu putem să acceptăm responsabilitatea pentru greşelile lui Vişoianu. Şi el, Romi, îl critică pe Vişoianu. Cred însă că nu va avea curajul să facă ceva. El depinde de banii ce-i dă Vişoianu.

Am explicat lui Fekett, românul american care scoate ziarul *America*[1], felul în care Vişoianu a torpilat apărarea *unitară* a acuzaţilor. Eram vreo zece la masă. Fekett a zis, după o lungă tăcere:

— Am aflat aici, la Berna, din gura calului, de la Beldeanu, adevărul. Acum ştiu cum stau lucrurile. Mă voi întoarce în America şi-i voi spune lui Vişoianu. Domnule, dumneata m-ai minţit!

După plecarea mea din Berna sunt informat, în scris, că, în timp ce eram acolo, fusesem urmărit de agenţi comunişti. Cu Fărcăşanu şi Barbu Niculescu m-am înţeles foarte bine. Am muncit enorm şi am cheltuit importante sume de bani.

Două conferinţe de presă au fost organizate. La prima, înainte de începerea procesului, Fărcăşanu a dezavuat declaraţiile făcute de Racoceanu la Paris (care din nou a spus prostii în legătură cu importantele documente secrete care dezvăluie întreaga reţea de spionaj sovietic în Europa Apuseană). La a doua a vorbit Kersten, fostul deputat american, preşedinte al Comitetului de Cercetări asupra Crimelor Sovietice, şi Pannch, care s-a declarat consilier legal al Ligii Românilor Liberi. Kersten a vorbit de pericolul comunist care, dacă nu este oprit acum, va duce inevitabil la război. Pannch a citit telegrama pe care a primit-o din partea Senatului

[1] *America*, ziar al românilor şi bisericilor de rit greco-oriental din SUA, care a apărut în 1906 din iniţiativa preotului Moise Balea (Florin Manolescu, *op. cit.*, pp. 40–43). Ziarul a apărut în Cleveland, iar în numărul publicat la 17 iulie 1956 Sofron S. Fekett, preşedintele Uniunii şi Ligii Societăţilor Române din America, a publicat un amplu material despre procesul de la Berna.

american, cerându-i să raporteze la Washington orice amănunt al procesului de la Berna ce ar putea să intereseze problema securității Statelor Unite.

La această a doua conferință de presă, Romi Boilă a făcut o mică murdărie. L-a montat pe tânărul corespondent al ziarului *Gazette de Lausanne* să întrebe de ce apărarea n-a fost făcută și în numele Comitetului Național Român. A cerut apoi detalii despre numărul membrilor Ligii. Fărcășanu și-a pierdut bunul simț, din nefericire, și a tratat chestiunea foarte dictatorial, refuzând să dea vreun răspuns. Discuții, certuri. Mare păcat.

Sâmbătă, 23 iunie 1956

Repet oferta mea de a transmite o cuvântare la radio BBC, atât doctorului Owen, cât și lui miss Berry. Miss Berry îmi spune că e extrem de greu din moment ce ei se opun astăzi mișcării naționaliste cipriote. Decizia a fost deja luată de dr. Gretton ca numai drul Owen să scrie un comentariu și să nu se transmită nimic altceva, mai ales nu din partea unui român.

I-am spus că i-am dat un interviu lui Bernard pentru Radio Europa Liberă. Am adăugat că eu trebuie să insist cu oferta mea, chiar dacă va fi refuzată, pentru că socotesc de datoria mea să dau cât mai multă publicitate acestei fapte românești, importanța căreia, pentru noi, nu poate fi exagerată.

Marți, 26 iunie 1956

Manya Harari îmi telefonează. Îmi spune că F.T. Smith, șeful organizației Collins, e încântat de cartea mea. O găsește originală și plină de forță. Mă sfătuiește să-i vorbesc la telefon.

Smith îmi vorbește în același sens, ca și Manya, și-mi promite că va face tot posibilul ca să apară cât mai curând. Va apărea, cel mai târziu, în ianuarie anul viitor. Jackie Rolo îmi vorbește de la Harvill Press, și-mi subliniază importanța, pentru mine personal și pentru cartea mea, a interesului arătat de Smith: „Smith, pur și simplu, nu face astfel de lucruri. E mult prea ocupat ca să telefoneze autorilor, mai ales când nu-i cunoaște".

Miercuri, 27 iunie 1956

Masa cu miss Berry şi D. M. Graham de la BBC. Graham mă întreabă tot felul de lucruri în legătură cu procesul de la Berna. Îi spun totul, fără înconjur şi reticenţe. E evident impresionat. Cu miss Berry vorbim despre situaţia din ţară. Îi spun că liberarea noastră va putea fi realizată numai atunci când Apusul va fi moraliceşte gata să ne dea sprijin. Dacă Apusul acceptă adevărul că lupta noastră împotriva comunismului este lupta lor de supravieţuire, situaţia propice va fi prezentă. Blocul comunist şi democraţiile, prin armamentul lor nuclear, vor fi faţă în faţă. Comuniştii nu vor mai îndrăzni să atace. Atunci, şi numai atunci, noi cei din Europa Răsăriteană trebuie să ne răsculăm. Apusul va insista ca Rusia să nu intervină în afacerile interne ale altor ţări „independente". Noi, în situaţia aceasta, vom reuşi să răsturnăm guvernele comuniste. Condiţia de căpetenie, însă, este ca Apusul să informeze Moscova că dacă intervine în războiul civil care se va declanşa în ţările noastre, Rusia Sovietică însăşi va fi atacată cu arme nucleare chiar din America şi din bazele americane.

După-masă îl văd pe Cornea. Îmi spune de lansarea Comitetului Român Democrat Liber. A informat pe subsecretarul de stat de la externe printr-o scrisoare. Primirea ei, spune el, a fost deja confirmată. Cornea însă nu-mi dă niciun nume. Deocamdată, doar el singur. L-am sfătuit să vorbească cu Bianu şi să-i ceară adeziunea, fără de care naţional-ţărăniştii nu pot să se înscrie în organizaţia lui. Părerea mea este că s-a pripit. Nu trebuia să o facă de unul singur (ar fi şi alţii, spune el, dar doresc să-şi păstreze anonimatul!?). I-am spus că ar fi fost mai bine să invite pe românii din Anglia şi Comitetul să fie format prin alegeri. „Nu vin, dacă-i inviţi" a fost răspunsul lui Cornea.

Sâmbătă, 30 iunie 1956

Josten vine la mine acasă. Îmi vorbeşte despre înfiinţarea grupului pentru război psihologic. Lordul Birdwood[1] este iniţiatorul;

[1] Christopher Bromhead Birdwood, al doilea Baron Birdwood (1899–1962), ofiţer şi politician britanic. Ion Raţiu a colaborat îndeaproape

Gordon-Walker, George Brown, (Gascoyne) etc. sunt ceilalți deputați. Vor avea o întrunire la Camera Comunelor joia viitoare. Pentru polonezi s-a gândit la Bregman. Dintre români, la mine. Îmi cere să păstrez discreție absolută.

Luni, 2 iulie 1956

Masa la Manya Harari. Michael de față. Manya vede eliberarea posibilă printr-o lovitură de stat ca cea încercată la 20 iulie 1944 în Germania. „Dacă ar fi reușit, n-ar fi fost o soluție ideală, dar o democratizare graduală ar fi fost posibilă". Ea crede că un eșalon al doilea de funcționari înalți în Uniunea Sovietică ar fi în stare să producă o revoluție „de palat", să înlăture conducerea actuală și să introducă reforme liberalizante. Eu cred că respingerea comunismului poate fi adusă numai printr-o revoluție și această revoluție trebuie să înceapă în țările din Europa răsăriteană. Apusul însă trebuie să fie gata moralicește să interzică, cu amenințarea unui atac nuclear asupra Moscovei, orice intervenție sovietică în Europa răsăriteană. Revoluția noastră, odată reușită, se va răspândi peste tot, inclusiv în Rusia.

Manya crede că riscul e prea mare. Se îngrozește la ideea că un nou război, de data aceasta atomic, ar putea izbucni. Ideea distrugerii Moscovei o paralizează. Am asigurat-o că un astfel de război nu s-ar produce. Pentru că Sovietele nu-l vor risca. Rezultatul ar fi cel dorit. În fața posibilității unui război nuclear, rușii vor renunța la intervenție în afacerile interne ale țărilor învecinate și vor abandona țările noastre soartei lor. Va fi responsabilitatea noastră să-i înlăturăm pe comuniști și pe venetici.

Manya îmi spune apoi de marea ei tentație de a se întoarce în Rusia. Poporul e minunat. Ea se poate „pierde" acolo de bună voie și fără prea mare greutate. Când am sugerat că persecuția religiei este un factor care contribuie la înlăturarea, în cele din urmă, a

---

cu lordul Birdwood și cu soția sa, Jane Birdwood, aceștia implicându-se constant în proiectele politice ale exilaților din țările comuniste aflați la Londra.

regimului ateu comunist, Manya, pe drept cuvânt, mi-a reamintit că ortodoxismul rus crede în redempţiune prin suferinţă. Suferinţa, deci, este tacit acceptată.

Vineri, 6 iulie 1956

Masa cu Viorel la L' Aperitif Grill. Nimic interesant. E cam obsedat de greutăţile lui financiare. Îmi spune că i-a scris Barbu Niculescu, care i-a cerut să-mi dea şi mie adresa lui.

Eu, după-masă, am luat ceaiul la Waldorf Hotel în Aldwych cu profesorul Nandriş. E un încuiat care pretinde faţă de sine însuşi, în primul rând, că este om „mare". El nu se opreşte la lucruri mărunte: „Dacă cineva vrea să facă ceva, să o facă, eu nu-l împiedic" etc. Din păcate pentru el, nu se păcăleşte decât pe sine însuşi. Când i-am pus întrebarea direct, n-a avut încotro şi a recunoscut că a condamnat iniţiativa mea de a organiza apărarea unitară a celor de la Berna. Pe urmă însă, vreo oră mai târziu, fără să-şi dea seama cum se condamnă, mi-a spus că i-a oferit lui Beldeanu în scris să facă el organizarea unitară a apărării. Beldeanu nici nu i-a răspuns. Nu l-am mai întrebat de ce iniţiativa mea a fost proastă, iar a sa bună!?

Sâmbătă, 7 iulie 1956

La Henley cu ai mei şi cu familia lui Godfrey, cu ocazia Regatei anuale. Vreme frumoasă – una din plăcerile cele mai autentice ale vieţii liniştite din Anglia. Imediat după masă plec singur la palatul regal Hampton Court, invitat fiind de prietenul meu Sam Clayton să iau parte la căsătoria lui cu nepoata reginei-mame, vară primară cu regina Elisabeta II (mama miresei, Lady Granville, e sora reginei-mame). Ceremonia a avut loc chiar în capela regală. Regina-mamă prezentă. Lume multă din adevărata, vechea aristocraţie a Angliei şi a capetelor încoronate – care mai rămân – din Europa. Stau mult de vorbă cu François de Saroux şi cu prinţul Axel al Danemarcei. Recepţie în frumoasa sală sobră de stejar (Oak Room). Întors la Henley stăm până noaptea târziu să privim jocurile de artificii. Multă animaţie. Copiii sunt încântaţi.

Marți, 10 iulie 1956

Cu Sanda Stătescu-Longo[1] la Café Royal. Vorbim despre Radio Europa Liberă. Un alt post-mortem. Ea vrea să mă convingă că ar fi trebuit să plec acolo la München să iau conducerea secției românești. Mă îndoiesc. Pe vremea aceea – acum doi ani – aș fi vrut să o fac, dar americanii n-au acceptat condițiile mele. Să mă fi dat legat în mâinile lor, n-ar fi fost prea bine pentru mine.

Mă felicită pentru agenția de presă *Free Romanian Press*. Toată lumea, îmi spune ea, e de acord că e un lucru foarte bun. Ar vrea să lucreze și ea. Nu pot să-i ofer însă un post pentru că aranjamentele mele sunt deja făcute. Organizația e condusă de mine, Josten e redactor-șef și Johnny Troiano[2] redactează știrile ce-i dau eu. Sunt gata însă să o accept drept corespondent din Europa. Va fi remunerată potrivit succesului nostru în a vinde știrile pregătite de ea. Masa cu familia Rolo.

Luni, 12 iulie 1956

Joi dimineață, 12.7.56, primesc o scrisoare de la părintele Gâldău din New York. Pe scurt, îmi cere să văd ce pot face pentru Ion Opriș[3], unul din atleții care vor sosi din RPR pentru a participa la

---

[1] Sanda Viorica Crăciunaș (născută Stătescu și căsătorită Longo) (1919–1999), inginer. Mai târziu a devenit a doua soție a lui Silviu Crăciunaș.

[2] Ion (Johnny) Tavoularis Troiano (1924–2013), unul dintre prietenii lui Ion Rațiu. În anii 1940 s-a căsătorit cu Ileana Tilea, fiica lui Viorel Tilea. Mai târziu, între 1958 și 1974, Johnny Troiano a fost director general la compania de transport maritim J. R. Shipping, deținută de Ion Rațiu.

[3] Ion Opriș, atlet român care a reușit să rămână în Anglia, cu sprijinul lui Ion Rațiu, în timp ce participa la un concurs sportiv internațional. Echipa de atleți a României a sosit la Londra pe 13 iulie 1956, Opriș trebuind să concureze la proba de 110 metri garduri. Fuga lui Opriș a beneficiat de o mediatizare amplă în Occident, ceea ce a pus regimul de la București în dificultate, în declarațiile de presă oferite afirmând că a ales libertatea pentru că „viața nu mai este de trăit în România". Mai târziu, pentru că s-a obișnuit greu cu viața din exil, Opriș și-a manifestat dorința de a se întoarce în țară, idee la care a renunțat după ce s-a calificat în meseria de mecanic.

concursurile AAA de la White City Stadium. Alăturat îmi trimite o scrisoare de sprijin din partea unei doamne, Maria Gherghescu din Chicago, şi o scrisoare din partea lui Ion Patruţin, vărul lui Opriş, pentru a-i fi predată lui Opriş la White City Stadium.

Imediat ce am primit scrisoarea am telefonat lui Tite de la Special Branch, Scotland Yard, care se ocupă de problemele româneşti. I-am dat faptele şi i-am spus că, după părerea mea, telegrama lui Opriş nu poate să însemneze decât că vrea să rămână aici în Apus. Am adăugat că intenţionez să-l ajut să scape. Tite a ripostat: *„You are a free man, you can do what you like. We don't want to know anything about it. If you succeed in contacting Opriş, let him decide what he wants to do without encouraging him to stay"*[1]. Am telefonat apoi lui Josten, care mă ajută la *Free Romanian Press,* şi i-am spus de planul meu. I-am cerut să obţină bilete de presă pentru concursul atletic.

A doua zi, vineri, 13 iulie, Josten şi cu mine ne-am dus la White City Stadium. Am intrat în legătură cu McWhirter de la BBC – Serviciul de Televiziune, care este gata să ne ajute. Mi-a obţinut o cocardă oficială de organizator, care-mi dă libertate de trecere pe stadion. Astfel înarmat, am trecut puntea care desparte stadionul propriu-zis de tribună. M-am amestecat printre concurenţi şi am studiat cu multă grijă pe toţi atleţii români şi, mai ales, pe cei doi oficiali români: Săvescu şi Hireş. De la început m-a frapat faptul că Săvescu şi Hireş vorbeau încontinuu ungureşte (pe urmă am aflat de la Opriş că Hireş e ungur din Ungaria, iar Săvescu ştie ungureşte pentru că este din Sibiu). Săvescu este conducătorul comunist al echipei, membru al comitetului de sport din ţară. Hireş e

---

Securitatea a fost informată în ianuarie 1961 că „noua meserie şi căsătoria au avut darul să-l calmeze pe Opriş pe chestia reîntoarcerii în ţară şi încetul cu încetul s-a obişnuit cu viaţa de aici" (*BIRE*, nr. 228, 1 august 1956, p. 11 şi ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, f. 28).

[1] „Eşti un om liber, faci ce vrei. Nu vrem să ştim nimic despre asta. Dacă reuşeşti să-l contactezi pe Opriş, lasă-l să decidă ce vrea, fără să-l încurajezi să rămână" (în lb. engl.) (n. red.).

antrenorul echipei. Săvescu, îndesat, negricios, cam 1,75 m înălțime, nu mi-a făcut o impresie bună. Purta beretă-chipiu și un trenci verde închis. Hireș, slab, aproape blond, ceva mai mic decât Săvescu, era evident fără nicio putere de decizie. Săvescu era șeful și-și executa datoria de supraveghere cu multă grijă. Toată ziua de vineri n-am căutat să contactez pe nimeni.

Sâmbătă, 14 iulie 1956

Intru din nou pe stadion, tocmai înainte de începerea probei eliminatorii la 110 metri garduri. Opriș, pe care-l știam acum foarte bine, făcea alergări de antrenament. Mă duc spre el deși Săvescu era în apropiere. Îi spun simplu:

— Opriș?

— *Ja, ich bin Opriș. Sprechen Sie Deutsch?*[1]

— *Ja, ein wenig*[2] și zâmbesc. Săvescu era deja destul de aproape ca să ne audă.

Continui:

— *Wie züblen Sie sich? Geht es gut?*[3]

— *Ja, danke*[4], îmi răspunde Opriș și face așa un gest de modestie din cap. N-am mai insistat. M-am îndepărtat (pe urmă am auzit de la Opriș că Săvescu l-a întrebat cine eram. Opriș i-a răspuns că nu știe. „Probabil că e Toni Neff" ar fi spus Săvescu, Neff fiind un binecunoscut antrenor german).

Ploua. M-am dus spre proba de salt, înălțime. Am stat lângă Soeter mai mult timp. Hireș și Săvescu făceau naveta între diverșii atleți români, care cu toții se pregăteau pentru probele respective.

La 2.15 a început proba eliminatorie a lui Opriș. A câștigat-o cu ușurință. Cum Săvescu și Hireș erau postați la finiș, eu am rămas la start. Opriș, bineînțeles, s-a reîntors acolo după cursă

[1] „Da, sunt Opriș. Vorbiți germana?" (în lb. germ.) (n. red.).

[2] „Da, un pic" (în lb. germ.) (n. red.).

[3] Probabil: „Wie fühlen Sie sich?", în germ: „Cum vă simțiți?", „Merge bine?" (n. red.).

[4] „Da, mulțumesc" (în lb. germ.) (n. red.).

să se îmbrace cu treningul său. Eram singuri. Am stat de vorbă liniştiţi şi destul de mult. L-am întrebat ce vrea. Mi-a răspuns că vrea să rămână aici, în Apus. I-am dat scrisoarea de la Pătruţiu şi numele meu. Ne-am despărţit. Înaintea finalei cursei de garduri m-am dus din nou pe teren. Am vorbit cu Opriş. Mi-a spus că s-a decis să rămână şi că se gândeşte să o facă luni sau marţi. I-am atras atenţia că sau o face imediat sau n-o face deloc. Voia să ştie de [Stan] Luric. Unde e? Ce face? Cum îi merge? I-am spus că, de fapt, după câte ştiu eu îi merge greu, dar că altfel e bine. Tuturor exilaţilor le merge greu, mai ales la început. Opriş n-a fost impresionat. Ne-am înţeles să ne întâlnim îndată după cursă. I-am dat o schiţă pe care o pregătisem cu ieşirile din stadion, indicându-i unde o să mă găsească. Amănuntele le-am dat, toate, în diversele comunicate de presă şi în conferinţele făcute la radio.

Totul a mers apoi bine. Ajunşi la mine acasă, am telefonat la Scotland Yard. M-au pus direct în legătură cu inspectorul şef Gibson (interior 617). I-am comunicat că Opriş e la mine. Mi-a spus: *„Keep him quiet. Don't contact anybody and be careful". „I am afraid that's not possible, because I've already given the news to the Press. They are now interviewing him". „Oh, dear, dear. You shouldn't have done that. You should have waited for the political asylum to be granted first". „I am afraid, I must assum full responsability for that. It was my idea". „Well, you've put me before a „fait acompli". „I apologize but I must confess that was my intention. If I did wrong I, of course, have to accept the consequences"*[1]. N-a mai spus nimic, a râs doar puţin. Şi apoi a adăugat: *„You must be careful"*[2]. Toată conversaţia a fost foarte plăcută.

---

[1] „Ai grijă să nu vorbească. Să nu iei legătura cu nimeni şi să fii cu băgare de seamă." „Mă tem că nu e posibil, fiindcă am dat deja ştirea presei. Chiar în clipa asta îi iau un interviu." „Vai de mine şi de mine. N-ar fi trebuit să faci una ca asta. Ar fi trebuit să aştepţi să i se acorde mai întâi azil politic." „Mă tem că responsabilitatea îmi aparţine în întregime. A fost ideea mea." „Mă rog, dacă m-ai pus în faţa faptului împlinit." „Iartă-mă, dar trebuie să mărturisesc că asta mi-a fost intenţia. Dacă am procedat greşit, trebuie, firește, să accept consecinţele." (în lb. engl.)

[2] „Trebuie să fii cu băgare de seamă." (în lb. engl.)

După terminarea interviului ne-am dus cu toții la *News of the World*. Am fost bine primiți, prezentați redactorului-șef, redactorului paginii sporturilor, Doug Wilson, și altora. Am luat apoi masa împreună cu Roger Hall și cu Drew. Ne-am dus, apoi, la insistența mea să ridicăm bagajul lui Opriș de la Lancaster Court Hotel. Trebuia să o facem, oricare ar fi fost riscurile, pentru că altfel semnificația politică a fugii lui Opriș ar fi fost compromisă, căci el avea în sacoșa lui de la hotel 2 000 de lame de ras Gillette. Le cumpărase aici și avea intenția să le vândă în țară, la caz că n-ar fi fost contactat de nimeni. În mintea mea, situația era clară. Deținerea de devize este o crimă în țară, pedepsibilă cu până la 20 ani închisoare. Dacă lamele de ras ar fi fost găsite, Săvescu ar fi putut să pretindă că Opriș a fugit *după ce* s-a descoperit „crima" lui, adică a fugit ca să evite să fie dat în judecată pentru deținere de devize (căci fără devize n-ar fi fost în stare să cumpere lamele aici în Anglia) și pentru traficare la negru (vânzare pe ascuns de lame în România).

Ne-am dus, așadar, la hotel. Eram pregătiți pentru orice. Eu am intrat primul, Josten și cu Opriș după mine. Cheile camerelor ocupate de români erau agățate în cui. Evident, erau plecați. Am răsuflat ușurat. I-am trimis pe Opriș și Josten sus și eu am rămas în incinta hotelului ca să-i opresc în caz că ar veni în timp ce ai mei se găseau sus în cameră. Mi-am făcut, la repezeală, planul de a începe o harță cu ei și de a cere ajutorul a doi englezi, cam de vârsta mea, care se găseau tolăniți în fotolii citind ziare. Norocul însă a fost de partea noastră. Echipa era la dineul dat de *Evening Standard* și, deși erau orele 9.45 p.m., am terminat treaba la hotel fără ca să fi fost stingheriți. Întorși acasă la mine am vorbit la telefon cu Pătruțiu în Chicago. Pe urmă am stat de vorbă aproape toată noaptea. Opriș mi-a confirmat toate speranțele și toate temerile mele. Viața în țară e imposibilă și românii sunt complet împotriva regimului comunist. Tinerii nu sunt afectați. Rezistența în munți continuă.

Duminică, 15 iulie 1956

Sunt trezit dis-de-dimineață de un telefon de la Scotland Yard. Îmi spun să am toată grija pentru că, potrivit informațiilor lor,

comuniştii caută să-l găsească pe Opriş şi să-l reţină chiar cu forţa. Să nu părăsesc deloc casa şi, la caz de nevoie, să telefonez un anumit număr. Le-am mulţumit.

Pe la prânz a sosit Josten cu Laurence Wilkinson de la *Daily Mail*. Inspectorul şef Gibson îmi telefonează să-mi spună că ni s-a fixat orele 3.00 după-masă luni, ca să fim primiţi de şeful departamentului imigrării din Ministerul de Interne, Hayes. Rând pe rând, vin apoi următorii: Robson de la BBC televiziune. Fac un film la noi în grădină, arătându-l pe Opriş plimbându-se şi mirosind florile, care într-adevăr sunt frumoase; Dra Anne Robertson Conpor de la *Daily Express*. Robson face un film, tot în grădină, interviu cu Opriş şi cu mine, apoi un alt interviu pentru BBC Home Service. Laurence Wilkinson de la *Daily Mail*, Tony Conyers de la *Daily Mirror*, Tom Baistow de la *New Chronicle*; Senn & Frank Greaves de la *Daily Herald*, Guy Rais de la *Daily Telegraph*, Pitt de la *Daily Sketch*, Palmer de la *Evening Standard* şi alţii, ale căror nume nu le mai ştiu. Pe la 6.30 p.m. la părinţii soţiei lui Josten ca să vedem programul de televiziune. Opriş e dat la „Ştiri". Foarte bine. Grădina noastră e toată în floare. Elisabeth şi copiii sosesc acasă de la Burnham on Cronch unde şi-au petrecut weekendul făcând sport: yole. Din nou stăm de vorbă până târziu, noaptea.

Astăzi, luni, 16 iulie, extrem de ocupaţi. La prânz facem o înregistrare la Radio Europa Liberă. Stăm de vorbă cu Opper şi Denyer. Opriş dă motivele care l-au determinat să rămână în Apus. Eu descriu, fără nicio înflorire sau comentariu, faptele escapadei. De acolo, la BBC, la masă. Vorbim cu Owen şi cu vreo câţiva români.

La orele 3 p.m. la Home Office în High Holborn. Suntem primiţi de Hayes, şeful Serviciului de Imigraţie, cu încă un domn care a preferat să-şi păstreze anonimatul. Era evident însă pentru mine că e vorba despre cineva de la Serviciul Secret al Armatei. Întrebări multe. Au încercat să-l încurce pe Opriş. N-au reuşit să o facă însă. M-a amuzat la un moment dat, când Hayes mi-a spus: *„But wasn't it rather risky?!*[1]". Era vorba de decizia mea de a

[1] „Dar nu a fost cam riscant?" (în lb. engl.) (n. red.).

ne duce la hotelul lui Opriș și de a ridica valiza lui care conținea 2 000 de lame de ras (nu a fost vorbă de un curaj copilăresc – de o bravură – din partea mea. Era însă absolut esențial ca natura strict politică a defecțiunii lui Opriș să nu fie compromisă. Dacă ceilalți ar fi descoperit lamele de ras, ar fi putut pretinde că Opriș a fugit *după ce* au aflat că este infractor de drept comun. Pentru a cumpăra lame de ras, trebuia să aibe devize străine. Cum am explicat mai sus, deținerea de devize este o infracțiune pedepsibilă până la 20 ani închisoare). La terminarea interviului, Hayes ne-a spus că cererea lui Opriș pentru azil va fi transmisă Ministerului de Interne în mod obișnuit. La tânărul reprezentant la Londra al postului de radio american ABC, Yale Newman. Facem un interviu foarte reușit pentru consum intern în America. De acolo la BBC, Serviciul de televiziune. Tânărul Milne, care produce programul „Highlight", ne-a invitat să luăm și noi parte. A mers foarte bine. Cina cu Bunty McNaughton. Curios ce mare plăcere mi-a făcut să fiu cu ea tocmai astăzi. Nu e de mirare însă, dacă-mi aduc aminte, că ea a fost întotdeauna convinsă că eu am calități adevărate de conducător.

Marți, 17 iulie 1956

Înregistrare pe bandă la Radio Europa Liberă. Am vorbit cu Bernard la telefon și i-am dat exact ce-i trebuia. O declarație a lui Opriș, în ce privește motivele care l-au determinat să rămână în Apus, și o dare de seamă practică a felului în care s-au petrecut lucrurile și cum am organizat fuga.

Miercuri, 18 iulie 1956

La 10 dimineața la ambasada americană. Cornea ia interviu lui Opriș. Nu e rău, dar nici prea bine, pentru că Cornea insistă să-i spuie dinainte ce ar trebui să declare. Mare greșală. Discuție, da, dar nu instruire amănunțită.

Cu Opriș la General Electric Company Sports Ground. Am fost recomandați de tânărul Shevrock, de la *Finchley Harriers*. Îl

vedem pe şeful de acolo, Fearer, şi Opriş e angajat să lucreze la un teren de tenis. La 6.30 la Dodo Hankey. Stăm de vorbă cu Cyril Ray de la *Sunday Times*, Katherine Ward, Françoise de la *Seroux*.

Joi, 19 iulie 1956

Masa cu Otto Prager la Sweetings in Mansion House. Tatăl lui, bun român, e foarte simpatic. După-masă cu Opriş, rând pe rând, la Viorel Tilea, Nandriş, Georges-Emile Iliescu, Cornel Bianu. Viorel, plin de şarm şi de idei „bune", ca de obicei. Nandriş pretindea că el l-a văzut pe Opriş deja anul trecut şi făcea pe misteriosul (Opriş nu-şi aduce deloc aminte). Titinica Iliescu produce o telegramă de la atletul Vasile Dumitru care a rămas în Franţa acum vreo câţiva ani. Cornel Bianu ne dă o telegramă sosită de la dna Dorothy Harkeness, preşedinta organizaţiei româno-americane „Iuliu Maniu". Ea oferă „sponsorship" şi plata drumului în America. Tot la Bianu facem cunoştinţa profesorului de economie Rugină. Om înalt, puternic, cu voce de stentor. Părea cam simpluţ, chiar slăbuţ la minte, sau e vorba numai de limbuţie! În orice caz, vorbea de „cetatea" pe care trebuie să ne-o construim „aici" şi se bătea în piept, în dreptul inimii.

Vineri, 20 iulie 1956

Masa cu Gou Constantinescu. Extrem de afabil şi curtenitor. Plin de laudă la adresa mea. Se pare că la televiziune am avut mare succes. Altfel nimic interesant. Ne spune că Vergotti[1] ar vrea să ne vadă.

De la masă mergem drept la aerogara Waterloo unde-l găsim pe Vergotti. Opriş l-a cunoscut pe Jacques M. Vergotti în Elveţia, acum vreo câţiva ani. A acceptat de la el ceva bani pentru tatăl său vitreg, care e tot în România. Vergotti şi-a adus aminte de mine. De fapt, ne-am cunoscut când m-am dus să-l vizitez pe rege la Beau-Rivage, Lausanne, în 1948. Astăzi lucrează pentru o organizaţie americană

[1] Jacques M. Vergotti (1915–2000), maior. A fost ofiţer de ordonanţă al regelui Mihai I şi l-a însoţit în exil, în Elveţia. Mai târziu s-a stabilit în SUA.

producătoare de accesorii pentru avioane (Sangano Int. Inc.). Simpatic, ne-a spus că și generalul Lazăr ar vrea să ne vadă.

Telefonez generalului Lazăr care ne invită să trecem pe la el, pe la 6 p.m. Sosim la Lexham Gardens Hotel și ne reține la cină. Îi las pe ei să vorbească. Lazăr voia să obțină cât mai multe informații despre țară. Am rămas însă surprins să văd cum Lazăr și-a schimbat atitudinea de când l-am văzut ultima oară, acum vreo 5 ani. Îi găsește pe englezi înțelepți și pare să aibă încredere în ei. „Ce vă închipuiți dv.? Englezii știu prea bine unde stau cu Rusia."

Curios cum se schimbă opinia. Acum vreo 5 ani, când îl vedeam regulat, fusesem impresionat de decalajul său optic: cum nu vedea deloc tăria poporului englez. Astăzi eu înclin să cred că guvernul Eden a făcut o serie de „prostii" mari în ultimul timp: Geneva asupra Indochinei, Geneva „Summit Meeting", Egyptul, Ciprul și acum Suezul. Și tocmai acum generalul Lazăr îi găsește înțelepți pe englezi. Se prea poate însă să fim mult mai de acord asupra englezilor astăzi, că acum nici el nu-i mai condamnă în mod automat. Opriș i-a povestit despre rezistența din țară și despre popularitatea regelui Mihai.

Luni, 23 iulie 1956

La Opper, la Radio Europa Liberă. Ei vor să le obțin un fel de interogatorii pentru serviciul lor de informații[1] asupra declarațiilor lui Opriș. Treabă enormă. Nu i-am promis.

Vineri, 27 iulie 1956

La orele 11 dimineața vine inspectorul Tite de la Branșa Specială a Scotland Yard-ului la mine la birou. Vrea să știe unde sunt foștii membri ai organizației „Free Romania Movement"[2] din

[1] Autorul se referă la departamentul de știri al postului de radio.

[2] Mișcarea Română Liberă, organizație politică a românilor din Anglia, înființată de Viorel Tilea în 1941. Vezi detalii privind activitatea lui Ion Rațiu în cadrul organizației, în timpul războiului, în Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile...*

timpul războiului. Îmi dă apoi relații despre Ion Murgu. O face la cererea mea pentru că Murgu, pe neașteptate, și după o tăcere de 15 ani, intră în legătură cu mine ca și cum am fi fost foarte buni prieteni. M-a invitat la masă pentru astăzi. Tite îmi confirmă cele ce știam. Fost în Canada după ce fusese scos de la serviciul de presă al Ambasadei RPR de sub conducerea lui Franasovici. Locuiește acum la Bournemouth. Să fiu cu grijă, dar să-l văd. După câte știu ei, Murgu nu e agent comunist[1].

Masa cu Murgu la Ley-On's. Interesant cum omul ăsta nu s-a schimbat deloc[2]. Nu pare îmbătrânit nici măcar cu un singur an.

---

[1] Ion Murgu, (1900–?), ziarist și corespondent la Londra al ziarelor *Patria* și *Timpul* în anii 1930. Între 1940–1941 a fost numit secretar de presă la Legația României de la Londra de către Ministerul Propagandei Naționale. În timpul războiului s-a înrolat în armata britanică, fiind întrebuințat în acțiuni de propagandă la posturile de radio clandestine care difuzau emisiuni în limba română de la Londra. La sfârșitul anului 1945 s-a întors în România și a lucrat în Ministerul Afacerilor Străine ca secretar cultural, iar în martie 1946 a fost retrimis la Legația României de la Londra. A fost recrutat de Serviciul Special de Informații (SSI) ca informator și între 1946–1948 a lucrat ca agent acoperit pentru SSI la Londra. În 1948 a fost destituit de la legație, dar a refuzat să se întoarcă în țară și, în 1952, a plecat în Canada. În 1956 s-a întors în Anglia unde prezența sa a fost imediat semnalată de ofițerii de Securitate din ambasadă și a fost din nou recrutat informator, de această dată pentru Direcția de Informații Externe, în vara anului 1956. Ca agent a fost folosit cu scopul de a pătrunde în anturajul lui Viorel Tilea și al lui Ion Rațiu pentru a monitoriza și influența activitatea acestora. Despre Ion Murgu (alias *Dragoș*, *Traian*, *Stanciu*, *Răzvan*, *Mihai* sau *Dan*) un alt informator al Securității de la Londra spunea că „dacă ar lucra informativ, ar vinde și pe unul și pe altul, adică dacă eu l-aș angaja mi-ar vinde pe englezi și la englezi m-ar vinde pe mine" (vezi detalii în ACNSAS, fond SIE, dosar 104).

[2] Rezidența DIE din Londra a transmis la București un raport de șase pagini cu informații oferite de Ion Murgu după această întâlnire. Menționându-se că „vineri, 27 iulie a.c., *Răzvan* a avut o nouă întrevedere cu Ion Rațiu la Londra", raportul conține date despre toate subiectele discutate și se încheie cu aprecieri sau „chestiuni de ordin personal și familiar", precum faptul că „socrul lui Rațiu se pare că este foarte bogat însă extrem de zgârcit", iar „Rațiu

Voia să ia un interviu lui Opriș pentru publicația *America*. Mi-a vorbit despre colonelul Ivanovici[1], cu care lucrează în strânsă colaborare, și de Barbu Niculescu și Mișu Fărcășanu.

Seara la „Polish Hearth" pentru ca să dau impresiile mele despre procesul de la Berna. Foarte puțină lume. Zece persoane. Am rămas însă surprins că Gou Constantinescu a venit și el. Altfel întrunirea a decurs foarte bine. Sâmbătă, duminică și luni le petrecem la Burnham on Cronch lângă Harwich, pe Coasta de Est a Angliei. Copiii încearcă, ca de obicei, să iasă pe mare cu yolele, dar e imposibil. Furtună mare. Vânt cu adevărat prigonitor. Ion Opriș e cu noi. Foarte simpatic. Bun băiat. Acum, că ne cunoaștem mai bine, ne împrietenim.

Miercuri, 15 august 1956

Opriș e chemat la Ministerul de Război. Nu i se spune de cine. E întrebat și descusut în legătură cu spionajul făcut de atleții români. I s-a cerut să nu-mi spună nici măcar mie ce s-a discutat. Cred că Opriș va păstra secretul celor discutate, dar i s-a cerut într-adevăr prea mult, spunându-i să nu vorbească nici măcar cu mine. Opriș îmi spune, de asemenea, că e plictisit pentru că nu i s-a dat încă azil politic. Îmi spune că nu va mai face nicio transmisie la radio deocamdată. Eu nu încerc să-l conving de contrariul.

Seara, cina cu Lionel Bloch[2]. Băiat deștept. Crescut în România din părinți evrei austrieci, cred că aparțin unei mari case

---

trebuie să lucreze din greu pe când familia nevestei este foarte confortabilă" (*Ibidem*, dosar 771, vol. 1, ff. 30-34).

[1] Daniel Dumitru Ivanovici (1894–?), colonel de artilerie în armata română. În 1944 a fost numit consul al României la Paris, fiind, în realitate, ofițer al Serviciului Special de Informații cu acoperire diplomatică și rezident al SSI în Franța. S-a stabilit în SUA. În exil, a fost membru al Comitetului Executiv al Ligii Românilor Liberi și a editat publicația *Buletinul Militar*, începând cu anul 1952.

[2] Lionel Herbert Bloch (1928–1998), avocat originar din România, fiu al unui cunoscut negustor de diamante. Împreună cu familia a părăsit România în 1948. A fost un colaborator apropiat al lui Ion Rațiu.

internaţionale de (diamante) pietre preţioase. Venit din ţară în 1949. Vorbeşte englezeşte foarte bine. Scrie adeseori „Scrisori pe adresa redacţiei". În ultimul timp am remarcat că scrisorile lui au fost publicate de *Manchester Guardian*, *Times* şi *Observer*. Îmi spune că scrie regulat la *Birmingham Post*. De asemenea, din când în când la *Time* & *Tide*. Tip interesant (27 de ani), cam plin de pompozitate şi fără un simţ al umorului. Este extrem de preocupat de problema comunismului şi este de acord, în general, cu punctul meu de vedere.

Luni, 20 august 1956

Masa cu Mihai Luca. Romi Boilă mi l-a trimis. Îmi spune că a sosit din ţară în 1951 şi-mi povesteşte păţaniile sale. Fusese profesor la şcoala românească din Salonic. Pus în disponibilitate de guvernul comunist. Întors la Bucureşti să-şi ia banii pentru salariul ce-i datorau, a fost ţinut pe la Bucureşti în disponibilitate. În cele din urmă a fost numit învăţător la o şcoală primară din Banat. Tocmai înainte de a fi arestat a fost informat de un prieten al său de la Miliţie. A fugit în Iugoslavia. Acum face comerţ. Vrea să colaborăm. Negricios, simpatic, cam ţigan!

Marţi, 21 august 1956

Fac cunoştinţa lui Ierunca[1] la BBC. El lucrează la Radio Difusion Française, secţia românească. De asemenea, colaborează cu Eftimie Gherman la publicaţia *România Muncitoare*. El scoate, de asemenea, *Caete de Dor*[2], o bună revistă literară. Un om foarte inteligent, pare plin de bun-simţ. Am vorbit mult de „fraternizarea" de la Paris cu ocazia vizitei teatrului românesc de la Bucureşti.

[1] Virgil Ierunca (Virgil Untaru, 1920–2006), critic literar, eseist, poet şi memorialist. La începutul anului 1947 a părăsit România cu o bursă a Institutului Francez din Bucureşti şi s-a stabilit la Paris.

[2] *Caete de Dor*, revistă de cultură care publica literatura exilului românesc; a apărut în Franţa cu o frecvenţă neregulată, între 1951–1960 (Florin Manolescu, *op. cit.*, pp. 111–113).

Marți, 28 august 1956

Cu Opriș la Radio Europa Liberă. Transmite răspunsul lui la scrisoarea tatălui său care a apărut în *Scânteia Tineretului* din 25 iulie. Bine.

Miercuri, 29 august 1956

Masa cu Dinu. Vorbim de cartea mea. El crede că voi avea mare succes. Să sperăm că are dreptate.

Joi, 30 august 1956

Radu-Mircea Iliescu vine să mă vadă cu stetoscopul lui. Invenția este extrem de bună. Masa cu Sir Marshall Warmington și Frank Forster. Cădem de acord asupra formării societății pentru vânzarea de mașini.

Seara cu Elisabeth, Godfrey și Eve, și cu Ion Opriș la „Expoziția de Bucate" de la Olympia (Ford Fair). La standul RPR vorbim românește. Evident, ne-au recunoscut. După ce plecăm, ne opresc un tânăr și o tânără. Ne spune că și pe el îl cheamă Opriș (cu soția sa). Sunt din București, nu din Ardeal. Nimic interesant, doar că l-a invitat pe Opriș să vină din nou să guste niște vinuri și țuică. A insinuat, de asemenea, că soției lui Opriș nu-i merge prea bine la București. Abia mergem alți 20 de pași și ne oprește Molnar, din Târgu-Mureș. El a desemnat standul (care e foarte bine). Îi spune lui Opriș:

— Eu nu te-am înțeles. Puteai să mergi la Melbourne, la Olimpiadă. În sfârșit, problemele dumitale personale au importanța lor.

— Desigur. Dar eu nu atac pe nimeni. Îmi văd de treabă. Muncesc, chiar mai mult decât în România, unde eram cam trântor. Munceam doar la sport.

— E chiar mai bine să nu ataci pe nimeni. Nu se știe niciodată! a încheiat Molnar.

Sâmbătă, 8 septembrie 1956

Vergotti, care e în trecere prin Londra, îmi telefonează. Mergem împreună la White's, la un „drink". Vorbim mult de problemele românești. Regele lucrează toată ziua. E fericit. Și-a luat toate

diplomele în aviație. I-am spus că eu sunt de părere că e bine ce face (și-a luat un post la Boeing). Găsim amândoi că exploatarea nerușinată a fotografiei de la Hollywood (vezi *Curierul Românesc*[1]) e o porcărie (regele apare cu o actriță de cinema, Rhondda Fleming, care e aproape goală, într-un fel de costum de baie. *Curierul Românesc* publică fotografia și-i spune „Eroul de la Hollywood". Publică apoi, pe aceeași pagină, fotografia băieților și-i spune „Eroii de la Berna").

Mi-a povestit apoi despre rolul frumos jucat de generalul Lazăr în timpul guvernului Groza. El a fost acela care s-a opus în Consiliu concesiilor față de ruși. Vișoianu și cu ceilalți erau gata să le facă. De exemplu, cu ocazia sărbătorii zilei de 23 august 1945, Lazăr s-a opus apariției regelui în public.

L-am întrebat pe Vergotti:

— De ce e Lazăr, atunci, așa de mult în favoarea lui Vișoianu?

— Lazăr nu e pentru nimeni. El e pentru România și pentru Coroană. Anul trecut a avut grave neînțelegeri cu Vișoianu. El a fost acela care l-a sprijinit atâta pe generalul Rădescu.

— Asta o știu prea bine, din conversațiile pe care le-am avut cu Lazăr acum vreo cinci ani. I-am explicat apoi lui Vergotti felul în care gândim noi, cei care n-am jucat niciun rol politic în țară. Noi vrem unitatea suflării românești în exil. Pe mine nu mă interesează „fondul". Și am adăugat: „Vișoianu nu va reuși niciodată să unească exilul".

Ne-am despărțit prieteni. Merge la Oslo cu afaceri (el reprezintă o mare societate americană de aparate de bord pentru avioane). Se va întoarce la Londra pe 20 octombrie.

---

[1] *Curierul Românesc* (*Le Courrier roumaine*), publicație editată de Constantin Arsene în Franța. În acea perioadă, publicația – pe care Grigore Gafencu o numea în memoriile sale *infamul ziar de scandal* – ducea o campanie împotriva regelui Mihai I. Alăturarea celor două fotografii în pagina de ziar menționată de Ion Rațiu sugera că, în timp ce regele se distra cu divele vremii la Hollywood, poporul român suferea, iar membrii grupului Beldeanu care au atacat Legația României de la Berna, adevărații eroi, se aflau în închisoare.

Marți, 11 septembrie 1956

Stau de vorbă la BBC cu Mișa Papirnik și comunic cererea lui Wierzbiański de a mă duce la Bruxelles să stau de vorbă cu Stijns în numele organizației jurnaliștilor exilați (FIJL). Suntem de acord că Wierzbiański ar trebui să aranjeze o secretară permanentă aici la Londra. Altfel nu se poate face treabă bună. Ne plângem amândoi că Wierzbiański nu răspunde la scrisorile noastre. Ne interesează mai ales chestiunea Expoziției Presei Exilului. I-am spus lui Papirnik că mă voi duce la Bruxelles, dar că nu voi mai face astfel de călătorii în viitor dacă nu se organizează centrul londonez FIJL pe bază serioasă, permanentă. El e de acord.

Mă întreabă, apoi, cum merge colaborarea cu Josten. Îi spun că am avut oarecari dificultăți, dar că ne descurcăm. Josten e foarte muncitor. Îmi povestește cum Josten în timpul războiului fusese subredactorul unui ziar militar ceh foarte pro-sovietic. Pe vremea aceea îl chema Josif Stein, căci e evreu de origine. Astăzi este finanțat de [Jaromír] Smutný, urmașul lui Beneš, care deține chiar fondurile lui Beneš. Josten ar fi fost distrus de către ceilalți cehoslovaci, dacă Smutný nu l-ar susține. Are o reputație puțin savuroasă, îi plac banii prea mult și dorește publicitate personală *cu orice preț* (în mare măsură este și impresia ce mi-am format singur). Altfel, însă, ca „operator" este capabil și poate fi utilizat. Papirnik m-a sfătuit apoi să nu mă amestec cu el câtuși de puțin din punct de vedere politic. L-am asigurat că n-am absolut nicio intenție să o fac. Josten lucrează pentru mine contra plată. Atât (băiatul lui Smutný lucrează în biroul lui Josten, FCI. Este condiția impusă de Smutný, de aceea îl finanțează). Smutný, care este unul din conducătorii autentici cehi din exil, s-ar fi decis să-l susțină pe Josten numai după ce acesta din urmă a reușit să-l atragă pe Lordul Birdwood (datorită soției sale englezoaice).

Cina la Jackie Rolo. Stau mult de vorbă, într-un colț, cu Manya Harari. Îi dezvolt, din nou – dar de astă dată foarte precis –, teoria mea că nimic nu mai poate opri mersul comunismului decât

a. o politică mondială democrată, pe linia celor dezvoltate de mine în cartea mea *Policy for the West*, pe care o publică Harvill Press şi **b.** o spargere a unităţii ţărilor comuniste printr-o revoluţie reuşită. Marşul victorios al comunismului nu trebuie numai oprit, ci şi dat înapoi. Democraţia are nevoie de o victorie importantă anti-comunistă, capabilă să pună pe gânduri masele astăzi atrase de către comunism din ţările neutre ale lumii. Europa răsăriteană este locul cel mai potrivit. Odată ce se vor răscula, neutrii, astăzi atraşi de comunism, se vor întreba de ce popoarele din Răsăritul Europei doresc să părăsească „raiul" comunist.

Mi-a spus că totul e prematur. Situaţia nu este încă propice. O răscoală acolo ar duce doar la sinucidere. Nu trebuie să uit Berlin 1953, Poznan 1956. Ce s-a obţinut? Nimic. Poate chiar contrariul. Am fost de acord. I-am spus, de asemenea, că şi eu consideram deja de mult că o răscoală în Europa Răsăriteană ar avea o şansă de reuşită numai dacă: **a.** S-ar ajunge la un „dead-lock" între Rusia şi America; **b.** Apusul democrat ar adopta o politică pozitivă vis-à-vis de comunism.

Situaţia aceasta, însă, e departe de a fi prezentă astăzi. Pe zi ce trece, însă, mă întreb tot mai mult dacă se va ajunge vreodată la o situaţie perfect propice lansării unei revoluţii. Întotdeauna vor exista necunoscute. În privinţa aceasta sunt de acord cu Lenin. Dificultăţile teoretice se rezolvă în acţiune. Dacă aşteptăm să se ivească situaţia perfectă, vom aştepta poate la infinit. La întoarcere acasă, am condus-o pe Marie-Lize Rolo, nevasta lui Cyril. O femeie foarte frumoasă. Blondă, înaltă, rece. Pare rece, în tot cazul.

Joi, 13 septembrie 1956

Sosesc la Paris. Vorbesc la telefon cu Niculae Rizescu. Avea pe masă un pachet adresat lui Casassovici la Bucureşti. Mi-a vorbit de artiştii români care au fost, recent, la Paris. Au făcut chefuri peste chefuri împreună. „Ce economie, ce economie, am face aici!" Se referea la ieftinătatea vinului bun la Paris. La

București un litru de vin bun costă vreo 40 lei, adică vreo 3 500 fr. francezi. Toți ar fi contra regimului. „Dacă n-am fi noi, ar fi alții. Așa măcar salvăm pe cei din jurul nostru". Aceasta e linia adoptată.

Masa cu Luca. Descopăr, spre surprinderea mea, că se interesează foarte mult de teatru. Vorbim de inițiativa mea, de vizita bucureștenilor. El, Luca, e diametral opus atitudinii „înțelegătoare" a lui Rizescu. „Au venit la Paris. S-au pupat pe bot oficial și la conferințele de presă au susținut regimul și «marile progrese realizate de la 6 martie 1945 încoace»"[1].

După-masă, la Romi Boilă. Îi comunic toate informațiile relativ la buletinul de presă FRP. Mă felicită. Îl găsește excelent. Suntem de acord în ce privește Partidul Național Țărănesc. Trebuie să activeze. Luca e și el de acord. Romi îmi spune că voi fi invitat la primul congres al partidului în exil.

Trecem pe la CAROMAN. Fac cunoștința fostului ministru [Constantin Dinu] Hiott (cam încuiat!) și a dnei Brăescu.

Vineri, 14 septembrie 1956

Tânărul atlet Vasile Dumitru vine la mine la hotel să-mi vorbească mai ales de Opriș. Dumitru pare un om extrem de hotărât, foarte anticomunist. Îmi spune că a plecat din țară pentru că nu mai putea suporta să fie evitat de lume ori de câte ori era îmbrăcat în uniforma Securității. Opriș avea reputație de flegmatic încă din țară. Un alt atlet, discobol, Raica, semăna foarte mult cu regele. Și acesta era tot în echipa Securității – „Dinamo". Scârbit, Raica a refuzat să mai poarte uniforma sau să devină membru al partidului. Nu se știe ce face astăzi. La Paris, cu ocazia recentului match de atletism, Dumitru a stat de vorbă cu Savel Stoienescu și Victor Pop, separat. Fiecare dintre aceștia îl aprobă pe Opriș.

[1] În iunie 1956 Teatrul Național din București, pentru prima dată după război, a efectuat un turneu la Paris în cadrul festivalului internațional „Teatrul Națiunilor". Gestul a fost gândit la București ca parte a unui plan mai amplu de schimbare a imaginii regimului comunist în Occident.

Masa cu Romi Boilă la Sinaia[1] pe Rue St. Anne. Din nou vorbim de tradiţiile partidului nostru şi de datoria pe care o avem să le continuăm. Îmi vorbeşte de planul lui de a crea o reţea de legături prin scrisori între exilaţii pe care-i preocupă şi interesează problemele româneşti. Ar fi vorba de un secretariat, deocamdată la Paris, care ar primi o scrisoare din partea dlui „X", să zicem din Australia, care se interesează de problema latinităţii. Secretariatul ar duplica punctele principale ale acestei scrisori şi le va trimite în lumea mare. Din răspunsurile primite se va organiza un mic cerc de studiu asupra acelei probleme. Şi aşa mai departe, referitor la orice problemă. Peste o oarecare perioadă de timp se va şti care sunt problemele care interesează emigraţia şi cine sunt cei care participă activ la discuţii. I-am promis tot sprijinul meu. Cred, însă, că Vişoianu se va opune.

Romi îmi spune, de asemenea, că Gusti Popa şi Cornel Bianu se gândesc mult la problema continuităţii. Chiar şi americanii au pus această problemă şi le-au cerut să facă tot ce e necesar ca o continuitate să fie asigurată.

În toamna aceasta va avea loc primul Congres al Partidului Naţional Ţărănesc. Nu este vorba de o rebeliune împotriva celor mai în vârstă din partid. Este vorba de o înţelegere a rostului nostru în viaţa neamului românesc. O verificare critică neîntreruptă poate asigura îndeplinirea acestui rol. Nimic altceva.

Sâmbătă, 15 septembrie 1956

La Radio Difusion Française, 118, Champs-Elysées. Ierunca era prezent. Fac cunoştinţa lui [Constantin Virgil] Gheorghiu. Înalt, frumnos bărbat, pare inteligent. Interesant că Ierunca e foarte entuziast pentru Londra.

Curând, după 5 p.m., băieţii mei sosesc de la Plestin-les-Grèves la gara Montparnasse. Încântaţi să mă vadă. Indrei, spre marea mea mulţumire, vorbeşte franţuzeşte binişor. Luăm cina împreună.

[1] Restaurant românesc (n. red.).

Luni, 17 septembrie 1956

Masa la Manya Harari. Marjorie Villiers e și ea de față. Am fost de acord să intre în legătură cu Editions Plon pentru Franța și să scrie (Harvill Press) direct [către] Thomas Verlag din Zürich în legătură cu cartea mea *Policy for the West*.

După plecarea lui Marjorie, Manya îmi vorbește despre ideea mea de eliberare a Europei Răsăritene *prin revoluție*. Îmi spune că s-a gândit foarte mult la această idee și că o găsește fundamental corectă, cu „condiția ca să reușească". Garantarea reușitei, evident, nu poate fi obținută dinainte, dar totul trebuie făcut pentru a elimina toate necunoscutele. Cu alte cuvinte, este absolută nevoie de o pregătire amănunțită, de lungă durată. Altfel nu se va reuși, pentru că Apusul este crud și nepăsător. Am fi abandonați cum au fost cei de la Berlin în 1953 și cei din Poznan anul acesta. Mi-a spus apoi că ea crede că eu am calitățile necesare pentru această sarcină și că ea este gata să mă ajute până la sacrificiul total. *„I am 51. I've done and known most things in my life. As you know my instincts urge me to go back to Russia and suffer there with the people. I think your objective is much more worth while. You can count on me absolutely and completely"*[1].

Am discutat apoi punctele practice. Până după alegeri în America ar trebui să tatonăm terenul, să intrăm în legătură cu diversele agenții apusene care se ocupă de astfel de activități secrete. E necesar doar să le informăm și să obținem o asigurare *verbală* (căci altfel de asigurare e imposibil de obținut) că dacă reușim să stabilim revoluția nu vom fi abandonați. Responsabilitatea pentru inițiativa, organizarea și declanșarea revoluției ar fi în întregime a noastră, popoarele din Europa răsăriteană. Dacă nu reușim, evident, vom fi eliminați de forțele de securitate și de armatele sovietice și satelite. Dacă reușim să ne creăm o poziție fermă în munți, atunci Vestul trebuie să ne ajute.

[1] „Am 51 de ani. Am făcut și-am cunoscut tot ce era de făcut și cunoscut în viață. După cum știi, instinctul îmi spune să mă întorc în Rusia și să sufăr acolo, cu poporul. Cred că obiectivul tău e mai valoros. Poți conta pe mine în mod absolut." (în lb. engl.)

Manya voia să ştie de ce cred eu că aş putea contribui la organizarea unei asemenea revoluţii. I-am răspuns că nici nu mă simt „ales de Dumnezeu! şi nici însărcinat de istorie". Am sentimentul, însă, că din moment ce eu sunt gata să iau anumite riscuri – chiar sacrificiu total personal la nevoie – şi alţi români, polonezi etc. ar face acelaşi lucru. Faptul că avem acest sentiment, bine îngrădit şi calificat de un simţ practic, este în sine o justificare suficientă. Mi-a spus că mă va pune în legătură cu serviciile secrete britanice.

Joi, 20 septembrie 1956

Primesc un telefon de la miss Kerry de la Radio Europa Liberă. Îmi spune că un tânăr marinar român, care şi-a dat numele drept Ioniţă Vişan, vrea să rămână în Anglia. M-a rugat să mă duc să-l văd şi să văd dacă pot să-l ajut. Credeau că e vorba de un alt român doritor de a fugi de sub pază comunistă. Am telefonat imediat inspectorului Tite de la Scotland Yard (Special Branch). N-a fost la birou, dar i-am lăsat un mesaj că mă voi duce la prăvălia Charles Peltz & Son, Ltd., 162, Lower Road, Surrey Docks.

Iau masa la Manya Harari cu dl Guy Liddell[1]. El este contactul lui Manya la serviciile secrete. Îi explic planul meu în mare. E foarte interesat, deşi, potrivit tehnicii engleze, primeşte totul cu rezervă aparentă. Doreşte să mă contacteze mai târziu.

Primesc confirmarea că Vişan poate fi contactat la orele 3 p.m. Mă duc în grabă, chiar de la masă. Vişan e incult, cam lăudăros, cam scurt de statură. Nu este vorba de a-l ajuta să scape de comunişti. El a fugit la 15 nov. 1951, împreună cu Tănase Gheorghe, de pe vasul românesc *Plehanov* (7 000 de tone), când se găsea la Copenhaga. Acolo a fost ajutat de autorităţi şi i s-au dat

[1] Guy Maynard Liddell (1892–1958), ofiţer de informaţii britanic în cadrul MI5. În septembrie 1956, când Raţiu s-a întâlnit cu Liddell, acesta se pensionase deja înainte de termen (1953), în urma suspiciunilor că ar fi fost agent dublu recrutat de sovietici, şi s-a angajat la Autoritătea de Energie Atomică pe poziţia de consilier pe probleme de securitate.

documente „Fremde Pass"[1]. De meserie e măcelar, lucrează însă pe vaporul *Viron*, de sub drapel costarican, ca fochist. De origine, din Constanța. Ca să verific toate spusele lui m-am dus pe vaporul *Viron* și am stat de vorbă cu căpitanul leton, sosit din Scandinavia cu o încărcătură de lemne (cherestea).

Vișan îmi spune că vrea să rămână în Anglia. E sătul de mare. Vrea să se stabilească aici și nu în Danemarca, pentru că acolo nu sunt români. Îmi povestește, cu lux de amănunte, felul în care s-a certat cu comuniștii înainte de a fugi de pe vasul „Plehanov". Cred că exagerează mult rolul său și ceea ce a spus comisarul politic.[2] În tot cazul, îl cred când îmi spune că tatăl său a fost omorât de către comuniști și că nu mai poate obține nicio știre din țară. A scris, dar n-a primit niciun răspuns. Îmi cere să-l ajut să vorbească în România la radio. Îl duc la BBC și-l prezint drei Berry și lui MacDonald; de asemenea, dnei Elman. Îl las acolo. Vorbesc apoi la telefon cu miss Kerry de la REL și sugerez să-i iau un interviu pentru München. Îmi cere apoi să-l ajut să rămână aici, în Anglia. I-am spus că șansele de a primi dreptul de sejur în Anglia sunt foarte slabe. El are toate hârtiile în regulă în Danemarca, să rămână acolo. În orice caz, sfatul meu hotărât e să nu complice lucrurile. Să se întoarcă în Danemarca și apoi să-și facă cererea de intrare în Anglia, în mod regulat. Dacă e gata să lucreze muncă manuală ar putea să fie acceptat. Telefonez lui Tite și-i spun că nu e vorba de a-l ajuta pe Vișan. Băiatul are hârtiile daneze în regulă. Tite îmi cere să-l văd, la el la birou, mâine dimineață la 10.30 a.m. Vrea să-mi vorbească de Ion Opriș.

Vineri, 21 septembrie 1956

La Scotland Yard. Mai întâi de toate Tite mă întreabă diverse chestiuni în legătură cu Ioniță Vișan. Îi dau toate detaliile. Îi spun, mai ales, că nu e vorba de a-l ajuta pentru că are deja hârtii în regulă în Danemarca.

[1] Pașaport străin (în lb. germ.) (n. red.).

[2] Ofițerul politic al vasului (n. red.).

Trecem la Ion Opriş. Îmi cere tot felul de amănunte. Îi dau impresia mea despre el: foarte bună, om serios, ponderat, calm etc. Îmi spune că situaţia lui Opriş nu poate fi regularizată dacă toate circumstanţele în legătură cu mesajul pe care l-a trimis vărului său Pătruţiu în Chicago nu sunt complet elucidate. Vrea să ştie, în special, cum de a sosit această cerere de a-l ajuta pe Opriş tocmai la mine, de ce nu la un alt român. Îi răspund că nu vreau să fac speculaţii de genul acesta. Mă presează foarte mult. Îi dau adresa lui miss Kerry şi-l sfătuiesc să o întrebe pe ea direct. Continuă să insiste despre Opriş. Refuz şi-i spun că un alt român din America mi-a transmis scrisoarea lui Pătruţiu, cerându-mi în mod expres să nu dau numele său publicităţii. Nu pot să transmit această informaţie decât dacă am dezlegarea corespondentului meu. Îmi spune că ar fi bine să o obţin în interesul lui Opriş. El trebuie să facă un raport la Home Office şi dacă nu poate să lămurească toate aceste „mistere" decizia nu va fi favorabilă. În fine, vrea să afle ce a fost în spatele ciocnirii mele cu controlorul de paşapoarte din Franţa. I-am comunicat totul.

Sosit la birou, scriu imediat părintelui Gâldău şi-i cer dezlegarea necesară ca să comunic numele lui autorităţilor engleze.

Tot vineri, 21 septembrie, cu Barbu Niculescu la White's Club. Îl prezint pe Ludo Kennedy, bărbatul Moirei Shearer. Îmi vorbeşte mult şi direct. Vrea ca noi să pornim o organizaţie a românilor din Marea Britanie. Ca eu să iau conducerea ei activă. Viorel e deja de acord cu acest lucru. Femeile române sunt şi ele de acord. Important este să pornim. Nu este vorba de a ne afilia niciunei organizaţii, nici Comitetului şi nici Ligii. Important este ca să ne organizăm şi să ne afirmăm uniţi ca români, aici, pe tărâm britanic.

I-am răspuns cum era de aşteptat. În principiu, sunt complet de acord. Evident, atunci când vorbim în numele unei organizaţii avem mai multă greutate. Eu însă am pledat întotdeauna necesitatea unirii tuturor românilor. În consecinţă, deşi apreciez încrederea ce-mi arată ceilalţi români din Anglia, eu nu pot să particip activ la o astfel de organizaţie dacă nu toţi românii democraţi o

susțin din plin. Bineînțeles, Barbu Niculescu a insistat să mă convingă de contrariul. Unitatea nu poate fi obținută și important e să existe o astfel de organizație. Îmi spune, apoi, că va vorbi din nou cu Viorel și Georges-Emile Iliescu, la Viorel mâine după-masă.

Sâmbătă, 22 septembrie 1956

După-masă la Viorel. Barbu Niculescu și Georges-Emile Iliescu. Barbu din nou explică ideea lui ca noi să lansăm o organizație. Arată că, din toate informațiile pe care le are, noi trei adunați aici suntem cei capabili să o facem. Dacă noi o susținem, va reuși. Viorel vorbește apoi. Și el e de aceeași părere și precizează legăturile mele importante printre oamenii politici mai tineri din Anglia. Și Georges-Emile spune cam același lucru. El poate să aducă suportul impresionant al membrilor români ai Asociației Anglo-Române de refugiați[1]. El vrea reușită și nu succes personal.

[1] Comitetul Anglo-Român pentru ajutorarea refugiaților, organizație constituită la Londra la începutul anului 1949, având sediul în locuința maiorului Gheorghe Emil Iliescu. Președinți de onoare ai comitetului au fost Arthur Greenwood, parlamentar laburist, și Oliver Stanley, în timp ce Viorel Tilea a fost președinte, iar „chairman" a fost numit maiorul Iliescu. În conducerea comitetului au mai fost cooptați ca vicepreședinți Albert Raymond Blackburn, parlamentar laburist, prințesa Cantacuzino, colonelul George Rowlandson Crosfield, militar de carieră, decorat cu Ordinul Steaua României în grad de comandor, lt. comandor Lancelot William Joynson-Hicks, parlamentar conservator, și lordul Lancelot William. Soția maiorului Iliescu, Ecaterina Iliescu, a fost secretar. Organul de presă al comitetului a fost ziarul *Făclia*. Organizația a fost condusă efectiv de Iliescu, ajutat de părintele Gâldău. Comitetul primea fonduri de la diverse asociații umanitare engleze, precum și de la organizația „Ajutorul american". Activitatea a fost totuși redusă pentru că Londra nu oferea prea ușor vize de intrare pentru apatrizi, ceea ce făcea ca numărul acestor exilați să fie mic, la mijlocul anilor 1950 în jur de 50 de persoane fiind în această situație. Securitatea a monitorizat activitatea comitetului despre care spunea că se ocupă cu „plasarea fugarilor români în cămine și la muncă. Acest lucru îl face Iliescu, Tilea și Gâldău [...] Asociația de ajutorare de la Londra se ocupă cu culegerea de informații în folosul englezilor prin membrii din conducerea

De altfel, a demonstrat această atitudine la Parohia Ortodoxă, unde s-a dat la o parte ca să fie ales Cârciog.

Ca şi ieri, când am vorbit cu Barbu Niculescu singur, am fost foarte circumspect. I-am mulţumit lui Georges-Emile, în special, pentru încrederea ce mi-a arătat. Georges-Emile a protestat de îndată. El a apreciat întotdeauna talentul, munca şi patriotismul meu. „Ce-am avut eu cu tine a fost pur şi simplu că n-ai venit să mă vezi când eram pe moarte." Le-am spus, apoi, că am fost foarte adesea acuzat de ambiţie. Or, eu cred că fac ceea ce fac pentru că e o nevoie naturală pentru mine să mă afirm ca român. Altfel nu mă simt bine. Eu vreau să lucrez la o organizaţie românească în Anglia. Cred, însă, că ar trebui să fim cu toţii uniţi. Dacă toţi românii de valoare din Anglia sunt de acord, şi eu sunt gata să lucrez în orice post mi se atribuie. Dacă nu se unesc, atunci, însă, prefer să nu iau niciun post de frunte. Eu cred că ideea mea de unitate e justă. Atâta timp cât ideea mea e acceptată sunt gata să servesc. Altfel nu, căci dacă aş insista ca eu să fiu la conducere, fie că ideea mea e acceptată, fie că nu, abia atunci aş da dovadă că sunt ambiţios şi că doresc cu orice preţ să mă găsesc în treabă. Eu sunt gata să ajut, chiar şi din punct de vedere financiar, la orice caz, dar de participat *activ* voi face-o numai dacă suntem uniţi.

Nu m-am lăsat convins de contrariu, deşi toţi au protestat. Viorel a atras atenţia asupra faptului că „cetăţenii englezi" n-ar trebui să joace decât un rol onorific. Am fost de acord, ceea ce, evident, exclude pe Nandriş, Cristea, Gheorghiu etc. În fine, după discuţii destul de îndelungate, am acceptat să dau un răspuns în

---

ei", însă „membrii Comitetului se ceartă şi se bârfesc între ei, fapt care aduce prejudicii. [...] Englezii apreciază acest comitet de ajutorare [ca] fiind singura organizaţie a românilor fugari din Londra". În raportul din 22 februarie 1952, DIE a descris şi modalitatea de lucru a organizaţiei: „Poliţia engleză, inclusiv Controlul Străinilor, informează pe Iliescu şi Gâldău de sosirea sau mişcarea românilor din Anglia. La fel, fiecare român este îndreptat de poliţia engleză la Iliescu şi Gâldău, care l-a rândul lor, cu sprijinul autorităţilor engleze, îl plasează în muncă" (ACNSAS, fond SIE, dosar 1215, ff. 2–6, 9).

decurs de o lună, să zicem până la sfârșitul lui octombrie. Dacă reușim să obținem sprijin vast printre românii din Anglia, atunci ar fi bine să facem o serbare de 1 decembrie. S-ar putea arăta filmul celor de la Berna. Presa ar putea să fie invitată. S-ar putea după aceea lansa ideea organizației. Eu vreau organizație, dar numai dacă e o organizație bună, sănătoasă, sprijinită de majoritatea covârșitoare a românilor din Anglia. Le-am povestit exemplul parohiei unite din Anglia. Atât Kirk, cât și arhiepiscopul O'Hara au fost gata în diverse ocazii, să susțină formarea parohiei. Eu, însă, am fost acela care m-am opus pentru că n-am vrut să fiu acuzat de profetism.

Toți au sărit pe mine, de ce nu fac parohia. El, Iliescu, care este ortodox, ar sprijini-o. La fel, Cârciog. S-a vorbit destul. A rămas ca Iliescu și Cârciog să ceară episcopului Valerian Trifa de la New York să trimită un paroh ortodox aici la Londra. Dacă nu o vor face, atunci vor cere Vaticanului să o facă. Eu le-am spus că doresc serviciu divin în limba românească. Băiatul cel mare mi-e botezat ortodox; cel mic, unit. Nu m-am dus însă nicidecum la un „papistaș"!

Vineri, 28 septembrie 1956

Francis Bramford-Griffits vine să mă vadă la birou.

Masa cu Manya Harari și Louis Fischer, americanul, specialist în problemele Rusiei, care abia s-a întors dintr-o vizită de 20 de zile la Moscova. Pare extrem de tânăr pentru cei 60 de ani ai săi. În Rusia nu e nimic de făcut. Populația e împotriva regimului, dar e complet pasivă. Nicio șansă de revoluție. Ilia Ehrenburg e un farseur care vrea să impresioneze. Nu e sincer. Se schimbă după vânt. În țările satelite situația pare să fie alta. Nici în Polonia însă nu e nicio șansă de revoluție.

Manya ne povestește, în strictă confidență, cazul lui Pasternak, autorul care i-a trimis o carte pentru publicare aici, în Apus. Omul are un curaj de „dement". El prezentase cartea sa autorităților sovietice, care au refuzat-o. A scos-o acum din Rusia și vrea

să fie publicată[1]. Nu vrea însă să fie scos din Rusia. Crede că în felul acesta poate să servească mai mult popoarelor sovietice. Fără îndoială!

Luni, 8 octombrie 1956

Inspectorul E. R. Tite şi detectivul R. F. Williams de la Special Branch, Scotland Yard, vin să mă vadă aici la birou. Le dau toate deslușirile în legătură cu Opriş şi mai ales le spun că părintele Gâldău, care m-a pus în legătură cu Pătruţiu, este acum de acord să-şi dezvăluiască identitatea, dar numai în mod confidenţial faţă de autorităţile britanice. Tite îmi spune că şi-a făcut deja raportul şi că Opriş va obţine acum drept deplin de a rămâne în Anglia.

Tite mă întreabă din nou dacă am lucrat sau colaborat vreodată cu serviciile secrete (MI5). Când am confirmat că n-am făcut-o niciodată, mi-a spus: *„Don't you want to? I am sure we'd be glad to have you work, with us"*[2]. I-am răspuns foarte clar: Le stau întotdeauna la dispoziţie. Sunt gata să-mi pună orice fel de întrebări. Sunt dispus să răspund cât mai exact posibil. Eu însă nu pot să mă angajez să lucrez pentru ei şi nu doresc, în nici un fel, să devin informator. Rostul meu, după cum îl văd eu, este să iau o atitudine deschisă, publică, împotriva comunismului.

M-a întrebat apoi, despre Comitetul Democratic al lui V. Cornea. I-am spus că nu ştiu nimic, că i-am dat publicitate şi că sunt dispus să-l ajut. Tite mă întreabă dacă-l cunosc pe un oarecare Gheorghe Ionescu. Răspund că nu. E clar că Tite nu are o impresie prea bună despre Cornea. Îl găseşte cam „exaltat".

---

[1] Boris Leonidovici Pasternak (1890–1960), poet şi scriitor rus. Romanul *Doctor Jivago* a fost publicat în 1957 în Italia, iar un an mai târziu Pasternak a câştigat premiul Nobel pentru literatură. Manya Harari, împreună cu Max Hayward, a tradus în limba engleză romanul lui Pasternak.

[2] „Nu vrei? Sunt sigur că am fi încântaţi să lucrezi cu noi!" (în lb. engl.) (n. red.).

Marți, 16 octombrie 1956

Ion Murgu vine să mă vadă aici la birou. Îmi vorbește din nou de organizarea românilor din Anglia[1]. Îmi spune că noi trebuie să acceptăm responsabilitatea ce ne cade acum pe umeri. Eu sunt, evident, cel mai indicat să devin președinte activ mai ales că Tilea, Iliescu etc. sunt de acord să mă susțină. I-am spus că am oarecare îndoieli. În tot cazul, chiar presupunând că aș fi gata să lucrez și că toți conducătorii ar fi de acord să se înjghebeze o astfel de organizare, eu tot aș dori ca alegerea Comitetului să fie complet liberă, în ședință plenară. Murgu mi-a dat apoi *Buletinul Militar*[2] din America în care a scris un frumos articol despre Opriș și refugierea lui.

Denjer de la Radio Europa Liberă vine să mă vadă. Îmi aduce biletele pentru matchul de football CCA (Armata Română) și Arsenal. Vorbim despre diversele programe pe care Radio Europa Liberă ar dori să le aibă. Îi spun clar că aceste programe pot să fie organizate, dar numai dacă sunt plătite. Eu sunt extrem de ocupat. Voi face tot ce-mi stă în puteri ca să ajut Radio Europa Liberă, dar nu pot face totul. Dacă însă aș ști că sunt în măsură să ofer bani celor care contribuiesc atunci problema ar fi foarte simplă, căci am diverși prieteni capabili să facă lucrul necesar. L-am rugat să comunice acest fapt atât lui Opper, cât și lui Bernard.

Cu Opriș la matchul nocturnă de pe stadionul Highbury. Echipa română mă dezamăgește, mai ales în primul mitán.

---

[1] Misiunea lui Murgu, anume aceea „de a întreprinde acțiuni împotriva emigrației reacționare", se realiza și prin infiltrarea acestuia în organizațiile exilului. În acel moment, Securitatea a considerat că „preocuparea capitală a lui *Răzvan* trebuie să rămână pătrunderea lui în conducerea LRL. [...] Strângerea relațiilor cu conducătorii LRL va continua să o facă prin menținerea corespondenței cu aceștia, în special cu Ivanovici, pe tema publicațiilor la Buletinul Militar" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 1, f. 226).

[2] *Buletinul Militar*, publicație editată la New York, începând cu anul 1952, de colonelul Ivanovici, fostul șef al Cabinetului Militar al mareșalului Ion Antonescu.

Rezultatul, 1 la 1. Opriş vorbeşte cu Jean Bart[1] care înregistrează pe panglică [bandă] un comentariu continuu. Transmite salutări tuturora, mai ales lui Ilie Savel.

— Cum îţi merge? întreabă Bart.

— Cum vezi, foarte bine, răspunde Opriş. Îmi spune pe urmă că şi-a pus hainele noi negre, anume pentru că Bart va comunica toate detaliile la Bucureşti. M-a amuzat foarte mult ideea. La plecare, Opriş îşi ia rămas bun de la Bart, căci eram toţi alături, în galeria de presă. Zic şi eu:

— Păcat că n-a câştigat echipa română.

— Nu era cazul, răspunde, nu Bart, ci unul de la legaţia de aici din Londra, care era cu el. Idiotul! Combină sportul cu politica!

Vineri, 19 octombrie 1956

Primesc *Românul*[2], ziarul lui Fărcăşanu. Publică extrase din corespondenţa mea cu Vişoianu, în legătură cu organizarea apărării celor de la Berna. Cred că mulţi vor fi cam „plictisiţi" de acest lucru! Ce să-i faci!?

Masa cu Manya Harari. Îmi dă toate amănuntele afacerii Pasternak, scriitorul sovietic. Isaia Berlin a stat de vorbă cu ea abia aseară şi confirmă că Pasternak, pe care l-a văzut personal la Moscova, doreşte ca ultima sa carte să fie publicată, „chiar dacă va fi împuşcat din cauza aceasta". Manuscrisul se găseşte acum la Feltrinelli în Italia, un tânăr italian, băiat al unui industriaş foarte bogat care face pe comunistul intelectual. Feltrinelli are, în scris, reprezentanţa pentru Europa a cărţii lui Pasternak. El vrea însă să se întoarcă la Moscova să aranjeze lucrurile, aşa cel puţin spune el. Lui Manya îi e însă teamă că ar face jocul comuniştilor ca să-l distrugă pe Pasternak

[1] Raul Bart, comentator la secţia sport a Radiodifuziunii. Câteva săptămâni mai târziu, în timp ce se afla în Australia pentru a comenta Olimpiada de la Melbourne, Raul Bart a refuzat şi el să se întoarcă în România.

[2] *Românul*, ziar al *Ligii Românilor Liberi* editat la New York, fondat de generalul Nicolae Rădescu. A apărut începând cu anul 1951, cu o frecvenţă neregulată.

(acest lucru e ușor pentru că manuscrisul lui Pasternak a fost refuzat spre publicare de către Uniunea Scriitorilor Sovietici).

Un al doilea exemplar al manuscrisului se găsește aici, în Anglia, la Katkov, un bătrân rus alb, care locuiește lângă Oxford. Berlin crede că e important ca acest manuscris să fie fotografiat pentru că s-ar putea ca agenți comuniști să încerce să-l obțină chiar cu forța. Manya îmi cere părerea asupra a ce ar trebui să facă. I-am spus că, mai întâi de toate, e evident important să se asigure existența manuscrisului din Anglia. Sunt gata să merg cu ea la Oxford să luăm manuscrisul împreună. Apoi ar fi bine ca Manya să meargă la Feltrinelli în Italia și să-i spună că va publica manuscrisul lui Pasternak pentru că are o a doua copie. Ar prefera să o facă cu colaborarea lui, dar dacă el refuză va face-o și fără el. Și în Italia sunt gata să merg cu ea, dacă are nevoie de mine.

Vorbim apoi despre titoism. Din nou îmi exprim scepticismul în ce privește reușita acestei speranțe apusene și anume că prin relaxarea tensiunii internaționale și prin încurajarea comunismului „național" se va face ruptura cu Moscova și democratizarea țărilor satelite. Speranța noastră, i-am spus eu, rămâne în revoluție. Singurul avantaj al criticilor ce se aduc regimului este că în acest fel Apusul își dă seama că regimul totalitar de acolo nu este aprobat nici măcar de toți membrii partidului comunist, ca să nu mai vorbim despre populația țărilor.

Duminică, 21 octombrie 1956

Viorel îmi spune că e cazul să intervenim pe lângă prietenii noștri deputați să ridice în parlamentul britanic chestiunea țărilor satelite. Cum s-a făcut declarația asupra unității Germaniei, punct cardinal al politicii britanice, tot așa s-ar putea face o declarație și în ce privește libertatea și independența țărilor satelite. Apusul pentru moment, spune Viorel cu multă dreptate, insistă asupra unității Germaniei. S-a ajuns, însă, la un impas în această chestiune, un impas fără nicio șansă de soluționare prin negocieri cu Rusia. Dacă însă Apusul ar cere retragerea trupelor sovietice din

Europa Răsăriteană şi restabilirea unei oarecare independenţe locale în ţările satelite, atunci Germania Răsăriteană ar cădea de la sine, încurajată de ţări nealiniate cu Moscova.

Luni, 22 octombrie 1956

Inspectorul Jeffcott şi Hobbs de la Scotland Yard au fost aici la mine la birou azi dimineaţă. Voiau să ştie dacă sunt în legătură cu organizaţiile secrete româneşti din exil care s-au specializat în a scoate oameni din RPR. I-am spus că am anumite contacte în această direcţie, dar că nu sunt legat în niciun fel de niciuna din organizaţiile interesate, că nici nu intenţionez să mă încadrez în astfel de organizaţii şi că eu consider de datoria mea să mă opun comunismului pe faţă.

M-a întrebat, apoi, dacă-i cunosc pe Vasile Moldovan şi pe Tony Kastly, ambii caractere suspecte care se afişează ca activişti anticomunişti. I-am răspuns adevărul, că nu i-am întâlnit niciodată. Mi-a vorbit de Ritner, care spune că organizează scăparea românilor şi emigrarea lor în Statele Unite via Irlanda. Ritner a fost acela care s-a dus la Sword of the Spirit[1] şi a dispărut atunci când Margaret Feeny m-a contactat la telefon. Mi-a cerut să-l contactez imediat dacă aceşti oameni sau chiar şi alţi români suspecţi intră în legătură cu mine. Mi-a vorbit de Gâldău, Opriş etc. Voia să ştie rolul exact pe care-l joc sau pe care l-am jucat în trecut, Berna, Opriş etc. A încercat apoi să mă facă să-mi definesc poziţia. N-am refuzat: **a.** Sunt gata să mă întorc în ţară, dar n-am nicio tendinţă de sinucidere sau fanatism. Voi face-o atunci când şansele de revoluţie sunt serioase; **b.** Sunt roialist, dar chestiunea Coroanei, pentru mine, depinde de voia poporului. Găsesc că regele Mihai e om serios. **c.** Sunt catolic activ, dar nu susţin nicio mişcare catolică de propelitare[2] a

[1] Sword of the Spirit („Sabia spiritului"), organizaţie catolică fondată în 1940 de cardinalul Arthur Hinsley. Activitatea ei a fost dedicată combaterii ideologiilor totalitare şi extremismului.

[2] Probabil, un alt calc folosit de Ion Raţiu, din lat. *propellitur*. În context se referă la a nu întreprinde nimic care să îi afecteze pe ortodocşi (n. red.).

ortodocşilor români. Mi-a spus să fiu cu grijă că ei au impresia că voi fi urmărit.

Miercuri, 24 octombrie 1956

Primesc o scrisoare alarmantă, aproape disperată, de la Sanda, în care îmi cere să-i dau $2 000 ca să salveze pe un român extrem de important, actualmente în ţară[1].

Sâmbătă, 27 octombrie 1956

Abia sosit la Paris vorbesc cu Gaby Bentinck la telefon. Îmi sugerează că ar trebui să se trimită o delegaţie a şefilor agrarieni la NATO. Telefonez imediat lui Veniamin, care îmi dă numărul de telefon al Centrului Agrar din Paris unde se găseşte Augustin Popa la şedinţa Comitetului Executiv al Uniunii Internaţionale Ţărăneşti. Vorbesc cu Gusti Popa. Acceptă imediat sugestia mea şi-mi promite că va vorbi celorlalţi membri ai Comitetului Executiv ca să se trimită o reprezentanţă la Palais de Chaillot în scopul de a cere sprijinul NATO pentru revoluţionarii unguri.

Pe la 6 seara ne întrunim toţi delegaţii români sosiţi la sediul Comitetului Naţional Român de la Paris, 6, Rond Point des Champs-Élysées. Două camere mici şi un mic antreu. Busturile regelui Mihai şi al reginei Ana. Ne primeşte fostul magistrat Drâmba, ardelean de origine, vorbeşte însă cu un accent foarte cult regăţean cu „r"-ul graseiat. Pare foarte cumsecade. De înălţime mijlocie, subţire, cap frumos de intelectual, păr deja binişor cărunt. De vreo 45 ani. Din 1950 încoace a făcut tot felul de meserii, marinar, ajutor de bucătar şi chelner în Argentina etc. Mi-a făcut o impresie bună.

[1] Autorul se referă la Silviu Crăciunaş, agent al Securităţii, care îşi pregătea revenirea în Occident sub legenda evadării spectaculoase din România. Sanda Stătescu, pentru că era considerată drept agentă a mai multor servicii de informaţii Occidentale, a fost aleasă de Securitate drept canalul de comunicare al lui Crăciunaş cu exilul românesc şi, implicit, cu aceste servicii de informaţii, în special cel american.

Rând pe rând, ne adunăm 18 delegaţi. Sosesc apoi Veniamin şi Gusti Popa. Veniamin pleacă aproape imediat la o sărbătoare a lui Salvador de Madariaga. Gusti Popa ne urează bun venit şi începe să procedeze la distribuirea rolurilor pentru Congresul Uniunii Internaţionale Ţărăneşti. **1.** Comitetul „ad-hoc" pentru urmărirea evenimentelor (Standing Cttee): Romi Boilă, Preda Bunescu. **2.** Comisiunea Afacerilor Internaţionale: Veniamin, Polli din Elveţia şi cu mine. **3.** Com. Afacerilor Interne Agrare: Ştefănescu, Cornea, Ciorănescu şi Boros. **4.** Com. de Educaţie şi Cultură: prof. Bunescu, Cazaban, Meţianu, Stolojan. **5.** Comisia Tineretului: Ciorănescu, Chiuzbăian Todi. **6.** Comisia Admiterilor şi Organizării: Serdici, Chivari. **7.** Com. de Control: Micu, Belu.

După şedinţă, Serdici şi cu mine mergem la restaurantul românesc Sinaia. Vorbim până noaptea târziu. Încearcă la un moment dat să-l aducă pe Carol Lambrino, căci are ideea că ar trebui ca Lambrino să se împace cu Mihai în ce priveşte moştenirea fostului rege Carol al II-lea. Lambrino refuză însă, pentru că avea o *damă* la el acasă.

Serdici e scârbit de Vişoianu care l-a dezavuat pe chestia reprezentanţei comitetului în ţările scandinave. Veniamin a jucat un rol extrem de dubios. Deşi aprobase atitudinea luată de Serdici pe chestia Lahovary, după ce Vişoianu şi-a exprimat dezacordul şi Veniamin a schimbat macazul. Şi el vrea ca partidul să devină mult mai activ. Cum suntem în toiul revoluţiei maghiare, necesitatea de a fi pregătiţi pentru intrarea în acţiune politică e evidentă. El îşi închipuie că tot ceea ce vreau eu este ceea ce vrea el: să acapareze cât mai multă putere economică de îndată ce ne întoarcem în România. Vorbeşte de luarea controlului de întreprinderi, imobile, hoteluri etc. Ar vrea să constituim un grup de oameni capabili şi încercaţi în afaceri care să ne ocupăm de această chestiune. Nu l-am contrazis, dar intenţiile mele sunt cu totul diferite. Aici în străinătate am găsit că e necesar să acumulez cât mai multă putere economică pentru că doresc să fiu independent din punct de vedere financiar, ca să-mi pot exprima liber gândurile, ca să nu fiu la cheremul niciunui Vişoianu sau Cretzianu. Odată sosit în

țară, însă, vreau să mă ocup exclusiv de politică și să nu caut să adun avere. Să o facă alții.

Duminică, 28 octombrie 1956

Ședința plenară se deschide într-o atmosferă de mare entuziasm. Revoluția maghiară domină dezbaterile. Vorbesc Nikoljczinski și Ferenc Nagy. Amândoi bine. Apoi Dimitrov, un demagog de cea mai ordinară speță. Strigă, strigă și nu spune nimic. Se perindă apoi nenumărați oaspeți și delegați ai organizațiilor prietene, din India, Filipine etc. La ședința de după-masă, prezidată de Gusti Popa, apare pe neașteptate ministrul Pinay. Entuziasm de nedescris. Pinay vorbește excelent subliniind rolul generos al Franței adevărate de a conduce omenirea spre lumina libertății. Cântăm cu toții Marseilleza. Sunt mișcat. Printre alții este și Gafencu, delegat al Organizației pentru o Europă Federalizată. Ne urează succes. Apoi, vorbind ca român, subliniază luptele seculare dintre români și unguri, dar astăzi românii mulțumesc ungurilor pentru brava lor revoltă împotriva comunismului.

Luni 29 octombrie 1956

La ședința de dimineață se discută problema „Țăranii și Comunismul". Din nou perindarea delegaților organizațiilor amice. Mare prostie. Nu mai avem nicio șansă de a dezbate problema cum trebuie. După-masă vorbește prietenul meu Feodor Hodža și apoi Cornea. După Cornea vorbește sârbul Tupanjanin, care își atrage aspre riposte din partea unui croat care-i contestă dreptul de a vorbi în numele „Iugoslaviei" pentru că Iugoslavia nu există ca națiune. Scandal, vacarm. Serdici a avut o intervenție foarte hotărâtă și foarte bună. S-a restabilit ordinea.

Organizația NATO a refuzat să ne primească. Tot felul de știri circulă din toate părțile. Nu mai știm cine reușește la Budapesta.

Trimit o scrisoare la *Times* în care condamn politica de prezentare a „titoiștilor" drept eroi naționali. Evident, în situația actuală de strictă ne-intervenție apuseană în afacerile Europei Răsăritene, nu va fi publicată.

Vorbesc cu Ed McHale şi cu McArthur de la radio Europa Liberă. Îmi spun cu zâmbete foarte pline de înţeles că sunt mulţumiţi atât de congres, cât şi de evenimentele din Ungaria. De ce nu-i ajută, atunci, pe răsculaţi?

Cină de partid la Marine pe Avenue des Ternes. Vreo 40 de persoane. Atmosferă caldă. Vorbeşte Augustin Popa. Foarte bine. Prietenie şi strângere de legături între membrii partidului. Pregătire individuală specializată a fiecăruia dintre noi. Prinos marilor înaintaşi ai partidului, dar se limitează la Maniu şi Mihalache. Vorbeşte apoi Veniamin, foare slugarnic la adresa lui Popa, dar, altfel, bine. Urmează Ciorănescu, Serdici şi, forţat de Drâmba, tânărul Marcu. Acesta din urmă se mulţumeşte să-şi exprime fericirea de a vedea partidul întrunit. N-am vorbit pentru că am crezut mai bine să nu mă afirm, intern, din primul moment. Am avut însă satisfacţia să fiu plasat în capul mesei, la dreapta lui Popa.

Am stat de vorbă cu mulţi dintre tinerii naţional-ţărănişti. Marcu mi-a făcut o impresie excelentă. A reieşit din convorbire că el a fost cel mai activ în spatele *Moftului Român*[1] dirijat împotriva „deviaţiei" Horaţiu Comaniciu[2]. L-am întrebat de ce nu m-au atacat şi pe mine, căci doar eu făcusem posibilă afirmarea grupului Comaniciu? Mi-a răspuns că, evident, „eu scriam bine"!?

Tot o impresie bună mi-a făcut Gelu Belu[3] care locuieşte la Viena. Fusese un an în urma lui Daghi Mureşan[4] la liceul din Turda şi apoi

[1] *Moftul Român*, ziar umoristic care a apărut în Franţa. Ziarul s-a manifestat critic la adresa multor membri ai exilului românesc.

[2] Horaţiu Comaniciu (1910–1992), jurist. A fost şeful cancelariei lui Horia Sima şi prefect de Tutova (1940). S-a dezis de Mişcarea Legionară după ianuarie 1941, încercând să lege relaţii politice cu Iuliu Maniu. În vara anului 1944 a făcut un apel către legionari prin care le solicita să se înscrie în PNŢ. A părăsit România în 1947 şi a dus o activitate susţinută în exil împotriva regimului comunist, alături de Ion Raţiu. În exil a fost membru al Ligii Românilor Liberi.

[3] Gelu Belu (1916-?), inginer chimist, fost membru al Mişcării Legionare. A fugit din România în 1947 şi s-a stabilit la Viena.

[4] Ioan (Daghi) Mureşan (1917–1983), inginer chimist, coleg al lui Ion Raţiu din Cluj. În 1934 s-a înscris la Universitatea din Cluj, secţia chimie,

la chimie la Cluj. Vorbea excelent despre Daghi și despre Nițu Rusu. Se pare că suntem puțin înrudiți. Un bunic al său a insistat să aibă loc de frunte la dezvăluirea statuii dr. Ioan Rațiu, „șogorul" său.

Preda Bunescu[1] pare băiat deștept. Are un cap interesant, ochi vioi, inteligenți. Cazaban, un fel de mână dreaptă a lui Popa, e aproape sinistru. Întunecat, nu zâmbește niciodată.

Astăzi, înainte de închiderea lucrărilor Congresului, s-au constituit formal comisiile de lucru. La noi, la „Afacerile Externe", au fost aleși președinte albanezul Abas Ermenji, vicepreședinte polonezul L. Grodzicki și eu, ca secretar. După multe tergiversări, rezoluția pregătită de Nagy a fost găsită nesatisfăcătoare și Feodor Hodža, care urma să pregătească un alt proiect, a refuzat să o facă, dar a acceptat să colaboreze cu alții. Cum era greu să începem discutarea punctelor rezoluției atunci seara, căci ne grăbeam să mergem la cina partidului, am propus să mi se dea mie mandat să redactez rezoluția și să o prezint a doua zi la orele 9.00 dimineața. S-a acceptat.

Marți, 30 octombrie 1956

Mă scol înainte de 7 și pregătesc o ciornă pentru rezoluție. Discutăm la ședința Comisiei Afacerilor Străine și adoptăm unele

absolvind-o în 1939. În timpul războiului a obținut și diploma de inginer la Politehnica din Iași și Cernăuți. A fost inginer proiectant în cadrul Institutului de Proiectări Chimice București. A fost recrutat de Securitate la 24 ianuarie 1958 și folosit în *problema Rațiu*, primind numele conspirativ *Cenaru Gheorghe* (și mai târziu *Marinescu*). Într-un raport al unui ofițer de Securitate realizat la 11 decembrie 1958 se menționa că agentul *Cenaru Gheorghe* are o „comportare ireproșabilă" și este un „agent de nădejde" (ACNSAS, fond Rețea, dosar 34955, f. 39).

[1] Preda Bunescu (1920–1976), jurnalist. A fost director al serviciului românesc la Radio Europa Liberă în perioada 1963–1965. A fost primul realizator al emisiunii Actualitatea Românească. A murit în urma unui stop cardiac, fiind găsit de serviciul de securitate al postului de radio în apartamentul său după câteva zile, dar moartea lui a fost considerată suspectă de către ceilalți angajați români ai postului de radio.

mici amendamente. Altfel, rezoluţia mea este adoptată şi sunt felicitat pentru treaba excelentă făcută.

Gaby Bentinck îmi spune că n-are absolut niciun rost să mai caut să conving organizaţia NATO să intervină. I-l prezint pe [Stanisław] Mikołajczyk care confirmă că NATO nu vrea să ştie nimic despre revoluţionarii unguri.

Masa la un restaurant mic de lângă Grand Hotel. Aflu că Gusti Popa e fratele lui Ştefi Popa, care-mi fusese bun prieten la Universitate, la Cluj. Un an înaintea mea, mi-aduc aminte, fusese trântit de mai multe ori la Dreptul Penal de profesorul Pop. Ştefi, extrem de vioi şi simpatic. Vorbesc mult cu Popa despre ai săi din ţară.

Citesc rezoluţia comitetului nostru la adunarea generală. Atrage aplauze în repetate rânduri. Sunt felicitat de mai mulţi români, inclusiv Veniamin, dar mai ales de străini: Hodža, Paulini, Grodzicki. După-masă lucrez tot timpul la traducerea şi duplicarea rezoluţiei. Seara iau parte la cocktailul dat de Partidul Agrar Francez.

Basil Raţiu[1], a cărui fizionomie găsesc că seamănă foarte mult cu cea a tatei, îmi povesteşte de nevoia de a salva pe un important român, care se găseşte în grav pericol, în ţară. Nu-i spun că am auzit deja despre această problemă de la Sanda. Îi propun să stăm de vorbă mâine seară, pe-ndelete. Lucrul fiind terminat, iau masa cu o prietenă franţuzoaică, Guillemette Primois. O seară extrem de plăcută, deşi, ca mai toţi francezii când îi cunoşti mai bine, este şi ea fără un scop în viaţă.

Miercuri, 31 octombrie 1956

După-masă cu Gaby Bentinck. Îmi spune că baronul Bentinck, soţul ei, a fost pentru prima dată furios cu ea în toţi anii de

[1] Vasile (Basil) Raţiu (1906–?), maior în armata română. A fost numit adjunct al ataşatului militar în Turcia (1944), de unde a refuzat să se întoarcă în ţară. A activat în cadrul Comitetului Naţional Român, fiind persoană de legătură a acestei organizaţii cu CIA. Deşi au avut acelaşi patronim, între Ion Raţiu şi Basil Raţiu nu au existat legături de rudenie, cum s-a întâmplat să se sugereze în unele documente ale Securităţii sau chiar în unele lucrări sau studii de specialitate.

căsătorie când a auzit că a cerut să-l vadă pe generalul american Schuyler pentru a-i cere ajutor răsculaților unguri. I-a reproșat că s-a folosit de poziția ei oficială, fără de care Schuyler nu ar fi acceptat să-i vorbească. Imediat Gaby a căutat să-l contacteze pe Schuyler și să-i spună că intervenția ei este cu totul neoficială și că ar vrea doar să discute în general chestiunea și să-i dea ultimele informații pe care le-a primit prin cumnatul ei, tocmai sosit din Viena. Îl invită ca în loc de a o primi la biroul lui, ar fi mai bine, din moment ce nu este vorba decât „de un schimb de vederi", dacă Schuyler ar veni la ea acasă la un „drink". Schuyler se scuză, fiind foarte ocupat, și-i cere să păstreze interviul aranjat pentru că e încântat să o asculte. Ajunsă la el la birou, e stupefiată când Schuyler îi spune: *„I don't understand why they [revoluționarii] are doing it. It's awful how people get themselves killed on a rumour"*[1]. Câtă iresponsabilitate! De ani de zile americanii cheltuiesc sume enorme pentru a combate comunismul și atunci când au o răscoală generală a unui popor refuză să dea cel mai mic ajutor concret sau să se declare măcar, în mod oficial, de partea lor.

Vorbim, apoi, de plecarea mea în țară. Vreau să o fac de îndată ce mi se va da ocazia potrivită sau de îndată ce se răscoală și românii.

Iau cina cu Basil Rațiu. Îmi povestește cum a fost zăpăcit de Vișoianu, care este neserios și iresponsabil. L-a făcut să lucreze pentru americani, apoi, atunci când treaba cu americanii mergea foarte bine, i-a cerut să se pregătească să lucreze pentru englezi. Și-a dat demisia și stă așa fără niciun rost, din 1952. Cătălin Vlădescu, căsătorit cu o englezoaică, Beatrice, fiica lui Take Ionescu, este reprezentantul englezilor la Paris. Neferu este cel care lucrează cu Serviciul de Informații englez. Ambii sunt neserioși. Au făcut proastă impresie englezilor.

[1] „Nu pricep de ce ei (revoluționarii) fac asta. E îngrozitor cum oamenii ajung să moară din pricina unui zvon." (în lb. engl.)

Îmi povestește apoi, în mare detaliu, toată afacerea Silviu Crăciunaș[1], căci el este omul în pericol astăzi în România. Sosit în

[1] Silviu Crăciunaș (1916–1998), fost activist legionar și țărănist, scriitor, membru marcant al grupărilor anticomuniste din exilului românesc. Prima dată a fost arestat în toamna anului 1938 pentru răspândirea de materiale de propagandă ale Mișcării Legionare, fiind condamnat la nouă luni de închisoare. În aprilie 1948 a fost arestat a doua oară, în timpul anchetei fiind determinat și pregătit să devină agent informator al Securității. În februarie 1949 Crăciunaș, în calitate de agent conspirat, a plecat din țară ajungând la Paris unde s-a reîntâlnit cu Romulus Boilă și i-a cunoscut pe Basil Rațiu și comandorul Opran. Misiunea sa a fost să demonstreze Securității modul în care funcționa rețeaua de trecere frauduloasă a frontierei pe care o organizase în trecut, deconspirarea oamenilor de legătură din această rețea, care urmau să fie arestați, precum și infiltrarea sa în organizațiile românești din exil și relaționarea cu serviciile secrete occidentale. În acest scop, Crăciunaș a reușit să afle felul în care sunt instruiți agenții de origine română care urmează să fie trimiși în România de către spionajul american. În martie 1950 s-a întors în România la propunerea lui făcută americanilor, justificând că dorește să continue să organizeze trecereri frauduloase de frontieră pentru alte personalități din țară și să participe activ la organizarea rezistenței în interiorul țării. Ajuns în România a fost arestat din nou, în septembrie 1950, fiind acuzat că a trădat interesele regimului comunist. După patru ani de detenție, perioadă în care Securitatea a realizat că suspiciunile asupra lui sunt nefondate, a fost eliberat și i s-a pregătit a doua fugă din țară sub legenda că ar fi evadat din spitalul penitenciarului Suceava și a stat ascuns în diverse locuri timp de trei ani. Astfel, în anul 1957 a părăsit din nou România, Securitatea indicându-i să apeleze în prealabil la sprijinul prietenilor săi din exil, de la care a solicitat 2 000 de dolari, în acest fel pregătind și desăvârșind legenda clandestinității sale. Banii au fost ceruți, prin Sanda Stătescu, via Basil Rațiu, ca formă de ajutor din partea membrilor exilului românesc și a serviciilor secrete americane. CIA a refuzat să acorde suma solicitată, agenția suspectând că Silviu Crăciunaș este dirijat de către Securitate. În final, banii au fost oferiți de Ion Rațiu, care s-a împrumutat la rândul său de la baroneasa Gaby Bentinck. Ajuns în exil, Crăciunaș a avut misiunea de a se infiltra în conducerea organizațiilor „fugarilor", care erau ostile României, dar mai ales de a pătrunde în anturajul ofițerilor CIA pentru a recâștiga statutul de agent al acestei organizații. Odată plecat, Crăciunaș nu a mai revenit în România, dar timp de mai mulți ani a trimis periodic rapoarte către Securitate în care a descris pe larg activitatea lui Ion Rațiu,

Franța în 1949, face un raport la americani despre felul cum trebuie organizată rezistența. Americanii, impresionați, îl trimit înapoi în România (Crăciunaș este cel care a organizat fuga lui Romi, Virgil Veniamin etc.)[1]. Acum 14 luni, în septembrie 1955, Crăciunaș cere să i se trimită bani să iasă din România. De atunci și până acum chestiunea se tergiversează. Nimeni nu vrea să scoată banii. Americanii refuză îndărătnic. Vișoianu promite, promite, dar nu face nimic. Crăciunaș și-a făcut o rețea de legături, căci circulă liber în toată țara. Periclitează însă o serie întreagă de oameni și mai ales familia Sandei Stătescu, care-l acoperă. Corespondența

---

căruia i-a câștigat încrederea. Toată viața sa, Crăciunaș a fost considerat un erou al exilului pentru că activitatea de agent al Securității a fost cunoscută abia după ce a decedat, în urma unui articol publicat de Marius Oprea în anul 2002. Rapoartele sale, transmise Securității prin ofițerii rezidenței DIE cu care se întâlnea în mod secret în Londra sau în alte orașe din Europa, au acoperit exhaustiv activitatea organizațiilor românești din exil și a liderilor acestora, fiind extrem de utile și de apreciate de Securitate și de conducerea de partid. În același timp, Crăciunaș a eșuat în misiunea de a se infiltra în agentura CIA, MI5 sau MI6 pentru că aceste organizații l-au considerat compromis. Pentru a ascunde acest lucru față de Securitate, Crăciunaș a exagerat și a inventat personaje și informații în mod deliberat în rapoartele sale, probabil pentru a alimenta teoria potrivit căreia este un agent indispensabil și cu posibilități reale de a culege informații chiar de la ofițeri britanici ai MI5 sau MI6. Astfel, în ceea ce îl privește pe Ion Rațiu, a raportat Securității că majoritatea acțiunilor politice ale acestuia sunt generate și susținute de *Intelligence Service*, cum obișnuia să spună Crăciunaș, ceea ce, de regulă, a fost o invenție (despre activitatea lui Silviu Crăciunaș vezi și Stejărel Olaru, „Pe urmele lui Tony", în Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 2. Printre spioni și trădători de țară*, Editura Corint, București, 2017, Marius Oprea, *Șase feluri de a muri*, Editura Polirom, Iași, 2009, Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre, Iulia Moldovan, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș*, Institutul Național petru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, București, 2008, precum și ACNSAS, fond SIE, dosar 638).

[1] Silviu Crăciunaș a sprijinit o serie de personalități politice să fugă din România, cu ajutorul unei rețele transfrontaliere, în perioada 1945–1948, printre aceștia fiind Horațiu Comaniciu, George Manu, Sabin Manuilă, Ion Iliu, Romulus Boilă, Virgil Veniamin ș.a.

între Sanda şi familia ei continuă, neîntreruptă, şi cu toţii scriu în cod. Omul, evident, devine din ce în ce mai disperat. Îmi cere să fac tot posibilul să-l ajut eu. Să trimit $2 000 pe adresa dnei Viorica Călinescu, strada Popa Nan nr. 8, Bucureşti, pentru Brencica, numele lui în cod. Îi promit că voi face ce voi putea. Eventual, voi contacta pe englezi, căci s-ar putea ca ei să fie interesaţi. Îmi propune apoi să încercăm să lucrăm cu englezii pentru informaţii. Îi cer să facă un plan de lucru.

Joi, 1 noiembrie 1956

Dis-de-dimineaţă îmi telefonează Sanda Stătescu. Îmi spune că de îndată ce a primit cartea poştală de la mine în care-i spuneam că sunt la Paris s-a decis să vină să mă vadă pentru cazul de care mi-a scris. I-am spus să vină la mine imediat.

O las să vorbească. Nu-i spun că sunt complet la curent cu afacerea de la Basil Raţiu, căci vreau să verific cele două versiuni. Sunt identice. Îi spun atunci că sunt gata să ajut. Ea vrea să discute toată chestiunea deschis cu Veniamin, Popa, Romi, Basil şi cu mine. Telefonează lui Basil care se codeşte mult. E sigur că toată lumea e extrem de ocupată. Popa şi Veniamin pleacă în America mâine etc. Vorbeşte apoi lui Veniamin care acceptă să ne întâlnim la 6.30 la el acasă. Informează apoi pe Basil, pe Popa, şi lasă un mesaj lui Romi.

După-masă mă întâlnesc cu Gaby. Îi spun de situaţia imposibilă a unui bun român care este în pericol de moarte fără întrerupere şi că americanii, care l-au trimis în România, refuză să-l scoată, refuză să avanseze $2 000 şi refuză să aibă ceva de a face cu Crăciunaş. Imediat, Gaby îmi spune: îţi dau eu banii. Am fost încântat, căci pentru mine $2 000 este un efort, mai ales că eu nu dispun decât de sterline. Gaby îmi dă un cec pe loc tras asupra băncii ei din Elveţia.

De la întâlnirea cu ea mă duc direct la Café Murat în Place d'Auteuil ca să-i întâlnesc pe Sanda şi Basil. Ei nu-şi dau încă seama că acum nu sunt numai gata să-l ajut pe Crăciunaş, dar

că o și pot face imediat. Nu mă grăbesc să le-o spun, pentru că voiam să văd felul în care gândesc ei. Basil sugerează, printre altele, că ar trebui ca cei din Comitetul Național Român să-și ia răspunderea pentru acești bani. Găsesc ideea extrem de bună să o adopt imediat.

La Veniamin, Popa e prezent, dar Romi nu soseşte decât după ce totul a fost aranjat. Sanda explică totul în mare detaliu. Arată scrisorile din țară în original. Cazul e clar. Omul e în mare pericol. Veniamin spune că nu poate să facă nimic, că s-ar duce în America și va vorbi din nou cu Vișoianu. Atât Sanda, cât și Basil arată cât de imposibilă e situația. Că au pe conștiință nu numai viața acestui om, dar și soarta a cel puțin 20 de persoane din familia Sandei. Comitetul l-a trimis, Comitetul să-l scoată. Basil adaugă că a cerut lui Cretzianu, care l-a refuzat categoric – un om complet americanizat. Popa spune că problema de conștiință se pune altfel: dacă nu se face rău lui Crăciunaș, dacă e ajutat să iasă. Argumentul, evident, cade de la sine, căci, cu cât stă mai mult, cu atât situația lui Crăciunaș e mai periclitată. Trimiterea banilor nu poate fi interceptată căci i s-au trimis bani deja o dată, o sumă mică, de către Veniamin pentru a verifica mecanismul de predare a banilor, și totul a mers strună[1]. Eu am spus că pentru mine

[1] Cei 2 000 de dolari au fost transformați în 20 000 de lei și au ajuns în România, la Crăciunaș, printr-un intermediar, Sigmund Schuman, „cetățean român domiciliat în București care se ocupă cu primirea și depunerea unor sume de bani transferați ilegal din Paris". Potrivit lui Crăciunaș, Rațiu i-a dat suma de bani lui Veniamin, acesta i-a „trimis printr-un evreu din Paris lui Schumann din București", iar Schumann i-a înmânat Vioricăi Călinescu care i-a oferit lui Crăciunaș. Faptele au fost denaturate de Crăciunaș în momentul când a explicat Securității care a fost sursa celor 2 000 de dolari. Inițial, în raportul din 26 noiembrie 1957, primul raport după ce a ajuns la Viena în luna martie a aceluiași an, Crăciunaș a menționat că „Sanda mi-a povestit că Iancu Rațiu a servit drept paravan, banii de mai sus fiind dați în realitate de Intelligence Service". Apoi, în cel de-al doilea raport, elaborat la 1 martie 1958, Crăciunaș a întărit această teorie falsă, de data aceasta invocându-l pe Ion Rațiu însuși: „Mi-a istorisit cum Intelligence Service, pe care l-a sesizat despre situația mea disperată din țară, i-a dat dispoziții ca din fondurile societății

există două semne de întrebare: **a.** Nu-mi pot închipui că americanii refuză să-l ajute pe Crăciunaş, pe care ei l-au trimis, fără ca să aibă un motiv bun. Care este acest motiv? **b.** Nu văd cum românii, care au fost responsabili de trimiterea lui în ţară, pot să-l abandoneze acum şi să tergiverseze chestiunea.

Basil intervine şi spune că eu sunt gata să ofer aceşti bani cu condiţia ca să mi se dea o garanţie. Eu adaug, „o garanţie mai de *morală*". Popa răspunde că şi în mintea lui există o mulţime de îndoieli. Americanii trebuie să fie convinşi, fie că a colaborat cu comuniştii, fie că e mai periclitat dacă încercăm să-l scoatem. Basil încearcă să explice că americanii nu mai vor să facă un efort actual în România. Popa îl taie scurt. Nu vrea să intre în fondul chestiunii, n-are timp. El e convins că americanii n-au abandonat poziţia românească. El este gata să-şi ia garanţia financiară. Veniamin adaugă că şi el îşi ia răspunderea pentru replătirea unei părţi din această sumă. Niciunul nu vrea să-şi ia răspunderea morală.

— Eu nu pot să o fac, spune Popa. Am îndoieli. Să o facă cei care sunt convinşi că e bine ca să fie ajutat acum. Uite, dumneata doamnă Stătescu şi dumneata domnule Basil Raţiu. Eu îmi iau garanţia materială pentru restituirea sumei.

— Pe mine mă interesează să ştiu precis, înainte de a avansa banii, dacă nu este ceva *împotriva* acestui om. Eu nu-l cunosc. Eu nu ştiu ce a făcut decât din auzite. Poate omul acesta este compromis şi chiar dăunător cauzei româneşti.

Toţi m-au asigurat că Silviu Crăciunaş e absolut de toată încrederea şi că a adus mari servicii cauzei româneşti. „Din punctul acesta de vedere, mi-a spus Popa, n-ai nicio grijă."

---

de transporturi să-mi trimită cei douăzeci mii lei (în toamna [anului] 1956) să pot fugi în străinătate". În martie 1958, când a scris aceste rânduri, Crăciunaş nu ştia că *J. R. Shipping Co.*, societatea de transporturi a lui Ion Raţiu la care acesta ar fi făcut referire, încă nu exista în toamna anului 1956, aşa cum pretindea, ci a fost înfiinţată abia în octombrie 1957, la mai bine de şase luni după ce a ajuns la Viena. (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 63, ff. 3, 40, 55–56).

— Cum se poate atunci că românii n-au găsit mijlocul de a-l ajuta de 14 luni?

— Cine să-l ajute? Eu n-am bani, mi-a spus Popa.

— Nu dumneata, știu că dumneata n-ai bani, dar ceilalți. Comitetul.

— Comitetul n-are bani pentru astfel de lucruri. Avem un buget precis. Toți banii care se utilizează...

— Dle Popa, pe mine nu m-a interesat niciodată chestiunea banilor Comitetului. Nu mă interesează nici acum. De ce nu-i dă domnul Vișoianu? Nu puteți să-mi spuneți că Vișoianu n-are $2 000 sau nu poate să găsească o astfel de sumă?

— Eu nu știu ce bani are Vișoianu. Eu nu discut astfel de lucruri cu el (păcat că n-a făcut-o toți acești ani!!!).

N-am mai insistat. Am fost mulțumit că am fixat responsabilitatea *nedescărcată* în ce privește soarta lui Crăciunaș. Le-am cerut apoi părerea dacă ar fi bine și dacă m-ar autoriza să vorbesc cu prietenii mei englezi despre această chestiune. Toți au fost de părere că nu e bine. Dacă a lucrat cu un serviciu să nu fie trecut unui altuia.

Ne-am despărțit. Popa a venit și m-a sărutat pe amândoi obrajii. „Mi-a părut bine să ne cunoaștem mai îndeaproape." La plecare îl văd pe Romi. Sanda îi spune că s-a făcut și că eu voi oferi suma. Romi mi-a spus:

— Să știi, Iancule, că ai făcut o mare faptă românească.

În Hall-ul ...[1] rue Chanez, ne așezăm în fotolii, Basil, Sanda și cu mine. Amândoi mă copleșesc cu mulțumiri. Caut să-mi ascund emoția. Basil vorbește de destin și de „rolul meu". Întrerup, căci nu vreau ca mai târziu să regrete ce spune acum. Sper că omul e sincer, dar nu știu eu din experiență cum se schimbă, și chiar, fără ca să se schimbe, cum un om are atâtea „euri" în el, care ies neașteptat și, adeseori, nechibzuit, la suprafață. Discutăm amănuntele tehnice ale plății și ofer 8 500 de franci elvețieni.

Plec cu Sanda. Îmi dă tot felul de asigurări că Silviu Crăciunaș, odată ieșit, îmi va sta la dispoziție, că îi va demasca pe ceilalți

[1] Scris ilizibil.

care [au] fost neloiali şi timoraţi etc. I-am spus că eu îi cer doar un lucru, atunci când va ieşi să nu facă nimic fără ca să mă consulte pe mine în prealabil. Eu voi veni cu avionul imediat la Viena, de îndată ce soseşte acolo. E tot ce vreau. După ce stăm de vorbă, omul va fi liber să facă ce va vrea.

Iau cina cu Sanda. Îmi spune că a lucrat cu Comitetul. Că e dezgustată de lipsa lor de organizare şi de patriotism. Că a refuzat bani de la Ligă, oferiţi prin Fărcăşanu. La rândul meu, i-am spus de oferta de a colabora cu ceilalţi din Anglia şi, mai ales, i-am spus că atât Viorel, cât şi Georges-Emile Iliescu sunt gata să lucreze într-o asociaţie a românilor din Anglia cu mine ca preşedinte. I-am spus că eu am anumite îndoieli. Cred că această formulă de activitate e deja depăşită de evenimente. I-am spus că sunt gata să mă întorc în ţară în caz de revoluţie. Am făcut-o intenţionat, pentru că ştiu că ea va vorbi despre acest lucru şi altora. E bine, cred, să se ştie.

Vineri, 2 noiembrie 1956

Plăcută surpriză la întoarcerea mea la Londra. Elisabeth îmi arată că *Times* a publicat scrisoarea mea contra titoismului pe ziua de 31 octombrie.

Ion Opriş vine să mă vadă. Îmi spune că este urmărit aici la Londra. Îl conduc acasă pe la 10 seara. Deodată însă, tipul care l-a aşteptat regulat deja de două seri nu era acolo. Opriş îmi spune că soţia lui vrea să iasă din ţară şi să înceapă totul din nou, o nouă viaţă împreună. Eu sunt cam sceptic în ce priveşte aceste convertiri, dar sunt gata să o ajut. Vorbim apoi de situaţie în general şi-i atrag atenţia că se va putea să fie nevoie să ne întoarcem în ţară mai devreme decât credeam.

Sâmbătă, 3 noiembrie 1956

Ghiţă Ionescu e aici. În spital. Am aflat acest lucru de la Cristea. Ghiţă l-a văzut doar pe profesorul Nandriş. Potrivit informaţiei de la Cristea, Ghiţă şi-ar fi pierdut postul în America. Cum

n-are nimic aici, situația lui nu e roză. Nu-mi vine să cred că Vișoianu e chiar așa de iresponsabil. El a fost doar acela care l-a dus pe Ghiță în America. Nu poate acum să-l lase baltă.

Joe Garlinski, de la Asociația Foștilor Combatanți Polonezi, îmi telefonează să mă invite la manifestația pe care o organizează la Chelsea Town Hall, joia viitoare, în sprijinul acțiunii de eliberare din Polonia și Ungaria.

Marți dimineața, 6 noiembrie 1956

Tot weekendul acesta am fost frustrat de durere și indignare. Sâmbătă după-masă merg la Manya. Îi dau toate amănuntele referitor la cele aflate la Paris în legătură cu revoluția din Ungaria. Îi spun că NATO ne-a refuzat. Îi comunic că soarta Ungariei e pecetluită – aceasta, cel puțin, este părerea conducătorilor țărilor din Europa Răsăriteană. Apusul nu vrea să miște. Sovietele trimit întăriri masive de trupe. Se pregătește o baie de sânge. Manya oferă să ajute. Accept. Deși am toată încrederea în ea, nu-i dau numele niciunuia dintre cei care lucrează activ în rezistență. Cred că nu e necesar și e mult mai bine să exagerez în luarea de precauții decât să fac o indiscreție. Niciodată nu știi cine este spion sovietic.

Duminică, dis-de-dimineață, la orele 4.20 ofensiva rusească începe în Ungaria. Puterile Apusene din nou dovedesc lipsa lor de suflet. Anglia și Franța sunt angajate în agresiunea lor la Suez. America are alegeri. Dumnezeule! Ce tragedie! După-masă, radio Moscova anunță că toată rezistența organizată, a *bandelor reacționare, fasciste*, a fost zdrobită. Luptele, însă, continuă.

Seara din nou la Manya Harari. Prezent un reprezentant al Israelului. Ne vorbește de bravura soldaților israelieni, cărora li se dă prioritate de către manutanța armatei față de ofițerii israelieni. El e șeful Serviciului Aprovizionării Armatei. E în drum spre America pentru strângerea de fonduri. Egiptenii pur și simplu n-au luptat. Toată Peninsula Sinai e ocupată. Gaza a căzut. Bombardamentul anglo-francez continuă.

Sunt teribil de deprimat. Am căutat să-mi dedic viaţa eliberării poporului din care fac parte. Am crezut că această eliberare va veni de aici din Apus, nu direct, dar cu ajutorul Apusului odată ce ne răsculăm. Iată însă că în momentul în care răscoala ungurilor a reuşit, Apusul e „altfel angajat" şi nu oferă ajutorul absolut necesar reuşitei finale. Aş vrea să mă întorc în ţară, să iau şi eu parte la organizarea rezistenţei. Dacă voi cădea, va fi măcar o continuare a sinceităţii dedicării mele. Dacă voi reuşi – şi chiar şi acum când sunt aşa de plin de îngrijorare am un colţ al inimii liniştit, încrezător în dreptatea cauzei noastre – satisfacţia va fi înaltă, va fi satisfacţia îndeplinirii datoriei.

Vorbesc cu Jackie Rolo. Îi împărtăşesc puţin din această luptă internă. Se oferă să mă ajute, să facă orice-i voi cere.

Luni, 5 noiembrie 1956

Masa cu Manya Harari. L-a invitat pe Guy Liddell. Liddell îmi spune că, deşi a dat curs sugestiei mele de a organiza o răscoală generală a Europei Răsăritene primăvara viitoare, cei în drept au găsit că nu este bine să se facă acest lucru. De aceea n-am mai auzit de la el de când ne-a văzut ultima dată (cred că a fost în septembrie anul acesta). Manya ne-a lăsat să vorbim singuri. Acum situaţia este diferită. Răscoala din Ungaria a dovedit că premisele mele erau corecte. E gata să facă o nouă intervenţie. Îi vorbesc de organizarea rezistenţei pe liniile sugerate mie de Basil Raţiu. Liddell va aranja contactul de care am nevoie aici.

Marţi, 6 noiembrie 1956

Îl duc pe Gheorghe Uscătescu[1] de la Madrid la Viorel Tilea. Viorel are o ieşire împotriva lui Gafencu: „Îl voi distruge dacă nu vrea să primească să lucreze la crearea Uniunii Parlamentare

[1] George Uscătescu (1919–1995), eseist şi poet, doctor în filologie şi în drept la Roma. S-a stabilit în Spania, unde a devenit profesor de filologie romanică la Universitatea din Barcelona şi profesor de estetică la Universitatea din Madrid şi a fost distins cu mai multe premii în domeniul culturii (Florin Manolescu, *op. cit.*, pp. 722–724).

Române". Ne-a arătat apoi niște publicații *Chatham House* și documente publicate sub editura Foreign Office care-l arată pe Grigore într-o lumină destul de dubioasă, mai ales în ce privește legăturile lui cu naziștii. „Dacă s-ar da publicitate acestor fapte, a spus Viorel, atunci Gafencu n-ar mai putea să facă pe marele om de stat european liberal."

Marți, 13 noiembrie 1956

Gaby sosește de la Paris. Luăm masa împreună. E foarte impresionată de evenimente. Tragedia Ungariei o copleșește. E într-adevăr rușinos cum Apusul nu face nimic.

Joi, 15 noiembrie 1956

La Harvill Press. Pregătim campania de publicitate pentru cartea mea. L-am propus pe Josten să se ocupe de stârnirea interesului în presă înainte de publicarea cărții. L-au acceptat și-i vor plăti £20.

Ceaiul cu Victor Cornea la Piccadilly Hotel. S-a întors de la Paris. E plin de planuri. A vorbit cu toată lumea acolo. Toți, îmi spune el, au fost plăcut impresionați de personalitatea mea. Rezoluția Congresului a fost mult apreciată și ceilalți români sunt mândri că eu am fost acela care a redactat-o. Gusti Popa găsește că „am fond bun, deși tind să fiu și cu unii și cu alții".

Încerc apoi să-l conving să facem o organizație a tuturor românilor din Anglia. La început îmi dă impresia că e de acord. El însă se gândea la dezvoltarea Comitetului Democrat Român, așa, ca să cuprindă și pe alții. Popa ar fi de acord cu acțiunea aceasta. Când însă a înțeles că eu mă gândesc la Viorel, la Georges-Emile Ilieșcu, la Cârciog etc., Cornea a refuzat categoric: „Vechea ta idee... Degeaba, nu merge. Ăștia sunt oamenii perimați. Compromiși. Au lucrat cu Carol". În zadar i-am atras atenția că el e obsedat de chestiunea Carol, care nu mai are nicio importanță astăzi. Nevoia momentului istoric actual este unirea tuturor forțelor valabile din exil ca să fim gata să sprijinim orice acțiune ce s-ar putea declanșa în România. În zadar. N-a vrut nici să audă. I-am spus atunci: „Tu

eşti mult prea exclusivist. Nu eşti democrat în atitudini chiar dacă te afişezi ca democrat şi crezi în democraţie. Tu însă, nu accepţi ca alţii să fie buni democraţi decât numai dacă sunt de acord cu tine. Oare Tilea nu e bun român?, Iliescu nu e bun român? Dar Cârciog, Daponte etc.? Toţi oamenii aceştia ar intra într-o organizaţie generală care să înglobeze pe toată lumea din Anglia. Astfel, energiile lor ar putea fi utilizate. Ei, însă, nu vor intra niciodată în organizaţia Comitetului Democrat Român pe care ai creat-o *în mod nedemocratic*. În sfârşit, eu rămân pe lângă convingerea mea. Noi trebuie să fim uniţi pentru a da randament bun. Eu voi rămâne naţional-ţărănist leal. Cred că e important să activăm cât mai mult ca naţional-ţărănişti. Dar astăzi se cere mai mult. Ni se cere să colaborăm cu toţi românii capabili să servească ţara. În orice caz, să recunoaştem că nu vedem la fel asupra acestei chestiuni. Eu voi continua şi pe mai departe să propovăduiesc ceea ce cred, să vorbesc în favoarea unirii tuturor exilaţilor români. Vom lucra împreună pe teren de partid. Acolo suntem complet de acord".

Ne-am despărţit. Ultimele mele cuvinte către el au fost: „Victore, nu eşti generos. N-ai generozitate sufletească, o calitate esenţială într-un om politic. Cel puţin aşa cred eu".

Cocktail cu Graner, care aparţine organizaţiei de tipărire de bancnote „de la Rue". El e ungur de origine, cetăţean elveţian, prieten bun al lui Gaby. Mi-a făcut bună impresie şi Gaby îmi spune că şi el mă găseşte inteligent şi modest! Nu ştiam că inteligenţa este calitatea mea cea mai evidentă!?

Miercuri, 21 noiembrie 1956

La George Mitchell. Fac cunoştinţa unui proprietar de vapoare Thomasson şi, după toţi aceşti ani, a lui Hugh Seton-Watson[1].

[1] George Hugh Nicholas Seton-Watson (1916–1984), fiul lui Robert William Seton-Watson, istoric şi analist politic britanic, specializat în Europa Centrală şi de Est şi Rusia. După război a fost profesor de istoria Rusiei la School of Slavonic and East European Studies, University of London, între 1951 şi 1983.

Soția lui e foarte drăguță. Vorbim cu Hugh destul de îndelungat. E indignat de atitudinea Apusului față de Ungaria.

Cina la Victor și Austice Goodman[1]. Discuție îndelungată. Explic, în general, teoria mea asupra comunismului (asanarea unei regiuni mlăștinoase). Cred că au rămas impresionați. Spun lui Austice că Harvill Press dorește să aibă un comentariu din partea fratelui ei Aidan Crawley[2]. Va căuta să aranjeze o întrevedere între noi.

Marți, 27 noiembrie 1956

Randevu cu Stanca Tilea[3] și cu un tânăr student care e în spatele organizației studențești pentru ajutorarea Ungariei. Ne întâlnim la Piccadilly Hotel. John Mitchell Goss are vreo 26–27 ani, fost ofițer în marina engleză, anul doi la „London School of Economics". Nu prea înalt, subțirel, mustăcioară, ochi vioi, pătrunzători. Impresie bună. Liniștit, se exprimă destul de neclar, dar dă o impresie de completă seriozitate.

Îmi spune că el e în spatele întregii organizații. Au peste 300 de voluntari, tineri gata să facă orice, nu numai în Ungaria, dar în orice altă țară de dincolo de Cortina de Fier. Scopul lor este de a combate comunismul *prin acțiune concretă*. Până acum n-au făcut altceva decât să trimită doi tineri pentru a culege informații. Sunt în momentul acesta fie la frontiera Austro-Ungară, fie în Ungaria. Common Cause îi ajută. Le-a dat dreptul de a utiliza birourile lor. Totuși, au mare nevoie de bani.

I-am spus că sunt cu totul de partea lor. Trebuie, însă, să-și facă planuri de lungă durată, pentru că situația actuală politică internațională nu va duce la un deznodământ violent. Eu sunt gata să-i ajut în mod practic atunci când ei intenționează să treacă la

[1] Sir Victor Martin Reeves Goodman (1899–1967), politician britanic, membru al parlamentului și prieten al lui Ion Rațiu.

[2] Aidan Merivale Crawley (1908–1993), fratele lui Austice Goodman, politician britanic și membru al parlamentului timp de mai multe mandate.

[3] Stanca Tilea (n. 1935), a treia fiică a lui Viorel Tilea.

acțiune concretă. Deocamdată, pentru a le demonstra sprijinul meu, le-am dat £25 sterline. Mi-a promis că se va ține în legătură cu mine și că îmi va da de știre de îndată ce vor sosi cei care se găsesc acum în Austria sau Ungaria.

Imediat după masă la Mișu și Sanda Cârciog pentru a face cunoștința a doi tineri români sosiți în Anglia acum cinci zile cu lotul de refugiați din Ungaria. Unul dintre ei, cred că-l cheamă Constantinescu (nici unul, nici altul nu vrea să-și dea numele adevărat pentru că le e teamă de repercusiuni), a fost asistent la Universitatea din București, specializat fiind în chirurgie generală. Vreo 33 de ani, uscățiv, vorbăreț, gata să se laude și să dea rezultatele excepționale pe care le-a repurtat (șef de promoție la externat etc.). Al doilea e de fel din Hotin, stabilit la București ca inginer la Ministerul Agriculturii. Amândoi sunt speriați de forța Sovietelor. Vor să plece din Europa cât mai curând pentru că sunt convinși că rușii vor năvăli, mai curând sau mai târziu, fără nicio șansă de a fi împiedicați înainte de a ajunge la țărmul Atlanticului[1].

La 6.30 la Bunty cu Robert Carnac, avocatul ei. Vorbim de partea care trebuie atribuită lui Giles Playfair în piesa de teatru *Templeton*. Chestiunea trebuie lămurită pentru că H. M. Tennent, Ltd. (Binky Beaumont), cea mai mare organizație de producție teatrală, arată un interes serios în prezentarea piesei noastre. Deși ideea originală a fost a lui Giles, adevărul este că rolul său în cele din urmă

[1] Autorul se referă la chirurgul Constantinescu-Ialomița și inginerul Alecu Flegon (Olec Flegonț), pe care evenimentele din octombrie 1956 i-au surprins în timp ce tranzitau, cu forme legale, Ungaria. Mai târziu, Constantinescu-Ialomița s-a stabilit în SUA, iar Alecu Flegon în Anglia. Potrivit lui Flegon, care s-a destăinuit unui informator al Securității trimis să-l contacteze la Londra în septembrie 1961, „el nu a intenționat să rămână în străinătate, dar aceasta se datorește doctorului Constantinescu-Ialomița pe care l-a întâlnit la Viena. Cu acesta a mers la Legația RPR din Viena unde a solicitat sprijin material. Fiind refuzați, iar el influențat de Ialomița, au plecat la Paris. Acesta, ulterior, a plecat în America, iar el, prin mijlocirea birourilor care se ocupă de refugiați, a ajuns la Londra" (ACNSAS, fond Informativ, dosar 550526, vol. 1, f. 293).

a fost mult mai neînsemnat decât al lui Bunty McNaughton (Jane Cobb) sau al meu. Bunty mi-a scris în repetate rânduri că meritul pentru această piesă este în întregime al meu. Ea exagerează, dar e adevărat că la un moment dat, atât Giles, cât și Bunty voiau să abandoneze piesa. Giles, în definitiv, a abandonat-o. Eu am fost acela care a convins-o pe Bunty să continue. Pe urmă, toate scenariile despre comunism sunt ale mele, sunt direct inspirate și scrise de mine. De asemenea, cuvântarea declamatorie a lui Clive Templeton este scrisă în întregime de mine. Totuși, munca depusă de Bunty este mai mare decât a mea. Ea a fost cea care a muncit cel mai mult. Just ar fi ca Bunty să aibă 50% și Giles și cu mine 25% fiecare.

Miercuri, 28 noiembrie 1956

Masa cu Masters și Ironmonger de la F. W. Berk. Ironmonger scrie la *Sketch and Tatler*. Vrea să-mi vadă cartea. E bun prieten cu Curtiss Berk și îl pasionează teatrul.

La 6 seara începe adunarea de protest „Britain Stands by Hungary" la Royal Albert Hall. Ideea a fost a lui Josten și am susținut-o de la început. The British Atlantic Alliance, de sub președinția contelui Bessborough i-a dat sprijin deplin. Mare succes. M-a interesat să văd că Sir Robert Boothby, Kenneth Young, Clement Davis și Jenny Lee, toți au recunoscut pe față eșecul total al politicii apusene în ce privește revoluția din Ungaria. Arhiepiscopul de Canterbury a declarat fără înconjur că șefii comunismului, șefii Uniunii Sovietice au devenit instrumentul Satanei. Lajos Lederer a vorbit bine și a făcut o sugestie foarte interesantă: „Din moment ce guvernul Kadar refuză observatorii Națiunilor Unite, să se ceară ca reprezentanții Corpului Diplomatic din Budapesta, care sunt observatori la fața locului, să facă un raport în comun asupra situației din Ungaria".

Marți, 4 decembrie 1956

Jeffcote de la Scotland Yard vine să mă vadă. Mă anunță, în mod confidențial, că cei de la Home Office doresc să nu mă mai amestec în chestiuni anticomuniste *de acțiune pe teren*. Voi fi avertizat

formal peste vreo câteva zile. Discut cu Jeffcote situaţia în general şi-i cer sfatul în ce priveşte tânărul student Goss, care se ocupă de ajutor pentru Ungaria. Goss e om de treabă. Autorităţile engleze însă doresc ca aceşti tineri să se lase de acţiune şi să-şi vadă de carte, la Universitate. I-am spus lui Jeffcote că le-am dat 25 de lire sterline şi că urmează să vină să mă vadă cu un plan de acţiune precis. Jeffcote mă sfătuieşte să nu-i încurajez. Nu trebuie, însă, să-i dezamăgesc.

Ar fi bine ca eu să intru în legătură cu grupul căpitanului Finney de la Oxford care este serios şi capabil. În curând, membrii britanici ai grupului lui Hajdu se vor despărţi din organizaţie pentru că Hajdu lasă de dorit. Şi ei ar putea să-mi fie de folos. Jeffcote îmi spune clar că ar vrea să mă vadă acţionând în sprijinul unei organizaţii pentru eliberarea întregii regiuni din Europa Răsăriteană. I-am promis că-l voi ţine la curent cu tot ce voi face, căci dorinţa noastră este să avem sprijinul autorităţilor britanice şi americane. De la ei şi prin ei vom obţine eliberarea noastră.

Joi, 6 decembrie 1956

Tite de la Scotland Yard îmi cere să-mi vorbească. Vine cu asistentul său. Vorbim diverse chestiuni de interes general. Pe urmă îmi dă avertismentul de care-mi vorbise Jeffcote acum două zile. Mi-l citeşte cu grijă dintr-un carnet şi-mi spune că vine din partea subsecretarului de stat de la Interne. Rolul meu în afacerea Opriş i-a plictisit pentru că le-a forţat mâna să-l accepte prin publicitatea ce i s-a dat chiar înainte de a fi avut ocazia să-l verifice. Mi-a cerut să mă abţin de la astfel de acţiuni în viitor. Foarte politicos şi prietenește, i-am spus că-l voi ţine la curent de orice voi întreprinde. Nu pot să mă angajez să nu mai acţionez împotriva comunismului. Este vorba de credinţa mea. I-am declarat că acţiunile mele şi ale altora împotriva comunismului servesc interesele britanice tot atât de mult ca şi pe ale noastre.

Masa cu Noël Bernard la St. James's Club. Băiatul, evident, e foarte mulţumit. Discutăm, în general. Şi Nandriş colaborează la REL. Nimic demn de remarcat. Îi spun doar că nu, nu-l aprob pe Vişoianu.

La cină la noi acasă: Austice și Victor Goodman, Anne și Peter Ryde. Austice îmi spune că fratele ei, Aidan Crawly, încă nu a citit cartea mea, dar că o va face. Ea e foarte entuziasmată pentru a ajuta pe unguri. S-a lansat ideea de a organiza un marș al femeilor britanice de la docuri până la monumentul eroului necunoscut. I-am spus că dacă e gata să o facă organizăm noi demonstrația.

Joi, 13 decembrie 1956

Cer generalului Lazăr să mă vadă pentru că aș vrea să-i cer sfatul într-o anumită chestiune. Mă invită la el la hotel. Ajung acolo la 10.30 a.m. și stăm împreună până la 12.30 a.m. Îi spun de la început că doresc să știu ce crede despre ideea organizării unei Asociații a Românilor din Anglia. Îi spun că mai multă lume de aici din Anglia este de acord că o astfel de asociație ar fi foarte de dorit și că eu aș fi cel mai indicat pentru președinție. În principiu, eu sunt de acord cu această idee, dar aș merge înainte cu ea numai dacă aș fi convins că aș face bine. Evident, sunt măgulit de încrederea ce mi s-a arătat de oamenii mai în vârstă, ca Viorel Tilea și maiorul Iliescu, dar nu țin ca această organizație să fie făcută cu orice preț. Prefer să stau la o parte dacă s-ar risca să stric cauzei naționale.

Lazăr, foarte înțelept, mi-a răspuns: „Nu vă supărați, dar îmi aduceți aminte de o glumă – nu în mod direct, căci nu vreau să vă jignesc, dar pentru că situația este, oarecum, similară. La o petrecere oarecare, lume multă, o doamnă ca să economisească onorariul cam ridicat al unui doctor faimos îi cere sfatul în ce privește anumite dureri abdominale. Doctorul îi spune: «Evident, doamnă, dacă doriți o consultație aici, eu o fac cu plăcere; dar atunci, vă rog, dezbrăcați-vă». Așa și eu, continuă generalul Lazăr, sunt dispus, cu plăcere, să-ți dau părerea mea, dar, te rog, dezbracă-te! Spune-mi în amănunt despre ce este vorba".

Încep prin a-i explica atitudinea mea fermă în sprijinul monarhiei și de respect pentru regele Mihai I, pe care-l consider om serios, pe lângă celelalte considerente monarhice. În consecință, eu n-am făcut nimic și nu voi face nimic împotriva Comitetului Național recunoscut și aprobat de Majestatea Sa Regele. Lazăr

m-a întrerupt şi mi-a explicat că nu e vorba de recunoaştere şi aprobare, ci de *numire*. Majestatea Sa şi-a făcut *datoria* monarhică constituţională – căci nu mai este vorba de drepturi – atunci când a *numit* pe Dl Vişoianu să constituie un Comitet Naţional, care este, în definitiv, guvernul român din exil. Datoria noastră a tuturora aici în exil este de a sprijini *activ* Comitetul Naţional Român, şi nu numai, de a rezista tentaţiei de a-l critica, „or, dv., dle Raţiu, a continuat generalul Lazăr, nu aţi sprijinit *activ* Comitetul şi chiar aţi lăsat ca numele dv. să fie utilizat, în *Românul*, de pildă, pentru a ataca Comitetul şi pe Suveran".

De aici a început o discuţie foarte lungă în care i-am explicat tot cazul Berna. I-am demonstrat, chiar cu lux de amănunte, că ceea ce a afirmat în scris *Românul*, în ce mă priveşte pe mine, în orice caz, este strict adevărat. El era sub impresia că Beldeanu şi consorţii au fost în ligă cu Fărcăşanu şi că au refuzat oferta Comitetului să organizeze apărarea, pentru a da în Comitet. I-am spus, imediat, absolut clar, că această afirmaţie este inexactă. Eu am fost acela care am oferit să organizez apărarea în numele tuturor românilor; dacă am eşuat datorită, exclusiv, refuzului lui Vişoianu, deşi eu îi oferisem să o fac sub egida lui – căci pe el îl preconizasem ca semnatar al „Cuvântului-înainte" în broşura de explicaţie a cazului Berna.

A fost impresionat de acest argument. Mi-a cerut să-i dau amănuntele acestei afaceri, în scris, în ordine cronologică. Lucru care nu prezintă nicio dificultate pentru mine, căci am totul încrustat în acest jurnal de zi. Revenind la chestiunea formării unei organizaţii a românilor din Marea Britanie, îmi spune că ideea în sine e bună. „Aţi putea măcar să fiţi prezenţi, ca de pildă la procesiunea organizată în Whitehall cu ocazia vizitei lui Hruşciov şi Bulganin. Totul însă depinde de cum o porniţi". Ia, apoi, o bucată de hârtie şi îmi demonstrează cum se pot face greşeli enorme pornindu-se de la acelaşi punct printr-o decalare extrem de mică.

„Noi trebuie să rămânem în legalitate. Noi nu putem să contribuim la lupta naţională decât sporind şi întărind prestigiul regelui şi al comitetului numit de rege, chiar dacă acel comitet are scăderi şi greşeli enorme. În consecinţă, nu se poate să creaţi ceva

util, aici în Anglia, dacă nu vă puneți de acord pe această chestiune, în primul rând." Mi-a dat apoi cazul lui [Petrescu-]Comnen, care-l cunoaște pe Papa și care, când a fost întrebat de Comitetul Român, ar fi răspuns: „Da, mi se pare că am auzit că există o astfel de organizație, dar nu sunt în legătură cu ei". O astfel de declarație, a continuat Lazăr, strică acțiunii românești în străinătate mai mult decât toate *Vetrele*, *Legile* și celelalte fițuici scoase de exilați. „Dta, în special, dle Rațiu, chiar dacă n-ar fi nimic de capul dumitale, n-ai voie să faci ceva ce ar putea dăuna intereselor națiunii pentru că ai un nume respectat, cu tradiție în slujba neamului."

I-am răspuns că am căutat întotdeauna să servesc – indiferent de avantajele personale. Și nu intenționez să particip la organizarea românilor din Anglia decât numai dacă facem bine prin această organizație. Ca să se evite orice echivoc, cred că ar fi bine chiar ca organizația din Anglia să anunțe, de la început, că este pentru rege și că recunoaște Comitetul drept organ legal al poporului român, aici în exil.

— Cine ar fi pentru această organizație, mă întreabă generalul Lazăr.

— Organizația Femeilor, Tilea, organizația Anglo-Română de refugiați a lui Iliescu, și diverși alți oameni neafiliați.

— Da, ar fi bine să faceți ceva. Organizațiile acestea există deja. Ar fi cazul să fie puse la treabă bună. Dar organizația lui Cornea?

— Cred că aceea ar fi mai greu de încadrat, cunoscând ideile lui Cornea. Dar voi încerca.

— Cu alte cuvinte, tot ar fi două organizații. Am ridicat din umeri.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să puneți pe hârtie scopurile pentru care ați vrea să vă uniți. Să le circulați, apoi. Să vedeți ce reacție veți avea.

La despărțire i-am vorbit de activitatea mea în domeniul afretajului de vapoare. Părea impresionat.

După-masă la St. James's Club cu Vergotti. E în trecere prin Londra. Îmi povestește fuga servitorilor regelui Mihai de la casa

din Codicote (a lordului Brocket), unde locuia[1]. Era prea departe de cel mai apropiat sat – şase mile. Au fost plasaţi, apoi, de organizaţia lui Iliescu. Regele locuieşte acum la Geneva.

Seara la BBC. Vorbesc cu Cristea. Îmi spune că nu-l mai consideră normal pe Cornea. Are vreo câţiva muncitori în jurul lui, în organizaţia Comitetul Democratic Român. Norman Daniel, se pare, ar fi declarat socialiştilor de stânga, cu care este în strânsă legătură, că singurul democrat din Anglia este Cornea. Cu alte cuvinte, Cornea tot are un oarecare sprijin!? Îi vorbesc lui Cristea de nevoia organizării românilor din Anglia „pentru a fi prezenţi la evenimentele care vor surveni în viitor". E de acord.

La 9.45 p.m. mă duc la postul independent de televiziune la invitaţia lui Ludovic Kennedy. Asist la pregătirea şi prezentarea programului de ştiri care conţine un interviu cu un deputat şi cu vicepreşedintele organizaţiei pentru prezervarea canalelor fluviale din Anglia. Bruden, redactorul-şef, e un om capabil.

Vineri, 14 decembrie 1956

Masa cu Viorel Tilea şi Georges-Emile Iliescu, la Tilea acasă. Vorbim de toate şi nimic. După masă, Viorel începe prin a-mi reaminti că ar fi trebuit să avem această întrunire acum 6 săptămâni. Aşa fusese înţelegerea noastră când ne-am văzut împreună, tot aici la Viorel, cu ocazia vizitei la Londra a lui Barbu Niculescu. M-a întrebat apoi care sunt rezultatele discuţiilor pe care le-am avut cu ceilalţi români din Anglia. Le-am spus adevărul. Am chiar exagerat puţin. Se ridică mult prea multe obiecţii.

[1] Începând cu anul 1951, familia regală a României s-a stabilit în Anglia unde a avut mai multe domicilii. Prima dată au locuit la doamna Thun, prietena reginei Elena. Ulterior, au locuit într-o aripă a conacului Bramshill Hall, ţinutul Hampshire, al lordului Brocket, iar următoarea reşedinţă le-a fost închiriată în primăvara anului 1952 de acelaşi nobil englez în St. Lawrence, zona Codicote, ţinutul Hertfordshire. Reşedinţa se numea Ayot House şi era de fapt o fermă într-un sat mic şi izolat (Diana Mandache, *Exilul regelui*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2016, pp. 54–55).

Șansele de a face o organizație, care să înglobeze pe toată lumea, sunt foarte slabe.

Iliescu a citit apoi o serie întreagă de scrisori în care i se cere să continue *Făclia*. Îmi spune că dacă nu se poate face această organizație unitară din cauza lui, el se dă la o parte. L-am asigurat ca intenția mea este tocmai de a încerca unirea tuturor, *fără excluderi*. Viorel mă întreabă apoi direct: „Ce atitudine am eu față de organizare; o pornim ori nu?". Îi spun tot atât de direct că eu voi sprijini orice organizație românească, și prin muncă și din punct de vedere financiar. Atât timp însă cât anumiți oameni se țin la o parte, eu nu înțeleg să accept nicio funcție importantă în o astfel de organizație. Cred însă că ar fi bine să se facă o ciornă cu scopurile asociației și să se circule ca să vedem reacția oamenilor. În felul acesta vom vedea cine este gata să lucreze pentru o asemenea organizație (este, în definitiv, ideea lui Lazăr, ceea ce ne-ar aduce oarecare sprijin și din partea Comitetului Național Român – sper!).

Atât Viorel, cât și Iliescu sunt de acord. Viorel va pregăti ciorna. Iliescu este foarte dezamăgit. El spune că ar vrea să scoată din nou *Făclia*. Din nou Viorel mă întreabă dacă m-aș angaja să scriu regulat o dată pe lună. Le spun că mi-e imposibil să-mi iau un asemenea angajament pentru simplul motiv că n-am timp. Le spun că a trebuit să abandonez chiar și seria mea de interviuri tocmai pentru că n-am timp. Voi scrie, însă, chiar în primul număr al *Făcliei* dacă vor, căci vreau să demonstrez public că nu mă dezasociez de ea.

Ne despărțim cu sentimentul clar că ei se așteptau la o colaborare mult mai strânsă din partea mea. Ce să fac? Prefer să lucrez cu Partidul Național Țărănesc. Dar cum pot să lucrez cu ei mai strâns când discuțiile noastre de astăzi, ca să nu le mai pomenesc pe cele din trecut, au început printr-o serie întreagă de dovezi prezentate de ei că regele și partidele politice din trecut sunt complet *perimate*.

Marți, 18 decembrie 1956

Masa cu Betty Tilea. Nimic nou. Între ea și Radu totul e sfârșit.

Vineri, 21 decembrie 1956

La masă cu Manya Harari, cu Kerenski, fostul prim-ministru al Rusiei revoluționare în 1917, și tânărul Orchard, care fusese, acum doi ani, la ambasada britanică din Moscova. Kerenski crede că sfârșitul comunismului se apropie cu pași repezi. În Rusia nu mai există oameni care să creadă în ideologia comunistă. Tineretul dorește libertate. Emigrația însă n-are niciun rol de jucat; sau, în cel mai bun caz, unul foarte minor. Când i-am atras atenția că Lenin a venit din exil, mi-a răspuns – cu destulă inconsecvență și nesocotirea faptelor bine stabilite istorice – că se acordă prea multă importanță lui Lenin. Bolșevicii au reușit pentru că, deja înainte de sosirea lui Lenin, existau foarte mulți în Rusia. Ei, și nu Lenin, au fost factorul decisiv.

S-a vorbit mult de misiunea Rusiei în trecut. L-am întrebat dacă el crede că Rusia are o misiune de îndeplinit. Kerenski a început prin a face un lung istoric al mesianismului. L-am întrerupt și am repetat, mai clar de astă dată, întrebarea mea: „După părerea dv. are poporul rus o misiune astăzi sau nu?". Mi-a răspuns: „Da. Are misiunea de a aduce lumii ideea de înfrățire generală (*the Brotherhood of Man*)". Kerenski însă mi-a făcut din nou aceeași impresie penibilă a unui om sfârșit. El e doar un nume astăzi. S-ar putea prea bine ca numele lui să fie încă întrebuințat ca simbol, dar numai atât. Omul e confuz. Se exprimă foarte greu și neclar în englezește. Orchard e un tip foarte interesant. Tânăr, să tot aibă 30 de ani. Are barbă rusească, mare, neagră. Ochi vioi. Se pare că vorbește excelent rusește. Inteligent și bine informat.

S-a vorbit destul de mult de revoluția din Ungaria. Ei confirmă că mulți sovietici au trecut de partea rebelilor. I-am întrebat dacă, în caz că toate țările subjugate din Europa răsăriteană se răscoală deodată, s-ar ridica și sovieticii chiar în URSS? Kerenski a răspuns că *nu*. El nu crede că s-ar putea obține avantaje pentru popoarele subjugate altfel decât pe calea lui Gomułka. Orchard n-a fost tot atât de hotărât în răspunsul său, care a fost și el negativ. „S-ar putea, însă, să se extindă revoluția la unele popoare

ne-ruse". „În felul acesta, rușii mari s-ar uni împotriva ucrainenilor, balticilor etc.", am spus eu. Ambii au fost de acord.

La cină la noi acasă. Invitați Patrick și Stanca Maitland și Roger și Miriam Pilkington. Patrick tocmai sosește de la ultima dezbatere parlamentară înainte de prorogare. E furios pe Ted Heath, the Chief Whip[1], care a exercitat mare presiune în contra fiecărui deputat conservator ce nu s-a declarat în favoarea politicii guvernamentale asupra Suezului. Roger scrie regulat la *Time & Tide*. Am sugerat ca *Time & Tide* să publice articole asupra ideii unei comunități britanice în expansiune (*expanding commonwealth*). Cartea mea, *Policy for the West*[2] a ieșit de la tipar. Sunt foarte mulțumit de aspectul ei exterior. Trimit câte o copie deputaților englezi pe care-i cunosc personal.

Luni, 24 decembrie 1956

Sărbătorim Crăciunul potrivit tradiției românești. Familia mea plus Johnny și Ileana Troiano[3], Sally Brass, Peter și Anne Ryde, Ella Cassing, Nina Horne, Victor Cornea, Nini și Mia Prodan și Ioana Tilea. Atmosferă foarte plăcută. Cornea tot vrea să-mi vorbească politică. Am evitat. E încântat însă că i-am dat și lui un exemplar din cartea mea.

---

[1] Chief Whip, coordonator cu rolul de a asigura prezența la vot în parlament a membrilor unui partid.

[2] *Politică pentru Occident*, carte apărută la Editura Harvill, a fost scrisă de Ion Rațiu pe baza cercetărilor pe care le făcuse anterior pentru o altă carte, *Moscova sfidează lumea*. Lucrarea a fost scrisă înainte de revoluția maghiară din 1956, Rațiu dorind să explice în volum care ar trebui să fie reacțiile Occidentului față de propaganda și imperialismul Moscovei. În *Politică pentru Occident* Rațiu a anticipat, de exemplu, consolidarea unor poziții geostrategice ale URSS care va avea loc mulți ani mai târziu, precum invadarea Afganistanului sau rezistența regimului comunist în Vietnam.

[3] Ileana Troiano, născută Tilea (n. 1928), fiica cea mare a lui Viorel Tilea, căsătorită cu Ion (Johnny) Troiano.

1957

Joi, 3 ianuarie 1957

Masa cu Manya şi cu Riţă Precup. Vorbim de recepţia pe care Dinu şi Ruth Daponte sunt gata să o dea în onoarea mea (judecătorul Sir John Hargreave urma să mă prezinte invitaţilor).

Crede că ar fi mai bine dacă o asemenea recepţie e dată de Collins. Sunt de acord. Informez apoi pe Ruth că trebuie să renunţ „pentru că Harvill Press nu e gata să plătească costul recepţiei".

Glasul Patriei[1] îmi vine acum pe mai multe adrese.

---

[1] *Glasul Patriei*, ziar al Comitetului Român pentru Repatriere, cu sediul în Bucureşti şi Berlin-Pankow. Comitetul a editat ziarul în format mic, de trei ori pe lună. Rolul publicaţiei a fost să prezinte exilaţilor români din Occident noile condiţii de viaţă din RPR şi succesele economice şi sociale obţinute de regimul comunist. De asemenea, obiectivul a fost să-i convingă pe românii din exil să revină în România, promiţându-li-se amnistierea infracţiunilor (cu excepţia omuciderilor). A fost tipărit între decembrie 1955 şi septembrie 1972. Articolele publicate în acest ziar nu au avut efectul scontat, românii din exil numindu-l *Glasul Trădării* sau *Glasul Minciunii*. Pe lângă *Glasul Patriei*, Comitetul de Repatriere a coordonat şi o emisiune radiofonică, în timpul căreia se transmitea „muzică naţională" ori se citeau la microfon articolele din ziar. Ion Raţiu a primit ziarul de la persoane fictive care aveau drept adrese diferite căsuţe poştale din Bucureşti (Stejărel Olaru, *Cei cinci...*, pp. 134–136). Locul publicaţiei *Glasul Patriei* a fost luat de *Tribuna României*, începând cu anul 1972 şi până în decembrie 1989.

Inclusiv pe adresa „Traian Ionescu"[1] și între alți expeditori s-au adăugat Nedic L. (c.p. 41) și Kantan P. (c.p. 42).

6–20 ianuarie 1957

În Austria la ski, la Hochsölden. Fac cunoștința unui profesor de origină austriac, de la Oxford, drul Benenson. De asemenea, Kindersley, asistent universitar la Cambridge (Trinity College), care tocmai a fost numit la Foreign Office (Russian Research Dept).

Duminică, 13 ianuarie, sosește Noël Bernard și cu soția sa, Eva. Stă o săptămână întreagă și ne vedem zilnic. La început am fost de părere că a venit să-mi ceară ceva. Săptămâna însă s-a scurs întreagă fără ca să-mi vorbească politică decât în mod incidental.

La sosirea la Londra găsesc o mulțime de scrisori de felicitări pentru cartea mea, de la englezi și români. Ceea ce m-a bucurat cel mai mult a fost comentariul lui George Serdici din Suedia. Îmi scrie: „odată cu această carte se naște un nou și promițător om de stat român, căruia îi întrevăd un strălucit viitor pentru binele scumpei noastre țări și bucuria prietenilor săi, între care mă mândresc de-a mă putea număra". Chiar dacă lauda lui e exagerată sunt fericit să o primesc pentru că dorința mea cea mai fierbinte rămâne întrebuințarea energiei și talentului meu, cât o fi, în serviciul poporului român.

Marți, 22 ianuarie 1957

Gaby sosește la Londra. E îngrijorată. Sarcina nu merge prea bine și doctorii cred că acum suferă de diabet. Intră la London Clinic. Îl văd la gară pe tânărul Hollingworth, studentul care a organizat ajutor pentru revoluția din Ungaria. Îi spun că prietenul lor din Austria nu a venit să mă vadă cât timp fusesem la Hochsölden. Mi-a răspuns: *„There was a reason for his not coming"*!?[2]

[1] Traian Ionescu, nume fictiv folosit de Ion Rațiu pentru a primi corespondența din România cu scopul de a evita cenzura, fapt cunoscut însă de Securitate.

[2] „A avut un motiv să nu vină" (în lb. engl.) (n. red.).

După-masă, prietenul lui, Goss, îmi telefonează la birou, dar nu mă găseşte prezent. La ceai la Manya Harari. Marjorie Villiers acolo. Mergem împreună la Collins pentru cocktail party-ul pe care-l dau în onoarea cărţii *Policy for the West*. Collins este cea mai importantă casă de editură din Anglia. Ian Collins, şeful societăţii, fusese logodit cu Austice Crawley (Goodman). Tip simpatic, bărbat frumos, viril. Are două fete de măritat; ambele lucrează la editură.

Am aranjat să iau masa cu Sir Norman Brook după ce-mi va citi cartea. Nandriş, Titinica Iliescu şi Viorel, dintre români. Alţii n-am invitat. Titinica îmi spune: „Te felicit din toată inima; succesul tău se va reflecta şi asupra noastră". Nandriş rămâne complet mut. Nu face niciun comentariu. Viorel mă laudă din nou. S-a servit şampanie. Semn foarte bun. Collins n-ar face cheltuieli inutile dacă n-ar şti că şansele cărţii mele de reuşită sunt bune. De altfel, mi se spune că deja acum, înainte de data publicării, librăriile cumpără stocuri importante de cărţi.

Iau cina cu Elisabeth la Prunnier.

Vineri, 25 ianuarie 1957

La Viorel la masă. Mă întreabă de la început ce vreau să fac în legătură cu „World Council of Democracy". Când îl lansez? I-am spus adevărul: „Până acum nici nu m-am gândit la aşa ceva". Viorel îmi spune că e gata să tatoneze el terenul. E sigur că propunerea mea, făcută în cartea mea *Policy for the West*, de a se crea un Consiliu Mondial al Democraţiei, are toate şansele de reuşită. El, Viorel, va vorbi cu oamenii politici pe care-i cunoaşte şi-mi va da, apoi, de ştire de reacţia lor, *atâta timp cât eu sunt* de acord ca el să o facă. I-am spus clar că pe mine nu mă interesează cine lansează această organizaţie. Eu vreau doar să o văd în existenţă. Viorel vede „Consiliul Mondial al Democraţiei", luând forma unei organizaţii de indivizi din lumea întreagă. Eu văd, mai degrabă, o organizaţie cu participarea guvernelor ţărilor democrate, sau cel puţin cu participarea partidelor democrate din lumea întreagă.

Viorel îmi spune apoi că s-a organizat un Comitet Britanic pentru Europa Liberă. Dintre englezi mi-a dat numele lui Walter Elliot și Clement Davies, fostul lider liberal care a acceptat președinția. Dintre exilați sunt el, Viorel, Raczyński, Ripka și Gelsey pentru unguri[1]. Nu i-am spus, dar cred că alegerea lui Gelsey e ridicolă. Altfel, mă bucur foarte mult că a reușit să facă acest lucru. Depinde acum în ce fel se organizează și de ce fonduri pot să dispună pentru activitate.

Vorbim apoi de români. Îmi spune că-l va ataca pe Cornea în *Făclia* pentru afirmația publicată în *La Nation Roumaine*[2] că „Rumania Democratic Cttee" a activat foarte mult în timpul războiului. Adevărul este că n-a activat deloc pentru că maiorul Back, reprezentantul guvernului britanic pentru a menține legătura cu românii antifasciști, nu le dădea voie să se afirme ca români în niciun fel. Chiar un articol bun al lui Cornea despre Maniu nu a putut fi publicat luni de zile până când Viorel n-a intervenit la maiorul Back. Poate Cornea nici nu știe că publicarea articolului, în cele din urmă, se datorește lui Viorel. „Aici în Anglia, a continuat Viorel, numai noi, Free Romanian Movement am activat pentru că noi nu depindeam de banii plătiți de maiorul Back. Promisiunile făcute mie n-au fost respectate de către guvernul britanic, dar nici de oprit să activez n-au îndrăznit să mă oprească după ce au întrerupt alocația ce-mi dădeau"[3].

---

[1] Autorul se referă la Edward Bernard Raczyński, fostul președinte al Poloniei în exil, Hubert Ripka, fostul membru în guvernul cehoslovac din exil și baronul maghiar Alexander Henri Marie de Gelsey.

[2] *La Nation Roumaine*, publicație în limba franceză care a apărut în Franța în perioada 1948–1973. *La Nation Roumaine* a fost îngrijit la apariția sa de Romulus Boilă și sprijinit financiar prin intermediul Fondului Național Român, al cărui depozitar a fost Alexandru Cretzianu.

[3] Autorul se referă la perioada din timpul celui de-al Doilea Război Mondial când Viorel Tilea a înființat organizația Mișcarea Română Liberă. Despre activitatea acestei organizații și relația cu autoritățile britanice reprezentate de maiorul J.L.P. Back vezi și Ion Rațiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile...*

Mi-a spus, apoi, că cel mai important lucru aici în exil este să *nu* aparţii niciunui comitet. În România, astăzi, a avut confirmare, numele pomenite sunt: Gafencu, Tilea şi Gherman. Nimeni altul. Nimeni nu vorbeşte de Comitet şi nici de Ligă. Toată lumea e împotriva regelui (nu l-am contrazis, deşi eu nu cred că are dreptate). Viorel continuă să se cramponeze de ideea că e om politic român important. E imposibil de constatat dacă are dreptate sau nu. E evident pentru mine aici că Viorel e viguros şi activ. Continuă cu metodele lui cam pe sub mână (îmi spune, de exemplu, că a oferit lui Bernard să facă interviuri cu parlamentari britanici pentru că mă anunţase deja de intenţia lui după ce îi spusesem eu că nu voi mai face niciun interviu la BBC. Adevărul este că nu mi-a vorbit de acest lucru niciodată. El, pur şi simplu, văzând că interviurile mele au succes, a căutat să mă înlocuiască! Dar..., n-a mers).

Vineri, 1 februarie 1957

Ieri, joi, 31 ianuarie 1957, Sanda Stătescu vine să mă vadă. Îmi spune că Silviu Crăciunaş va veni din moment în moment. Mi-a arătat scrisori din ţară care confirmă plecarea lui la „sfârşitul lunii ianuarie". Avem o discuţie în ce priveşte rolul lui Crăciunaş. Ea e de părere că informaţiile ce le va aduce ar fi utilizate de *germani* mai bine decât orice altă naţiune. Englezii n-ar fi interesaţi, iar americanii prea tergiversează. În fine, francezii nu sunt destul de serioşi. I-am spus foarte clar: „Eu cred că Silviu Crăciunaş poate să servească interesele neamului numai dacă aduce informaţii care ar putea facilita declanşarea unei revoluţii reuşite. Noi, românii, nu putem să ne răsculăm singuri. Informaţiile mele, pe care le am direct de la conducerea rezistenţei din Ungaria, arată că ungurii intenţionează să se ridice împreună cu polonezii în viitorul apropiat, dacă nu în 1957, în 1958, în tot cazul. Crăciunaş, presupunând că ar aduce informaţii precise în ce priveşte existenţa unei rezistenţe reale în ţară, ar putea da o contribuţie nepreţuită. În acest caz, însă, tot ce aduce el din ţară trebuie să rămână în posesia noastră a românilor şi să nu fie predat străinilor.

Sanda nu prea a fost de acord. Evident, ea nu mă vede pe mine în postura de coordonator al unei răscoale românești, deși n-o spune pe față. N-am insistat. Am rugat-o să mă țină la curent cu evenimentele. Doresc să-l văd pe Crăciunaș de îndată ce sosește din țară și înainte de a vedea pe oricine altul. Să discutăm întâi situația și să decidem, apoi, ce e de făcut.

Sâmbătă, 2 februarie 1957

Lederer îmi telefonează să-mi spună că *Policy for the West* va fi recenzată în *Observer* de către G.F. Hudson și că „voi fi încântat" (*You'll be very pleased. I should have written much more about it, but could hardly have improved on what Hudson wrote*[1]).

Duminică, 3 februarie 1957

Alegeri generale în România. Listă unică, dar cu prezența mai multor candidați *necomuniști*. Ziarele *Sunday Times* și *Observer* publică recenzii foarte favorabile cărții mele. Poate e o coincidență, dar ziua alegerilor din România se dovedește a fi o zi extrem de importantă în viața mea politică. Acolada primită din partea celor mai mari ziare săptămânale engleze confirmă dreptul meu de a contribui la discuțiile în jurul politicii lumii libere.

Seara sosește cumnatul meu, David, împreună cu logodnica sa, Mary. Sunt evident, încântați și impresionați de recenzia din *Sunday Times* pe care o citiseră deja în tren.

Luni, 4 februarie 1957

Editura Harvill e încântată de criticile publicate ieri asupra cărții mele. Manya Harari îmi cere să mergem pe la diverși librari din Londra. Mai întâi fac cunoștința unui domn Hoare din Berkeley St., apoi Pitts de la Hatchards. Golanz de la Whitehall Bookshop, șeful librăriei Princes Arcade Bookshop, dl Loader de la *Times Bookshop* în Wigmore St., șeful librăriei de la Selfridges

[1] „Vei fi foarte mulțumit. Ar trebui să scriu mai mult, dar cu greu se poate depăși ce a scris Hudson" (în lb. engl.) (n. red.).

şi dl Wilson de la Bumpus. Toţi au fost foarte culanţi şi gata să mă ajute cu publicitatea.

Miercuri, 6 februarie 1957

Masa cu Derek Patmore la Casa Pepe. Vorbim mult de cartea mea. Derek a citit-o şi e încântat de ea. Spune chiar că e mai importantă decât cartea lui Sir Arthur Bryant, *The Turn of the Tide*: *„That one, however interesting, looks back; yours looks forward, and very constructively"*[1].

El pleacă în curând în Turcia. Turcii sunt extrem de politicoşi faţă de el. A scris, de altfel, diverse articole asupra acestui subiect. Vrea să mă prezinte ambasadorului Turciei la Londra. Îmi povesteşte, apoi, diverse episoade extrem de interesante din vremea războiului. M-a interesat, mai ales, să aflu că la un moment dat Maniu fusese gata să plece din ţară. Nu ştiusem acest lucru.

La BBC. Transmit interviul meu cu Nicholas Carroll. Mi se face reproş de Coca Davis şi Sanda Stătescu că nu le-am dat cartea mea. Le-am atras atenţia că aproape niciunul dintre cei cărora le-am trimis cartea, cu dedicaţie, prin poştă, nu mi-au răspuns nici măcar să confirme primirea ei. A trebuie să trag concluzia că românii nu vor să primească ceea ce am scris. „Faptul că am îndrăznit să scriu, evident, îi insultă. Prefer, deci, să nu mai insult şi pe alţii şi nu mai trimit nimănui."

Cornea m-a atacat din nou. Se pare că nu fac nimic fără „avizul prealabil al lui Tilea" şi că tind să devin „o nouă ediţie a lui Tilea". I-am spus că vorbeşte prostii. În realitate, aproape că nu-l văd deloc pe Tilea. E păcat însă că el – Cornea – e aşa de obsedat de trecut, de Carol şi de Tilea. După ce am vorbit mai răspicat a devenit mai rezonabil. Mi-a spus că el consideră drept posibilă intrarea lui într-o organizaţie care să cuprindă pe toţi românii din Anglia, fără excepţie, dacă o astfel de unire ar duce la o recunoaştere oficială, sau cvasioficială din partea autorităţilor competente

[1] „Oricât de interesantă, aceasta priveşte înapoi; a ta priveşte înainte şi este foarte constructivă" (în lb. engl.) (n. red.).

britanice. Cred că e un mare pas! Mi-a povestit apoi despre activitatea grupului „Romanian Democratic Committee". O nouă serie de cinci tineri au fost trimiși la Școala Sindicală. El, Cornea, transmite la Vocea Americii interviuri cu acești tineri veniți de la școală. Mi-a povestit, apoi, ce impresie bună i-a făcut Vișan, care rămăsese în Danemarca. E același Vișan care venise în primul rând la mine și pe care nu l-am mai văzut după ce îmi făcuse o impresie detestabilă și după ce primisem raportul confidențial din partea Branșei Speciale Scotland Yard (Mr. Tite). Acest exemplu arată cât de bună e judecata lui Cornea asupra oamenilor.

Sosit acasă, Ion Opriș mă așteaptă. E foarte agitat. Crede că e urmărit. Trei oameni l-au așteptat aseară. La sfatul meu a raportat totul poliției și apoi, pe la 10.35 p.m., l-am însoțit acasă. N-am văzut pe nimeni. După ce m-am despărțit de Ion, însă, am văzut doi tineri în umbra portalului unei case de peste drum, din imediata apropiere a locuinței lui Ion. M-au măsurat de sus în jos, dar atât. Nu cred că e vorba de comuniști; mai degrabă cred că sunt „teddy boys"[1].

Joi, 7 februarie 1957

Sanda Stătescu îmi telefonează dis-de-dimineață să-mi spună că a primit confirmarea plecării lui Crăciunaș. Scrisoarea îi este adresată aici la Londra, 363, Chelsea Cloisters, și e datată 29 ianuarie 1957. Aștept cu nerăbdare sosirea lui.

Sâmbătă, 9 februarie 1957

Primesc, cu poșta de dimineață, textul recenziei, difuzată de Radio Europa Liberă, pe care Viorel Tilea a scris-o despre cartea mea *Policy for the West*. E foarte favorabilă și generoasă. Îi telefonez

[1] Teddy Boys sau Ted, cu echivalentul feminin Teddy Girls sau Judies, reprezintă un fenomen din zona „subculturii" britanice, apărut la începutul anilor 1950 ca efect al Rock'n'Rollului american, având vestimentație, coafuri și comportament specifice. Numit inițial Cosh Boys, în 1953 *Daily Express* impune denumirea Teddy (n. red.).

îndată şi-i spun că-i sunt recunoscător şi mişcat. Într-adevăr, Viorel a legat apariţia cărţii mele de moartea lui Gafencu şi a evocat pe dr. Ioan Raţiu şi pe Ion Codru-Drăguşan.

La cocktail la Bunty McNaughton. Robert Carnac e prezent. Bunty îmi oferă 25% din piesa de teatru *Templeton*. Accept. Lloyd Lamble, actorul australian, care vrea să joace rolul „Lock", vorbeşte mult, mai ales despre comercializarea piesei. Sunt grozav de plictisit. La plecare îi spun lui Bunty, clar de tot, că trebuie să rămână fidelă idealurilor care au făcut această piesă de teatru posibilă.

Joi, 21 februarie 1957

Un alt nume se adaugă la cei ce-mi expediază *Glasul Patriei*. E tovarăşul M. Postelnicu, c.p. 63, Bucureşti, 1.

Cina cu Gaby Bentinck. Îmi povesteşte viaţa interesantă a soţiei lui Peter Thorneycroft, Clara. Măritată cu un conte italian, Clara, foarte tânără şi extrem de frumoasă, e nefericită. Intră în cercul lui Ciano şi devine ultra-mondenă. Pleacă cu un sicilian în Sicilia în timpul războiului şi apoi apare în Londra, tot frumoasă dar fără niciun ban. Trăia cu un sculptor – pictor italian –, tip infect. Întâmplarea face să-l întâlnească din nou pe Peter Thorneycroft, care fusese prima ei dragoste înainte de a se fi căsătorit. Peter îşi părăseşte nevasta şi copilul şi se căsătoreşte cu Clara. Se pare că mai e şi foarte inteligentă şi amuzantă.

Vineri, 22 februarie 1957

The Jewish Observer publică o recenzie mare a cărţii mele. Deşi nu sunt de acord cu punctul de vedere adoptat de critic e clar că se dă importanţă de prim ordin cărţii mele. Vorbeşte de „doctrina Raţiu" şi prezintă o convorbire imaginară între Eisenhower şi mine. Ei bine, şi fără niciun înconjur, dacă acest fel de a discuta cartea mea continuă, atunci, fără îndoială am adus o contribuţie serioasă gândirii politice contemporane.

Neven du Mont îmi telefonează să-mi spună că „party-ul" său, dat în onoarea mea, a fost un mare succes; multă lume i-a scris

special să-i mulțumească și să-mi aducă elogii. Dna Claude Beddington i-a spus că ar vrea să dea o mică recepție în onoarea mea de îndată ce Julia McCarthy, corespondenta în Europa a ziarului *New York Daily News*, sosește la Londra. Dna Beddington, mi se spune, este proprietara firmei de tabac „Abdulla". Du Mont îmi spune apoi că și dna Eve Palmer ar vrea să dea un „party" pentru mine și să-l invite pe primarul din Kensington.

La 12.15 a.m. sosește tânărul Fitzgerald Robinson să mă vadă. Îl las să-mi vorbească. Tip interesant, dar curios în același timp. Din când în când vorbește în franțuzește, apoi mi-a povestit tot ce a făcut în legătură cu revoluția din Ungaria utilizând a treia persoană pentru a se descrie pe el însuși. În fine, e clar că omul are dificultăți financiare. Pretinde că a cheltuit foarte mulți bani și că astăzi acești bani nu-i sunt restituiți. De asemenea, el nu vrea să dea numele celor cu care lucrează în Austria și Ungaria, ceea ce l-a pus într-o situație delicată cu organizația „Students Aid for Hungary" (în special cu John Goss). În momentul de față el e gata să plece din nou în Austria, are deja un „jeep" cumpărat etc. Așteaptă însă să primească scrisoarea că reprezintă organizația studențească. Dacă n-o primește până luni, 25 februarie, el tot pleacă fără ea. M-a întrebat, apoi, dacă sunt dispus să-l ajut din punct de vedere financiar; dacă sunt dispus să plătesc pentru informațiile pe care le obține pentru mine (lista celor 8 întrebări puse); dacă aș dori să trimit pe cineva în Austria cu el, care să împartă cheltuielile de drum (benzină, ulei etc.).

La toate aceste cereri am răspuns foarte frumos, dar foarte ferm. Eu nu sunt în măsură să ajut, deși îi doresc tot succesul. I-am spus că dacă crede în ceea ce face va reuși. Și să nu se lase dezamăgit chiar dacă va trebui să aștepte ani de zile. Stanca și John Goss îmi spun că încă nu li s-a confirmat că se poate avea absolută încredere în Fitzgerald. În consecință, omul trebuie să fie circumspect. Eu n-am niciun punct de vedere precis. Sunt în expectativă, deși omul face impresie bună.

Duminică, 24 februarie 1957

Arthur Butler, corespondent parlamentar al ziarului *News Chronicle*, cu nevasta şi Johnny Troiano cu Ileana la cină. Arthur e băiat simpatic. Tânăr, fost student la London School of Economics. Membru „fabianist" al partidului laburist. Vorbeşte cu mult entuziasm de prof. Martin White şi Manley. Se referă mult la noua catedră de „relaţii internaţionale". Există doar la Abbeystwith (înfiinţată de E.H. Carr) şi la LSE. (P.S.: Carr justifică Sovietele în editorialele lui din *Times*!) Pe McKitterick, editorul cărţii *Fabian [Colonial] Essays*, nu-l găseşte deloc excepţional.

Ileana îmi spune că Viorel a decis să-mi dea mie corespondenţa lui tăicuţu (dr. Ioan Raţiu). Sunt încântat. Îi spun însă Ilenei că fiecare generaţie îşi are problemele ei. Eu nu cred că e bine să trăim prea mult în trecut. Pentru moment, deşi ţin foarte mult la familie şi sunt foarte mândru de ea, cred că trebuie să muncesc pe alt tărâm, să contribui la convingerea Apusului asupra importanţei eliberării Răsăritului Europei. La bătrâneţe însă aş vrea foarte mult să scriu o istorie a familiei.

Luni, 4 martie 1957

Ieri după-masă – duminică, 3 martie – a avut loc întrunirea (căreia Stoe i-a spus astăzi „de masă") a organizaţiei lui Cornea. Am fost exact 12 oameni, 11 bărbaţi şi o femeie. Am reţinut numele unui oarecare *Melin*, fost muncitor la B'gham, recent operat şi cam bolnav, *Romaşcanu*, inginer mecanic la industria de aviaţie (pare deştept, câştigă bine). *Precul*, din Basarabia de origine (Bălţi), abia sosit de la şcoala sindicalistă; *Flegon,* inginerul, fost la Ministerul Agriculturii, acum sosit din ţară, *dr. Iacobescu* din Portugalia, care vrea să se stabilească aici în Anglia şi care a fost prezentat de Victor Cornea drept membru al partidului social-democrat român; tânărul bucătar ajutor la Savoy, al cărui nume îmi scapă, şi *Vârgolici*. Dacă mai adăugăm pe Cornea şi pe mine, mai rămân trei prezenţi neînregistraţi pe retina memoriei mele.

Cornea e un tip megalomaniac, dacă nu chiar paranoic. Până acum aveam îndoieli. Acum însă sunt sigur. Ne-a invitat la

22 Nassington Road în Hampstead. Casă săracă, apartament extrem de simplu și nici nu prea curat. Avea însă o cameră cu masă mare, în jurul căreia ne-am așezat cu toții. Pe pereți erau atârnate doar două fotografii: una, Cornea vorbind în fața microfonului la Congresul Internaționalei Verzi de la Paris, și cealaltă, Cornea luând interviu lui Ion Opriș aici, la Londra.

A vorbit apoi de democrație. L-a invitat pe Iacobescu să vorbească despre rostul sindicatelor. Mică discuție. Precul afirmă că, dacă sindicatele servesc cauza muncitorească, de ce nu se face mai mult pentru muncitori, pensii, ore de lucru etc.? I-am răspuns eu pe lung și m-am folosit de ocazie să salut inițiativa lui Cornea căci o găsesc, din punct de vedere educativ, foarte bună. Am vorbit de rostul sindicatelor, de importanța unei conștiințe politice active, de nevoia de activitate în cadrul metodei de guvernământ democratice. Cuvintele mele au fost primite foarte călduros. S-a servit ceaiul și, apoi, am plecat.

Bunty îmi spune că Binky Beaumont a respins piesa de teatru *Templeton*, dar că vrea să facă un film pentru televiziune. O încurajez.

Joi, 7 martie 1957

Lionel Bloch îmi spune la telefon că Finnigan de la Overseas Service BBC a citit cartea mea, e foarte impresionat, a avut confirmarea din partea lui Alfred Robens că mă prețuiește foarte mult, și că e gata să înceapă (peste vreo două săptămâni) o serie de cuvântări și discuții cu mine la radio. Sunt încântat. Bruce Miller va face recenzia la radio.

Anne Ryde îmi cere să încerc să găsesc un post unui tânăr jurnalist refugiat ungur, Robert Gatti. Vorbesc cu Rentoul, șeful secției maghiare de la BBC, care este imediat de acord, deși eu îi pun în vedere că nu pot să iau nicio responsabilitate, căci eu nu-l cunosc pe Gatti personal.

Masa cu Bunty McNaughton la Chez Victor. O remontez căci e deprimată de refuzul lui Binky Beaumont de a prezenta piesa de teatru *Templeton*. După-masă la hotelul Rembrandt cu Mișa

Papirnik ca să-l vedem pe Ghiță Ionescu. Valence sosește și ea ceva mai târziu. Vorbim de federația jurnaliștilor. Rămânem înțeleși că noi cei din Anglia suntem gata să activăm din nou, cu condiția ca să ni se plătească suma necesară pentru salariul unei secretare și pentru papetăria de birou indispensabilă. Am face un buget precis și ne-am limita la el. Dacă s-ar ivi vreo ocazie potrivită pentru o acțiune utilă, am prezenta un buget ad-hoc, din nou pe baze strict comerciale.

Ghiță s-a interesat apoi de mersul diverselor activități ale exilaților. A fost pus la curent de existența noii grupări, de sub președinția lui Clement Davies și cu colaborarea activă a lui Walter Elliot, Glenville Hall, Ripka, Raczyński și Tilea. I-am spus că, dacă vor reuși să strângă banii ce li s-au promis, atunci această nouă organizare va da rezultate foarte bune. Ar putea chiar să devină versiunea britanică a organizației americane „Free Europe". M-a amuzat să-l aud pe Mișa Papirnik afirmând că vechiul comitet al exilaților (al cărui membru, din partea românilor, este Gou Constantinescu), *nu face absolut nimic*.

Ghiță îmi spune apoi că ANEC-ul se gândește să-și deschidă birouri la Londra[1]. Mă întreabă dacă aș fi dispus să lucrez, îmi pune în vedere că s-a discutat numirea – pentru relațiile cu presa – a lui Josten. Mișa Papirnik l-a atacat pe Josten, deși într-un mod foarte civilizat – îl găsește un fel de glumă politică. Muncește, e serios și eficace în publicistică, dar nimeni nu-l consideră „persona grata" în politică, pentru că prea s-a băgat în toate ciorbele. Eu îi spun lui Ghiță că, din experiența mea, l-am găsit pe Josten foarte satisfăcător, dar evident, eu n-am nicio calificare să mă pronunț asupra acceptabilității lui politice. În ce privește reprezentarea ANEC-ului i-am spus că n-am nimic împotrivă, deși aș dori să se facă prin birourile din Londra ale Federației FIJL. Prin legăturile mele cu Josten ne-am putea folosi și de serviciile lui.

[1] Activitatea filialei din Londra a ANEC a fost urmărită de rezidența DIE după ce s-a luat la București hotărârea deschiderii unui dosar de obiectiv, în octombrie 1960, ANEC Londra având numele conspirativ *Piccadily*.

Am vorbit, apoi, și de cartea mea. Mișa a fost plin de laude, iar Ghiță a spus textual „singurul adevărat succes în exil de care am auzit (*the only real success story, here în exile, I know of*)". Mi-a cerut o copie. I-am dat-o, cu inscripția „prietenului meu..." și i-am spus: „Nu cred că meriți ce ți-am scris, dar așa sunt eu plin de încredere în tine". Mi-a răspuns că-i va face recenzia în *România*[1]. Mi-am exprimat neîncrederea „Vișoianu nu-ți va da permisiunea să o faci"! Am râs amândoi. M-a impresionat să-l aud pe Ghiță ținând un adevărat discurs asupra sentimentului de frustrare de care suferă toți exilații din America. Se pare că nimeni nu-i ia în seamă, nimeni nu-i ascultă.

Vineri, 8 martie 1957

Adevărată zi importantă pentru mine. *Times Literary Supplement* publică o recenzie impresionantă a cărții mele, căreia îi spune: „required reading for western politicians"[2]. Bunty îmi telefonează și-mi spune că succesul meu e asigurat și că mari lucruri mă așteaptă. Ea întotdeauna a avut încredere în mine!

Miercuri, 13 martie 1957

După cină la Cârciog. Frații Galia, Alexandru cu soția și Harry Cordero, co-redactorul revistei *The Metal Bulletin*. Larry Galia îmi spune că Ion Opriș se plânge de mine: ar fi afirmat că m-am ocupat de el atât timp cât mi-a fost util și acum îl neglijez. Am rămas extrem de surprins și îndurerat.

Duminică, 17 martie 1957

La cină la noi, Sanda și Mișu Cârciog, Ion Opriș, Diana Corbally și Jackie Rolo. La un moment dat, discuția este îndrumată în

[1] *România*, publicație periodică a Comitetului Național Român care a apărut la New York în perioada 1956–1971. Publicația a fost sprijinită financiar de Comitetul Național pentru o Europă Liberă (Free Europe Committee), iar în primii ani de apariție Ghiță Ionescu a fost secretar de redacție (Florin Manolescu, *op. cit.*, p. 626).

[2] „O lectură necesară pentru politicienii occidentali" (în lb. engl.) (n. red.).

aşa fel încât Ion Opriş confirmă, în mod indirect, că se plânge împotriva mea. A spus chiar: „Eu ştiu prea bine că publicitatea ce s-a dat cazului meu a folosit ţării, dar mie personal mi-a stricat foarte mult. Luric (rugbistul), care n-a vorbit cu nimeni când a rămas în Anglia, o duce foarte bine. Astăzi aproape că şi-a terminat şcoala specială de televiziune pe care o face, fiind întreţinut tot timpul de autorităţile engleze. El primeşte totul. Eu trebuie să muncesc". Regret nespus că are o astfel de atitudine. Ce să-i faci, el încă nu înţelege nevoia de a lucra în viaţă.

Vineri, 22 martie 1957

Primesc o scrisoare de la Stan Codrescu, tânărul român care l-a împuşcat pe Şeţu. Mă roagă să le trimit buletinul agenţiei noastre de presă.

Duminică, 24 martie 1957

Familia Ryde la noi la masă. Rénée Dubois, procurorul general al Elveţiei, care a condus procesul împotriva celor patru români (Beldeanu etc.) anul trecut, s-a sinucis. Se afirmă că ar fi făcut-o în urma unor indiscreţii făcute Franţei asupra Egiptului. Spionaj.

Marţi, 26 martie 1957

În drum spre casă mă opresc la Sanda Stătescu la Chelsea Cloisters. Îmi spune că Silviu Crăciunaş a reuşit să iasă din România şi se găseşte acum la Viena. Îmi va da de ştire de îndată ce a hotărât cu Basil Raţiu ce e de făcut. Îi pun în vedere că e important ca nimeni să nu obţină informaţii de la Crăciunaş înainte de a sta de vorbă cu mine[1]. În orice caz, eu nu forţez lucrurile.

[1] Silviu Crăciunaş a ajuns la Viena pe 23 martie 1957 şi a doua zi i-a telefonat Sandei Stătescu, care se afla la Londra. Aceasta, deşi rugată de Raţiu să-l izoleze pe Crăciunaş de alţi români interesaţi să ia legătura cu el înaintea lui, precum Basil Raţiu, i-a trimis o scrisoare lui Crăciunaş cu „instrucţiuni" din partea lui Basil Raţiu, care i-a solicitat lui Crăciunaş acelaşi lucru: să nu se întâlnească cu nimeni înainte de a se vedea cu el.

Sâmbătă, 30 martie 1957

Sanda vine la noi acasă. Vorbim împreună cu Silviu Crăciunaș (la Viena) prin telefon. E plin de gratitudine. Îmi spune că de luni de zile se gândea la mine ca la „binefăcătorul" său. Rămânem înțeleși cu Sanda să nu facem nimic înainte de ajungerea la o înțelegere cu Basil Rațiu, care este singurul complet informat despre misiunea lui Crăciunaș. Sanda îmi cere din nou bani. Refuz[1].

Vineri, 5 aprilie 1957

Cocktail la Paul Johnson de la *New Statesman and Nation*. Îi vorbesc de Joseph de Maistre și suntem de acord că e bine să provoci puțin în jurnalistică. Murgu vine să mă vadă[2]. Din nou e plin de complimente pentru succesul cărții mele.

---

[1] Una din frământările lui Crăciunaș a fost cea legată de bani. Lipsit de generozitate, zgârcit, Crăciunaș a strâns bani încercând să profite de orice situație care i-ar fi adus venituri suplimentare. În fiecare raport adresat Securității a alocat lungi și laborioase explicații privind nevoia de a primi sume mari pentru realizarea misiunii sale în Occident. Din momentul plecării din țară, în perioada cât a activat ca agent secret, Crăciunaș a fost permanent susținut financiar de Securitate care a transferat sume de bani importante la Viena sau la Londra în acest scop. De exemplu, între noiembrie 1957 – ianuarie 1961 Crăciunaș a primit 8 500 de dolari, o sumă considerabilă la acea vreme, în această sumă nefiind incluși banii oferiți regulat fostei soții, care a rămas în România. Abia în 1969, după ce s-a analizat valoarea rapoartelor sale, Securitatea a tras atunci concluzia că agentul lor urmărește „să ne stoarcă de bani".

[2] Vizita lui Ion Murgu făcea parte din strategia lui de a se apropia de Ion Rațiu. În februarie 1957, Murgu le-a explicat ofițerilor de Securitate tactica pe care a adoptat-o în ceea ce privește integrarea sa în cercul de prieteni al lui Ion Rațiu și al altor români aflați în exil la Londra. Astfel, potrivit lui Murgu, „la contactele ce au avut loc în Londra cu Rațiu Ion și Iliescu Gh. aceștia au avut o atitudine normală, neputându-se observa până în prezent aspecte suspicioase, aceasta datorându-se faptului că contactele, ori de câte ori au avut loc, au fost făcute în baza unor probleme naturale, iar discuțiile purtate nu au depășit formele normale care ar fi putut trezi suspiciuni." Murgu a încercat să nu pară insistent „tocmai pentru a asigura o apropiere normală" de Ion Rațiu (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 1, f. 332).

La cină la noi acasă. Dna Villiers, de la Harvill Press, Anthony Lejeune, coredactorul revistei *Time & Tide*, Mike Bailey, abia sosit din Persia unde lucrează la Consorţiul de Petrol din Abadan, şi Godfrey & Eve Pilkington. Atmosferă foarte plăcută. Lejeune e hotărât în favoarea unei acţiuni susţinute de informaţii şi propagandă.

Sanda Stătescu îmi spune la telefon că n-a reuşit să adune bani din altă parte. Deci, pot eu să-i dau un nou sprijin pentru Crăciunaş? Cum deja eu am dat peste £800, refuz. Nu înţeleg să ajung o vacă de muls.

Miercuri, 10 aprilie 1957

Brutus Coste[1] îmi telefonează. Ne întâlnim la St. James's Club. Om înalt, svelt, cu ochi inteligenţi. Vorbim vreo două ore. Iată punctele principale:

1. Numirea reprezentantului de Presă al organizaţiei ANEC s-a efectuat în urma presiunii lui [Štefan] Osuský. Deşi Coste l-a susţinut pe Josten, în urma recomandării mele, Osuský s-a opus categoric (se pare că Josten l-ar fi atacat violent în trecut şi chiar l-ar fi acuzat de înaltă trădare. „Josten e om de-al lui Beneš" spune Osuský). În consecinţă, a fost numit Dargas (polonez, fost redactor al săptămânalului la care am contribuit şi eu în perioada 1945–1947, *International News Agency*). Coste este însă gata să lucreze cu Josten în mod practic şi să-i aducă o subvenţie de cca $150 pe lună. L-am susţinut pe Josten, nu din punct de vedere personal, *care nu mă interesează*, ci pentru că el este un jurnalist calificat, capabil şi extrem de muncitor.

2. ANEC-ul nu este *creaţia* sau, mai bine zis, *ideea* lui Coste, dar el e foarte entuziast susţinător, secretar general şi „factotum". Îi spun că la început nimeni nu-i dădea nicio atenţie aici. Astăzi,

[1] Brutus Coste (1910–1984), diplomat. A fost însărcinat cu Afaceri la Legaţia României din Washington şi la cea din Lisabona (1933–1946). S-a stabilit în SUA şi a activt ca secretar general al Organizaţiei Naţiunilor Captive Europene (1954–1965).

însă, oamenii politici pe care-i cunosc sunt gata să asculte când le vorbesc de ANEC. Coste îmi spune apoi că se duce la adunarea generală de la Strasbourg și că s-ar bucura dacă m-aș duce și eu. I-am spus că aș face-o cu mare plăcere *dacă aș fi invitat să merg* – nu altfel. I-am spus, însă, că nu mă aștept la o asemenea invitație. Coste îmi declară că el ar vrea ca eu să fiu unul din cei doi delegați permanenți români ai ANEC-ului aici la Londra. Celălalt să fie Gou Constantinescu. Îi spun că aș accepta cu plăcere, dar că sunt convins că Vișoianu se va opune numirii mele.

3. Despre exilul românesc Coste n-are decât decepții. Vorbește foarte frumos de Gafencu, „care nu s-a simțit bine în America pentru că nu stăpânește limba engleză suficient de bine. Ceea ce spunea atât de frumos în franțuzește, și atât de inspirat, dădea o impresie mult mai pedestră când o spunea în englezește". Dintre ceilalți români tot Vișoianu e cel mai bine. „*Niculescu e escroc.* L-a escrocat de bani pe generalul Rădescu – care, la rândul său, îi obținuse de la Malaxa. Ce afaceri? Niculescu nu face nicio afacere. Trăiește din bani, acumulați, în felul acesta, prin escrocherie, de la generalul. Noi nu mai vorbim deja de vreo cinci ani de zile. Fărcășanu e un om slab – cam megaloman. Merge cu Niculescu. Cornel Bianu e un dezastru. Complet incapabil. Doar Augustin Popa mai merită să fie luat în seamă. Se exprimă prost în limbi străine, dar în românește are un oarecare sens. Ceilalți nu contează. Sunt toți marionete."

Am rămas cam surprins de acest scepticism și impresionat să aud, de la un om așa de ponderat în atitudini și temperat în expresii, condamnând pe așa-zișii conducători ai exilului în termeni atât de neechivoci. A revenit la Vișoianu: „Vișoianu nu e un conducător de mase. Nu e un om politic de suprafață. Nu e capabil să stârnească un entuziasm sau o lealitate dezinteresată. El se ferește, fuge de oameni. E făcut să fie om de comitet, ministru de Externe etc... În orice caz, Vișoianu e capabil de muncă serioasă și activitate pozitivă, dar nespectaculară".

Nu m-am putut stăpâni și l-am întrebat, râzând, pe Coste: „Bine, dacă ăsta e caracterul adevărat al lui Vișoianu, de ce se

cramponează de preşedinţia Comitetului? De ce nu se dă la o parte?". Nu mi-a răspuns. Am râs amândoi.

De generalul Lazăr, Coste mi-a spus: „E un prost".

— Dar se înţelege cu Vişoianu.

— Nicidecum.

Coste mi-a vorbit, apoi, mult de nevoia de a întrebuinţa oameni noi. „Cei bătrâni nu mai corespund. E greu să-i faci să-şi dea seama de acest lucru, dar avem nevoie de oameni care să fie capabili să prezinte problemele în englezeşte *perfect*." Mi-a vorbit de cartea mea, de legăturile şi reputaţia mea. „E cazul să lucrăm împreună, fără nicio pretenţie de recunoaştere oficială." Leontin Constantinescu este un alt om extrem de capabil (a fost recent numit profesor la Universitatea din Strasbourg?!) Acesta este felul cel mai potrivit de a se lucra pentru binele neamului. În ce priveşte situaţia internaţională suntem complet de acord:

a. împotriva neutralizării Europei Centrale. Mă întreabă de ce Viorel este pentru această soluţie. Îi dau numărul de telefon al lui Viorel.

b. pentru întărirea şi unificarea Europei Apusene, care apoi să ceară eliberarea Europei răsăritene. Resursele de oameni calificaţi şi materii prime ale Europei sunt *mai mari* decât ale URSS sau Statelor Unite.

c. pentru combaterea comunismului sub toate formele lui. Condamnăm nesocotinţa cu care polonezii din exil se entuziasmează pentru Gomułka. (cei din Polonia, da, au dreptul să o facă, pentru că e o soluţie parţială, e un „faute de mieux", dar cei din exil trebuie să revendice *toate* drepturile naţionale. Intransigenţă în această privinţă).

d. Pentru o activitate *urgentă* anticomunistă a puterilor apusene. Apărarea apusului depinde de umbrela atomică americană. Această umbrelă va dispărea în curând, atunci când Sovietele vor ajunge la aceeaşi dezvoltare tehnică. Menţinerea forţelor armate convenţionale este esenţială după acel moment de echilibru atomic.

Răgazul de a clădi puterea Europei, *ca să fie egală forței Rusiei*, nu se va extinde peste acea dată. Ne-am despărțit, cred, încântați unul de altul.

După-masa la 67, Elm Park Gardens, London, S.W.10. Mulțumită dnei Harboard, pe care am cunoscut-o la George Mitchell, am fost invitat să fac cunoștința dnei Lannes, discipola lui Gurdjieff. O figură distinsă, parțial doar de ascet. Părul cam cărunt cu o șuviță aproape în întregime albă izvorâtă din cărarea ce-o are pe partea dreaptă a capului. Fața smeadă, cam palidă. Ochii inteligenți, liniștiți, te privesc stăruitor, din dosul ochelarilor mari, fără rame în jurul sticlei. M-a întrebat de ce mi-am exprimat dorința de a o cunoaște. I-am descris felul cu totul întâmplător al contactului meu cu cartea lui Gurdjieff, *All and Everything*. Interesul stârnit și recunoștința rostului acestei cărți. Felul în care am cunoscut-o pe Edna Tynstra și legătura stabilită cu Stella Kent mulțumită ei. Participarea mea activă în grupul Stella Kent al doctorului Maurice Nicoll.

— Ceea ce îmi spui prezintă interes „istoric". Eu vreau să știu *de ce*?

— Fără îndoală că la evaluarea motivelor care determină acțiunea mea nu sunt destul de obiectiv și tind să văd doar motive „superioare"...

— E inevitabil.

— Cred că vreau să învăț; doresc să știu mai mult.

Mi-a spus să vin la ședințele unui grup care activează deja de mai bine de un an și care începe un nou ciclu în ziua de 30 aprilie la Addison Crescent.

Cina cu Robert Carnac și Michael Norten la Bunty McNaughton. Îmbrăcat într-un pulover, cu un fular în jurul gâtului, Michael mi-a făcut o impresie foarte bună; e vorba de un om simplu, direct, sincer. Va pregăti scenariul pentru piesa *Templeton*.

Vineri, 12 aprilie 1957

Masa cu Viorel la L'Aperitif Grill. La masa vecină armatorul Ivanović cu Vlajc și cu Ripka. Viorel îmi explică de ce el e pentru

neutralizarea Europei Centrale. E o acceptare a unor propuneri făcute, la origine, chiar de către Soviete. Se dovedeşte în felul acesta cetăţenilor din Europa Răsăriteană că Apusul nu se dezinteresează de soarta lor, impresie creată căci Apusul nu a ajutat revoluţia din Ungaria. Dacă s-ar cere retragerea trupelor sovietice din aceste ţări, atunci se eradichează această impresie dezastruoasă. I-am spus lui Viorel că nu sunt de acord: **a.** pentru că Răsăritul European nu depinde, în aspiraţiile spre libertate, de activitatea teribil de dezamăgitoare a Apusului şi **b.** pentru că, dacă această propunere ar fi acceptată, şi trupele americane ar fi retrase din Europa, am rămâne la cheremul Sovietelor, care ar putea înainta oricând ar dori-o. Accept însă argumentul, dacă aş putea să fiu *sigur,* că ruşii nu vor accepta propunerea apuseană de neutralizare a Europei Centrale. Efectul psihologic al unui asemenea demers diplomatic, asupra Europei Răsăritene, ar fi bun, chiar şi dacă nu este factorul principal al luptei pentru libertate, fără a duce cu sine slăbirea militară catastrofală ce s-ar produce prin retragerea americanilor. Viorel ţine mult ca să vadă cartea mea publicată peste tot. Îmi promite că va vorbi cu Harold Nicolson, Gooch, Wareham şi Walter Farr de la *Daily Mail.*

Sanda îmi telefonează. Îmi cere din nou să-i dau £200 pentru ea şi pentru Silviu Crăciunaş. Când îi spun că nu pot să o fac mă acuză chiar de cămătărie. Plin de revoltă, o întreb: „Nu ţi-e ruşine să-mi spui mie un asemenea lucru? Păcat că nu am expresiile tale de admiraţie şi lealitate până la moarte pe care mi le-ai făcut când ţi-am avansat cei £800, ca să putem face ieşirea lui Silviu posibilă". Pun receptorul la loc. Cinci minute mai târziu îmi telefonează din nou şi-şi cere iertare.

Sâmbătă, 13 aprilie 1957

La Sanda acasă, la Chelsea Cloisters. Îi pun în vedere că sunt dispus să-i ajut, dar că e necesar să-mi explice situaţia clar; să-mi spună ce plan de acţiune trebuie luat şi cum se vor replăti sumele de bani care mi se cer acum. Eu nu pot să-mi iau un aranjament

față de nimeni dacă nu mi se arată cum se poate face restituirea. După o discuție îndelungată ne înțelegem: **1.** Sanda să plece la Viena, vineri, 19 aprilie. Eu să-i obțin biletul de avion. **2.** Eu să plec la Viena, miercuri, 24 aprilie. **3.** Să vorbim cu Basil Rațiu la Paris; să căutăm să-l facem să vină și el la Viena. **4.** Îndată ce l-am văzut pe Silviu să decidem ce e de făcut. În tot cazul, el trebuie, curând după aceea, să se prezinte autorităților americane, care l-au trimis în România, și să clarifice situația. Iau toate măsurile necesare: bilete de avion, viză etc.

Duminică, 14 aprilie 1957

Sanda îmi telefonează cam agitată. Îmi cere să-i vorbesc lui Basil Rațiu la Paris, să-i spun de planul nostru. Îl obțin pe Basil la telefon imediat. Îi spun că aș dori ca el să meargă să-l vadă pe Silviu imediat. Basil îmi răspunde că nu poate obține viza. Imposibil. Îmi fac datoria să-l întreb: „Poți să-l ajuți pe Silviu cu ceva bani?". Din nou îmi răspunde că îi e imposibil pentru că lucrurile s-au încurcat complet. El a intrat în legătură cu contactul lui de la americani care a venit imediat cu avionul de la Washington. I-a cerut $5 000, pentru că are o obligație morală să asigure plătirea tuturor datoriilor lui Crăciunaș. Americanul a răspuns că o va face de îndată ce va fi pus în legătură cu Silviu Crăciunaș. Cum Sanda nu i-a dat adresa, n-a putut să o facă. Americanul, supărat foc, a plecat. L-am întrebat pe Basil cum Dumnezeu a putut el să facă un asemenea lucru când înțelegerea noastră explicită a fost ca Silviu să nu contacteze pe nimeni și noi să nu vorbim cu absolut nimeni înainte de a ne fi sfătuit noi între noi și de a fi luat o decizie în comun? Mi-a vorbit de obligații morale etc. A încurcat-o. Nu puteam să insist la telefon. I-am spus că Sanda va pleca vineri și eu miercurea viitoare și că, de îndată ce-l voi fi văzut, el se va prezenta la americani. După aceea Basil îl va putea ajuta informându-l de toate contactele americane în cauză.

E extraordinar cum omul ăsta nu s-a putut ține de o înțelegere extrem de simplă. Eu l-am scos pe Silviu din țară. Nimeni nu urma să-l vadă sau să fie informat de sosirea lui, înainte de a fi

avut ocazia să-l văd eu. Iată că Basil vorbeşte cu americanii fără ca să-mi spună măcar că o face. Îi spun acest lucru Sandei. Ea afirmă că n-a ştiut nimic de chestiune.

Luni, 15 aprilie 1957

Sanda îmi telefonează extrem de alarmată. A primit o scrisoare de la Basil care o ameninţă cu represalii dacă nu-i dă *imediat* adresa lui Silviu Crăciunaş pentru a fi transmisă americanilor. Îmi spune, de asemenea, că a vorbit azi-dimineaţă la telefon cu Basil care e foarte insistent. E vital pentru interesul lui Silviu ca adresa lui să fie trimisă în plic lui Basil chiar astă seară. Îi spun Sandei: „Nu i-o da. Înţelegerea noastră a fost alta". Dar Sanda e speriată. Îi e teamă. Îmi spune că va pune adresa în plic aşa cum îi cere Basil. O întreb: „De ce ţi-e frică, Sanda?" Nu reuşeşte să-mi dea un răspuns coerent. Îmi va telefona din nou.

9 p.m.: Sanda îmi telefonează din nou. Îmi spune că a primit o telegramă de la Basil în care îi cere insistent să trimită adresa lui Silviu Crăciunaş. Îmi comunică, de asemenea, că a răspuns lui Basil, tot telegrafic, şi a dat adresa cerută. I-am spus:

— Ai făcut o mare greşală, din punctul tău de vedere, ca să nu mai vorbim de faptul că nu ai luat în seamă sfatul precis pe care ţi l-am dat.

— Ce puteam să fac? Basil mi-a spus că periclitez viitorul lui Silviu, că americanii sunt furioşi.

— Adevărul este că nu sunteţi în stare să vă onoraţi obligaţiile luate. În ce mă priveşte, Basil n-are absolut nicio scuză. Înţelegerea noastră a fost absolut clară. Nimeni nu-l va vedea pe Silviu Crăciunaş înaintea mea, doar tu şi Basil. Din moment ce Basil nu poate să meargă la Viena, el n-are dreptul să contacteze pe nimeni *fără să obţină aprobarea mea expresă*. Pe tine, Sanda, te-a speriat, te-a şantajat, şi tu ai căzut victimă. Dându-i adresa, ţi-ai făcut ţie un rău. Basil a vorbit cu americanii; le-a cerut $5 000. Când i s-a cerut adresa lui Silviu, bineînţeles, n-a putut să o dea. Pentru el, deci, situaţia devenise imposibilă. Trebuia necondiţionat să poată furniza adresa. *Ergo* ameninţările împotriva ta. Acum nu mai are

niciun rost să mergem la Viena. Din punct de vedere național chestiunea Crăciunaș nu mai prezintă același interes. Ar fi fost un lucru să-l fi prezentat noi autorităților americane, engleze etc. E cu totul altul să-l prezentăm după ce agenții acestor țări l-au interrogat și purecheat peste tot.

Mi-a vorbit, apoi, mult despre colaborarea pentru viitor. I-am spus: omul e cu totul liber să facă ce vrea. Cred însă că toată chestiunea a fost mânuită tragic. Silviu e acum un mic agent pe care Basil îl livrează în mâna americanilor. Dacă eu aș fi fost convins, după ce l-aș fi văzut, că ceea ce are de spus este important, el ar fi fost prezentat direct membrilor guvernelor aliate drept conducător important al rezistenței din țară. Acest lucru nu mai poate fi realizat. Din punct de vedere național, deci, valoarea lui a fost enorm micșorată.

— Ce se va întâmpla în viitor, după ce va fi interogat de americani, vom vedea. S-ar putea ca tot să mai fie valoros, *nu însă pe același plan.*

Ar trebui să refuz să-i mai dau biletul de avion ca să-i dau o mică lecție. Voi căuta să o fac să-și dea seama cât de greșit a acționat, neurmându-mi sfatul, când avea obligația morală fermă față de mine, dar îi voi da biletul cu toate acestea. E păcat că nu se poate lucra cu majoritatea românilor din exil. Oarecum le lipsește tăria de caracter necesară pentru a produce serenitate și calm într-o situație dificilă. Dar, ce să-i faci, așa suntem, așa trebuie să ne acceptăm unii pe alții. Dacă Basil s-ar fi ținut de înțelegerea avută, noi am fi ajuns într-o poziție strategică extrem de importantă. Totul a fost compromis de slăbiciunea omului. În ultimul moment tot am fi putut salva situația dacă Sanda ar fi refuzat să dea adresa, orice presiuni s-ar fi făcut împotriva ei. Și această ultimă șansă a fost pierdută din cauza slăbiciunii Sandei. Păcat și iar păcat!

Joi, 18 aprilie 1957

Deși eram complet îndreptățit să refuz să mă mai ocup de chestiunea Crăciunaș, din moment ce Basil și Sanda nu și-au ținut angajamentul precis luat față de mine, i-am dat ieri Sandei

biletul de avion retur pentru Viena. La cererea mea, m-a lăsat să citesc scrisorile primite de la Basil Raţiu şi să iau cu mine acasă voluminoasele scrisori de la Silviu Crăciunaş.

Din scrisorile lui Basil se desprind două lucruri:

a. că Basil nu a pregătit terenul *deloc* în vederea sosirii lui Silviu. Eforturile pe care le-a făcut pot să fie descrise *de amator*. Evident că ele au fost depuse abia *după* anunţarea sosirii lui Silviu Crăciunaş la Viena. Or, corect ar fi fost ca totul să fie pregătit în cel mai mic amănunt pentru această eventualitate. Deja în noiembrie anul trecut el a ştiut precis că banii ceruţi de Silviu au sosit la Bucureşti. Deja în ianuarie 1957 a fost informat categoric că Silviu a plecat la drum. Chiar dacă ar putea să fie scuzat că n-a luat nicio măsură, pentru eventualitatea sosirii lui Silviu în noiembrie 1956, nicio explicaţie nu poate să justifice carenţa lui după ce plecarea lui Silviu din Bucureşti a fost anunţată. Astfel Silviu a sosit. Paşaport pentru el n-a fost pregătit, iar Basil e imobilizat la Paris, căci nu şi-a obţinut din timp viza pentru Austria.

b. că Basil, e confuz, pripit, nedecis şi lipsit de judecată limpede. Dacă nu suferă de toate aceste defecte atunci e urmărit de un nenoroc fantastic, căci numai o înlănţuire de evenimente extraordinar de nefavorabilă ar putea să explice atitudinea condamnabilă adoptată de Basil în această chestiune. La început a sugerat ca Silviu să se prezinte la elveţieni şi să ceară de la ei un paşaport şi viză pe numele de Savel Cristea; să meargă în Elveţia unde să stea ei doi de vorbă. Această soluţie nu a putut să fie aplicată pentru că elveţienii erau gata să-i dea viză, dar nu *paşaport*. Pe urmă a rămas ca Basil să aranjeze plecarea lui Silviu la Paris. N-a fost capabil să o facă, dar tot acest timp a fost de părerea ca Silviu să nu se prezinte la ambasada americană. Când însă a auzit că Sanda şi cu mine vom merge la Viena să-l vedem, Bazil a intrat în panică şi a insistat că e absolut esenţial ca Silviu să se prezinte la americani şi ca el, Basil, să transmită adresa lui Silviu americanilor. El, Basil, contactase deja pe Geo (Georges, agent american?), i-a cerut $5 000 şi s-a cam certat cu el când acesta, deşi venit special

de la Washington, nu a fost gata să facă plata decât dacă i se dă adresa lui Silviu imediat. Basil nu putea să o facă pentru bunul motiv că nu o avea. În fine, după ce adresa lui Silviu i-a fost transmisă, Basil scrie că eu nu trebuie să mă îngrijorez, că înțelegerea cu mine va fi respectată (!?) și ne dă binecuvântarea lui pentru călătoria noastră la Viena.

Din scrisorile sale, Silviu apare un om cu totul diferit. Vizionar, preocupat de problemele mari ale generației noastre, a lumii contemporane și a însăși ideii centrale a existenței, pare oarecum lipsit de un sentiment al realității. Când vorbește de cele 9 volume de cărți politice – filosofice – și de cele 4 volume ale operei sale literare dă impresia că nu-și cunoaște limitele puterii de care dispune. Sunt convins că are putere creatoare. Mă îndoiesc însă că evaluarea puterii sale de producție e justă. Sper însă că va reuși să facă mult în direcția ce și-a ales. Când vorbește de descoperirile făcute de el, în cursul anilor lungi petrecuți în celulă, singur cu gândurile lui, spune că el a dezvoltat o nouă filosofie, mai bună decât oricare sistem dezvoltat până acum, în ultimii cinci mii de ani, de către cei cca 20 de mari gânditori ai omenirii. Se referă apoi la descoperirea făcută de el a celor 12 izvoare ale fericirii și la o serie de invenții tehnice, cea mai importantă fiind problema utilizării forței gravitației pentru producerea electricității. În toate aceste pasaje, Silviu demonstrează o imaginație extrem de bogată, o ingeniozitate și inventivitate vie care nu poate fi descrisă decât sub aspectul unei alternative fatidice: sau are trăsături de geniu sau frizează megalomania, paranoia sau chiar nebunia.

Un lucru însă se desprinde clar. Silviu trebuie să fie un suflet excepțional de generos, curajos și de sine stătător. Onest, leal, viguros. Sunt enorm de curios să-l văd și să-l cunosc. Îmi spune prin Sanda că ne-am cunoscut la Cluj unde eram chiar prieteni. Eu nu-mi aduc aminte. Afirmă că tatăl lui și tatăl meu fuseseră prieteni foarte buni și colaboratori pe vremea când noi eram copii. Sper, din tot sufletul, ca Silviu să se dovedească a avea toate calitățile și cât mai puține din defectele indicate în scrisorile lui.

Ar fi bine să putem colabora împreună pentru binele neamului. Alăturez aici câteva extrase din scrisorile trimise de Silviu Sandei, în care se referă direct la mine.

Sosit la Viena la 23 martie

27 martie 1957

Silviu Crăciunaș – Savel Cristea

... Binefăcătorului meu, care ți-a dat banii de drum, îi stau la dispoziție cu absolut tot ce va dori. Nu voi uita ce suflet mare a avut pentru un simplu necunoscut, cum eram eu pentru el. Recunoștința mea va fi până dincolo de marginile cerului față de toți cei care au fost buni cu mine. Cu cei răi ne vom răfui la momentul potrivit, dar cu metode superioare, nu ordinare, de mahala...

1 aprilie 1957

Călătorit prin Ungaria sub identitatea de Endrédi Pál. Pag. 16: Cu bunul nostru prieten din Londra doresc foarte mult să am lungi convorbiri, să-i vorbesc despre tema cărților și articolelor mele... Sunt de acord ca agenția lui să aibă jumătate din beneficii, este firesc aceasta. Pag 17: Te rog vorbește din partea mea (fără să forțezi cu nimic rugămintea) cu amicul nostru cu care am vorbit la telefon sâmbătă seara, alături de tine. Îl rog să-mi deschidă un mic credit pe timp limitat și-l asigur că totul îi va fi restituit, inclusiv suma din noiembrie 1956. Nu m-aș simți bine sufletește să am datorii, mai ales față de un om atât de binevoitor și rar întâlnit... E vorba de maximum 3–4 luni.

10 aprilie 1957

La universitatea din Cluj am avut un coleg apropiat și chiar prieten, Ion Rațiu, fiul avocatului dr. Rațiu din Turda. Nu cumva este chiar Iancu Rațiu? Știu de mult că Ion Rațiu era nepotul lui V.V. Tilea și, după ce și-a terminat studiile la Cluj, unchiul său l-a chemat în Anglia. Ar fi o surpriză uluitoare, ceva ce numai mie mi se poate întâmpla. Dacă are timp, aș ține foarte, foarte mult ca Iancu să vină aici, cum îmi anunți tu în scrisoare. Te rog,

transmite-i că-i stau cu totul la dispoziție, fără condiții. A avut sufletul și inima atât de larg deschisă față de mine, încât simt că am pentru totdeauna datorii de recunoștință față de el, ceva de neuitat. Datoriile mele de recunoștință nu sunt ceva apăsător pentru inima mea, ci sunt bucurii că există oameni care mi-am arătat bunătate și încredere în ceasurile cele mai grele. Eu sunt un om care nu uit niciodată așa ceva.

Sper – nu, îl rog pe Bunul Dumnezeu, – ca să nu regret niciodată că am făcut sacrificii așa de mari ca să-l ajut. I-am dat Sandei un bilet de avion retur (£46) și ceva bani de buzunar (£30) când, de fapt, *nu sunt în fonduri*[1].

Azi am primit o carte poștală de la tata expediată din Băile Herculane. Îmi spune că se întoarce acasă și că se va opri, în drum, și pe la Mircea[2], la Timișoara. Apoi: „te felicit pentru lucrarea făcută".

---

[1] Silviu Crăciunaș a îndemnat-o permanent pe Sanda Stătescu să obțină și alte sume de bani pentru el, în special de la Ion Rațiu, care, așa cum mărturisește în jurnal, nu avea bani în acel moment. Aceasta a ajuns la Viena pe 19 aprilie cu sprijinul financiar al lui Ion Rațiu, dar fără a avea asupra ei alți bani solicitați de Crăciunaș. Pentru a scoate în evidență sacrificiile financiare pe care le trăiește în timpul misiunii sale, Crăciunaș a mai inventat un scenariu, anume că serviciile secrete britanice îl testează și sub acest aspect, notând în raportul către Securitate din noiembrie 1957 că Sanda Stătescu „a încercat să vină mai repede și să-mi procure un împrumut, dar nu a reușit fiind refuzată. Se vede că cei din spatele ei doreau să-mi vadă reacțiile și să mă țină cât mai apăsat, să accept cât mai ușor propunerile lor mai târziu" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 63, f. 2).

[2] Mircea Rațiu (1923–2011), inginer electromecanic, fratele lui Ion Rațiu. A fost urmărit de Securitate „fiind suspect că desfășoară activități de spionaj în favoarea serviciului de spionaj englez, fiind folosit de către fratele său, Rațiu Iancu, fugar în Anglia". În martie 1958, spre exemplu, Securitatea din Timișoara a informat Direcția I de faptul că „agenta *Sanda Predescu* a Reg. MAI Cluj a fost marșrutizată în orașul Turda la familia lui Rațiu M., care în acel timp se afla și el la părinți, reușind astfel agenta să facă cunoștință cu el. În discuții, Rațiu Mircea i-a relatat agentei că el a fost scos din învățământul superior de două ori pe motiv de caracterizare ca reacționar notoriu. S-a

E sigur că a auzit de cartea mea *Policy for the West*. Sunt încântat. Este cadoul cel mai frumos pe care aş fi putut să i-l fac acum la bătrâneţe. Parcă-l văd. Sfătos, lăudându-mă tuturor prietenilor în care poate avea încredere. Dincolo, de departe, el nu poate vedea multele şi marile mele defecte. Vede însă rezultatul activităţii mele naţionale şi e mândru de ea. Dea Domnul ca ceea ce fac să contribuie la alinarea greutăţilor ce-l apasă acum la bătrâneţe.

Sf. Paşte – Duminică, 21 aprilie 1957

Sunt la Worcester cu Elisabeth, Indrei şi Nicky[1] la cumnatul meu, preotul anglican Christopher Pilkington. Emilienne Lecuyer, tânăra franţuzoaică de care ne-am ataşat cu toţii aşa de mult, ne-a părăsit ca să accepte un post la societatea de aviaţie Jersey Air Lines.

Primăvara anului acesta marchează abandonarea, de către Marea Britanie, a ficţiunii că este mare putere. Publicarea raportului Sandys asupra problemei „Apărării" (White Paper on Defence) nu mai lasă nicio îndoială. Marea Britanie se repliază, reduce sumele cheltuite la rubrica militară a bugetului în aşa fel încât să corespundă posibilităţilor economice reale ale ţării. Rămâne de văzut dacă această măsură e înţeleaptă sau nu. Rezultatul se va vedea însă abia peste o generaţie sau chiar două.

Pentru noi, cei veniţi din Europa răsăriteană, problema devine mai simplă. Salvarea noastră depinde, acum, aproape exclusiv, de atitudinea Americii. Acest fapt e regretabil, căci Anglia şi chiar şi Franţa au o mai mare înţelegere pentru noi şi problemele noastre. Totuşi e mai bine să ştim unde stăm şi să recunoaştem

---

lăudat către agentă că el cunoaşte 90% din industria noastră metalurgică şi este la curent cu toate noutăţile, că pe el îl pasionează călătoriile pe tren la cl. II-a întrucât în acest fel el are posibilitatea să asculte şi să audă o serie de lucruri" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, ff. 181–182).

[1] Nicolae (Nicky) Christopher Raţiu, al doilea băiat al lui Ion Raţiu, născut la 7 mai 1948 în Elveţia. A fost botezat Nicolae în amintirea bunicului lui Ion Raţiu, preotul Nicolae Raţiu.

adevăratul raport de forțe în lume astăzi. Consecințele pentru politica exilaților sunt inevitabile. Opinia publică franceză și engleză nu trebuie neglijată, dar ea devine cu totul secundară în importanță. Părerile conducătorilor democrațiilor europene tot mai contează, pentru că americanii țin să fie aprobați de asociații lor europeni. Puterea lumii libere însă este aproape exclusiv în mâna americanilor.

Cât timp va dura această stare de lucruri? Depinde! Dacă planurile de integrare ale Europei occidentale sunt traduse în fapt, *fără întârziere*, Europa Unită ar putea să devină din nou cea mai mare putere a lumii în decurs de 10–15 ani. Șansele nu sunt prea bune, însă, pentru că atitudinea de „bisericuțe" a diverselor națiuni europene nu poate fi înlăturată peste noapte. Anglia, cred eu, nu va colabora din plin, în ciuda bunelor intenții ale lui Peter Thorneycroft. Dacă aceste eforturi de integrare vor reuși numai parțial într-un tempo lent, *ceea ce este mult mai probabil*, atunci puterea va rămâne în mâinile americanilor și rușilor cel puțin încă o generație, căci cel puțin o generație e necesară pentru dezvoltarea economică a Chinei, pe de o parte, și cel puțin 20–25 ani vor trece înainte ca rezultatele replierii economice actuale a Angliei să dea roadele scontate. Pentru moment, însă, e clar că noi exilații trebuie să ne concentrăm eforturile spre influențarea politicii americane.

Elisabeth l-a văzut vineri seara pe Ion Opriș. Ion e montat împotriva mea. Pentru mine e o mare dezamăgire, când am riscat atât și cheltuit atât pentru el, ca să nu mai vorbesc de timpul pierdut. Dezamăgirea mea e micșorată doar de faptul că eforturile mele pentru Opriș au servit cauzei naționale. Publicitatea dată cazului Opriș în iulie anul trecut și-a împlinit rolul și oricât s-ar ridica el acum împotriva mea acest câștig real pentru cauza națională nu mai poate fi pierdut. Din punct de vedere personal, însă, mi-e greu să-l înțeleg. E clar că cineva l-a montat în mod voit. Dar cine? Și de ce? Toate acuzațiile pe care mi le aduce sunt absolut caraghioase și lipsite de orice substanță.

Miercuri, 24 aprilie 1957

În drum spre aeroport îi spun lui Elisabeth care este scopul adevărat al vizitei mele la Viena. Pare extrem de intrigată şi puţin speriată!? O liniştesc şi-i spun că nu e niciun pericol. Am putea să fim urmăriţi numai dacă s-ar şti care este scopul venirii noastre la Viena şi am fi aşteptaţi tocmai pentru a-l răpi pe Silviu Crăciunaş. Cum însă eu n-am vorbit cu absolut nimeni, nu există nicio şansă de a fi urmăriţi. Noi plecăm la Viena să ne amuzăm, pentru a ne petrece vacanţa de Paşte.

La aerogara din Viena ne aşteaptă Sanda Stătescu cu Silviu Crăciunaş. Sosim cu întârziere pentru că a trebuit să dăm prioritate la aterizare avionului lui [Anastas] Mikoyan (sosit pentru *reafirmarea* neutralităţii Austriei). Luăm masa împreună, pe urmă mergem la o cafenea şi terminăm ziua pe la 12.30 noaptea la un „Heurigen". *Mitzi* Enzel, proprietara – cântăreaţă ca o batoză!, dar extrem de drăguţă. Cu alte cuvinte, am vorbit aproape fără nicio întrerupere, vreo 11 ore.

Silviu mi-a povestit, în ordine cronologică, prima parte a aventurilor lui, până când, după ce a scăpat de la spitalul unde era internat în Moldova, a ajuns la Roman şi a fost primit de dna Cinta. Pe scurt: sosit la Paris în vara anului 1949 face un plan pentru organizarea unui sistem de informaţii din ţară. O face, însă, nu ca *agent* al americanilor, ci ca român, membru al Comitetului Executiv al PNŢ şi cu aprobarea şi colaborarea activă a Comitetului Naţional. Americanii găsesc planul excelent şi acordă fonduri. Merge în mod absolut secret la München unde stă de vorbă cu un american „George", în prezenţa lui Basil Raţiu. Pleacă apoi în ţară. Reuşeşte să facă anumite legături. Îi trebuieşte însă oarecare timp ca să găsească persoana potrivită care să rămână în capul organizaţiei de informaţii după plecarea lui în străinătate. În cele din urmă, Ion Pupăză, fost legionar, e gata să-şi ia răspunderea pentru această muncă grea. Îndată ce planul e acceptat, Silviu pleacă de la Cluj la Bucureşti şi se pregăteşte de reîntoarcerea în străinătate. Anunţă chiar plecarea lui din România în felul convenit. Tot ce mai trebuia să facă era să se întâlnească cu Ion

Pupăză la București. Așteaptă, așteaptă fără niciun rezultat. Punctul lor de contact era la socrul lui Pupăză, care avea o mică tutungerie. Ajuns acolo din nou pentru a primi vești de la Ion Pupăză, Silviu e prins și trecut prin diverse închisori (din primăvara 1950 până în toamna 1954). Suferă torturi îngrozitoare, dar nu vorbește. Dă drept motiv al întoarcerii lui în țară familia, foștii legionari din grupul lui Comaniciu, scoaterea de bani. În cele din urmă, e crezut. Epuizat și distrus fizicește se folosește de prima ocazie și scapă în toamna 1954.

Din Moldova se întoarce la Cluj, unde locuiește sub numele de Loci Bacsi până în primăvara 1955. Contactează pe sora lui și pe doctorul Ureche, pe vărul său dr. Marinca (băiatul fostului meu profesor Marinca de matematici de la Turda) și apoi primește ajutor regulat de la doctorul Goia de la Cluj, 1 500 – 2 000 pe lună. E dus cu mașina la Sibiu unde vorbește cu familia lui Ion Iliu („cine e?, îl întreabă când bate la fereastră. Vin cu vești de la Orlat"[1], răspunde Silviu). În fine, de la Sibiu pleacă la București. Acolo își face 3–4 contacte sigure. Doarme, pe rând. În cele din urmă, reușește chiar să obțină un buletin de populație. Corespondează cu străinătatea doar prin familia Sandei Stătescu. În septembrie 1955 primește 10 000 lei. Cere 40 000 în plus ca să poată ieși, dar nu i se mai trimite. Anunță că minimul este 20 000. Nu i se trimit acești bani decât în noiembrie 1956, când i-am oferit eu.

Joi stăm din nou de vorbă toată ziua. Luăm masa la un restaurant Berger pe Dunăre, în afara orașului (la stânga după Lusthaus, Prater) și, apoi, ne plimbăm amândoi în Prater. Cina o luăm tot împreună la Csanda Fursterin. Din tot ce-mi spune Silviu reiese foarte clar că are o personalitate puternică, un caracter ferm, un curaj nemaipomenit, un cap cumpănit și calm. Țin foarte mult ca el să scrie cât mai mult. Să pătrundem în presă, în primul rând prin articole de actualitate, apoi prin studii pentru reviste și prin cărți.

[1] Aluzie la faptul că Ion Iliu s-a născut în comuna Orlat, județul Sibiu. Evenimentele descrise de Crăciunaș lui Rațiu sunt nereale, fiind parte a legendei sale de agent secret trimis în Occident.

Vineri, 26 aprilie 1957

Dimineaţa facem turul Vienei cu Elisabeth. La prânz, Sanda şi cu Silviu vin cu taxiul la aeroport. Ieri seară Sanda a aranjat în prezenţa mea ca Silviu să primească 1 500 de şillingi austrieci, ajutor pe o lună, de la Arthur Foster, şef al organizaţiei de ajutoare „Church of England Relief Council".

La despărţire suntem foarte emoţionaţi cu toţii. Îmi pare bine că l-am salvat pe Silviu, chiar dacă mai târziu se va ridica şi el împotriva mea – deşi s-ar putea ca el să rămână loial. Am găsit atâtea puncte în comun (mi-a amintit chiar de Barbara Pop, fata colonelului Pop, care locuia pe strada Memorandului). Mi-a spus că Pitu[1] s-a compromis complet făcând o mică găinărie. A fost prins, anchetat, dat în judecată şi condamnat la 4 ani închisoare. Tatăl său, Ionel Pop[2], „a semnat scrisoarea publicată în *Glasul Patriei* în sprijinul repatrierii tocmai pentru a-l salva pe Pitu. I-a reuşit, dar toată lumea îl ocoleşte. Familia lui Boilă îi închide uşile. Şi e mare păcat, Silviu îmi spune, pentru că Ionel Pop avea o reputaţie excelentă înainte de această scrisoare".

Am vorbit aşa de mult încât mi-e imposibil să-mi amintesc totul. Voi încrusta şi alte reminiscenţe pe măsură ce-mi voi reaminti amănuntele. Viena e tot aşa de veselă şi plăcută cum o cunoşteam acum 20 de ani. M-a impresionat cavoul Habsburgilor din Vechiul Palat Hofburg. Catedrala Sf. Ştefan a fost frumos reconstruită. Ţara e activă – oraşul plin de acţiune.

---

[1] Ion (Pitu) Pop (1917–?), jurist, antrenor al echipei feminine a României de tenis de masă. Fiu al fruntaşului ţărănist Ionel Pop, Pitu a fost coleg de şcoală şi prieten cu Ion Raţiu. A fost recrutat informator (alias agentul *Pancu Viorel*) în „aprilie 1964 pentru a fi folosit în acţiunea informativă Raţiu Iancu" (ACNSAS, fond MFR, dosar 85 660, f. 22).

[2] Ionel Pop (1889–985), avocat şi fruntaş ţărănist, nepot al lui Iuliu Maniu şi unul dintre cei mai importanţi colaboratori ai acestuia. A fost secretar al Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia şi deputat în mai multe legislaturi din perioada interbelică. Începând cu anul 1947 a fost arestat în mai multe rânduri, iar după ce a fost eliberat a fost monitorizat permanent sub filaj.

După-masă mergem direct la Manchester. Ajungem la timp la cina dată în cinstea lui David Pilkington și a logodnicei lui Mary Taylor. Lume multă, membri de-ai familiei. Stau puțin de vorbă și serios cu Harry (Sir Harry Pilkington, președintele Consiliului de Administrație al Industriei de Sticlărie Pilkington Bros., director al Băncii Angliei, fost președinte al FBI – Federation of British Industries) despre efectul cererilor medicilor de sporire de salarii asupra economiei britanice. Harry, care a fost recent numit președinte al comisiei „ad-hoc" regale pentru această problemă, speră că și asociația medicilor interni – BMA – va colabora așa cum o face deja asociația chirurgilor. Eu cred că este mult prea optimist – că oarecare concesii vor trebui făcute medicilor – ceea ce va avea un efect inflaționar asupra economiei. Harry e un om extraordinar. Extrem de tânăr și viguros pentru vârsta lui (51 de ani), s-a scoborât călare pe balustradă (la Fairfield) de mai multe ori cu copiii mei, Indrei și Nicolae, în vârstă de 11 și 9 ani! Personalitate puternică, extrem de simpatic, simplu și nepretențios.

Luni, 29 aprilie 1957

Sanda îmi spune la telefon că Silviu a scris acum lui Popa, Veniamin, Vișoianu, Romi Boilă.

Miercuri, 1 mai 1957

Sosesc cu avionul la Paris. La Le Bourget sunt dat jos din autobuz. Mi se spune că au o fișă cu mențiunea *Interdiction d'entrer en France*. Sunt extrem de surprins. Din moment ce aflu însă că data acestei interdicțiuni este 1956, sunt sigur că ea se datorește conflictului meu cu poliția când l-am adus pe Indrei în Anglia fără pașaport. Șeful poliției de frontieră de la Le Bourget, om de treabă, mă crede pe cuvânt și-mi dă un *sauf conduit* pe timp de 24 de ore, dar îmi reține pașaportul meu de apatrid. Gaby Bentinck mă așteaptă la Invalides.

Joi, 2 mai 1957

Dimineaţa la 8.30 vine Basil Raţiu la mine la hotel Montpensier, în rue Richelieu. Stăm de vorbă vreo două ore. Rămân cu aceeaşi impresie. E foarte bine intenţionat, dar confuz – aceasta în ciuda faptului că el aruncă toată vina confuziei, creată în jurul sosirii lui Silviu, asupra Sandei. Şi Sanda poartă vină, pentru că ea prea vrea să monopolizeze toată chestiunea, dar vina principală, amatorismul etc. rămân ale lui Basil. Îmi explică ce a făcut sau mai degrabă ce n-a făcut, căci el „aşteaptă ca Silviu să-i spună care sunt intenţiile sale"!? Cum n-a putut să ştie ce vrea Silviu, pentru că Sanda nu l-a lăsat să intre în legătură cu el, n-a făcut nimic. Abia mai târziu a insistat ca să-l contacteze pe „George" de la Washington, care a venit imediat[1]. I-a cerut $5 000 drept condiţie. A fost de acord. L-am întrerupt pe Basil şi i-am spus că acest lucru a fost o greşală. Silviu nu e agent. E patriot care a fost gata să colaboreze cu americanii – nimic mai mult. Basil e de părere că americanii sunt extrem de suspicioşi asupra acestei afaceri. Iată motivele:

a. Silviu a dispărut fără urmă în 1950, toamna. A reluat el legătura prin căsuţele poştale? A trădat el pe cineva? Avea vreo 30 de adrese de contact. A fost cineva arestat, împuşcat, judecat, în urma declaraţiilor (confesiunilor, mărturisirilor) sale la poliţia secretă? L-am asigurat că Silviu – după câte pot eu să-mi dau seama – a avut un comportament exemplar. Că a suferit torturi groaznice şi n-a dat decât ceea ce sbirii regimului ştiau deja.

b. Silviu a ieşit cu ajutorul unui binefăcător „din Londra", căci acest lucru Basil le-a spus americanilor. A fost deci natural pentru ei să creadă că este vorba de bani de provenienţă engleză – serviciul secret britanic. L-am asigurat pe Basil şi asupra acestui punct. N-am avut niciun contact, absolut niciunul, cu Serviciul Secret Britanic în această chestiune. Banii sunt exclusiv de provenienţă privată.

---

[1] Silviu Crăciunaş a avut mai multe întâlniri la Viena cu reprezentanţi ai CIA. Aceştia nu i-au oferit oportunitatea de a redeveni agent al CIA, pentru că pur şi simplu l-au bănuit că este agent al Securităţii.

c. Reluarea legăturilor de către Silviu cu Apusul a fost, mai întâi, prin Iliu, care s-a dus la americani și le-a cerut $1 000. Impresie groaznică! Apoi, exclusiv prin Sanda. Pentru americani, Sanda e neserioasă de când i-a dat în judecată pe chestiunea Radio Europa Liberă. În fine, prin el, Basil, care și el e certat cu ei și nu mai lucrează cu ei cum o făcea în 1949, în perioada când Silviu a plecat în România.

d. În fine, contactul a fost ferm stabilit prin Sanda Stătescu și numai prin ea. Or, Sanda este considerată neserioasă de americani pentru că i-a dat în judecată pe chestiunea concedierii ei de la Radio Europa Liberă.

Din toate aceste motive, și poate datorită și altora, americanii s-au decis să nu-l mai ajute pe Silviu Crăciunaș. Acum însă că s-a întors din România lucrurile se vor schimba. Îl asigur în primul rând pe Basil că Silviu: n-a trădat pe nimeni în timpul cât a fost la închisoare; nu s-a făcut vinovat de nimic în toată această perioadă. E un om excepțional de curajos și generos.

După mai multe discuții suntem de acord ca Silviu să facă următoarele lucruri: **a.** să se explice cu americanii; să facă o dare de seamă ca român; **b.** să se explice cu Comitetul Național Român, deci cu Vișoianu; **c.** să se explice cu Partidul Național Țărănesc, cu Augustin Popa, Veniamin și Romi Boilă în special. Pentru a putea însă face aceste demersuri satisfăcător este foarte important ca Basil și Silviu să se întâlnească. Acest lucru poate fi realizat imediat la Geneva căci elveții sunt gata să-i dea acum atât viză, cât și pașaport.

Marți, 7 mai 1957

La St. Helens și Liverpool. Nimic prea interesant. Sosit acasă, vorbesc cu Sanda. Îmi dă copiile scrisorilor trimise de Silviu Crăciunaș lui Augustin Popa și lui Vișoianu.

Sunt căutat de diverse ziare în legătură cu cazul Perian[1], secretar de legație, demascat spion și declarat indezirabil de guvernul

[1] Eugen Virgil Perian (1925–?), ofițer de Securitate cu acoperire diplomatică. A fost angajat al SSI începând cu anul 1949 și între 1951–1957 a

britanic. Dau interviu exclusiv ziarului *Daily Herald*, cu Alecu Flegon. Reportaj făcut de Nathan. Puţin după aceea soseşte şi John Rydon de la *Daily Express* şi-i dau şi lui câteva amănunte fără însă să-i indic ceea ce i-am dat lui Nathan.

Miercuri, 8 mai 1957

Ziarele publică pe pagina întâia toată istoria demascării lui Perian[1]. Noi, românii, apărem într-o lumină foarte favorabilă. Sunt

---

fost trimis în misiune în Marea Britanie sub acoperirea de diplomat. Soţia sa, Elena, l-a însoţit la Londra şi ea fiind angajată a Securităţii ca dactilografă. În dimineaţa zilei de 29 aprilie 1957, la ora 5.10, o notă cu menţiunea „secret" a fost trimisă de la Foreign Office către Legaţia Marii Britanii de la Bucureşti. În ea se menţiona faptul că Eugen Perian urma să fie rechemat în ţară în decurs de o săptămână la cererea Londrei. şi ca urmare a activităţilor depuse: „S-a decis solicitarea [Ministerului român de Externe] ca Eugen Perian, ataşat al Legaţiei României, să fie rechemat datorită activităţilor sale necorespunzătoare. A făcut presiuni asupra unor persoane, care sunt de origine română sau care au rude în România, cu scopul de a le recruta în munca de spionaj. Cazul va fi dat publicităţii. S-a luat această măsură din dorinţa de a linişti emigranţii români din Londra şi persoanele care au rude în România. În acest scop, doar o notă de protest adresată Ministerului român de Externe fără cererea rechemării lui Perian nu ar fi de ajuns" (Stejărel Olaru, *Cei cinci...*, pp. 23–25). Scandalul diplomatic a izbucnit public în primele zile ale lunii mai 1957, aşa cum notează şi Ion Raţiu în jurnalul său.

[1] Potrivit informaţiilor Securităţii, în timp ce se afla în misiune la Londra, Perian „a avut relaţii intime cu informatoarea *Helen Osvald* din legătura sa, fiind prinşi în flagrant de soţul acesteia (şi poliţia engleză). [...] Tot în aceeaşi perioadă, Perian Eugen Virgil a contactat pe cetăţeanul englez Hewitt John şi, prezentându-i la sediul ambasadei o scrisoare de la rudele sale din România, venită pe căi neoficiale, i-a cerut colaborarea în schimbul unor foloase materiale. Cetăţeanul englez s-a adresat autorităţilor locale care au pornit o acţiune de demascare". Revenit în România în 1957, Perian a continuat să lucreze ca ofiţer de Securitate detaşat la MAE până în 1961, „când a fost arestat pentru divulgarea sarcinilor pe care le-a avut în Anglia, faţă de cumnatul său Botnar Octavian" şi a fost condamnat la 3 ani de închisoare şi degradare militară. După eliberare s-a angajat tehnician la UREMOAS până

mulțumit, chiar și de versiunea caraghioasă dată de Victor Cornea ziarului *Daily Mirror*. Chiar și aceea folosește cauzei anticomuniste. Cornea îmi telefonează și-mi spune din nou că trebuie să colaborăm. Sunt invitat să iau parte la programul de televiziune *Tonight* de sub direcția lui Alasdair Milne și tânărul Baverstock. Accept. Mi se spune că n-a fost rău. Povestesc cum am fost invitat de Franasovici să mă duc în România și cum profeția mea – că și el va fi exilat nu peste mult – s-a adeverit. Am arătat apoi metodele întrebuințate în campania de repatriere și starea de spirit între exilați.

După cină, la Manya Harari. Îi povestesc peripețiile lui Silviu Crăciunaș. Sugerez o carte. Vorbim la telefon cu dna Collins, care arată mare interes. Îmi fixează un rendez-vous cu Billy Collins pentru vineri la 3 p.m. Intenția mea este să pot vinde cartea *înainte* de a fi scrisă, ca astfel Silviu să aibă din ce trăi. Manya e de acord, de asemenea, că ar trebui să reînviem posibilitatea publicării primei mele cărți.

Spre miezul nopții discutăm din nou nevoia mea de a verifica sinceritatea, devotamentul și curajul meu în serviciul cauzei naționale românești printr-o reîntoarcere clandestină în țară. Ea, ca și-nainte, găsește că nu are absolut niciun rost. Sunt mult mai folositor aici. Când va veni vremea va trebui să merg chiar dacă nu voi fi cu totul pregătit. E greșit însă ca eu să forțez lucrurile.

Vineri, 10 mai 1957

La orele 3.00, la Billy Collins. Milton Waldman asistă la interviu. Prezint cazul lui Silviu Crăciunaș și-i cer să accepte să scrie o carte finanțată *în prealabil* de către Editura Collins. Billy Collins

---

în 1977, când a ieșit la pensie, dar Securitatea l-a recrutat ca informator în 1986 cu sarcina de a o urmări pe sora sa, Marcela Botnar, suspectată că lucra pentru serviciile de informații britanice (ACNSAS, fond Informativ, dosar 555439, vol. 1, ff. 1, 57). Mai târziu, Ion Rațiu va avea o relație amicală cu sora lui Perian și soțul ei, familia Botnar. Octavian Botnar, devenit între timp miliardar ca reprezentant la Londra al companiei Nissan – Datsun, a fost suspectat de Securitate că este spion britanic.

acceptă imediat şi-mi acordă dreptul să cheltuiesc maximum £500 cu drumul de la Viena aici şi cu întreţinerea lui Silviu pe o perioadă de 6 luni. Sunt încântat.

La orele 4 p.m. mă întâlnesc cu John Rydon de la *Daily Express*. Mergem împreună la London Airport. Soseşte Virginia Zeani[1] cu viitoarea ei soacră, Rossi-Lemeni. Sanda Cârciog o ia pe soacră în maşină, iar eu îi iau pe Virginia şi pe Rydon. Rydon încearcă să o facă pe Virginia să vorbească de presiunea făcută de comunişti asupra ei ca să se întoarcă acasă. Urmăreşte scrierea unui mare articol senzaţional. Virginia nu cooperează. Dă ceva informaţii, dar mult prea puţine. Chiar şi ceea ce dă este adeseori neutilizabil pentru că cere în *mod expres* să nu fie publicat.

Sâmbătă, 11 mai 1957

Deja la 10 dimineaţa sosesc la dna Kitty Gavrilescu care mă somase, agitată, să mă duc să o văd şi să citesc scrisoarea ce a primit de la drul Gheorghe Constantinescu [Ialomiţa] (cazul Perian). Scrisoarea e complet iresponsabilă. Omul trebuie să fie isteric. Vorbeşte de felul în care, înainte de publicitatea ce i s-a dat în legătură cu cazul Perian, era „adorat, divinizat" la spitalul în care lucrează, la Blackburn. Acum, spune el, nu-i mai rămâne nimic altceva de făcut decât să se sinucidă. Mă face apoi responsabil pentru toate greutăţile lui şi mă acuză de banditism, afacerism, imoralitate, incorectitudine etc. Când îi atrag atenţia că astfel de afirmaţii în scris pot să-l plaseze într-o situaţie real dificilă, dacă îl dau în judecată pentru „libel"[2], dna Gavrilescu îmi cere să fiu generos, căci omul trăieşte sub mare tensiune nervoasă şi e puţin cam dezechilibrat. Îi promit să nu iau nicio măsură pentru moment, dar îi spun că-i voi confirma totul în scris, ceea ce fac imediat după întoarcerea mea acasă.

Ziarul *Daily Express* publică un mic paragraf despre Virginia Zeani. Ziariştii de la *Sunday Pictorial* şi *Empire News*, când ajung

[1] Virginia Zeani (n. 1925–?), solistă română de operă apreciată la nivel internaţional în perioada anilor 1950–1970.

[2] Calomnie (în lb. engl.) (n. red.).

la Virginia, sunt întâmpinați de o femeie înfricoșată. Le cere să nu publice nimic pentru că periclitează viața și libertatea mamei sale care tot se mai găsește în România. Le spun să nu publice nimic.

Sanda Stătescu îmi relatează din nou dificultățile lui Silviu. E clar acum că Alastair MacDonald[1] nu poate să găsească imediat o soluție pentru obținerea vizei de intrare a lui Silviu aici în Anglia.

Duminică, 12 mai 1957

Scriu lui Silviu. Sunt foarte deprimat. Mă muncesc atâta ca să servesc cauza noastră națională și obțin succese atât de frumoase aici în străinătate, și cu toate acestea nu aud decât critici din partea compatrioților mei. Sunt atât de strâmți în vederi, geloși etc. Voi căuta să rămân neinfluențat.

Luni, 13 mai 1957

La operă: *Lucia di Lammermoor* de Donizetti cu Virginia Zeani. Cântă splendid. Marele sextet din actul al treilea e bisat.

[1] Alastair MacDonald (1907–?), funcționar la direcția de resurse umane a BBC. Mai târziu a activat ca director în cadrul unei companii private. MacDonald s-a căsătorit cu balerina Marie-Jeanne Livezeanu, pe care a cunoscut-o probabil la Viena la sfârșitul anilor 1940. Despre cariera lui Alastair MacDonald se cunosc puține lucruri. Securitatea nu a avut nicio îndoială că MacDonald este nu doar un „element suspect", ci chiar agent secret primind în acest sens unele informații de la informatorii săi din Londra, informații însă care nu au putut fi verificate niciodată. În 1955, DIE încă nu a putut „stabili precis ce ocupație are" sau „care este adevărata lui profesie". Apoi DIE a fost informată că „MacDonald este în serviciul poliției engleze însărcinat cu supravegherea românilor din Londra" sau că „face parte din Intelligence Service", iar BBC era doar o acoperire. Un alt informator a menționat într-un raport că MacDonald a lucrat și la Foreign Office, dar cariera lui diplomatică s-a întrerupt din cauză că s-a căsătorit cu o româncă. Remarcăm totuși faptul că în cazul său, Securitatea nu a exagerat, apartenența lui MacDonald la Scotland Yard, Special Branch sau MI5 fiind posibilă, chiar dacă nu au fost identificate dovezi în acest sens (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, vol. 1, ff. 18, 222, 223).

Joi, 16 mai 1957

Îl văd pe Hayes de la Home Office în legătură cu Silviu Crăciunaș. Îi expun cazul și declar că sunt gata să cer rezolvarea lui miniștrilor britanici pe care-i cunosc, *dacă e necesar*. Mi-a răspuns că nu e nevoie să o fac și mi-a dat să înțeleg că totul pare în regulă și că viza îi va fi acordată. Seara, Sanda îi telefonează lui Silviu. M-a amuzat să văd scrisoarea extraordinară pe care Popa i-a scris-o lui Silviu. Grozavi conducători avem!

Duminică, 19 mai 1957

Sanda Cârciog încearcă să mă convingă să-i fac publicitate Virginiei Zeani. I-am spus că aș face-o cu plăcere dacă aș primi o indicație din partea Virginiei, exprimându-și clar dorința. Altfel, nu.

Vinerea trecută am fost invitat la nunta băiatului lui Victor Goodman cu fata contelui Kleinmichel, rus alb; ceremonia religioasă a avut loc în Biserica Ortodoxă Sf.. Matei, de lângă Olympia. La recepția, care a fost dată la 6, Belgrave Sq., am vorbit cu prințul Dimitri Romanoff și cu generalul Horrocks, „Black Rod" în Parlamentul Britanic.

Duminică, 26 mai 1957

Flegon[1] vine să mă vadă acasă. Îmi spune că doctorul Constantinescu [Ialomița] s-a speriat așa de tare pentru că nu voia

[1] Alecu Flegon sau Olec Flegonț (1924–2003), inginer mecanic și jurnalist. S-a născut în Basarabia și s-a refugiat la București după 1940. În anii 1950 a fost angajat la Ministerul Agriculturii și Silviculturii ca redactor la revistele de specialitate ale ministerului. În 1956, în timp ce se afla în Ungaria, Flegon a profitat de amploarea evenimentelor din octombrie și a fugit în Austria, iar de acolo a ajuns în Anglia. Cunoscând limba rusă, Flegon a încercat să-și câștige existența inițial ca translator, apoi ca editor după ce a înființat Flegon Press, colaborând uneori și cu secția română a BBC. Din informațiile culese de agenții Securității din Londra, Flegon a fost descris de unii români din Anglia drept „un om lipsit de scrupule" și „vesnic în pragul falimentului". A fost implicat în mai multe scandaluri legate de neplata drepturilor de autor.

să-și piardă dreptul de liberă practică a medicinii. Or, el declarase la BMA că venise din Ungaria, deci era refugiat ungur, și, ca atare, i s-a recunoscut diploma de medic. Flegon însă, în interviul dat ziarului *Daily Herald*, a spus că ei s-au refugiat în Austria, în timpul revoluției maghiare, dar din Cehoslovacia (Bratislava). Explicația aceasta pare destul de neverosimilă, nu-l arată, însă, pe doctor într-o lumină prea bună. Flegon îmi arată articolele din *Glasul Patriei* unde a fost atacat. E clar că transmisiunile lui la Radio Londra lovesc unde doare. Îmi spune apoi că scrie acum o broșură despre RPR și ar vrea să scrie o carte. Ar fi încântat dacă aș colabora cu el. Nu m-am pronunțat, dar i-am promis tot sprijinul meu atât timp cât e gata să muncească serios.

Marți, 28 mai 1957

Ziarul *Times* publică un articol mare al lui Viorel Tilea (turn-over) sub titlul: *To Free The Satellites*[1]. Teza principală: Rusia Sovietică s-ar putea să accepte neutralizarea Europei Centrale și Răsăritene dacă Apusul ar lua inițiativa în această direcție. Argumentele lui sunt bine prezentate. Cred că va influența politica cercurilor conducătoare de aici. Ca succes românesc, efortul lui Viorel este foarte lăudabil. Eu însă cred că greșește. Nu văd de ce Rusia Sovietică ar părăsi Europa Răsăriteană *fără ca să fie forțată să o facă*. Argumentele lui Viorel, care pot să impresioneze pe englezi, datorită mentalității lor rezonabile gata oricând de un compromis, mă lasă cu totul rece pentru că ele se ciocnesc cu metoda și obiectivele doctrinei comuniste în practică. Viorel spune: URSS ar pleca, dacă i s-ar satisface oarecare cerințe de securitate (părăsirea Europei de către trupele sovietice, un sistem de securitate european etc...), pentru că populațiile de acolo sunt în efervescență și pentru că pacea și ordinea internă acolo pot fi păstrate numai prin încetarea exploatării economice a acelor țări,

---

Securitatea l-a suspectat că este agent al spionajului englez, iar potrivit lui Silviu Crăciunaș, care l-a menționat în rapoartele sale, britanicii ar fi avut bănuieli similare, considerându-l agent comunist.

[1] *Pentru eliberarea țărilor satelite* (în lb. engl.) (n. red.).

astăzi, URSS nu mai trage avantaje de pe urma controlului satelitelor; dimpotrivă, URSS trebuie să acorde împrumuturi, concesiuni economice etc.

După mine, argumente *ne*-valabile. Rămâne de văzut cine are dreptate. Sunt încântat, însă, de succesul lui pentru că este, în definitiv, un succes românesc. Dacă sugestiile lui ar fi adoptate, nu e nimic de pierdut. Chiar dacă ruşii ar respinge o politică apuseană bazată pe ideile lui Viorel, încercarea de a obţine neutralizarea acestor ţări nu poate să strice. Convingerea mea este că eliberarea satelitelor poate fi realizată numai printr-o răscoală generală în Europa Răsăriteană, atunci când se va ajunge la un echilibru complet – adevărat impas – în armamentul atomic[1].

Joi, 30 mai 1957

Cu Elisabeth să-l vedem pe Cooper, directorul liceului lui Indrei. Cooper ne spune că e foarte mulţumit de progresele lui Indrei.

La 7 seara la Newman International Centre, 31, Portman Square, W.1. Mă primeşte organizatorul conferinţelor, un oarecare Harvey (avocat şi scriitor), care tocmai a publicat un roman sub numele de Donn Rusell (Faber & Faber); titlul: *A Deffence in Death.* Harvey m-a prezentat audienţei, vreo 120 de persoane. Sally a luat note

[1] Despre articolul lui Viorel Tilea publicat de *Times* şi menţionat de Ion Raţiu în jurnal a făcut referiri într-un raport şi agentul *Dragoş*, respectiv Ion Murgu. Acesta a comunicat Securităţii la 8 iunie 1957 că, într-o discuţie cu I. Raţiu, i-ar fi spus că „articolul a fost sugerat să fie publicat în forma în care a apărut şi facilitată publicaţia de către Foreign Office. În continuare, I. Raţiu a spus următoarele: articolul constituie un rezumat principal, extras dintr-un memoriu înaintat la Foreign Office înaintea conferinţei celor patru de la Geneva. Memoriul a fost conceput şi redactat de V. Tilea în asociere cu dr. H. Ripka, care la rândul lui a înaintat o copie la State Department la Washington în numele său personal. [...] În mod implicit, afirmă Raţiu, aceasta înseamnă că Foreign Office a adoptat planul Tilea-Ripka şi nu ar fi exclus că State Department s-a lăsat convins a urma pe o cale similară" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 5).

stenografice, nu numai asupra cuvântării, dar și în ce privește întrebările după aceea. Discuția animată, mult și susținut interes.

După conferință, la restaurant Asiatique cu Ion Murgu, care, pur și simplu, ni s-a atașat nouă[1]. Mi-a povestit o serie întreagă de lucruri interesante din cursul războiului. De exemplu: el a fost acela care a luat locul lui Iliescu și [Dimitrie] Dimăncescu, la postul de radio clandestin de la Auburn Sands. Primii doi au fost eliminați pentru că lucrau cu Tilea. După înțelegerea dintre Churchill și Stalin în ce privește sferele de influență, maiorul Back (omul de legătură cu exilații români al guvernului britanic) i-a convocat pe toți și le-a arătat o hartă a Europei Răsăritene cu o linie de demarcație care plasa România în orbita sovietică. Cornea a fost și el de față. Back le-a atras atenția că aceasta este politica guvernului britanic și le-a cerut să nu o stânjenească prin acțiunea lor. Când l-am întrerupt, Murgu a fost de acord că în tot acel timp Tilea a acționat ca un adevărat patriot român, chiar și atunci când britanicii îl sabotau, dar nu îndrăzneau să-i pună călușul pe gură din cauza legăturilor și prestigiului său. La plecarea lui înapoi la București, cu Pavel în 1945, Murgu a avut un mesaj de la Viorel pentru Tătărescu: „Nu voi fac nimic ca să-i împiedic acțiunea aici în Anglia"[2]

[1] Ion Murgu a transmis un raport rezidenței DIE referitor la conferința susținută de Ion Rațiu, Murgu fiind prezent la conferință ca invitat al lui Rațiu. Din raport aflăm că majoritatea celor prezenți la conferință au fost englezi, printre ei fiind și reprezentanți ai British Council și BBC. Potrivit agentului, Rațiu și-a expus punctul de vedere asupra felului în care „conferențiarul crede că se va putea rezolva problema țărilor captive", Rațiu afirmând că aceste popoare „vor să decidă în deplină libertate și fără trupe de ocupație fie vestice, fie sovietice, asupra regimului politic" (*Ibidem*, vol. 1, f. 408).

[2] Într-o autobiografie realizată în decembrie 1945, Ion Murgu a menționat despre acest mesaj pe care Tilea îl dorea transmis lui Tătărescu prin intermediul său: „Cu câteva zile înainte de plecarea mea din Londra mi-a trimis vorbă printr-o terță persoană să comunic dlui Tătărescu, dacă am ocazia să-l văd în București, că el, Tilea, nu numai că nu va face dificultăți guvernului, dar este dispus să-l ajute la Londra grație influenței pe care o are la unele personalități din partidul laburist" (*Ibidem*, ff. 11–12).

(ceea ce nu este cu totul corect şi apoi a şi fost dezminţit prin acţiunea exilaţilor la Conferinţa de Pace de la Paris, 1946).

Joi, 6 iunie 1957

Indrei, Nicky şi Elisabeth mi-au cântat „Happy birthday to you", azi-dimineaţă. Am 40 de ani. O zi plină de soare. Să dea Dumnezeu să fie de bun augur:

Acum, că patruzeci de ani împlinesc
Şi-s categoric în pericol să mă rotunjesc
Aş face mai bine să mă căiesc
Intrând în cinul mănăstiresc!

Duminică, 9 iunie 1957

La Cambridge. Masa cu Flora şi Stavros Papastavros, Barbu Călinescu[1] şi logodnica lui. Barbu îmi povesteşte cum mama lui a cerut viza de ieşire din ţară de nenumărate ori şi nu i s-a dat. I-am pomenit că atunci când au stat de vorbă cu Maurer (secretar al Partidului Comunist) la procesul de la Berna, acesta a susţinut că s-a dat viza dnei Călinescu!? Evident, nu e adevărat. La venirea lui Bulganin la Londra, Barbu i-a cerut în scris să aranjeze această

[1] Barbu Călinescu (1922–2014), arhitect, fiul primului-ministru Armand Călinescu. A fost trimis în Anglia de tatăl său în urma ameninţărilor pe care le primise potrivit cărora ar urma să fie răpit de legionari. După ce Armand Călinescu a fost asasinat în septembrie 1939, Barbu Călinescu a rămas la Londra, a studiat arhitectura la Cambridge şi s-a împrietenit cu Ion Raţiu. Mai târziu, în 1968, Securitatea l-a recrutat ca informator pe baza „sentimentelor patriotice", cât şi ca urmare a „cointeresării materiale". Barbu Călinescu a avut misiunea de a fi „dirijat în obiectivul Asociaţia Culturală a Românilor din Anglia condusă de Ion Raţiu, în scopul de a furniza informaţii despre acţiunile şi intenţiile vârfurilor reacţionare care conduc această organizaţie" (ACNSAS, fond SIE, dosar 8917, vol. 1, ff. 4–5). În acelaşi timp, în urma unor recompense materiale în bani, Călinescu a furnizat Securităţii informaţii privind anumite proiecte arhitecturale derulate de arhitecţi britanici. Odată cu trecerea timpului, Ion Raţiu s-a distanţat de prietenul său din studenţie, Barbu Călinescu, din cauza conduitei favorabile regimului comunist pe care acesta o avea.

viză. N-a primit niciun răspuns. Mi-a arătat o tăietură din ziarul *Daily Telegraph*, unde se vorbea de cererea făcută de Barbu[1].

Stavros e foarte simpatic. E conferențiar universitar de limba greacă-bizantină și latină. Mi-a sugerat să accept postul de conferențiar de română, ce va fi înființat la toamnă. Mă tentează grozav pentru că în felul acesta aș putea să dedic vreo câțiva ani scrisului. Prins în vâltoarea vieții, cum sunt, am așa de puțin timp disponibil.

Îi fac o vizită lui Ron Robinson (R. E. Robinson, M.A., Ph.D.). Îl găsesc în camerele lui Gallacher (Trinity College) cu care colaborează la o lucrare de patru volume asupra activității colonialo-imperialiste a puterilor apusene în Africa. Ron îmi laudă cartea. A citit-o. Găsește că e cu totul excepțională prin sobrietatea ei, care însă nu diminuează deloc idealismul ei pur. Mă încurajează foarte mult să continui să scriu.

După-masă cu copiii, Elisabeth și Sally plus Barbu și Joan pe Cam-Granta cu „punt"-ul. Ne plouă leoarcă, dar luăm ceaiul afară la Grantchester. Zi extrem de plăcută, deși rămân cam deprimat că nu mi-am dedicat viața scrisului! Omul plănuiește, Dumnezeu hotărăște!

Vineri, 14 iunie 1957

Înainte de plecarea mea pe continent, vineri, 7 iunie, atât Sanda, cât și eu primim niște scrisori cam alarmante de la Silviu. Se pare că un oarecare Johnson de la ambasada din Viena îl interoghează în toată regula, și în repetate rânduri, ore întregi, și i-a spus că dacă nu dă toate amănuntele peripețiilor lui din ultimii ani nu i se va da viza de intrare. E un fel de șantaj moral. I se cer mai ales numele tuturor celor care l-au ajutat să iasă din țară. Sunt furios. Este absolut inadmisibil. Îl caut pe Hayes la telefon,

[1] Adela Călinescu va primi pașaport din partea autorităților abia în anul 1959 și doar în urma presiunilor exercitate în mod permanent, printre alții, de Societatea Internațională Crucea Roșie, filiala din Anglia, și de diplomații britanici de la București.

dar din păcate el e plecat pentru o săptămână. Telefonez lui Silviu, marți, 11 iunie, și-i spun ca nu cumva să dea numele celor de pe filieră. Să povestească totul, calm și politicos, dar să refuze restul. Să spună, pur și simplu, că este o chestiune de conștiință pentru el și că nu poate să pericliteze soarta oamenilor care l-au ajutat. Sanda e perfect de acord.

Luni, 17 iunie 1957

Vorbesc la telefon cu Hayes și-mi exprim surpriza și regretul că Silviu este *interogat*. Se va ocupa de chestiuni și-mi va da de știre.

Marți, 18 iunie 1957

Sanda îmi spune că l-a văzut astăzi pe Vișoianu. Au discutat îndelung chestiunea Silviu. Iată ce reiese din discuția avută: **1.** Vișoianu pune toată responsabilitatea pe americani. Deși n-o spune direct, implică faptul că Comitetul Național Român n-are nicio responsabilitate. Americanii l-au trimis în România!? **2.** Vișoianu îl consideră pe Basil drept *exaltat*. Nu poate să înțeleagă, după ore întregi de discuție, ce vrea. **3.** Nu face nicio promisiune. Nu-și ia niciun angajament, deși a avut o atitudine prietenoasă. Sanda i-a vorbit foarte elogios de mine. Vișoianu n-a făcut absolut niciun comentariu. Nicio reacție, nici măcar o vorbă.

Acum, Sanda îmi spune că l-a pus la curent și pe Puiu Cristea în legătură cu afacerea Silviu. Puiu ar avea legături la biroul de informații secrete de aici. I-ar fi spus Sandei că el poate să obțină viza lui Silviu în 24 de ore! Păcat că a făcut acest lucru. Nu e bine să forțăm mâna englezilor. Și, apoi, mă cam îndoiesc că poate să facă ceea ce afirmă.

Luni, 24 iunie 1957

Vorbesc cu Hayes, de la Home Office, pe chestiunea Silviu. Nu-mi promite nimic, și-mi dă să înțeleg că „cercetările" vor mai dura câtva timp în ce privește acordarea vizei lui Silviu Crăciunaș. Deși înțeleg atitudinea englezilor cred, totuși, că exagerează cu precauția lor. Noi, cei ce venim de dincolo de Cortina de Fier,

suntem tratați cu cea mai mare suspiciune. Abia după ani de zile reușim să ne afirmăm și să ne creăm relații.

Marți, 25 iunie 1957

Murgu vine să mă vadă. Mă întreabă dacă l-am văzut pe Vișoianu. I-am răspuns că organizațiile în exil nu mă interesează pentru că noi, exilații, trebuie să ne considerăm drept sacrificați pentru națiune. Numai după întoarcerea noastră în țară vom putea să verificăm dacă, sau nu, națiunea ne va accepta. Pretențiile Comitetului Național Român, de a fi un guvern român embrionar, sunt absurde. De asemenea, e greșită politica lor exclusivistă (numai ei sunt buni români!). Eu cred că trebuie să afirmăm peste tot cauza românească. Numai astfel, în mod practic, servim neamului. Discuțiile dintre exilați – cine să facă parte din cutare sau cutare comitet – sunt sterile. Vișoianu, dacă îmi propune să fac ceva concret pentru țară, poate conta pe sprijinul meu. Altfel, ca om, nu mă interesează[1]. Opiniile lui Murgu nu sunt foarte stabile, ca să zic așa, dar mi-a făcut plăcere să-l aud spunând „ce sănătos gândești" pentru că, în momentul acela, cel puțin, era sincer.

[1] Potrivit lui Ion Murgu, Rațiu a fost de fapt mai deschis în timpul discuției decât lasă să se înțeleagă în jurnal. În urma acestei întâlniri, Murgu (alias *Dragoș*) a raportat rezidenței DIE că „Rațiu a arătat că Vișoianu a fost la Londra și a luat legătura cu Tilea și a discutat cu acesta pe marginea problemelor din articolul lui Tilea, căutând să-l convingă pe Tilea că articolul publicat nu corespunde intereselor vitale naționale românești. Cu acest prilej, Vișoianu ar fi destăinuit lui Tilea că americanii, în goana lor de coexistență și înțelegere pe chestia dezarmării cu sovietele, cer sacrificii inadmisibile din partea Comitetului Național pe care el, Vișoianu, [le] refuză, cu toate că este amenințat că dacă nu le acceptă băieții lui de la Free Europe și chiar secția românească de la Free Europe va fi suspendată". La București, Securitatea a evaluat raportul lui Murgu considerând că informațiile „privind schimbarea tacticii americane în propaganda împotriva țărilor socialiste și activitatea desfășurată de Vișoianu în Europa prezintă interes deosebit. *Dragoș* trebuie să adâncească această informație pentru a afla cât mai multe amănunte în legătură cu intențiile americanilor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, ff. 27, 41).

După-masă îl văd pe turcul Tozan[1], care a venit cu o recomandare pentru mine din partea lui Mircea Vasilache[2] din Istanbul. Tozan e un om remarcabil. Ne-a făcut nouă, românilor, servicii enorme. A fost în legătură cu Maniu şi cu permisiunea lui Maniu a adus englezilor propunerile de pace. Ale lui Ion Antonescu. Acestea au fost respinse de englezi, care au cerut lui Antonescu să se predea *fără condiţii* ruşilor. I-a telefonat mareşalului acest lucru din Istanbul, şi a primit următorul răspuns: „Eu nu pot să predau ţara ruşilor. Ei sunt inamicii neamului nostru. Din moment ce puterile apusene nu acceptă oferta noastră de a depune armele, vom continua lupta. Eu trebuie să-mi fac datoria. Adio, dle Tozan, şi-ţi mulţumesc pentru sacrificiile şi serviciile aduse neamului românesc".

Miercuri, 26 iunie 1957

Scrisoare de la Ciochină, tânărul fără picioare, care a condus maşina la Berna atunci când Beldeanu şi soţii[3] au ocupat Legaţia RPR. Îmi spune că procesul său va avea loc în august. Îmi cere ajutorul meu. Voi face tot ce-mi va sta în puteri.

Joi, 27 iunie 1957

Sanda vine să mă vadă. Îmi spune că Cristea a intervenit la Serviciul Secret de aici ca să se dea viza lui Silviu. I s-a răspuns că se face totul ca să se rezolve cazul cât mai curând. Profeţia mea că

---

[1] Satvet Lutfi Tozan, om de afaceri turc. A fost consul onorific al Finlandei la Istanbul şi agent al Special Operation Executive, structură de informaţii britanică. *Pants* (numele conspirativ dat de SOE lui Tozan) a executat misiuni de influenţă politică în România, fiind în contact şi cu Iuliu Maniu (vezi Dennis Deletant, *British Clandestine Activities in Romania during the Second World War*, Palgrave Macmillan, Londra, 2016, pp. 94–96).

[2] Mircea Vasilache, secretar general al *Asociaţiei Românilor Liberi* din Turcia.

[3] Cuvântul soţ aici cu sens (învechit şi popular) de tovarăş sau asociat. Acest sens apare în scrieri din secolele XVII–XIX, dar poate fi întâlnit şi la mijlocul secolului al XX-lea.

nu va obține viza „în 24 de ore" s-a dovedit justă. I-am spus Sandei că, dacă serviciul secret (Special Branch, Scotland Yard) era deja implicat în această chestiune, atunci s-ar putea ca intervenția lui Cristea să fie bună. Altfel, e o greșală. Ideea mea de la început a fost ca să evităm intervenirea serviciilor secrete în cazul Silviu. I-a scris o scrisoare lui Augustin Popa în care îi cere ajutor imediat pentru Silviu. E o scrisoare bună, deși foarte emotivă; dar, poate, acest lucru nu strică.

După-masa, Zbigniew Racięski și cu mine plecăm cu avionul la Geneva. Ne plimbăm pe chei. Racięski e un tip foarte mucalit. Plin de cinism în aparență. Vorbește într-una de „industria americană a eliberării" și râde de toți cei care produc bani pentru astfel de antreprize. Vorbește de Bolek cu multă admirație „pentru că el știe mai bine decât oricare alt exilat să scoată bani de la americani. Îi sunt foarte recunoscător că mi-a dat ocazia să văd Geneva". Spune că n-are niciun respect pentru Conferința NGO la care luăm parte. Ne plimbăm pe chei. Seară splendidă. Cinismul lui dă loc, încetul cu încetul, reminiscențelor politice. Îmi vorbește de călătoriile lui în România dinainte de război; de regele Carol „care oricât ar fi el înjurat de către români, pentru noi polonezii rămâne un gentleman ce și-a ținut cuvântul și ne-a ajutat când eram în plină retragere, înfrânți complet". În cele din urmă, nu poate reține comentariul: „Și când te gândești că pe aceste chei se plimbau Titulescu, Briand, Zaleski și atâția alți bărbați de stat din generația Ligii Națiunilor".

Vineri, 28 iunie 1957

Cu Bolek Wierzbiański la Națiunile Unite. Conferința are loc în sala VI. Lumea e cam nedumerită în ce privește atitudinea pe care vom adopta-o la Conferință. Suntem considerați, ni se spune, drept avantgardă a americanilor. Suntem sfătuiți, însă, să ne comportăm moderat și înțelept! De la început reușim să ne impunem și să modificăm (agenda) ordinea de zi – punctul 10 – despre rezoluțiile Națiunilor Unite.

La cocktailul dat seara stau de vorbă cu Robert Smith, care fusese de curând în România. Îi spun că *Glasul Patriei* i-a publicat fotografia dând să se înţeleagă că el aprobă starea de lucruri din ţară. Arată surpriză. Îmi afirmă de asemenea că, atunci când a fost întrebat ce impresii are, a răspuns în mod voit: „am fost excelent de bine primiţi şi peisajul în România e minunat". Îmi spune, apoi, că a fost un fel de înţelegere între el şi organizarea seminarului de la Sinaia, ca să nu fie exploatat pentru propagandă politică. Îmi cere să-i trimit o copie din *Glasul Patriei*, dar nu e de acord ca eu să vorbesc la radio şi să denunţ această încercare a propagandei comuniste româneşti de a-l utiliza pe Smith în campania lor pentru repatrierea refugiaţilor.

Vorbesc cu reprezentanţele pakistaneze, preocupate de problema Caşmirului, cu Duncan Wood, care era în conversaţie cu Drinkwater de la organizaţia mondială sindicalistă comunistă „World Federation of Trades Unions", şi cu Tamas Lörinc, reprezentantul „World Federation of Democratic (ride: comunist) Youth". Dra Frisch, de la World Council of Churches, e şi ea prezentă dar pleacă peste weekend. Păcat. Dna Oudemond-Naville îmi spune că a fost născută în România şi că e parţial înrudită cu Grigore Gafencu. Nuşeta va veni să stea cu ea aici, la Geneva. Ea este elveţiancă şi reprezintă World Federation of Mental Health (ea e medic oculist de fapt). Americanul Asher, de la organizaţia „World Fed. of Scientific Management", e destul de interesant şi mi-a plăcut Dehling, ofiţerul de legătură cu presa al Naţiunilor Unite.

Cina cu Bolek şi Racięski în oraşul vechi. Ne plimbăm pe lângă Catedrala „bisericii naţionale protestante", unde a predicat Calvin; mâncăm „fondue" şi bem vin tradiţional alb. Ne oprim şi la berăria bavareză unde sunt atârnate pe pereţi caricaturile tuturor bărbaţilor de stat mai însemnaţi de la Primul Război încoace. Titulescu e şi el în această galerie a faimei.

Sâmbătă, 29 iunie 1957

Îmi vine rândul pe la 11.15. Vorbesc fără note, dar pregătisem intervenţia mea cu multă grijă, aşa că ştiam ce vreau să spun

aproape pe de rost. Era vorba de punctul 9 din ordinea de zi și eu am susținut punctul de vedere că organizațiile neguvernamentale trebuie să obțină dreptul de a înainte o plângere Națiunilor Unite ori de câte ori un tratat internațional este violat. Am vorbit despre înaintarea spre formarea unei conștiințe mondiale a căror exponenți să fie tocmai organizațiile noastre întrunite la această conferință. La sfârșit am atras atenția că exemplul prostituției în Maroc, care a fost dat de Harvey Moore, Q.C., este cu totul neînsemnat în comparație cu violarea Convenției de la Geneva din 1949 de către Ungaria și Uniunea Sovietică (Convenția asupra tratamentului acordat victimelor de război). Când am vrut să explic condițiile în care această convenție a fost violată am fost întrerupt de către Președintă, „pentru că este o chestiune de substanță, deci în afară de competența noastră", nu însă înainte de a fi putut spune că datorită neaplicării acestei Convenții doi dintre colegii noștri, Gáli și Obersovszky, au fost condamnați la moarte și ar putea să fie executați în orice moment.

Mi-a părut bine că am avut ocazia să vorbesc, ca român, în favoarea ungurilor persecutați sub comunism. Am fost încântat de reacția extrem de favorabilă acordată intervenției mele. Mai mulți oratori s-au referit la ea și după încheierea dezbaterilor toți cei care mă cunoșteau m-au felicitat foarte călduros. Alții care nu mă cunoșteau dinainte au venit la mine și mi-au vorbit foarte elogios. Papirnik, Racięski și cu Bolek sunt încântați. Racięski vorbește încontinuu de felul în care noi, dacă am organiza o echipă bine închegată, am putea domina astfel de conferințe internaționale prin cunoștințele și prezentarea civilizată a punctului nostru de vedere.

După-masă ridic de la American Express fotocopia documentului pregătit de Silviu pentru americani. E foarte lung.

Duminică, 30 iunie 1957

Masa cu Helen Zofos, Bolek, Racięski și Papirnik la Versoix pe malul lacului. Stăm de vorbă până târziu; la 4 abia ne întoarcem la Geneva. Bolek și Racięski doresc retragerea trupelor din

Europa cu neutralizarea ţărilor noastre (propunerea Tilea, în definitiv). Eu adopt atitudinea opusă, deja încrustată în acest jurnal de zi. Afirm din nou că eliberarea noastră nu va putea fi efectuată decât printr-o revoluţie generală, care să izbucnească în momentul unui „dead-lock" complet între USA şi Soviete. Racięski îmi spune că văd situaţia la fel cu generalul Anders, omul cel mai influent din emigraţia poloneză. *„You should be Rumania's first ambasador to him!"*[1]

Miercuri, 3 iulie 1957

Masa cu Sanda. Îmi vorbeşte din nou de toate complicaţiile în legătură cu Silviu. Exagerează puţin starea de „disperare" a lui Silviu. O sfătuiesc să fie calmă şi să aibă răbdare.

Joi, 4 iulie 1957

La clubul St. James's vorbesc cu Taxa care mă prezintă lui Raczyński, ministru de Externe al Poloniei. Raczyński îmi spune că nu este de acord cu articolul lui Viorel din *Times*. „E o atitudine greşită". Grocholski şi-a exprimat regretul că n-am fost prezent la dezbaterile, luni, ale Comitetului pentru Europa Centrală şi Răsăriteană. „Ar fi fost foarte folositor ca un român informat să poată respinge năzbâtiile lui Veniamin, care a făcut o impresie lamentabilă."

Sâmbătă, 6 iulie 1957

Nunta lui Stanca. Lume puţină. Atmosferă foarte plăcută. Ripka mă felicită pentru cartea mea. Ţine să stăm de vorbă în curând.

Duminică, 7 iulie 1957

Flegon vine la mine. Vorbim de scoaterea lui Miron Constantinescu şi a lui Chişinevski. Îmi dă anumite informaţii destul de

[1] „Trebuie să fii înainte de toate ambasadorul românilor" (în lb. engl.) (n. red.).

interesante. Vorbesc cu David Floyd la telefon și e de acord să utilizeze materialul în *Daily Telegraph*.

Luni, 8 iulie 1957

Gaby îmi scrie să mă felicite pentru că [József] Gáli și [Gyula] Obersovszky nu vor mai fi executați, sentința lor la moarte fiind comutată. Evident, eu nu pot pretinde că această comutare mi se datorează, dar intervenția mea la Geneva, fără îndoială, a fost raportată la Budapesta de către Lörincz, reprezentantul Federației Mondiale a Tineretului Democrat care-și avea scaunul tocmai alături de mine.

Pictorul francez Guillery a venit să mă vadă. Am cumpărat două acuarele reprezentând St. Ives.

Marți, 9 iulie 1957

După-masă la St. James' Club împreună cu Bolek Wierzbiański, Zbigniew Racięski și Tomy Marffy-Mantuano. Plănuim pregătirea întrunirii de joi seara la clubul foștilor combatanți polonezi. Racięski va trimite invitații tuturor jurnaliștilor din fostul comitet FIJL. Toți sunt de acord să mă facă pe mine președinte al Uniunii din Marea Britanie.

Deputatul John Eden vine la mine și mă felicită pentru cartea mea: *„I've honestly read it twice. It's excellent"*[1].

Vineri, 12 iulie 1957

Din nou la Londra. Ziua de naștere a lui Indrei. Cu prietenii lui la „Crazy Gang". E alegerea lui specială. Ion Opriș la mine la birou.

Sâmbătă, 13 iulie 1957

Ion Opriș concurează la White City. Rezultatul cam slăbuț. Sunt încântat însă – și-l admir – că a concurat din capul locului, fără antrenament serios, fără dietă specială etc.

[1] „Sincer, am citit-o de două ori. Este excelentă." (în lb. engl.) (n. red.).

De acolo la Richard Pilkington. Multă lume venită după matchul de cricket dintre Eton şi Harrow. Fac cunoştinţa deputatului Smythe şi vorbesc cu Campbell-Johnson, PRO al lui Niarchos. Dna Dickson-Wright, nevasta chirurgului, îmi vorbeşte de psalmistică, aducându-mi „elogii" foarte interesante, dar cam neserioase. Halliday, pictorul, e om interesant.

După cină stau de vorbă, destul de mult, la St. James's Club, cu deputatul Teeling. Îmi vorbeşte de irlandezi şi de realizările lor extraordinare în lumea întreagă. Îmi oferă să se ocupe de cazul lui Silviu. Îmi povesteşte apoi prezentarea de către el şi Gosford a unei medalii, prinţului Rainier al Monaco-ului. Se pare că a fost deranjat tocmai când se găsea, activ, în budoarul lui Grace Kelly. Mariajul n-ar merge deloc bine!

Cer, în scris, lui Ian Harvey să mă vadă în legătură cu Silviu (Harvey e subsecretar de stat la Externe).

Duminică, 14 iulie 1957

Spun Sandei Stătescu că, potrivit informaţiilor mele, greutăţile lui Silviu ar avea originea chiar în sânul coloniei exilaţilor români!

Marţi, 16 iulie 1957

Primesc scrisoarea de la Home Office în care sunt informat că nu vor să acorde viză de intrare lui Silviu Crăciunaş. Telefonez imediat inspectorului Jeffcote de la Special Branch, Scotland Yard. Acceptă să mă vadă imediat. Luăm cafeaua împreună în Haymarket. Îi explic faptele principale referitor la cazul Crăciunaş. Îi spun că eu sunt convins că el, Crăciunaş, *e demn de toată încrederea*, că e sincer şi că merită să fie ajutat. Impresia ce mi-am format despre el e excelentă. Vreau să-l ajut. Refuzul de a i se acorda o viză de intrare în Anglia mă plasează într-o situaţie foarte dificilă. Eu consider de datoria mea să-l ajut. Am oarecare legături aici, în Anglia, printre miniştri şi printre deputaţi. Le voi utiliza pe toate ca să schimb decizia Ministerului de Interne. M-aş opri numai în cazul că mi s-ar indica lămurit că Silviu a păcătuit grav, că nu

merită încredere, că e agent provocator. „Poți dumneata, Jeffcote, i-am spus, să-mi dai informații precise asupra acestui caz?"

Jeffcote mi-a răspuns că nu poate și că nu intenționează să facă nimic. Cazul Crăciunaș nu a venit la el. În mod oficial, deci, el nu știe, și nu va ști nimic. Conversația noastră va rămâne secretă. M-a sfătuit să mă duc la Hayes și să-i spun exact ce i-am spus și lui. Să-i atrag atenția lui Hayes că nu voi face nimic dacă ei îmi cer acest lucru, răspicat „în interesul Marei Britanii". El, Jeffcote, deși are toată încrederea în judecata mea, nu poate să fie de acord cu mine în cazul Crăciunaș, deși nu-l cunoaște. *„If he was în prison, and tortured for over four years, he talked. How do you know he was not allowed to escape? How do you know that he is not now used to spirit out information about the British and American setups? No, the likelihood, 99.9%, is that he is a «coming one»"*[1]. Mi-a explicat, apoi, că dacă de exemplu ei s-ar decide să mă trimită în România și eu aș accepta, cazul meu ar fi pregătit cu atâta grijă încât explicațiile pe care le-aș da ar fi tot atât de verosimile și de exacte ca informațiile și explicațiile date de Crăciunaș. Nu uita, ei, comuniștii, au avut peste patru ani să pregătească o istorie compactă. *„In my job, I've come across countless stories, beautiful stories, used only to hide the ugly truth"*[2].

I-am repetat credința mea că Silviu merită toată încrederea și tot ajutorul. I-am mulțumit pentru sfat, i-am promis că-l voi contacta pe Hayes și l-am anunțat din nou că voi face tot ce-mi stă în puteri ca să-l aduc pe Silviu aici. Intervențiile mele de-acum încolo vor fi oprite numai dacă mi se spune clar că Silviu a păcătuit grav. Nu m-am angajat și nu mă voi angaja că voi acționa numai dacă servesc interesele britanice. Eu servesc sau caut să servesc

[1] „Dacă a stat la închisoare și a fost torturat vreme de peste patru ani, atunci a vorbit. De unde știi că nu i s-a permis să evadeze? De unde știi că nu este acum folosit ca să fure informații despre structurile britanice și americane? Nu, cel mai probabil, 99%, este că-i «infiltrat»." (în lb. engl.)

[2] „În meseria mea, am auzit o mulțime de povești, povești frumoase, al căror unic scop era să mascheze tristul adevăr." (în lb. engl.)

numai interesele poporului român. Atâta timp cât Marea Britanie nu contrazice aceste interese mă voi găsi şi eu alături de măsurile luate aici. Altfel, va trebui să găsesc alte soluţii, independent de ce se face aici în Marea Britanie, pentru a satisface nevoile naţiunii mele.

Înapoiat la birou telefonez lui Hayes care îmi dă un rendes-vous pentru ora 3:00 azi după-masă. Tocmai m-am întors de la Hayes, Ministerul de Interne. Interviul a decurs exact cum l-am plănuit. Am început discuţia prin a-mi exprima încrederea mea totală în Silviu. Am arătat, apoi, dificultatea personală în care mă găsesc, şi am insistat asupra dorinţei mele de a-l ajuta. L-am întrebat dacă există vreun motiv care ar dovedi că încrederea mea în el e rău plasată. Dacă nu există nicio probă i-am spus că eu mă simt forţat să fac puţinul pe care-l pot – dar *tot* puţinul pe care-l pot pentru a-i obţine o viză de intrare în Anglia.

Nu mi-a răspuns direct la această întrebare. A adăugat că, în astfel de cazuri, decizia depinde în largă măsură de factorul personal şi de judecarea caracterului. El n-a avut ocazia să-l vadă pe Silviu. A primit, bineînţeles, rapoarte. Eu însă l-am văzut. Eu pot să-mi formez o opinie precisă. Nu trebuie să consider însă că acesta e singurul factor ce contribuie la luarea deciziei. De exemplu, este chestiunea plecării lui din Anglia, după expirarea termenului de şase luni sau chiar mai degrabă dacă guvernul britanic decide că e bine ca el să plece de pe aceste ţărmuri. Evident, guvernul britanic poate ordona deportarea lui Crăciunaş, dar un astfel de act ar putea fi criticat de oarecare deputaţi sau de către unele ziare. O astfel de desfăşurare n-ar fi nicidecum de dorit. Am înţeles perfect de bine ce voia.

I-am spus că atât Silviu, cât şi eu suntem gata să ne luăm angajamentul în scris că nu vom face absolut nimic pentru a prelungi statul lui în Marea Britanie după expirarea celor şase luni sau chiar mai înainte, dacă plecarea lui din Anglia ar fi dorită de către guvernul britanic. Hayes îmi spune că o astfel de scrisoare ar putea să fie foarte utilă. Să o fac imediat şi să i-o trimit lui personal. Cu alte

cuvinte, el vrea ca să garantez personal pentru Silviu și, mai ales, să nu încerc să le forțez mâna prin publicitate, ca în cazul lui Opriș de exemplu, în scopul de a-l ține aici în Anglia.

Sanda îmi telefonează. Îi citesc scrisoarea pe care o expediez, adresată subsecretarului de stat de la Interne, chiar acum. Îi cer să nu vorbească nimănui de acest caz.

Miercuri, 17 iulie 1957

Azi la 11.00 am fost primit de Ian Harvey, subsecretar de stat la Externe. I-am descris cazul lui Silviu. Mi-a promis să se intereseze. I-am lăsat o copie după scrisoarea mea de ieri, adresată Ministerului de Interne. I-am spus să nu intervină, deocamdată; îi voi da eu de știre, de îndată ce primesc un răspuns de la Interne.

Mă întreabă cum văd situația. Îi exprim punctul meu de vedere – luptă pentru putere în Kremlin. Nicio schimbare în politica sovietică. E de acord. După el, Hrușciov a dat și în aripa dreaptă și în aripa stângă, după ce și-a asigurat sprijinul armatei. E ceea ce ar fi trebuit să facă Troțki ca să-și consolideze puterea. M-a surprins referința la Troțki. Interesant însă că, atunci când i-am spus că trebuie să ne așteptăm, peste vreun an-doi, ca Hrușciov să lovească în armată, a ciulit urechile. Sper că acum totul va merge bine cu Silviu.

Vineri, 19 iulie 1957

Times publică scrisoarea mea despre schimbările din Kremlin. Îi dă loc de frunte. La Club aproape toată lumea, și cei care abia mă cunosc, mă felicită și comentează cele ce am scris.

Vineri, 26 iulie 1957

Sanda îmi spune că a primit o scrisoare recomandată de la Silviu. Viza i-a fost refuzată în mod oficial de către Consulatul din Viena.

La cocktails la Peter și Mona Rendel. Vorbesc cu tatăl lui, Sir George Rendel, care a conceput proiectul Constituției din

Malaezia – fost guvernator britanic acolo (sau la Singapore). Crede că chinezii, care formează 90 la sută din populaţie, privesc exclusiv spre China comunistă.

Trecem în revistă, cu Josten, diversele probleme de interes comun:

Murgu vrea să intre în organizaţie şi i-a propus £1 000. Josten e cam lacom aşa că ar vrea să accepte şi i-a propus lui Murgu să lucreze şi să dezvolte serviciul lui de cărţi. Sunt absolut contra intrării lui Murgu. Îi atrag atenţia lui Josten că eu n-am nicio dovadă că Murgu e „agent", dar nu vreau să iau niciun risc[1].

Fondul de apărare, pentru Ciochină, n-a dat *absolut nicio subscripţie* din partea românilor, deşi s-a trimis buletinul la 120 de adrese. Accept propunerea să apelăm prin ziarele poloneze.

Centrul de Informaţii la care Josten şi cu Birdwood au lucrat de aproape 2 ani a căzut baltă. Au avut o conferinţă recentă cu miniştrii Charles Hill şi Ian Harvey şi li s-a spus categoric că ideiea e bună, dar nu se poate aloca niciun fond. Acum e vorba ca Birdwood să încerce să facă ceva cu organizaţia „Voice of Britain".

Noi discuţii au fost deschise cu Evans de la ambasada americană. Să vedem! Războiul psihologic trebuie mult întărit dacă se doreşte un rezultat pozitiv. Pentru moment lupta e dusă în mare parte de amatori, pe când comuniştii au o organizaţie excelentă.

George Emil Iliescu a murit ieri. Bun român. Intenţiile lui şi puterea lui de muncă au fost adeseori nefructuoase din cauza ambiţiei şi slăbiciunilor lui. În ultimul timp, însă, s-a schimbat în bine.

---

[1] Propunerea lui Ion Murgu de a deveni acţionar al firmei care edita buletinele de presă *Free Romanian Press* şi *Free Cechoslovak Information* a fost făcută la iniţiativa Securităţii, care a transmis rezidenţei sale din Londra să-l instruiască pe Murgu „ca până la 1 sept. 1957 să-l contacteze pe J. Josten şi să discute cu acesta condiţiile participării şi colaborării lui la agenţia de presă pe care acesta o conduce. Este necesar ca această problemă să fie urmărită îndeaproape". Propunerea lui Murgu nu a avut succes pentru că Raţiu nu a vrut *să ia niciun risc* (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 42).

Luni, 29 iulie 1957

Atât Marie-Jeanne MacDonald[1], cât și Clarence Galia îmi telefonează să-mi spună că Petre Rădăuț, coregraful care a organizat dansurile naționale, vrea să rămână aici, în Apus. Urmează să discutăm totul pe larg.

[1] Marie-Jeanne MacDonald (1917–?), născută Livezeanu, prim-balerină a Teatrului de Operă și Balet din București. În 1942, în timp ce se afla într-un turneu la Viena, Marie-Jeanne a decis să nu se mai întoarcă în România și s-a angajat balerină la Opera din Viena. După 23 august 1944 a fost internată de către armata germană într-un lagăr, împreună cu alți români care se aflau în Viena, de unde a reușit să plece și să revină în România. În 1945 s-a întors la Viena reluându-și angajamentul la operă, iar mai târziu l-a cunoscut pe Alastair MacDonald, care a devenit al doilea său soț, cei doi stabilindu-se după câțiva ani la Londra. DIE a inițiat procedura recrutării sale în 1955, considerând-o „inteligentă" și „nervoasă". Însă cel mai important a fost faptul că până atunci nu s-a manifestat „dușmănos față de regimul nostru" astfel că locotenentul major Eugen Perian, aflat în misiune la Londra, a contactat-o în martie 1956. În septembrie 1956 a fost de acord să colaboreze în schimbul unui sprijin financiar, dar mai ales a promisiunii că mama sa va fi lăsată să o viziteze în Anglia. În timpul celor șapte întâlniri pe care le-a avut cu Perian a oferit informații sumare despre membrii secției române a BBC și cei ai Asociației Femeilor Ortodoxe Române din Anglia, a cărei președintă a fost, DIE fiind nemulțumită de lipsa de valoare a acestora. De asemenea, s-a constatat că *Tina* (numele ei conspirativ) nu a respectat „regulile stabilite și n-a ținut cont de instructajul făcut privind păstrarea conspirativității legăturilor cu noi". În aceste condiții, lui Perian i s-a ordonat întreruperea legăturilor cu *Tina* pentru o perioadă de timp, numai că în mai 1957 chiar locotenentul major Perian a fost deconspirat și rechemat în țară la cererea Londrei, DIE suspectând că și din cauza ei s-a ajuns „la căderea lucrătorului operativ" Ulterior a fost luată în lucru de un alt ofițer DIE, iar în 1959 s-a renunțat la colaborarea sa pentru că s-a aflat că Marie-Jeanne i-a spus atât soțului ei, cât și „în cercul intim de prieteni cazul ei cu Legația RPR", afirmând că „pentru a obține viza de venire în Anglia pentru mama ei consilierul de legație i-a promis cele solicitate cerând în schimb informații". În concluzie, a fost considerată agentă a serviciilor de informații britanice „care a contribuit la căderea unui lucrător al rezidenței noastre în Londra care a fost expulzat de autoritățile engleze" (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, vol. 1, ff. 19, 121, vol. 2, ff. 24, 30 și vol. 3, f. 12).

La cocktail la Victor şi Austice Goodman. Vorbesc cu Jasper Sayer, fost corespondent diplomatic al ziarului *Sunday Times*, care lucrează acum independent pentru ITV. Vrea să facem împreună un program de televiziune.

Marţi, 30 iulie 1957

Marie-Jeanne MacDonald vine să mă vadă. Îmi spune cum Petre Rădăuţ a intrat în vorbă cu ea şi a implorat-o să-l ajute să iasă. Deşi câştigă foarte bine, nu mai vrea să rămână în ţară sub teroarea şi supravegherea continuă comunistă. Ar fi rămas acum în străinătate, dar pentru el e responsabilă Doina (fata care făcea anunţurile şi care e de familie bună) şi dacă rămâne aici ea o păţeşte. Planul lor este să fie invitat să facă un recital, el, personal; să vină cu costumele şi să rămână atunci. Cred că se poate. Marie-Jeanne îi va trimite un mesaj în genul acesta prin mama ei care se întoarce în ţară pe ziua de 14 august.

Primesc scrisoare de la Home Office. Refuză viza de intrare lui Silviu Crăciunaş. N-am să uit acest lucru. Telefonez lui Collins şi-l rog să se intereseze. Telefonez, de asemenea, lui Ian Harvey. La cocktail la Chew şi Katlleen Bateman (ea e născută Goodbody). Mulţi cunoscuţi de la Clubul St. James's.

Miercuri, 31 iulie 1957

Primesc o scrisoare de la Ciochină din Germania în care îmi cere să plătesc o amendă de vreo 760 mărci germane până la data de 2 august, adică poimâine, căci, altfel, intră la puşcărie! Ce crede, oare, că am puteri supranaturale? Voi scrie imediat judecătoriei că-mi asum responsabilitatea pentru amendă.

Joi, 1 august 1957

O văd pe Sanda. E foarte aferată. Are sentimentul că Silviu se îndoieşte de lealitatea ei[1], că ea n-ar vrea să emigreze în

[1] În rapoartele sale către Securitate, Silviu Crăciunaş a descris şi relaţia pe care a avut-o cu Sanda Stătescu, viitoarea sa soţie. Într-unul din acesta,

America de Sud (cred că are dreptate, deși Sanda nu va admite niciodată acest lucru!?). Îmi spune că vor să se căsătorească imediat. Ea vrea să meargă în Austria cu o viză de turist. Îi arăt scrisoarea pentru Silviu. E de acord („n-am știut niciodată că ai astfel de profunzimi sufletești. Voi fi întotdeauna sora ta"), dar îmi cere să-l rog pe Silviu să se odihnească înainte de a începe să lucreze la cartea lui. Sunt gata să o fac.

La masă, la Manya Harari. Peter Benenson de față. Explic situația din nou. Peter mă sfătuiește să vorbesc cu Ben Levi (care se ocupă foarte mult de limitarea puterilor serviciilor secrete și ale poliției). Cred că nu e bine. Manya mă sfătuiește să vorbesc cu St. John Stevens și cu Guy Liddell, ambii cu legături în serviciile secrete.

Abia sosit la birou, St. John Stevens îmi telefonează. Îi spun: **1.** că Silviu îi va ajuta să scoată din România pe cine vor, dar nu poate să pună în mâna lor aparatura ce și-a creat pentru că-i periclitează pe toți; **2.** că Silviu nu va căuta să se stabilească aici, ci va pleca de îndată ce va face toate aranjamentele pentru carte;

Crăciunaș a afirmat că Sanda Stătescu „este plină de admirație și devotament" față de el, sentimente „provocate de romantismul ei, ca și de pasiunea ei de a avea o participare la activitatea politică a emigrației românești. [...] Înainte de a pleca din RPR spre Viena, în martie 1957, am studiat amănunțit rolul pe care S. Stătescu avea să-l joace în prima etapă după ajungerea mea la Viena [...]. După ce S. Stătescu a venit să mi se alăture în Austria în august 1957, mi-a spus că Int.[elligent] Service dorea ca prin ea să execute o supraveghere directă asupra mea, din imediata mea apropiere [...]. Aceste destăinuiri ale S. Stătescu au constituit dovezi ale sentimentelor de admirație, devotament și iubire, manifestate față de mine, ceea ce m-a determinat în mod logic să fac orice eforturi spre a o câștiga și atrage cât mai complet din partea mea. [...] Ea a continuat să mă informeze că Int. Service i-a dat instrucțiuni să mă țină sub observația ei și să adâncească legătura ei cu mine cât mai mult, pentru a putea să-mi citească până în cele mai adânci cute ale gândirii și ale psihicului, metodă prin care Int. Service spera să descopere ce se ascunde în mintea mea și în ce măsură îmi poate destăinui planurile puse la cale" (*Ibidem*, dosar 638, vol. 48, f. 173).

3. că nu văd niciun motiv pentru care n-ar fi lăsat în Anglia cu o viză temporară dacă nu are nimic *grav* împotriva lui. Dacă, însă, asemenea obiecţiune gravă există să mi se spună şi voi lăsa toată chestiunea baltă.

Am rugat-o pe Manya să-i ceară lui Collins să vorbească cu Sir Norman Brook. Manya mi-a spus, între altele, să expediez manuscrisul meu despre comunism lui Carew Hunt la Geoffrey Bless.

Marţi, 6 august 1957

Vorbesc lui Ian Harvey de la Foreign Office (subsecretar de stat) şi-l rog să intervină *acum* în cazul Silviu Crăciunaş. Îmi promite că o va face.

Vineri, 9 august 1957

Primesc o scrisoare de la Judecătoria din Bad Reichenhall care îmi confirmă că Ciochină a fost amendat cu DM 66,80, sau zece zile închisoare şi nu DM 766,80, sau 4 luni închisoare cum îmi scrisese Ciochină. Ce să-i faci, eroii noştri sunt cam puşlamale şi afacerişti. Ciochină, evident, nu s-a aşteptat ca eu să cer confirmarea amenzii direct de la judecătorie şi spera să-i trimit lui banii direct!! Am pretins că a făcut o greşală şi am plătit suma corectă a amenzii.

Luni, 19 august 1957

Kitty Hunter-Blair, Oxford graduate, research student în *Russian Literature*, la Universitatea din Londra, care tocmai s-a întors de la Moscova, vine să mă vadă. Impresie foarte favorabilă deşi este catolică.

Masa cu Titinica Iliescu. Îmi vorbeşte de cele trei delegaţii care au venit la George-Emile, ca el să organizeze pe românii din Anglia. George-Emile, îmi spune Titinica, vorbea mult de mine în ultimul timp şi dorea colaborarea noastră. O cred, pentru că şi mie George-Emile îmi scrisese în sensul acesta, cu foarte scurt timp înainte de a fi murit. Restul prânzului, Titinica a vorbit şi eu am ascultat. Iată punctele de căpetenie ce merită să fie reţinute:

1. organizarea românilor din Anglia este foarte necesară și definitiv posibilă. Ea e în legătură cu mulți dintre cei veniți recent, care toți doresc o casă românească. Nu trebuie să fie făcută într-o locuință particulară pentru că oamenii se jenează, oricât de bine ar fi primiți. Ei ar veni la Londra – majoritatea lor sunt în provincie; ar aduce contribuții financiare pentru că mulți dintre ei au reușit să-și creeze o situație înfloritoare;

2. Nu trebuie să rămânem inactivi din cauza unui număr extrem de redus de critici, care o fac din spirit destructiv *cronic*. Se gândește mai ales la cei de la BBC și la Cornea. Ei sunt o minoritate infimă.

3. Trebuie să se pornească la drum printr-o serie de vizite în provincie pentru a lua contactul cu românii de acolo și pentru a descoperi noile adrese.

4. Eu sunt omul cel mai indicat să lucrez în această direcție. Viorel are unele calități, pe care și le-a dezvoltat la perfecție în ultimii ani, care nu sunt egalate de nimeni în Anglia. Totuși, eu sunt cel mai capabil și, apoi, sunt mult mai tânăr. Greșeala mea este că sunt prea individualist. Insist ca să fiu în fruntea unei organizații, nu pentru că sunt ambițios, cum greșit s-a spus de atâtea ori, ci pentru că eu țin la punctul meu de vedere pe care-l pot pune în aplicare doar atunci când sunt șeful unei organizații. Trebuie să-mi înfrîng acest individualism și să accept să lucrez într-o organizație, căci pot să fiu cu adevărat eficace pe plan politic mare numai dacă sunt încadrat și sprijinit de alții. Am nevoie de gross (ea are puțină dreptate – deși exagerează importanța acestui individualism. Eu sunt gata să lucrez cu alții – chiar dacă nu sunt șef; dovada: activitatea mea la FIJL. Nu pot să o fac pentru că majoritatea românilor sunt înrăiți și anchilozați pe poziții rigide. Cum nu se poate realiza „unirea", eu nu doresc să întărât dezunirea prin crearea de noi organizații „parțiale", ca să zic așa).

Când i-am spus că ea ar trebui să se ocupe de așa ceva; să se organizeze o asociație a românilor din Anglia cu *cotizații* și contribuții în regulă și ca ea să fie secretară plătită, mi-a spus că o va

face-o cu mare plăcere, dar *fără plată*. I-am spus că e important să scrie viaţa lui Georges-Emile aici în exil şi activitatea sa pentru cauza naţională.

Marţi, 21 august 1957

Primesc la gara Victoria pe Monsg. Gh. Cosma care a venit la Londra de la Ramsgate. Îl duc la hotelul Adna din South Kensington. Îmi spune că cuvântarea lui Viorel la înmormântarea lui Georges-Emile a fost proastă. „A comis o gafă." Nu trebuia să vorbească de activitatea lui Iliescu fără ca să fi primit vreodată cea mai mică contribuţie de la americani. „Împunsături de acestea, mai ales în biserică, n-au niciun rost", a adăugat părintele Cosma. Eu nu sunt tocmai sigur că are dreptate. E important să se releveze activitatea naţională a acelora care fac sacrificii personale financiare pentru a rămâne români şi nu rămân români pentru că sunt plătiţi să o facă! Poate însă că biserica nu era locul cel mai potrivit.

Marţi, 27 august 1957

Masa cu Monsg. Cosma. L-am dus la restaurantul La Boème în Chelsea. Critică acţiunea Msg. Bârlea[1], care a organizat pe „intelectualii români din exil"[2]. „Cam prea mulţi legionari şi foşti legionari printre ei. Face concurenţă Fundaţiei Carol I. E o greşală. Biserica noastră trebuie să unească, nu să despartă." I-am spus

[1] Octavian Bârlea (1913–2005), preot de rit greco-catolic. A fost membru al Misiunii Vaticanului pentru refugiaţii din Germania şi Austria şi vicar general (1945–1952). Paroh al Parohiei Catolice Române de la Paris (1954) şi şef al secţiei române de la Radio Vatican (1968–1973). A fost preşedinte fondator al Societăţii Academice Române.

[2] Autorul se referă la iminenta înfiinţare a Societăţii Academice Române (SAR) la iniţiativa unui grup de intelectuali şi a preotului Octavian Bârlea, care urma să aibă loc câteva săptămâni mai târziu în Italia, la Roma. SAR s-a dorit a fi o alternativă din exil a manifestării vieţii culturale româneşti libere având în vedere că în acel moment viaţa culturală din România era sugrumată de regimul comunist.

că mie Bârlea nu mi-a comunicat absolut nimic. Ceea ce mă surprinde și mâhnește.

Luni, 2 septembrie/Joi, 5 septembrie 1957

Cu Gaby la Klosters. Accept un împrumut de £10 000 din partea ei. Am nevoie de acești bani pentru a cumpăra societatea Julius Rudert, Ltd., pe care am creat-o eu, dar care aparține societății Pall Mall Deposit & Forwarding Co. Ltd. Gaby a vrut să-mi dăruiască acești bani. N-am putut să accept. Oferta ei este însă foarte importantă pentru mine, pentru că cu puțin noroc aș putea să creez o bază serioasă financiară pentru a susține o activitate politică românească sănătoasă și serioasă. Să dea Bunul Dumnezeu!

Vineri 6 Septembrie 1957

Masa la Manya Harari cu sora ei, contesa Fira Iliuska (cetățeancă americană acum, locuiește la New York). Personalitate foarte plăcută. Într-adevăr aceste trei surori, Manya Harari, Flora Solomon și Fira Iliuska sunt remarcabile. Foarte diferite, toate însă excepțional de interesante. Fira îmi cere opinia asupra unui manuscris de Jan Librach, despre imperialismul sovietic. O fac în scris. Manya îmi spune că Simon, subsecretarul de stat de la Interne, a confirmat că este gata să dea lui Silviu o intrare în Anglia *pentru trei săptămâni*. Deși trei săptămâni e timp suficient, cred însă că este o chestiune de principiu ca Silviu să vină aici nestingherit. Însă, am fost încântat să am confirmarea că nu există *nimic precis* împotriva lui Silviu.

Seara cu Magda și Ronny Watteeuw din Bruxelles la teatru (Dean Delinqvent, David Tomlinson & Anna Massey). Bunty McNaughton și Robert Carnac confirmă că piesa noastră de teatru, *Templeton*, a fost acceptată de Arts Theatre și data a fost fixată pentru 9 martie 1958. Sunt încântat.

Sâmbătă, 7 septembrie 1957

La Johnny și Ileana Troiano ca să-l cunoaștem pe Eugen Ionescu, dramaturgul român avantgardist. Mi-a făcut o impresie

excelentă. Îmi spunea că şcoala „avansată" de la Paris e reprezentată exclusiv de străini. Mi-a pomenit mai multe nume ce nu-mi spun nimic, cu excepţia irlandezului Becket. Magda Watteeuw şi cu Ronny i-au spus că au văzut o piesă de-a lui la Stockholm în limba suedeză. Ionescu a fost încântat. Traian şi Ketty Belitoreanu, de asemenea, prezenţi, vor să se stabilească în insula Jersey[1]. Ionescu e căsătorit cu o româncă şi vorbesc româneşte.

Luni, 9 septembrie 1957

Primesc o scrisoare de la Silviu în care îmi comunică o propunere de-a lui Gelu Belu de a lucra cu mine exclusiv în ce priveşte culegerea de ştiri din România. Să vedem! Interesant însă.

Marţi, 10 septembrie 1957

Primesc de la Silviu scrisoarea lui Gusti Popa în original (îmi păstrez o copie). Este o profesiune de slăbiciune şi neputinţă. Scriu lui Silviu în acest sens. Păcat că n-am o copie după scrisoarea mea la dosar.

---

[1] Traian Belitoreanu (1909–?), funcţionar al Băncii Naţionale a României. A fost angajat la Legaţia României de la Londra în 1938, iniţial ca telefonist, apoi s-a transferat la serviciul consular. S-a căsătorit cu pictoriţa Ketty Belitoreanu (născută Menke, de origine olandeză) în 1942 la Londra, iar Viorel Tilea a fost naşul lor. Familia Belitoreanu nu s-a stabilit pe insula Jersey, cum îşi propuneau în 1957, ci s-a repatriat în România în august 1960. Ajuns în România şi dezamăgit de situaţia în care se afla, Belitoreanu a încercat să se reîntoarcă în Anglia, însă nu a mai primit nici paşaport şi nici viză. Securitatea i-a deschis un dosar de urmărire informativă în 1961 pentru că a fost suspectat că este agent englez, iar repatrierea este doar legenda sa. Informaţia potrivit căreia Belitoreanu este agent trimis în misiune în România sub legenda repatrierii a fost trimisă de Silviu Crăciunaş, fiind de fapt o invenţie a acestuia creată cu bună ştiinţă şi care a avut consecinţe grave asupra lui Belitoreanu. În plus, Crăciunaş a atras şi atenţia Securităţii că Intelligence Service, respectiv colonelul Brown, şi-a manifestat îngrijorarea că s-a pierdut contactul cu Belitoreanu, ceea ce a constituit „o pierdere gravă" (vezi şi Ion Raţiu, *Jurnal. Volumul 1. Începuturile...*, pp. 308–309 şi ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 63, f. 454).

Sâmbătă, 14 septembrie 1957

Părintele Bărbat vine să-și facă lecția de engleză și apoi să predea o lecție de limba română cu Indrei. Se înțeleg foarte bine. Ia masa cu noi și-mi spune că poate să organizeze o școală de limba română pentru copii mici, căci este o călugăriță română la Notre Dame de Sion din Bayswater.

Duminică, 15 septembrie 1957

Patrick Maitland îmi telefonează și-mi spune că merge în România cu delegația parlamentară. Îmi cere sfatul.

Luni, 16 septembrie 1957

Cu Patrick Maitland la St. James's Club. Înainte de sosirea lui Patrick stau de vorbă cu David Milford-Haven (marchizul, văr al reginei), lordul John Pender, lordul Nicky Elliot, prințul Radziwiłł (Stash), Rupert Belville și Randolf Churchill (băiatul lui Winston) (N.B.: Curios, e prima dată că încrustez numele, cu titlurile lor, prietenilor mei de la Club. Sunt surprins să văd ce „constelație" am reușit să adun eu, care întotdeauna mă mândream că nu sunt deloc snob!). Am vorbit de schimbările recente de la conducerea partidului conservator. Curând după aceea a sosit lordul Hailsham (Quintin Hogg), noul președinte al partidului, și a stat mult de vorbă cu Randolph Churchill într-un colț al clubului. Eu cu Patrick Maitland eram în alt colț. Patrick ar fi dorit să-i vorbească lui Hailsham despre reprimirea în partid a rebelilor de la Suez (îmi spune că Sir Victor Raikes s-a retras pentru că va juca un rol politic important în Rhodesia).

În ce privește vizita în România, Patrick vrea să se intereseze de soarta Bisericii Unite: vrea să-i dau numele episcopilor, i-am spus că unele parohii trecute la ortodoxie celebrează din nou slujba unită pomenindu-l pe Papa etc. A căzut de acord, de asemenea, să caute să-l vadă pe Ionel Pop. L-am sfătuit să caute să viziteze zăgazurile de la Bicaz, Curtea de Argeș (închisoarea episcopilor catolici), mănăstirea Nicula (Maica Domnului). E gata, de asemenea, să ducă o carte a mea pentru tatăl meu.

Miercuri, 18 septembrie 1957

Marie-Jeanne Macdonald îmi cere să-i trimit £5 pentru Adriana Georgescu[1], care se simte acum mult mai bine, dar tot mai e bolnavă. Vorbesc apoi, rând pe rând, cu părintele Bărbat, Victor Cornea şi Liviu Cristea. Le spun de delegaţia parlamentară care va merge în România. Toţi îmi dau concursul. Când însă dau un telefon profesorului Nandriş, răspunsul lui a fost exact cum mă aşteptam. Am notat reacţia lui cuvânt cu cuvânt, aşa cum a „dictat-o" el la telefon: „Eu sunt categoric împotriva acestui plan. Şi nu-mi pot lua nicio responsabilitate să periclitez pe oamenii din România. Chiar dacă ar fi contactaţi, sunt sigur că niciunul dintre ei nu va vorbi". Deci complet negativ.

I-am explicat, apoi, cât am putut mai calm şi mai modest că nu e vorba de a periclita pe nimeni. Dimpotrivă. Nu putem decât să ajutăm, întrebând de soarta oamenilor care sunt ştiuţi în închisoare. Rezultatul, Nandriş mi-a dat o lungă listă a oamenilor care sunt închişi!? Săracul Nandriş! E aşa de încuiat!

La orele 12.00 la Anthony Rhodes[2]. Descopăr că e scriitor cu mai multe cărţi publicate, cât şi articole de ziar. Pleacă în România la invitaţia lui [Iosif] Ganea, prim-secretar şi ataşat de presă la Legaţia României. Nu e deputat laburist, cum crezusem eu când mi-a telefonat. Voia să ştie ce să vadă în România. I-am indicat următoarele: zăgazurile de la Bicaz, Canalul Dunăre-Marea Neagră, podul peste Dunăre spre Bulgaria. Am vorbit, apoi, în general despre rostul comunismului în ţările nedezvoltate. I-am sugerat să ceară dovezi de îmbunătăţiri.

Masa la Manya Harari cu Victor Zorza de la *Manchester Guardian*. Mi-a făcut o impresie excelentă. Cam de vârsta mea, poate

[1] Adriana Georgescu (1920–2005), avocată, ziaristă, şefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu. A fost arestată în 1945, fiind supusă unei anchete inumane, în timpul căreia a fost violată. Alexandru Nicolschi s-a implicat personal în anchetarea ei. A reuşit să evadeze şi a ajuns în Franţa, în 1948. A lucrat la secţiile în limba română de la Radio Paris, Europa Liberă şi BBC.

[2] Anthony Rhodes (1916-2004), jurnalist şi scriitor.

chiar mai tânăr. Scund, boem, fumează și bea binișor, foarte inteligent. Crede că cel mai bun lucru este să încurajăm criticile interne împotriva regimului pentru a-l liberaliza. Nu crede în război, decât pe neașteptate. Stalin, adevărat realist, n-ar fi pornit la război împotriva Apusului dacă Apusul i-ar fi dat un ultimatum. Ar fi cedat. Hruşciov însă s-ar putea să facă o greşală fundamentală şi să se lase angrenat într-un război. Dudinţev este denunţat peste tot; n-a făcut încă „mea culpa". Ne-am plăcut reciproc.

Foarte interesant a fost episodul trăit de Victor Zorza în Budapesta în timpul revoluţiei. El n-are documente britanice, este refugiat cu paşaport D.P.[1] în care se arată originea lui poloneză. N-are, deci, protecţia niciunui guvern apusean. Cu toate acestea, s-a dus în Ungaria. După ocuparea Budapestei de către ruşi la 4 noiembrie, peste o sută de reporteri apuseni au fost invitaţi la Comandatura Sovietică, altfel, li s-a spus, nu pot părăsi ţara. S-a dus şi el. Când îşi aştepta rândul, un german a ieşit de la interviu, alb la faţă. L-a întrebat de ce? Germanul i-a răspuns: „Sunt nebuni. Nu vor să creadă că sunt german. Spun că sunt polonez. Voiau să mă aresteze". Zorza a plecat imediat de la Comandatură şi a rămas în Ungaria la Legaţia Britanică.

După-masă, la BBC, vorbesc cu Cornea. E complet de acord cu planul meu în ce priveşte deputaţii. Îmi dau o serie întreagă de nume şi o notă personală pentru Aurel Vijoli. Voi preda-o prin Patrick Maitland. Mi-a dat numele: Victor Jalea, Caius Bordoşi, Mara şi Ilie Lazăr, Roman Cresiu. Mi-a cerut, de asemenea, să expediez o scrisoare din ţară lui Ilie Niţă Cornea, Ileni, raionul Făgăraş.

Sosit acasă îl primesc pe părintele Bărbat. Tocmai luase masa cu Arhiepiscopul O'Hara. Atât O'Hara cât şi Bărbat au toată grija să nu pericliteze viaţa sau libertatea nimănuia din România.

Joi, 19 septembrie 1957

La 12, la Westbury Hotel. Stau de vorbă cu Frank Abbot de la radio Europa Liberă. Îmi povesteşte despre complicaţiile pe care

[1] *Displaced person* („persoană strămutată") (în lb. engl.).

le am acum din cauza transmisiunii în limba polonă, care a fost aplaudată de două mari ziare comuniste polone. Subiectul a fost greutăţile ce au de întâmpinat refugiaţii politici aici în Occident şi sfătuieşte pe toţi cei ce contemplează venirea în Occident să se gândească bine înainte de a face un pas atât de final. Abbot, săracul, fiind „Public Relations Officer", este un fel de „Acarul Păun".

Despre Bernard are o părere excelentă. *„He is extremely intelligent. Very capable"*[1]. Secţia românească funcţionează foarte satisfăcător. M-a invitat din nou să trec pe la München să mai stau de vorbă cu ei. Îmi va reţine cameră la hotel etc., dacă-i dau de ştire la timp.

Abbot e un tip înalt, subţiratec, părul tuns, stil marinar american. Cam de vreo 40 de ani. Deştept şi interesant. I-am povestit despre delegaţia parlamentară britanică care pleacă în România. E de părere că ar fi bine dacă aş pregăti ceva programe cu aceşti oameni.

Masa cu Jakob Fürst de la societatea R.L. & Co. Transport Ltd. Şi el are dificultăţi cu Pall Mall Deposit. Ce să-i faci, e multă muncă şi bătaie de cap!

Cina la Viorel Tilea. Lordul şi Lady St. Oswald, Ioana Tilea, Marie-Lyse Cantacuzino şi eu, pe lângă Viorel şi Manuela. Am discutat mult chestiunea politicii vis-à-vis de soviete în ce priveşte ţările satelite. St. Oswald[2] şi cu Viorel sunt, ambii, susţinători ai ideii retragerii trupelor americane, sovietice şi britanice din Europa. Nu văd altă soluţie. Eu le-am repetat ideea mea a unei răscoale generale, în momentul realizării echilibrului total armat între Apus şi Răsărit. Şi unul şi altul resping această soluţie; cred că Europa Răsăriteană reprezintă o „sarcină" pentru economia sovietică. În consecinţă, ruşii sunt gata să se retragă foarte bucuroşi. Deşi ei mă acuză pe mine de lipsă de realism („cine va ridica un deget măcar să ajute această răscoală?") eu cred că ei

[1] „Este extrem de inteligent. Foarte capabil" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Rowland Denys Guy Winn, 4th Baron St. Oswald (1916–1984), politician conservator.

greșesc. Adevărul este că rușii tot mai exploatează Europa Răsăriteană de dragul „taberei țărilor socialiste".

Am rămas consternat când mi-am dat seama că lordul St. Oswald a cerut în scris, deja demult, să-l vadă pe tatăl meu în România. Viorel, a cărui idee a fost această intervenție, este lipsit de orice simț al responsabilității. Mi-e greu să-l înțeleg. Se poartă și acționează într-adevăr ca un copil. Ce rost are să-l facă pe St. Oswald să-l vadă pe tata? E fantastic! Rezultatul va fi că autoritățile vor fi iritate. Mare păcat. Sper doar că nu-i vor face nimic.

Sâmbătă, 21 septembrie 1957

Fac oferta mea scrisă pentru a achiziționa Julius Rudert Ltd.

Masa cu Graner, prietenul lui Gaby Bentinck (e unul din șefii societății de bancnote „De la Rue"). E un om extraordinar. Ungur. Plin de opinii rigide. Cu toate acestea, îmi place foarte mult. Am vorbit de toate și de nimic. „Atitudinea dumitale față de autoritățile poliției feroviare franceze", mi-a spus, „este tot atât de donchișotească ca și cartea dumitale. Har Domnului, însă, că mai există oameni ca dumneata". Îmi spune că Ștefan e foarte bine dezvoltat. Regretă că nu m-a cunoscut în alte circumstanțe. „Eu i-am spus lui Gaby că poate să aibe orice în viață dacă e gata să accepte consecințele". Reacția mea a fost: „Eu sunt acela care acceptă consecințele în lumina cavalerismului și corectitudinii". Mi-a spus, apoi, că Dolf ar vrea să vină ambasador la Londra, dar că nu crede că va reuși.

Duminică, 22 septembrie 1957

Se împlinesc 12 ani de la căsătoria mea. Copiii sunt mari și drăguți. Elisabeth e mult mai înțeleaptă.

Sunt foarte îngrijorat de efectul vizitei pe care lordul St. Oswald va face-o tatei. Pentru a repara puțin lucrurile, trimit o lungă scrisoare tatei în care explic că această vizită are un caracter pur personal, apolitic. Insist, de asemenea, că am explicat lordului St. Oswald că el, tata, n-a luat niciodată parte activă în politică înainte de venirea la putere a comuniștilor.

Luni, 23 septembrie 1957

Jack Gerson e furios. Găseşte oferta mea „ridicolă". Rămân calm şi insist că e o ofertă foarte potrivită circumstanţelor actuale. După-masă îl văd pe Cristoloveanu care e în trecere de la New York spre Paris. Se plânge că nici Niculescu şi nici Fărcăşanu nu-i dau nicio atenţie deşi locuiesc în acelaşi bloc.

Miercuri, 25 septembrie 1957

Cina cu Barbu Niculescu. Îmi vorbeşte din nou despre invenţia extraordinară de care dispune (avion ce decolează vertical). Dacă nu exagerează, adoptarea acestei invenţii va duce la rezultate colosale. Îi doresc tot succesul. În ce priveşte exilul românesc el tot doreşte colaborarea mea, dar nu insistă. Mă sfătuieşte, însă, foarte insistent, să iau parte la organizarea românilor din Anglia. Îmi spune că toţi românii cu care a stat de vorbă mă vorbesc de bine. Viorel i-a spus că mulţi englezi marcanţi i-au exprimat dorinţa de a mă cunoaşte de când cu publicarea cărţii mele. Titinica doreşte să lucreze, să reînceapă *Făclia* şi să-i viziteze pe români. Am rezumat atitudinea mea faţă de aceste încercări de organizare:

1. Dacă toate „culorile" de români (Comitetul Naţional Român, Liga Românilor Liberi, Comitetul Anglo-Român, Societatea Femeilor Ortodoxe Române, Comitetul Democrat Român al lui Cornea etc.) sunt de acord să susţină o iniţiativă de organizare a românilor din Anglia, atunci accept orice funcţiune mi se încredinţează de către Comitetul de Iniţiativă şi *voi munci din plin* pentru reuşita organizării.

2. Dacă acest sprijin este refuzat, ceea ce cred că este cazul, atunci să facă alţii organizarea. Eu nu voi accepta nicio funcţiune în Comitet, dar voi da sprijinul meu moral şi material.

3. Dacă organizarea nu este pornită de către un comitet de iniţiativă, ci este rezultatul unei adunări generale a românilor din Anglia, atunci voi accepta orice funcţiune ni se va atribui prin liberă alegere.

Această a treia alternativă a rezultat din discuția noastră după ce-i explicasem lui Barbu că eu nu vreau să mă vâr cu tot dinadinsul într-un Comitet dacă principiul unirii românilor, pe care l-am propovăduit de ani de zile, nu este pus în aplicare. Barbu insista că eu sunt cel mai potrivit ca Președinte. I-am răspuns că Viorel este mult mai calificat, dar Barbu a insistat și mi-a afirmat că Viorel este de acord cu acest lucru. „Dar dacă ai fi ales ca președinte, să zicem, la o adunare de 400 de oameni", a ripostat Barbu. I-am răspuns: „Nu 400, dar 200 de români mă vor convinge, cu cea mai mare ușurință, să accept orice funcțiune doresc ei să-mi încredințeze".

Barbu Niculescu crede că „politica față de Răsăritul Europei va deveni tot mai mult apanajul Angliei în această politică anglo-americană, care, în ciuda micilor semne contradictorii, este perfect coordonată și va fi și mai coordonată în viitor".

Ne-am dus apoi împreună la Coca Davis. Alastair MacDonald și Adriana Georgescu de față. Adriana este acum mult mai bine. Se plânge însă că lumea o tratează „cu condescendență caracteristică acordată celor ieșiți din azilul de nebuni". Voi căuta să o ajut. A primit cei £5 pe care i-am trimis prin Marie-Jeanne MacDonald. La plecare, în mașină, Barbu îmi spune că va pleca la Berna pe ziua de 14 octombrie, căci Beldeanu iese din închisoare la 15 octombrie. M-am oferit să vin și eu, și Barbu a acceptat imediat.

Vineri, 27 septembrie 1957

Părintele Bărbat vine să-mi arate conferințele pe care le-a pregătit pentru BBC. Sunt bune. Îi atrag atenția asupra anumitor pasagii în care cam lovește în Biseria Ortodoxă. Îl sfătuiesc să le schimbe și-i spun că circumstanțele excepțional de favorabile unirii poporului român cu Roma vor reuși numai dacă puterea noastră de atracție se bazează exclusiv pe tăria exemplului. Noi nu trebuie să atacăm sau să facem reproșuri. Viața noastră trebuie să arate că Roma ne dă tărie, că Roma este legătura firească pentru noi, românii, cu Occidentul. A fost de acord.

Sâmbătă, 28 septembrie 1957

Iau decizia să plec de la societatea la care lucrez şi să încep activitatea mea comercială proprie, în domeniul transporturilor. Scriu lui Jack Gerson în acest sens.

Duminică, 29 septembrie 1957

Din nou la Capela Ucraineană din Finchley. Celebrează Sfânta Liturgie părintele iezuit Bărbat. Capela arhiplină. După sfânta slujbă, Mişu Cârciog vine să-mi propună să facem o casă românească aici la Londra, unde am putea avea o capelă a noastră. Îi spun că sunt complet de acord. Ne vom întâlni în cursul săptămânii. Sunt încântat că Mişu e gata să dea bani pentru această chestiune. „Să facem şi noi ceva ce să rămână după noi", mi-a spus, evident mişcat.

Vorbesc cu Josten la telefon şi-i sugerez să o vadă pe principesa Ileana ca să raportăm prezenţa lor în Buletinul FRP. Îi spun că eu nu vreau să o văd pentru motive de-ale mele.

Luni, 30 septembrie 1957

Părintele Bărbat îmi telefonează. Îmi spune că a văzut-o pe principesa Ileana, „care este foarte ortodoxă" (reacţie la mariajul ei cu Habsburg!?). Şcoala de limba română trebuie organizată cu dna Cârciog, care e gata să jertfească timp pentru această chestiune. Va veni din nou la Londra de Crăciun. Îmi spune apoi că dna Iliescu l-a informat că există cel puţin 100 de români catolici (mai ales din Banat?). Eu mă îndoiesc, dar să-i identificăm. Îl asigur pe părintele Bărbat că a avut o influenţă foarte bună şi că doresc să se întoarcă. Dacă e nevoie, vom scrie la Vatican şi-l vom cere de paroh. Mi-a spus că el depinde de ordinele superiorilor lui iezuiţi, dar că şi el e gata să vină.

Astăzi am descoperit o coincidenţă extraordinară. Acum vreo doi ani dl Jack Gerson, şeful societăţii Pall Mall Deposit, mi-a dat o bucată de pergament cu un scris chirilic. Nu i-am dat prea multă atenţie la acea dată, dar am păstrat-o. Ieri mi-am adus

aminte de ea și-am crezut că ar putea să fie foarte decorativă în noul meu birou, înrămată în toată regula. Am desfăcut-o astăzi și, împreună cu Johnny Troiano, am încercat să o descifrăm. Nu ne-a trebuit mult să vedem că sigiliul de ceară avea Bourul Moldovei. Încântați și plini de emoție, am descoperit rând pe rând că e vorba de Vasilie Voevod, de Gheorghe Catargiul, de Grigore Ureche etc. Textul însă era în limba rusă sau vechea slavonă. Am luat pergamentul cu mine și m-am dus la profesorul Nandriș, care a descifrat totul fără nicio ezitare și mi-a confirmat că e vorba de un document de danie făcut de Vasile Lupu pârcălabului Orheiului, Gheorghe Catargiul, prin care se dăruiește acestuia satul Piatra de lângă Orhei. După numele lui Vasilie Lupu și al fiului său Ioan Voevod, urmează toți membrii divanului, printre care se găsesc și Grigore Ureche și Styrcea, unul din strămoșii lui Victor. Data actului este 8 aprilie 1639. Sunt încântat. Johnny nu-și poate reveni. De ce acest document a ajuns așa, la întâmplare, tocmai în mâinile mele, deși eu n-am făcut niciun gest măcar pentru a-l obține? Să sperăm că e un semn bun!

Tot astăzi, Editura Harvill Press îmi spune că *Revista International Affairs*, scoasă de Chatham House, publică o recenzie a cărții mele *Policy for the West*, la loc de frunte, imediat după cartea prof. Arnold Toynbee. Revista germană *Der Europäische Osten* din München, editată de Edmund von Gordon, publică un lung extras, în traducere, tot din cartea mea.

Marți, 1 octombrie 1957

O zi plină, într-adevăr plină din toate punctele de vedere. Din moment ce eu întotdeauna am crezut în adagiul latin *primum vivere, deinde philosophare*[1], voi începe cu aspectele economico-financiare ale existenței mele. Astăzi s-a încorporat societatea mea J.R. Shipping Co. Ltd. și se pare că am pășit cu piciorul drept (dea Domnul!), căci abia formați am și primit o comandă importantă de

[1] „Întâi trăim și apoi filosofăm" (în lb. lat.).

transporturi, eşalonată pe o perioadă de patru ani[1]. Atâta timp cât îmi îndeplinesc funcţia cu diligenţă şi eficacitate, această comandă singură aproape că acoperă jumătate din cheltuielile de regie. De asemenea, Dinu Daponte mi-a dat şi el o comandă pentru un transport de pirită din Suedia care, spune el, va duce la multe altele.

La masă, la familia Cârciog. Sunt entuziaşti în ce priveşte organizarea unei „case româneşti" aici la Londra. Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române[2] dispune de aproximativ £600. Eu propun

[1] În octombrie 1957 Ion Raţiu a renunţat să mai lucreze la *Pall Mall Deposit & Forwarding* şi a înfiinţat compania *J.R. Shipping Co.* După ce a împrumutat o sumă de bani şi-a deschis un birou pe Regent Street, în centrul Londrei. Compania a activat în domeniul serviciilor de transport maritim, dar o dată cu trecerea timpului şi-a diversificat activitatea înfiinţând *Regent Line*, companie specializată în trasporturi maritime lunare, cu nave mici, între Europa de Nord şi SUA. Activitatea lui Ion Raţiu în domeniul transportului naval s-a oprit în anul 1976 din cauza creşterii accelerate a preţului ţiţeiului. Securitatea a considerat că Raţiu, „agent al organelor de spionaj englez şi american, [...] desfăşoară această activitate sub acoperirea unei firme de transporturi" care era finanţată de spionajul englez (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, f. 208).

[2] Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române, organizaţie creată cu scopul de a transmite din generaţie în generaţie tradiţiile şi limba română în cadrul comunităţii româneşti din Londra. De asemenea, asociaţia a organizat şi acţiuni de sprijin şi binefacere pentru românii aflaţi în nevoie în Anglia. Iniţial, asociaţia a avut ca membri doar femei, dar pentru că numărul acestora în Anglia era redus, mai târziu au fost acceptaţi şi bărbaţii, inclusiv cetăţenii englezi. Asociaţia a fost condusă de Gladys Gibson împreună cu un comitet format din soţiile mai multor exilaţi români. Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române a fost, de fapt, organizaţia care s-a transformat mai târziu, la 15 mai 1965, în Asociaţia Culturală a Românilor din Anglia. Ideea a fost a Ecaterinei Iliescu, soţia maiorului Iliescu şi a fost preluată de Ion Raţiu care a menţionat acest lucru în jurnal la 11 februarie 1965: „Am acceptat, de asemenea, ideea să transformăm Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române din Anglia într-o organizaţie anglo-română cu scopuri culturale. În felul acesta se face un prim pas spre organizarea exilului". După câteva luni, la 15 mai 1965, s-a înfiinţat Asociaţia Culturală a Românilor din Anglia, iar Raţiu a fost ales preşedintele ei.

ca această societate să lanseze apelul „la o consultare" – nimic mai mult. Toți cei care ar ridica vreo obiecție, potrivit obiceiului lor bine cunoscut, să fie invitați (Gou Constantinescu, Nandriș, Podea, Cristea, Gheorghiu, Cornea; apoi cei care sunt definitiv pentru această inițiativă). La această ședință tot reprezentanta femeilor să propună strângerea de fonduri și formarea unui „trust" care să se ocupe de ele. Calificația pentru a intra în acest trust, din moment ce societatea femeilor are această sumă, să fie cca £500. Toți cei care contribuiesc £500 să intre, în mod automat în acest „trust", ca membri fondatori. În felul acesta nimeni nu va putea spune că se fac excluderi. Faptul însă că patriotismul majorității merge numai până în momentul în care li se cere să vâre mâna în buzunar asigură o conducere serioasă, ne-exclusivistă a acestui trust. Eu cred că numai Mișu Cârciog, Dinu Daponte și cu mine vor produce £500 de sterline. Odată trustul format, noi cooptări nu vor mai fi admise fără aprobarea membrilor trustului. În felul acesta se poate reține controlul în mâna acelor români care doresc o casă românească și nu un instrument politic de interes personal. Sanda și cu Mișu au fost de acord și au redactat o scrisoare circulară – apel pentru întrunire.

Vorbesc la telefon cu Patrick Maitland care, abia întors din România, îmi confirmă că a predat cartea mea împreună cu pachetul de alimente surorii Sandei la București. De asemenea, a pus la poștă plicul adresat de Silviu ca să se pregătească ducerea cărții la Turda de către Genu Marinca. Maitland l-a văzut pe Ionel Pop, dar n-au fost lăsați singuri nici măcar o clipă, așa că nu i-a putut da bilețelul de la mine. Ionel, la despărțire, a pus tot ce a putut într-o foarte caldă strângere de mână. Aurel Vijoli a refuzat să-l vadă, sub pretextul că e mult prea ocupat.

După-masă, la Viorel. Câteva minute mai înainte a sosit și Bill Deakin. Lordul St. Oswald luase masa la Viorel. Bill fusese invitat ca să-i spună despre încercările sale de a contacta familia lui Pusy Nasta la București. Plecăm împreună. Îl lăsăm pe Bill la Ritz Hotel și, apoi, mergem la St. Oswald acasă. Convorbirea mea cu

el a fost stenografiată de Sally, aşa că nu o mai repet aici. În plus, trei fapte: **a.** Nu s-a dus să-l vadă pe tata. Ar fi fost prea periculos. **b.** Au fost la Blaj. Au sugerat că ar dori să vadă un monument naţional şi au propus să li se dea nişte flori ca să le depună. Însoţitorii lor au acceptat acest lucru şi i-au dus pe „Câmpia Libertăţii". Acolo au descoperit că placa comemorativă, cu cuvintele lui Bărnuţiu, a fost ridicată. Toţi trei împreună – St. Oswald, Patrick Maitland şi Ronald Bell – au depus florile, au luat trei paşi înapoi şi, apoi, au ridicat şi plecat capetele în salut şi, în unison, au strigat: „Trăiască Spiritul Libertăţii!". **c.** St. Oswald la Bucureşti a întâlnit pe un tânăr scriitor evreu, Ioan Deneş-Dianu[1], care i-a dat nişte manuscrise pe care ar vrea să le vadă publicate aici în străinătate, sub pseudonimul de Flavius. Acest tânăr curajos i-a dat foarte multe informaţii, dar acum probabil că este în închisoare pentru că au fost văzuţi împreună[2].

[1] Autorul face referire la Ivan Alexandru Deneş (1928–2011), jurnalist, scriitor.

[2] Ion Raţiu nu avea de unde să ştie atunci, dar a anticipat corect felul în care s-a schimbat destinul lui Deneş după întâlnirile cu delegaţia engleză. Deneş era oricum în atenţia Securităţii pentru activitatea sa „duşmănoasă", dar întâlnirea cu Saint Oswald şi Anthony Rhodes a convins Securitatea că are „activitate trădătoare", ceea ce a fost mult mai grav. Trădarea lui Deneş „a luat forme din ce în ce mai periculoase ajungând ca în octombrie 1957 sus-numitul să intre în legătură cu St. Oswald şi gazetarul Anthony Rhodes (cunoscuţi agenţi ai serviciului de spionaj englez) care au venit în RPR cu o delegaţie parlamentară. În cadrul legăturilor criminale pe care le-a avut cu aceşti spioni, Deneş Ivan le-a furnizat o serie de informaţii defăimătoare şi tendenţioase privind situaţia politică, socială, economică şi culturală din RPR." În acelaşi timp, Deneş a fost acuzat şi de faptul că „a predat lordului St. Oswald o serie de lucrări literare cu caracter duşmănos regimului nostru scrise de el cu scopul de a fi scoase clandestin din RPR şi publicate în Anglia" (ACNSAS, fond SIE, dosar 10829, ff. 15-16). Drept urmare, în 1958 Deneş a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică. În închisoare, destinul lui Deneş a fost hotărât în mod fatal tot de Securitate. A fost recrutat informator în anul 1963, când se afla închis la Gherla, şi a participat în mod activ la reeducarea deţinuţilor, pe lângă faptul că a furnizat informaţii despre colegii săi de celulă. A fost graţiat un an mai târziu, în 1964. Peste câţiva ani a plecat în

Întrebările puse de St. Oswald lui Groza, pe care le-am discutat împreună și care au fost publicate în *Scânteia*, au dus la mai multe pomeniri, atât de St. Oswald cât și de Groza, a lui Viorel. Când am telefonat lui miss Berry de la BBC și m-am oferit să fac un program, am văzut că nu voia să o facă *fără a cere aprobarea lui Gretton*. E clar că nu vor să-i dea publicitate lui Viorel.

Miercuri, 2 octombrie 1957

Pe la 6 seara stau de vorbă cu Bill Deakin și când îi spun că BBC se teme că Viorel l-a montat pe St. Oswald ca să-și facă propagandă personală, Bill mi-a răspuns: „Foarte probabil, pe bună dreptate. Viorel e perfect capabil să o facă!" M-a amuzat răspunsul lui. Pe urmă, Bill, a adăugat: „Să știi că eu îl admir pe Tilea: «*He never gives up*»"[1].

Duminică, 6 octombrie 1957

Fără să se fi anunțat, Ion Opriș apare pe la 6 seara. Tot plin de secrete. Nu vrea să-mi dea însă adresa lui și nici să-mi spună exact unde studiază (ca și cum eu n-aș putea să aflu situația adevărată?). Fapt este că i s-a acordat bursa de care avea nevoie și acum e student la una din școlile politehnice de aici din Londra. Opriș e plin de amărăciune și resentiment, aproape împotriva tuturora. Bineînțeles, nu recunoaște că eu am fost acela care l-am ajutat să obțină această bursă (ar trebui să mulțumească măcar lui W. Teeling, deputatul conservator, care, la cererea mea, a intervenit pentru el și a pus o întrebare specifică despre Opriș în Camera Comunelor!). În sfârșit, eu nu mă aștept la recunoștință în asemenea cazuri. Sunt însă foarte mâhnit să-l văd pe acest om, teribil de slab sufletește, interesat, în fond, numai de bunăstarea și succesul lui personal, luând-o pe panta lunecoasă a resentimentului pentru cei care l-au ajutat să rămână aici în exil. În definitiv, a fost

---

străinătate cu acordul Securității și a continuat activitatea de agent extern al DIE până în 1989, una dintre cele mai importante misiuni fiind infiltrarea sa în secția română a Radio Europa Liberă.

[1] „Nu renunță niciodată" (în lb. engl.).

ideea lui de a sta. Nimeni nu l-a silit; ba, chiar eu l-am sfătuit să se gândească foarte bine, pentru că exilul e greu. Opriş vorbeşte de anul pe care l-a petrecut la terenul sportiv GEC ca şi cum i-ar fi dăunat „pentru totdeauna". Echilibrul lui preţios a fost zdruncinat de munca manuală pe care a depus-o acolo.

Am impresia că Ion este un nemulţumit din fire. Vorbeşte de sinucidere, dacă ar mai trebui să treacă prin aceeaşi experienţă. „Mai bine m-aş duce în Siberia!", mi-a spus. Să se ducă! Patriot care nu ştie să sufere, n-are nicio valoare pentru ţară. Ceva mai târziu soseşte Riţă Precup de la Paris. E plin de planuri comerciale. Vinde îngheţată în Franţa şi are mult succes!? Pe Riţă politica nu-l prea interesează, dar e foarte bun patriot.

Luni, 7 octombrie 1957

Adriana Georgescu vine la mine disperată că trebuie să părăsească Anglia astă seară, la orele şapte. N-are niciun ban, n-are unde să se ducă, decât la Monica Lovinescu, soţia lui Ierunca. La Home Office i-au spus că nu mai poate să rămână aici sub niciun motiv. Tocmai când mă gândeam că e extrem de greu să o ajutăm, Alastair MacDonald îmi telefonează. Îmi spune că e gata să intervină, dar nu ştie unde. Îi dau numele lui Hayes de la Home Office. Pentru orice eventualitate, comand un bilet de tren pentru Paris. În mai puţin de un sfert de ceas, însă, Alastair îmi telefonează din nou, confirmându-mi că Hayes a fost de acord să-i prelungească şederea aici pe încă o săptămână (până la 14 octombrie) *„on humanitarian grounds"*[1]. Sunt încântat. Adriana, săraca, spontan, îmi dă creionul ei automat de argint. Îi spun să fie serioasă etc., dar n-a vrut să audă. „Să ştii că o să-ţi aducă noroc... Trebuie să-l primeşti." N-am avut încotro. Am acceptat.

După cină, la Patrick Maitland cu Elisabeth. Mi-a povestit, în amănunt, vizita sa în România[2]. Nu voi repeta aici toate aceste

[1] „Din considerente umanitare" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Securitatea a avut informaţii privind felul în care Ion Raţiu şi Viorel Tilea s-au implicat pentru a-i pregăti pe membrii delegaţiei britance care

amănunte. Patrick a scris un lung raport și patru scurte articole, care se pot găsi în dosarele mele. Mă voi ocupa aici nu atât de situația actuală a reînnoirii terorii în România, ci mai ales de personalitățile celor întâlniți acolo și de incidentele care nu pot fi date publicării.

Au fost primiți de Demostene Botez, „un tip unsuros, dezgustător". Printre interpreți au avut pe un oarecare Fodor (medic anestezist), Carol Hormos, comunist convins și înfocat, fost lucrător în Anglia și, apoi, angajat la BBC Londra, astăzi este redactor la *Romania Today*, revista de propagandă a regimului în limba engleză. Un alt interpret a fost dr. Rafael, conferențiar la catedra de filosofie orientală de la București.

Cel mai important om cu care au avut de-a face a fost Barbu Solomon, membru al CC-ului. La „cota 1400" au reușit să organizeze un mic dans, în afară de program, la Casa de adăpost. După „Periniță" fetele, evident, încercau să intre în legătură cu ei. Au confirmat teroarea.

---

urmau să viziteze România, St. Oswald și Patrick Maitland. Aceste informații au fost oferite chiar de Ion Rațiu unuia din agenții DIE, Ion Murgu. Din raportul lui Murgu aflăm că, „înainte de plecarea parlamentarilor britanici în țară, Tilea și Rațiu au avut o discuție la clubul St. James unde era prezent lordul St. Oswald și deputatul Maitland, precum și preotul V. Bărbat. Scopul acestei întâlniri inițiate de Rațiu a fost de a pune la curent pe cei de mai sus cu o serie de detalii privind atmosfera din țară, referitor la expresiile subtile de simpatie din partea vizitatorilor față de rezistența internă. Astfel, Tilea a pus la curent pe Oswald cu detalii amănunțite intime asupra vieții politice, sociale și de altă natură din țară. El a sugerat lui Oswald ideea de a pune o coroană la monumentul de pe Câmpia Libertății de la Blaj care este considerat și în prezent centrul de rezistență al populației transilvănene de rit catolic, persecutată de actualul regim. Ca om de legătură pe care i l-a recomandat Tilea lordului pentru a lua contact în țară este numitul Stelea. Acest Stelea a primit prin lord instrucțiuni din partea lui Tilea să suplimenteze delegația parlamentară cu informații recente la fața locului și tot pe aceeași cale să-i transmită lui Tilea vești noi asupra situației din țară" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 54 a).

La Blaj, după ce au făcut demonstrația lor de pe Câmpia Libertății, Patrick, ca să rețină caracterul strict britanic al acestui gest, a oferit 100 lei pentru flori și a cerut ca „acești bani să fie dăruiți săracilor fără nicio discriminare în ce privește credințele politice". El a fost convins că a auzit strigăte în oraș, de mai multe ori, ca și cum o mare mulțime făcea o demonstrație. Cum însă Câmpia Libertății se găsește la cca 2 km de Blaj se poate, spune Patrick, să se fi înșelat. La Alba Iulia l-a văzut pe episcopul Aron Marton și l-a întrebat: „ești liber?". Marton a zâmbit, dar n-a răspuns. Un pastor luteran, care este și episcop (?) și căruia i s-a interzis plecarea la Cincinnati la Congresul Mondial, i-a spus: „Situația de astăzi e mai rea decât oricând. Ne punem încrederea în Dumnezeu să ne (elibereze) salveze". După părerea lui Patrick, St. Oswald a făcut o greșală enormă să se refere la Tilea în fața lui Groza. „*After all we are not Tilea's agents, why make us look ridiculous? But, mind you, it took considerable moral courage to do it. Nevertheless it was a blunder of the first magnitude. We all thought so*"[1]. Groza a fost extrem de iritat, ceea ce n-are importanță[2]. Greșeala constă în micșorarea valorii intervenției britanice.

Raportul lordului St. Oswald:

I-am prezentat acest plan lui Patrick Maitland, după ce trei dintre noi, Patrick Maitland, Ronald Bell și cu mine, am spus că vrem să mergem în Transilvania. Bell nu cunoștea prea multe amănunte despre context, voia să meargă în Transilvania ca să o viziteze pe fiica unui alegător de-al lui. Am trecut Blajul pe lista

[1] „În fond, nu suntem agenții lui Tilea, de ce să ne punem într-o situație ridicolă? Dar, atenție, pentru asta a fost nevoie de un curaj moral considerabil. Chiar și așa, a fost o gafă de proporții monumentale. Am fost cu toții de acord" (în lb. engl.).

[2] Datorită datelor obținute de Ion Murgu, Securitatea a reușit să-l atenționeze și să-l pregătească pe Petru Groza înaintea întâlnirii acestuia cu St. Oswald, astfel că, „pe baza acestor informații, lordul Oswald a fost pus la punct asupra unor probleme ridicate de el prin interviul acordat de tov. Dr. Petru Groza" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 99).

locurilor pe care voiam să le vedem, fără să precizăm motivul. Când am ajuns acolo, am întrebat dacă nu există vreun monument istoric în zonă și dacă nu ar fi o idee bună ca trei parlamentari britanici să depună flori la monument. Gazdele și ghizii noștri au fost încântați. Am fost duși la monumentul din Blaj, ni s-au dat flori, iar noi le-am depus, pios, la monument. Am făcut trei pași înapoi, ne-am plecat respectuos și am strigat la unison «trăiască spiritul libertății». O altă chestiune ar fi că se vedea clar că plăcuța de pe monument fusese îndepărtată. În locul bolțurilor erau patru găuri mari. Organizatorii au fost foarte tulburați să vadă că așezăm florile de partea cealaltă, însă noi am insistat să le așezăm pe partea de unde fusese îndepărtată plăcuța, și am făcut poze acolo. Înainte de ceremonie, istoricul orașului ne-a ținut o mică prelegere, prin care eram informați că monumentul comemora o răscoală a țăranilor transilvăneni împotriva moșierilor austro-ungari. Păreau foarte jenați și în cele din urmă chiar au aplaudat puțin – *foarte* puțin!

Înainte de plecare, Demostene Botez a sugerat formarea unui comitet anglo-român, pe liniile comitetului deja existent franco-român. Sir Charles Butcher, care a pretins să fie un fel de idiot plin de pompozitate tot timpul, a răspuns acestei propuneri. S-a referit la prietenia anglo-română ca la *„a young flower in a forest of misunderstanding"*[1] și apoi a spus că este de acord ca în acest comitet *toate* partidele să fie reprezentate. Parlamentul britanic se întrunește în noiembrie. Până atunci veți avea tot timpul să submiteți numele, *din toate partidele*, ale celor pe care-i propuneți ca membri.

Vineri, 11 octombrie 1957

Seara plec cu avionul la München. La REL, cu Bernard. Îi spun, de față fiind și Frank Abbot, că potrivit spuselor parlamentarilor britanici, cei din țară critică foarte aspru transmisiile postului de radio REL. Am făcut-o în așa fel încât să nu-l lovesc pe el personal, dar am dorit ca să o fac față de un american ca să

[1] „O floricică într-o pădure de neînțelegere" (în lb. engl.) (n. red.).

nu poată să o nege mai târziu. St. Oswald a fost cu totul specific: „REL e Moscova pe dos". Bernard a reacţionat excelent: „Foarte adevărat. E exact ce spun eu de atâta vreme. Culegem recolta atitudinilor luate de noi înainte de revoluţia din Ungaria. Atitudinea practică a americanilor, de «slot-machine», a dus la această stare de lucruri. Bagi leul şi vrei ciocolata. Ei bine, am greşit. Le-am tot spus faceţi cutare, nu daţi recolta, ascundeţi cutare, sabotaţi cutare. Tragic...".

Fac cunoştinţa mai multora la „Rumanian Desk". Dana Vasiliu-Cluj, Djuvara (care tocmai pregătise un program comemorativ cu ocazia morţii lui Titel Petrescu. A dat citate şi comentarii din toate părţile, Vişoianu, Augustin Popa şi Zissu, dar l-a exclus pe Eftimie Gherman. Noël Bernard i-a spus: „unde e Gherman? Îmi aprinzi paie-n cap!". A fost o întrebare mai mult de dragul meu. Am râs. A rămas, în cele din urmă, să-l pună pe Gherman în programul de mâine). Bernard are idei clare în ceea ce priveşte linia ce trebuie să urmeze în viitor, dar idei *greşite*. N-are niciun rost să i-o spun. După el, postul de Radio Europa Liberă este:

a. un post informativ, nimic mai mult. Cei din ţară nu pot să se informeze. Noi o facem pentru ei. Noi nu reprezentăm „opoziţia" din România. Noi nu lucrăm pentru eliberare. Noi informăm. Greşeala, în trecut, a fost că ne-am bazat prea mult pe exilaţi *reacţionari*;

b. un post fără linie combativă. Într-un comentariu ce i-a fost adus, autorul se referea la „bandiţii" de la Bucureşti... a schimbat în „comuniştii" de la Bucureşti;

c. un post obiectiv şi serios. Păcat că-i spune Radio Europa Liberă. Ar fi mai bine dacă i s-ar spune Vocea Americii. BBC-ul e respectat pentru că este Vocea Angliei;

d. un post progresist cu adevărat. „L-am adus aici pe Găzdaru, un medic care nu mai vrea să audă de politică şi care găseşte că linia noastră actuală e bună. Starea din ţară nu se mai poate schimba total. Cei de acolo vor un fel de socialism *ne*-comunist. Noi trebuie să ne îngrijim de nevoile lor";

e. un post de radio dirijat către câștigarea intelectualilor care au devenit cinici și care ne critică cel mai aspru.

Cu alte cuvinte, „stânga-stânga și informare" nimic mai mult.

Împreună ne-am dus la conferința de dimineață pentru România și Bulgaria; a prezidat Griffits – un om evident foarte bine informat. Bernard și cu șeful secției bulgare au expus programul lor și știrile principale ale zilei. La întoarcerea în secție am cunoscut pe o serie întreagă de alți oameni. Nici nu-mi mai amintesc numele lor. Impresia generală este una de „castrați". Toți simpatici, toți civilizați, prea civilizați, dar șterși. [Mihai] Cismărescu e, fără îndoială, cel mai bine dintre ei. Alegerea e ciudată însă ușor de înțeles. Bernard trebuie să-și recruteze oameni pe care poate să-i domine.

Ion Gheorghe, tânărul[1], m-a dus la el la evaluare și informații[2]. Mi-a expus situația reală. Se duce o luptă în REL pe toate planurile. Sus de tot, în America. Aici la München garda veche a fost îndepărtată, dar tot Griffith e mare și tare. De stânga, are o admirație enormă pentru Bernard. Îl găsește un fel de geniu politic. Crozier de la „Public Relation" e catolic, Abbot e nou. Nu se știe exact ce poziție a adoptat în această luptă. E bine însă că am mai dat și eu pe la München pentru că „aici domină teoria că nu sunt alți români capabili. O teorie inspirată chiar de către Bernard".

Masa tot cu Bernard. După masă mergem la hotel. Bernard vorbește îndelungat cu dna Frătița, care locuiește în Italia. Cântăreață de operă, refugiată în 1949. Bernard se dovedește foarte bine informat. Discutăm colaborarea mea la REL. Eu cer doar ca să fie făcută sub numele meu propriu. E de acord. Are nevoie de interviuri și discuții cu oamenii publici ori de câte ori e vorba de vreun eveniment ce ar putea să intereseze. Îl traduc ei la München. Bernard îmi spune că el preferă să-mi plătească mie cam o

[1] Autorul se referă la Ionel Nicolae Gheorghe, fiul generalului Ion Gheorghe.

[2] Autorul se referă de fapt la secția de evaluare a informațiilor a Radio Europa Liberă, condusă pe atunci de Ionel Gheorghe.

liră sterlină pe minut, din care sumă să dau eu ce cred de cuviință celui căruia îi iau interviul.

La plecare în mașină cu Yva, Dan și fetița lor. Noël Bernard îmi povestește versiunea lui a rupturii cu Tilea. Conferințele lui erau proaste. Pentru a se debarasa încetul cu încetul de el au refuzat să transmită unele din ele. Tilea, după oarecare discuții, a cerut să fie plătit pentru tot ce a scris, fie că a fost transmis, fie că nu. Toată chestiunea a încăput pe mâna avocaților. Tocmai atunci, întâmplarea face că o cuvântare a lui Nandriș, sosită în același timp la München cu cea a lui Tilea, a fost transmisă, din greșală, sub numele acestuia din urmă. Viorel i-a acuzat de fals și a amenințat cu proces. REL i-a plătit £280, „pentru fiecare cuvânt ce a scris", și treaba s-a mușamalizat. „Era o chestiune de bani, pentru Tilea, asta e convingerea mea", a încheiat Bernard.

Sosit la Viena, Silviu mă așteaptă la aerogară. Îmi dă o imagine cât mai obiectivă a propunerilor lui Gelu Belu. Îmi descrie, mai ales, omul, ceea ce e enorm de important[1]. Gelu Belu e de origine din Borzești (Berchiș) de lângă Turda. Se pare că mi-e chiar rudă. Bunicul său ar fi avut un frate care a fost căsătorit cu sora bunicului meu, preotul Nicolae. Ea a murit foarte tânără, fără copii. Gelu Belu are aici doi agenți pe *Florică Ardeleanu* și pe (*Gigi Saramet*)? *Basil* – Opran – Djuvara (Neagu) – *Gelu Belu* – Mircea Pătru

[1] Crăciunaș a făcut o descriere a lui Gelu Belu nu doar lui Rațiu, ci și în rapoartele către Securitate în care a prezentat personalitatea și vulnerabilitățile acestuia, date de interes pentru ofițerii DIE, în vederea unei eventuale recrutări: „Este fugit din toamna 1947 la Viena. Vorbește bine limba franceză și germană. Nu avea o orientare politică precisă. Ținea legături cu toate grupurile politice reacționare din emigrația românească numai cu scopul de a fi ajutat cu bani, îmbrăcăminte etc., să-și ușureze situația și viața și să-și facă relații politice ca, într-un viitor favorabil, să poată parveni și să se îmbogățească. Îi place foarte mult mâncarea bună, băutura, femeile, îmbrăcămintea frumoasă, localurile de lux. Ține foarte mult la mama, sora și cumnatul său rămași în țară. Promisiunea că va fi ajutat el și familia lui din țară, cu bani și ce va fi necesar, cred că îl vor determina pe Gelu Belu să accepte să acționeze pentru interesele Securității RPR" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 17, f. 200).

(Spaiu) – Col. Tomoroveanu – Bobi Chintescu – Doru Ienciu – Ion Iliu (numai informații – nesalarizat) – căpitanul Gheorghiu – comandorul Gheorghel – Nicu Tănase (legionar Innsbruck).

Aceștia sunt oameni din serviciul de informații organizat de Basil Rațiu, care acum a căzut total[1]. Basil lucrează astăzi la o societate de farmaceutice și cosmetice din Geneva. Opran[2] tot se mai ocupă de informații, o are în sânge, dar nu mai e salarizatul niciunui serviciu străin. Înainte erau în serviciul anglo-francez. Gelu Belu fusese omul lor la Viena. Capabil, inteligent, nu complet decăzut încă, dar devenit foarte interesat băneşte. El vrea să facă afaceri din aceste servicii. Fondul e bun, dar s-a uzat. E greu să se conteze pe el. Totuși, are legături. Silviu încă nu i-a văzut pe acești oameni. Vom merge să-i vedem împreună.

Duminică dimineața, 13 octombrie 1957

Silviu îmi descrie în amănunt, arătându-mi schemele pe care le-a făcut deja, planul cărților pe care dorește să le scrie. E foarte interesant. El încearcă o reinterpretare filosofică a sensului vieții, nimic mai puțin. Scopul însă e așa de vast încât îi va trebui multă determinare și ani de zile de muncă serioasă ca să poată realiza planul său.

---

[1] Autorul se referă la Centrul Informativ creat la Paris din inițiativa generalului Dumitru Petrescu. Acest centru urmărea trimiterea de agenți în România, specializați în acte de sabotaj și diversiune, precum și protecția informativă în sensul identificării și deconspirării agenților Securității care se infiltrau în organizație. Basil Rațiu a fost membru al acestei organizații și reprezentantul ei în Germania Federală (vezi Dumitru Dobre, *Personalități ale exilului militar românesc*, Editura Militară, București, 2008).

[2] Mihail Opran (1908–?), căpitan-comandor aviator în armata română. A activat ca militar în perioada 1927–1946. În 1947 a plecat din țară împreună cu fratele său și cu pilotul Ion Profir și s-a stabilit la Paris. A coordonat activitatea militarilor români aflați în Franța, fiind șeful sectorului defensiv din cadrul Centrului Informativ condus de generalul Dumitru Petrescu. În această calitate, Opran a avut sarcina să identifice și să oprească infiltrările cu agenți comuniști în rândul emigranților români, colaborând în acest sens cu serviciile de informații franceze (*Ibidem*, pp. 149–150).

Pe la 10.30 vine Gelu Belu. Mergem împreună la plimbare. Îmi explică pe larg ce a făcut până acuma. Îmi dă toate amănuntele (ce-i convine să-mi dea, în tot cazul!?) asupra activității lui în serviciul secret americano-francez. Acum aproape un an, la Paris, tocmai când eram împreună la Congresul Internaționalei Verzi, i s-a pus în vedere că serviciile lui nu mai sunt dorite. Djuvara (Neagu) demisionase și Opran la fel. I s-a dat un salariu pe șase luni, dar a trebuit să semneze un document de descărcare, document care însă stabilește definitiv faptul că a fost agent secret. Viața lui politică e sfârșită, din cauza aceasta și el își dă seama de acest lucru; cam nostalgic, e adevărat! „Acum, după divorț, sunt virgin", mi-a spus Gelu. Vrea să lucreze cu mine și-și face mult prea mari speranțe. Gelu a fost prieten bun al lui Daghi Mureșan, student la chimie la Cluj. E încărunțit, cam grăsuț, nu prea înalt (168 cm, maximum 170), fața cam buhăită și ochii mercuriali, neliniștiți, ai omului nesigur de el însuși. Nu te privește în ochi și are cearcăne de om libidinos. L-am ascultat, i-am pus nenumărate întrebări la care răspundea fără înconjur aparent, evident mărind rolul său și tăcând aspectele nefavorabile lui. Opinia mea a fost formată. Un om care ar putea să fie foarte bine utilizat atâta timp cât este controlat și supravegheat continuu. Absolută încredere nu se poate avea în el.

La Sanda, la spital. E foarte slăbită. N-a fost hrănită deloc de luni, 7 octombrie, când a fost operată. Cred că a trecut peste pericol. Un accident fantastic. Și-a înghițit parte din proteză. Era să moară[1]. Și ea e foarte îngrijorată de o colaborare cu Gelu. Preferă ca Silviu să stea la o parte.

---

[1] Silviu Crăciunaș a menționat în raportul către Securitate pericolul în care s-a aflat Sanda Stătescu după ce a înghițit o parte din proteza sa dentară, prilej cu care a introdus și o aluzie la efortul financiar pe care l-a făcut pentru a o salva: „Sanda, la 7 octombrie, a înghițit o proteză dentară ruptă în gura ei pe când mânca, ceea ce a necesitat o grea operație, făcută de cel mai bun chirurg din Viena, Prof. Schönbauer. A stat la clinică până la finele lunii octombrie, apoi am adus-o la locuința mea [...]. E foarte slăbită, are dureri

Luăm masa, Gelu, Silviu și cu mine pe malul Dunării. Ciorbă de icre de pește și somn pane. Afară, pe niște mese de lemn. Sub plopii frumoși care însoțesc Dunărea – solemnă, adevărat albastră și impunătoare – pe ambele maluri. Impresia mea despre Gelu se adâncește. Un băiat bun, alunecat pe panta distrugerii morale din cauza slăbiciunii senzuale. Caz comun. Nu este însă pierdut iremediabil. Ar putea să servească foarte frumos cauzei naționale, dacă nu i se dă șansa de a o exploata pentru binele său material. După masă mergem la Korn Neuburg, la vreo 30 de km în sus pe Dunăre. După o recunoaștere plină de răbdare de-a lungul malului, am găsit tancul de petrol nr. 804 al timonierului Florică Ardeleanu. Facem contactul cu ajutorul său, Belu, pretinzând că e austriac și vrea să obțină benzină și, apoi, mergem toți patru la o cârciumă din oraș, la un pahar de vorbă. „Nea Florică" e înalt de vreo 1,72–1,74 m, cam 47 ani. Bine făcut, deși subțirel. Față voluntară, cam șireată, cu ochi zâmbitori și amuzanți. Bătut de vânt și soare, negricios, ochi deschiși, senini, de adevărat bănățean. Mi-a făcut o impresie excelentă. Om socotit, cam încetinuț, niciun pericol de a se da în vileag[1].

Ne-a povestit multe. Ședințe comuniste. Sărăcia românului și buna recoltă de anul acesta. Imposibilitatea de a găsi carne, „numai capete și picioare; restul merge la vecini în conserve". Căsătorit cu o lipoveancă, e stabilit la Giurgiu, baza tancurilor de

---

mari încă și își revine cu greu. Eu am ajutat-o foarte mult, i-am achitat operația și costul la clinică ca să o leg perfect de mine. Din prevedere m-am gândit că dacă eu nu voi putea face pătrunderile proiectate, să am în ea, în Iancu Rațiu și în Basil trei elemente prin care să pot acționa mai departe" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 63, f. 11).

[1] Într-un raport către Securitate, Silviu Crăciunaș a afirmat că CIA i-a făcut propunerea de a-i extrage familia din țară cu ajutorul timonierului Ardeleanu, care ar fi lucrat în secret pentru americani. Din jurnalul lui Ion Rațiu reiese însă că, în realitate, Crăciunaș l-a cunoscut pe Ardeleanu prin intermediul lui Gelu Belu și Ion Rațiu, și nu prin intermediul americanilor, informația din raportul său fiind o invenție. În același timp, Ardeleanu era de fapt agent al Securității (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol 63, ff. 14–20).

petrol. A dus în țară un aparat de radio întreg (emisiune). Cei din țară preferă Londra[1] și Vocea Americii, în această ordine. „Europa Liberă prea exagerează." Nu place. Nu place nici țăranilor. Prea le dă multe sfaturi. Toată lumea ascultă Londra. REL, prea multă vorbărie. Toți îl ascultă pe rege, de Anul Nou, „a doua zi îi vezi după față că au ascultat".

Întorși la Viena îl întâlnim pe Gigi Saramet într-un restaurant. Tip cu totul diferit de nea Florică. Tras din vechii boieri moldoveni, se zice, însă, de pe vremea lui Ștefan cel Mare, Saramet are trăsături de turc, păr aspru, cârlionțat, negru ca tăciunele, fața arămie, ochi negri puțin în migdală. Băiat excepțional de frumos, de vreo 1,76 înălțime, foarte lat în spate și plin, robust. Față serioasă, un zâmbet larg, deschis, copilăresc, cuceritor. Bărbia destul de voluntară, de vreo 32 ani, respiră încredere în sine, dragul de aventură, curaj excepțional. Printre defectele lui am fost izbit oarecum de dragostea pentru lux, căci era foarte elegant, cu o cravată, tip american, închisă la mijloc, aproape albă pe margini. Apoi de subestimarea pericolului. Susținea sus și tare că nu există niciun pericol. Silviu l-a provocat de mai multe ori și s-a referit la organele defensive ale comuniștilor cu tentaculele lor răspândite peste tot pentru a se informa. Gigi, care a servit o sentință de 5 ani de închisoare, pretinde că așa un pericol nu există astăzi, lumea e învățată. Nu se mai vorbește. Nu mai există frecușuri și dezbinări de partid, căci partidele nu mai există. Lumea este total anticomunistă și aceasta-i unește pe toți. Cei care au trecut prin purgatoriul închisorii sunt absolut leali. El, Gigi, are legături bune la București, Turda (căci acolo a făcut liceul) și într-o serie de alte orașe. E de loc din Piatra Neamț, dar acolo nu s-ar mai întoarce. Mi-a vorbit de Carandino, care trăiește retras lângă Galați.

Ne-a spus, de asemenea, că organizația lor este foarte bine introdusă în sânul muncitorimii, mai ales la București. Uzinele 23 August (foste Malaxa) sunt în mâna lor. În timpul revoluției din Ungaria, omul lor de comandă de acolo a trebuit să fie

[1] Autorul se referă la postul de radio BBC.

ținut închis sub cheie ca să nu pornească și el o răzmeriță. Cred că și această afirmație a controlului *complet* asupra uzinelor este o exagerare care nu-i aduce credit lui Gigi. Se poate însă că ea se datorește mai ales lui Gelu și dorinței acestuia de a arăta cât de importantă este organizația de care dispune el. Gelu, de exemplu, îl prezentase pe Carandino ca făcând parte din această organizație. Saramet, însă, când a fost întrebat de noi, a negat acest lucru. El îl cunoaște pe Carandino prin familia sa și ar vrea să-l ajute. Acesta, însă, nu participă în niciun fel la această organizație.

Gigi crede că aproape orice e posibil: un act de sabotaj, scoaterea oamenilor din țară, organizarea unui sistem de culegere de informații. În fine „crearea unor cadre care să acopere toată țara și care, la momentul dat, să poată lua puterea. În Ungaria lucrurile n-au fost pregătite. De aceea au eșuat. Noi putem face altfel". Le trebuie însă bani. Cam 1 500 lei pe lună, de fiecare om utilizat direct (!?). Gelu, mai târziu, mi-a vorbit de vreo 100 000 lei pe an.

Ne-am despărțit cu o călduroasă strângere de mână, dar numai atât. N-am vrut să aprob, încurajez sau să promit nimic. Mi-am arătat, cred, admirația pentru toți cei care lucrează în acest domeniu. Rămași împreună cu Silviu, am fost amândoi de acord că atât nea Florică, cât și Gigi Saramet sunt foarte bine[1]. Punctul slab e Gelu Belu. Nu m-aș putea încrede în el. Legăturile lui cu Rosignol de la serviciul franco-american, nevoia lui de bani, „destrăbălarea" lui morală etc., toate militează împotriva lui. Dacă însă este ținut sub control, nu numai că ar putea să servească perfect de bine cauzei noastre, dar ar putea chiar să fie recâștigat. Atâta timp cât ar lucra sub supravegherea continuă a lui Silviu treaba ar putea fi pusă în mișcare. Suntem amândoi de aceeași părere în această chestiune căci amândoi înțelegem importanța unei organizații politice subversive în țară. Iată planul asupra căruia ne-am oprit: voi da un răspuns încurajator peste vreo lună, două.

[1] Florea Ardeleanu și Gheorghe Saramet erau în realitate agenți ai Securității, numele lor conspirative fiind *Viorel*, respectiv *Ion* (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 53, f. 42).

Voi amâna punerea unui plan important în aplicare, dar voi da, pentru a dovedi interesul real, vreo 10 000 lei – un fel de aconto. Între timp, Silviu trebuie să găsească un mijloc de a veni în Anglia. Odată discuţiile cu [Editura] Collins conchise, va încasa, în rate, cca £250, plus £250. Această sumă îi va acoperi nevoile pentru vreo 6 luni de zile. Ar putea să scrie cartea lui. Dacă în acest interval de timp i se va face plata banilor ce i se datorează de către americani, atunci el va putea să-şi cumpere un apartament mare aici, la Viena, să închirieze majoritatea camerelor şi astfel să-şi asigure un minim de existenţă. Şi-ar putea atunci devota viaţa scrierii cărţilor lui şi organizării unei reţele în România. Această perioadă de timp va arăta, de asemenea, dacă societatea mea de vapoare reuşeşte sau nu. Dacă da, atunci voi dispune de mult mai mulţi bani pentru activitatea noastră politică. În caz că totul se dezvoltă în condiţii optime, Silviu ar putea să se stabilească definitiv la Viena, să fie reprezentantul meu acolo pentru afaceri şi cu banii ce-i realizăm să creăm o organizaţie sănătoasă în ţară. Dacă lucrurile nu merg bine, atunci va trebui să emigreze.

Luni, 14 octombrie 1957

Gelu Belu îmi dă mai multe documente, probabil pentru a-mi indica natura materialului ce-mi poate oferi. E vorba de un studiu amănunţit asupra Regimentului Securităţii Bucureşti, un chestionar asupra forţelor armate din RPR şi patru pagini de glume politice care circulă acum în România. Trebuie să recunosc că ceea ce mi-a dat e interesant. Situaţia întreprinderii de creat prin Gelu trebuie privită altfel. Care, în definitiv, este sau ar putea să fie avantajul creării acestei organizaţii RPR-Viena? Sunt trei obiective posibile:

1. Culegere de informaţii. Cum aceste informaţii sosesc cu întârziere mare, de obicei numai atunci când unul sau altul din oamenii de legătură ies din ţară, aceste informaţii nu pot fi valorificate în presă. Ele pot fi vândute serviciilor apusene de informaţii (serviciilor secrete). Eu însă sunt absolut hotărât ca la niciun caz

să nu lucrez cu astfel de servicii. Să o facă alţii, pe mine nu mă interesează. Rostul meu este să acţionez politic, deschis.

2. Scoaterea de oameni din ţară. Cei bătrâni, care tot se mai găsesc în ţară nu mai sunt oameni politici de prim-plan. Numele lor nu e cunoscut în Occident şi, dacă este, se referă la oameni care mai există fiziceşte, dar moralmente sunt complet epuizaţi dacă nu distruşi. În consecinţă, scoaterea lor din ţară n-are niciun rost din punct de vedere politic. În ce priveşte pe cei mai tineri, ei pot să servească ţara mult mai bine păstrându-se în anonimat şi rămânând acolo. Evident, din când în când, s-ar putea pune chestiunea salvării vreunui om accidental compromis şi în pericol iminent. Acest serviciu de salvare însă nu justifică cheltuirea de mari sume de bani. El trebuie organizat numai „ad-hoc".

3. Crearea de cadre pentru organizarea rezistenţei în vederea unei revoluţii generale sau în vederea preluării puterii în momentul în care comunismul se va prăbuşi, indiferent din care cauză. Acest al treilea obiectiv posibil este real. Trebuie să păşim însă cu multă grijă şi întrebarea se pune în mod inevitabil: e bine, oare, să se pună bazele unei asemenea organizaţii utilizând un om-cheie ca Gelu Belu, care nu este cu totul demn de încredere?

Nu este, oare, mai bine să aşteptăm până când vom putea să dispunem de oameni care se dedică total – şi fără recompense financiare – eliberării patriei? Dacă Silviu se va stabili la Viena, atunci această operaţie poate fi pusă în aplicare şi Gelu ar putea să fie utilizat, dar fără a i se da lui responsabilitatea.

Masa la Ronnie Burroughs cu soţia lui. Are două fetiţe. Îi povestesc despre cazul lui Silviu şi despre vizita în România a delegaţiei parlamentare britanice. Mă întreabă îndată de ce nu i-am dat de ştire mai degrabă[1]. Ne-ar fi ajutat. Telefonez lui

[1] Ronald Burroughs, diplomat al Foreign Office până la jumătatea anilor 1970, ultima sa misiune fiind aceea de ambasador în Algeria, a fost prima dată amintit de Ion Raţiu în jurnal la 3 septembrie 1946, fiind unul dintre prietenii săi. Deşi nu a lucrat în România, Securitatea l-a avut în vedere imediat ce a fost menţionat de Crăciunaş în rapoartele sale. Acesta a povestit cum l-a

Silviu la Sanda la spital şi până când acesta soseşte vorbim de Arthur Koestler. Eu dezvolt teoria că A. K. e depăşit de evenimente. Avantgarda ideologică de astăzi doreşte traducerea în faptă a respingerii comunismului drept soluţie posibilă a problemelor

---

întâlnit pe Burroughs, căruia i-a stâlcit numele în raport, prin intermediul lui Raţiu la Viena: „La 12 oct. Iancu Raţiu a venit la Viena şi m-a pus în legătură cu primul secretar al legaţiei engleze, Ronald Burroughs / Baraz se citeşte. Convorbirea am avut-o în locuinţa lui Ronald în Wien III, Jauresgass 11, Et. 1, Ap. 4, Tel. 731575. Iancu Raţiu mi-a spus că este prieten intim cu Ronald Burrougs încă de la Oxford University, că Ronald este principalul om al englezilor la Viena pentru acţiuni în direcţia lumii comuniste, că se ocupă în special de informaţiuni în domeniul atomic şi nuclear şi rachete de care dispune URSS, că şi-a făcut specializări în acest domeniu la centrul atomic din Canada. În convorbirea cu Ronald Burrougs acesta m-a anunţat că are în proiect să plece în RPR sub pretextul unei invitaţii din partea ambasadorului englez din Bucureşti [...]. Mi-a spus că scopul este de a pune la cale o acţiune pe teritoriul RPR şi că doreşte să-mi ceară concursul şi sfatul, ca unul recent sosit din ţară". Burroughs l-a contactat pe Crăciunaş abia în martie 1958, când l-a primit din nou în casa lui, „foarte prietenos". Temele discutate au fost legate de activitatea spionajului englez în România, dar este dificil de a separa adevărul de situaţiile imaginare cu care Crăciunaş s-a obişnuit să alimenteze DIE în rapoartele sale. În ceea ce priveşte apartenenţa lui Burroughs la unul din serviciile de informaţii britanice, Raţiu confirmă acest lucru în jurnalul său mai târziu, în anii 1960 şi 1970. Tot în 1960, DIE a solicitat partenerilor sovietici informaţii despre anumiţi oficiali britanici menţionaţi în rapoartele lui Crăciunaş, inclusiv despre Burroughs, primind confirmarea faptului că Ronald Burroughs a fost ofiţer de informaţii sau colaborator al acestor structuri: „În urma verificărilor făcute la tov. prieteni asupra unor materiale obţinute de la o sursă a noastră, s-au obţinut următoarele: [...] Burrougs Ronald, englez, funcţionar al spionajului englez din Austria, activitatea sa de spionaj şi-o ascunde prin funcţia de secretar I pe care o avea în cadrul ambasadei engleze din Viena. [...] Se ocupa de problemele luptei împotriva influenţei comuniste, avea legături cu emigranţii ruşi. [...] Burrougs Ronald a plecat din Austria în anul 1959 şi în prezent este funcţionar în cadrul aparatului central al secret. Intelligence Service-ului – Secţia măsuri politice active. Datele sunt din martie 1960" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 48, f. 282 şi vol. 63, ff. 8–9).

sociale. Ronnie l-a găsit pe A. K. foarte interesant, cu o minte ageră și plină de stimulare.

Ronnie îmi dă la despărțire o carte de reproduceri a picturilor lui Grigorescu ce i-a fost dată de Legația RPR din Viena. A fost invitat, împreună cu Jean, să meargă să stea la București cu ministrul britanic. Ar dori să-i dau unele detalii. I-am promis să vin special la Viena să stăm de vorbă înainte de plecarea lor la București.

La Sanda la spital. Din nou îmi cere să fiu plin de grijă în acțiunea noastră spre România. Îi promit. Arată mult mai bine.

Înainte de despărțire de Gelu și Silviu, spun primului să nu se aștepte la prea mult pentru că eu n-am pe absolut nimeni în spate (niciun serviciu secret!) și resursele mele sunt limitate. Îl asigur însă că sunt extrem de interesat. Silviu îmi dă unica copie după Darea sa de Seamă 1949–1957, pe care a predat-o americanilor la sosirea lui din țară. Dedicația lui lungă m-a mișcat mult. Citez doar un singur pasaj: „Iancule scump și mult iubit, tu ești un om plin de omenie, care ai sărit și m-ai sprijinit, excepțional de puternic, în momentul cel mai greu, când reprezentanții Statelor Unite, ai Comitetului Național Român din New York și ai Grupului Partidului Național Țărănesc din Paris, m-au părăsit complet și au refuzat să mă ajute".

Scurta călătorie cu avionul până la Zürich s-a petrecut fără niciun eveniment. Am scris aproape tot timpul. În gara Zürich m-am întâlnit cu Barbu Niculescu. Am vorbit de organizarea românilor din Anglia. Viorel i-ar fi spus: „Eu caut să-i predau totul, dar treptat, lui Iancu. E natural. El e mai tânăr și e foarte dotat. Dar Iancu să nu insiste să-mi fie șef, că nu pot să o accept". L-am asigurat pe Barbu că nici prin gând nu-mi trece de a mă impune ca șef lui Viorel. Este însă extrem de greu de a-l încadra pe Viorel într-o organizație fără de a provoca boicotul total din partea altora. Voi căuta însă să-i dau mult mai multă atenție lui Viorel ca să nu mai simtă că eu vreau să mă impun lui. Îl asigur pe Barbu că tot ce vreau e să obținem rezultate practice, nu funcțiuni și titluri sterpe.

Marți, 15 octombrie 1957

Pe la 12.30 sosesc Oliviu Beldeanu și cu Stan Codrescu la hotelul Schweizerhof, unde-i așteptam în hol. Fotografi din toate direcțiile. Beldeanu arată foarte bine. E ras, a câștigat opt kg. Și Stan e sănătos și rotofei. Prezenți, avocații Robinchon, Mastronardi, Wild și cu mine, și apoi Barbu Niculescu din partea Ligii Românilor Liberi. Luăm masa împreună cu toții. Atmosferă foarte plăcută. Beldeanu e încântat. După masă stăm de vorbă. Beldeanu îmi spune că Veniamin a insistat foarte mult ca să i se dea lui apărarea. Lucrurile s-au lămurit acum. Barbu e foarte voluntar. Îi spune lui Beldeanu să nu aibă nicio răbdare cu nimeni și să nu asculte de calomnii: „Dacă cineva îți spune că eu sau Liga a făcut bani de pe urma voastră, cere-i dovada. Dacă nu ți-o poate da pune-i mâna în gât". Beldeanu a fost de acord. Eu l-am sfătuit, doar, să aibă răbdare. Să nu se apuce de noi acțiuni până ce se vor fi liniștit lucrurile. A rămas ca el să plece în Germania vineri, 18 crt [curent]. Să stea la München până după procesul lui Ciochină, care va avea loc la 4 noiembrie și, apoi, să se ducă în Italia la unchiul său, lângă Trieste. Acolo să lucreze la sculptură cât mai mult posibil. Între timp să-și culeagă toate celelalte sculpturi ale lui sau cel puțin bune reproduceri fotografice. S-a căzut de acord ca ele să fie adunate în casa dlui A. Murri, de la Berna, care-l găzduiește pe Codrescu la ora actuală. În fine, cam pe la începutul anului viitor să începem organizarea unei serii de expoziții prin toate țările. Eu mi-am luat angajamentul să-i aduc pe Beldeanu și pe Codrescu în Anglia pe cheltuiala mea și să organizez o expoziție aici. De restul se va ocupa Barbu Niculescu.

La ora 6 seara avem o mică conferință de presă. Vin un domn Gilg, de la *Bund*, și unul Frei, cu soția, care scrie la o revistă de femei. Beldeanu din nou declară că nu toate informațiile găsite de el la legație au fost date publicității de către poliția elvețiană. Avocatul Wild intervine și cere ziariștilor să nu publice nimic până vineri, după plecarea lui Beldeanu din Elveția. Eu telefonez lui Josten la Londra. Acesta plasează știrea la *Daily Telegraph*,

iar *Daily Mail* telefonează din Londra corespondentului lor din Berna, care, din nefericire, intră în legătură cu Wild. Acesta din urmă nu dă absolut nimic interesant. Wild e un „băgăreț". De fapt, el n-are absolut niciun drept să se amestece în această afacere. Interesul nostru este să avem publicitate. El nu trebuia să o oprească.

Cina dată de Murri și Baur. Acesta din urmă este fostul patron al lui Codrescu (i-a dat un post ca să aibă ceva de lucru. Codrescu îmi spune însă că e foarte prost plătit, fr. 50 pe săptămână. Pentru elvețieni afacerile primează întotdeauna). E în afară de oraș. Mâncare bună. Atmosferă cam greoaie. Wild și Mastronardi cu soția. Încetul cu încetul gheața se mai topește. Beldeanu vorbește puțin. Nu prea bine, nu prea prost. Dna Mastronardi și ea cam la fel. Se vorbește mult de „lupta pentru libertate". Rămân cam sceptic.

Ajunși la hotel stau de vorbă cu Barbu Niculescu până târziu. Îi spun de ce e așa de greu să-l avem pe Viorel drept președinte în Anglia. Voi căuta însă să-l împac. Primul obiectiv în Anglia însă este crearea unei Case Românești. Vom face-o. Îi spun cum. Dacă Barbu vrea să vadă drumul spre unirea românilor din exil, atunci trebuie să accepte forma legală. Scoțând doi membrii ai comitetului executiv al Partidului Național Țărănesc s-ar putea ajunge la reorganizarea PNȚ și la retragerea sprijinului dat lui Vișoianu. Vișoianu, fără PNȚ în spatele lui, nu mai poate să mențină ficțiunea dreptului lui de a reprezenta. Scoaterea oamenilor din țară se poate face, dar costă vreo 10 000 dolari de căciulă (e cifra ce mi-au dat Gigi și Gelu Belu).

Miercuri, 16 octombrie 1957

Stăm de vorbă la Schweizerhof. Barbu îmi spune că a anunțat pe gen. Ion Gheorghe și pe Pârău că eu îi voi reprezenta la procesul lui Ciochină. Mă roagă să mă duc. Totul să se petreacă în cea mai mare surdină. Judecătorul de instrucție e din Bucovina. Vorbește românește. Codrescu vine să mă conducă la gară.

Joi, 17 octombrie 1957

Cina cu Jackie Rolo şi pictorul Adrien de Menache. Pare foarte inteligent.

Duminică, 20 octombrie 1957

David Nathan de la *Daily Herald* îmi cere informaţii în legătură cu István Adám, diplomatul ungur care s-a întors în Ungaria şi a declarat că rămânerea lui în exil a fost cea mai mare greşală a vieţii lui. Această măsură trebuie contracarată. E vorba doar de o propagandă, Adám, aproape sigur, a fost agent.

Se anunţă plecarea lui Macmillan în America pentru a discuta situaţia cu Eisenhower. Nicholas Carroll în *Sunday Times* scrie un articol exact pe linia cărţii mele. Unitate în Apus, militară, politică, economică. Altfel, monolitul comunist va învinge.

Seara la Hamilton Terrace, Asociaţia Femeilor Române din Anglia organizează o serbare cu recepţie pentru principesa Ileana. Toată lumea e prezentată. Mie îmi vorbeşte de cartea mea pe care este în curs de a o citi. Impresie excelentă. Vorbeşte bine, deşi cam fanatic ortodoxă. Cântăm „Trăiască Regele" şi ne facem cruce pentru cei ce suferă acasă. *Evening Standard* publică o bună fotografie a ei împreună cu Sanda Cârciog şi alte două fete în costum naţional. Face o referinţă care nu place deloc românilor de aici. Telefonez lui Paddy Hampoliere şi protestez. E drăguţ şi-mi sugerează să scriu direct editorului (redactorului-şef).

Luni, 21 octombrie 1957

Iau interviul lui Ronald Bell la REL. E bine. Îmi spune la plecare că vrea să organizeze un grup parlamentar pentru România. Telefonez lui Patrick Maitland, îi spun de această idee şi-l încurajez să se ocupe şi el. Simpla existenţă a unui asemenea grup ar avea repercusiuni extraordinare în România. Dacă ar mai şi activa, importanţa lui pentru o Românie Liberă ar fi extrem de importantă.

La BBC. Miss Berry îmi spune că dr. Gretton nu aprobă ideea mea de a face o conferinţă la radio în legătură cu ieşirea lui Beldeanu din închisoare. Nu mă miră! Cornea îmi dă broşura despre

România, pe care a scris-o pentru Societatea „British Society for International Understanding" – publicată în *The British Survey*. E foarte bună. Îi voi da publicitate în FRP.

Marți, 22 octombrie 1957

Telefonez lui Edith Summerskill. E de acord să-mi dea un interviu pentru REL. Sunt foarte curios.

La 12.00, la Biserica Ortodoxă Greacă „Hagia Sophia" din Moscow Road. Parastas pentru George-Emil Iliescu. Lume multă. Vorbesc cu ducesa de Atholl și vorbim de conferințele pe care le-am dat împreună în 1945 în Glasgow și Edinburgh. Dna Pollock era cu ea. Fusese la o cină la dna Pollock în Albermarle St., cu un colonel american, în timpul războiului. Parastasul a fost foarte simplu și frumos. Mi-am adus aminte că la 10 Mai 1940, curând după sosirea mea în Anglia, George Emil a reprezentat pe regele Mihai, tot în această biserică, la botezul copilului lui Dimăncescu. „Vanitas, vanitorum...". Ce impunător era George-Emil acum 17 ani, în uniforma lui de gală, și acum, e o mână de țărână, cum vom fi cu toții, fără excepție, când ne va veni rândul.

Masa la Viorel cu Titinica. Viorel din nou îmi spune că Barbu Niculescu i-a comunicat că eu voi susține organizarea românilor din Anglia și voi contribui regulat la susținerea secretariatului. I-am repetat opinia mea. I-am pus în vedere cele trei posibilități:

1. Comitet de inițiativă format din: **a.** Anglo-Romanian Cttee; **b.** Ass. Femeilor Române; **c.** Com. Democrat Român (Cornea); **d.** Com. Național (Gou Constantinescu); **e.** BBC; **f.** Nandriș. Această soluție însă nu pare realizabilă în momentul de față.

2. Comitet de Inițiativă sub directa conducere a lui Viorel și a lui Titinica și pe cine vor mai găsi nimerit și gata să colaboreze. Eu nu pot participa direct într-un asemenea Comitet, dacă celelalte importante secții ale românilor din Anglia nu sunt reprezentate. Odată ce organizația va fi formată îi voi da sprijinul meu practic și financiar de la caz la caz. Nu voi putea, însă, accepta nicio funcțiune în Comitet.

3. Dacă se întrunesc românii aici la Londra şi se face o alegere liberă atunci sunt dispus să accept *orice* funcţie mi se încredinţează, fie ea şi secretar de şedinţă sau simplu membru în Comitet.

Titinica mi-a spus că sunt utopic, că o organizaţie de genul ăsta se face printr-un Comitet de Iniţiativă şi apoi se vor avea tot mai multe adeziuni. Viorel mi-a atras atenţia că nu voi realiza nimic de unul singur, că în politică trebuie să aparţin unei organizaţii şi să fiu realist. Am explicat cât am putut mai bine că eu sunt membru al Partidului Naţional Ţărănesc. Vreau să fiu un element de ordine. Nu pot să ies din partid pentru că politica conducătorilor lui actuali nu-mi convine. Această cale nu arată disciplină.

— Bine, dar ei nu te ascultă. Şi partidele nu mai contează, a spus Viorel.

— Se prea poate, eu însă sunt hotărât să susţin acest partid chiar dacă nu voi avea niciodată o influenţă în el. Ceea ce lumea nu vrea să accepte este faptul că eu într-adevăr sunt împăcat în mintea mea să nu fiu nimic, să nu *devin* nimic. „Voi acţiona cum cred eu că e mai bine, chiar dacă nu voi fi aplaudat, chiar dacă nu mi se va da niciodată vreo demnitate", am răspuns eu.

— Trebuie că eşti bolnav, atunci! mi-a spus Viorel.

— Se prea poate. Cum prinţesa Ileana pare să fie bolnavă de „ortodoxită", poate şi eu sunt bolnav de „românism". Eu însă sunt fericit să am această boală, *cronic*. Ne-am despărţit, Viorel fiind, evident, iritat.

La 2.30 p.m. la Cavalry Club. Intru în sala unde se găsea „comitetul 23 Oct." pentru comemorarea revoluţiei din Ungaria. Fac cunoştinţa dlor Martin, prof. Véli, dna Marffy-Mantuano (născută Teleki, din Ardeal), Imre Szelig, care reprezintă sindicatele maghiare. Lordul şi Lady Birdwood şi lordul St. Oswald. Plec cu St. Oswald (Rowland) la REL. Înregistrăm pe bandă un interviu de vreo 22 minute. E bine.

La BBC. Întregistrăm un interviu, tot cu Rowland, de vreo 16 minute. Chiar mai bun decât primul. După interviu, dr. Gretton

ne invită la un „drink", la el în birou. St. Oswald face o impresie excelentă. Îi arată lui Gretton, fără să-şi dea seama că suntem prieteni foarte buni (îmi spunea Iancu tot timpul), şi că am plănuit împreună vizita în România. Miss Berry şi cu Stoe au fost şi ei de faţă. L-am prezentat apoi pe St. Oswald celorlalţi din secţie: Nicky Gheorghiu, Ioana Herescu, dna Stoe, Galia, dna Elman.

Cina cu St. Oswald la Cavalry Club. Îmi spune:

— Întâmplarea face să mă bucur de respectul românilor în momentul acesta. Va dura, poate, doar „100 de zile". Totuşi, aş vrea să contribui la crearea unei unităţi între români. Nu crezi că ar fi bine?

Am fost încântat. E invitat de Gou Constantinescu să vorbească la ANEC despre vizita lui în România. Ne înţelegem că după această conferinţă va invita el pe toţi românii care contează la o masă în Camera Lorzilor sau chiar la el la ţară pentru un weekend. Îi explic de ce e atât de greu pentru ceilalţi români să-l accepte pe Viorel. Începând cu rolul jucat de el în părăsirea Partidului Naţional Ţărănesc, ministru sub regimul dictaturii personale a regelui Carol al II-lea şi mai ales personalitatea lui autoritară şi nu destul de serioasă, calmă şi „dreaptă". „Românii, după câte îmi pot eu da seama, n-au încredere în el. Cel puţin aici în exil. Pur şi simplu nu vor să lucreze cu el."

— Da, mi-am dat seama de acest lucru, pentru că Veniamin s-a opus categoric includerii lui în delegaţia românească la Comisia Europei Centrale şi Răsăritene a Mişcării Europene. Eu am insistat, căci sunt acum Secretar General, însă n-am reuşit să le schimb atitudinea. Când am fost în România am întrebat, ori de câte ori am putut, care este reacţia populaţiei la numele lui. Niciuna! Ăsta este adevărul; n-are urmaşi devotaţi (*followers*).

— De ce nu-i spui acest lucru? Să nu mai trăiască în nori. El îşi închipuie că este salvatorul de mâine al României. Numai astăzi la prânz mi-a spus că Beldeanu i-a scris că acum, după moartea generalului Rădescu şi a lui Gafencu, el este conducătorul românilor. Se prea poate că are dreptate, dar să aştepte să fie chemat

la conducere. El nu trebuie să se impună. Deocamdată, mari secţii ale românilor din exil îl resping *total*. Acest lucru nu poate fi ignorat, chiar dacă atitudinea acestor români e complet greşită.

St. Oswald e convins că Viorel are un prestigiu foarte mare în cercurile engleze. După cină, la Seymour Hall. Întrunirea „Remember Hungary". Vreo 900 de persoane prezente. Cea mai mare parte unguri. Bine. În faţa mea trei băieţi tineri, 20-25 ani. Înalţi, frumoşi, cântau imnul naţional maghiar cu adevărată convingere. Acest imn e ca o rugăciune. Mi-a plăcut.

Joi, 24 octombrie 1957

Şedinţa organizaţiei „Military Commentators Circle" la Belgian Institute in Belgrave Square. Vorbeşte William Griffiths directorul politic al organizaţiei Radio Europa Liberă de la München. În primul rând, arată că REL e una dintre cele trei branşe principale ale organizaţiei „National Committee for a Free Europe", celelalte două fiind: **1.** org. relaţiilor cu Comitetele Naţionale ale Statelor subjugate din Europa Răsăriteană şi **2.** *Crusade for Freedom*. Face un tur de orizont al statelor unde operează REL. Demonstrează multă competenţă şi talent de orator.

I se pun mai multe întrebări. Viorel spune că REL nu reuşeşte mai mult pentru că Apusul nu are nicio politică faţă de Europa Răsăriteană. Griffiths ar trebui să fie numit Consilier Politic la State Department şi apoi eficacitatea REL ar fi mult mai mare şi ar obţine rezultate pozitive. Griffiths a răspuns că este în dezacord total. Viorel greşeşte când spune că nu există o politică. Dulles a făcut cel puţin şase declaraţii specifice referitor la eliberarea ţărilor satelite. La fel Eisenhower. E o politică de durată însă.

În intervenţia mea, accept îngrădirea activităţii REL aşa cum e impusă de politica actuală apuseană care nu cere, în mod specific, şi *drept condiţie a coexistenţei*, eliberarea ţărilor satelite. În acest cadru restrâns de activitate eu sunt de acord, totuşi, că posibilităţile de activitate sunt enorme şi că REL poate să realizeze foarte

mult. Nu poate să o facă, şi nu a reuşit să o facă suficient de bine până acum pentru că nu apreciază situaţia din estul european suficient de realist.

REL anunţă că este vocea ţării respective, în cazul nostru, „Vocea României Libere". Conferinţele transmise, însă, au tendinţa de a discuta problema îndoctrinării comuniste. REL caută să obţină sprijinul populaţiei respingând ce a fost înaintea venirii comunismului, drept regim reacţionar sau chiar totalitar, şi susţinând realizările „sociale" ale comuniştilor. Această interpretare a reacţiei poporului român este greşită. Problemele îndoctrinării românilor nu se mai pun; ele nu există, pur şi simplu. Mâna de comunişti nu contează. Ceilalţi nu resping tradiţia *naţională* a statului român; chiar dacă aprobă reformele sociale făcute, ele nu sunt identificate niciodată cu „realizările" partidului comunist. Forţa cea mai autentică astăzi, în spatele Cortinei de Fier, este naţionalismul. Această forţă trebuie utilizată. Atâta timp cât nu este (ci este respinsă drept reacţionară), REL nu va reuşi să fie identificat, în mintea ascultătorilor, cu Vocea României Libere; nu va fi acceptat drept postul de radio românesc, al opoziţiei împotriva comunismului. Dovezile ce-mi stau la dispoziţie arată că REL este considerat în România drept „Moscow in reverse". Acest viciu de fond zădărniceşte realizarea „credibilităţii". Ceea ce se afirmă la München nu prea este crezut în România. BBC a reuşit tocmai pentru că nu pretinde să fie altceva decât un post britanic. Fără credibilitate, REL nu-şi poate îndeplini misiunea în această perioadă a Războiului Rece.

Griffiths a răspuns extrem de slab. A identificat „naţionalismul" de dincolo de Cortina de Fier cu Garda de Fier, şovinismul maghiar şi polonez etc. cu extrema dreaptă. Mai mulţi oameni calificaţi din audienţă au intervenit cu strigăte de „No", „No". Griffiths şi REL nu intenţionează să utilizeze acest naţionalism.

Preşedintele şedinţei a fost Frazer de la BBC. Am stat de vorbă cu Theodore Papendorf, secretar al doilea la ambasada americană, colonelul Gemne, ataşat militar al Italiei, Bela Menczer,

scriitor de origine maghiară, Opper, şeful REL la Londra, Singh, ataşat militar la Ambasada Indiei, om frumos foarte înalt cu turban de sikh, maiorul Hinterhof, secretarul organizaţiei, J. Josten, Racięski şi Grocholski şi dr. MacDonald de la BBC. Deputatul englez Paget a făcut şi el o intervenţie. La fel, lordul Birdwood.

Abia sosit acasă pe la 11.45 p.m. găsesc un mesaj de la Manya Harari. Îmi spune să vin neapărat şi îndată la ea acasă. Telefonez. Confirmă că are invitaţi care vor să mă cunoască. Sosesc la ea acasă târziu. Alfred Robens cu soţia tocmai se pregăteau de plecare. La fel, Max şi Yvonne Rolo. Ralf Harari cu băiatul lor, Michael, se duc la culcare. Rămânem numai noi, Manya, Josif Berger, un polonez sosit recent aici în Anglia, şi eu.

Berger e membru al Partidului Comunist Polonez de ani de zile. În 1932 s-a dus la Moscova şi a lucrat la Comintern. În 1935 a fost arestat pentru troţkism şi deportat în Siberia. De atunci şi până acum vreo câteva luni a fost deţinut politic. Perioada cea mai grea a fost când lucra la gurile fluviului Enisei unde au clădit un mare centru de exploatare minieră. Toată aceea limbă de pământ înspre fluviul Ob [Obi] este plină de cele mai importante zăcăminte. Numai cărbune au mai mult de două ori decât toată Europa şi Rusia împreună. Apoi, Tungsten, Cobalt etc. Condiţiile de trai sunt teribile. Deţinuţii trăiau maximum doi ani. Numai cei mai slabi şi mici de statură se puteau adapta ca să supravieţuiască. Temperaturi de – 60°, – 73° Celsius, normale în timpul iernii. Astăzi situaţia e diferită. Foarte mulţi voluntari vor să meargă acolo. Oraşul e construit. Foarte modern. Plata e pe bază de coeficient, 1,8 – aproape dublu ca în restul Rusiei. Construcţiile de acolo au fost făcute însă exclusiv cu muncă forţată – sclavaj politic. Un coş imens de fabrică, din cărămizi, a costat cel puţin o viaţă de om de fiecare cărămidă.

Berger a făcut parte din grupul „Po Prostu". Vrea să se întoarcă în Polonia. Manya îl sfătuieşte să stea aici. Eu n-a fost de [aceeaşi] părere, dar, dacă se decide îl voi ajuta. La tot cazul, el e gata să scrie o carte. Îmi spunea că Waldman de la Collins se plângea

că sănătatea nu-i e bună deși e încă tânăr. De fapt, Waldman are 62 de ani, pe când Berger are abia 52, deși arată 75. E foarte mic de statură, cu mult umor și ochi blânzi, zâmbitori. Seamănă cu Lenin. Îmi povestea de convorbirea pe care a avut-o cu R. N. Carew Hunt la Oxford. Au luat masa împreună. Deși el a încercat tot timpul să-l facă pe Carew Hunt să zâmbească i-a fost absolut imposibil. Omul era de o seriozitate ridicolă și de o lipsă de înțelegere a fenomenului comunist, cu adevărat, capitală!

Trebuie să povestesc ce mi s-a întâmplat ieri la studioul REL. Sosesc la 1.58. Dr. Edith Summerskill era deja instalată în fața microfonului și revizuia niște note pe care, evident, și le-a pregătit în vederea interviului cu mine. După un schimb de politețe îmi spune:

— Te-aș ruga să predai un mesaj din partea mea ministrului României la Londra.

— Aș face-o cu plăcere, dar nu cred că mă aprobă (*I don't think that he approves of me!*).

Discuția a devenit, treptat, tot mai trepidantă. Ea și-a dat seama că eu nu sunt comunist. A fost furioasă. Mi-a declarat că ei, *privy councillor*[1], fost ministru, deputată laburistă, îi e imposibil să atace România. I-am atras atenția că eu nu-i cer să atace pe nimeni. Tot ce doresc este să am impresiile ei bune, rele, cum or fi. S-a făcut roșie la față și a plecat cu o falcă în cer și una în pământ. Și-a uitat chiar și mănușile și nici n-a așteptat să-i vină ascensorul. I-am scris o scrisoare foarte politicoasă, dar în care expun poziția ei de democrată ipocrită. Tot incidentul a stârnit senzație la REL.

Luni, 28 octombrie 1957

Cina la Anthony Rhodes. Seară extrem de plăcută. Îmi povestește cum el era de față când Ivan Deneș-Daniel a venit să-i vorbească lui St. Oswald. Au stat de vorbă toată noaptea. Pentru a-l

[1] Consilier personal al monarhului.

acoperi, Rhodes a aranjat ca ziarul *Times Literary Supliment* să-l invite să scrie un articol[1].

[1] Securitatea a ştiut detaliile discuţiei care a avut loc în cadrul întâlnirii dintre Ivan Deneş şi delegaţia britanică de la Londra. Mai târziu, după ce s-a aflat de arestarea lui Deneş, Raţiu a crezut că vinovat a fost Lordul Oswald, care i-a scris o scrisoare lui Deneş şi, în acest fel, scriitorul a fost identificat de Securitate (vezi însemnarea din 5 noiembrie 1964). În realitate, Lordul Oswald şi Anthony Rhodes au făcut amândoi greşeala să povestească, odată ajunşi la Londra, despre întâlnirea cu Ivan Deneş chiar agenţilor DIE din anturajul lor. Primul care a informat rezidenţa Securităţii a fost Ion Murgu, care a aflat despre întâlnirea celor trei de la Bucureşti în noiembrie 1957 de la Anthony Rhodes. Al doilea a fost Silviu Crăciunaş, care a aflat de la St. Oswald şi care a informat centrala într-un raport elaborat, dar mult mai târziu decât Murgu. În noiembrie 1957, fiind invitat la o recepţie organizată de principesa Ileana şi Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române, Ion Murgu a profitat de ocazie pentru a culege informaţii. Astfel, în raportul său, după ce a descris atmosfera şi invitaţii, Murgu a povestit cum a participat la „o lungă şi prietenească conversaţie avută cu Anthony Rhodes" despre vizita sa în România: „la Bucureşti, Anthony Rhodes l-a cunoscut pe un scriitor sau jurnalist «de mare talent» numit Deneş Daniel. Numele şi adresa acestui «scriitor de talent» i-au fost furnizate de Legaţia Britanică din Bucureşti, iar întâlnirea a avut loc în secret după multe curse cu taxiuri şi tramvaie pe străzile Bucureştilor pentru a depista «poliţia secretă»! Întrevederea a avut loc acasă la acest Deneş Daniel şi a durat de la orele 9 p.m. până la 5 a.m. Cu această ocazie se pare că acest Deneş Daniel la pus la curent pe Anthony Rhodes cu «adevărata» situaţie din ţară, furnizându-i detalii intime asupra lipsurilor şi marelui handicap de care suferă regimul actual – cât şi informându-l asupra unei mişcări intelectuale care există în sânul regimului [...]. Pentru a acoperi orice eventualitate în cazul când s-ar afla că Deneş Daniel a fost văzut cu Anthony Rhodes în timpul vizitei acestuia la Bucureşti, Deneş Daniel i-a cerut lui Anthony Rhodes ca imediat ce soseşte la Londra să-i scrie o scrisoare în care să-i ceară un articol pentru o revistă oarecare, astfel dacă cineva îl întreabă la Bucureşti de ce l-a văzut pe Anthony Rhodes etc., el să poată produce această scuză naturală". Rhodes, pentru că nu avea cum să ştie că Ion Murgu lucra de fapt pentru Securitate, nu a realizat că, în realitate, indiscreţia sa a avut urmări teribile pentru Deneş. Drumul către închisoare al lui Deneş a mai fost pavat şi de agentul *Victor*, adică Silviu Crăciunaş, care a transmis şi el, mai târziu, într-un raport elaborat, detalii despre această întâlnire. De această dată, informaţia a fost obţinută nu de la Rhodes, ci de la Lordul St. Oswald care i-a povestit lui Crăciunaş „despre posibilităţile Angliei de a influenţa opinia din România

Ganea, prim-secretarul actual al legației comuniste de aici, a fost la masă la ei tocmai în ziua în care a apărut articolul lui Rhodes în *Daily Telegraph*. Au vorbit peste o oră despre crimele pasionale și sexual-maniace din Anglia! În cele din urmă, Ganea și-a exprimat dezamăgirea. De Maniu spunea că a vrut să fie președintele unei Transilvanii independente!?

Abia ieri Anne-Marie Callimachi le-a telefonat cerându-le sfatul. O duce foarte greu astăzi. Comuniștii au invitat-o să meargă în România să traducă lucrări științifice și cărți literare din românește în englezește. Ea e foarte tentată căci o rudenie de-a ei a insistat. I-am spus lui Rhodes că din punct de vedere național defecțiunea lui Anne-Marie n-are nicio importanță. Cred, însă, că va fi dezamăgită. De ce n-o ajută prietenii ei de aici, Farringdon!? Rhodes îmi confirmă că Farringdon o ajută deja.

Am vorbit mult. Am explicat „defecțiunea" unită din 1700. Rhodes tocmai scrie un articol despre acest lucru pentru *Spectator*. Era neclar asupra acestui lucru pentru că i s-a spus la București de nenumărate ori că, „ceea ce s-a făcut cu forța, s-a desfăcut cu forța în 1948". Am avut satisfacția ca Elisabeth să-mi spună,

---

prin oamenii lui V.V. Tilea, ca și printr-un grup de scriitori influențați cu care afirmă că a reușit să facă legătura la București cu ocazia vizitei lui din octombrie 1957. Mi-a dat să citesc o copie la mașină a unei scrisori pe două pagini mari, scrisă în limba franceză, în care un scriitor din RPR, evreu, îi aduce la cunoștință – și roagă să fie transmis guvernului britanic – că în România există un grup influent de scriitori care sunt împotriva partidului și regimului comunist (despre care susțin că distruge personalitatea umană etc.). Scriitori care, deși unii fac parte din partid, s-ar fi trezit la realitate și doresc să participe la orice acțiune de subminare și răsturnare a regimului din RPR cu condiția să fie ajutați din afară de o forță puternică, altfel orice acțiune va fi sortită eșecului. Scriitorul scrisorii amintea devotamentul lor față de marile idealuri ale democrației Occidentale și explica că vitregia împrejurărilor și oportunismului cras din partea lor i-a determinat să intre în partid sau să sprijine regimul comunist din RPR". Mai târziu, ajuns în Occident, Ivan Deneș a fost unul dintre cei mai perseverenți informatori ai Securității (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, ff. 125-127, 145).

după ce ne-am întors acasă, că explicația pe care am dat-o eu a fost complet convingătoare. La 1700 nu a fost un act de forță. Începuturile discuțiilor pentru unire, făcute de Ep. Teofil, au avut un substrat politic. Venirea lui Atanasiu Anghel în scaunul episcopal a dus la semnarea unirii – o conversiune de credință, nu de expedienţă politică, dovedită prin menținerea unirii deși drepturile promise nu au fost acordate. E vorba de revenirea românilor la Roma, la originea românismului și la sursa creștinismului românesc, dovedită prin etimologia cuvintelor de bază ale credinței. Am vorbit mult și de problemele politice românești actuale. Sunt foarte curios ce impresie i-am făcut!

Sâmbătă, 2 noiembrie 1957

Primesc o scrisoare de la Barbu Niculescu. Mă roagă să clarific lucrurile cu Viorel în ce privește organizarea românilor din Anglia. Voi face ce voi putea. Adevărul este că Viorel este mult prea voluntar și dictatorial. Nimeni nu vrea să lucreze cu el pentru că el insistă să fie șef.

Duminică, 3 noiembrie 1957

Cina cu Gaby Bentinck. Sputnik II și-a început cariera de dezagregare a moralului Apusului[1].

[1] După lansarea navei Sputnik I pe 4 octombnie 1957, practic a început cursa pentru cucerirea spațiului, iar Uniunea Sovietică a pregătit foarte repede a doua misiune spațială, intitulată Sputnik II, pentru a-și demonstra superioritatea tehnologică față de Occident, în special față de SUA. Construcția navei Sputnik II a fost realizată în mai puțin de o lună și a fost lansată pe 3 noiembrie 1957, scopul fiind ca pe durata sărbătoririi Revoluției bolșevice nava să fie deja în spațiu. Din cauza timpului limitat, inginerii au făcut nenumărate compromisuri, astfel încât Sputnik II nu a fost pregătită pentru a susține viața în interior, iar pasagerul ei, câinele Laika, a murit chiar în prima zi după lansare. Cu toate acestea, misiunea a fost considerată un succes, iar președintele american Dwight D. Eisenhower s-a aflat sub presiunea opiniei publice de a face demersuri pentru ca SUA să recupereze handicapul în această competiție.

Luni, 4 noiembrie 1957

Toate ziarele sunt pline *numai* și numai de știri despre Soviete. Sputnik și TU 114, noul avion turbo-prop, și apoi, Jucov. Apusul e fascinat.

Gardner de la *Daily Mail* îmi telefonează în legătură cu incidentul Summerskill. Pat Smily îmi spune că avocatul ziarului a tăiat ceea ce a scris ea în această chestiune. (The Law of Libel). Articolul pe care l-am scris pentru revista săptămânală *Tablet* a fost acceptat. Michael Derrick îl găsește foarte bun. Cred că voi fi unul dintre foarte puținii care va scrie în acest sens cu ocazia a 40 de ani de la Revoluția Comunistă.

Marți, 5 noiembrie 1957

Ziarele continuă isteria „sovietică". Americanii sunt înspăimântați.

Sosit la München, direct de la Londra cu avionul, sunt așteptat la aeroport de profesorul (de zootehnie) Pârău. De vreo 46-48 ani, mijlociu de statură. Păr cărunt, față bolnăvicioasă. Simpatic, om de treabă. Îi place să se asculte vorbind. De altfel, bine. Descendent dintr-o familie veche de liberali, îl interesează „unirea" românilor.

La aerogara din oraș ne așteaptă Stănescu[1], tânărul care mi-a scris că-l cunoștea pe Mircea (fratele meu) la Timișoara. Curios,

[1] Potrivit lui Silviu Crăciunaș, tânărul s-ar fi numit Eugen Stănescu și a fugit din România în Austria. Acesta l-ar fi rugat insistent pe Ion Rațiu, prin intermediul scrisorilor, să vină în Germania pentru că are vești din partea fratelui său, Mircea Rațiu. „Ion Rațiu, trimis de Intelligence Service, s-a deplasat în Germania unde l-a contactat pe Eugen Stănescu, având nenumărate convorbiri împreună. [...] Ca până la urmă Eugen Stănescu să se înapoieze în RPR, să publice articole în *Glasul Patriei*, fiind considerat unanim, în Occident, că fusese agent comunist" (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, f. 69). Informații similare despre Stănescu au fost date Securității și de Nicolae Oprean, care le obținuse tot de la Ion Rațiu: „Iancu Rațiu mai vorbește de un fost fugar Stănescu care a fost trimis special de Securitate ca să pătrundă în tainele lor organizatorice. L-a cunoscut personal și l-a depistat că este spion al Securității deoarece, fără ca să-și dea seama, Stănescu a procedat greșit și

dar sunt emoţionat. Îmi spune numai lucruri bune despre Mircea. Are două „norme", două posturi, la fabrică şi la universitate. Foarte muncitor, foarte serios, e un intelectual respectat de toţi. Pentru el, eu, aici în exil, sunt un adevărat far, se pare. Atât Mircea, cât şi soţia lui Rodica sunt ferm plantaţi pe linia naţională românească. Sunt amândoi însă extrem de cumpătaţi, ceea ce este atitudinea cea mai înţeleaptă astăzi, îmi spune Stănescu. Împreună ne înţelegem cum să trimitem un mesaj acasă pentru familia lui Stănescu, al cărui copil se cheamă Mirciulică şi este prieten bun al lui Doru, copilul fratelui meu Mircea. Ne decidem pentru: „Am avut ocazia să-l văd pe tatăl lui Mirciulică, prietenul lui Doru, care vă roagă să-i transmiteţi prin dna Sanda că-i doreşte tot binele".

Stănescu e un tip înalt, de 186 cm, slab, cu păr negru. Are 39 de ani. Deşi se poate plânge de multe, fapt e că arată mult mai tânăr decât mine. Când i-am spus că eu am numai 40 ani, a rămas foarte surprins. E inteligent, adevărat intelectual, gardist, plin de patriotism, a trebuit să părăsească ţara pentru că s-a compromis în cursul demonstraţiilor serioase ce au avut loc la Timişoara în timpul revoluţiei din Ungaria. A stat ascuns vreo 6 luni. Apoi a scăpat. Din cele ce-mi spune reţin două lucruri: **a.** în ţară nu mai e vorbă de partide, de facţiuni. Pe de o parte, sunt români *buni*; pe de altă parte, cei vânduţi străinilor. *Sudura şi încrederea e completă.* **b.** „Dacă cei din ţară ar cunoaşte situaţia adevărată de aici din exil, n-ar avea destule cuvinte să ne blesteme". În ţară se aşteaptă totul de la exilaţi. Am fost şocat, când mi s-a spus aici că noi exilaţii nu mai avem niciun rol; că noi trebuie doar să aşteptăm să vedem ţara liberă ca să ne încadrăm apoi, din nou, în sânul naţiunii".

Deşi e legionar, mi-a spus că îmi stă la dispoziţie. Mi-a cerut chiar să nu-l uit când va veni vorba să se întreprindă ceva. Va merge acum să raporteze situaţia celorlalţi legionari. Se va duce în Spania şi apoi la Paris. Ne vom vedea la sfârşitul lunii acolo. Va sta la Ionel Epuran, agentul franco-american, prieten al lui

---

l-au mirosit. În plus, faptul că Stănescu s-a repatriat le-a întărit convingerea că era un spion" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, f. 115).

Gelu Belu. Tot timpul mesei, când a vorbit Stănescu, Pârău a vorbit foarte puțin. Cum mi-am dat seama că avea prea puțini bani, i-am dat DM50, era tot ce aveam la mine în acel moment. A acceptat numai după insistențele mele.

Împreună cu Pârău la avocatul Kircklehmer. Tânăr. Foarte mic de statură; extrem de iute și inteligent. Stabilim ca eu să fiu ultimul martor politic, ca eu să stabilesc impresia favorabilă creată în lumea liberă de fapta celor cinci români.

Mă surprinde să văd că Barbu Niculescu n-a făcut absolut nicio plată pentru acest proces. Mie el mi-a spus categoric că totul e plătit. Aflu acum că i se datorează avocatului DM1200 plus DM300; adică cca £150. Spun avocatului să nu aibă nicio grijă că dacă Barbu nu plătește voi achita eu tot ce i se datorează.

Miercuri, 6 noiembrie 1957

La orele 8.30 exact sosesc la Judecătoria Marxburg unde se judeca procesul lui Ciochină. Rând pe rând, sosesc toți cei interesați. Ciochină arată bine. Mult mai bine decât arăta la procesul lui Beldeanu și soții la Berna. Beldeanu e cu adevărat rotofei. Tinde să facă burtă. De fapt, eu sunt convins că mai târziu în viață va fi voluminos. E curios, dar cu cât îl cunosc mai bine, cu atât îmi aduce aminte de vărul meu „Popa" Lani Sabău, cu buzele sale pline, voluptoase. Ochiu e și el de față. Ion Emilian arată mult îmbătrânit, dar tot „călăreț". Vesel, amuzant, dar cu ochii obosiți și cam puhoși, ceea ce mă face să cred că zvonurile că bea prea mult nu sunt inventii. Păcat, e un foarte bun român, chiar dacă nu are un cap politic. Generalul Ion Gheorghe, liniștit, cu capul chel, politicos și nu prea vorbăreț.

Judecătorul de instrucție, chemat martor, e de origine din Cernăuți. Vorbește românește foarte bine. Octavian Vuia, îmi spune că Vuia, care fusese în capul listei bătute la alegerile de la facultatea de drept când eram eu balic[1] (1934/35), e unchiul său. Vuia fusese șeful listei liberale. Eu am candidat și am fost ales pe lista

[1] Student „boboc" (n. red.).

Paica, legionară. Numai eu şi cu Pitu Pop nu eram legionari de pe întreaga listă. Octavian Vuia e trimis la proces de Radio Europa Liberă, de Bernard.

Masa cu Noël şi Yva Bernard la Königshof, în Karlsplatz. Restaurant extrem de elegant. Îi comunic rezultatul procesului. Ciochină e condamnat la 15 zile închisoare şi cheltuieli de judecată, închisoarea fiind făcută deja atunci când a fost deţinut preventiv. I-am spus că depoziţia lui Beldeanu a fost foarte bună; că eu am renunţat la depoziţia mea în favoarea lui Ion Emilian (căci Tribunalul a fost gata să accepte pe unul din noi, dar nu pe amândoi), care a fost foarte bine, şi că pledoaria a fost excelentă. Ciochină, ca de obicei, a cam încurcat-o. Totul însă s-a rezolvat excepţional de satisfăcător. Ciochină personal nu merită efortul nostru, dar privit sub aspect românesc trebuia ajutat. Să sperăm acum că-şi va mai îndrepta năravurile proaste.

Bernard îmi vorbeşte foarte favorabil despre Stănescu. Nu-i spun că l-am văzut deja. Încearcă să-l convingă să-l ia la REL. Imposibil. Rapoartele mele sunt considerate drept venind din partea unor oameni influenţaţi de către apuseni (exilaţi).

La 5 p.m. vine Emilian la mine la hotel. Stăm de vorbă. Îmi dă ştiri din ţară. Nu prea noi şi nici prea interesante. Îmi spune că o duce extrem de greu cu publicarea *Stindardului*. Îmi promite să-mi trimită, regulat, ştiri, în fiecare vineri, pentru buletinul meu FRP. Să vedem!?

Cina la amiral[1]. Dna Petre Lazăr şi ea acolo. Îi spun că, deşi eu adeseori nu văd lucrurile la fel ca fratele ei, generalul Constantin Petre Lazăr, eu îl respect pentru integritatea şi viaţa sa de hermit[2].

---

[1] Autorul se referă la contraamiralul Gheorghe Ştefan Dumitrescu (1888–?). A fost ataşat militar şi naval la Legaţia României din Marea Britanie între 1935–1940. Ion Raţiu l-a cunoscut în 1940 când s-a angajat la legaţie. În anii 1950 Dumitrescu a plecat din Londra la München şi s-a angajat la secţia română a Radio Europa Liberă. Ion Raţiu îl menţionează în jurnal *amiralul* sau Gică.

[2] Autorul se referă la stilul de viaţă eremitic al generalului Constantin Petre Lazăr care în acel moment se afla singur în exil. Potrivit Securităţii, atunci

Critic Comitetul Național Român pentru politica sa exclusivistă și mă declar loial Partidului Național Țărănesc din spirit de disciplină și nu pentru că aș aproba câtuși de puțin politica de susținere a lui Vișoianu. Vorbim de Tilea. Ea îl atacă. Eu îl susțin, fără însă să ascund faptul că el este respins de Partidul Național Țărănesc și de majoritatea celorlalți exilați.

După plecarea ei, amiralul îmi vorbește îndelung de REL. Este o dezbinare completă. Nimeni nu este pentru Bernard. Nu există spirit de echipă, doar slugărnicie. El nu simte românește, nu știe să instileze patriotism. Linia sa este complet greșită. De ce nu fac eu ceva? De ce nu vin eu la München? I-am spus că e de datoria Comitetului Național Român să o facă; să-i informeze pe americani că Bernard e cu totul nepotrivit pentru postul pe care-l ocupă. Eu n-am nimic împotriva lui Bernard. Sunt convins însă că ar fi mai bine dacă în capul secției s-ar găsi un român get-beget. Am spus acest lucru lui Bernard în față și nu înțeleg să lucrez împotriva lui pe la spate. Criticile severe pe care le-am adus postului REL le-am făcut în scris și i le-am predat lui personal, ca să știe despre ce e vorba.

Apoi, discuție lungă despre Viorel. Aceeași poveste. Viorel e neonest. Încearcă acum să-l *ciupească* pe amiral. Din banii pe care-i datorase la început, suma s-a redus la circa £1700. Viorel și-a luat obligația să plătească această sumă *în întregime* de îndată ce va avea ceva bani. I-a scris deunăzi spunându-i că a reușit să facă o afacere și că-i oferă £1 000 pentru închiderea datoriei în mod total. Gică Dumitrescu i-a răspuns că el acceptă £1 400. Adevărul este că Viorel a primit bani serioși în urma rezolvării procesului său pentru vânzarea casei din București. Pe Gică l-a exploatat ani de zile. Acum să-l plătească *în* întregime sau să-l

---

când a decis să plece în exil cu regele Mihai I, generalul Lazăr și-a abandonat soția în București. Georgeta Lazăr, „la intervențiile ei să fie luată și ea întrucât ceilalți ofițeri din suita regelui își iau și soțiile, Lazăr Petre a refuzat cu toate că avea posibilitatea să facă acest lucru" (ACNSAS, fond Informativ, dosar 260383, f. 6).

„ciupească". Inevitabil, am făcut amândoi reflexia. Viorel se vede din nou mare conducător național. E foarte deștept. Poate să fie utilizat, dar n-are calitățile *morale* pentru a ne conduce la renașterea poporului român[1]. Felul în care s-a purtat cu Johnny Troiano, cum neagă o datorie de cca £30 000 utilizând situația precară a lui Jonnny e de neînchipuit. E un fel de șantaj moral – și când te gândești că e vorba de fiica sa Ileana și de propriul său ginere!

Joi, 7 noiembrie 1957

Cu trenul la Freising. Mă așteaptă la gară drul D. Pârău. Lucrează aici, la universitate. Freising e oraș catolic, sediul Cardinalului, cu o cetate culturală: catedrală, teologie, licee etc. Oraș mic, abia 35 000 locuitori. Pitoresc.

Îmi vorbește mult de tot de activitatea sa ca agronom de ocol la Fălciu. Reușita de acolo; comasarea; preluarea unui parchet de pădure de la un evreu. Încredere deplină în țăranul român. Pârău e liberal prin tradiție familială. Are o afecțiune deosebită pentru Mișu Fărcășanu și Horațiu Comaniciu. Soția lui e nemțoaică, cu doi copii, Cornelius și Silvia. Îmi vorbește de înființarea Asociației Românilor din Germania. Astăzi, președinte este Nicola, pe care l-am cunoscut la procesul lui Ciochină. Treburile nu merg prea bine. Prea mulți legionari. Grupul Sima e cel mai serios.

Abia sosit înapoi la hotel, la München, că vine Beldeanu să mă vadă. Îmi spune că Ochiu a intrat în niște datorii în legătură cu o afacere de spălătorie chimică cu care s-a încurcat. Îi trebuie

[1] În a doua jumătate a anilor 1950 a apărut un conflict de opinie între Ion Rațiu și Viorel Tilea referitor la felul în care ar fi trebuit construite și promovate acțiunile politice ale românilor din exil. Rațiu considera că e timpul unor demersuri radicale care să determine o eventuală prăbușire a regimului comunist din România, în timp ce Tilea s-a manifestat ponderat, fiind adeptul acțiunilor politice prudente. În același timp, Tilea a fost dezamăgit de faptul că organizațiile mai importante ale exilului nu l-au considerat liderul de care aveau nevoie, mai ales că acesta era unul dintre puținii seniori țărăniști din exil. Conduita sa măsurată și nemulțumirile față de ceilalți lideri ai exilului au atras atenția Securității, care a încercat și a reușit să profite de pe urma lor.

DM500. După ce-mi plătesc nota la hotel îmi rămân cca DM210. Îi dau lui Beldeanu DM200 pentru Ochiu. Îmi oferă o chitanță. Îi spun că îmi ajunge cuvântul lui, dar îi cer să insiste ca băieții aceștia cu care a făcut acțiunea de la Berna să fie mai serioși.

Împreună cu Beldeanu mergem la generalul Ion Gheorghe. Ceilalți invitați: comandorul Gheorghel, tânărul Ion Gheorghe cu soția sa nemțoaică, Gică și Nella Dumitrescu. Soția generalului este foarte simpatică: nemțoaică din Saxonia. Discuție interesantă cu tânărul Ion Gheorghe. Vrea să intervin pe lângă americani ca să-l scoată pe Bernard. Îi spun că orice intervenție voi face va fi prin Bernard. Deocamdată doresc să lucrez pentru REL ca să se vadă că pot să o fac bine. Mai târziu, să vedem. Politica greșită a americanilor de la REL e adevărata sursă a tuturor greutăților noastre la secția românească. Griffiths, pur și simplu, e pe o linie greșită internaționalizată.

Vineri, 8 noiembrie 1957

La Frankfurt. Frumoasă catedrala! Îmi place însă mai mult aspectul râului, cu podurile lui impresionante. Sosit la Londra, citesc cu plăcere articolul meu din *Tablet*. I s-a dat loc de frunte.

Sâmbătă, 9 noiembrie 1957

Primesc o scrisoare de la tata. Îmi ușurează inima. A primit scrisoarea mea referitoare la vizita lui St. Oswald și totul pare să fie în ordine.

Silviu îmi dă de știre că americanii au refuzat să-i plătească banii avansați de mine pentru ieșirea lui din țară. Mă întreabă ce atitudine să ia pentru că Romi Boilă și Veniamin se vor duce în curând la Viena să-l vadă. Voi sfătui moderație și înțelepciune. Noi dorim întărirea partidului și nu distrugerea lui.

Iată ce îi scrie Romi Boilă lui Silviu:

Paris, 30 oct. 1957.

„...Atât eu, cât și Veniamin, am rămas foarte impresionați de gândurile tale înțelepte și generoase și de seninătatea cu care

privești lucrurile și oamenii atunci când o dreaptă revoltă ar fi pe deplin justificată. Suntem de mult neliniștiți, în conștiința și în inima noastră, atât eu cât și Veniamin, de neputința de până acum de a te vedea și a examina pe larg și cu toată prietenia împreună multele și gravele probleme care ne preocupă..."

Silviu îmi anunță, de asemenea, că i s-a aprobat viza de venire în Anglia.

Luni, 11 noiembrie 1957

Vorbesc cu Billy Collins la telefon. Îmi spune că e de acord cu venirea lui Silviu imediat. Îmi va da banii pentru el de îndată ce e aici. Le trimit o telegramă cerându-le să-mi comunice când pot sosi ca să le trimit bilete de avion.

Masa cu Manya. Îi vorbesc de tentația de a-i scrie lui Eisenhower în legătură cu politica Apusului. Mă încurajează. Îmi spune că nu trebuie să fiu modest: „ești un om extrem de valoros pentru Apus. Când lumea te va cunoaște mai bine, acest lucru va fi recunoscut". Îi place articolul meu din *Tablet*, deși ea crede că rușii sunt mai slabi decât îi arăt eu.

Marți, 12 noiembrie 1957

Iau interviul lui William Hannan, deputat socialist de Glasgow. Discutăm între altele și formula socialismului, în opoziție cu cea a comunismului. E foarte bine. Insistă în ceea ce privește drepturile individului.

Patrick Maitland îmi telefonează și-mi spune că a cerut edituri sale să-mi trimită un exemplar al cărții lui *Task for Giant: An Expanding Commonwealth*.

Silviu îmi telegrafiază că nu poate veni în Anglia din cauza emigrării. Dacă pleacă din Austria atunci nu va mai putea emigra! Începe să mă cam plictisească această insistență asupra emigrării în America Latină. E o mare greșală![1]

[1] Silviu Crăciunaș juca de fapt rolul emigrantului „dezgustat de felul cum sunt primit aici", neavând intenția de a emigra. Potrivit raportului său către

Miercuri, 13 noiembrie 1957

La redacția ziarului *Times*. MacDonald, redactorul șef al afacerilor străine, arată un interes viu asupra ideilor mele în legătură cu răspunsul Occidentului la seria de victorii comuniste. E de acord cu mine că acum, în urma Sputnik-ului, imaginația popoarelor asiatico-africane a fost captată de Rusia comunistă. Aprob cuvântarea lui Macmillan, în care vorbește de unirea Apusului și cedarea concepției înguste a „suveranității naționale", dar spun că, în general, felul cum reacționează la acțiunea riguroasă comunistă este de natură cu totul „pedestră". Compar situația de astăzi cu ceea ce trebuie că s-a întâmplat la sfârșitul secolul al XV-lea, în pragul descoperirii lumii „noi". Țara cea mai avansată, Spania, a obținut mari avantaje, deși era relativ mică.

La masă, la BBC. Graham îmi spune că lordul St. Oswald a fost foarte interesant când s-a adresat ANEC-ului, săptămâna trecută. Mă întreabă care e atitudinea dnei Summerskill. Îi povestesc cele întâmplate la REL cu ocazia interviului care a fost publicat în *Daily Mail*, marți, 15 noiembrie. Miss Berry îmi spune că interviul meu cu Ronald Bell a fost reluat de *Scânteia* din 3 noiembrie. Îmi spune că ar fi bine să continuăm chestiunea pentru că ea reprezintă un succes. Ea e de acord ca eu să vorbesc la radio BBC în ziua de 10 decembrie – Ziua Studenției.

După-masă, la orele 4.30 ne întâlnim cu Comitetul Executiv al Federației Internaționale a Jurnaliștilor Liberi, la sediul Foștilor Combatanți Polonezi, pentru a plănui activitatea aici, în Anglia. Se decide formarea și reactivarea Uniunii din Marea Britanie și se alege un comitet temporar: eu – președinte; Josten, Peyer – vicepreședinți; Racięski – secretar; Bajorinas – casier. Eu propun cooptarea unui ungur în Comitet. Se sugerează Pálóczy, Horváth sau Faludy. Vom vedea. Josten propune organizarea unei expoziții anticomuniste de caricaturiști, care apoi să călătorească prin

---

DIE, acțiunea a fost un „paravan în față și m-am înscris pentru emigrare în America de Sud" pentru a dezorienta serviciile de informații din Occident (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 63, f. 24).

Asia şi Africa. Wierzbiański este în drum spre Orientul Mijlociu, Asia Sud-Estică, Insulele Filipine şi apoi în America. Cade de acord să mă duc la Paris cât mai curând ca să vorbesc cu McCarger de la organizaţia pentru Europa Liberă. McCarger e mult mai important decât McHale. Se pare că ar avea mare viitor.

Antoni Dargas îmi spune că a vorbit cu Gou Constantinescu nu mai puţin de cinci ori ca să fiu şi eu acceptat la conferinţa lui St. Oswald – de la ANEC –, dar a fost imposibil să-l mişte. Îmi va da detaliile cu altă ocazie. Patriotismul lui Gou e extrem de interesant!?

Sanda îmi dă de ştire de la Viena că au sosit Alexandru Coşereanu, Gh. Otparlic (prieten vechi de-al lui Beldeanu) şi studenta medicinistă Ana Blidaru. Au călătorit timp de 18 zile, din Moldova până în Austria, ascunşi într-un vagon de struguri. Comunic ştirea. Imediat a fost dată ziarelor. Sper ca ceva să putem plasa.

Aseară ne-am dus a Institutul Francez ca să vedem piesa de teatru a lui Eugen Ionescu *Amédée ou Comment s'en débarrasser*. Eugen Ionescu a vorbit puţin – foarte bine – înainte de prezentare şi apoi s-a dat o recepţie. Noi n-am stat la recepţie. Cu Elisabeth, Mia şi cu danezul Niels, prieten de-al Miei Prodan, am rămas puţin în oraş.

Joi, 14 noiembrie 1957

Masa cu Bunty McNaughton, Robert Carnac, David Williams. David e de acord să regizeze piesa noastră de teatru, *Templeton*. Cred că e foarte potrivit. Va face-o extrem de bine.

După aceea, rămânem cu Bunty şi luăm o cafea la Piccadilly Hotel. Încearcă să mă *sperie* şi să mă facă să mă retrag cu totul. Ar vrea ca eu să fiu de acord să spun că ea *singură* e autoarea acestei piese de teatru. Mă ameninţă chiar cu moartea, cu scandal etc. Toate cauzate de soţul ei, Jack, care nu poate să suporte ideea că eu am colaborat la această piesă!? Eu n-o cred pe Bunty absolut deloc. Ea se înşală grozav când îşi închipuie că mă poate speria. Şi ameninţările pe care le-ar fi făcut Jack nu cred că sunt reale sau

chiar dacă sunt adevărate n-au nimic de-a face cu identitatea autorului piesei *Templeton*.

Eu sunt convins că Bunty minte, e lipsită de adevărată onestitate și vrea acum să monopolizeze piesa. Nu voi ceda. Am toate scrisorile ei care dovedesc că eu am jucat rolul cel mai important la scrierea acestei piese. Eu n-am absolut nicio ambiție în această direcție, nu vreau să fiu dramaturg, și nici nu doream să mă etalez ca autor, dar din moment ce ea încearcă acest șantaj moral, nu am nicio intenție să abandonez piesa. Dacă ar fi fost onestă și mi-ar fi pus problema clar de la început, poate că aș fi renunțat la calitatea mea de coautor.

Vineri, 15 noiembrie 1957

Cina la cumnatul meu Godfrey Pilkington. Freddy și Gertrude Keller. Vorbim mult politică. Freddy îl condamnă pe Dubois: „a făcut o mare prostie comunicând informații secrete lui Mercier, ataşatul militar al Franței la Berna".

Sâmbătă, duminică, 16–17 noiembrie 1957

Scrisoare de la Silviu cu originalul lungii scrisori pe care a primit-o de la Augustin Popa. E o lungă confesiune de neputință. Silviu își dă seama de acest lucru.

Barbu Niculescu îmi cere să plătesc eu pentru apărarea lui Ciochină. Mă așteptam. Dar nu este corect. La Berna mi-a spus că totul a fost plătit. Voi accepta eu această sarcină, dar acum nu mai pot spune că Barbu a fost *întotdeauna* corect față de mine.

Sâmbătă și duminică noaptea nu pot dormi deloc. Citesc tot timpul. Sunt foarte îngrijorat de relațiile dintre cei care lucrează la mine la birou. Ar putea să ducă la consecințe foarte grave. Duminică la 6 seara vine Josten la mine. Discutăm și plănuim expoziția de caricaturi. Hotărâm pe cine să invităm în comitetul de organizare etc. Mă amuză faptul că el e foarte plin de idei. Îmi aduce aminte de perioada de război când am organizat marea adunare

de la Albert Hall cu Pavel Kavan. Şi atunci era vorba de o organizaţie internaţională (World Youth Council), dar numai un ceh şi un român au depus muncă adevărată (cehul s-a dovedit apoi să fi fost un comunist convins, care poate că a fost amestecat la defenestrarea lui Masaryk[1]).

Luni, 18 noiembrie 1957

Iată câteva extrase din scrisoarea lui Augustin Popa către Silviu Crăciunaş:

New York, 9 nov. 1957

„Am dorit să merg la Viena ca să-ţi strâng frăţeşte mâna... lipsa dolarilor..." (dl Vişoianu a fost în Europa în drum oficial, cu program foarte încărcat, dinainte stabilit, de la care nu s-a putut abate. Dl Cretzianu a devenit cetăţean american). „Nu vreau însă să justific în acest chip întârzierea răspunsului la scrisoarea dumitale din august. Îmi dau seama că îndelunga aşteptare te-a întristat..."

„Mă bucur din toată plinătatea inimii că te-a scos Dumnezeu din gura morţii în care te-ai aruncat cu atâta curaj spre a servi, dezinteresat, cauza neamului... acest sentiment îl au toţi prietenii din Comitet şi din Partid care te-au cunoscut şi nu există unul care să aibă păreri, decât de gratitudine şi admiraţiune. Dar nu toţi ştim de misiune..."

„...în primăvară, Comitetul Naţional Român plănuise o intensificare a activităţii... a trebuit să abandonăm ideea..."

„...sunt încântat să ştiu că lucrezi la o carte care urmează să fie tipărită la Londra. Îţi trimit cele mai călduroase urări de succes, care nu va fi al dumitale, ci al cauzei româneşti.

---

[1] Termenul *defenestrare* este folosit adesea, dar necorespunzător, pentru a indica moartea ministrului de Externe ceh, Jan Masaryk, găsit pe 10 martie 1948 sub fereastra băii din Ministerul de Externe. Se bănuia că moartea sa n-ar fi fost naturală, fiind cauzată de comuniştii cehoslovaci (n. red.).

Pentru concursul ce ți l-a dat în această materie prietenul I. Rațiu merită din nou toată gratitudinea noastră. Cu aceasta ajung la capitolul generozității lui care a făcut posibilă salvarea dumitale. Mențin tot ce am scris despre acest subiect și păstrez neschimbată toată aprecierea pe care o merită gestul lui patriotic. Regret imens că nu i-am scris atunci, îndată, cum intenționam. Dar – mai binele s-a dovedit încă o dată dușmanul binelui. El a publicat, adică, o carte foarte bine și inteligent scrisă. Voiam să-l felicit nu în câteva rânduri numai, ci după examinarea mai de-aproape a cuprinsului, să-i fac anumite sugestiuni de completări pentru o viitoare ediție care cred că se va publica. N-am mai ajuns s-o fac; dar n-am uitat și n-am renunțat.

Privitor la suma avansată de el, atât Basil cât și Veniamin m-au asigurat vara trecută, când s-a luat decizia, că – dacă vei reuși să scapi – problema se va rezolva automat, fără greutate.

După sosirea dumitale Veniamin a început discuții și tratative... El tot mai are încă speranțe. Dacă nu va reuși, el și cu mine vom face ce ne va ajuta Dumnezeu să-l despăgubim pe Rațiu așa cum l-am asigurat la început...".

Primesc o scrisoare de la Bunty în care își cere iertare pentru tot ce mi-a spus și scris. Repetă din nou că mă vrea, *cu tot dinadinsul*, în piesa de teatru. Îmi și telefonează. Mă imploră să *uit* tot ce mi-a spus joia trecută. Trebuie să spun că-mi dă o oarecare satisfacție morală faptul că regretă amenințările făcute. Femeile sunt atât de curioase și neconstante!

Temerile mele în legătură cu biroul s-au dovedit, har Domnului, neîndreptățite. Am luat cina cu Sally. Cred că ea mi-e complet leală.

Vineri, 22 noiembrie 1957

Primesc confirmare de la Silviu că poate să vină acum în Anglia fără să-și piardă dreptul de refugiat. Rog pe Collins să-i trimită o scrisoare în care să-i confirme că e nevoie ca el să stea aici cel puțin trei săptămâni.

Duminică, 24 noiembrie 1957

Vorbesc cu Silviu Crăciunaş la telefon. El e de acord să vină cât mai curând acum. E reţinut la Viena de formalităţile de paşaport, vize etc. Romi şi Veniamin vor sosi la Viena, vineri, 29 crt. Speră că va ajunge la Londra pe ziua de 1 decembrie.

Ion Opriş vine să mă vadă. Pare mult mai calm. Lucrează la politehnică, studiază telecomunicaţiile. George F. Kennan vorbeşte la radio despre ţările satelite din Europa Răsăriteană. Situaţia e deprimantă.

Luni, 2 decembrie 1957

Noël Bernard îmi telefonează de la München să-mi spună că *Scânteia* de ieri m-a atacat într-un lung articol care a fost apoi difuzat la radio. Îmi cere să răspund imediat. O fac cât se poate mai simplu, dar sunt puţin prea obosit ca să mă mulţumească. Din păcate, n-am timp să stau pe gânduri şi să revizuiesc.

Joi, 5 decembrie 1957

Masa cu Viorel. Îmi povesteşte, pe larg, toate discuţiile lui la Madrid. A stat de vorbă cu toţi: Sima, Gărneaţă, Iasinski, Pamfil Şeicaru, Uscătescu, Demetrescu, prinţul Nicolae. Le-a spus tuturora – cred eu, cam *neînţelept* – că fac greşeli. Aşa cel puţin îmi spune mie. Turul lui „de forţă" însă îmi pare neserios. Vrea să scoată *Făclia*. Îmi cere un articol asupra lui Georges-Emile Iliescu. Îi promit să-l scriu.

Îmi spune că amândoi am avut mari succese în ultimul timp: Kennan a reprodus argumentele lui; iar Macmillan – Eisenhower au dat comunicatul „United West Policy"[1] care este complet pe linia argumentelor dezvoltate în cartea mea.

[1] Autorul se referă la decizia luată de preşedintele american Dwight Eisenhower şi premierul britanic, Harold Macmillan, de a institui ca regulă consultarea în mod regulat a celor două administraţii, prin reprezentanţii lor cu atribuţii în domeniul politicii de securitate naţională, pe teme de actualitate în politica de securitate internaţională.

Îi povestesc, foarte pe scurt, cazul Silviu Crăciunaș și-i spun că acesta va veni mâine la Londra. Îi cer să păstreze totul complet secret. Îi povestesc, de asemenea, că Barbu Niculescu m-a lăsat să plătesc eu totul pentru apărarea lui Ciochină. Îmi spune că Liga Românilor Liberi acum a cerut lui Chirilă (tânărul camarad al lui Beldeanu) să colaboreze cu Sima ca să-l atragă pe acesta. Viorel are impresia că această dorință a lui Barbu Niculescu se datorează faptului că Liga și generalul Ion Gheorghe sunt pe cale de a se despărți. Generalul I. Gheorghe se bazează pe Gărneață și Iasinski și pe oamenii acestora.

Discutăm apoi ceea ce Viorel numește complexul meu „Viorel". Eu, pentru a dovedi independență, mă despart de el în public sau nu sunt de acord cu el, chiar și atunci când politica lui e bună (îl asigur că n-are dreptate). Îmi spune apoi:

— Tu ai mai mult noroc decât mine pentru că ai avantajul numelui. Eu nu l-am avut.

— Greșești, dragă Viorel, i-am răspuns, eu găsesc că numele e un dezavantaj. Toată lumea te suspectează că te găsești în treabă doar pentru a corespunde „numelui".

M-a amuzat foarte mult atitudinea lui Viorel față de cei £500 ce-mi datorează. Îmi spune că eu acceptasem banii pe care mi i-a dat în timpul războiului, doar ca împrumut. În felul acesta am „replătit" împrumutul ce mi-a acordat. E o interpretare absurdă, dar îl asigur că poate să-mi replătească datoria când va vrea. Rămâne la latitudinea lui.

Vineri, 6 decembrie 1957

Soseşte Silviu Crăciunaș cu Sanda Stătescu. Le dau £30. Stau puțin cu ei, doar să le urez bun sosit. Plec apoi la cină la David Williams, impresarul care vrea să producă piesa noastră de teatru, *Templeton*. Stăm de vorbă până pe la 3 dimineața.

Sâmbătă, 7 decembrie 1957

La FCI. Cădem de acord cu Josten asupra planurilor de acțiune pentru expoziția de caricaturi anticomuniste. Stabilim că

Silviu trebuie lansat cât mai cu multă fanfară. Va încerca să vândă un articol exclusiv pentru *Saturday Evening Post* şi să ceară $5000 din care el va reţine 15%.

După-masă, la orele 4 sosesc Sanda cu Silviu la noi acasă. La 4.30 soseşte şi Milton Waldman de la Collins. Arată punctele care-l interesează: **1.** Cartea trebuie scrisă la persoana întâia singular. **2.** Numai experienţă personală. **3.** Nimic didactic, nicio propagandă.

Înţelegere perfectă. După plecarea lui Waldman stăm de vorbă noi între noi şi luăm cina împreună. Observ o tensiune foarte mare între Sanda şi Silviu. Este însă datorită nu sentimentelotr pe care le nutresc unul pentru celălalt, ci mai ales acestei psihologii a lui, evident creată de cei aproximativ 19 ani de urmărire, închisoare, nelinişte etc. Se întrerup reciproc. Orice spune ea, el e de acord, dar e de acord într-un fel cu totul iritant, dându-i să înţeleagă că era deja de aceeaşi părere încă înainte ca ea să fi vorbit. Cred însă că aceste dificultăţi se vor rezolva de îndată ce se vor aşeza puţin aici în Londra[1].

[1] Despre relaţia cu Sanda Stătescu, Silviu Crăciunaş a raportat în mai multe rânduri Securităţii, relatând inclusiv sentimentele pe care le nutrea faţă de aceasta. De exemplu, Crăciunaş considera că viitoarea sa soţie „are însă un caracter extrem de dificil şi sistemul nervos extrem de şubred, fiind foarte iritabilă. Eu trebuie să fac un efort constant pentru a mă stăpâni şi continua legătura cu ea, fiind în favoarea executării misiunii mele. Aceasta îmi cere multe sacrificii de ordin nervos şi moral, ştiind ce viaţă familială perfectă am avut în trecut în ţară lângă soţia şi fiica mea şi părinţii mei". Ion Raţiu confirmă în jurnal lipsa afecţiunii lui Crăciunaş faţă de Sanda Stătescu, doar că Raţiu găseşte o explicaţie diferită şi eronată, anume urmele lăsate în sufletul agentului Securităţii de viaţa extraordinară şi teribilă pe care a avut-o în România. Raţiu nu ştia că Silviu Crăciunaş a fost recrutat de Securitate şi în urma presiunilor psihologice intense, căci soţia sa din România, Eugenia Crăciunaş (născută Iordache), pe care obişnuia să o alinte Iana sau Enia, a fost şi ea arestată în condiţiile în care era bolnavă. Eliberarea Eugeniei Crăciunaş s-a produs după ce soţul ei a acceptat să colaboreze cu Securitatea. O notă a Securităţii menţionează că Eugenia Crăciunaş a „fost recrutată de

După cină, la Cristea, cu toții. Vlada Kárastojanova e și ea de față. Cristea pomenește atacul din *Scânteia* îndreptat împotriva mea. Spun că sunt puțin îngrijorat de ce s-ar putea întâmpla familiei mele. Vlada îmi spune să nu le dau nicio atenție. Ea a fost direct amenințată și totuși nimic nu s-a întâmplat surorii sale.

Duminică, 8 decembrie 1957

Sanda și cu Silviu stau cu noi la prânz și, apoi, toată după-masa, până la 7.30 seara.

Vorbim mult, mai ales despre ce trebuie eu să fac și despre atitudinea partidului față de mine. Veniamin a fost foarte explicit: „Ferește-te de Rațiu. Noi nu suntem în același diapazon cu el". A vorbit cu multă patimă, m-a atacat mai ales pentru că sunt „foarte ambițios". Romi Boilă, și el, a fost de aceeași părere. Și el m-a atacat mult, mai ales pe chestiunea „ambiției" mele. Silviu a fost complet recunoscut drept membru al Comitetului Executiv al Partidului Național Țărănesc (i-am spus să obțină acest lucru în scris). Atât Sanda, cât și Silviu au insistat că eu trebuie să ies din atitudinea mea pasivă în partid. Am o datorie față de partid și față de națiune. Ambii au fost extrem de elogioși față de „calitățile" mele, energia mea și legăturile mele.

Cred că Silviu mi-e sincer devotat. În tot cazul, astăzi n-ar putea să fie altfel. Eu l-am scos din țară; eu am forțat mâna Comitetului Național Român să facă ceva pentru el tocmai pentru a

---

SSI și folosită de aceștia și ulterior de către Direcția a III-a în întreaga acțiune a lui *Victor*". Aceasta provenea dintr-o familie cu simpatii legionare, fiind sora lui Nicoară Iordache, legionar asasinat în 1939, ea decedând în 1969. Silviu și Eugenia au avut o fată, născută în 1942, care avea șapte ani când părinții ei au fost arestați. Mai târziu, în 1972, Crăciunaș a reușit să o aducă pe Lilioara, fiica sa, în Anglia, aceasta mărturisindu-i lui Ion Rațiu că s-a căsătorit la vârsta de 18 ani „ca să scap de numele Crăciunaș". Prima sa soție și fiica au știut de relația specială a lui Crăciunaș cu Securitatea, ele însele fiind recrutate și angrenate în acțiunile agentului *Victor*, ținând legătura cu ofițeri de Securitate în țară care le-au sprijinit din punct de vedere financiar (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 48, f. 175).

evita ca Silviu să se dea de partea mea; eu i-am aranjat publicarea cărții; eu i-am aranjat obținerea de bani, drept avans și eu i-am pus acești bani la dispoziție până când mi-i va restitui Collins; în fine, eu i-am obținut viza, atunci când prima încercare s-a sconta în eșec. Rămâne de văzut însă care va fi atitudinea lui atunci când va fi complet independent și când acțiunea mea nu va fi cu totul pe placul lui!? Sunt foarte curios. Eu, însă, mi-am deschis inima complet. Eu vreau să lucrez cu Silviu; să fim tovarăși de luptă națională.

Marți, 10 decembrie 1957

Scriu o cuvântare pentru BBC. Gretton taie orice referință la ziua studențimii sub motiv că a fost vorba de o sărbătorire antisemită. Silviu și cu Sanda mă ascultă. De asemenea, Cornea. Toți sunt de acord că a fost foarte bine. Silviu îmi spune că l-a văzut ieri pe Lazăr, care a insistat mult să înțeleagă poziția monarhiei în România. Nu i se spusese absolut nimic despre misiunea lui Silviu (așa, cel puțin, i-a afirmat acestuia).

După cină la Roger Pilkington. Am vorbit din nou cu Doerflinger de la *Newsweek* și cu Osyth Leeston, care are o poziție importantă în Editura Marray. Sir Barry Pilkington (care e și el director al Băncii Angliei) s-a cam supărat când i-am spus că el n-a vândut *gilt-edged securities*[1].

La BBC Cristea mi-a vorbit cu multă indignare despre faptul că ceilalți nu l-au ajutat pe Silviu să iasă din țară. „Nu-mi pot închipui acest lucru. Care este motivul?" I-am spus că e mai bine ca această chestiune să nu se mai pomenească căci nu folosește la nimic. Eu nu țin la niciun fel de recunoștință în această chestiune. Pentru Silviu ar fi chiar mai folositor dacă s-ar lepăda de mine. Ar fi atunci primit cu brațele deschise, cred chiar în Comitetul Național Român. Și am adăugat: „Meritele acestui om sunt enorme.

[1] Instrumente financiare sau acțiuni emise de stat sau companii private și care se tranzacționează pe bursă. În acea perioadă numele acestora provenea de la faptul că acțiunile tipărite aveau marginile aurite.

Ceea ce a făcut Beldeanu e nimic în comparație. Este un om de care noi românii putem să fim mândri. Să fim mândri că nația noastră a putut produce un asemenea bărbat".

Miercuri, 11 decembrie 1957

Seara târziu telefoane de la Sanda și Silviu. Ciocnire teribilă între ei. Sanda să plece de-acasă; să vină la noi peste noapte sau să se arunce în fața unui tren!? În fine, îi calmez. Amândoi sunt extrem de încordați.

Joi, 12 decembrie 1957

Masa cu Jackie Rolo. După aceea la Sanda și Silviu. Îi calmez complet. El își despacheta geamantanul pentru că se hotărâse (!?) să plece înapoi la Viena. Mi-a spus că a făcut-o ca să o sperie puțin pe Sanda.

Vineri, 13 decembrie 1957

Cu Sanda și Silviu la W. Collins. Manya Harari și Ralph. De asemenea, Mark Bonham Carter. Ei fac impresie bună. Sanda mă cam plictisește, nu înțelege când trebuie să plecăm deși i-am spus foarte clar care este situația. Am lăsat-o acolo pentru că nu voiam să-i creez impresia că vreau să o privez de plăcerea de a mai sta.

Primesc o scrisoare de la Mircea [Rațiu] chiar cu data de 1 decembrie. Îmi face mare bucurie. E clar că citise sau auzise atacul împotriva mea din *Scânteia* și la radio. Mi-a scris însă imediat și, prin implicații, foarte patriotic.

Miercuri, 18 decembrie 1957

Tare aș dori să scriu un articol despre conferința NATO, dar n-am timp. De asemenea, aș vrea să comentez asupra celor „debitate" de George F. Kennan.

Ieri seara am luat cina la clubul meu (St. James's) cu lordul St. Oswald și Silviu Crăciunaș. A făcut toate aranjamentele necesare, de principiu, ca St. Oswald să fie prezentat drept campion al

drepturilor noastre. A repetat-o de mai multe ori: el e gata să facă tot ce e necesar şi chiar şi să moară dacă s-ar ivi situaţia ce ar cere sacrificiul suprem. Din partea noastră, noi l-am asigurat că vom trimite în România articolele lui şi că-l vom face cunoscut peste tot. Eu voi face singur traducerile şi St. Oswald va acoperi cheltuielile de tipărire.

Joi, 19 decembrie 1957

Milton Waldman îmi dă o întâlnire la Collins pentru mâine dimineaţă. Îmi comunică diversele lui obiecţii la schema cărţii prezentată de Silviu.

Vineri, 20 decembrie 1957

Waldman îmi cere două capitole. Afirmă că această carte ar putea să fie mare reuşită; depinde însă de cum e scrisă. Comunic acest lucru lui Sanda şi Silviu, care mă cam enervează.

1958

Joi, 9 ianuarie 1958

Sanda şi Silviu aici. Sunt foarte mulţumit cu textul primului capitol. Johnny îl traduce acum. Sunt foarte plictisit însă cu pretenţiile lor actuale. Vor acum să ceară un avans de £650 de la Collins. Le spun, cam ritos din păcate, pentru că am fost aşa de indignat încât nu m-am putut stăpâni, că nu intenţionez absolut deloc să ridic cifra convenită cu Collins, care este £500. Ne-am despărţit cam rece. E fantastic cum oamenii nu se mulţumesc cu ce faci pentru ei. Nu numai că l-am scos din ţară, că i-am dat bani de când e aici în exil, că m-am zbătut enorm ca să-l aduc în Anglia, că i-am găsit o editură care să-i avanseze (fără să-l fi văzut la faţă şi fără să fi citit un rând scris de el) £500 de sterline, acum vrea să-i găsesc mai mulţi bani. Recunoştinţă faţă de mine?! Să vedem! Până acum numai vorbe frumoase. Le-am spus însă foarte categoric că eu înţeleg să respect *exact* cuvântul dat lui W. Collins, adică *„up to and not exceeding £500"*[1].

Luni, 13 ianuarie 1958

Victor Cornea vine să mă vadă şi-mi cere ajutorul în ce priveşte complicaţia pe care o are cu Editura British Survey care a publicat broşura lui despre România. Această editură (redactor-şef John Eppstein) a introdus, fără autorizaţia lui Cornea, teza revizionistă

[1] „Până la maximum 500 de lire" (în lb. engl.) (n. red.).

maghiară asupra Transilvaniei!? E, într-adevăr, de neauzit. Mergem împreună la avocatul (Rubinstein, Nash & Co.) Michael Rubinstein, care, întâmplarea face, mi-e foarte bun prieten. Stabilim că e bine să cerem recunoaşterea greşelii în tribunal şi plata cheltuielilor. M-am gândit pe urmă că ar fi bine ca această recunoaştere în tribunal să fie apoi trimisă tuturor abonaţilor care au primit această primă ediţie (falsificată).

Marţi, 14 ianuarie 1958

La Collins. Reuşesc să obţin un contract extrem de favorabil pentru Silviu. E un mare succes! Sunt foarte mulţumit. Silviu e de acord ca să dea 25% din tot ce va primi, după ce se vor vinde 25 000 de exemplare, pentru *Free Rumanian Pres*. El ar fi vrut să-mi dea mie personal această participare, dar eu am insistat pentru ca să se poată dovedi că eu personal n-am niciun beneficiu din această carte. Sanda, ca de obicei, e cam nemulţumită?!

Joi, 16 ianuarie 1958

Silviu şi cu Sanda aici la mine, la birou. E clar că Sanda, mai ales, dar chiar şi Silviu, au o oarecare neîncredere, o suspiciune, în tot cazul, în ce priveşte aranjamentele ce am făcut pentru ei cu Collins. Îmi cere din nou ca să aranjez o întrevedere *pentru a discuta afaceri* cu Collins. Le spun că nu mai e cazul pentru că totul a fost deja aranjat. Eu am căzut de acord să avansez cei £500 direct în Viena, pentru că Collins nu poate să o facă fără ca să deducă impozitul pe venituri.

Înţelegerea a fost ca eu să primesc cei £500 aici la Londra, să plătesc contravaloarea în Viena şi, apoi, să recuperez această sumă, *dacă se poate*, din America, în dolari. Acesta este motivul pentru care nu se va semna un contract propriu-zis la ora actuală, pentru că sperăm că drepturile de publicare vor fi ridicate şi în America. Dacă acest lucru se poate face, atunci contractul va fi încheiat în dolari. În felul acesta, eu nu voi pierde moneda tare de care eu dispun în Elveţia, iar Silviu nu va trebui să piardă sumele ce altfel ar fi reţinute de către autorităţile engleze drept impozit.

Eu am fost de acord, de asemenea, ca să nu cer restituirea celor £50 ce le-am avansat înainte de Crăciun, i-am dat lui Silviu £100 din cei £500 avansați de Collins. Păcat că nu-și dau seama ce mult am făcut pentru ei și arată aceste suspiciuni stupide. În fine! Pentru a evita orice noi discuții am sugerat să intre ei direct în legătură cu Collins și să discute ce vor. Eu nu-i împiedic.

Duminică, 19 ianuarie 1958

Ieri, sâmbătă, 18 ianuarie, Sanda și cu Silviu Crăciunaș au fost la mine. Au stat și la prânz, toată după-masa și la cină. Am vorbit multe. În sfârșit, își dau seama că au obținut un mare avantaj prin obținerea contractului cu Collins. În ce privește politica noastră românească au fost de părerea că trebuie să mergem spre un Comitet Național absolut practic, pe baza unui buget sănătos și am adăugat că eu mă ocup tare să găsesc finanțele necesare pentru acest lucru. L-am sfătuit să exploreze acest lucru atunci când îl va vedea din nou pe generalul Lazăr, căruia Silviu i-a făcut o impresie foarte bună.

Marți, 21 ianuarie 1958

La orele 8.00 dimineața la FCI. Decidem cu Josten să amânăm expoziția până la toamnă; e imposibil să o facem mai devreme. La prânz, Josten a vorbit la Foreign Office cu Tucker de la Serviciul lor de Informații care s-a declarat *neoficial* complet favorabil acestei idei. Ne vor da ei o serie întreagă de sugestii, indicându-ne caricaturiști din Imperiul și Commonwealth-ul Britanic. De asemenea, ne-a asigurat de o primă comandă de 150 copii după broșura pe care vom produce. Se va vedea mai târziu ce alt sprijin se va putea obține de la Foreign Office.

Ziarul *Daily Express* arată interes pentru pățaniile lui Silviu Crăciunaș și aranjez un interviu, la mine la birou, cu Steven Constant (Danev). Totul merge foarte bine. Să vedem acum rezultatul. După plecarea lui Danev, Silviu îmi povestește pe îndelete convorbirile avute, ieri, cu generalul Lazăr. Deși se plânge că cei

din Comitetul Național Român nu i-au ascultat sfaturile, e de părere că numai prin ei se poate face ceva. „Scrieți-le", spunea generalul la orice sugestie făcea Silviu!

Silviu, evident, se mișcă pe linia intrării în Comitetul Național Român. El, Silviu, să intre și apoi se fac și alte „lărgiri ale brește". I-am atras atenția că Vișoianu e mâna moartă deasupra Comitetului și că atâta timp cât el rămâne acolo nu se va putea face nimic. Singurul mijloc de acțiune riguroasă națională aici în exil ar fi prin refacerea Comitetului. Partidul Național Țărănesc ar trebui reactivat și Augustin Popa ar putea fi ales Președinte al Comitetului Național.

Silviu a adăugat că, dacă am asigura plata unui minimum de existență pentru Augustin Popa, el crede că acesta ar cădea de acord. E vorba doar de înlocuirea celor $300 pe care îi primea – și se pare acum nu-i mai primește – de la americani. „În felul acesta viața i-ar fi asigurată și ar avea și libertatea de acțiune a unui adevărat român. Cu alte cuvinte nu ar mai fi la cheremul americanilor."

Azi-dimineață am primit o scrisoare de la Gaby, cerându-mi să fac ceva pentru refugiații unguri care au venit ascunși într-un vapor din Brazilia. Mi-a oferit bani dacă astfel am putea determina autoritățile britanice să-i lase să stea aici. Am telefonat imediat lui Anthony Greenwood și i-am făcut această ofertă: „drept simbol al solidarității refugiaților". El s-a arătat foarte entuziasmat și interesat și m-a asigurat că această ofertă va facilita luarea unei decizii favorabile de către guvern. De comun acord cu Greenwood, am dat știrea presei prin Josten și *Star* a publicat-o:

Marți, 21 ianuarie 1958
Posibilă „grațiere" pentru clandestini
Reporterii *Star*

Cele trei familii de refugiați maghiari, care au călătorit clandestin până în Marea Britanie, ar putea primi îngăduința de a rămâne. Se știe că ministrul de Interne, domnul R.A. Butler, privește chestiunea cu simpatie. Și decizia este în mâinile lui. A

aranjat să își prezinte poziția în Camera Comunelor, în această după-amiază, în replică la o interpelare particulară, adresată de domnul Anthony Greenwood, parlamentar laburist de Rossendale. Se crede că punctul de vedere agreat de domnul Butler este că maghiarii care au fugit după revolta din 1956 fac parte dintr-o categorie separată și că trebuie să existe înțelegere.

Oferta exilaților

Exilații români din Londra s-au oferit, azi, să strângă banii necesari rămânerii refugiaților în Marea Britanie. Oferta s-a făcut prin domnul Anthony Greenwood, care a spus: „Oferta mi-a parvenit prin domnul Ion Rațiu, jurnalist și scriitor. Dumnealui și prietenii dumnealui români sunt gata să strângă o sumă consistentă, în franci elveției sau dolari, pentru a se evita ca acești refugiați să depindă de fondurile publice."

Joi, 23 ianuarie 1958

Laurence Wilkinson îmi aduce cartea lui despre Beldeanu, *No Fruit More Bitter*, cu o dedicație foarte frumoasă. Mergem, apoi, împreună să-l primim pe Beldeanu care sosește acum la Londra, dar, din păcate trenul lui a sosit cu întârziere, așa că l-am scăpat.

La ITV cu Sally. Programul a mers se pare foarte bine. Întâi a vorbit John King de la *Daily Express*, care a descoperit afacerea refugiaților; apoi Anthony Greenwood, care a adresat o telegramă Ministrului de Interne, Butler, cerându-i să investigheze cazul și, în fine, eu. Am spus, printre altele; „oferta mea a cauzat surpriză, foarte probabil, din cauza dușmăniei tradiționale dintre români și unguri asupra Transilvaniei. Acum, însă, suntem cu toții exilați, refugiați; trebuie să arătăm solidaritate".

Sâmbătă, 25 ianuarie 1958

Viorel mă invită să merg la el cu Beldeanu și Silviu. Nu accept pentru că sunt prea obosit. Silviu îmi spune la telefon că au vorbit tot timpul despre „tempi passati"[1]. Comentariile lui Viorel: „Extraordinar, prin câte au trecut oamenii aceștia".

[1] Timpuri trecute (în lb. lat.).

Duminică, 26 ianuarie 1958

Beldeanu la masă. Stă cu mine toată după-amiaza. Locuieşte acum la Frankfurt, într-un câmp de concentrare – lagăr pentru refugiaţi. La 8 februarie se judecă cazul lui pentru a se decide dacă-i dau dreptul de lucru în Germania. Îmi povesteşte de căpitanul de Securitate Mircea Popescu, care rămâne comunist şi pe mai departe[1]. E refugiat acum *contra* regimului. Un fel de Djilas român.

Planurile lui Beldeanu. Să facă ceva sculptură şi să dea o nouă lovitură. Americanii au acceptat să-i antreneze câţiva oameni pentru radio-telegrafie, însă, altfel nu vor să-l ajute. El se gândeşte la o lovitură cu ajutorul unui vapor care să facă comerţ în mod regulat în Marea Mediterană. Eu sunt de acord să-l ajut, să-i găsesc marfă etc. Mi-a promis însă că-mi va da de ştire neapărat înainte de a face ceva.

Josten insistă pentru Steven Constant (Danev) de la *Daily Express*. Să-i dăm o fotografie. O facem în faţa noii clădiri Barker, Kensington.

Luni, 27 ianuarie 1958

La Viorel pentru lansarea cărţii lui Laurence Wilkinson, *No Fruit More Bitter*, despre acţiunea de la Berna. Eu interpretez pentru

[1] Mircea Popescu, fost ofiţer de Securitate. A fugit din România în 1956. Opinia şi informaţii ale lui Oliviu Beldeanu despre Mircea Popescu au ajuns repede şi la Securitate. Cu două zile înainte, pe 24 ianuarie, Beldeanu a participat la un eveniment organizat de Asociaţia Femeilor Ortodoxe Române din Anglia de la care Ion Raţiu a lipsit, dar la care Ion Murgu a fost prezent. Cu această ocazie, Murgu a reuşit să-l exploateze informativ pe Beldeanu care i-a povestit inclusiv despre relaţia sa cu Mircea Popescu, ofiţerul defector. Astfel, Murgu a raportat cum a aflat că „din martie până în iunie 1957 Popescu a trăit pe seama serviciilor secrete americane din Viena, în care timp a fost descusut în detaliu despre tot ceea ce a cunoscut. În contactul pe care l-a avut Beldeanu cu Popescu M., acesta a relatat şi pentru el o serie de date şi detalii privind structura organizatorică, metodele de muncă şi starea de spirit a personalului, precum şi alte detalii privind activitatea secţiei unde a lucrat, cât şi despre alte servicii din MAI pe care le-a cunoscut. Beldeanu apreciază că datele ce le-a obţinut sunt foarte importante, astfel că aportul lui Popescu Mircea în această direcţie este preţios" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 119).

Beldeanu. Dna Walsh de la *Daily Mail,* Dna Norman de la *Book & Bookman,* David Floyd de la *Daily Telegraph*, Sir Charles Petrie, W. Teeling (deputat conservator) etc. Lordul Birdwood și lordul St. Oswald. A fost bine. Am vorbit cu cât mai mulți am putut, dar mai ales cu dna Caryl Lancaster și cu Golden de la ITV care organizează programul „This week", în fiecare joi seară. Cred că s-ar putea ca să apărem împreună.

După plecarea străinilor am stat de vorbă noi, românii: Viorel, Silviu și Sandu Crăciunaș, Beldeanu, Manuela și cu mine. Viorel a început din nou cu ideile lui: „Să nu vă închipuiți că sunt beat. Dar să știți că la întoarcere vă bat, vă dau gata. Ce credeți voi de partidul Național Țărănesc?! Silviu și cu Iancu, braț la braț, și cu Gusti Popa, Cornel Bianu etc. Voi o să faceți treabă? N-aveți oameni".

Nu l-a contrazis nimeni. I-am spus doar că e păcat să abandonăm acest mare partid, care are un nume atât de frumos. S-a legat apoi de exil: „Dacă voi doi, Crăciunaș și Beldeanu, nu lansați un apel pentru unirea întregului exil, nu într-o singură organizație, dar în spatele unui singur program, să știți că vă blestem!" Am întors această ideee și pe față, și pe dos. Eu mi-am exprimat mari rezerve, dar foarte liniștit, în ce privește eficacitatea unei asemenea măsuri, dar numai când am fost direct întrebat. „Unirea în sine e foarte de dorit. Un apel astfel lansat, însă, nu poate decât să strice prestigiul lui Silviu și Beldeanu. Se va spune îndată că doresc eminență politică și toți cei care astăzi se găsesc în fruntea organizațiilor exilaților se vor împotrivi; ba chiar vor căuta să-i distrugă moralicește pe aceștia doi pentru că ei prezintă un pericol potențial mare pentru poziția lor actuală de conducere. Silviu și Beldeanu pot să lucreze pentru unire prin faptele lor. Atât".

M-a bucurat să văd că atât unul, cât și celălalt au fost de acord cu mine. Noi, cei care n-am gustat puterea în țară ne gândim doar la facilitarea întoarcerii. Cine e în frunte, deși important, e o chestiune secundară. Se cer fapte. Tot astăzi, după-amiază, a trecut pe la mine Opriș. L-a adus cu el și pe englezul Anderson, crescut în România. Opriș e, din nou, mult mai prietenos.

Marți, 28 ianuarie 1958

David Floyd și Silviu la mine la birou. Descriu pe scurt viața lui Silviu. Încercăm să plasăm un articol despre rezistența din România. Floyd se întreabă dacă e înțelept. Ce putem realiza. Hruşciov poate să-i telefoneze lui Gheorghiu-Dej să strângă şurubul ca să nu se mai facă propagandă antisovietică în Apus. Încurajare pentru cei care rezistă? DA. Dar nu e oare mai bine să o facem fără publicitate, printr-o organizație secretă? El, Floyd, e de acord să activeze în această direcție. Toate țările împreună. Poate marile organizații financiare particulare ar contribui cu fondurile necesare. Shell?! De exemplu. Ne vom păstra în contact.

După-masă o întâlnesc pe Bunty la Piccadilly Hotel. Punem la punct chestiunea contractelor cu Robert Carnac.

Miercuri, 29 ianuarie 1958

Beldeanu vine la mine la birou. Îi aranjez să meargă la masă la lordul Birdwood. Din nou, discutăm chestiunea vaporului. Îl asigur că se poate face. Întâlnește astă seară pe Cornea, Opriș și Luric. De Opriș mi-a spus: „El e unul dintr-äia care se gândește numai la burtă și la pulă!" Fără comentarii. Mi-a scris în exemplarul meu al cărții lui Wilkinson: „Fratelui Iancu cu calde mulțumiri pentru sprijinul acordat în mărirea efectului acțiunii noastre de la Berna".

Cina cu Elisabeth Wright la Institutul francez.

Joi, 30 ianuarie 1958

Freddy (Gottfield) Keller îmi citește critica pe care a scris-o despre cartea lui Wilkinson. Îmi spune că a fost foarte mișcat de această istorie a antecedentelor acțiunii de la Berna. Sunt încântat că, mulțumită intervenției mele, Freddy a scris așa de frumos despre acțiunea de la Berna. Se va publica peste tot în Elveția. Golden de la Televiziune îmi telefonează. Ne vrea pe mine, pe Beldeanu și pe Wilkinson la orele 6.30. Programul începe la 8.30 p.m.

La televiziune vorbesc cu miss Doncaster, Mary Holmes, Golden, Hunt etc. Totul merge foarte bine. Numai vocea mea este

transmisă. Cum, însă, eu eram plasat departe de Beldeanu nu prea am tradus exact ceea ce spunea el, ci mai degrabă improvizam. Înțelegerea fusese (cu Golden) că vocea lui Beldeanu va fi așa de amuțită, încât nu se va putea înțelege ce spune. În realitate, însă, s-a putut înțelege totul!! Am protestat lui Golden după program (mai bine spus, după ce mi s-a comunicat că vocea lui Beldeanu putea fi auzită perfect de clar). Am spus același lucru lui Wilkinson. Acesta e încântat pentru că, din punctul lui de vedere, impresia a fost excelentă, plină de dramă. Wilkinson m-a făcut, de asemenea, să-i spun lui Beldeanu că programul a fost mult mai reușit, cu mine ca interpret, decât ar fi putut să fie cu Viorel.

Luni, 3 februarie 1958

Freddy Keller îmi spune că recenzia pe care a scris-o despre cartea *No Fruit More Bitter* (și pe care mi-a citit-o la telefon joia trecută „as a matter of courtesy"[1]) a fost publicată. Îmi va trimite și mie un exemplar sau două.

Beldeanu vine la mine. La cererea lui Tite, de la Scotland Yard, Special Branch, am aranjat o întâlnire cu Williams aici la mine, la birou. Întrebările au fost standard. Nimic interesant. Doreau doar să știe dacă n-a venit aici în Anglia să facă o organizație clandestină subversivă pentru Liga Românilor Liberi. Beldeanu a râs și le-a răspuns foarte clar că n-are absolut nicio intenție să facă așa ceva.

La 12.30 vin Silviu și cu Sanda. La sosirea inspectorului Jeffcote de la Scotland Yard, Special Branch, Sanda ne lasă singuri. Jeffcote a fost foarte bine și prietenos. El a fost acela care a sugerat ce să facem ca să-l aducem pe Silviu aici în mod permanent. Mi-a spus că *el nu l-a văzut pe Silviu deloc*: el, mr. Smith, l-a cunoscut pe mr. Brown (Silviu); atât!! Cu alte cuvinte, mi-a indicat că în mod oficial el nu ne-a dat absolut niciun sfat. Dorea însă să știe dacă Silviu poate să creeze o legătură cu România și dacă este gata să fie pus la încercare. Silviu a confirmat.

[1] „În semn de curtoazie" (în lb. engl.) (n. red.).

Masa cu Silviu şi Sanda. Citesc scrisoarea pe care Silviu o trimite lui Popa. Păstrez o copie. Îi cer din nou să-mi plătească datoria pe care şi-au asumat-o faţă de mine. Wilkinson îmi spune la telefon că i-a trimis lui Viorel £34.10.0[1] pentru Beldeanu şi că a dat instrucţiuni lui Heinemann ca 25% din drepturile lui să fie date lor tot prin contul Berna la banca lui Viorel. Mi-a cerut, apoi, o carte cu dedicaţie din partea lui Beldeanu pentru băiatul lui, Nicholas Sebastian Wilkinson. Fac toate aceste comisioane cu mare plăcere.

Marţi, 4 februarie 1958

Beldeanu îmi spune că a fost la Clubul Democratic Român al lui Cornea duminica trecută şi le-a cerut să lucreze pentru ţară în direcţia pe care şi-o aleg. Să facă memorii, proteste, să iasă în stradă, să facă demonstraţii, cu un steag, o placardă etc. Mi-a vorbit de un oarecare Tudor Dumitru pe care l-a întâlnit acolo şi care i-a făcut bună impresie. E din acelaşi sat cu Codrescu. Au fost vreo zece persoane prezente, printre care şi dna Wolf.

Beldeanu îmi comunică că Viorel i-a dat £27. Cele £34.10 de la Wilkinson au fost plătite în contul Berna de la banca lui Viorel ca să se mai strângă ceva şi să se împartă apoi în mai sau iunie a.c.

Beldeanu îmi spune apoi că el plănuieşte ceva pentru vara viitoare. „Voi face-o când vor fi mulţi străini de faţă, în ţară, ca să vadă ei ce se face şi la noi. Polonezii au avut Poznanul; ungurii, revoluţia lor. Şi noi trebuie să facem ceva în stil mai mare. Se vor sacrifica vreo câteva vieţi, dar astăzi tot la moarte mergem; neamul întreg".

Înainte de a porni la acţiune îmi va trimite el o telegramă: „se sparge băşica" sau cam în felul acesta. Îmi va comunica, apoi, cât mai multe detalii posibile. Rolul meu va fi să dau cât mai mare publicitate. „Sfătuieşte-te cu vreun expert militar şi vedeţi voi cam ce linie de retragere am putea lua. Care este direcţia munţilor etc. Scrieţi că acolo ne-am dus. Acţiunea pe care o plănuiesc eu este o acţiune de durată". Interesant, am acceptat imediat sugestia

[1] 34 de lire şi 10 şilingi (pence).

lui, convins că e bine ceea ce face. Pomenindu-l pe Gheorghe Pop, spune că și acesta suferă de megalomanie. „Eu, când mă voi întoarce în țară, m-aș bucura dacă mi-ar recunoaște dreptul la vot".

Tite de la Scotland Yard îmi telefonează să-mi mulțumească pentru întrevederea ce i-am aranjat lui Beldeanu cu Williams. Își exprimă dorința să ne vedem noi doi, din nou. Fixăm pentru mâine.

La masă la BBC. Propun lui miss Berry să expun punctul de vedere exilat român față de politica de degajare în Europa. Îmi spune că trebuie să aibă aprobarea lui Gretton, care rămâne șeful Est-Europei. Graham trece la „Talks" (mai târziu Berry îmi spune că Gretton se opune! Ca de obicei!?)

Dna Wendy Muston îmi dă un răspuns lui Cioran, scris în țară de Dinu Noica, și trimis la Paris prin poștă. Dinu, care se găsește sub domiciliu forțat, dorește ca răspunsul său să fie publicat, oricare ar fi consecințele. Îmi cere părerea. Se pare că Mircea Eliade ar fi intervenit pe lângă „cineva din țară" în favoarea lui Noica. Nu știam că Mircea Eliade are legături printre cercurile conducătorilor de astăzi ai României.

Flegon îmi spune că a apărut o carte în România care se poate asemăna celei a lui Dudințev, care a apărut în englezește sub titlul *Not by Bread Alone*[1]. E mai scurtă și mai amuzantă. Mi-o va aduce să vedem dacă o putem publica aici.

Cornea îmi comunică stagiul discuțiilor sau mai degrabă „pertractărilor" cu John Eppstein. Au acceptat să retracteze totul, să trimită o scrisoare tipărită tuturor abonaților și să arate că punctul de vedere atribuit lui Cornea în broșura despre România este de fapt cel al lui Eppstein. În fine, să publice acest fapt în diverse reviste și ziare, alese de comun acord, pe cheltuiala lui. Cornea însă nu e mulțumit. El vrea o retractare în fața tribunalului.

[1] *Not by Bread Alone*, roman al scriitorului sovietic Vladimir Dudințev, apărut în 1956. Cartea a avut un mare succes în URSS, personajul principal fiind un inventator care se luptă cu birocrația în timpul când Uniunea Sovietică era condusă de I.V. Stalin.

Pentru a începe procesul, însă, are nevoie de ceva bani. Îmi cere mie £25 imediat. Îi spun că am avut multe cheltuieli, mari eforturi cu Silviu, Beldeanu etc. Apoi schimb vorba şi-l întreb cum a mers întrunirea pe care a aranjat-o pentru Beldeanu. Îmi povesteşte că Beldeanu a făcut o impresie excelentă. Sper că a înţeles Cornea că eu nu înţeleg să-l susţin dacă el activează fără să mă ţină la curent, ba chiar criticându-mă. A făcut-o, în scris, faţă de Popa. Nu mi-a dat nici un semn măcar despre intenţia lui de a ţine şedinţe speciale pentru Beldeanu şi Silviu etc. Ar trebui să înveţe puţin să colaboreze cu adevărat.

Miercuri, 5 februarie 1958

Tite de la Special Branch, Scotland Yard, vine să mă vadă. Vrea să ştie: **a.** dacă Beldeanu s-a întors în ţară de când a fost pus în libertate; **b.** dacă a organizat sau intenţionează să organizeze vreo activitate subversivă aici în Anglia.

Am răspuns negativ la ambele întrebări şi l-am asigurat că noi nu avem nicio intenţie să convingem publicul englez de dreptatea cauzei noastre prin mijloace violente executate pe pământ britanic. S-a arătat impresionat de birourile mele şi mi-a dorit succes.

Dl Major de la *Hulton Press* îmi telefonează ca să aranjeze un interviu pentru Lady Birdwood, Josten şi cu mine cu Sir Edward Hulton. Urmează să fixăm data exactă a expoziţiei de caricaturişti.

Joi, 6 februarie 1958.

Cotos[1] vine să mă vadă. E bucovinean. Nandriş l-a găzduit până acum. Pictor bun, tot ce face el îmi aduce aminte de procesiuni religioase din România, cu prapori, femei în năframe, preoţi în odăjdii etc. E mucalit. Simpatic. S-a dus cu Johnny Troiano la vamă să-şi scoată tablourile. Se vede că l-a impresionat biroul meu. I-am spus lui Johnny: „Mă bucur tare când văd un român care a reuşit aici, în Apus". Voi căuta să-i organizez o expoziţie.

Beldeanu a plecat astăzi înapoi în Germania.

[1] George Cotos (1915–2014), pictor român stabilit în Franţa.

Sâmbătă, 8 februarie 1958

Nicky primește o lecție de călărit de la Sally. Ceaiul la familia Brass. Doctorul, tatăl lui Sally, e încântat de tabloul ce a primit de la Francis Bacon. Reprezintă pe Van Gogh în căutare de lucru. Peisaj sumbru, însă puternic și impunător. Îmi place.

Joi, 13 februarie 1958

Laurence Wilkinson sosește cam în același timp. Merge la Roma pentru *Odhams Press*. Îmi spune că trebuie să fie cu multă grijă, să nu rănească susceptibilitățile lui Viorel, dar ar dori ca să aibă o carte de-a lui despre Berna semnată de Viorel și de mine. Mi-o va trimite mie să o duc la Viorel pentru semnare și numai după aceea să o semnez și eu. Tact!? În tot cazul, eu înțeleg prea bine situația. Voi fi încântat să-l servesc fără a-l jigni pe Viorel.

Gerald Spring, care locuiește în apartamentul situat sub al nostru, m-a așteptat astă seară, vădit, dinadins. De unde întotdeauna se plângea că facem multă gălăgie (e vorba de Indrei și, mai ales, Nicky) se poartă extrem de prietenos și-mi vorbește îndelung pe scări. Abia la urmă de tot am descoperit că auzise de la Ella Cassing că am scris o piesă de teatru ce a fost acceptată. Oamenii sunt într-adevăr curioși. Parcă eu nu sunt același care am fost și până acum!?

Victor Cornea vine la mine la birou. Îi promit colaborarea mea la revista-ziar trimestrial pe care vrea să o scoată. Are deja o tiparniță cu caractere românești. Opt pagini. Vrea să-i spună *Glia* sau *Tribuna* pentru că ceilalți colaboratori ai săi nu vor să fie asociați cu Aneurin Bevan! Nimeni nu vrea să fie socialist deși toți sunt de stânga. Dorește ca eu să scriu despre problemele externe. Sunt de acord. Îi cer, doar, să se păstreze pe linia tradițională a partidului Național Țărănesc.

Freddy și Eileen Montblat la noi, la cină. Eileen e foarte surprinsă că eu citesc pe Joseph de Maistre. Așa un reacționar! O asigur că nu am nicio afinitate ideologică cu el. Admir doar

originalitatea şi mă amuză intoleranţa spiritului său. Şi, apoi, este filosoful exilaţilor prin excelenţă.

Miercuri, 26 februarie 1958

Masa cu Tania Stanham[1], acum măritată cu „foreign editorul" revistei *The Economist*. E neschimbată. Mă încurajează să scriu o carte plecând de la ipoteza că „The Summit Meeting" a avut loc. A găsit această idee a mea foarte interesantă.

Duminică, 16 martie 1958

Amiralul Dumitrescu la noi la cină. Îmi vorbeşte despre situaţia de la REL. Vrea ca să vin eu acolo. Românii m-ar accepta. Gheorghel şi Ion Gheorghe sunt complet de acord. Îi spun că aş face-o, deşi, din punct de vedere personal, însemnează un sacrificiu, dacă aş fi invitat de către americani – ceea ce nu cred că se va întâmpla.

În tot cazul, eu nu voi ridica nici măcar un deget pentru a împinge lucrurile în acea direcţie.

Joi, 20 martie 1958

Duminică dimineaţa mă plimb îndelung cu Horaţiu Comaniciu pe cheiul Senei. Vedem lucrurile cam în acelaşi fel. E un critic aspru al lui Al. Bunescu şi Mişu Răutu. Îi spun să aştepte căci momentul unei acţiuni concentrate va veni; să-şi asigure independenţa financiară şi să se îngrijească de sănătate. M-a întrebat de Silviu Crăciunaş. Doreşte mult să reia legăturile cu el. El credea că Silviu a căzut în mâinile comuniştilor, că a acceptat să lucreze cu ei până şi-a putut pregăti fuga şi, apoi, a scăpat. O versiune destul de verosimilă. L-am asigurat că eu am credinţa că Silviu n-a colaborat niciodată.

[1] Tania Stanham, colaboratoare a lui Ion Raţiu. A cunoscut-o în 1944 când aceasta conducea un birou în cadrul Ministerului Economiei de Război. S-a căsătorit cu John Midgley, jurnalist, de care mai târziu va divorţa.

Luni, 24 martie 1958

Masa cu Jan Pomian[1], secretarul Comisiei Europei Centrale a Mișcării Europene. Discutăm situația în general și-i dezvolt teoria pregătirii noastre *de lungă durată*. El e polonez. Îi amintesc de Czartoriski și de Kossuth și de ceilalți revoluționari naționaliști din 1848 care s-au risipit fără niciun rezultat tocmai pentru că n-au fost pregătiți pentru o politică de lungă durată. Noi trebuie să ne opunem influențelor comuniste chiar de tip Tito sau Gomułka pentru că aceste influențe pregătesc poporul pentru acceptarea dominației rusești, în cele din urmă. În trecut, rușii au utilizat panslavismul și panortodoxismul pentru expansiunea lor. Astăzi utilizează comunismul. Dacă popoarele noastre acceptă comunismul, chiar de tip Gomułka, ele vor fi condiționate în cele din urmă ca să accepte și dominația Kremlinului. Iată de ce toată politica de degajare și independență „parțială" à la Tito-Gomułka este foarte periculoasă „à la long". I-am spus apoi că lupta exilaților a intrat acum într-o nouă fază. Toți cei care luptă vor face-o cu sacrificii și nu în apărarea intereselor vechi.

Doina Trandabur[2], conducătoarea și interpreta trupei de dansuri naționale, a rămas, peste weekend, în Anglia. Toate ziarele mă caută. Flegon îmi spusese acum vreo câteva zile că ea vrea să rămână. Sunt bucuros că n-am fost în Anglia, așa că am putut să răspund și lui Jeffcote și lui Tite de la Scotland Yard (Special Branch) că n-am avut nimic de-a face cu acest incident.

---

[1] Jan (John) Pomian Bławdziewicz (1924–2017), emigrant polonez implicat în mișcarea de eliberare a țărilor ocupate de regimuri comuniste. A fost secretarul organizației neguvernamentale Mișcarea Europeană, dedicată ideii de unitate a statelor europene și care s-a înființat în 1947. Mișcarea Europeană a precedat apariția Consiliului Europei un an mai târziu. Jan Pomian a fost un colaborator apropiat al lui Ion Rațiu în perioada exilului.

[2] Doina Trandabur, dansatoare și violonistă în cadrul ansamblului artistic CFR Giulești. A refuzat să se întoarcă în România în 1958. S-a căsătorit cu doctorul francez Claude Laroque. Fiica lor, Michèle Laroque, a devenit o cunoscută actriță.

Duminică, 29 martie 1958

Ion Opriş la masă la noi. E complet liniştit. Şi-a găsit un post cu £10 pe săptămână. E ambiţios şi va reuşi. Luric îmi telefonează. Vrea să o vadă pe Doina Trandabur.

După-masă la Expoziţia Cărţii Exilului de la Institutul Sikorski – cartea mea e şi ea expusă – dna Biro, unguroaică (scriitoare), îmi vorbeşte mult şi-mi spune că vrea să mă invite la ea acasă. Cornea e de faţă. Doina Trandabur vine cu Jeanette MacDonald, unde locuieşte. Am căutat să aduc presa, dar e prea târziu. N-a venit nimeni. De acolo mergem cu toţii la expoziţia de pictură a lui Cotos. O mulţime de români. Nandriş, înţepat, ca de obicei. Sanda îmi face reproşuri din cauza lui Sally! Georgescu vine cu frumoasa lui nevastă.

Sâmbătă, 5 aprilie 1958

Primesc o lungă scrisoare de la Bunty. Din motive egoiste, pe care le îmbracă într-o formă pe care o crede ea acceptabilă mie, vrea ca ea să dirijeze singură piesa. Îi scriu un răspuns foarte scurt şi-i dau mână liberă. Eu n-am absolut nicio ambiţie în teatru. Elisabeth exclamă: *„That's very generous of you!"*[1]

Alaltăieri am primit o scrisoare de la Ghiţă Ionescu, din partea Comitetului Naţional Român, invitându-mă să fac parte din delegaţia română la conferinţa ANEC-ului de la Strasbourg. Trimit o scurtă telegramă de acceptare.

Marţi, 8 aprilie 1958

Margaret Feeny (*Sword of the Spirit*) vine să mă vadă de mare urgenţă. Îmi cere ajutorul în chestiunea Victor Cornea contra publicaţiei *British Survey* care a schimbat textul articolului lui Cornea despre România, prezentând teza revizionistă maghiară asupra Transilvaniei fără să-l înştiinţeze măcar pe Cornea în prealabil. Îmi spune că John Eppstein, redactorul-şef, este foarte

[1] „Foarte generos din partea ta!" (în lb. engl.).

plictisit și gata să facă o împăciuire pe bază de compromis. Loveridge, cel care a scris textul, a fost deja pedepsit (cum?!). Ar fi recunoscător dacă aș accepta rolul de mediator.

I-am răspuns că eu cunosc cazul perfect de bine. Cornea are defectele lui, dar el a scris mult de-a lungul anilor asupra acestei probleme a Transilvaniei. Din punct de vedere juridic cred că el are un caz absolut sigur. În plus eu, personal, găsesc că opiniile lui, așa cum le-a exprimat în manuscrisul său, sunt absolut corecte. Ceea ce i s-a atribuit lui în prima versiune publicată contrazice toate vederile lui și tot ce a scris el o viață întreagă. De aceea el ține ca să se stabilească în fața unei instanțe judecătorești că acele vederi n-au fost ale lui. Eu îl înțeleg complet. Am crezut întotdeauna însă („chiar înainte de a-mi fi vorbit despre această chestiune" am spus lui Margaret Feeny) că nu e bine să se facă un scandal acum, căci toți luptăm *împreună* împotriva comunismului. Când Cornea mi-a cerut bani ca să finanțeze procesul lui i-am spus că voi vedea, dar nu i-am pus nicio sumă la dispoziție. El a găsit însă bani altundeva și a început procesul.

Margaret a înțeles. M-a rugat însă să intervin și să fac ce pot pentru a evita un proces. Eppstein organizează tocmai acum două, chiar trei congrese. Menținerea reputației lui este foarte importantă în special în momentul actual. I-am promis că voi vorbi cu Cornea cu condiția ca să mi se dea în scris o rugăminte de a media în această chestiune. Mi-am exprimat însă opinia că șansele de reușită sunt foarte mici.

Seara, Vodička de la *Daily Herald* îmi telefonează și-mi cere amănunte despre tânăra iugoslavă care a dispărut din cabina în care era încuiată pe bordul vasului suedez „Ivan Gorthon". Se vede că acum toate marile ziare londoneze au început să mă suspecteze că joc în mod permanent un rol de Scarlet Pimpernel[1] în aceste cazuri de „evadări" în Apus.

[1] Personaj literar care, în timpul Revoluției franceze, obișnuia să se deghizeze pentru a ajuta nobili să scape de ghilotină și să fugă din Franța.

The holder of this

PRESS CARD

Ion RATIU

of 86, Addison Rd., W.14.

is Rumanian correspondent

of the FCI News Agency (Features and News from Behind the Iron Curtain) and of the „*Czechoslovak Weekly*", London.
(4, Holland Rd., Kensington, W.14.
Tel. WES 2259).

FREE RUMANIAN PRESS AGENCY

F.R.L.

Director F.C.I. Editor

The management would appreciate any facilities given to the holder while executing his press assignments.

Signature: Ion Ratiu

Valid until 31.7.1959

No.: XIV. Date of issue: 1.8.5

Legitimația de presă a lui Ion Rațiu, eliberată în august 1956.

Turda, august 1957. Familia Rațiu (de la stânga la dreapta). Mircea Rațiu (fratele lui Ion Rațiu), Niuța (fiica lui Radu), Felicia Rațiu (a doua soție a lui Augustin Rațiu), Augustin Rațiu (tatăl lui Ion Rațiu), Horia Rațiu (fiul lui Radu), Radu Rațiu. Sus: Pușa (nepoata lui Ion Rațiu), Mia Rațiu (sora lui Ion Rațiu), Miorica (soția lui Radu).

Londra, august 1957. Ion Rațiu citind în curtea casei sale.

Londra, 1958. Ion Rațiu împreună cu cei doi fii ai săi, Nicolae și Indrei.

Londra, 1959. Ion și Elisabeth Rațiu.

Viena, aprilie 1957. Prima întâlnire dintre Silviu Crăciunaș și Ion Rațiu
(de la stânga la dreapta, Sanda Stătescu, Silviu Crăciunaș,
Elisabeth Rațiu și Ion Rațiu).
Fotografia provine din „Arhiva foto a Memorialului Sighet".

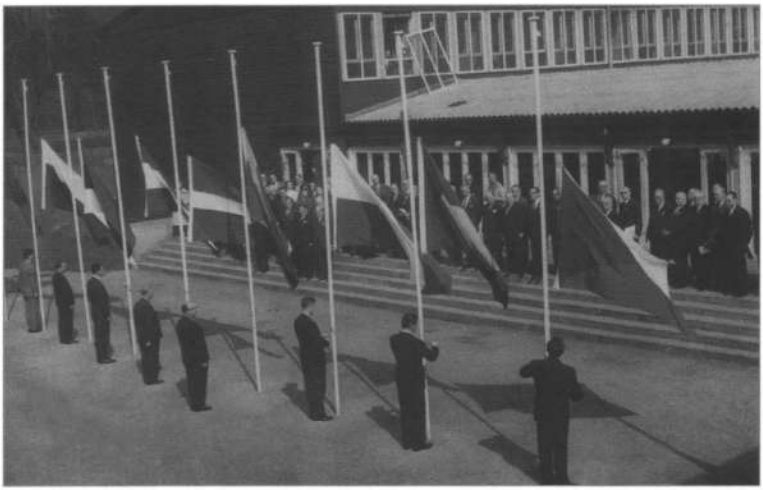

Strasbourg, aprilie 1958. Conferința Adunării Națiunilor Europene Captive (ANEC). Momentul coborârii drapelelor în bernă în semn de doliu. Ion Rațiu coboară drapelul României (al doilea din dreapta).

Strasbourg, aprilie 1958. Membrii delegației române la Conferința ANEC (de la stânga la dreapta): George Ciorănescu, Virgil Veniamin, Romulus (Romi) Boilă, Constantin Vișoianu, Brutus Coste, Vladimir Ionescu, Aristide Burileanu, Ion Ureche.

Paris, aprilie 1958. Ion Rațiu și Horațiu Comaniciu.

Washington, aprilie 1959. Ion Rațiu și Richard Nixon, pe atunci vicepreședinte al SUA, la deschiderea expoziției „The Great Challenge".

Londra, 1956, la BBC.

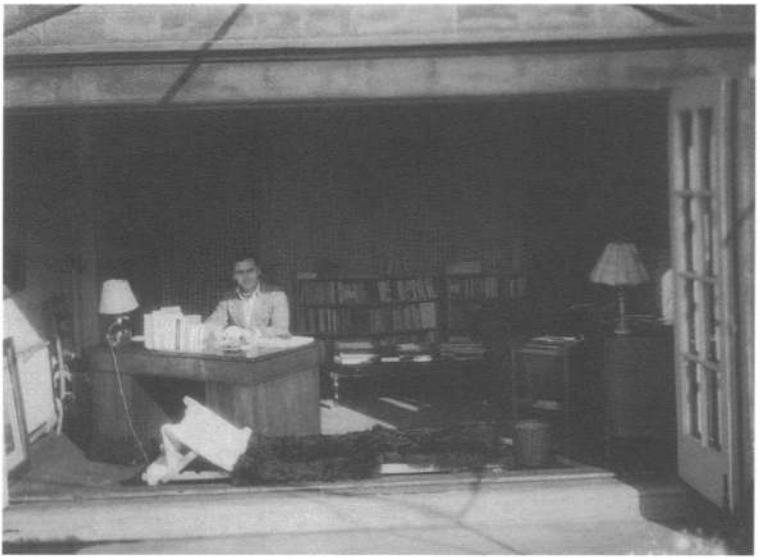

Ion Rațiu la birou său de acasă, începutul anilor 1950.

Londra, 1956. Emilianne (dădacă), Indrei Rațiu, Sally Brass, Ion Rațiu, Maria Bjørnson, Nicolae Rațiu, Elisabeth Rațiu, Mia Prodan.

Luni, 14 aprilie 1958

Cornea vine la mine acasă, după cină, cu Aureliu Lapedatu. E din Târnava Mică, unit ca şi mine. Reprezintă ANEC-ul la Bonn. Îmi spune că la apariţia cărţii mele a fost consultat de Ministerul de Externe din Bonn – voiau să ştie cine sunt, căci cartea i-a impresionat.

Lapedatu e mare susţinător al lui Vişoianu. Şi-a arătat un „dezgust" total faţă de „morfinomanul susţinut de dna Günther" (Fărcăşanu) şi de „cel care şi-a apropiat fondurile primăriei Sectorului Galben" din Bucureşti (Barbu Niculescu). L-a criticat şi pe Beldeanu ca om neserios. „Face orice-i spui, dacă e vorba de o năzbâtie!"

L-am apărat pe Beldeanu şi nu m-am amestecat în comentariile făcute celorlalţi doi; n-am spus nici da, şi nici ba. Dar i-am spus categoric că Vişoianu, la singura ocazie la care am avut de-a face cu el, mi-a făcut o impresie *proastă*. I-am oferit să organizez apărarea celor de la Berna în numele tuturor românilor exilaţi şi sub egida lui şi a Comitetului Naţional Român şi m-a refuzat fără niciun motiv serios.

L-a apărat pe Vişoianu. Îl găseşte mare patriot. „Cade în toropeală, din când în când, dar îşi revine". Vişoianu e acela care a clădit ANEC-ul şi Coste cel care îl duce în spinare. Vişoianu n-are în jurul său decât salarizaţi. Oameni „minori". Zissu[1] şi cu Gusti Popa reprezintă partidele Soc[ial Democrat] şi Naţional Ţărănesc. Ei au „hârtie la mână. Ei dau lui Vişoianu baza democratică a şefiei lui, iar Vişoianu plăteşte salariile lor. E un aranjament ideal". Ceilalţi n-au nicio însemnătate. „Toţi depind de Vişoianu"... „De altfel, Vişoianu e dezgustat de ei".

Lapedatu e foarte inteligent, simpatic. Cinic, dacă vrei, dar, mai degrabă, plastic în expresii. Cornea râdea tot timpul când

[1] Iancu Zissu (1908–1969), avocat, om politic social-democrat. În exil a fost membru al Comitetului Naţional Român.

Lapedatu vorbea în felul acesta. „Vișoianu caută să aducă elementele valabile la lumină. De aceea ai fost invitat la Strasbourg. Coste te apreciază foarte mult. Vișoianu are un plan ca să invite, rând pe rând, pe toți cei ce merită, mai ales din generația mai tânără (35–50 ani)". Nu prea am comentat că eram la mine acasă și Lapedatu îmi place ca om, dar eu nu pot să-i acord lui Vișoianu infailibilitate și decizie supremă în ce privește cine și cum să fie reprezentată România aici, în Exil.

Înainte de plecarea lor vorbesc cu Cornea despre conflictul lui cu *British Survey* și John Eppstein. Îi spun că mi s-a cerut mediațiunea și afirm că i s-ar putea da până la £250 despăgubiri. Ezita. I-am spus să se gândească și să-mi dea de știre. La tot cazul, eu sunt de partea lui, orice ar decide el.

Miercuri, 16 aprilie 1958

Cornea aici la mine, la birou. Vorbesc cu Margaret Feeny la telefon despre procesul cu *British Survey* (John Eppstein). Cornea e foarte ritos și cam caraghios. E tentat să accepte banii care-i sunt oferiți. De fapt, ar trebui să accepte un compromis în afară de tribunal pentru simplul motiv că un proces însemnează scandal și, din moment ce Cornea are dreptate, cercurile catolice de aici ar fi antagonizate. E mai bine ca Cornea să se arate generos și gata de împăciuire.

„The Arts Theatre Club" a anunțat piesa noastră de teatru, *Templeton*. Sunt încântat. Bunty McNaughton ar fi trebuit să ia masa cu mine astăzi, dar a schimbat programul în ultimul moment. Păcat, dar așa e, cu foarte multe toane.

Magda Watteeuw îmi telefonează să confirme aranjamentele pentru sosirea noastră la Bruxelles. Va lăsa mașina la aeroport. E foarte drăguță.

Vineri, 18 aprilie 1958

Dis-de-dimineață la FCI. Facem planuri precise cu Josten asupra expoziției de caricaturiști. Decidem să-i invităm pe Ludo

Kennedy, Willy de Majo, Darges şi Dinu Daponte în diverse capacităţi pentru a întări rândurile organizatorilor expoziţiei caricaturiştilor.

Cornea vine la mine la birou. Discutăm din nou chestiunea procesului lui cu *British Survey* – pare să accepte un compromis: publicarea în *Times* şi £250. Vorbesc la telefon cu Margaret Feeny. De asemenea, Michael Rubinstein îmi telefonează. Transmit lui M. Feeny că e acum cazul să facă o propunere concretă prin avocaţii respectivi. Seara, plecăm familia întreagă la Bruxelles la expoziţia internaţională. Stăm cu Magda şi Ronny Watteeuw.

Joi, 24 aprilie 1958

Dis-de-dimineaţă plec cu trenul spre Strasbourg la şedinţa specială (a 4-a) a ANEC-ului. Colegiul Europei Libere este o clădire temporară foarte şubredă, dar suficient de bună pentru a găzdui studenţi. Din păcate, s-a întrerupt acum şi dă burse exilaţilor tineri şi merituoşi la diverse universităţi din Europa occidentală. Castelul Pontalés e foarte frumos; are un lac în faţă şi un parc minunat.

Spre seară soseşte întreaga delegaţie: Vişoianu, Veniamin, Vladimir Ionescu, Romi Boilă, George Ciorănescu[1] şi cu mine. Din partea organizaţiilor internaţionale vine şi Şerban Voinea (socialistul Gaston Boeuve). Ca oficialităţi sunt secretarul general Brutus Coste şi directorul biroului din Bonn al ANEC-ului, Lapedatu. Ca jurnalist, reprezentant al diverselor posturi de radio în limba română, este [Ion] Ureche de la Paris.

Vineri, 25 aprilie 1958

Vişoianu deschide prima dezbatere asupra situaţiei internaţionale şi Naţiunilor Captive. E foarte bine. Pe scurt. Nu noi trebuie

[1] George Ciorănescu (1919–1993), jurnalist, poet, prozator şi traducător, fratele lui Alexandru Ciorănescu. Plecat la studii în Franţa în 1946, a refuzat să se întoarcă în România. Între 1965 şi 1970 a fost director adjunct al serviciului românesc Radio Europa Liberă.

să găsim formule de degajare. Datoria noastră este să cerem libertatea completă a tuturor ţărilor noastre.

Pe la prânz îmi spune să vorbesc şi eu după-masă. Mă pregătesc cam o oră şi jumătate şi iau cuvântul pe la 5.50 p.m. Cred că a fost un mare succes pentru că toată lumea mi-a vorbit şi felicitat după şedinţă. De asemenea, rezumatul conferinţei mele a dispărut aproape imediat după ce a fost pus în circulaţie.

Şerban Voinea mi-a vorbit mult în faţa lui Vladimir Ionescu. Găsea că eu am adevărat talent de orator, că am darul de a stabili un contact direct cu audienţa. Conferinţa mea a fost cea mai gustată din toate. Toţi ceilalţi colegi din delegaţia românească m-au felicitat foarte călduros. Romi a spus în faţa tuturor: „Aşa ar trebui să fie toate conferinţele la acest Congres". Ureche mi-a afirmat, pe urmă, că după ce fusese lăudat pentru că m-a adus aici, Vişoianu a declarat că el a fost acela care m-a ales. Coste însă spune că a fost ideea lui. Oricare ar fi adevărul, eu sunt foarte mulţumit pentru că am sentimentul că mi-am făcut datoria satisfăcător. Brutus Coste mă felicită şi-mi aranjează să obţin o copie a benzii pe care s-a înregistrat cuvântarea mea. Vişoianu se poartă extrem de drăguţ cu mine şi a început să-mi spună „domnule Iancule" (!?)

După mine, foarte curând, a vorbit şi Veniamin, şi el foarte bine. Un delegat albanez, Germenji, mi-a spus: „astăzi a fost un festival românesc. Toţi vă prezentaţi foarte bine, foarte unitar".

Sâmbătă: Vişoianu mă ia cu el în comisia politică şi eu sunt desemnat să redactez telegrama ce urmează să fie expediată Consiliului de Miniştri OTAN (NATO) de la Copenhaga. Avem o întrunire duminică dimineaţa la 11.30 Nagy Ferenc, Korbonski, bulgarul...[1] şi cehul Willem Bernard. Totul merge perfect. Din moment ce ungurul şi polonezul insistau să introducă ceva despre formele de degajare am sugerat un compromis şi am făcut o rezoluţie, pe lângă telegramă, ca să se studieze aceste

[1] Scris ilizibil.

propuneri şi să se raporteze asupra lor la şedinţa specială ce va avea loc anul următor.

După-masa stau foarte îndelungat de vorbă cu Romi. Îi vorbesc de datoria noastră de a crea un partid puternic şi activ *păstrând* pe actualii bătrâni în fruntea partidului. E de acord. Crede însă că va fi greu. Îmi spune că ne vom întâlni cu toţii la congresul ţărănist ce va avea loc în octombrie. Eu îl asigur că vom putea găsi banii necesari dacă cădem de acord asupra unui plan de acţiune. Noël Bernard de la REL vine la prânz aici. După-masă stau puţin de vorbă cu el şi-i spun că eu n-am intenţia de a veni la München decât numai dacă mi se prezintă cazul ca o datorie de neînlăturat. Ne înţelegem ca să-i trimit din nou nişte comentarii.

Nu mai scriu detaliile dezbaterilor de la congres pentru că ele pot fi văzute din programul şi hârtiile pe care le am la dosar. Adaug doar că Ciorănescu e simpatic, citit cu interes real asupra problemelor transilvănene şi de partid.

Vladimir Ionescu trăieşte la Roma. O duce greu. E înalt (1,86), bolnăvicios, prieten al generalului Lazăr. Şerban Voinea e extrem de inteligent şi cunoaşte problemele nu numai naţionale, ci şi internaţionale. Când Vladimir Ionescu a încercat să arate că regele Mihai ia singur decizii a spus: „Eu am stat foarte mult de vorbă cu el; are doar trei subiecte: maşina, placheta şi avionul. Las' să nu mai vorbim de interesul pentru politică şi inteligenţa lui".

Luni, 28 aprilie 1958

Nimic interesant, *politic*, în timpul zilei. În schimb, m-am dus să vizitez Strasbourg. Catedrala e foarte frumoasă şi impunătoare. Două stiluri suprapuse. Capela şi altarul în stil roman, restul – nava şi transepturile – gotic. Puritanismul german se poate vedea în statuile aflate deasupra portalurilor din faţadă. Femei, probabil virgine, *zâmbitoare*, calcă în picioare pe păcătoşi şi ţin suliţe deasupra capetelor lor chinuite. Oraşul e frumos, cu spaţii bine utilizate în centru. Grădini şi clădiri impunătoare.

Seara, Ciorănescu mă invită în oraș. Mergem la un pahar de vin. Îmi vorbește despre activitatea sa. A făcut o serie întreagă de cercetări asupra federalismului în România și Europa Centrală. L-a descoperit pe un oarecare [Marco Antonio] Canini care, prieten la cataramă cu Alex. Cuza, a făcut mult în această direcție. Kossuth și el era în această mișcare. De asemenea, Ciorănescu se ocupă de istoria Partidului Național Țărănesc. Are multe fapte inedite demne de a fi publicate. Mijloacele și timpul îi lipsesc căci e singur la Fundația Regele Carol I.

Marți, 29 aprilie 1958

Vișoianu prezidează ședința plenară a Congresului; o face bine. Sir James Hutchinson se adresează adunării. Deputatul Conservator citează drept *un exceptionable* următorul pasaj din telegrama ce ANEC-ul a trimis miniștrilor NATO, pe care am redactat-o eu: *„supporting the struggle for freedom of all countries where communism maintains itself solely by force and give it substance by demanding free elections under international supervision after establishing the necessary conditions which include the withdrawal of Soviet troops and agents"*[1]. Și-a terminat cuvântarea, citând pe Robert Louis Stevenson: *„Long live discontent"*[2].

Azi-dimineață am luat mai multe fotografii ale delegației românești. Ungurul Paul Aver mi-a vorbit despre nevoia de a găsi o soluție permanentă a diferendului maghiaro-român. I-am dat o copie a cărții mele. Ne vom ține în contact și în viitor.

Morawski, tatăl lui Basza, fost ministru al Poloniei la Paris, mi-a spus că a găsit cuvântarea mea admirabilă, dar că nu crede în posibilitatea realizării unei paritați de forțe convenționale între

[1] „[Să susținem] lupta pentru libertate în toate țările în care comunismul se menține la putere doar prin forță, și să dăm greutate [demersului nostru] cerând organizarea de alegeri libere, cu observatori internaționali, după întrunirea condițiilor necesare, inclusiv retragerea trupelor și agenților sovietici." (în lb. engl.)

[2] „Trăiască nemulțumirea." (în lb. engl.)

Răsărit şi Apus „pentru că americanii nu vor face sacrificiile necesare în nivelul de viaţă". Îi spun că, potrivit convingerii mele, întărite de consilierul politic al lui Harriman, guvernatorul statului New York, acest lucru poate fi realizat fără o forţare prea mare a resurselor americane.

La prânz, Ciorănescu pleacă la Paris. Îmi cere să-i comunic lui Vişoianu că Gray, de la Comitetul Europa Liberă, a confirmat că se va da un fond pentru întrunirea, la Paris, a Fundaţiei Regele Carol. Rămânem înţeleşi să păstrăm contactul. Îmi va trimite toate publicaţiile de până acum ale Fundaţiei (cu excepţia celor pur tehnice) şi-mi va arăta manuscrisele despre partid. Îi spune că nu e satisfăcut cu ele. Eu insist să continue şi să facă o treabă bună ce va rămâne pentru generaţiile viitoare.

Tot la congres au mai fost doi români: Burileanu (corespondent permanent de la München al REL) şi Caragiale ([corespondentul] de la Paris al REL). Apoi doi tineri români, ambii comercianţi de vinuri (dar independenţi unul de altul), Stancovici (fost judecător în ţară) şi Băleanu, au venit aici şi ne-au pus maşinile lor la dispoziţie. Delegaţia însă le-a utilizat prea puţin. În fine, un alt român, Ionescu, care locuieşte aici la Strasbourg, a adus o notă cu totul originală pentru a completa, ca să zic aşa, spectrul exilului. Acest Ionescu acosta toată lumea să le explice cât interes şi câtă străduinţă îşi dă el pentru a face treabă bună politică aici. E complet dezaxat, chiar dacă nu aş fi de acord cu opinia lui Romi Boilă că Ionescu e de-a dreptul nebun.

Cu Vişoianu am stat mult de vorbă, în nenumărate rânduri. Impresia ce mi-a făcut-o la această conferinţă a fost cu totul favorabilă. Atitudinea politică adoptată de el şi imprimată întregii conferinţe a fost cu totul justă. Antidegajare pentru că noi nu suntem guverne; noi trebuie să prezentăm dezideratele maxime ale naţiunilor noastre. Altfel, cumpătat şi înţelept, fără ca să fie niciodată *overbearing*[1]. Făcea glume din când în când. Iată un exemplu.

[1] „Zdrobitor" (în lb. engl.) (n. red.).

Din greșală, raportul asupra Ungariei a fost multiplicat sub numele Bártók (România). Când s-a pus în discuție și nimeni nu a avut nicio modificare de sugerat, Vișoianu s-a ridicat și a spus că delegația română e fericită ca Bártók să aibă și naționalitatea română!? A vorbit mult de Maniu și de intransigența acestuia în folosul națiunii. Dacă omul ar fi întotdeauna cum a fost aici, atunci n-aș putea să am nicio obiecție față de el. Din păcate, el ține neapărat să excludă atâția oameni capabili de la reprezentarea oficială a românilor în exil. *Cred că această atitudine a lui e greșită*, oricât de bună impresie mi-a făcut la această conferință.

Ședința reîncepe după-masă tot cu Vișoianu ca președinte. Vorbesc, rând pe rând, Frans Goedhart (olandez), De la Vallée-Poussin (belgian), secretarul Bidat în numele președintelui Debousse, Kissinger și Benvenuti, italianul care tocmai a fost ales secretar general al Consiliului Europei. Toți vorbesc bine în favoarea noastră, mai ales ultimii doi. În schimb, Vallée-Poussin spune multe prostii în ce privește strângerea tuturor relațiilor, economice, culturale etc. cu Sovietele și sateliții.

După ședință, mergem cu toții la o recepție dată nouă de primarul Strasbourgului. Primăria, clădire impunătoare, fusese destinată la un moment dat pentru împărăteasa Josephina, care însă a preferat Palatul „du Rhône".

La recepție am vorbit cu McCarger. S-a arătat foarte prietenos. I-am vorbit de legăturile mele cu McHale (care acum e în Costa Rica) și i-am promis să-i dau un cocktail-party când vine la Londra (27–29 mai). A fost impresionat de interesul creat pentru expoziția de caricaturiști. Am vorbit apoi și cu Gray, care este asistentul lui. Băiat simpatic. McCarger e un bărbat înalt, deștept, foarte prezentabil.

Sidsikauskas, lituanian, unul dintre cei mai abili oameni la această conferință își exprimă din nou admirația pentru cuvântarea ce am rostit. Speră că voi putea să colaborez și în viitor cu ANEC-ul și mai ales cu lucrările preparatorii. În autobuz șed lângă Vișoianu:

— Bine, domnule Iancule, cum ţi-a plăcut conferinţa?

— Drept să spun am venit cu oarecare îndoieli. Dar în colaborarea şi acţiunea comună am văzut multă seriozitate, muncă înţelegere a interesului permanent naţional, chiar şi înţelepciune. Îmi pare bine că am venit şi că aceste îndoieli au fost spulberate. Şi unul şi altul, ne-am declarat mulţumiţi de colaborare.

— Sper că vei veni şi la anul!

— Da, cu plăcere, dacă mă invitaţi.

— Sigur că da. E bine să avem vreo patru [persoane] care să vină regulat şi apoi să schimbăm pe ceilalţi doi, an după an, ca să fie cunoscuţi. Ar fi bine ca dumneata să fii printre cei regulaţi.

— Da, aş veni şi mai ales mi-ar plăcea să pot să-mi pregătesc contribuţia din timp şi nu numai în decurs de circa o oră, cum am făcut-o de data asta.

Mi-a spus, apoi, că el speră ca eu să lucrez cu Gou Constantinescu. Când i-am răspuns că ar fi greu pentru că Gou îşi închipuie că eu sunt împotriva lui, Vişoianu a zis:

— Aşa e Gou. Îşi închipuie că toată lumea e împotriva lui. Când era Ghiţă aici, dacă luam mai multe mese cu Ghiţă decât cu el, imediat îmi reproşa că Ghiţă-l lucrează ca să fie el numit reprezentantul Comitetului. Trebuie să fie făcut să înţeleagă că n-ai nimic împotriva lui.

I-am spus, apoi, că vreau să-i pun o întrebare indiscretă: „Cine a avut ideea de a mă invita şi pe mine?" (Bernard mi-a spus că Vişoianu spunea că el a avut-o, iar Coste îşi atribuia şi el paternitatea. Asta, bineînţeles, după succesul meu la dezbatere). Vişoianu mi-a răspuns că nu-şi mai aduce aminte bine, dar crede că a fost ideea lui Gusti Popa, la origine. El l-a întrebat pe Ghiţă dacă e bună ideea, care a răspuns afirmativ.

Seara, la despărţire, Veniamin şi cu Romi Boilă erau împreună. Veniamin îmi spune că speră să ne vedem din nou la toamnă căci au decis să mă invite şi pe mine la congresul ţărănesc. Romi îmi spune că i-a vorbit lui Veniamin deja în sensul discuţiei pe care am avut-o noi doi duminică asupra viitorului partidului. Am

ripostat imediat: „Foarte bine ai făcut" și, îndreptându-mă spre Veniamin, i-am spus că mă bucur că am avut ocazia să ne cunoaștem mai bine. Deși lumea nu mă crede încă, eu de fapt nu vreau nimic decât să-mi fac datoria mea față de țară așa cum mă ajută mintea. Veniamin, spre surprinderea mea, mi-a răspuns:

— Nu uita că eu sunt și profesor de meserie, și am lucrat mult cu oamenii. Eu cunosc și știu să citesc fizionomiile. Sunt convins, acum, că ești sincer și sperăm cu toții că vei continua să colaborezi cu noi. I-am strâns mâna.

L-am îmbrățișat pe Romi și am plecat. Curios că le-a trebuit mai bine de zece ani să se convingă că sunt bun român și că, dacă fac o critică (aproape întotdeauna îndreptată împotriva dezbinării din exil, sau a inactivității), o fac nu pentru că-mi doresc o poziție mai „de vază", ci din convingere că astfel servesc pe cei de-acasă. Ceva reticențe tot mai au ei. Burileanu, de pildă, a luat interviuri tuturor delegaților români, cu excepția mea (pentru REL). Vor trece și astea. Cum i-am spus lui Vișoianu, eu am o răbdare fără margini.

În general, Congresul a fost foarte reușit. Punctul de vedere adoptat e just, dar cum spunea și Gray, de la Comitetul Europa Liberă, nu suficient de pozitiv, de constructiv. Voi căuta să prepar ceva în acest sens. Pentru anul viitor.

Sâmbătă, 10 mai 1958

Marie-Lyse Cantacuzino, măritată cu un tânăr Ruhemann, dă un cocktail party la Viorel acasă. Lume în general tânără. Viorel arată bine. Elisabeth l-a tachinat: *„I know you were ill. You were afraid you were going to die, but you were the only one to think that; nobody else did"*[1].

Asociația Femeilor Ortodoxe Române a dat apoi o serată-dansantă în „Casa Polonă". Mare succes. Lume multă. Atmosferă

[1] „Știu că ai fost bolnav. Ți-a fost teamă că vei muri, dar ai fost singurul care a crezut asta; nimeni nu a mai făcut-o" (în lb. engl.) (n. red.).

foarte plăcută. Dansurile, executate de vreo câteva doamne, în frunte cu Doina Trandabur şi Marie-Jeanne MacDonald, au fost excelente. Viorel a rostit vreo câteva cuvinte ocazionale. Apoi doctorul Constantinescu. Drul a fost destul de bine, dar Viorel a fost foarte neinspirat.

Vorbind cu Sanda Cârciog, preşedinta asociaţiei, s-a scuzat că ea nu e oratoare, aşa că ceea ce a avut de spus n-a fost prea bine. I-am spus, râzând: „N-are importanţă. Aţi avut doar doi oratori mari în program!?". Mi-a răspuns: „Ei, bine, rău, trebuie să-i luăm pe toţi, la rând". Vorbesc cu miss Berry şi cu MacDonald. Ambii sunt încântaţi de conferinţa-reportaj ce am făcut la radio asupra şedinţei ANEC-ului de la Strasbourg (marţea trecută, 6 mai).

Joi, 15 mai 1958

Josten celebrează 10 ani de la înfiinţarea agenţiei de presă FCI. O fac la sediul Masaryk. Lume multă. Vorbesc cu Wakefield de la *Daily Mail,* care-mi dă o carte de vizită pentru Don Iddon în New York. Îi scrie: *„Don, I.R. is a fascinating man. Give him a drink for me*[1]".

Soţia lui Cummings de la *Daily Express* e foarte simpatică. Franţuzoaică. Îi spun că evident multe din caricaturile soţului ei sunt făcute special pentru ea. Râde amuzată. E, evident, adevărat.

Hefter, de la *Diplomatist,* Bernard Newman, un tânăr jurnalist, Bregman de la *Dziennik Polski.* Toţi împreună într-un colţ. Bernard Newman ne povesteşte cum şi-a început cariera de scriitor specializându-se în spionaj. Acum scrie a suta sa carte, *Danger spots of the world.* Îi spun că-mi aduce aminte de cealaltă carte a lui, *Danger spots of Europe.* Îi mulţumesc pentru comentariul favorabil ce a făcut cărţii mele. Mă asigură că l-am meritat pe deplin. Povestesc şi eu episodul vizitei ce am primit de la Jeffcot

[1] „Don, I.R. este un om fascinant. Dă-i de băut, din partea mea" (în lb. engl.) (n. red.).

(Scotland Yard, Special Branch) imediat după incidentul Doina Trandabur. Voia să știe dacă am avut ceva de-a face cu această nouă „evadare". L-am asigurat că nu, după cum îl asigurasem și pe Tite când mi-a telefonat și i-am atras atenția că eu fusesem la Paris [în] acel weekend. „Evident, pură coincidență", mi-a răspuns Jeffcot, și indicând cartea *The Spy's Bedside Book*, pe care o aveam pe masa din biroul meu (Graham Greene), a adăugat: „Cartea aceasta se potrivește foarte bine aici, nu crezi? Am râs amândoi.

Am stat de vorbă și cu alții căci a fost multă lume. Animație. Josten, în ciuda multelor sale slăbiciuni și lipsei aproape totale de șarm ce-l caracterizează, a făcut o treabă foarte bună; o realizare demnă de toată admirația.

Cina la noi acasă. Victor și Austice Goodman, Peter Ryde, Doina Trandabur. Doina ne spune că și-a găsit un post de recepționistă la un hotel în Kensington.

Vineri, 16 mai 1958

Bunty McNaughton îmi telefonează. A fost la 3 aprilie (aproape șase săptămâni în urmă), după masa cu John Gibson, când îmi ceruse să mă dau la o parte. Acum îmi spune că totul a fost o mare greșală și neînțelegere, că ea n-a dorit niciodată să mă scoată din piesă. Eu nu o cred, dar accept explicațiile ei pentru că vreau să facilitez colaborarea noastră în aceste câteva zile critice.

Îi spun că plec în America să fac niște conferințe. În loc de răspuns produce o „scenă". Nu încetează să repete: „Ce tragedie, ce tragedie; Trebuie să schimbi. Trebuie să fii aici la premieră". O asigur că nu pot schimba nimic: „E vina ta. Mi-ai spus că vrei piesa singură. Ți-am dat-o. Cum aș fi putut să o fac mai deplin, decât să nu rămân în Anglia?". Explicații, justificări. Toate însă numai dintr-o anumită parte – cea bună – a personalității ei. Accept însă să o ajut. Evident, este important, nu pentru ea, ci pentru ca piesa să reușească. Toată această discuție a avut loc la Mary Keegan, care ne-a dat niște sandviciuri.

Miercuri, 21 mai 1958

Dimineaţa la Mortimore, cu Johnny Troiano. Cred că vom putea să intrăm în legătură de afaceri. Masa cu Gaby. Soţii Bentinck dau un dejun oficial pentru americani. Printre cei prezenţi: Sir Frank Roberts, ambasadorul britanic la NATO, Contele de Beaumarchais, reprezentantul francez, soţii McCarthy de la Washington, Nolting, the second in comand american la NATO, Libitch, ceh de origine, şef al serviciului de informaţii american în Europa, Paul Auer, fost ambasador ungur la Budapesta, Betina, prietena lui Ali Khan, Irwin Shaw (The Young Lions) cu soţia. Înainte de masă, Beaumarchais îmi spune că majoritatea francezilor îl vor pe de Gaulle (Parisul mi-a părut foarte calm în ciuda dubelor şi poliţiei masate pe cheiurile Senei). Soţia lui Irwin Shaw, lângă care am stat la masă, m-a invitat să merg să-i văd în casa lor din Klosters. Shaw dă impresia unui luptător greco-roman. Libitch ia o atitudine foarte pesimistă. Războiul nuclear e inevitabil şi va sosi *fără îndoială înainte* de anul 2000. De ce să ne agităm? Tot trebuie să murim. Coexistenţa e o prostie. Auer din nou mi-a vorbit de planul lui. Neutralizare cu staţionare de trupe ale Naţiunilor Unite. Dolf Bentinck m-a primit foarte rece.

Luni seara, 26 mai 1958

Tot în apartamentul lui Richards. Vin toţi sau aproape toţi actorii din piesa *Templeton*. Vorbesc cu ei pe rând. Heller doreşte ca partea lui să fie mărită. Nu sunt de acord. Alte modificări se încearcă. Le resping pe toate, mai ales introducerea unei note pacifiste sau coexistenţialiste. Accept însă anumite critici justificate în ce priveşte clarificarea textului. O voi face-o (aici are Bunty nevoie de mine!)

Miercuri, 28 mai 1958

Bunty la mine la orele 12 a.m. Stăm împreună până la 1.30 p.m. Îi împrumut însă £65 la cererea ei expresă. În total îmi datorează

£115. Îi dau modificările ce am făcut în timpul nopţii, care înlătură criticile justificate ale lui John Gibson şi William Russell. Cred că e bine ce am făcut. Din nou îmi face declaraţii peste declaraţii. Accept totul cât se poate mai cumpănit şi folosesc momentul ca să-i atrag atenţia să nu permită nicio modificare. Îi dau totul în scris (la cererea ei).

1959

Luni, 23 februarie 1959

Silviu şi Sanda Crăciunaş la noi, la cină. Suntem acum, în sfârşit, aproape instalaţi în noua noastră casă la 47 Abbostbury Rd. Este o casă relativ modestă, şapte camere cu totul (două odăi de baie etc.), dar e modernă şi confortabilă. Intenţionez să desfăşor o oarecare activitate politică pe tărâm „social"; cu alte cuvinte, să-mi adâncesc şi înmulţesc legăturile mele din Anglia ţinând o casă deschisă tuturora.

Silviu îmi vorbeşte foarte mult pe linia ideilor ce am dezvoltat atunci când am luat masa cu Horaţiu Comaniciu (acum vreo câteva săptămâni): **1.** Exilaţii au un rol extrem de important. Toate noile mişcări şi orientări ale naţiunii române în trecut au fost originate *în exil*, fără excepţie. Rolul nostru este să fim scânteia care va produce flacăra naţiunii întregi. **2.** Trebuie să creăm un grup activ de oameni care, fără nicio viaţă formală, oficială, să dezvolte o doctrină de partid şi un program de acţiune. Să căutăm să facem acest lucru sub umbrela PNŢ, dar dacă nici Popa şi nici Bianu nu sunt de acord, să ne strângem noi între noi şi să activăm fără ca să ne dăm un nume sau o formă concretă. Linia noastră trebuie să rămână însă linia generală a partidului Naţional Ţărănesc. Silviu a adus o întreagă serie de idei interesante în ce priveşte forma economică a societăţii de mâine din România.

Marți, 24 februarie 1959

Comisia Europei Centrale și Răsăritene a Mișcării Europene a organizat o întrunire la „Europe House – Hulton House". Rowland St. Oswald a prezidat și Viorel Tilea a vorbit despre „Disengagement"[1]. Cam slăbuț. Totuși, interesant. Și interesantă a fost discuția care a urmat. Au vorbit Sir Edward Beddington-Behrens, lordul Birdwood, Anthony Rhodes, colonelul Kowaleski, Contele Raczyński, Willem Bernard (ceh), iugoslavul Gawrilovič (prost!) și cu mine. Intervenția mea a fost pe linia scrisorii ce am trimis redactorului-șef al ziarului *Observer* în ziua de 5 ianuarie 1959.

Am arătat ce greșită este o politică de degajare care ar distruge tăria Apusului în schimbul unor promisiuni vagi de îmbunătățire a situației internaționale și o micșorare a tensiunii. Am povestit gluma recentă din România: mii de evrei pleacă acum din România spre Israel. Spre marea sa surprindere, Gheorghiu-Dej aude că bunul său prieten, membru de partid de ani de zile etc., Șmilovici (?!) și-a făcut și el cererea de plecare. Intrigat, îl cheamă la el:

— Bine, măi, Șmilovici, te-am susținut și protejat ani de zile. O duci bine din toate punctele de vedere. De ce vrei să pleci?

— Iaca, dragă, din două motive, îi răspunde Șmilovici. În primul rând, din cauza acestor zvonuri de coexistență și degajare. Cum de data aceasta Hrușciov vrea degajare, probabil că se va face. Trupele rusești se vor retrage, țara va fi neutră, garantată de Națiunile Unite sau mai știe cine. Nu va trece mult și noi, comuniștii, vom fi scoși de la guvern. Tu vei fi înlăturat. Cine mă va mai apăra și proteja?

Gheorghiu-Dej nu mai are răbdare. Îl întrerupe:

— Fii serios, tovarășe. Ce prostii îți mai intră în cap. Degajarea asta are dichisul ei. Odată acceptată, ea înseamnă desființarea OTAN-ului (Pactului Nord-Atlantic), torpilarea Uniunii Europei Occidentale, dezarmarea Germaniei și slăbirea ei. Și dacă plecarea trupelor rusești și neutralizarea țărilor noastre ar duce la o

[1] „Destindere" (în lb. engl.) (n. red.).

mişcare anticomunistă, n-ai nicio grijă, vin ruşii din nou, că nu sunt departe, şi ne vor menţine la putere.

— Exact, îi răspunde Şmilovici. Ăsta-i al doilea motiv pentru care plec.

Mica mea istorioară a avut mare succes.

Joi, 16 aprilie 1959

Iau micul dejun cu Shover de la *Indianopolis-Star* care va lua expoziţia acolo. Washington. Vorbesc cu Dean Acheson[1] la biroul său (Corington şi Burleigh) în Union Trust Building. A acceptat multe din ideile ce i-am expus în paritatea de forţe militare convenţionale şi în concentrarea „ajutorului" economic pentru ţările înapoiate, în aşa fel ca să se vadă rezultate concrete în ce priveşte combaterea şi stârpirea sărăciei endemice. Voi folosi materialul acestei discuţii pentru a pregăti articolul pe care-l voi trimite ziarului *Sunday Times*.

După-masă, la conferinţa caricaturilor la National Housing Centre. Dl Casper este şeful organizator. Totul este făcut sub auspiciile Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Fac cunoştinţă cu nenumăraţi caricaturişti de pe tot întinsul Statelor Unite. Senatorul Humphrey mă întâmpină. „Am auzit de dumneata." I-am răspuns râzând: „Şi eu am auzit de dumneata". Am vorbit şi ne-am fotografiat împreună. Apoi a sosit vicepreşedintele Americii, Dick Nixon. Am avut impresia că ne-am plăcut reciproc (poate e numai o iluzie datorită magnetismului personal excepţional al acestui om, dar nu cred!). Am vorbit mult. Ne-am fotografiat împreună pentru presă. Am stat cu el tot timpul şi m-a izbit umanitatea – reală sau studiată, nu importă – cu care a stat de vorbă cu toţi cei prezenţi. N-am putut să începem programul (din cauza protocolului care cerea prioritatea lui Nixon) decât după plecarea vicepreşedintelui.

[1] Dean Gooderham Acheson (1893–1971), om politic american. A fost Secretar de Stat în perioada 1949–1952 şi consilier în domeniul politicii externe pentru mai mulţi preşedinţi americani.

Roy Justus, secretarul asociației, a deschis serbarea descriindu-mă în culori foarte vii și flatante. Am ținut discursul meu. Apoi a vorbit Humphrey. Am fost încântat când s-a referit direct la cele ce am spus eu, aprobându-mă în mod ritos. Totul a decurs foarte bine[1]. Totul a fost înregistrat de către Maki Razi, de la secția română a „Vocii Americii". Cina la Razi (soție adorabilă, frumoasă și extrem de drăguță) cu dna Florica Vișoianu. Ce păcat că am întrerupt acest jurnal de zi atâta vreme!

Sunt obosit mort, cred că în ultimele trei zile n-am dormit (*în total*) mai mult de cinci ore și jumătate. Marți dimineața, ultima zi (14 aprilie) la Londra, m-am sculat foarte devreme (înainte de 6 dimineața) ca să pot să termin tot lucrul înainte de plecare. M-am culcat foarte târziu, căci, după birou, m-am dus la cocktail party-ul lui Gaby Bentinck (lume foarte multă). Am vorbit cu Sir Anthony Rumbold de Foreign Office, Lady Lewisham, lord Elliot, și multă altă lume. Întors acasă, a trebuit să mă împachetez etc., m-am culcat pe la două noaptea. M-am sculat (15 aprilie) la orele 5.30. Deci după trei ore și jumătate de somn.

[1] Având în vedere impactul media pe care expoziția de caricaturi l-a avut atât la Londra, dar mai ales la Washington, Securitatea a încercat să afle de la agenții săi din jurul lui I. Rațiu mai multe informații. Astfel, I. Murgu a afirmat că scopul expoziției „este obținerea de fonduri în general și crearea unei platforme politice anticomuniste pentru Rațiu în special", ceea ce putea fi adevărat (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 2, f. 240), în timp ce S. Crăciunaș a deformat realitatea, potrivit așteptărilor Securității, afirmând că Rațiu personal i-a spus „că Intelligence Service-ul a aranjat expoziția de caricaturi și publicarea broșurii cu caricaturi intitulată *Great Challenge*, utilizându-l pe el ca paravan". (*Ibidem*, dosar 638, vol. 42, f. 35). Cert este că evenimentul în sine, care a fost organizat de Federația Internațională a Jurnaliștilor Liberi, a determinat Securitatea să ceară rezidenței DIE de la Londra „să stabilească concret ce alți fugari români mai activează în această organizație pentru a hotărî dacă trebuie să ne ocupăm activ de ea" (*Ibidem*, dosar 771, vol. 2, f. 271).

Am plecat de la Londra cu jetul Boeing 707. Călătorie splendidă. Soare continuu. Islanda e fascinantă. Pământ arid. Granit şi porfir îmi pare, căci pietrele, împrăştiate peste tot, adeseori sunt roşii-cărămizii (cunoştinţele mele geologice sunt, însă, foarte neînsemnate şi n-am consultat niciun ghid oficial!?). La aeroportul Keflavik, unde ne-am oprit abia vreo 30 de minute, am trimis nişte cărţi poştale. Deasupra Groenlandei. Fiorduri multe. Stânci la periferie şi o masă solidă de gheaţă cu ondulaţii lente, la mijloc. Am trecut doar peste colţul de sud al insulei gigantice. Pe coasta ei de vest am zburat tocmai peste confluenţa a doi gheţari impozanţi. Impresie de neuitat. Unul dintre ei parcă era tăiat cu cuţitul, la locul în care suprafaţa-i sbârcită se unea cu apele oceanului, înaintate adânc în fiordul strâmt. Peste Labrador, terenul începe colţuros şi acoperit de zăpadă. Apoi, încetul cu încetul, vezi stâncile tot mai bine. Până când zăpada nu se mai menţine decât prin văi. Lacuri enorme peste tot. Am trecut deasupra Montrealului. Păduri imense. De-a lungul lacului Champaigne, şi am aterizat la Idlewild, după ce am făcut, mai mult sau mai puţin, turul insulei Long Island.

Coste cu nevasta şi cu Butariu mă aşteaptă. Luăm o bere împreună. Îmi spun că Vişoianu e acum ca văcarul care s-a supărat pe sat. Nu mai vrea să lucreze la ANEC până când nu i se cere iertare. „Şi ăştialalţi nu vor să o facă", îmi spune Coste.

Sosit la Washington[1], mă primeşte Roy Justus, secretarul Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Cina cu el, cu soţia lui şi cu soţii Haakinson de la Associated Press. M-am culcat la orele 21.30, ora Washington, deci după 22 de ore şi jumătate de nesomn, căci ora

[1] Vizita în SUA a lui Ion Raţiu din aprilie 1959 a fost realizată ca urmare a invitaţiei lui Constantin Vişoianu, care i-a propus să susţină o serie de conferinţe, Brutus Coste fiind cel care s-a implicat în mod direct în ceea ce priveşte organizarea lor. Aşa cum nota şi Raţiu în jurnal în zilele de 25, 28 şi 29 aprilie 1958, Vişoianu a fost impresionat de luarea de cuvânt a lui Raţiu în cadrul întâlnirii ANEC de la Strasbourg, acel moment determinându-l să-şi schimbe pentru moment conduita faţă de Raţiu.

șase dimineața (Londra) este ora unu noaptea Washington. Am adormit imediat. M-am trezit însă la două noaptea, căci organismul meu n-a avut timpul necesar să se ajusteze schimbării orarului și două noaptea este șapte dimineața la Londra, când mă scol eu de obicei. Deci am dormit abia două ore și jumătate. Cum în cele 24 ore cu o zi dinainte dormisem abia trei ore și jumătate, abia dacă am dormit cinci ore și jumătate până la șase ore în ultimele trei zile. Și interesant, nu eram obosit prea tare. Probabil tensiunea m-a ținut pe picioare. Când mi-am făcut mica cuvântare, pe la 6 și un sfert p.m. eram complet în controlul fiziculuí meu. M-am destins însă foarte bine la Maki Razi. Le-am dat toate știrile lui Mia și Nini. Au fost încântați să audă că procesul cu Bjørnson a fost câștigat și că fetița are acum un tată în toată regula[1].

Florica Vișoianu era și ea la cină. Am vorbit despre toate, dar mai ales despre expoziție. Maki a fost foarte prietenos și nu a minimalizat succesul meu câtuși de puțin (cum fac ceilalți români, aproape fără nicio excepție!?): „Rațiu și cu Nixon erau îmbrățișați aproape tot timpul. Pe urmă, Humphrey a fost foarte impresionat de cuvântarea lui Rațiu care, de altfel, a fost extrem de bună și de potrivită. Cu glume bune și cu miez".

Vineri, 17 aprilie 1959

Dimineața la Vocea Americii. Înregistrez un interviu cu Razi. Mă întreabă cine sunt și apoi discutăm expoziția caricaturiștilor. Cred că a mers foarte bine. Fac cunoștința diverșilor membri ai secției (Munteanu, Mircea Carp, Mihaiu Hâncu, Naum Ionescu

[1] Autorul se referă la procesul intentat de Mia Prodan lui Bjørn Bjørnson, care nu a dorit să o recunoască și a abandonat-o pe fiica lor, Maria Elena Viviane Eva Bjørnson. Maria sau *Nini*, cum a alintat-o Ion Rațiu, s-a născut în februarie 1949 și a devenit una dintre cele mai apreciate scenografe ale lumii. Din cauză că Mia Prodan s-a îmbolnăvit, copilul a fost încredințat soților Ion și Elisabeth Rațiu, care vor avea grijă de Maria timp de doi ani la începutul anilor 1950, precum și în 1963.

etc.). Şeful Vincent Rotondo (US) îmi spune că ar fi încântat dacă eu le-aş trimite câte un reportaj de la Londra din când în când. I-am promis că voi face-o.

Masă de onoare pentru caricaturişti dată de US Air Force. Gib Crockett (*Washington Star*) a făcut un desen pentru gen. Le May, şi Jim Beeryman, tot de la *Washington Star,* a făcut unul pentru generalul „Tommy" White. Înainte de masă băuturi tari. La masă – mâncare foarte simplă şi cafea – nimic altceva de băut decât apă. Dispozitivul mesei era în formă de „U". Muzică tot timpul. Deodată vreo 20 de violonişti şi un harpist au intrat în sală, încet, unul câte unul, cântând romanţe melancolice. Au stat în picioare în golul interior al meselor, delectându-ne timp de 20 de minute. A fost frumos, dar n-am putut să evit să mă gândesc la Nero şi Roma antică. În definitiv, generalul White dispunea de puterea unui nabab fără ca să aibă banii acestuia. „Tommy" White a ţinut un discurs subliniind importanţa voinţei de a utiliza forţa la caz de nevoie. „Duşmanul trebuie să ştie că suntem gata de luptă şi că nu ezităm să o facem dacă ne forţează mâna."

Înapoi la hotel. Strada, în faţa hotelului Statler – unde Fidel Castro dădea o conferinţă de presă –, era plină de oameni şi de poliţişti. Mulţi aveau pancarte împotriva dictatorului Trujillo al Dominicei [Republicii Dominicane]. „Yesterday Batista, Tomorrow Trujillo"[1]. Pe cealaltă stradă, însă, suporteri de-ai lui Batista. Foarte democratic şi fără ciocniri.

Abia intrat în hotel, primesc un mesaj că senatorul Fulbright poate să mă primească imediat. Relativ scund, ochi pătrunzători cu ochelari de format antideluvian. Îi poartă pe nas, dar sticlele fiind foarte înguste se uită la tine peste ele. Mi-a făcut o impresie excelentă. El nu e în măsură să-mi spună ce va face ţara aceasta sau dacă va accepta în viitor o responsabilitate economică din plin pentru lumea întreagă. El nu e profet. Administraţia actuală însă nu poate să o facă. Eisenhower este un „erou de război". Habar n-are de procesul guvernării. Nu-l interesează şi, apoi, e

[1] „Ieri Batista, azi Trujillo!" (în lb. engl.) (n. red.).

bolnav. Statele Unite au nevoie de o conducere prezidențială așa cum a dat-o Roosevelt, dar cu un scop mai vast, global. Există oameni care ar putea să o facă. Lyndon Johnson a condus parlamentul actual de o manieră excepțională. El e însă handicapat în cursa prezidențială pentru că vine din sudul Statelor Unite. Guvernatorul Insulelor Puerto Rico este capabil, dar el n-are nicio șansă de a fi adoptat. L-am întrebat ce ar face el dacă ar deveni președinte. Mi-a răspuns că nici el n-are nicio șansă.

De la Fulbright mă reped cu taxiul la State Department să-l văd pe Kretzmann, subsecretarul de stat asistent pentru Relațiile Publice. Simpatic om, de origine germană sau austriacă (prima generație cred). Mi-a răspuns că acum un an s-a discutat lansarea unui plan pe zece ani pentru lumea liberă înapoiată. $50 mil. Mulți dintre funcționarii superiori ai State Dept. sunt pentru o astfel de acțiune însă lipsește un plan concret. Congresul nu acceptă ceva vag. Drept suport l-a citat pe Figl care i-ar fi spus după război, la un *Hemminger Abend in Grinding*, că diferența dintre „haves" și „have-nots" *must be ironed out on a national basis*[1].

La 5.30 sosesc la Lundwell Denny. S-a retras acum din ziaristica activă. Din nou mi-a ținut o „prelegere", căci e un tip extrem de simpatic, dar astăzi, cam îmbătrânit, e foarte didactic. Subiectul a fost rolul constituțional al președintelui care n-are un cabinet ales, ci o serie de secretari. El, președintele singur, poate face sau desface politica țării controlat fiind de Congres. Cabinet, în sensul englez sau european, el n-are. În consecință, sub Eisenhower, schimbarea șefului State Department n-are nicio importanță. „Englezii fac o mare greșală că nu acceptă superioritatea noastră, o dată și pentru totdeauna. Gelozia aceasta trebuie să dispară. Hugh Walpole a scris acum 250 de ani că pierderea coloniilor americane va duce în mod inevitabil la pierderea rolului principal în problemele internaționale".

[1] „Diferența dintre «a avea» și «a nu avea» trebuie eliminată la nivel național" (n. red.).

Cina la hotel cu Hy Rosen, Albany, Tingley, London-Ontario şi încă un tânăr jurnalist care lucrează la *Washington Post.*

Sâmbătă, 18 aprilie 1959

Dimineaţa îmi fac corespondenţa. Trimit o carte a mea vicepreşedintelui Statelor Unite, Richard Nixon, împreună cu *The Great Challenge Exhibition*, şi o alta lui Edwin Kretzmann de la State Department. După-masa mă plimb prin oraş.

Seara, la cina Asociaţiei Caricaturiştilor Americani. Stau de vorbă cu nenumăraţi membri ai acestei organizaţii şi am sentimentul că toţi mă privesc cu multă simpatie. Totuşi, când preşedintele Roy Justus anunţă că am fost cooptat membru de onoare al asociaţiei am fost foarte surprins şi măgulit. Am mulţumit în cuvinte simple, dar serioase, căci credeam că un stil de umor ar fi deplasat (doar sunt primul membru de onoare al asociaţiei). După cină am avut nenumărate confirmări că tonul ce mi-am ales a fost perfect de bine potrivit împrejurărilor.

Musafirul de onoare, amiralul Rickover (tatăl submarinului atomic) a vorbit timp de un minut, indicând interesul său în problema educaţiei naţiunii (pe care o găseşte într-o stare dezastruoasă). După aceea a răspuns întrebărilor ce i-au fost puse de către audienţă prin intermediul comentatorului de la Radio ASH. Tot procedeul mi-a părut interesant, dar cam pueril. Rickover, om uscăţiv, cu faţă de ascet, poate chiar de fanatic (?!), a debitat o serie întreagă de statistici ori de câte ori răspundea vreunei întrebări. Cine putea să le verifice, în viteza cu care le producea?

Duminică, 19 aprilie 1959

Iau masa cu Vişoianu la Sheraton-Carlton Hotel, unde stau. Stăm împreună până la orele 4.45 de la 1.00, când a sosit. L-am lăsat să vorbească mai ales pe el, căci avea chef de vorbă. Mi-a povestit de dificultăţile pe care le are cu ANEC-ul (Coste îmi spunea acum vreo câteva zile că e vina lui Vişoianu). Înainte de toate, nu sunt de acord asupra delegaţiei albaneze. Americanii au găsit

10 albanezi mai spălați. I-au adus la New York și i-au declarat reprezentanții Albaniei. Curând după aceea 6 din cei 10 n-au fost de acord cu această procedură. Totuși, cei 4 care au acceptat directivele americanilor sunt astăzi delegații albanezi la ANEC. Același gen de dificultăți există și în ce privește delegația cehoslovacă. În fine, e problema președinției ANEC-ului. El, Vișoianu, a declarat că nu vrea să fie președinte. [Stefan] Korboński la fel. Korboński însă revine asupra acestei declarații, obține sprijinul balticilor și se impune președinte.

Vișoianu este contra pentru că Korboński este pentru „disengagement". Cum politica ANEC-ului este contra destinderii voite de sovietici, este o greșală ca președintele să fie un om cunoscut pentru vederile lui favorabile ei. Totuși, l-au ales pe Korboński. Vișoianu a intrat într-un fel de grevă împreună cu Dimitrov, și acum nu mai merge la ANEC. Crede însă că se va putea găsi o soluție de compromis (Coste era de părere că Vișoianu face mare greșală că se opune la această alegere. Să-i lase acum pe polonezi și pe unguri să huzurească. E ziua lor. Ne va reveni și nouă rândul. „Se așteaptă ca ăștia să vină să-i ceară iertare, și ăștia nu vin!").

Mi-a vorbit apoi de Comitetul Național Român. Multă bătaie de cap. Nu lucrează nimeni serios, decât poate Cornel Bianu care însă nu are o inteligență faimoasă. Popa e „un puturos". Ceilalți nu merită să fie menționați. Săracul Răutu a fost omorât abia acum vreo două săptămâni într-un accident de mașină. Atmosfera la Comitet, de atunci, e extrem de deprimantă. Bani mulți nu li se dau și acum se zvonește că-i vor strânge pe toți sub un acoperiș. NB: N-are idei noi deloc în ce privește organizarea Comitetului, deși își dă seama că nu face multă brânză.

Lazăr e un prost, îngust la vederi și încăpățânat. Vorbește cele mai mari enormități în fața regelui. De pildă, afirmă că n-a fost *o revoluție* maghiară. Doar rușii i-au instigat, intenționat, ca să poată face o epurație în mare (a afirmat, de fapt, același lucru și în fața mea). Dacă și regele repetă asemenea lucruri se face de râs. „Eu nu mă mai duc să-l văd decât când nu mai am încotro." Lazăr

a dirijat procesul succesiunii regelui Carol pe o linie moartă. A refuzat să ia avocaţi buni, ce i-au fost recomandaţi de Vişoianu, sau, dacă a acceptat, căuta să-i înveţe el cum să organizeze şi mânuiască procesul. Bineînţeles, avocaţii mari şi serioşi au refuzat să continue în acest fel. Rând pe rând un american, un portughez şi un grec au trecut prin aceste dificultăţi. Acum au angajat un tânăr avocat portughez – de altfel, om simpatic – care face tot ce-i spune Lazăr. N-au scos însă niciun ban şi Lupeasca şi-a deblocat banii şi valutele pe care le avea în America. Desigur că a făcut acelaşi lucru peste tot unde i-a fost posibil.

Ghiţă Ionescu are dificultăţi la radio. I-am spus şi eu de păţania mea cu el şi că Ghiţă pretinde că există o poprire împotriva mea din partea americanilor. Vişoianu mi-a spus că poate să existe pentru că mai este un caz al unui prieten al lui din copilărie, astăzi la Roma, şi pe care nu-l poate întrebuinţa pentru că securitatea americană se opune. Americanii taie bugetul peste tot. Acum Congresul, la care Vişoianu voia ca şi eu să iau parte, nu se va mai ţine.

Din nou la Razi. Ne plimbăm puţin, apoi stăm de vorbă cu Mugur Valahu[1]. Razi îmi cere să-l ţin la curent de toată activitatea mea căci el e gata să-mi dea toată publicitatea.

La cină, la colonelul Evans (Robert French Evans) în Georgetown, foarte aproape de casa lui Razi. Lume multă şi interesantă. Stau de vorbă mai mult cu doi oameni de la State Department, Askew (Cambodgia Desk) şi Thomas Joseph Corcoran. Îmi povestesc situaţia de acolo din sud-estul asiatic şi discutăm problemele mari actuale de politică externă. Se pare că americanii acţionează cu mult mai mult succes în ultimii ani. În Laos, de unde ţara fusese pe jumătate ocupată de comunişti, astăzi au un guvern stabil pro-apusean. Ajutorul se ridică la cca 25 mil. dolari. În Cambodgia situaţia e şi mai bună, partidul comunist pierzând

[1] Mugur D. Valahu (1920–2003), militar, avocat şi jurnalist. A fugit din România în 1948. În exil a practicat jurnalismul la Radio Paris, BBC, Radio Europa Liberă şi Radio Future Romania – Voice of the National Resistance în Grecia. A condus săptămânalul *Cortina*.

teren continuu. Ajutorul s-a ridicat anul trecut la 40 de mil. de dolari, dar la anul va fi mult mai redus. În general, toți au un fel de dispreț politicos față de politica slabă engleză.

Luni, 20 aprilie 1959

În incinta Camerei Reprezentanților cu Chester Bowles. Vorbim doar puțin, căci e deja ora 12.20, și el urmează să vorbească la 12.30. Obțin bilet pentru galeria presei și-l ascult. Vorbește excelent despre tradiția jeffersoniană care a spus că revoluția americană este destinată să servească lumii întregi. Cere ajutor masiv pentru Legea Ajutorului pentru Străinătate (Foreign Aid Bill). Îl hărțuiesc vreo câțiva, dar nu pot să stau până la sfârșitul dezbaterilor pentru că am randevú cu Lyndon Johnson.

Acesta din urmă este un om înalt, tip atletic. Poartă ochelari majoritatea timpului. Nu știe să vorbească încet. Dorește să fie ales președinte al Statelor Unite. „Oricine ar fi președintele Americii, noi democrații vom guverna și noi abia dacă ne mai putem reține. Vrem să facem ce e bine pentru lumea întreagă. Avem resursele necesare."

Cu avionul la New York. Abia sosit telefonez părintelui Gâldău. El mâncase deja, dar vine să-mi țină tovărășie la un pahar de vin. Dorește să-și lase urma aici la New York clădind o biserică românească cum nu mai e în toată lumea. Nu mare, dar splendidă. „Sky-scraper-ii aceștia sunt linia lui Brâncuși, țăran de baștină din România. Așa ceva vreau aici." Are deja o sută de mii de dolari strânși, dar mai are nevoie de mulți alții până să poată să-și împlinească visul. Se apropie tot mai mult de biserica catolică și condamnă atitudinea coexistențialistă a bisericilor protestante. A realizat o societate a preoților ortodocși din New York (147 de preoți). Aprobă convocarea conclavei de către Papa Ion al 23-lea. Ghiță Ionescu a căutat să-i taie conferințele la radio: „The Fighting Church" (Biserica Luptătoare). N-a reușit. A fost chemat la New York și și-a cerut iertare de la Gâldău. „Îl cunosc de când avea 12 ani. Eu i-am pus pana în mână. Acuma face prostii peste prostii."

Marți, 21 aprilie 1959

La Foreign Policy Association. Mă primește dra Pratt și-mi arată circulara pe care o vor trimite în toată țara. Pare foarte încântată de șansele mele de succes. Aranjăm mici detalii. Seria de conferințe e fixată pentru ianuarie – aprilie 1960.

La prânz, invitatul lui Barbu Niculescu la St. Moritz Hotel. Îmi spune că s-a făcut cetățean american, căci altfel ar pierde cca 120 000 dolari. Continuă însă să-l susțină pe Mișu [Fărcășanu] și condamnă participarea mea la Strasbourg în delegația ANEC-ului. Se îngrijește tare de sănătate, pare puțin cam ipohondru chiar. L-am găsit însă mult mai „piano" decât în anii trecuți. „Las' că le arăt eu, f...-le mama lor" a dispărut din vocabularul lui actual. Poate simte că nu mai are același drept de a vorbi, acum, că s-a făcut american.

Pe la 6 seara ajung la Comitet. Popa-Bianu-Bunescu-Vardala. Nimic interesant. Admiră cu toții colecția mea de tăieturi de ziare asupra expoziției „Marea Sfidare" (The Great Challenge).

La cină cu Popa și Bianu. Stăm până târziu. Vorbim de toate, mai ales de nevoia noastră de a activa pe teren de partid. Doctrina, istoria partidului, problemele concrete ale țării și neamului românesc. Le vorbesc de Silviu Crăciunaș și de inițiativa acestuia de a face un cerc de studii, inițiativă pe care eu sunt gata să o susțin. Ei – Popa și Bianu – sunt de părere că ar fi mai bine să se facă o revistă, trimestrială, frumos tipărită[1]. Să impunem o ținută

[1] Deși ideea creării unei reviste a apărut în timpul discuțiilor menționate de Ion Rațiu în jurnal, fiind propunerea lui Augustin Popa și a lui Cornel Bianu, Silviu Crăciunaș a încercat să speculeze această informație astfel încât să fie pe placul Securității, transformând-o într-un proiect al spionajului englez. Într-unul din rapoartele sale, Crăciunaș le-a transmis acestora că, „în ceea ce privește revista de studii, [...] este vorba de o veche intenție a lui Iancu Rațiu de a publica la Londra o revistă sub egida Partidului Național Țărănesc, al cărui membru este; dorința lui este ca, prin această revistă, să-și consolideze situația în PNȚ și să strângă un grup cât mai important de români din Londra în jurul revistei. După explicațiunile lui, rezultă că tot Intelligence Service-ul se află și în spatele acestui proiect, ideea col. Brown fiind aceea de a-i asigura

demnă. E o idee veche a lui Popa. Am sugerat ca cercul de studii să fie în jurul acestei reviste. De acord. Rămâne să ne punem pe treabă de îndată ce ne putem consulta cu Veniamin și Romi Boilă.

Joi, 22 aprilie 1959

La plimbare prin New York să fac ceva cumpărături. Interesant cum orașul acesta îmi dă impresia unei îngrămădiri de biserici, dedicate harului. În definitiv, sky-scraperii aceștia nu sunt decât masive turnuri, unele chiar cu clopotnițe ca la noi, de biserică. În America însă totul trebuie să urmărească realizarea unui câștig, de unde transformarea acestor „biserici" în furnicare de oameni ce urmăresc scopuri utilitare. Frumusețea conturului Manhatanului rămâne și înălțarea acestor turnuri utilitare spre cer prezintă un prinos cerului. Newyorkezii, ca și restul Americii, sunt foarte religioși, de o religiozitate mai mult sentimentală decât profundă, ceea ce nu contrazice deloc îmbinarea acesteia cu urmărirea banului.

Pașii m-au dus, în căutarea unui oficiu poștal, dincolo de 8th. Av. spre apus. Parte săracă și murdară. Totul însă în prăvălii pare extrem de ieftin. O pereche de chiloți, de care avusesem nevoie acum vreo câteva zile, m-a costat 4 dolari. Aici văd aceiași chiloți, frumos împachetați în celofan, 3 perechi pentru un dolar. Cum nu-mi venea să cred, m-am dus înăuntru și i-am cumpărat. Acasă sosit, am verificat și confirmat că nu m-am înșelat. Explicația e simplă. Libertatea comercială este, aici, în America, totală. Poți să deschizi magazinul când vrei și cât vrei. Poți să vinzi lucrurile pe care le oferi la orice preț socotești tu. Nu există absolut nicio restricție.

Economia Americii se bazează pe consum. Pentru a-l încuraja s-a ajuns la o stare în care risipa este o virtute. Întreg eșafodajul economic al țării este bazat pe o rețea extrem de încâlcită

---

lui Iancu Rațiu și pregăti din timp, cu ani de zile înainte, platforma necesară pentru a juca un mare rol politic în viitor în România, după așa-zisa eliberare" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol . 42, f. 35).

de credite. Ai casă, maşină, aparat de televiziune, frigider etc. de îndată ce ai un post – şi aproape orice astfel de post îţi dă o remuneraţie suficientă să-ţi poţi cumpăra totul de la început. Însă, în realitate, nimic nu este al tău, pentru că ai cumpărat pe credit şi restitui în rate. Aceste credite însă, stimulează consumul, deci au un efect salutar asupra economiei americane, care, fără ele, s-ar prăbuşi. Ca să exemplificăm numai prin cazul automobilelor. Sunt atât de multe că, dacă s-ar da – la un moment dat – un ordin ca la ora cutare şi cutare toată America să se urce în maşină, n-ar fi nicio greutate – ar mai rămâne şi loc liber, deşi toată America, bărbaţi, femei, copii cu câinii şi pisicile lor ar fi pe roate! În momentul în care cererea pentru maşini ar scădea simţitor (dacă s-ar opri creditele) s-ar produce o criză de proporţii uriaşe. Pentru a stimula această cerere se încurajează risipa. Cei bogaţi trebuie să aibă tot timpul nu numai o maşină bună, ci e absolut necesar să aibă ultimul model. Altfel, pierd în prestigiu. În consecinţă, o maşină veche de un an, deşi nu s-a mişcat din garaj şi e absolut nou nouţă, se vinde drept maşină uzată la două-treimi din preţul normal.

Cu Bolek Wierzbiański, Bernard Yarrow, Ed McHale şi Pancev, la masa dată de Overseas Press Club tânărului prim-ministru cubanez Fidel Castro. B. Yarrow a arătat mult interes pentru expoziţia noastră de caricaturi. E un tip cu ochi inteligenţi, cam plictisiţi, faţă cărnoasă, nas mare: tip foarte distinctiv de evreu din Europa Răsăriteană; e, în realitate, din Rusia. Vorbeşte cu accent străin destul de pronunţat. De înălţime mijlocie, tinde să reprezinte tipul digestiv; dacă nu s-ar controla cu grijă, ar deveni de formă cubică. Ed McHale e tipul atletic. De înălţimea mea, cu umeri largi, însă şi cu o burtă în creştere! Păcat, că e băiat simpatic şi frumos, altfel. Pancev, bulgar, cu o faţă continuu încruntată. Foarte negricios, slab şi scund. Pare inteligent.

Sosiţi la hotelul Astor am fost întâmpinaţi de o mare mulţime de oameni şi de poliţişti. Tocmai astăzi a apărut, cu titluri de o şchioapă, ştirea că şapte complotişti urmăresc să-l asasineze pe Fidel Castro. De aceea, fără îndoială, mulţimea sergenţilor din

stradă, bine înarmați. În sala de mâncare n-am văzut niciodată o asemenea mulțime. Cca 1 500 de corespondenți de ziare, comentatori la radio etc. erau prezenți. Președintele a și anunțat, de altfel, că e cea mai mare conferință de presă din istoria clubului.

Multă lume a fost prezentată audienței. Apoi a vorbit Castro. Emotiv, cam confuz, totuși a reușit să-și proiecteze sinceritatea. Bărbat bine făcut, cel puțin 184 cm, cu barbă mare și uniformă militară simplă de luptător, a câștigat ușor marea majoritate a audienței. I-a atacat pe Trujillo și pe toți dictatorii din emisfera apuseană.

La Comitetul Național Român, Popa și Bianu. Nimic interesant. Mi-am adus aminte doar de caracterizarea lui Popa de către americanul McHale: *„That «great» unfrocked bishop"*[1]. Ambii prezintă un tablou patetic de impotență. În fine, la ANEC mă primește Butariu și-mi arată birourile. Sunt foarte bine instalați pe două etaje, în partea cea mai elegantă a orașului (57 St.W.).

Sunt prezentat lui Kövago, fostul primar al Budapestei, lui Vajda, tot ungur, șeful serviciului de presă, Cota, albanez, secretar general-adjunct (ajutorul lui Coste) și altora. Vorbesc și cu Willis Massens. Mă felicită pentru expoziție și-mi mulțumesc pentru caricatura ce le-am permis să o plaseze pe clădirea ANEC-ului în fața Națiunilor Unite.

Cina cu grecul din România, Moussou. Vorbim multe și mărunte. Moussou este un „român" bun în toată puterea cuvântului. Are un mic accent străin grec, aș putea spune perfect. Simte românește. Este un om de suflet care face sacrificii pentru români și cauza românească. Ziarul lui are o circulație de 3 000 de exemplare (*Vocea Libertății*[2] de la Atena) și aproape că își acoperă

[1] „Acest «mare» episcop caterisit" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] *Vocea libertății*, publicație a românilor refugiați în Grecia, care a apărut în perioada 1954–1968 sub îngrijirea lui Vasile Moussou și D.G. Petropuliadi. Colecția completă a publicației și arhiva Legației României de la Atena din perioada 1941–1947 au fost donate arhivei MAE de la București de Constantin și Scarlat Arion, fiii diplomatului Radu Scarlat Arion, în 1991 (Florin Manolescu, *op. cit.*, pp. 740–741).

cheltuielile. I-am vorbit în special de nevoia de a pregăti elemente mai tinere pentru a continua lupta națională.

I-am spus că eu sunt membru al Partidului Național Țărănesc și că înțeleg să fiu disciplinat. Sunt prieten cu cei din Ligă și țin mult la Fărcășanu, ale cărui calități indiscutabile le apreciez. Nu doresc însă să fac parte din gruparea lui pentru că partidul meu susține Comitetul Național Român. Eu îmi rețin dreptul de a nu susține acest Comitet decât numai în cazuri izolate, când fac o treabă bună, cum aș susține și susțin orice altă organizație românească, oricât de neînsemnată ar fi ea, dacă este vorba de o acțiune benefică poporului român.

Îmi spune că, la New York, Iovanovici este un om serios și capabil. El scoate *Buletinul Militar*. Moussou critică foarte aspru pe cei din Comitet (deși în cuvinte alese și domoale) pentru inactivitatea lor. Dna Vișoianu, de exemplu, n-ar trebui să ia locul la *Vocea Americii* unui alt român care are nevoie de acei bani. Dacă se consideră indispensabilă, atunci să lucreze pe nimic. El, Moussou, a ajutat pe mulți români printre care și pe Ion Nicola. Pe acesta îl găsește un exaltat, aproape fanatic, nu fără talent, dar cu idei fantastice. Se vede, de pildă, liberatorul României de mâine (să-i dea Dumnezeu noroc!). Îi povestesc pățania mea cu traducerea cărții lui Nicola și Moussou îmi spune să nu mă surprindă prea mult, pentru că Nicola este foarte nestabil și la bază încă neserios. Are destulă stofă bună așa că nu e exclus ca după un număr de ani să devină un element bun constructiv. Îmi vorbește de episcopul Trifa care, se pare, este un om excepțional, cu mult talent, știe multă carte, înțelege arta mânuirii oamenilor și duce o viață de sfânt. Moussou îl susține pe Gâldău și este pentru închegarea tuturor bisericilor ortodoxe din America sub un singur cap. Astfel, ar deveni o putere reală în Statele Unite.

Vineri, 24 aprilie 1959

La 10.30 dimineața la Comitetul Europa Liberă cu Bolek Wierzbiański. Îl vedem, mai întâi de toate, pe Kirk, asistat de Skacel.

Discutăm cartea *The Great Challenge*. Skacel e împotriva includerii ei în ceea ce numesc ei „Mailing Program"-ul lor, pentru că conţine multe caricaturi despre Nasser etc. care sunt depăşite de evenimente şi, apoi, are unele caricaturi destul de antiamericane. Eu n-am insistat asupra acestui punct, dar am arătat că nu sunt de acord cu ei.

Kirk însă este gata să meargă înainte cu publicarea mai multor ediţii ale cărţii, triată şi cu noi caricaturi adăugate celor pe care le avem deja, pentru a fi distribuite în sud-estul Indiei şi în lumea arabă. Bolek are şi el legăturile lui, aşa că îi revine lui să scrie imediat tuturora pentru a obţine câteva edituri gata să prezinte cartea *The Great Challenge* în ţara sau regiunea lor. Bolek, de altfel, se va întâlni cu aceşti oameni sau cu mulţi dintre ei cu ocazia Congresului de la Berlin al Institutului Mondial al Presei, care va avea loc la sfârşitul lunii mai anul acesta.

Dacă Bolek nu poate obţine sprijinul necesar, atunci FEC va finanţa cele câteva edituri subservite lor cu care lucrează în această parte a lumii. Această soluţie nu este foarte bună pentru simplul motiv că aceste edituri sunt deja cunoscute drept profund anticomuniste, ceea ce retrage din valoarea cărţii şi din şansele ei de distribuire, de pildă, în India.

Le-am cerut să ne facă o plată pentru utilizarea caricaturilor. Kirk a afirmat că el este dispus să propună ajutorarea edituri-lor asiatice cu o oarecare sumă dar pentru a face o plată nouă (FIJL – Londra) această chestiune trebuie decisă mai sus.

Cu McHale şi Wierzbiański la Yarrow. Îi arăt colecţia noastră de tăieturi din ziare. Citeşte tot articolul din *Manchester Guardian* şi în întregime atacul din *Krokodil* semnat de A. Zaslavski. Rămâne încântat. Ne felicită şi, odată entuziasmat, nu se mai opreşte *„This is the best operation, of this kind, I've seen*[1]*"*. Îi spunem că vrem să o exploatăm până la limită, dar că avem nevoie

[1] „Este cea mai bună operaţiune de acest fel pe care am văzut-o" (în lb. engl.) (n. red.).

de ajutorul lui la FEC. Propunem scoaterea de versiuni fotografice a expoziţiei, care să fie trimise, apoi, simultan în Asia, Orientul Mijlociu, Africa şi America Latină. McHale ne susţine. Yarrow aprobă, pentru anul bugetar nou care începe la 1 iulie 1959. Bolek vrea să facă 7 copii, din care să-mi trimită mie două şi celelalte să le trimită el de aici organizatorilor. Se va căuta ca în fiecare caz expoziţia să aibă loc simultan cu publicarea cărţii. La despărţire, Yarrow vine din nou la mine şi-mi repetă cât de încântat este de succesul ce am repurtat.

Bolek şi cu mine mergem apoi la McHale. Acesta îmi pare puţin cam prea „guraliv". Îmi spune, de exemplu, crezând că îmi face plăcere că lupta se dă în lumea „nedeclarată" (*uncommitted nations*) – ceea ce aprob –, dar că ar fi mai bine dacă REL şi-ar îndrepta emisiunile spre Apus. E o pierdere de timp spre Europa Răsăriteană!? Îmi face, de asemenea, complimente extravagante în comparaţie şi în detrimentul Comitetului Naţional: „Vişoianu e un om simpatic, dar el poate să trăiască 2 000 de ani şi tot nu va reuşi să obţină publicitatea pe care eu am obţinut-o cu *The Great Challenge*." Îmi spune, apoi, că lupta lui la FEC este să se potenţeze activitatea org. int., ca IFEJ în detrimentul Comitetelor naţionale. Cu banii pe care i-am cheltuit pentru Comitetul Naţional Român ar putea să cumpere un steag naţional român atât de lung încât să înconjoare toată România: „Şi care sunt rezultatele pozitive?" Bineînţeles, n-am intrat într-o astfel de discuţie. Eu am aceeşi părere despre Comitetul Naţional Român, dar n-am vrut să spun nici măcar un cuvânt împotriva lor.

Am discutat apoi chestiunea biroului FIJL la Londra. Îmi vor aloca £100 de lire pe lună pentru această activitate. Voi angaja o secretară şi voi strânge rândurile acolo. McHale mi-a promis, de asemenea, că va aloca o sumă pentru a acoperi pierderile suferite de mine cu această expoziţie. Rămaşi cu Bolek am recapitulat totul şi ne-am înţeles să rămânem în contact şi să ne informăm reciproc trimiţându-ne unul altuia copiile tuturor scrisorilor noastre.

De acolo, la Comitetul Național Român. Vișoianu, Popa, Bianu și Zissu la taifas. Stau doar câteva momente cu ei și plec la masă cu Vardala[1]. Vardala nu s-a schimbat aproape deloc. E civilizat, simpatic, serios. Nici măcar nu este încărunțit. Vorbim de toate, dar nimic interesant, sau nou. Îmi spune doar că Vișoianu se gândește serios la întinerirea Comitetului Național Român. Când? Nu știe, dar Vișoianu nu-și schimbă părerile de la o zi la alta. Îi transmit cerea lui Cornea de a i se trimite adresa pentru ziarul lui, *Glia*.

La orele 2.30, mă duc la „Council on Foreign Relations" (Castro a fost acolo ieri după-masă. Se vede că eu îl urmăresc peste tot!). Dra Mary Stevens, secretara lui Hamilton Fish-Armstrong, mă primește și când îi spun că doresc să scriu un articol despre „disengagement" mă duce îndată la dl Melvin Conant. Acesta este sub-editorul revistei de renume mondial *Foreign Affairs*. Discutăm problema, îi spun că eu sunt contra degajării (destinderii), însă cred că ar fi bine să se respingă această idee pe baze logice și sănătoase, cu argumente acceptabile intelectualilor europeni. [Dean] Acheson și cei din Washington resping ideea „de plano", fără însă a convinge. Este foarte important să se respingă această idee periculoasă într-un mod inteligent. A arătat mult interes. Mi-a spus că va citi cartea mea și-mi va scrie apoi la Londra. Când i-am pomenit că voi face un tur de conferințe în lungul și latul Americii pentru Foreign Policy Association, mi-a spus că ar dori să trimită invitații și organizațiilor lor. Au 29 de filiale. Va vorbi el direct cu miss Pratt și se va înțelege cu ea.

Sâmbătă, 25 aprilie 1959

Dimineața târguiesc și mă plimb prin această urbe cosmopolită. Atmosferă unică, îmi închipui, în lumea întreagă. Trepidație,

[1] Ion Constantin Vardala (1907–1985), diplomat. A fost secretar de legație la Londra în perioada 1938–1940. În 1947 s-a stabilit în Franța, iar în 1956 a emigrat în SUA.

acțiune, mișcare. Mie însă îmi lipsește omul; căci în vâltoarea aceasta, în goana după dolar și reușită, omul se pierde, dacă nu dispare. Este o negare a elementului imanent, supranatural, al ființei umane. Totuși, materialismul conștient, controlat, al New York-ului – așa de îngrădit de legile scrise sau nescrise ale democrației americane, care asigură respectul apanajelor exterioare ale individului – nu-mi displace. Stimularea continuă la acțiune mă chiar fascinează. Și mă întreb dacă într-un viitor îndepărtat acest dinamism american nu și-ar putea regăsi rădăcinile firești în profundul misterios al sufletului omenesc!?

Teatrele din Broadway și strada cinematografelor – 42nd Street – atât ziua, dar mai ales seara, cu revărsarea fantastică de lumini, redau o scenă feerică din basmele copilăriei. Dar ce să mai descriu, aceste lucruri sunt arhicunoscute. Viața de-aici îmbină basmul cu materia, reușind oarecum să evite efectuarea acestei simbioze în singurul crucibil[1] posibil care este viața internă a individului, în singurătatea eu-lui nealterat. Altfel – dacă e numai în exterior – devine o parodie.

Drul Costel Teodoru vine să mă ia de la Park-Sheraton Hotel. Acasă la ei mă izbesc din plin de problema tuturor emigranților: copiii lor abia dacă mai știu românește și nu mai vor să știe nimic de Europa, în general. America îi satisface întru totul. Teodoru însă crede că acest proces și-ar putea schimba din nou direcția. E clar, însă, că schimbările de mediu au afectat foarte profund viața acestor copii, al căror deziderat primordial acum este stabilitatea, siguranța zilei de mâine. Teodoru a devenit [cetățean] american. Lucrează într-un domeniu de cercetări medicale. Îmi povestește în mare amănunt necazurile pe care și le-a creat părintele Gâldău aici și, implicit, dezbinările incredibile din comunitatea românească a parohiei. Voia să știe ce cred eu de Gâldău. L-am asigurat că-l cred pe Gâldău foarte bun român și complet cinstit în intenții.

[1] Din „crucible" (în lb. engl.) – creuzet (n. red.).

Greșeli sunt sigur că face, dar nu din răutate și nu pentru că își dorește pentru sine o viață personală de lux și lăfăire. Eu am regretat întotdeauna că el se amestecă în afaceri, pentru că nici nu se pricepe și își pierde banii, și nici nu e o activitate potrivită pentru un preot. Adevărul însă este că Gâldău se angajează în asemenea activități în scopul de a face bani pe care să-i poată, apoi, utiliza tot pentru binele cauzei naționale.

Mircea Giurgiu mă ia de la Teodoru. Cina la el acasă. E bine instalat, cam la periferie, în Bronx, dar casa lui e bine amenajată și se vede că are oarecare opulență. E medic și îi merge bine. El e vărul lui Răchișanu, un alt bun doctor român în prezent aici, în America. Căsătorit cu una din cele trei fete Bădescu (Coca), are și el trei fetițe drăguțe. Giurgiu, deși nu e prieten intim, fusese cu mine la internatul liceului „Gheorghe Barițiu" la Cluj. În definitiv, el e omul care mă cunoaște, aici în exil, din copilărie. Se pare că aveam reputația de studios și „filosof", întotdeauna citind în Sala de Silențiu la masa mea verde. Într-adevăr, mi-am adus aminte că masa era de culoare verde, un fel de mușama de ulei. La cină era și dna Bădescu, soacra, cât și Buba, sora lui Mimi Giurgiu. Buba și ea e foarte bine situată. Are casă etc. E un fel de desenatoare de rochii pentru una din marile firme americane. După cină, Mircea (Mimi), Coca Giurgiu și cu mine, mergem la restaurantul unguresc Csardas, unde suntem primiți de tonurile familiare ale „Ciocârliei". Au mai cântat muzică românească și după aceea și ne-am cam supărat că se laudă cu muzica noastră, dar de atacat pe toate cărările continuă să o facă.

Duminică, 26 aprilie 1959

La Biserica Românească Ortodoxă din 50 West 89 Street. Arhiplină. Gâldău rostește o scurtă predică, apoi salută pe câțiva dintre enoriașii prezenți, printre care mă singularizează și pe mine, felicitându-mă pentru succesul repurtat în special la Washington.

Cunosc multă lume. Vorbesc cu dna Mișu Răutu, Bossi, și o serie întreagă de români americani. Se dă o masă pentru a marca

Duminica Floriilor. Numai peşte, dar ciorba e excelentă. După masă au comitet pentru a pregăti celebrarea a 50 de ani de existenţă a asociaţiei „Avram Iancu". Sunt invitat să scriu vreo câteva cuvinte despre Avram Iancu şi importanţa lui. Accept şi o fac imediat. Sunt mulţumiţi. Mă invită să le trimit şi un mesaj. Fac şi acest lucru. Macedoneanul Perdichi recită pe de rost din traducerile lui în aromână. E vorba de „Luceafărul" lui Eminescu. Efectul e foarte frumos.

Comandorul Petru Mircea[1] (aviator) încearcă să mă descoasă despre Silviu Crăciunaş. Îmi spune că el a fost acela care l-a condus pe Silviu la gară când acesta s-a reîntors în ţară. Moscopol tună şi fulgeră împotriva lui Ghiţă Ionescu care nu vrea să lucreze cu el. El e gata să producă dovezile necesare că Ghiţă a fost membru într-o celulă comunistă. Un tovarăş al lui, care s-a dezbărat de comunism în timpul războiului civil spaniol, se găseşte acum în Canada şi este gata să depună mărturie foarte incriminatorie pentru Ghiţă. N-am făcut niciun comentariu. Părintele Gâldău mă conduce în maşina lui la aeroportul Idlewild. Îi atrag atenţia asupra criticilor ce i se aduc şi-l sfătuiesc să fie mai domol şi mai înţelept. Îi spun mai ales să se lase de afaceri. Altfel, îi aprob întru toate planurile lui de a zidi o *mică* biserică ortodoxă în stil pur românesc care să rămână ca un juvaer aici, în mijlocul New York-ului.

Luni, 27 aprilie 1959

Abia sosit la Londra, după o noapte minunată în care am admirat răsăritul soarelui la o înălţime de 10 000 metri, dar nedormit, mă întâlnesc la mine la birou cu Silviu Crăciunaş şi Peter Woodard. Peter pleacă mâine în România şi-i dăm o mică misiune de a contacta, fără să fie urmărit, pe nişte prieteni de-ai lui Silviu. Toţi sunt la Bucureşti aşa că n-ar trebui să aibă nicio dificultate. E vorba de dr. Ion Panaitescu, dr. Petrică Gane, Iancu

[1] Mircea Petru/Pătru, iniţial Petrescu (1909–1987), căpitan comandor, fugit din ţară în 1948. A activat în cadrul Centrului Informativ de la Paris.

Cojocaru și ing. Șerban Vasiliu. Plănuim totul, până în cele mai mici amănunte[1]. Îi cerem să transmită un mesaj foarte simplu:

[1] Amănuntele plănuite au ajuns la cunoștința Securității cu aproape o lună înainte, rezidența DIE de la Londra transmițând într-o telegramă la București primele informații în acest sens la 1 aprilie 1959. De această dată, sursa deconspirării a fost Viorel Tilea, evident, fără să știe acest lucru. Plecarea lui Peter Woodard la București a fost organizată la inițiativa acestuia, după o discuție pe care a avut-o cu Ion Rațiu, probabil în decembrie 1958. Woodard a solicitat viza încă din luna ianuarie, sperând să ajungă în România în timpul sărbătorilor de Paște. Tot în ianuarie, Woodard i-a scris lui Tilea informându-l că „am văzut pe Iancu și plănuiesc să fac o vizită în România în viitorul apropiat. [...] Când voi pleca, voi trece bineînțeles pe la Londra așa că dacă pot face ceva pentru tine acolo nu ezita să mi-o ceri". Tilea a apelat la Crăciunaș, asta dacă Ion Rațiu nu o făcuse deja, pentru a veni cu sugestii privind realizarea unor contacte pe perioada acestei vizite, schimbul de idei dintre aceștia făcându-se prin intermediul scrisorilor. Securitatea a intrat pe fir câteva luni mai târziu, după ce un agent al său, *Corvin*, a sustras mai multe materiale din casa lui Tilea care au fost transmise ofițerilor DIE, inclusiv scrisorile dintre Tilea, Woodard și Crăciunaș. Documentele au fost fotografiate în timpul nopții de rezidentul DIE, iar *Corvin* le-a reintrodus în casa lui Tilea a doua zi dimineața: „*Corvin* a sustras din nou materiale (160 de poze). Materialul va fi înaintat centralei cu curieri. El a sustras documente originale din cursul anului 1959, interesante din punct de vedere informativ-operativ. Din material reiese organizarea unei acțiuni ce urmează a fi efectuată în țară. Tilea și Crăciunaș au o legătură în țară cu numele Gelu care răspunde la birou la telefonul nr. 436605. Acesta urmează să fie contactat în țară de către englezul Alfred Nathaniel Peter Woodard, prieten vechi al lui Tilea și fost diplomat englez în țară înainte de război. Englezul știe puțin românește. Urmează să vină în țară în vizită în cursul lunii aprilie. Acesta va aduce pentru Gelu o scrisoare din partea lui Tilea și Crăciunaș prin care i se vor trasa sarcini. În scrisoare va fi și următoarea indicație «să trateze persoana care îl va contacta (englezul) cu cea mai mare atenție și să se supună în totul instrucțiunilor acestuia, ca în cea mai perfectă colaborare să se poată realiza acțiunea care se preconizează» (extras din documente). [...] Rezidența este de părere să i se acorde viza în grup cu alții pentru a se putea depista în țară acțiunile acestora și acoperirile agentului nostru" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 1, ff.. 328-329). Nu cunoaștem dacă Woodard a primit sau nu viza și, în consecință, dacă a vizitat România. Crăciunaș nu a știut că Securitatea aflase din timp despre posibila vizită a lui Woodard în

1. Să-şi conserve toate forţele pentru că nu se poate aştepta la un deznodământ favorabil nouă, românilor, în viitorul apropiat. Războiul liberator devine tot mai îndepărtat. **2.** Să se prezinte drept prof. Adams, sau Adam, pe româneşte, care va servi drept lozincă în viitor pentru operaţiunile pe care le contemplăm. **3.** Să ne dea ei, cei din România, indicaţii în ce le-am putea fi de folos. Pachete etc.

Joi, 30 aprilie 1959

Ziarele sunt pline de vizita mareşalului Montgomery la Moscova. Păcat că dau atâta publicitate acestui copil bătrân. Nu face decât să creeze confuzie.

Luni, 11 mai 1959

Banchet mare pentru a celebra zece ani de la înfiinţarea NATO-ului. *Daily Telegraph* se referă la *„one of the most glittering occasions since the war"*[1]. Ne-au primit lordul şi Lady Bessborough. Toţi ambasadorii puterilor atlantice sunt prezenţi, plus cei ai SEATO-ului[2]. Cuvântările foarte proaste, cu excepţia cuvântării prinţului Filip. Inteligent construită, livrată perfect. Bessborough, Luns, ministrul de Externe olandez, Duncan Sandys, ministrul britanic al Apărării, şi generalul Norstad, toţi extrem de anoşti.

România. Evident, şi el a informat Securitatea însă a făcut-o cu întârziere şi în felul lui aparte, într-un raport din iunie 1959. În raport, referirile lui Crăciunaş pe această temă îmbină adevărul cu ficţiunea: Peter Woodard este botezat *maiorul Peter Brand*, ofiţer de informaţii, iar descrierea vizitei ce se preconiza este făcută în aşa fel încât Securitatea să aibă impresia că el, Silviu Crăciunaş, a fost angrenat într-o spectaculoasă operaţiune a MI6 de creare a unei reţele de agenţi în România (*Ibidem*, dosar 638, vol. 42, ff. 24–28).

[1] „Una dintre cele mai strălucitoare ocazii, de la război încoace" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Southeast Asia Treaty Organization (SEATO), organizaţie regională de apărare care a funcţionat între 1955–1977.

Marți, 12 mai 1959

Masa cu comandorul Balaban[1]. E pictor talentat. Ne va face iconostasul la Capela bisericii. Face și pe dascălul preotului Pall, deși el e ortodox. Mi-a povestit cum opt aviatori au scăpat cu avionul din România în 1955 și ce bine au fost tratați de turci. Deși au fost ținuți în lagăr timp de 8 luni, primeau solda rangului lor fără nicio deducție.

Luni, 25 mai 1959

George Serdici e aici de vineri. Iau masa cu el. Îmi vorbește din nou despre tema lui favorită: compoziția și impotența Comitetului Național Român. Revine cu declarațiile lui, puțin jenante, dar foarte măgulitoare și apreciative, că eu sunt singurul om capabil și curat patriot în exil!? În fine, mă bucur să-l pot conta printre prietenii mei.

Luni, 1 iunie 1959

Cina la Gaby Bentinck. Vreo 16 persoane. Ali Khan povestește, după ce se retrag doamnele, o istorioară foarte amuzantă. Lon Douglas, pe vremea când era ambasadorul Americii la Londra, mergea de la pescuit. După cum se știe, a avut săracul un

[1] Iulian Balaban (1909–1983), comandor de aviație. În 1946 a fost dat afară din aviația militară și a reușit să obțină postul de comandant al aeroportului Oradea, apoi a fost mutat la aeroportul din Cluj, timp în care a fost monitorizat pentru că a fost considerat „reacționar". A fugit din România la Istanbul în 1947, împreună cu alți prieteni, la bordul unui avion civil de pe aeroportul Băneasa. În 1951 s-a stabilit în Anglia, unde a lucrat ca desenator tehnic și cartograf la Automobile Association. Securitatea considera că, în realitate, Balaban era agent al MI5, iar funcția de desenator tehnic era doar legenda sa. Într-o notă informativă a unui agent DIE de la Londra, trimisă la București la 11 mai 1964, se menționează că Balaban i-ar fi mărturisit acestuia că „a lucrat cu numele conspirativ *Habet* cu organele englezești ale serviciului de informații MI5". A fost prieten și secretar al generalului Constantin Petre Lazăr, adjutant al regelui Mihai I (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 6, f. 170).

accident care s-a terminat cu pierderea unui ochi. Ceea ce nu se ştie însă este că, la un moment dat, şi vederea celuilalt ochi fusese ameninţată. Marele specialist oculist Duke Elder însă l-a salvat şi vindecat complet.

Natural, Douglas, om extrem de bogat, i-a spus lui Duke Elder să indice orice onorariu. Duke Elder însă e şi el om extrem de bogat, a refuzat orice onorariu, în ciuda insistenţelor. Această convorbire a avut loc în cabinetul lui Duke Elder. Douglas a observat că mai multe tablouri de pe pereţi erau pictate de maeştri contemporani. Acest fapt i-a dat o idee şi n-a mai insistat să plătească un onorar.

Întors în America, a povestit toată întâmplarea pictorului semiabstract şi fantastic Dali, cerându-i să producă un tablou pentru Duke Elder care să aibă un element personal, simbolic. Dali a fost de acord şi câteva luni mai târziu tabloul a sosit la Londra cu menţiunea de a fi despachetat de Duke Elder personal. Intrigat, Duke Elder se conformează şi desface el pachetul pentru a releva un tablou mare reprezentând un ochi enorm, care acoperea toată pânza. În centrul pupilei se putea distinge foarte bine portretul capului faimosului oculist. Duke Elder a rămas mut. A examinat tabloul timp îndelungat. În fine, a zis, pe un ton domol şi satisfăcut: „Har Domnului că nu sunt ginecolog de meserie!"

Ali a jucat bridge toată seara. Noi am vorbit până pe la miezul nopţii, apoi Betina şi cu mine am jucat gin-rummy.

Joi, 4 iunie 1959

Wendy Muston[1] vine să mă vadă şi-mi cere ajutorul pentru soţul ei, Noica. Acesta s-ar găsi la închisoare în ţară şi ea se întreabă dacă o intervenţie parlamentară britanică n-ar putea să-i

[1] Wendy Muston, de origine engleză, s-a căsătorit în anul 1934 cu filosoful Constantin Noica şi a divorţat de acesta în 1948. Divorţul a fost realizat ca parte a planului de a părăsi ţara, ceea ce s-a şi întâmplat în anul 1955, când Wendy Muston şi cei doi copii, Alexandra şi Răzvan, au fugit din România. Constantin Noica a fost arestat trei ani mai târziu, în anul 1958,

fie de folos. Sunt de acord că nu poate să-i strice. Vorbesc cu Patrick Maitland la telefon, care sugerează să-l rog pe Henry Kerby. Fac acest lucru și Kerby e gata să o vadă pe dna Muston în incinta Camerei Comunelor. Să sperăm că se va putea face ceva, deși șansele nu sunt prea bune.

Sâmbătă, 6 iunie 1959

Ziua mea de naștere. Împlinesc 42 de ani. Curios, însă, mă simt teribil de tânăr! De-ar dura doar...

Sunt *best man* la cununia Doinei Trandabur. Alastair MacDonald „gives away the bride". Ceremonia are loc la Brompton Oratory. Lume multă și toată presa de seară! Toate ziarele, fără excepție, publică fotografia Doinei[1]. Recepția dată de Manuela, căci Viorel e în Spania. Fac cuvântarea obișnuită la asemenea ocazii și citesc telegrama de binecuvântare a căsătoriei de către Papa de la Roma, semnată de Cardinalul Tardini.

și a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică. Wendy Muston va lupta pentru eliberarea soțului ei, iar Ion Rațiu își va oferi sprijinul în acest sens.

[1] Referindu-se la Doina Trandabur, fosta dansatoare a ansamblului CFR Giulești, care a decis să nu se mai întoarcă în țară în timp ce se afla în turneu la Londra, Silviu Crăciunaș a raportat Securității și de această dată că *Intelligence Service* a jucat un rol în cadrul evenimentului: „Alastair și Marie Jeane Livezeanu MacDonald au fost nași la căsătoria Doinei Trandabur cu evreul francez Claude Laroque, celebrată la Londra la 6 iunie 1959, în casa lui V. Tilea. Cu această ocazie s-a făcut din nou publicitate în presă în jurul Doinei Trandabur pe tema că rămânerea ei în străinătate și desprinderea ei din echipa de dansuri folclorice s-a datorat exclusiv dragostei și intenției de a se căsători cu Claude Laroque. [...] Publicitatea a fost organizată tot de către Intelligence Service pentru a deruta Securitatea RPR și pentru a-i abate în altă direcție bănuielile, pentru a nu simți că prin Doina Trandabur primise o parte din informațiunile furnizate de către șeful acelei echipe de dansuri, atras să lucreze pentru Serviciul Englez de Informații" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 42, f. 36). Vezi o discuție între Ion Rațiu și un inspector al Scotland Yard referitoare la *cazul Trandabur* în însemnările din 15 mai 1958.

Sâmbătă, 20 iunie 1959

Poate e curios că simt astfel de satisfacţii însă faptul că am câştigat cupa campionatului clubului nostru de tenis (Holland Park LTC) mi-a făcut mare plăcere. În semifinală l-am bătut pe australianul dr. John West şi în finală pe polonezul J. Garlinski. Garlinski, pe care l-am dominat tot timpul (scorul: 6–2; 6–1) joacă mult mai slab decât John West (pe care l-am bătut 7–5; 6–2), dar a avut noroc să fie în cealaltă parte a tabloului.

Sâmbătă, 27 iunie 1959

Sosesc la Paris cu wagon-lit de la Geneva. Mă întâlnesc cu Romi Boilă, pe la 9.30 dimineaţa, la Café de la Paix. Discutăm: **1.** Revista proiectată de Silviu şi de mine şi aprobată de Bianu şi Gusti Popa. Îmi dă un plan amănunţit şi scris pe care l-a elaborat de comun acord cu Veniamin şi Cazaban. Ultimul urmează să fie responsabilul, la Paris, pentru adunarea materialului şi pentru chestiuni redacţionale. La Londra ar fi bine, spun ei, dacă l-am atrage pe Mihai Niculescu (sunt de acord). Rămâne acum ca eu să studiez totul, să găsesc banii necesari şi să-i dăm drumul. **2.** FIJL Paris-Bonn. Toţi sau aproape toţi jurnaliştii exilaţi din aceste două ţări sunt porniţi împotriva lui Wierzbiański. Vor să-l denunţe drept impostor şi să afirme că ei sunt Federaţia. Am sfătuit moderaţie, asigurându-l pe Romi că nu va fi aşa de uşor să-l înlăture pe Wierzbiański în ochii americanilor. Aud de la Romi că Mircea Eliade e la Paris. Îi dau un telefon. Mare plăcere să-i vorbesc din nou.

Luni, 13 iulie 1959

Sunt ales membru al Comitetului Executiv al org. catolice Sword of the Spirit. Iau parte la prima şedinţă a Comitetului.

Duminică, 19 iulie 1959

Dna Călinescu şi cu Barbu stau cu mine toată ziua. Vorbim aproape fără întrerupere de la 3.30 p.m. până pe la orele 11.30 p.m.

Multe lucruri interesante și... totuși... dna Călinescu se va întoarce în România reperistă[1]!?

[1] Adela Călinescu, soția fostului prim-ministru Armand Călinescu și mama arhitectului Barbu Călinescu, a făcut mai multe solicitări autorităților pentru a primi pașaport. Prima dată a încercat în anul 1946 „însă i-a fost respinsă cererea întrucât se afla în bune-relații cu Elena Butculescu, cunoscută ca agentă a Intelligence Service-ului", se afirmă într-un raport al Securității. Propunerea de respingere a solicitării privind obținerea pașaportului a venit din partea SSI, serviciul secret afirmând că între Adela Călinescu și diplomații britanici sunt legături suspecte. Pe de altă parte, la Londra, fiul său a fost monitorizat în vederea recrutării, Securitatea fiind satisfăcută de faptul că acesta nu s-a lăsat atras în anturajul lui Viorel Tilea și al lui Ion Rațiu: „După război, Viorel Tilea, emigrant român în Anglia, a căutat să se folosească de numele lui Barbu Călinescu pentru organizarea de acțiuni potrivnice țării noastre însă Barbu Călinescu nu s-a lăsat antrenat, stând în general retras de toate acțiunile emigrației române din Anglia. De aceea, Barbu Călinescu este caracterizat de unele vârfuri ale emigrației române din Anglia ca un element ușuratic". În realitate, Barbu Călinescu era nemulțumit pentru că ducea o viață modestă, marcată de lipsuri financiare și de lipsa succeselor în carieră. Mama sa a reușit să-l viziteze în Anglia pentru că Securitatea a observat că niciunul dintre ei „nu are activitate dușmănoasă". Câțiva ani mai târziu, Barbu Călinescu a fost recrutat informator pentru că, îi mărturisea Călinescu ofițerului de Securitate recrutor, „român s-a născut și român va muri". Vizita Adelei Călinescu în Anglia în 1959 a durat aproximativ șase luni, între mai și octombrie, în această perioadă locuind în Cambridge. De asemenea, împreună cu fiul său a făcut o excursie în Franța timp de câteva săptămâni. Sâmbăta și duminica, Adela și Barbu obișnuiau să se deplaseze cu mașina la Londra pentru a socializa cu românii care locuiau în capitală. A fost primită cu rezerve, suspectată de unii români, în special de legionari, că „îndeplinește o misiune cu caracter informativ" din partea Securității. Adela nu a avut de îndeplinit nicio misiune de acest gen în Anglia, dar a fost hărțuită la întoarcerea acasă de către Securitate din cauza lui Silviu Crăciunaș, care în decembrie 1959 a informat DIE că serviciile de informații din Anglia intenționează să trimită în România „o echipă de spioni" cu „scopuri teroriste", iar Adela Călinescu ar fi fost de acord, în discuțiile avute cu aceștia la Londra, să le faciliteze adăpostul la două adrese secrete în București. Informația lui Crăciunaș, care a întâlnit-o pe Adela Călinescu o singură dată la Londra, a fost o invenție ridicolă care

Joi, 23 iulie 1959

Pierre Cardi de la consulatul francez este extrem de amabil şi mă primeşte când îi aduc pe dna Călinescu şi pe Barbu. Sărim o coadă enormă. Facem cerere de viză de intrare pentru dna Călinescu.

Luni, 10 august 1959

Masa cu Silviu şi Sanda Crăciunaş. Cartea lui Silviu va fi acum publicată. Vor pleca la ţară unde vor sta, gratis, într-o casă ce aparţine dnei Villiers. Liviu Venetu de Gatterburg stă la Londra abia câteva ore.

Joi, 24 septembrie 1959

Lapedatu îmi telefonează de la Bonn şi e foarte insistent să nu mă duc la Congresul Societăţii Academice Române a lui Bârlea. Prea mulţi legionari, susţinători ai prinţului Nicolae etc. I-am spus că acest lucru nu mă interesează. S-ar putea însă să nu-mi pot permite timpul ca să mă reped acolo. Interesant însă că Lapedatu se agită aşa de mult pe chestia participării mele. E clar că nu porneşte de la el. Între altele, mi-a spus: „Nu trebuie să le dai sprijin prin prestigiul dumitale. Toţi participanţii sunt catolici convertiţi, dacă sunt catolici. Dumneata ai fi singurul catolic adevărat"!? Parcă ar avea vreo importanţă. Mi-a cerut, apoi, mai multe exemplare din ediţia italiană a cărţii mele, ca să le distribuie.

---

nu merita a fi luată în serios, dar care a creat neliniște la București, iar Adela Călinescu a fost anchetată de mai multe ori. Mai mulți informatori, inclusiv Radu Lobey, nepotul ei și fostul șef de cabinet al lui Armand Călinescu, au fost trimiși periodic să confirme informația lui Crăciunaș, luându-se inclusiv măsura instalării microfoanelor în locuința sa. După mai bine de un an de investigații, Securitatea a constatat la 8 februarie 1961 că „nu s-au obținut date din care să rezulte că numita Călinescu Adela ar desfășura activitate în favoarea vreunui serviciu de spionaj străin" (ACNSAS, fond SIE, dosar 8917, vol. 1, f. 25, dosar 638, vol. 48, f. 293 și fond Informativ, dosar 549900, ff. 174, 314).

Am primit o scrisoare foarte frumoasă de la vicepreşedintele Statelor Unite, Richard Nixon. Acum, că mi-a scris pentru a doua oară (prima dată când mi-a trimis fotografia cu dedicaţie), pot să trag concluzia că întâlnirea noastră la Washington i-a făcut o impresie, cât de mică ar fi ea.

Luni, 28 septembrie 1959

Vorbesc cu Romi la telefon şi-i relatez conversaţia avută cu Lapedatu. Romi îmi spune că el n-are nimic contra activităţii lui Bârlea. Din anumite puncte de vedere, ceea ce face el este foarte util şi constructiv. Îi comunic şi lui Cornea mesajul din partea lui Lapedatu. Cornea mă sfătuieşte ca eu să nu mă duc; el, însă, va merge.

Sâmbătă, 21 noiembrie 1959

Manya Harari mi-l aduce pe Vladimir Slepian, fiu al unui diplomat sovietic. Fugit din Rusia acum un an. Îmi spune că în timpul revoluţiei ungare românii studenţi la Moscova au fost cei mai bravi în protestele ce s-au făcut împotriva brutalităţii cu care revoluţia a fost suprimată. Slepian vrea ca să-l ajut să-şi scoată logodnica din Rusia. I-am spus că sunt gata să fac tot posibilul, atâta timp cât ea poate să se instaleze şi să rămână la Chişinău fără ca să atragă atenţia cel puţin două săptămâni atunci când prietenii mei din România sunt gata să o scoată în Occident.

1960

Duminică, 30 aprilie 1960

Abia sosit din America (seara, 28 aprilie 1960)[1] am vrut să lămuresc toate chestiunile în legătură cu Silviu Crăciunaş. I-am invitat la cină şi am stat de vorbă (el, Sanda şi cu mine) până la orele 4 dimineaţa. Iată un rezumat foarte scurt al punctelor discutate:

I. Silviu încă tot nu este important. Dacă însă cartea lui va reuşi – şi are toate şansele – atunci va deveni om important. El trebuie să pună totul la punct în ce priveşte relaţiile cu Comitetul Naţional Român acum, *înainte* de apariţia cărţii. În carte el va arăta că acest Comitet nu l-a sprijinit. Dacă ţinem seama de perspectiva istorică, Silviu trebuie să se asigure că nu se va spune în viitor că el a scris despre Comitet aşa cum a scris pentru că a fost abandonat în ţară şi, apoi, după ieşirea lui din ţară, a fost total ignorat. El trebuie să le scrie acum, clar, şi să le ceară următoarele trei lucruri: **1.** Recunoaşterea lui formală (cu publicitate în ziarele „oficiale" româneşti în exil *La Nation Roumaine* şi *Romania*[2]) ca membru al Comitetului Executiv al Partidului Naţional Ţărănesc. **2.** Recunoaşterea serviciilor pe care le-a adus pentru cauza

[1] În perioada 1 ianuarie – 29 aprilie 1960 Ion Raţiu a făcut o călătorie în SUA şi Canada despre care a făcut doar câteva însemnări în ziua de 24 octombrie 1960.

[2] *Romania*, publicaţie a Comitetului Naţional Român, a apărut la New York în perioada 1956–1971.

națională și a meritelor lui, tot în mod formal, de către Comitetul Național Român în Exil. Din nou trebuie să i se dea toate onorurile cuvenite pentru marele sacrificiu făcut de el pentru lupta contra comunismului. **3.** Să ceară să i se plătească datoriile care rezultă din fuga lui în străinătate. La întrunirea pe care am avut-o la Paris în toamna anului 1956, când mi-am asumat eu răspunderea, Gusti Popa și Veniamin au acceptat să ramburseze acești bani *dacă Silviu va sosi aici în Apus în viață.* Trei ani au trecut și n-au făcut nimic. Trei ani au trecut și n-au făcut nimic în niciuna din aceste trei chestiuni vitale. El trebuie să le ceară acum formal să se treacă la acțiune și să le spună că este pentru *ultima dată* că o va mai face.

Sanda a fost complet împotriva acestui lucru: „De ce să se mai umilească?". Am insistat că nu este umilire, ci perspectivă istorică. El, Silviu, care va putea să acționeze singur, după publicarea cărții, trebuie să includă acest capitol al colaborării lui cu Comitetul, mai mult, al acțiunii întreprinse de el pentru Comitet, în așa fel încât să nu poată fi acuzat niciodată de felul în care a rupt legăturile. El trebuie să le dea o ultimă șansă ca să îndrepte lucrurile. Silviu cred că a fost convins. Sanda deloc. Să vedem ce va face.

II. Ambii sunt în mare elăție, pentru că acum cartea lui a fost deja dată la tipar. Collins este încântat și a vândut-o deja pentru publicare în America editurii Farrar, Straus, Cudahy. Atât doamnele Harari și Villiers, cât și Collins vorbesc de o publicitate enormă care ar lansa-o în stil mare. Numai în America se vor cheltui $15 000. E vorba de un film; cum să intre în legătură cu actorul Heston, care tocmai a primit un Oscar pentru performanța lui *Ben-Hur* etc. Totul este mare, mare, mare. Fără ca să fi știut absolut nimic de această chestiune, le-am spus că eu m-am întrebat în ultimul timp dacă n-ar fi mai bine ca nu eu, ci o mare personalitate britanică să scrie introducerea cărții. În tot cazul, eu sunt gata să mă retrag.

Comentariul acesta al meu, pur instinctiv la origine, a produs o oarecare consternare. Una după alta au ieșit din poșeta Sandei

scrisorile de la Harvill Press în care îmi arătau că toată această problemă a fost mult dezbătută în ultimul timp. Ei înşişi, Sanda şi cu Silviu, s-au gândit că ar fi mai bine ca nu eu, ci o personalitate de aici să scrie introducerea (eu sunt sigur că a fost ideea Sandei). Dar că dna Villiers, la cererea lui Billy Collins, a făcut această sugestie în mod formal. *Sanda şi cu Silviu au acceptat imediat fără ca să mă întrebe măcar.* Eu consider acest lucru drept foarte semnificativ. Ei nu trebuiau să cedeze fără a avea opinia mea *în nicio circumstanţă.* Eu şi nimeni altul am fost acela care a făcut această carte posibilă. Atitudinea lor cu această ocazie, însă, arată că mă vor utiliza, cum m-au utilizat până acum, dar, odată ce reuşita este asigurată, nu e sigur că se va putea conta pe ei. Lealitatea lui Silviu pentru România este indiscutabilă. Eu îl voi ajuta deci şi pe mai departe, ca şi până acum. În definitiv, cauza românească va câştiga din publicarea acestei cărţi.

Este criteriul final şi decisiv pentru mine. Faptul că s-ar putea ca în viitor să nu mă mai consulte, sau să facă anumite lucruri împotriva voinţei şi opiniei mele, este secundar (eu ştiu prea bine că Sanda va urmări întotdeauna, fără prea multe scrupule, ambiţiile ei personale de eminenţă politică şi situaţie socială). Explicaţia pe care a dat-o dna Villiers este cu totul neconvingătoare. „Din moment ce Silviu îmi aduce elogii în carte, spune ea, e mai bine ca eu să nu-i aduc elogii în introducere." În realitate, cartea lui Silviu a fost redusă, cu aprobarea mea, în aşa fel încât toată partea ideologică a fost extrasă din ea şi nu a mai rămas decât aventură, pur şi simplu. Înţelegerea între noi (Silviu şi mine, Manya şi mine) a fost ca eu să scriu o introducere în care să-l plasez pe Silviu într-o postură politică. Tocmai pentru că eram sigur că această introducere va pune aventura lui Silviu într-o perspectivă justă politică eu am insistat ca Silviu să accepte „epurarea" cărţii lui. Altfel n-aş fi făcut-o. Fără o introducere şi fără ca un român să o facă, statuia lui Silviu va fi micşorată şi nu mărită. Cât despre ideea ca această carte să fie dedicată lui R.A. Butler, ministrul de Interne care i-a dat lui Silviu dreptul de sejur permanent, nu sunt deloc

impresionat. Nu știu la ce servește?! În definitiv, Butler a făcut prea puțin.

III. Îi spun lui Silviu că am primit confirmarea din țară în ce privește trimiterea scrisorilor pentru Panaitescu. M-am referit la Daghi Mureșan, bineînțeles, fără însă a-i comunica numele[1].

[1] Silviu Crăciunaș a știut de existența relației dintre Ion Rațiu și prietenul său din țară, Ion Mureșan, încă din prima parte a anului 1959 și chiar de la Ion Rațiu: „cu ocazia unei întrevederi, Iancu Rațiu mi-a vorbit despre un mare succes al lui, realizând o importantă legătură cu un prieten din copilărie, Mureșan din Turda, devenit ministru sau ministru adjunct în guvernul din București. Mi-a arătat un dosar cu câteva scrisori primite de la Mureșan; contactul dintre ei s-a făcut și se face printr-un om de legătură din Berlin, prin mijlocirea căruia schimbă în fiecare lună cel puțin o scrisoare. Iancu Rațiu mi-a explicat că a reușit să-l convingă pe amicul său Mureșan să-i livreze informațiuni din toate domeniile în care are acces; în al doilea rând, a obținut să-i protejeze și să-i ajute familia și pe fratele lui din Timișoara. În schimb, Iancu Rațiu l-a asigurat că-l va proteja cu ajutorul englezilor de sancțiunile grave care l-ar aștepta după așa-zisa «eliberare a României»". Mureșan nu a fost niciodată membru al guvernului, ci un simplu inginer chimist, iar Ion Rațiu nu a știut că, în realitate, acesta era deja informatorul Securității, recrutat imediat după ce Rațiu a încercat să-l contacteze: „În anul 1957 s-a interesat de el printr-o scrisoare trimisă tatălui său din Turda fugarul Rațiu Iancu stabilit la Londra. Ca urmare, tatăl fugarului i-a răspuns acestuia dându-i anumite date despre existența lui Mureșan. Bazați pe interesul manifestat de fugar față de persoana lui Mureșan, la data de 21 ianuarie 1958 am trecut la recrutarea acestuia și folosirea lui în lucrarea Rațiu. Printr-o combinație, folosindu-ne de prezența în RPR a unor tehnicieni vest-germani cu care Mureșan lucra în mod direct s-a reușit punerea acestuia în legătură cu Rațiu din Londra. Lucrurile au evoluat de așa natură încât la un moment dat Rațiu i-a cerut printr-o scrisoare lui Mureșan să-l ajute în activitatea dușmănoasă împotriva RPR". Ion Rațiu a crezut că îl folosește pe Mureșan pentru a primi informații despre situația din România, scrisorile acestuia fiind trimise la Londra prin intermediul specialiștilor vest-germani cu care acesta lua contact în țară. De asemenea, Rațiu a avut atât de mare încredere în Ion Mureșan încât l-a utilizat drept canal de comunicare cu familia lui până la începutul anului 1961, când Mureșan a fost arestat pentru luare de mită. Aflăm aceasta în urma unei mărturisiri făcute de sora lui Ion Rațiu,

Rămânem înțeleși să punem toată operația de salvare în mișcare[1].

IV. Îi arăt scrisoarea pe care am primit-o de la Ochiu: „Cred că și dv. vă puteți da seama că e cu mult mai ușor pentru lumea liberă care dorește să ne sprijine și ajute să ne vadă pe toți uniți în jurul unui consiliu sub președinția dv., ca în felul acesta să vă bucurați de deplină libertate să vorbiți legal în numele națiunii noastre... Atât eu, cât și prietenii mei din Germania ce mă înconjoară apreciem valoarea personalității dv. ca una în măsură de a fi capabilă de o unire armonioasă ca să ne putem prezenta solidari și uniți în fața primejdiei comuniste... Fruntașii grupărilor din Paris mi-au răspuns mult satisfăcuți când le-am pomenit de dv. Dacă doriți, pot să vă trimit anumite scrisori ca să vă puteți convinge de ce simpatie vă bucurați...". Nici Silviu și nici Sanda nu prea au comentat asupra acestei scrisori. M-au sfătuit doar să nu mă angajez nicicum față de Ochiu.

Duminică, 1 mai 1960

La Manya Harari. Îi spun că totul e aranjat pentru salvarea logodnicei din Rusia, în sensul că prietenii mei sunt gata să o ajute. Rămâne acum să punem mașina în mișcare. Ea mă roagă să o fac. Iau manuscrisul lui Silviu Crăciunaș, versiunea finală.

Luni, 2 mai 1960

Termin de citit manuscrisul lui Silviu[2]. Sunt teribil de dezamăgit: **1.** Ca aventură, cartea e excelentă. Susține interesul fără

Maria, către un alt agent al Securității, care a consemnat că „Rațiu Maria a destăinuit agentului că prin Mureșan Ion tatăl său a primit scrisori, cărți și diferite obiecte" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 42, f. 32, dosar 771, vol. 2, f. 81 și fond Rețea, dosar 34955, ff. 3–4).

[1] *Operațiunea de salvare* la care face referire Ion Rațiu pare a fi cea despre care a făcut deja mențiuni în jurnal, pe 21 noiembrie 1959. Este vorba de scoaterea logodnicii lui Vladimir Slepian din Chișinău.

[2] În ceea ce privește cartea sa, *The Lost Footsteps*, Silviu Crăciunaș a fost nevoit să-și dovedească abilitatea atât în relația cu Ion Rațiu, care a inițiat și

întrerupere. **2.** Din punct de vedere politic e importantă doar pentru că e vorba de un român. Se arată în mod implicit că românii nu sunt pentru comunism. Dar acest lucru era deja știut. Contribuția, așadar, nu e prea mare. **3.** Toată conjunctura politică, eforturile de masă și atitudinea curajoasă a partidelor democrate românești nu sunt nicăieri exprimate. E doar Silviu Crăciunaș, „acest foarte brav, important, extraordinar" etc. român, care „ține piept comuniștilor". Drept să spun, nu mă așteptam la așa ceva. Dar ce să-i faci, slăbiciunea oamenilor e mare!

În fine, sunt bucuros că am reușit să obțin publicarea acestei cărți. E un succes național în ciuda dezamăgirilor mele. Regret n-am, deși cred că va fi foarte greu să lucrez cu Silviu în viitor.

---

promovat proiectul, cât și în relația cu Securitatea, de la care trebuia să obțină permisiunea de a publica o astfel de carte defăimătoare la adresa regimului din România. Astfel, Crăciunaș a transmis în repetate rânduri la București că proiectul este de fapt al *Intelligence Service*, deci este vorba de o operațiune a serviciilor secrete la care nu se poate opune. De altfel, nici nu ar fi fost util să o facă, mai spunea Crăciunaș, din moment ce publicarea ei i-ar fi deschis și mai multe oportunități din punct de vedere informativ pentru Securitate: „Cartea scrisă de Milton Waldman (consilier literar al editurii Collins) despre aventurile mele din anii 1950–1957, pe baza notelor luate de Mark Bonham Carter în primăvara anului 1958 la Viena, este gata pentru publicare; totuși editura Collins, la cererea col. Brown, a amânat publicarea ei pentru primăvara 1960 și nu în sezonul acestui an. Motivul a fost dorința col. Brown ca această carte să fie lansată cu mare vâlvă și să i se asigure pătrunderea în cele mai largi cercuri de cititori; dacă ar fi fost publicată în sezonul acestui an – 1959 –, cartea despre mine ar fi fost mult umbrită de lansarea cărții lui Boris Pasternak, ca și de cartea cuprinzând memoriile mareșalului Montgomery, ambele lansate concomitent de către editura Collins în acest an. Dorința Intelligence Service-ului este ca, prin mijlocirea acestei cărți, să fiu prezentat publicului englez ca un mare luptător împotriva comunismului, pentru a-mi face un mare renume și a servi ca un exemplu încurajator pentru tineretul englez și pentru opinia publică în privința continuării cu fermitate a luptei contra comunismului. Dar, concomitent, publicarea acestei cărți îmi va deschide perspectiva unor vaste legături, în cele mai variate cercuri și domenii, în viitor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 42, ff. 34–35).

Abia acum îmi dau seama că şi el se proiectează în viitor ca mare conducător naţional. Se vede deja, de pe urma acestei cărţi, şef al exilului, sau Dumnezeu mai ştie ce! În consecinţă, vede în mine un posibil concurent?! E acelaş blestem al nostru al românilor. Nu ştim să lucrăm într-o echipă şi să acceptăm ca şef pe cel ce este liber ales de ceilalţi. Nu noi, fiecare din noi, căutăm să ne impunem celorlalţi prin „calităţile" noastre excepţionale.

I-am atras atenţia lui Silviu asupra acestui lucru, căci am găsit de datoria mea să-i spun că sunt foarte dezamăgit. Eu am ajutat *pe toţi* românii care au avut vreo calitate cât de mică: Opriş, Cotos, Doina Trandabur, el însuşi, Silviu, Beldeanu, Ciochină, Cornea şi atâţia alţii. Noi trebuie să ne creem personalităţi. Noi trebuie să împingem pe alţi români înainte. *Nu e vorba de concurenţă* – noi n-avem destul de mulţi pentru a îndeplini minimul de posturi necesare unei guvernări de stat. Sper că a înţeles ceva din toate astea.

Miercuri, 4 mai 1960

Mrs. Villiers de la Harvill Press îmi scrie că nu mai au nevoie de o introducere pentru cartea lui Silviu care va fi dedicată lui R.A. Butler. Răspund pe larg arătând că se face o mare greşală; că o introducere este absolut indispensabilă; altfel, cartea este doar o mică aventură personală. De asemenea, subliniez faptul că apartenenţa lui Silviu la Garda de Fier trebuie menţionată.

Marţi, 10 mai 1960

Zile de-a rândul nu mai aud nimic de la doamnele Harari şi Villiers. Între timp am o discuţie amicală, dar fermă, cu Silviu. Îi spun că sunt foarte dezamăgit. De altfel, în ce priveşte chestiunea cum mă prezintă pe mine personal, îi scrisesem pe larg ieri dimineaţă. Astăzi, după-masă, mă duc la Manya la cererea ei. Îmi face o scenă fantastică. Însinuează chiar că sunt privit cu suspiciune şi că aş căuta să fac bani de pe urma lui Silviu Crăciunaş. Refuz să argumentez. Resping total însă capul de acuză principal şi anume că am ascuns înadins faptul că Silviu fusese legionar.

Îi părăsesc casa, atmosfera rămânând încărcată. Îndată ce ajung la biroul meu, însă, dictez o lungă scrisoare în care dau faptele cazului Crăciunaș.

Impresia mea este că totul se datorează intrigilor Sandei, care acum îl vede pe Silviu ridicat la mare rang de conducător politic și vede în mine un concurent. Poate să mă înșel, dar nu cred. Dacă, însă, am dreptate este exemplul cel mai teribil de ingratitudine. Eu am fost acela care nu numai că l-am salvat pe Silviu, dar i-am și găsit un drum spre o editură aici, în Anglia. Viitorul va arăta adevărul...

Vineri/ Luni, 15 – 18 mai 1960

Conferința la vârf de la Paris[1]. Impresiile mele le-am rezumat într-un articol pentru *Tablet.*

Luni vine Ochiu la mine la hotel cu soția lui, o nemțoaică simpatică. Îmi vorbește din nou despre problema unirii tuturor românilor exilați și repetă ceea ce îmi scrisese: că mai multe grupări mă consideră pe mine drept persoana cea mai indicată pentru a realiza această unire. Îmi dă o scrisoare de la Chirilă, din Spania și de la Eftimie Gherman, din Paris. Eu îi mulțumesc pentru încrederea ce-mi arată, atât el, cât și prietenii lui, dar îl sfătuiesc să aibă răbdare. Îi spun că trebuie să ne păstrăm în legătură și pe mai departe și să strângem rândurile chiar. Nu trebuie însă să formăm o

[1] Referire la Conferința la nivel înalt de la Paris care a avut loc la 16 mai 1960. Cu zece zile înainte, la 6 mai 1960, Ion Murgu a raportat deja rezidenței DIE că s-a întâlnit cu Ion Rațiu, care i-ar fi spus că „în urma contactului avut cu vicepreședintele Nixon, acesta i-a indicat ca el să se găsească la Paris cu ocazia conferinței la nivel înalt, în calitate de ziarist, pentru care a și primit invitație din partea serviciului de presă de pe lângă ambasada SUA din Paris. Privind desfășurarea conferinței Rațiu I. va întocmi o dare de seamă care să cuprindă impresii și păreri personale, atmosfera și reacțiuni în cercurile exilaților europeni. Această dare de seamă va fi trimisă lui Nixon personal și senatorului Fulbright" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 4, f. 252).

nouă organizaţie sau să lansăm apeluri la unire. Aceasta ar strica doar aici în exil, la ora actuală.

Joi, 26 mai 1960

Cina la Noël Bernard. Îmi povesteşte stagiile prin care a trecut până la formula de astăzi a organizaţiei pentru care lucrează: *Radio Press International.* Se pare că merge bine afacerea. După ce l-am provocat, cu totul indirect, mi-a confirmat că într-adevăr există la REL-München o poprire de securitate împotriva mea. Trebuie să lămuresc această chestiune necondiţionat. Noël chiar mi-a indicat că, foarte probabil, se suspectează că eu lucrez pentru vreunul dintre Serviciile Secrete Apusene, probabil cel englez. L-am asigurat că n-am avut niciodată ceva de a face cu astfel de servicii.

Sâmbătă, 28 mai 1960

Vergotti vine să mă vadă. Vorbim mai ales de posibilitatea cumpărării celor 72 de tablouri româneşti din colecţia R. Hedlund de la Stockholm. Mie-mi place Vergotti. E simpatic şi serios. Colectează cărţi despre România. I-am dat şi eu vreo câteva. Comandorul Balaban a fost şi el aici, la mine, la birou.

Joi, 24 octombrie 1960

N-am mai scris în jurnalul meu de zi aproape de un an. Nu e de mirare, căci am fost prins într-un vârtej de evenimente ce nu mi-au dat răgaz. Aseară, însă, sosit aici la Chalet Eugenia (botezat astfel după mama) mi-am adus aminte, în cursul unei conversaţii cu Gaby, de promisiunea pe care am făcut-o bunicii (Eugenia Turcu, fiica lui Ion Codru-Drăguşanu), înainte de plecarea mea din ţară în aprilie 1940, că nu voi înceta niciodată să-mi fac note de călătorie atâta timp cât voi rămâne printre străini. Au trecut mai bine de 20 de ani de atunci. Perioade îndelungate de „tăcere" n-au lipsit. Totuşi, în general, cred că mi-am onorat promisiunea. E adevărat, chiar prin natura lucrurilor, am scris puţin sau

deloc, tocmai atunci când evenimentele și oamenii ce mă înconjurau erau de un interes neobișnuit. Cu cât eram mai ocupat, cu atât aveam mai puțin răgaz de a încrusta elementele, fie interesante, fie banale, ale vieții mele de toate zilele.

Dar în aceste ultime zece luni de zile neobișnuitul a întrecut cu mult banalul. Mai întâi, călătoria mea în America. Am scris multe scrisori lui Sally, Gaby, Elisabeth, Ann și altora dându-mi impresiile. Sper să scriu și o carte, căci lucrez la ea chiar acum. De voi termina-o sau nu, numai bunul Dumnezeu știe, căci obligațiile și angajamentele pe care nu pot sau nu vreau să le evit se îngrămădesc tot mai mult. Am plecat cu avionul de Anul Nou (1 ianuarie 1960) și m-am întors la Londra abia la 29 aprilie. O experiență, indiscutabil, excepțională[1]. Am parcurs 31 000 de mile (aproape 50 000 de km), o distanță mai mare decât circumferința pământului la ecuator. Am fost în 41 de state, am dat 67 de conferințe, nenumărate interviuri la radio și televiziune etc. Convorbirile pe care le-am avut acolo cu unii dintre conducătorii americani au rămas imprimate în memoria mea pentru totdeauna. Senatorul Hubert H. Humphrey, Chester Bowles,

[1] Despre această experiență aflăm alte detalii din raportul lui Ion Murgu către Securitate, care l-a vizitat pe Ion Rațiu la întoarcere, în primele zile ale lunii mai 1960. Astfel, Rațiu i-ar fi spus lui Murgu că în Washington „prestigiul Angliei nu a fost niciodată mai scăzut", iar SUA „în contrast cu atitudinea actuală din Anglia", nu a renunțat la ideea schimbării regimurilor politice totalitare „fie cu forța, fie pe cale pașnică". De asemenea, Rațiu i-a spus lui Murgu că americanii își revizuiesc strategia și „concomitent cu aceasta se va trece la înlocuirea unor elemente conducătoare compromise a organizațiilor politice din exil", referindu-se astfel și la conducerea CNR. Murgu și-a încheiat raportul menționând că Rațiu i-a arătat „scrisoarea primită de la tatăl lui din Turda spunând că acesta este un bătrân de 73 de ani, nu face politică, a fost arestat, în prezent e liber, manifestând un oarecare sentiment de atașament față de tatăl său. A menționat că în scrisoarea lui către părinți niciodată nu a scris despre lucruri care ar putea să îngreuneze situația părinților lui" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 4, ff. 250–252).

Senatorul John F. Kennedy (actualul candidat democrat la preşedinţia Statelor Unite) şi mulţi alţii. Pe Nixon n-am putut să-l văd pentru că unii dintre şefii lui de cabinet (Hughes, în special) s-au opus categoric. De Gaulle era tocmai la Washington şi vicepreşedintele avea un program supraîncărcat.

Dintre români i-am văzut pe toţi aşa-zişii conducători ai exilului, cât şi pe cei ai românilor americani. Curând după întoarcerea mea în Europa am fost trimis să observ conferinţa de la vârf, care urma să aibă loc la Paris, la 16 mai. Am fost martor la faimoasa conferinţă de presă a lui Hruşciov şi am privit cu scepticism, mai târziu dovedit complet justificat, încercările lui Macmillan de a împăca lucrurile. De altfel, am scris două articole asupra acestui subiect publicate în revista săptămânală *The Tablet* şi, în versiune prescurtată, în două numere consecutive ale ziarului *The Oregon Journal.*

La sfârşitul lui mai, începutul lui iunie, am condus o echipă a organizaţiei IFFJ la Geneva pentru a lua parte la Conferinţa organizaţiilor ne-guvernamentale. M-am împrietenit acolo cu şeful secţiei româneşti de la postul de Radio Paris (Radiodiffusion Française), avocatul Arsène, stabilit în Franţa de mai mult timp – evreu, dar bun român. Mare mi-a fost şocul şi, aş putea spune, durerea când am auzit, doar câteva săptămâni mai târziu, că a murit subit în urma unui atac de cord la vârsta de 48 de ani.

Din nou la Paris, îl întâlnesc pe Dumitru Ochiu care îmi aduce mesaje din partea mai multor români exilaţi, aparţinând diverselor organizaţii româneşti, cerându-mi să caut obţinerea conducerii exilului românesc. L-am sfătuit răbdare şi iar răbdare, deşi nu am rămas indiferent acestei manifestaţii de apreciere şi suport. Constantin Arsene, de la *Curierul Român,* mi-a vorbit şi el în acelaşi sens şi cu acelaşi rezultat.

La 2 octombrie am dat prima mea importantă conferinţă în Anglia, rezultat al răsunetului conferinţelor mele din America. A avut loc la Liverpool sub auspiciile organizaţiei

„English-Speaking Union". Urma să iau parte la Congresul Societății Academice Române (părintele Octavian Bârlea) la München, dar n-am putut să o fac căci a trebuit să mă întorc la Londra pentru a lua parte la un „Brains Trust" organizat de societatea catolică Sword of the Spirit.

La 16 octombrie am plecat la Baden lângă Viena pentru a încerca să contracarez activitatea organizației internaționale a jurnaliștilor de sub conducere comunistă. Echipa mea a fost formată din Anthony Rhodes de la *Daily Telegraph*, Lajos Lederer de la *Observer*, Pavel Tigrid (ceh), fost șef al Secției C.S. de la Radio Europa Liberă, Z. Racięski, redactorul șef la Londra al postului REL, Joachim Paulin din Dahomey (*Présence Africaine*), tânărul jurnalist peruvian Alatrista și indianul Anant Singh. Succesul nostru a fost mult mai mare decât ne așteptam, președintele fiind forțat să denunțe în ultima ședință plenară pe Singh, drept agent al capitaliștilor. Raportul meu conține toate amănuntele acestei acțiuni[1].

[1] Un alt raport din 18 noiembrie 1960, de această dată semnat de Ion Murgu și adresat rezidenței din Londra a Securității, face referiri la deplasarea lui Ion Rațiu în Austria. După o întâlnire pe care a avut-o cu Rațiu, agentul *Dragoș* a raportat referitor la această deplasare că „după cele afirmate personal de el, Rațiu a fost prezent la Congresul Federației Ziariștilor care ar fi avut loc revent în Austria [...]. Rațiu a asistat ca «observator» cu misiunea de a raporta generalului Delgado de la Free Europe London dezbaterile și atmosfera din sânul acestui congres și, de asemenea, cu însărcinarea specială (afirmă el) de a fotografia individual pe delegații români și unguri. Referitor la acest detaliu mi-a precizat că a reușit să obțină fotografierea individuală a următorilor delegați români: Ignat Nestor, Stanciu Brătescu, Horia Liman, Dumitru Popescu. Referitor la Dumitru Popescu mi-a făcut remarca că «probabil este vorba de un pseudonim deoarece acest Dumitru Popescu, după chip și asemănare, nu pare a fi român neaoș. Sunt sigur că prezența mea la congres a fost cunoscută de delegații români. Am evitat să iau contact cu ei personal însă dacă ei ar fi încercat să stea de vorbă cu mine mi-ar fi făcut plăcere»". La finalul raportului, informatorul Murgu mai face următoarea afirmație: „Părere personală: cu cât intru mai adânc în intimitatea lui Rațiu

Cu această ocazie am închiriat o maşină şi ne-am dus prin Burgenland, până la frontiera cu Ungaria. Sate splendide: St. Margareten, Eisenstadt, unde ne-am oprit să admirăm Palatul familiei Esterházy (am remarcat grandomania ungurească în Sala Haydn unde Valahia, Moldova, Serbia erau reprezentate printre provinciile maghiare!?), Rust şi Mörbisch. Conformaţia ultimului, mai ales, m-a fascinat, căci din strada largă, principală, se ramifică nenumărate uliţe înguste de un pitoresc unic. Văruite alb, contrastau splendid cu galbenul porumbului împletit ca un arici şi agăţat pe sub fereşti sau deasupra cerdacului, ca să se usuce la soare.

Am pus piciorul pe teritoriul unguresc, deşi grănicerul austriac ne-a avertizat că incidente au avut loc în trecut tocmai acolo, soldaţii unguri trăgând de dincolo de Cortina de Fier. Vorbind de Cortina de Fier care delimitează imperiul lui Hruşciov, aici, în Ungaria este aproape impregnabilă. Sunt patru garduri de sârmă ghimpată de doi metri înălţime, întins pe piloane de beton armat, câte două de fiecare parte a unei benzi de pământ de 25 metri în lăţime. Trei sferturi din această bandă este câmp de mine, iar restul e arat ca să se vadă urmele celor ce trec, sau încearcă să treacă în Apus.

La şedinţa de închidere a Congresului Jurnaliştilor ofiţerul de securitate al echipei sovietice a venit să-mi vorbească. Pretextul a fost uşor găsit căci aveam pe masa din faţa mea mai multe ziare engleze şi americane. Mi-a cerut permisiunea să se uite la ele.

— De unde vii? m-a întrebat.

— De la Londra.

— Pentru un ziar? Pentru care ?

---

cu atât se întăreşte părerea mea personală că biroul lui de afaceri comerciale din Regent Street nu este decât o faţadă în spatele căreia Raţiu ascunde adevărata lui ocupaţie: agent informator al serviciilor americane via gral Delgado de la Free Europe care-l subvenţionează" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 20, 25).

— Da. Pentru săptămânalul catolic *The Tablet*. Însă nu fac parte din Congres. Am venit doar să obțin o impresie generală.

— Mă surprinde că revista *Tablet* se interesează.

— De fapt, nu prea mult, am răspuns eu cu o voce cât se poate de prietenoasă. „Adevărul este că în Anglia lumea nu vrea să citească informații cu privire la activitatea jurnaliștilor, ci ceea ce scriu jurnaliștii despre alte evenimente. Nici eu nu voi scrie despre acest congres, decât doar în treacăt. Intenția mea a fost să mă informez pe cât se poate asupra situației bisericii catolice în țările socialiste."

A mai stat cu mine vreo 10 minute, pretinzând să citească și apoi a plecat. Motivul adevărat al „acostării" mele a fost însă cu totul altul. Singh, indianul, înainte de plecarea lui sâmbătă dimineață, octombrie 22, a distribuit „Declarațiile" lui, pe care eu le-am multiplicat la Viena. Nu mai e nevoie să adaug că textul acestei „Declarații" a fost foarte categoric anticomunist. Când și-au dat seama ce conținea textul lui Singh, toate exemplarele nedistribuite au fost culese la repezeală de către organizatori. Spre marea lor surprindere, însă, după-amiază noi teancuri au apărut în diversele săli ale congresului. Din nou au fost culese, nu însă înainte ca mulți dintre congresiști să fi avut ocazia să-și ia exemplarul lor. „Securitatea" și-a dat seama imediat că Singh are prieteni și suspiciunea, pe drept cuvânt, a căzut asupra grupului din Anglia. Spun pe drept cuvânt, pentru că noile teancuri fuseseră plasate de Racięski, Rhodes și Lederer. Din moment ce eu organizasem întreaga afacere, a fost mai înțelept ca eu să nu mă amestec în distribuția lor. „Securitatea" sovietică însă a văzut că eu aveam mai multe pagini multiplicate plasate printre ziarele pe care le aveam în fața mea. Imediat a suspectat că acestea nu erau altceva decât „Declarația" lui Singh. Mi-a cerut să se uite la ziar tocmai pentru a avea o șansă să examineze maculatura duplicată din posesia mea. Dezamăgirea lui, pe care am observat-o din colțul ochilor, m-a amuzat foarte mult, căci tot

ce aveam asupra mea era materialul distribuit în mod oficial de către organizatorii congresului.

Toţi membrii grupului nostru au fost încântaţi de reuşita planului şi m-au felicitat călduros. Acolada adevărată, însă, mi-a venit din partea dnei Tormay de la REL (de sub direcţia lui Napier), unguroaică get-beget: Mi-a spus în faţa tuturora: „Într-adevăr, dle Raţiu, ceea ce faci dumneata este admirabil. Nu putem să vă rămânem destul de recunoscători (*we cannot be grateful enough* – traducerea în româneşte nu este literară, ci literală!).

Tot cu ocazia acestei săptămâni petrecute la Baden, am făcut o plimbare cu maşina până la Mayerling şi la Heiligenkreuz. Am vizitat capela clădită în locul apartamentului unde s-a petrecut tragedia acum 71 de ani. Mult mai impresionant este însă mormântul lui Mary Vetsera, iar mănăstirea enormă de la Heiligenkreuz e excepţional de interesantă. Clădită de-a lungul secolelor, conţine o serie întreagă de exemplare arhitectonice minunate. Biserica principală are o navă în stil roman şi altarul în stil gotic. O altă capelă mare are plafonul prăbuşit, însă pereţii par destul de solizi, deşi toate ferestrele sunt complet distruse. Este însă în curs de restaurare. La fel, se restaurează monumentul din mijlocul curţii centrale, frumos exemplar al stilului baroc. Şi tot barocă este o mică capelă interioară, care are toţi pereţii căptuşiţi de imagini create în marchetărie. Toate aceste tablouri ingenioase, subtil create din împletirea bucăţilor de lemne diferite, au fost făcute de către călugării mănăstirii. Viaţa monahală este mai mult decât răzbunată!

Burgenlandul este acoperit de vii. La Eisenstadt, pe moşia lui Esterházy, se găseşte un butoi enorm de peste 24 000 litri. Baden şi Pfaffstätten sunt înconjurate de vii. Dar satul cel mai pitoresc rămâne Gumpoldskirchen. Am luat cina acolo, de două ori, într-o pivniţă veche, ce datează încă din timpul romanilor. Regiunea produce multe feluri de vinuri, dar vinul alb, un fel de riesling, este cel mai bun, după părerea mea.

Marți, 25 octombrie 1960

Din moment ce am făcut un mic rezumat al ultimelor zece luni, cred că e bine să notez cazul extraordinar al lui Petre Lazăr. Plecat din țară în 1947, a ajuns prin câmpurile disidenților politici din Italia. Soția lui, împreună cu băiețașul lor, au sosit și ei acolo câteva luni mai târziu. De atunci și până în vara aceasta au trăit o viață foarte agitată. Încercări de emigrare eșuate. Hârtii de emigrare în America pentru ea, dar nu și pentru el. Despărțire. Reunire. Nașterea unui nou băiat acum doi ani. Și în tot acest timp el, Petre Lazăr, friza cu legea, amestecându-se cu un grup de pungași de buzunare. Urmărit de poliție, tradus în fața instanțelor judiciare și așa mai departe. O viață vai de capul ei.

Vara aceasta sosește cu întreaga lui familie la Londra, cu hârtii false, dându-se drept italian. Dna Walls îi aduce pe toți la mine la birou și-mi cere să-i ajut. Le ascult păsul și ajung la concluzia că nu este vorba de un criminal, ci de un nefericit împins la crimă de circumstanțe. Îi sfătuiesc să se predea autorităților fără nicio condiție și să le ceară indulgența și dreptul de a sta în Anglia. Au acceptat imediat, deși și-au dat perfect de bine seama că pot să fie extrădați. El dorește sincer, cred eu, să-și refacă viața și să devină cetățean de rând, cinstit și muncitor. După multă bătaie de cap și alergătură am reușit, și astăzi au fost acceptați să rămână aici în Anglia. Rămâne acum de văzut dacă m-am înșelat în privința lui sau nu.

Miercuri, 30 noiembrie/Duminică, 4 decembrie 1960

Paris. Conferința n-a fost ceea ce m-am așteptat sau, mai degrabă, ceea ce speram. Mme Labin e o femeiușcă plină de energie, dar – după părerea mea – fără înțelepciune. Începutul a fost bun. Apă chioară. Încetul cu încetul, însă, conferința s-a transformat într-o cafenea politică sau, ceea ce e și mai rău, într-o platformă demagogică din colț de târg. Ucraineni, geofizicieni, extrema dreaptă... În loc să se treacă la o discuție serioasă a mijloacelor noastre de acțiune, a fost o debandadă. Ne-am convins unii pe

alţii (deşi erau toţi convinşi înainte de a sosi la Paris) că Sovietele sunt vinovate de agresiune.

L-am cunoscut pe Mircea Lambrino, alias prinţul Carol de Hohenzollern. Se va căsători în curând cu Jeanne Williams, o americancă din Virginia, ziaristă şi foarte ambiţioasă. S-au cam legat de mine. E adevărat, Carol mi-a făcut o impresie excelentă. Modest, pare serios, dar nu slugarnic sau molâu. Doreşte mult să se împace cu Mihai. Suferă din cauza aceasta, deşi e foarte mulţumit pentru că el este acela care câştigă la instanţele judiciare. M-au întrebat ce să spună la radio „Voice of America" într-un interviu adresat României. Am căutat să-l descurajez la început. Apoi, i-am spus să insiste că el a fost întotdeauna român în sentimente şi, astăzi, participă la această conferinţă pentru că doreşte să-şi servească neamul ca orice alt român. Ea n-a fost prea mulţumită. El însă a înţeles ce voiam să spun.

La 1 decembrie 1960 a avut loc o întrunire a românilor din Paris pentru a celebra Unirea Transilvaniei şi Centenarul Întemeierii Universităţii de la Iaşi. Anost. Nici entuziasm şi nici conferinţe interesante. Luptătorii par a fi dispărut. În schimb, mare agitaţie pe chestiunea premiului Goncourt care a fost decernat, anul acesta, lui Vintilă Horia, pentru cartea sa *Dieu est né en Exil.* Atacuri din partea lui Wurmser de la *L'Humanité.* În cele din urmă, Horia a renunţat la premiu, şi a făcut-o plin de demnitate[1].

Luni, 5 decembrie 1960

Ziarul *Times* publică o scrisoare de-a mea la loc de frunte. Sunt foarte mulţumit.

---

[1] Cartea lui Vintilă Horia (nume real Vintilă Caftangioglu, 1915–1992), *Dumnezeu s-a născut în exil*, a fost publicată în 1960 la Editura Fayard şi distinsă cu premiul Goncourt. În urma unei campanii declanşate de regimul de la Bucureşti, premiul i-a fost retras, Vintilă Horia fiind acuzat că a fost legionar şi condamnat pentru crime de război de care nu se făcea, în realitate, vinovat. Ion Raţiu va lega o relaţie amicală cu el, menţionându-l adesea în jurnal începând cu anul 1961.

Miercuri, 7 decembrie 1960

Ziarul *Times* continuă problema relevată de mine și publică două scrisori, prima semnată de Viorel (Tilea) și a doua de Czerwiński (șeful guvernului polonez în exil).

Iau masa cu Anne-Marie Callimache. N-are bani, dar e plină de viață. Îmi confirmă că a trăit cu Costa timp de 28 de ani. Costa e mai tânăr decât ea cu 17 ani. Nu e rău!

1961

Vineri, 20 ianuarie 1961

Chalet Eugenia, Klosters. Soarele puternic de munte, înzecit de reflecţia covorului alb de zăpadă ce înconjoară casa, îmi încălzeşte corpul şi inima. Stau la fereastra mare din camera „mea", o priveliştе minunată se desfăşoară în faţa ochilor mei. Angrenat cum sunt într-o viaţă plină de obligaţii e rar, foarte rar, când găsesc răgazul reculegerii şi meditaţiei. Vacanţele, când pot să mă desprind din mreaja rosturilor mele, sunt şi ele pline de activitate intensă, însă fizică, nu cerebrală. Imediat după Crăciun am plecat toţi patru (Elisabeth, Indrei, Nicky şi cu mine) în Austria, la Hochsölden, să facem ski. La 9 ianuarie, Elisabeth şi cu Nicky s-au întors la Londra, căci şcoala lui Nicky începea pe ziua de 10 ianuarie. Indrei şi cu mine însă am venit aici, la Klosters, să stăm cu Gaby Bentinck.

Chalet Eugenia e foarte reuşit. Vederea în toate direcţiile e splendidă. Geamuri mari aduc munţii în casă. E prima casă pe care am construit-o după ideile mele, deşi arhitectul Tuth a încercat să o convingă pe Gaby să facă totul altfel. În timp ce eram în America şi-a impus punctul lui de vedere într-un singur „compartiment" pentru că eu doream partea de sud a casei să aibă pereţi din trunchiuri întregi de brazi. El, însă, a utilizat bârne modelate perpendiculare. Cu toate astea, eu sunt mulţumit pentru că atât orientarea casei, cât şi structura ei sunt cum mi-o închipuisem atunci când am decis cu Gaby să construim această casă

a prieteniei profunde care ne leagă. Acest lucru nu se știe, pentru că nu putem să-l dăm în vileag fără a cauza oarecare nedumeriri, dar eu am contribuit cu două mii de lire sterline (o mie la cumpărarea terenului și o mie spre costul casei) și am mobilat camera „mea". E curios, deși nu pot s-o afirm nicăieri, mă simt acasă în acest „chalet" botezat după mama.

Viața la Klosters devine din ce în ce mai mondenă. Angajamente sociale tot timpul. În general, lume interesantă. Douglas Fairbanks cu nevasta lui (Mary Lee). Ea e mult mai interesantă decât el. Galante, unul dintre redactorii revistei *Paris-Match* cu soția lui, actrița de cinema Olivia de Havilland. Ambii foarte bine. Cu Olivia, la cină, am discutat pe larg civilizația Osmanlâilor, explicându-i mai ales instituția Janisarilor. Redactorul șef al ziarului parizian *France-Soir*; numele îmi scapă. Jimmy Heusinger, ziaristul olandez a cărui carte va apărea în curând la editura lui George Weidenfeld. Sir John & Lady Cheetham, ambasadorul britanic în Budapesta, Lajos Lederer de la *Observer* și, bineînțeles, cei trei „corifei" locali cu soțiile lor, Irwin și Marian Shaw, Peter și Deborah (Kerr) Viertel și André și Mariola Choremi. Apoi, mulți alții în trecere, Charles Harding, Walter Goetz, ambii „art-dealers", primul la Londra, al doilea la Paris, Peter Wadell, care a făcut o mulțime de bani la Londra cu spălătoriile sale, Gogo Berenson, soția diplomatului american care trăiește cu profesorul de ski de aici, „Flori", soția regizorului de film Litvak, Bud și Mary Taylor, un american misterios, dintr-o familie foarte bogată, care locuiește aici tot timpul, dar nu se știe de ce. Unii presupun că a fost trimis aici să se refacă după o criză de nervi, alții afirmă că este în serviciul de informații al armatei americane (ce-o fi aflat aici, pe lângă deliciile aventurilor picante?!) etc. Simpatic însă. Apoi, mulți alții.

Discuții politice interesante prea multe n-au fost. Dar trebuie să menționez că atunci când l-am cunoscut pe Cheetham am avut o surpriză foarte plăcută căci, îndată ce a înțeles numele meu, m-a întrebat dacă eu sunt autorul scrisorii publicate de *Times* la

5 decembrie. Apoi m-a măgulit nespus, lăudându-mi logica şi justeţea punctului meu de vedere. Dar ceea ce m-a bucurat mai mult a fost informaţia pe care mi-a dat-o, de faţă cu Lederer, că el a citat scrisoarea mea în unul din rapoartele lui la Foreign Office. Cum mi-a spus Lederer după aceea: „E o desfăşurare foarte importantă. Tu eşti acela care a declanşat această nouă direcţie a politicii apusene. Să sperăm că se va continua pe aceeaşi cale şi se va utiliza situaţia Europei răsăritene, pentru a produce o politică apuseană eficace contra comunismului".

Vacanţa aici la Klosters mi-a fost întreruptă. Nu grav, dar destul de obositor căci a trebuit să plec cu avionul la Londra ca să iau parte la un „cocktail" pe ziua de 17 ianuarie. M-am întors aici chiar în noaptea aceea. E însă o ocazie bună să încrustez anumite gânduri în legătură cu Silviu Crăciunaş şi soţia lui de astăzi, Sanda, fostă Stătescu, şi apoi Longo. Se merită să o fac în primul rând pentru mine, căci, poate, voi dori, în viitor să reflectez asupra lor şi asupra legăturii dintre noi. Va fi util atunci să-mi reamintesc de felul cum am văzut situaţia aceasta astăzi. Şi apoi, cine ştie, poate vreodată şi-odată, aceste rânduri vor prezenta oarecare interes cititorului de mâine; dacă nu pentru valoarea lor literară (pe care n-am căutat-o niciodată, încrustând întotdeauna grăbit crâmpeie de gânduri) cel puţin ca o indicaţie a frământărilor vieţii noastre de exilaţi.

Am scris despre Silviu şi Sanda în acest jurnal de zi de nenumărate ori. Când Sanda a venit la mine, disperată, am sărit în ajutorul lui fără nicio ezitare. După ce a sosit la Viena m-am zbătut şi m-am luptat pentru el necontenit. Întâi pentru a-i da ceva bani, apoi pentru a-i da şansa de a „intra în legalitate", plasându-i „povestea" la Editura Collins şi obţinându-i un avans de £500. În fine, pentru a-l putea aduce la Londra.

Pe vremea aceea, când toată lumea se ferea de el, atât Silviu cât şi Sanda mă copleşeau cu ditirambe şi osanale de omagii, asigurări de devoţie absolută etc. Silviu mi-a dat chiar singura fotocopie a raportului lui, scris, făcut pentru serviciile americane care

l-au trimis în România, cu o lungă și frumoasă dedicație scrisă cu mâna lui pe pagina primă a fotostatului. În corespondența ce a urmat, și când mă zbăteam pentru el, toate scrisorile lui și ale Sandei conțin aceleași sentimente de totală devoție, de admirație pentru mine, și de recunoștință eternă. Tot acest timp însă eu eram la capătul dăruitor și el la cel receptor al firului ce ne unea.

La un moment dat se decisese chiar să se abandoneze proiectul cărții lui. Waldman, care avea o antipatie față de Silviu, a făcut un raport defavorabil și primele capitole prezentate au fost socotite slabe. Eu însă am insistat și în conversații cu Manya Harari și cu Sarah Collins am reușit să conving editura să continue cu proiectul cărții chiar dacă va fi necesar să se reînscrie întregul text. La Crăciun 1959, la cina de la Manya Harari, Marjorie Villiers a discutat cu mine forma pe care va trebui să o ia *Introducerea* pe care eu urma să o scriu. Asupra faptului că eu eram acel care va prezenta cartea nu exista niciun dubiu.

Sosit la New York, fac cunoștința dnei Straus, mama șefului casei de editură Farrar, Straus & Cudaly. Îi vorbesc și ei cu același entuziasm cu care l-am convins pe Billy Collins să accepte cartea fără ca să fi văzut măcar un singur rând scris. Scriu lui Manya imediat despre acest lucru și editurile intră în legătură cu rezultatul că publicația cărții în America e aranjată. Cu alte cuvinte ieșirea lui Silviu din țară, ideea de a scrie o carte și de a termina cu viața de clandestinitate, plasarea cărții la Londra, obținerea de bani pentru a-i asigura existența, aducerea lui la Londra, plasarea cărții în America, toate mi se datoresc mie. În plus, Silviu îmi datorează bani peșini peste una mie lire sterline.

Abia sosit la Londra în luna mai 1960 primesc o serie de lovituri, una după alta. Silviu și Sanda vin să ia cina cu noi, prima Duminică după sosirea mea. Mi-am dat seama că ceva nu mergea. Un fel de jenă și reticență. N-am înțeles despre ce era vorba, la început. În cele din urmă însă, mi-au confirmat că s-a decis să nu se mai scrie o *Introducere* la carte. Manya, pe care o văzusem chiar în acea după-masă, nu-mi spune niciun cuvânt. Am citit textul în

grabă, însă cu multă atenţie, şi am ajuns la concluzia că o introducere e absolut esenţială, din două motive: **a.** pentru a ridica naraţia din domeniul aventurii în cel al politicii şi **b.** pentru a stabili că Silviu a abandonat trecutul său fascist în Garda de Fier în mod total, încă în timpul războiului, şi că a fost de-atunci încoace un membru devotat şi leal al PNŢ-ului.

A doua zi primesc o scrisoare de la dna Villiers informându-mă că nu se mai publică o *Introducere*, utilizând nişte argumente puerile de ce eu nu pot scrie această introducere, în orice caz, din moment ce Silviu se referă, în carte, la ajutorul pe care i l-am dat. Resping acest argument într-o scrisoare pe care o dictez imediat şi explic de ce o introducere este esenţială chiar dacă nu e scrisă de mine. Într-o întâlnire cu Silviu îi arăt, clar, că sunt foarte dezamăgit că s-a decis să nu se mai publice o introducere, arătându-i şi lui toate argumentele mele de ordin naţional românesc. Îi indic că nici referinţele pe care le face în text la rolul meu în această istorie nu mă măgulesc câtuşi de puţin. De fapt el m-a prezentat ca pe un tânăr student rămas în Anglia din cauza războiului şi că i-am venit în ajutor de dragul prieteniei ce ne lega în timpul studenţiei la Cluj. În realitate noi n-am fost niciodată prieteni în România şi i-am sărit în ajutor din motive pur politice. I-am făcut lui Silviu o mică lecţie cu ocazia aceea şi l-am rugat să mă lase afară din text dacă nu este gata să mă prezinte în aşa fel încât să nu mă micşoreze în statura politică. „E important, i-am spus, ca noi românii să ne ajutăm unii pe alţii, ca să ne creem personalităţile care să ne reprezinte aici în străinătate. Eu am făcut totul pentru tine. Tu mă prezinţi într-o lumină foarte puţin favorabilă."

Silviu a părut foarte aferat la acea dată şi a căutat să îndrepte puţin lucrurile schimbând textul referitor la mine. A făcut-o însă în aşa fel încât toată condamnarea neacţiunii Comitetului Naţional Român o pune în gura mea, între semnele citării. Deşi este cu totul nedrept să facă acest lucru eu, n-am mai zis nimic. L-am lăsat să o facă de capul lui şi am acceptat ceea ce a făcut.

Îmi spune apoi că s-a decis să dedice cartea lui R.A. Butler, ministrul de Interne, care i-a dat azil. N-am făcut niciun comentariu, dar este extrem de curios că nu i-a trecut prin minte să mi-o dedice mie, pentru că l-am salvat, în primul rând, și pentru că am făcut apariția cărții posibilă. Cu alte cuvinte, Silviu a acceptat fără nicio luptă pentru mine ca *Introducerea* ce urma să fie scrisă de mine să fie abandonată și nici nu s-a gândit măcar ca, drept compensație, să-mi dedice cartea mie, așa cum mi-a dedicat raportul său original.

De Crăciun, Silviu și cu Sanda au fost la noi. Silviu, încântat de reclama ce i-a dat Collins în *Bookseller*. Cum a băut puțin, m-a tot sărutat și nu mai contenea să-mi mulțumească mie, „binefăcătorului" său.

Vineri, 13 ianuarie, primesc la Klosters o telegramă invitându-mă să iau parte la lansarea cărții lui pe ziua de 17 ianuarie. Am trimis o telegramă lui Collins imediat, scuzându-mă. Drept răspuns, primesc o a doua telegramă, „prezența ta esențială" etc. Vorbim la telefon duminică, 15 ianuarie seara, și-i spun că n-are niciun rost ca să vin pentru că eu nu țin să mi se dea niciun fel de satisfacție. Eu sunt încântat că această carte va ieși, pentru că este un lucru bun din punct de vedere românesc. Să se arate lumii că există rezistență românească în fața comunismului. Din punct de vedere personal, eu n-am nevoie de recunoaștere sau recunoștință publică. Atât Silviu, cât și Sanda au insistat nespus că vin la Londra pe cheltuiala lor.

Am plecat de la Klosters marți, 17 ianuarie, la orele 8.08. Am sosit la Londra la 3.30 după-masă și, după ce m-am schimbat din hainele de ski, mi-am văzut corespondența la birou și apoi a venit Silviu să mă ducă la Collins. Lume multă la lansare. Madariaga, Sir Brian Horrocks, Noel Barker de la *Daily Mail*, Elisabeth Howard, Boxshall, Anthony Rhodes, Desmond Donelley și mulți alții, însă nu prea faimoși. Anthony Rhodes mi-a dat buna știre că George Weidenfeld este gata să-mi publice cartea mea despre comunism. El, Anthony, în orice caz, i-a dat lui George un raport foarte favorabil. Să sperăm că totul va merge bine.

După lansare, cina cu Sanda şi Silviu. Vorbim mult într-o atmosferă de optimism. Îi spun lui Silviu că este esenţial ca el să înveţe limba engleză. E prima dată că plăteşte consumaţia, deşi am oferit să o fac eu ca întotdeauna în ultimii 4 ani. M-a bucurat, deşi e un gest foarte mic. M-au condus acasă. M-am schimbat din nou în haine de ski şi, în mare grabă, ne-am îndreptat spre aeroport. Am sosit acolo curând după miezul nopţii, tocmai când se anunţa plecarea avionului meu. L-am prins, însă, şi miercuri, 18 ianuarie, la 9.50 dimineaţa eram din nou la Klosters, însă fără să fi dormit deloc noaptea precedentă. Am luat un exemplar al cărţii lui Silviu cu mine. Titlul este... *The Lost Footsteps*[1].

Întors la Klosters îi arăt lui Gaby pasagiul în care Silviu se referă la mine, dându-i impresia că eram foarte măgulit. Reacţia ei m-a amuzat foarte mult şi mi-a confirmat impresia mea proprie: *„It doesn't give you justice!"* mi-a spus Gaby indignată. Am citit apoi întreaga carte pe îndelete. Partea care m-a surprins însă foarte mult a fost cea în care explică situaţia finanţelor sale înainte de întoarcerea lui în Apus din ţară. El spune că Alba (Sanda) i-a trimis 10 000 lei, eu i-am trimis 20 000 lei şi prof. Andrei Loghin (Goia) 50 000 lei, un total, spune Silviu (pagina 282) de ceva mai bine de £1 300. Două lucruri mă supără în felul cum prezintă el lucrurile. În primul rând, eu am făcut un efort enorm pentru a-l ajuta. N-aveam bani prea mulţi la acea oră (octombrie, 1956) şi m-am împrumutat ca să-l pot ajuta pe Silviu. Dar am făcut-o pentru că eram convins, din cererea disperată a Sandei, care mi-a invocat, printre altele, situaţia extrem de periclitată a familiei ei, unde se găsea Silviu. Eram convins, spun, că fără ajutorul meu Silviu nu poate ieşi din ţară. În versiunea actuală, contribuţia mea este doar a patra parte din sumele pe care le avea la dispoziţie, deci relativ neînsemnată. Dintr-o condiţie *sine qua non* a salvării lui Silviu, efortul meu apare acum ca un element cu totul secundar.

---

[1] Cartea lui Silviu Crăciunaş, *Urme pierdute*, a apărut în România în anul 2000 la Editura Enciclopedică. A fost tradusă de Sânziana Dragoş şi Gheorghe Dragoş, postfaţă de Dorana Coşoveanu.

În al doilea rând, și ceea ce este mai grav, efortul meu financiar este simțitor scăzut în valoare. Dacă suma totală de 80 000 de lei reprezintă circa £1 300, contribuția mea de 20 000 de lei, adică a patra parte, a fost de £325, nici mai mult, nici mai puțin. În realitate, eu am transmis £860!? Cum a putut să facă o astfel de greșală, eu nu pot să mai înțeleg sau să admit.

Duminică, 22 ianuarie 1961

Sosit la Londra, Elisabeth îmi spune că Sanda i-a telefonat ieri să-i spună că nu mai poate suporta viața cu Silviu și că vrea să vină să stea la noi acasă peste noapte. Elisabeth i-a răspuns că poate să o facă, dar că n-ar vrea să contribuie la o situație dificilă între Silviu și mine. Cum Elisabeth a deschis conversația despre Sanda și Silviu, îi povestesc dezamăgirea mea enormă. Reacția ei m-a bucurat foarte mult și, oarecum, m-a mulțumit sufletește. „Nu se merită să te superi. Acum au obținut ce voiau de la tine. Lasă-i în pace. Trebuie doar să obții ajustarea sumei pe care i-ai făcut-o disponibilă."

Are dreptate. Cum i-am spus eu lui Silviu acum vreo câteva luni, când îmi făcea declarații de prietenie și devoție eternă: „Nu prin vorbe, ci prin fapte se dovedește prietenia". Până acum numai eu am prestat fapte doveditoare de prietenie. El mi-a cauzat numai dezamăgiri zdruncinător de profunde. În plus, mi-a creat o situație dificilă cu Harvill Press, mi-a câștigat dușmănia dnei Villiers și mi-a pierdut prietenia dnei Harari, căci noi ne-am certat violent pe chestia apartenenței lui Silviu la Garda de Fier (vezi corespondența mea cu Manya Harari), și m-a pus într-o lumină defavorabilă în fața ochilor lui Collins. Înainte de a-l fi prezentat acestora, eu eram respectat și apreciat de ei toți. Astăzi eu îmi caut altă editură pentru că situația mea față de ei este insalubră. Cum s-a ajuns la această situație este pentru mine de nedescris. Singura explicație trebuie să fie că Sanda și, implicit și Silviu, au făcut mici intrigării și au afirmat inexactitudini, ca de exemplu chestiunea sumei pe care i-am transmis-o eu lui Silviu. Manya, căreia eu îi spusesem

că am transmis aproape £900, când a citit manuscrisul lui Silviu a trebuit să tragă concluzia că eu am mințit!?

Dar oricare ar fi lumina nefavorabilă în care am fost plasat, eu găsesc că ar fi nedemn pentru mine ca să încep să explic în dreapta și în stânga că eu sunt cel care a acționat într-un spirit de corectitudine exemplară. Ar scădea doar din prestigiul numelui de român. Silviu însă poate să arate că a făcut o greșală gravă. Dar el trebuie să o facă de unul singur, nu împins de mine. De-acum încolo voi crede în prietenia lui numai pe măsura faptelor sale.

Har Domnului că am așternut totul pe hârtie. Mi-a molcomit aleanul, cum se spune pe la noi, căci dezamăgirea pentru mine este fără seamăn. Din momentul ăsta însă e uitată. Am așa de multe de făcut: contribuții constructive pentru cauza țării. Nu mă pot opri să examinez trecutul cu fața spre viitor și cu determinarea de a ajuta, sprijini și promova pe toți acei care pot aduce un aport cauzei naționale, chiar dacă din punct de vedere personal dezamăgirea pe care am avut-o cu Silviu se va repeta din nou. Aceasta mi-e determinarea. Așa să mă ajute Dumnezeu!

De ce sunt dezamăgit de Silviu Crăciunaș

Nu s-a luptat nicio clipă să păstreze introducerea, atunci când s-a decis abandonarea ei. (M-am ocupat eu) El a permis să fie eliminată.

Când s-a decis, totuși, includerea unei introduceri, dar ea urma să fie scrisă de Madariaga, Silviu nu s-a luptat nicio secundă să obțină ca eu să o scriu, așa cum fusese înțelegerea. (Bănuiesc, chiar, că este posibil ca Sanda să fi pomenit întâia oară numele lui Madariaga?!)

Nici prin minte nu i-a trecut să îmi dedice cartea, așa cum a procedat cu singura fotocopie a raportului său. Când s-a pomenit numele lui Butler, a acceptat pe loc și în mod oportunist sugestia, deși cauza României ar fi fost mai cu folos servită dacă s-ar fi arătat că există români generoși și inteligenți (Fără nicio legătură cu mine, personal!).

A luptat, totuși, la insistența mea, împotriva unei a doua tăieri drastice a Părții I din această carte (vezi scrisoarea lui către

doamna Villiers, din 23.5.1960). Aș putea să insist pe asta, însă cum aș putea să pomenesc măcar că am vrut ca el să lupte pentru o Introducere scrisă de mine?

Deci, a existat în el dorința de a lupta, și a fost pregătit să riște ca lucrarea să nu fie publicată, dar nu pentru mine.

M-a prezentat, în versiunea originală, drept un tinerel „care a văzut lumina" & îl venerează ca pe un erou – de aici, ajutorul pe care i l-am dat. Afirmația a fost corectată parțial, la cererea mea, însă următorul fragment a fost păstrat: „Doar la Londra ea a găsit pe cineva care să înțeleagă adevărata semnificație a gestului meu de a părăsi România în 1950." Admirația pentru el, a cărei existență o sugerează, nu avea nimic de-a face cu motivele mele. Îl consideram un om curajos, fără îndoială, însă nu mai puțin decât alții, care s-au întors, au făcut o muncă primejdioasă & au ieșit din nou din țară. L-am ajutat doar pentru că fusese abandonat de așa-zișii lui prieteni.

Mi-a bagatelizat eforturile. Afirmând că a păstrat cei 10 000 de lei primiți în 1955 (ceea ce pur și simplu nu cred, știind cum s-a purtat după sosirea la Viena, când depindea de ajutorul meu) & că „Andrei Loghin" (Prof. Goia, din Cluj) i-a trimis 50 000 de lei în București. Nu am – pe moment – posibilitatea să verific dacă Goia i-a trimis sau nu banii, însă știu cu certitudine că, după cum singur a recunoscut, Silviu a cheltuit deja cel puțin 5 000 de lei (vezi raportul lui scris, pag. 225).

Eforturile mele, așadar, au reprezentat numai ¼ din suma totală pe care a utilizat-o ca să fugă. Sanda & Basil Rațiu au prezentat-o drept indispensabilă & hotărâtoare, când au făcut apel la mine, în oct. 1956.

A denaturat cifrele reale, și prin aceasta a diminuat importanța ajutorului meu, nu doar în termeni relativi (ca numai o pătrime din întreaga sumă utilizată), ci și în termeni absoluți. Arată (pag. 282, jos) că a avut un total de 80 000 de lei, „adică, puțin peste o mie trei sute de lire sterline". Cum suma primită de la mine se ridica la doar 20 000 de lei (așa spune el) contribuția mea a fost de numai 325£. În realitate, plata făcută inițial de mine, la cererea Sandei, s-a ridicat la 8 600 de franci elvețieni, adică 716£. Ulterior, i-am dat mai multe sume de bani, în total 973£, în afară de cele 500£ obținute de la Collins.

Nu s-a conformat cererii mele de a spune adevărul despre cum a fost scrisă cartea. I-am cerut (scrisoarea mea din 2.5.60) să scrie: „Cu toate acestea, în mai 1957, Ion Raţiu ne-a dat vestea cea bună că reuşise să trezească interesul unui editor britanic faţă de povestea experienţelor mele...". Silviu mi-a ignorat cererea & a păstrat versiunea originală: „I.R. ne-a spus că un editor britanic era interesat de...". Însă cum să fie interesat de poveste, când numai eu ştiam de ea & nu puteam să ofer niciun rând scris niciunui editor? Adevărul este că m-am dus la Billy Collins & i l-am zugrăvit pe Silviu într-o asemenea lumină încât „l-am făcut să devină interesat" de poveste. (Apropo, asta e valabil şi pentru interesul Editurii Farrar, Straus & Cudahy, căci pledoaria mea în faţa doamnei Straus, ţinută după ce am plecat de la dineul Firei Ilinska, a fost cea care a trezit interesul acestei firme).

Sanda, în interviul dat pentru „Manchester Guardian" (30. ian.61) menţionează ajutorul trimis lui Silviu printr-un „agent elveţian", dar nu suflă o vorbă despre ajutorul meu.

Gusti Popa n-a acceptat responsabilitatea morală pentru ajutorarea lui Silviu („nu sunt sigur că e bine să-l ajutăm pe Silviu să iasă acum"), dar a acceptat să-mi restituiască suma avansată. Nici Silviu şi nici Sanda n-au luptat ca să se obţină această sumă din partea Comitetului.

Silviu scrie în raportul lui: „Sanda explică tăcerea ei (din primăvară până la începutul lunii august) în primul rând prin călătoria făcută la Londra, unde s-a îmbolnăvit, şi în al doilea rând prin comunicarea că se refuză să mi se trimită ajutorul cerut şi că cei din străinătate nu au încredere în şansele de reuşită ale încercării mele de a fugi. De asemenea, m-a avertizat că foştii mei prieteni au pus în circulaţie zvonuri răuvoitoare la adresa mea..." (pag. 218).

„Ajuns la Viena (după scăparea lui din ţară) a trebuit să constat din nou cu multă amărăciune cum sunt ţinute închise în faţa mea porţile lumii libere, pentru a cărei apărare am luptat şi suferit ani grei, am constatat că nu mi se întind mâini sincere şi nu mi se doreşte bun venit din inimă.

Mi-am găsit un enorm sprijin sufletesc în prietenii mei devotați, numiți în aceste pagini – care m-au ajutat în trecut și mă susțin și acum...".

În carte însă Comitetul e făcut basma curată. Tot ce scrie Silviu despre ei e frumos. Toate criticile la adresa Comitetului sunt puse în gura mea, între ghilimele.

De ce nu i-a acordat lui Mabel Nandriș[1], care a făcut o treabă excelentă cu traducerea, recunoașterea cuvenită, tipărindu-i numele sub al lui, pe pagina de titlu? Este pomenită, aproape în treacăt, doar la sfârșitul unei „Note a autorului". S-a temut oare că îi va scădea din merite?

Duminică, 29 ianuarie 1961

Cartea lui Silviu e recenzată în *Sunday Times*, *Observator* și *News of the World*. Toate recenziile sunt bune și proeminente. Insistența însă asupra elementului de aventură, politicul – lupta românismului împotriva muscalilor – complet ignorată. Am avut dreptate, așadar. Emfaza e rău plasată în *The Lost Footsteps*. Dar să vedem restul recenziilor.

Luni, 30 ianuarie 1961

Ziarul *Guardian* publică un articol *Alba Crăciunaș* și o fotografie a Sandei cu Silviu. Sanda povestește cum l-a salvat pe Silviu. Articolul spune textual: „*She was able to get some money to him through the Swiss contact...*" „*When he finally arrived in Vienna seriously ill, she was ill herself in Paris, and all she could do for him was refer him to the world Council of Churches...*"[2].

Niciun cuvânt nici despre apelul disperat la mine, nici despre ajutorul pe care l-am dat eu lui Silviu după sosirea lui la Viena.

---

[1] Mabel Nandriș, soția lui Grigore Nandriș. Manuscrisul lui Silviu Cărciunaș a fost redactat în limba română și a fost tradus în limba engleză de Mabel Nandriș.

[2] „A reușit să îi trimită niște bani prin persoana de legătură din Elveția.."; „Când, în cele din urmă, a ajuns la Viena, grav bolnav, era ea însăși bolnavă, la Paris, și tot ce a putut face pentru el a fost să îl recomande la Consiliul Mondial al Bisericilor..." (în lb. engl.).

Şi când îmi amintesc de recunoştinţa eternă pe care mi-a promis-o plângând, acum patru ani şi patru luni la Paris, când nimeni nu voia să-l ajute!!! Ce să-i faci, natura omenească nu e tocmai frumoasă!

Marţi, 31 ianuarie 1961

Recenziile se înmulţesc la repezeală. E clar că această carte va avea mare răsunet. *Today*, *Queen*, *Evening Standard*. Toate foarte elogioase. Din punct de vedere românesc este un mare, foarte mare succes. Sub acest aspect sunt enorm de mulţumit căci acum aproape patru ani de zile, planul unei astfel de cărţi nu exista decât în mintea mea.

Astăzi ziarele şi revistele engleze vorbesc de România şi de teroarea comunistă ce domneşte acolo. Sunt curios să văd dacă ziarul comunist englez *The Daily Worker* va ataca. Ar fi bine, căci nu poate să dea decât o şi mai mare publicitate. În tot cazul, e sigur că această carte va fi citită de zeci de mii de cetăţeni britanici, ca să nu mai socotim ce se va petrece cu ediţiile din alte ţări. România, şi suferinţele ei, e din nou pe tapet. Acest fapt mă bucură atât de mult încât voi căuta să trec cu vederea peste dezamăgirea mea sub raport personal. Şi sunt convins că voi reuşi să o fac căci etalonul meu de măsură este întotdeauna serviciul adus cauzei naţionale. În viitor însă nu voi mai accepta decât faptele concrete ale lui Silviu drept dovezi de prietenie.

Joi, 2 februarie 1961

Peter Benenson, candidatul parlamentar laburist (ziarist şi avocat de meserie) îmi sugerează să colaborez la organizarea unui *apel la amnistie*[1]. Se intenţionează să se prezinte la Naţiunile

[1] Sunt începuturile demersurilor care au dus la înfiinţarea cunoscutei organizaţii Amnesty Internaţional, Ion Raţiu fiind alături de Peter Benenson, avocat englez şi fondatorul organizaţiei. Mai târziu, Raţiu va povesti cum i-a venit ideea lui Benenson de a porni acest demers. Avocatul britanic, care era un om religios, a citit la începutul anului 1961 într-un ziar ştirea că doi

Unite, la orele 11 a.m., pe data de 11 noiembrie 1961 (ziua armistițiului) o listă a celor care trăiesc în închisori în lumea întreagă. Se va proclama apoi un an al Amnistiei și se vor face tot felul de presiuni, în următoarele 12 luni, pentru a se obține eliberarea acestor oameni care sunt închiși numai din cauza opiniilor lor.

Pentru a simboliza suferința celor lipsiți de libertate se va publica o carte în Editura Penguin în care se vor încorpora biografiile a opt oameni închiși, bine cunoscuți, dar nu oameni politici. Peter Benenson mi-a cerut să-i sugerez un nume caracteristic din Europa Răsăriteană. I-am telefonat lui Romi Boilă ca să mă consult cu el. El mi l-a recomandat pe Constantin Noica, cel mai mare filosof român în viață. Am fost de acord.

Imediat am contactat-o pe dna Muston, care lucrează la BBC și după-masă a venit să mă vadă. Mi-a dat toate detaliile vieții și activității literare ale lui Noica și, în principiu, ea a fost de acord cu planurile mele. Dna Muston, fostă dna Noica, a divorțat de el pentru a putea scoate copiii din țară. Pe urmă a revenit la numele ei de fată (deși e engleză de origine, dna Muston vorbește o românească absolut perfectă)[1].

Când am vorbit cu Romi am pomenit și cartea lui Silviu Crăciunaș și i-am spus ce bine e primită în presă. Romi s-a bucurat și

---

studenți portughezi au fost arestați pentru că au ridicat un pahar în cinstea libertății. Se afla în acel moment în metroul londonez, iar știrea „despre arestarea studenților l-a zguduit atât de mult încât și-a întrerupt călătoria care-l ducea la biroul avocațial din Mitre Court. S-a dat jos la Trafalgar Square și a intrat în frumoasa biserică St. Martin-in-the-Fields. [...] Aici, în biserică, i-a venit ideea. Și și-a zis. De ce nu? Dacă vine de la Dumnezeu va izbândi! Dacă nu, nimeni nu pierde nimic" (Ion Rațiu, *Cine mă cunoaște în țară așa cum sunt?*, Editura Progresul Românesc, București, 1991, pp. 78–79).

[1] Începând cu anul 1961, Rațiu s-a implicat în crearea organizației Amnesty International și l-a trecut pe Constantin Noica pe lista personalităților culturale aflate în închisoare pentru delict de opinie, personalități a căror eliberare se cerea în mod necondiționat. Noica a fost eliberat în august 1964 și a păstrat o frumoasă relație amicală cu Ion Rațiu (vezi mai multe însemnări pe această temă în perioada 1961–1965).

el de acest lucru, dar îmi spune că lumea se agită deja la Paris pentru că: „Silviu a atacat Comitetul Național Român și în carte și în interviurile pe care le-a dat la radio și televiziune. Unii spun chiar că ar fi agent comunist". I-am spus lui Romi, imediat, că e absolut absurd să se vorbească în felul acesta. Silviu, de fapt, tratează Comitetul, din punct de vedere politic, mult mai bine decât mă tratează pe mine. Pentru a încrusta totul pe hârtie, scriu lui Romi imediat după ce i-am telefonat, pentru că este cu adevărat rușinos ca Silviu să fie din nou acuzat că ar fi agent comunist.

Vineri, 3 februarie 1961

Recenzii în *The Economist, Time & Tide, Spectator, The Guardian, Church Times* și *Times Literary Suppliment. Times Literary Suppliment* e juma-juma, nici prea bună, nici prea proastă, dar e o recenzie căreia i se dă importanță.

Time & Tide spune: *„He does not get across any feeling of what every day or political life is Rumania at this time was like"*[1]. *Spectator* spune: *„One is left with no feeling that this is a political book"*[2]. Iar *Guardian* se referă la faptul că Silviu a fost membru al Gărzii de Fier și că a făcut două indiscreții: **a.** că a pomenit pe Șeful Rabin din Budapesta și **b.** că evreii scoteau din țară bani, aur și juvaere prin valiza diplomatică a Legației Israeliene. Acest articol-recenzie este semnat de Emanuel Litvinoff. Se dovedește că am avut perfectă dreptate când am afirmat că s-a scos prea mult din partea politică a cărții și când am insistat ca Silviu să menționeze clar, în carte, că a fost membru al Gărzii de Fier.

Nicky Mariția[3] vine, după-masă, la mine la birou. Vorbim de toate. Când vine vorba de Silviu și de cartea lui, Nicky spune:

[1] „Nu a lăsat să se întrevadă nimic despre viața cotidiană sau politică din România, la ora actuală" (în lb. engl.).

[2] „Nimic nu lasă impresia că aceasta este o carte cu subiect politic" (în lb. engl.).

[3] Nicolae Mariția (1917–?), avocat, polițist. A fost membru al Mișcării Legionare și angajat al Siguranței ca inspector „în serviciul siguranței sub regimul legionar", fiind cunoscut chiar de Horia Sima pe care l-a avut o

„Trebuia să ți-o dedice ție, ce Doamne! doar tu ai făcut totul pentru el, așa cel puțin îmi spunea când l-am văzut ultima dată" (eu eram în America).

---

perioadă profesor la liceul din Caransebeș. Mai târziu, acesta l-a și numit șef de garnizoană legionară. A participat la război pe frontul de Est, iar în 1943, fiind într-o permisie, a cunoscut-o pe una dintre fiicele ambasadorului Spaniei la București, contele José de Casa Rojas, cu care s-a căsătorit în același an. Căsătoria l-a salvat de retrimiterea pe front, socrul său intervenind pentru ca Mariția să fie numit secretar de legație la misiunea diplomatică din Turcia, unde Casa Rojas a fost numit ambasador al Spaniei. Mariția și-a dat demisia de la legație în 1945 și a plecat inițial în Franța pentru că socrul său devenise ambasador al Spaniei, câțiva ani mai târziu stabilindu-se în Spania pentru tot restul vieții. Mariția nu a fost un legionar împătimit, dimpotrivă. „S-a vindecat de ideea legionară", cum spunea chiar el, pentru că viața i-a arătat că este „altfel decât era prezentată în ședințele de cuib". În exil l-a evitat pe Horia Sima, a avut o activitate politică redusă, alăturându-se grupului de intelectuali intitulat „Destin", format din George Uscătescu, Vasile Uscătescu, Aurel Răuță, I.D. Cortelan ș.a., care a editat la Madrid revista de cultură *Destin* în perioada 1951–1972. S-a dedicat afacerilor care i-au adus mari satisfacții financiare. În 1969 a debutat procedura de recrutare a sa ca agent de influență cu numele conspirativ *Păun*, chiar de către fratele său, Gheorghe Mariția, informator al Securității trimis în Occident sub legenda că este angajat al unor întreprinderi de comerț exterior. În 1974 DIE a considerat că *Păun* îndeplinește condițiile pentru a fi inclus în rețeaua de influență. Pentru că dorea să dezvolte afaceri cu România, Mariția s-a arătat deschis colaborării cu diplomații români din Spania. I-a furnizat fratelui său informații despre conducători ai exilului românesc, acesta exploatându-l în orb, însă nu a realizat note informative și nu a fost plătit pentru activitatea sa. În schimb, a fost folosit în mod conștient pentru realizarea unor obiective economice, precum atragerea unor mari companii spaniole în relații comerciale avantajoase cu România, facilitarea unor importuri de mercur din Spania sau exporturi ale României pe piața din Spania etc. În anul 1979 s-a renunțat la colaborarea cu Mariția pentru că acesta a fost cunoscut de „trădătorul Vintilă", adică de generalul Ion Mihai Pacepa, care a defectat în vara anului 1978 și a deconspirat mulți agenți externi ai Securității, iar relația dintre *Păun* și DIE s-a considerat a fi compromisă. Dar în ianuarie 1980 DIE s-a răzgândit, reluând legătura cu acesta (ACNSAS, fond Penal, dosar 127893, f. 51, fond SIE, dosar 53927, vol. 6, f. 216, dosar 3200, vol 1, ff. 58, 110, 207–211 și vol. 2, ff. 202–204).

Duminică, 5 februarie 1961

Nicky Mariţia îmi spune că a vorbit cu Silviu şi l-a apostrofat pentru că nu mi-a dedicat mie cartea!? Nu trebuia să o facă, dar drept să spun, m-a bucurat să văd că Nicky simte aşa de profund pe chestia asta. Am avut-o la cină, în afară de Nicky, şi pe Flora Feier. Mi-a povestit cum s-a divorţat, vara trecută, de Stavros Papastavros, care s-a recăsătorit deja cu o nepoată a lui Marjorie Villiers (îi făcuse un copil de care Flora s-a îngrijit în primele zile după naştere!?). Flora îmi atrage atenţia asupra marii responsabilităţi ce-mi cade pe umeri (sic!?) căci eu sunt cel mai indicat să conduc lupta pentru eliberarea naţională („să nu exagerăm", i-am spus, „sunt destui alţii tot atât de capabili". Ea nici n-a vrut să audă). Este datoria mea, deci, să căutăm să fim cu foarte multă grijă când prezentăm situaţia din România. Cartea lui Silviu nu este destul de convingătoare a eroismului autorului şi conţine anumite afirmaţii dubioase.

Am respins toate aceste critici şi am afirmat din nou convingerea mea că această carte (deşi departe de a fi perfectă) constituie unul din aporturile majore cauzei naţionale din ultimii zece ani şi mai bine. Am discutat, apoi, „slăbiciunea" noastră a ardelenilor, cum a spus-o Flora. Noi am fi foarte talentaţi, muncitori, tenace etc., dar nu reuşim complet pentru că ne lipseşte ultimul efort – nu suntem destul de perseverenţi. Eu nu sunt de acord cu ea şi reafirm credinţa mea nezdruncinată în viitorul neamului.

I-am dus acasă pe amândoi cu maşina. După ce am depus-o pe Flora, Nicky mi-a spus: „Să ştii că Flora are dreptate când te consideră pe tine drept cel mai indicat de a continua şi conduce lupta naţională". M-am bucurat, căci pe Nicky îl respect drept om cu judecată limpede şi calmă.

Trebuie să răspund scrisorii publicate de un oarecare Breugel în *Observer*, în care atacă veracitatea afirmaţiilor lui Silviu (cu referinţe la activitatea lui în Garda de Fier).

Marţi, 7 februarie 1961

Ieri după-masă au venit să mă viziteze aici la mine la birou doi reprezentanţi ai organizaţiei studenţilor olandezi (Nederlands Bureau voor Buitenlandse Studenten-betrekkingen), tinerii Kees Blekxtoon şi B.C.W. Jonker. M-au invitat să fac din nou nişte conferinţe pe bordul vapoarelor care aduc studenţii americani în Europa. Le-am spus că, în principiu, aş dori să repet experienţa mea din 1958, dar că sunt mult prea ocupat pentru moment. Aici, la Londra, însă voi fi fericit să fac o scurtă conferinţă oricărui grup de studenţi americani.

Răspund scrisorii lui Basil Raţiu şi-i cer să nu dezmintă nimic din ce-a apărut în cartea lui Silviu sau în ziarele cărora Sanda le-a dat interviuri.

Pe la 5.30 după-masă sosesc Silviu şi cu Sanda aici, însoţiţi de Sanda Cârciog. Vin de la librăria Hatchards, unde Silviu a semnat vreo câteva exemplare ale cărţii lui. E prima dată că-i văd de la apariţia criticilor favorabile, cu puţine excepţii, care au apărut până acum în presă. Schimbarea e colosală. Silviu nu mai are poza de modestie care m-a atras aşa de mult către el, căci credeam în modestia lui reală, iar Sanda e aproape ostentativă. Complet absente, probabil pentru totdeauna, toate indiciile că-şi dau seama de contribuţia pe care au făcut-o şi alţii la reuşita şi la succesul lor de astăzi.

Nu m-a surprins, însă, când am văzut că scopul acestei vizite din partea lor este cam acelaşi ca şi în trecut, adică vor să utilizeze cunoştinţele, legăturile şi sfatul meu pentru reuşita şi succesul lor personal. Interesul românesc nu mai e decât o perdeluţă foarte străvezie după care se ascunde ambiţia Sandei. Acum, însă, că-mi dau seama de realitate nu voi mai mişca niciun deget decât numai pentru probleme de interes naţional pe care le voi putea promova ajutându-i sau dându-le sprijinul meu. Altfel, continui să aştept dovezile concrete ale prieteniei lor pentru mine, atât de mult trâmbiţate. Cu un cuvânt, vreau fapte, de vorbe sunt sătul. Faptele însă, şi ieri seara, au lipsit cu totul, căci toate punctele pe

care le-a adus în discuţie (le avea înşiruite grijuliu pe o bucată de hârtie) nu-l serveau decât pe el. Iată-le:

1. Discuţia cu Boxshall[1] care a spus că multe din cele scrise în carte sunt „invenţii". Mi-a adus corespondenţa dintre ei. La 31 ianuarie Silviu i-a scris pe un ton ameninţător, indicând că-l va putea da în judecată pentru calomnie. Boxshall răspunde imediat (3 februarie) retrăgând totul şi invitându-l la masă pe ziua de 9 februarie. Atât Sanda, cât şi Silviu sunt încântaţi şi consideră această scrisoare drept un succes complet şi o dovadă a înţelepciunii felului în care au redactat scrisoarea. Eu nu sunt de acord. Cred că puteau să-l câştige pe Boxshall de partea lor printr-o scrisoare prietenească şi nu ostilă. Felul în care l-au tratat pe Boxshall va fi greu de uitat, că omul trebuie să se simtă umilit. Nu m-am mai amestecat însă. Am luat notă de cele ce mi-au spus şi n-am exprimat nicio opinie.

2. Recenziile din presă. Silviu este foarte aferat de atacurile din *Observer* („Îl fac praf. Am toate dovezile"), din *Manchester Guardian* („Voi cita din cartea mea pentru a-l dezminţi") şi mai ales din *Times Literary Supplement* în care se spune textual că el nu este un intelectual. Celelalte recenzii proaste din *Time & Tide* şi din *Spectator* îl supără mai puţin. Îmi spune că va răspunde el primelor trei. Ar vrea însă ca alţii să răspundă ultimelor două recenzii. Sanda voia ca eu să o fac, fără însă a mi-o cere deschis. Implica mai ales că astfel de scrisori-răspuns pot să fie semnate cu un pseudonim şi sugera cu totul bombastic felul în care ar trebui redactate: ţara care suferă pentru interesul comun, Silviu, personificarea luptei naţiunii etc. Din nou, nu m-am amestecat. I-am spus însă că este foarte primejdios să se semneze printr-un pseudonim. Toată chestiunea devine ridicolă dacă sunt descoperiţi.

Curios este că, înainte de sosirea lor ieri-seara, aveam toată intenţia să-l ajut să răspundă criticilor ce i s-au adus. Începusem

[1] Lt.-col. Edwin George Boxshall (1897–1984), ofiţer de informaţii britanic, născut în Bucureşti şi căsătorit cu Elise, una dintre fiicele prinţului Barbu Ştirbey, de care a divorţat în 1947.

chiar să fac o ciornă pentru răspunsul ce trebuie dat scrisorii publicate de ziarul *Observer*. Atitudinea lor atât de egoistă m-a făcut să renunț a mă mai amesteca în această chestiune. Nu mai este vorba de stabilirea faptului că în România există o rezistență. Totul se rezumă la avansarea intereselor lui Silviu. Acest lucru a reieșit și mai clar din următoarele puncte ridicate de el.

3. A aranjat ca un exemplar al cărții lui să fie legat în piele și acum vrea să-l prezinte lui Butler și să aducă presa de față ca să fotografieze scena. I-a telefonat lui Viorel Tilea – care-l cunoaște bine pe Butler și care a intervenit pe lângă Butler pentru a obține dreptul de azil politic pentru Silviu – să-i ceară să scrie lui Butler pentru obținerea unei audiențe. Viorel însă se găsește într-o stare sufletească teribilă pentru că băiatul lui a fost în comă în ultimele zile. Deși e ceva mai bine, medicii i-au spus că creierul băiatului e atins în mod permanent ceea ce înseamnă că, în cazul cel mai bun, băiatul va rămâne epileptic toată viața. Cu toate acestea, Silviu insistă acum să-l facă pe Viorel să urmărească interesele lui și să-i scrie lui Butler. În definitiv, el poate să-i trimită cartea lui Butler prin poștă. El însă, evident, dorește publicitate din prezentarea cărții, ziariști prezenți etc. M-a întrebat ce să facă. I-am spus să-i scrie lui Viorel. Personal, aș fi lăsat toată chestiunea baltă și aș fi expediat cartea prin poștă.

4. Vrea să trimită câte un exemplar din cartea lui personalităților mai marcante din Occident și-mi cere să-i dau numele celor pe care-i cunosc eu. Mi-a cerut, de asemenea, să trimit eu cartea lui fostului vicepreședinte Nixon. I-am spus să facă lista lui și, apoi, voi adăuga și eu pe alții.

Asta a fost totul. Nimic din problemele care mă interesează pe mine. Am rămas însă surprins să văd cum o ascultă pe Sanda. E complet dominat de ea. Ah, da. A mai vorbit și de intenția lui de a trimite exemplare din carte lui Gusti Popa, Veniamin, Boilă, Vișoianu, cu o scrisoare în care să arate că el nu urmărește intrarea în Comitetul Național Român. Sanda s-a opus acestei scrisori în mod violent.

Miercuri, 8 februarie 1961

Dau un interviu revistei săptămânale *Printing News*. Scriu apoi lui Silviu, spunându-i că am făcut-o şi că am dat toate amănuntele, cu o exactitudine scrupulos observată, a felului în care s-a ajuns la publicarea acestei cărţi. Am încheiat cu cuvintele: „Sunt convins că-ţi va face plăcere căci ştiu cât de mult doriţi ca şi micul meu rol în această chestiune să fie cunoscut şi publicat". Atât Johnny Troiano, cât şi Elisabeth, cărora le-am arătat textul acestei scrisori, au râs să se spargă. Elisabeth a fost încântată că am pus lucrurile aşa de deschis, deşi cam ironic. Ea găseşte însă că Silviu şi Sanda merită din plin să li se roşească puţin obrajii, căci au dat şase interviuri (*Sunday Dispatch, News of the World, The Queen, The Guardian, Smith's Trade News, Today)* şi nu m-au pomenit niciodată.

Joi, 9 februarie 1961

Dimineaţa la Eddy Rothschild, care este acum şeful familiei din Anglia (tatăl său a murit acum vreo câteva zile), să discutăm posibilitatea finanţării tunelului proiectat prin Munţii Guadarrama, la nord de Madrid. Mulţi gazetari şi fotografi în antişambră[1]. Consecinţa inevitabilă a rolului pe care-l joacă casa Rothschild în „take-over bid[2]"-ul pentru obţinerea controlului grupului de ziare şi reviste *Odhams Press*. Pe pereţi, printre alte fotografii şi „print"-uri un frumos tablou al lui Max Beerbohm, *The Rothschild at play*. Doi fraţi, unul gras şi celălalt foarte subţire, privesc peste balustrada unei loji, la Opera din Paris. Umor, calm şi excelenţă estetică.

La cină la Sanda şi Mişu Cârciog. Ceilalţi oaspeţi, Silviu şi Sanda Crăciunaş. Vorbim de toate şi ne bucurăm de succesul cărţii lui Silviu. Bem şampanie. Inevitabil, discuţia se opreşte asupra discuţiilor îndelungate pe care Sanda şi Mişu, dar mai ales Sanda, le-au avut cu soţii George Georgescu, emeritul dirijor român, fala

[1] Românizare a termenului francez „*antichambre*" – anticameră (n. red.).

[2] „Preluarea licitată" (în lb. engl.).

regimului comunist de azi. Toți se întorceau în Europa de la New York. Ce-i interesa foarte mult pe cei din țară (căci nu sunt deloc comuniști) au fost afirmațiile Sandei [Cârciog] că, în exil, se ridică o nouă generație de luptători vajnici pentru libertatea neamului, oameni care și-au creat o situație excepțională prin munca lor proprie. Dna Georgescu a insistat „cine sunt aceștia?" Sanda i-a răspuns: „Veți auzi voi de ei", dar în cele din urmă i-a dat numele meu ca cel mai dotat dintre toți. În acest moment, din povestirea Sandei, Mișu a început să mă laude fără nicio reticență: „Eu n-am ascuns niciodată că am o admirație profundă față de tine și că te socotesc drept adevăratul conducător al tuturor românilor din exil"[1]. Eu am protestat, bineînțeles, spunând că sunt doar *unul* dintre românii activi ai noii generații, ceea ce a dus la alte și precise laude din partea lui Mișu și a Sandei Cârciog. Interesant, însă, că nici Silviu și nici Sanda Crăciunaș n-au scos un cuvânt. Tăcere de moarte. Dacă am mai avut vreo îndoială asupra explicației „ingratitudinii extraordinare a cuplului Crăciunaș", ca să-l citez pe Basil Rațiu, acuma nu mai am niciuna. Totul e clar. Au planuri de conducere a exilului și văd în mine un posibil concurent. De aceea, tot jocul și crasa lipsă de recunoștință pentru eforturile enorme pe care le-am făcut pentru ei.

Eu însă nu văd în Silviu un concurent. Îl voi împinge și pe mai departe, ori de câte ori poate să servească țara. Îmi va fi greu însă să-i mai dau prietenia mea, cum am făcut-o înainte, *fără nicio reticență*. Silviu îmi spune, între altele, că un grup de români doresc să scoată o revistă (în românește și englezește). Ei sunt de acord acum, însă vor și colaborarea mea. Le-am dat rendez-vous, luni după-masă, la 5 p.m.

---

[1] În timpul discuțiilor avute cu ofițerii DIE acoperiți ca angajați ai Agenției Economice de la Londra, Mihai Cârciog a avut opinii diferite în ceea ce privește exilul românesc și conducătorii lui din Anglia, caracterizând „activitatea lui Tilea, Rațiu și a celorlalți ca o luptă pentru o cauză pierdută" sau dezaprobând „acțiunile organizate de exil împotriva patriei noastre considerându-le ca o luptă pierdută" (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, vol. 1, ff. 69, 86).

Sâmbătă, 11 februarie 1961

Mă duc să-l văd pe Nicolae jucând football (rugby). Băiatul are poate prea mult curaj. La un moment dat plonjează împotriva unui adversar, salvează o „încercare", dar își fracturează clavicula căzând cu adversarul său deasupra lui. L-am dus în brațe de pe teren și apoi la spital.

Cina la Manya Harari. Îmi spune că Norman Daniel (jurnalistul de extremă stângă, evreu român de origine, care este corespondentul lui *Le Figaro* la Londra) l-a amenințat pe Billy Collins pentru că a publicat cartea lui Silviu: „o înșiruire de neadevăruri". Collins i-a propus lui Norman să discute totul cu Silviu. Norman însă a refuzat.

Manya își exprimă speranța că nu mai sunt supărat pe chestia cărții lui Silviu. I-am răspuns: „Supărat? Nici vorbă. Sunt încântat. Extrem de încântat. Doar asta e ce am plănuit și ce doream să realizez acum patru ani. Sub raport național am reușit mult mai bine decât îndrăzneam să sper. Faptul că din punct de vedere personal sunt puțin dezamăgit n-are nicio importanță. N-am înțeles însă până acum de ce am fost dat la o parte după reîntoarcerea mea din America. Dar voi afla adevărul. Lucrurile astea au obiceiul să iasă în vileag, în cele din urmă".

Manya mi-a mulțumit apoi că am insistat ca să se arate în carte că Silviu fusese membru al Gărzii de Fier. Au trebuit să treacă aproape zece luni ca să vadă și să înțeleagă cât de înțelept și prevăzător am fost când m-am certat cu ea, violent, pe chestiunea aceasta. Astăzi însă vede câtă dreptate am avut, căci este destul de aferată de scrisoarea din *Observer* (semnată de un oarecare Breugel) și de insinuările din *Guardian*, și alte publicații. Vorbim, apoi, de planurile lui Peter Benenson pentru „Anul Amnistiei". Îi povestesc despre cazul Constantin Noica și o informez că avem un manuscris al lui aici, în exil. Mi-a cerut o opțiune pentru publicare, dar nu i-am dat-o. „Vom vedea, i-am spus, după ce voi citi cartea."

Luni, 13 februarie 1961

Mihai Niculescu și cu Silviu Crăciunaș vin să discute posibilitatea scoaterii unei reviste românești pentru afirmarea prezenței noastre ca români aici în Anglia. Îi ascult.

Iată proiectul: **1.** Ideea a pornit de la Podea. Alți șase oameni au fost rând pe rând contactați și toți sunt de acord să lucreze împreună. Pe lângă Ion Podea, Mihai Niculescu și Silviu Crăciunaș, ceilalți sunt Liviu Cristea, Victor Styrcea, profesorul Grigorie Nandriș și Zevedei Barbu[1]. Toți doresc ca și eu să fac parte din acest Comitet de Direcție. **2.** Publicație bianuală (tot la șase luni) de cca 120 de pagini. **3.** Tipărirea să se facă la Lisabona unde costul este aproximativ jumătate din cel de aici. **4.** Să se publice în două limbi: românește și englezește. **5.** Să se caute obținerea de abonați prin publicarea, în limba engleză, a unor articole de specialitate ce interesează pe englezi (Cristea ar avea o cronică filatelică, de pildă). **6.** Să nu se conteze pe abonamentele sau subvențiile ce ar putea proveni din partea românilor. Sunt prea neînsemnate. **7.** Silviu ar fi gata să dea £50, iar Niculescu £25. Ceilalți, ioc.

Le-am spus că sunt încântat de această inițiativă și că-i voi da tot sprijinul meu. Mi-am exprimat însă părerea că dacă nu vedem posibilitatea de a ridica cel puțin £300 pe an din abonamente n-ar trebui să plecăm la drum, din moment ce costul de producție și de expediere se ridică la cca £500.

Rămași singuri cu Silviu i-am spus că eu voi da bani, chiar mulți bani, pentru a se porni această revistă, dar știu prea bine, din lungă experiență, că dacă nu avem o bază financiară sănătoasă sarcina va cădea pe umerii celor ce nu vor voi să lase revista să cadă baltă după vreo 2-3 numere, când entuziasmul inițial va fi fost irosit, adică asupra mea și, posibil, a lui Silviu.

---

[1] Barbu Zevedei (1914–1993), sociolog, diplomat. În 1946 a lucrat la Legația României de la Londra în calitate de consilier de legație, iar în septembrie 1948 a demisionat.

Miercuri, 15 februarie 1961

Germanul de origine sudetă Storch vine să mă vadă. Îmi cere colaborarea şi doreşte să-i facilitez o legătură mai strânsă cu Josten. Voi face ce voi putea.

Silviu vine la mine la birou. Era vorba să luăm masa împreună. Am atâtea pe capul meu, însă, încât am uitat complet. Mai rău. Sosesc la mine la birou pe la ora prânzului. Silviu, se pare, era deja aşezat pe scaun în camera secretarei. În camera mea mă aştepta col. James. Fără să-mi dau seama de prezenţa lui Silviu intru direct la mine în cameră şi stau de vorbă cu James vreo oră întreagă. Abia când l-am condus pe acesta afară mi-am dat seama că Silviu m-a aşteptat aproape două ore întregi. M-am scuzat, bineînţeles, şi el a fost foarte de treabă, căci, nu cred că s-a supărat.

Vorbim apoi pe îndelete. De toate. E foarte mulţumit şi de recenzii şi de vânzările cărţii lui. Pe urmă, încetul cu încetul aduce vorba de diversele atacuri îndreptate împotriva mea din partea românilor, mai întâi BBC, şi apoi, şi din partea altora. L-am ascultat. L-am liniştit că nu mă supără chestiunea căci sunt obişnuit să primesc un astfel de tratament etc. El însă revenea la acelaşi subiect. Că şi Collins şi Manya Harari, Marjorie Villiers etc., toţi găsesc că eu vreau să fac bani din cartea lui. Îmi povesteşte cum au avut o întrunire la care Collins s-ar fi exprimat că eu n-am fost deloc generos, că banii pe care i-am transmis au fost colectaţi de Manya Harari (!?). De ce atunci Collins primeşte abia 10% din vânzările în străinătate şi FRP 25%? I-am atras atenţia lui Silviu că a greşit atunci când nu m-a informat de această chestiune. Am fost atacat, de ce nu mi-a dat ocazia să mă pot apăra? I-am spus: „Măi Silviule, eu te-am tratat ca pe un frate. Te-am apărat faţă de toţi şi în toate situaţiile. Tu m-ai lăsat să cad".

Silviu a protestat, bineînţeles, că nu e adevărat şi că şi el m-a apărat întotdeauna. Mi-a spus apoi că ar fi mai bine ca să abandonez cele 25% care se cuvin, potrivit înţelegerii noastre din ianuarie 1958, FRP (Free Rumanian Press), căci în felul acesta nimeni nu mă va mai putea ataca că eu aş face bani din această carte. Am

rămas consternat. Ședeam pe bancheta din camera mea, împreună. M-am sculat și, ca să-mi recâștig oarecum calmul, am mers de-a lungul camerei și m-am așezat în spatele biroului meu. I-am spus, pe un ton foarte mâhnit:

— Și pe asta o schimbi, acum!

— Uite că o spui și pe asta. Eu doar n-am schimbat nimic. Mă gândesc doar că e în interesul tău să nu apari ca beneficiar financiar al acestei cărți, mi-a răspuns Silviu.

— Dragă, nu-ți face nicio grijă despre ce spune lumea despre mine. M-am întors și m-am așezat din nou alături de el. Apoi am continuat: „Eu nu ascund nimic. N-am nimic de ascuns. Eu sunt mândru de tot ce am făcut în această chestiune. Tot. Absolut tot. În consecință, eu nu pot astăzi să mă duc la Collins și să spun că renunț la cele 25% care trebuie date FRP".

— Dar eu îți voi da acești bani, de bună voie, fără ca alții să mai știe de ei. E o chestiune care ne privește pe noi doi, mi-a adăugat Silviu.

— Tu nu înțelegi, Silviule, eu nu vreau să ascund nimic. Doresc ca să se știe de acest aranjament. În definitiv, nu sunt bani pentru mine. Sunt pentru FRP.

În acest stagiu al discuțiilor noastre, Silviu a început să mă întrebe de FRP. Ca și cum n-ar fi auzit niciodată de această organizație. I-am răspuns foarte calm, dându-i toate detaliile de care avea nevoie. I-am povestit și apoi am citat dintr-o scrisoare primită de la Hagipetru, din Chile, care lăuda nespus activitatea FRP. Dar nu m-am putut reține să-i spun că mă surprinde întrebarea lui, căci o face pentru prima dată, deși înțelegerea noastră a fost foarte clară și când, în definitiv, Sanda a deținut o legitimație drept corespondentă a organizației FRP la Viena în 1957/8.

Am mai continuat, cam în același ton, amândoi. El încercând să mă convingă că e în interesul meu să renunț la acești 25%. La un moment dat, mi-a făcut chiar calcule să-mi arate ce puțini bani îi rămân după vânzarea primelor 25 000 exemplare: vreo 1 400 sterling. Nu numai că nu sunt de acord cu socoteala lui, căci

îi va rămâne mai mult, dar găsesc de-a dreptul odios faptul că astăzi face astfel de calcule când succesul lui financiar se datorește mie în mare parte. În plus, eu nu-i cer nimic decât o contribuție la o activitate națională românească din „grăsimea" lui, adică pentru fiecare liră pe care o câștigă FRP, el, Silviu, câștigă £3. E asta exploatare? După ce a plecat am vorbit cu Johnny Troiano și ne-am adus aminte cum eu am prezis, în mai, la prima ciocnire dintre noi (după întoarcerea mea din America), că în cele din urmă va căuta să uite obligația lui financiară față de mine. Ce să-i faci, s-a împlinit și această precizare.

Sâmbătă/Duminică, 18–19 februarie 1961

La Richard și Rosemary Pilkington la Poole, unde e el deputat. Numai noi, cele două familii. Fetițele lor, Fiona, Serena și Julia, sunt foarte drăguțe. Am vorbit și destulă politică.

Luni, 27 februarie 1961

Sanda Crăciunaș îmi telefonează și mă insultă cu tot felul de acuzații de ambiții personale, de interese pecuniare, de denunțarea lui Silviu ca gardist. Am ascultat-o cât se poate de calm. E doar completarea totală a ciclului. De la recunoștință și adulare fără margini la insulte și reproșuri. În cele din urmă, vor reuși să mă convingă că am comis *o crimă* atunci când m-am decis să-l ajut pe Silviu. Furia ei e ocazionată de textul articolului din *Printing News* (apărut la 23 februarie). I-am spus să vină să mă vadă când îi convine căci insista să o facă. M-a amenințat cu diverse lucruri. În fine, va veni mâine și voi căuta să fiu cât mai calm posibil. Astăzi însă îi voi scrie o scrisoare ca să rămână la dosar.

Marți, 28 februarie 1961

Flegon și [Dimitri] Pospielovsky vin să mă vadă. Pospielovsky lucrează la secția rusă de la BBC. E membru al organizației NTS[1].

[1] Autorul se referă la National Alliance of Russian Solidarists, organizație fondată în 1930 de un grup de emigranți ruși anticomuniști. Activitatea

Astăzi însă nu sută la sută activ. Pe lângă BBC el caută să-și ia o diplomă la Universitatea din Londra. Îmi spune că șeful NTS pentru Anglia este Utechin, conferențiar la London School of Slavonic Studies. La cererea mea îmi povestește despre cartea *The House of Secrets* a lui Gordon Young. Se pare că rușii nici nu l-au luat în serios când Young făcea investigațiile lui în Germania. Pentru ei tonul favorabil al cărții a fost o mare și plăcută surpriză. Pospielovsky a fost acela care i-a dat cartea lui Flegon ca să mi-o treacă mie.

Sanda îmi telefonează să-mi spună că și Silviu dorește să-mi vorbească, așa că vor veni amândoi, poate joi la ora prânzului.

Invitați de Ludo Kennedy și Moira Shearer la piesa sud-africană *King Kong* și la cină, la Savoy. Mark Bonham Carter și o fată de la televiziune au completat grupul. Seară foarte plăcută.

Miercuri, 1 martie 1961

Dr. Tonfar vine la mine la birou să discutăm posibilitatea de a continua expoziția de caricaturi politice. Seara, la Viorel, care dă un fel de recepție pentru astrologul [Louis] de Wohl și Silviu Crăciunaș. Stau de vorbă cu Zaiman de la *Daily Telegraph*. Atât Sanda, cât și Silviu se comportă ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Îi tratez cu răceala pe care o merită, deși adevărul este, eu țin foarte mult la ei, mai ales la el.

Curând după aceea, Elisabeth și cu mine plecăm la recepția dată de Heini și Fiona Thyssen-Bornemisza la National Gallery. Colecția lui de tablouri e expusă acolo. Numai „crema" Londrei a fost invitată. Foarte puțină lume (300 de persoane?). Vorbesc cu Gulbenkian, Lady Lewisham, Charles Harding (care a fost un fel de „gate-crasher" mi se spune!?). Tablourile sunt superbe. Înapoi la Viorel, pe la 11.00 seara. Recepția lui continuă în stil românesc. Mâncare multă. Atmosferă plăcută. Patrick Maitland îmi spune că ar trebui să intru în parlament.

NTS în exil s-a concentrat pe educarea tineretului cu privire la rolul pe care trebuie să-l joace în combaterea comunismului, prin înțelegerea profundă a efectelor acestei ideologii asupra societății.

2–6 martie 1961 inclusiv

La Klosters. Schiez cu Bud Taylor, americanul căsătorit cu fata vicepreşedintelui de la General Motors, şi cu Irwin Shaw. Lady Lovat mă invită să stau cu ei în Scoţia. Fac cunoştinţa Baronesei de Pargas din Spania, şi a lui George Heim, un tip curios, dar interesant.

Masa într-o seară cu Cesare şi Alice Lanza. Cred că le-a trecut supărarea pe mine.

Marţi, 7 martie 1961

Cornea vine să mă vadă. Îmi cere sprijinul la obţinerea unei recenzii pentru cartea lui Silviu din partea lui Niculescu Mihai şi caută să obţină de la mine o subvenţie pentru *Glia*. Îi spun că are tot sprijinul meu moral, dar că bani nu mai dau nimănui din principiu.

Seara la Ella Cassing şi Nina Horne. Vorbesc cu Contele Apponyi, care vorbeşte englezeşte la perfecţie.

Miercuri, 8 martie 1961

Masa cu Barnes de la Allen & Unwin, editura care publică lucrarea lui Vintilă Horia. Cădem de acord: **a.** să nu provocăm nicio discuţie, dar să fim gata să răspundem de îndată ce cartea sau Vintilă Horia au fost atacaţi. **b.** să pregătim articolul lui Horia pentru publicare şi să-l păstrăm în rezervă. **c.** Horia să vină la Londra abia cu ocazia publicării cărţii.

Nicky Mariţia vine să mă vadă cu Gicu Pop[1] şi cu tânărul spaniol Almenida. Reglăm afacerea Tunelului Guadarrama şi Nicky

[1] Gheorghe (George) Pop (1927–?), om de afaceri. A fugit din România şi s-a stabilit la Londra în 1948. Începând cu anul 1956 a intrat în atenţia Securităţii, care a organizat întâlniri cu el în vederea recrutării. Planul a fost concretizat după ce Pop a contactat Agenţia Economică a României de la Londra cu intenţia de a cumpăra şi importa o cantitate de lemne din România. Procedura recrutării s-a finalizat în februarie 1958. Iniţial, Pop a fost încurajat să-şi petreacă timpul în anturajul lui Viorel Tilea, apoi în cel

îmi spune că este gata să vândă tabloul lui de Goya pentru suma de £30 000 din care-mi va da £5 000 mie.

Cina la Freddy și Gertrude Keller, corespondentul la Londra al ziarului *Basler Nachrichten*. Îmi propune să mă susțină ca membru asociat al „Foreign Association". Accept cu plăcere. Masă plăcută, fără nimic neobișnuit.

Vineri, 10 martie 1961

Termin de scris biografia lui Constantin Noica și o chem pe Wendy Muston, soția lui, să vină să o vadă. Îi pun din nou în vedere lui Wendy Muston că anumită lume și-a exprimat părerea că poate nu ar fi bine să se intervină pentru Noica. Printre aceștia și prof. Dupont de la Sorbona. I-am arătat scrisoarea de la Neagu Djuvara în care aceste termene erau exprimate și apoi i-am cerut să-mi indice decizia ei. Wendy a fost absolut categorică. Ea dorește ca să continui potrivit planului inițial. Cartea despre

---

al lui Ion Rațiu. A fost unul dintre cei mai prolifici informatori în problema emigrației din Londra, Securitatea suspectându-l totodată că este și agent britanic. Pop, despre care Securitatea spunea că este „omul banului", a devenit un influent om de afaceri, conectat la vârful regimului comunist de la București. După ce a fost recrutat, a fost îndemnat de Securitate să reintre în anturajul lui Tilea și Rațiu. Astfel, începând cu anul 1958 Pop și-a reluat relațiile de colaborare cu Tilea, iar începând cu anul 1961 a făcut același lucru cu Rațiu, care începe să-l menționeze în jurnal inițial drept George, iar mai târziu Gicu. Dintr-o scrisoare operativă din mai 1961, trimisă de rezidența DIE din Londra către centrală, aflăm și împrejurările în care relația dintre Rațiu și Pop s-a sedimentat: „În ce privește relațiile lui *Sandu* cu Rațiu I. menționăm că în ultimul timp au devenit mai apropiate. Dirijat de noi, l-a recomandat pe Rațiu I. unor firme care i-au dat posibilitate să facă unele afaceri comerciale (*Sandu* nu le putea finanța) care în scurt timp o să-i aducă unele beneficii. Pe această bază Rațiu I. a început să-l aprecieze pe *Sandu* ca un element cu relații și posibilități și deci corespunzător pentru a menține relații bune cu el". *Sandu* a fost unul din numele conspirative ale lui Pop, altele fiind *Sotir*, *Corvin* sau *Page* (ACNSAS, fond Informativ, dosar 555723, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, f. 268).

„Amnistie" va apărea la Penguin şi numai Noica va reprezenta întreaga regiune „Est-Răsăriteană".

Peter Benenson vine să culeagă textul pe care l-am pregătit. Îmi spune că a fost sub mare presiune să-l înlocuiască pe Noica cu István Bibó. Sunt fericit că am reuşit să introducem un român.

Cina la noi acasă. Radu şi Pepita, Noël Bernard şi Eva, şi Wlodek şi Angela Pilkington-Miksa. Noël nu are absolut niciun sentiment românesc. În trecut mai aveam oarecari îndoieli asupra acestui punct. Astăzi nu mai am niciuna.

Marţi, 14 martie 1961

Masa cu nişte islandezi. Afaceri. De la birou mă duc direct la Silviu şi Sanda Crăciunaş. Trebuie că am sosit acolo pe la orele 6 p.m. Ei bine, de atunci şi până la orele 6.20 a.m., în dimineaţa zilei de miercuri, am fost cu ei în mod neîntrerupt. Sanda a pregătit o cină foarte gustoasă. Am băut o sticlă de whisky şi vreo câteva sticle de bere şi am vorbit aproape fără întrerupere despre problema relaţiilor dintre noi. E imposibil să redau totul sau măcar parte din conversaţia avută. Însă, pot să fac un rezumat al punctelor principale. Iată-l:

1. „Găseşti tu că noi am trădat prietenia noastră", mi-a spus Silviu când am început să discutăm serios, după ce am mâncat de cină. Cu alte cuvinte el, Silviu, are conştiinţa încărcată. Altfel n-ar fi pus problema în felul acesta. Explicaţii peste explicaţii ca să-mi dovedească lealitatea, onestitatea şi consecvenţa prieteniei lor. Am rămas cu totul neconvins asupra acestui punct.

2. Articolul meu (interviu) de la *Printing News* i-a usturat pe amândoi. Încă tot nu ştiu care sunt pasagiile care i-au alarmat cel mai mult. Ei afirmă că este cel care „periclitează familia Sandei" (unde citez din scrisorile ei) şi cel în care mă refer la raportul lui Silviu şi care-l pune pe Silviu într-o situaţie imposibilă faţă de americani (lor nu le-am dat numele contactelor mele în România şi tu confirmi că tu ai o fotocopie a originalului). Eu mă îndoiesc însă că astea sunt adevăratele motive ale alarmei lor. I-a speriat

faptul că eu am dat publicării toată istoria acestei aventuri și că am citat din ceea ce au scris Sanda și Silviu în perioadele respective. Aceste citate, bineînțeles, pun intervenția mea într-o lumină complet diferită de ce a scris Silviu în cartea lui sau față de cum reies lucrurile din interviurile lor.

3. Silviu a studiat articolul meu paragraf cu paragraf – se pare că are 18 paragrafe – și a scris un răspuns pe 30 pagini, scrise cu mâna. Le va bate la mașină și mi le va trimite. În tot cazul, e clar că ei au luat totul foarte în serios. Măcar asta este partea pozitivă.

4. Pentru mine e clar însă că ceea ce îi doare mai mult este faptul că și-au luat obligația, în ianuarie 1958, să dea organizației Free Rumania Press 25% din ceea ce le revine lor după toate exemplarele vândute peste 25 000. Ei nu mai vor să onoreze această înțelegere. Faptul că eu am dat amănuntele acestui contract verbal, confirmat în scris și de Collins la acea oră, îi ustură enorm. Din conversație a reieșit clar că ei nu s-au ținut de cuvânt și această clauză specială nu a fost inclusă în contract, după cum fusese înțelegerea.

Astăzi, Silviu afirmă că eu i-aș fi dat un fel de ultimat în ianuarie 1958 și că el l-a acceptat sub presiune. *Nu este adevărat.* N-a fost niciodată vorba de vreo presiune. El întotdeauna mi-a declarat cum dorește să-și arate recunoștința și eu, înainte de a mă duce să-l văd pe Collins, când am negociat condițiile contractului, l-am întrebat pe Silviu cât ar fi gata să dea din drepturile lui. Am căzut atunci la această formulă pentru că eu am spus că mie personal nu-mi trebuie absolut nimic și că, dacă FRP primește 25% numai după vinderea primelor 25 000 exemplare, Silviu își va fi acoperit toate cheltuielile prealabile etc. din primul câștig pe care nu trebuie să-l împartă cu nimeni.

Discuția în jurul acestei probleme a fost interminabilă. Cât e el de sărac. Cât sunt eu de bogat etc. Nu m-am lăsat influențat. I-am spus clar că el m-a lăsat în baltă. Sau această înțelegere a existat – ceea ce el recunoaște – sau n-a existat. Dacă însă ea corespunde realității atunci este imperios să o confirme. Eu sunt

mândru de ea; eu nu o ascund. Cum stau lucrurile, Collins, Manya Harari, Marjorie Villiers etc. toţi au impresia că eu mă ruşinez astăzi de înţelegerea originală. Adevărul este că eu rămân acum tot atât de mândru cum am fost întotdeauna şi că el, Silviu, a greşit când n-a introdus această clauză în contract aşa cum ne înţelesesem. Tot ce am făcut în cazul lui Silviu este, după părerea mea, demn, generos şi patriotic. Dacă el nu vrea să dea parte din câştigul lui unei organizaţii de presă româneşti, e treaba lui, dar eu nu trebuie să mă ruşinez din cauza aceasta: el, Silviu, trebuie să se ruşineze. Silviu s-a pus pe o poziţie foarte slabă:

a. acordul lui a fost obţinut printr-un ultimat. Nu poate însă să producă nicio dovadă şi nu explică de ce n-a protestat niciodată împotriva acestui acord din ianuarie 1958 şi până acum. Mai mult, astă-vară mi-a declarat că este gata să facă un schimb de scrisori pentru a confirma şi întări înţelegerea noastră. El recunoaşte această fază şi admite că schimbul de scrisori n-a fost făcut numai pentru că eu am spus că nu este necesar.

b. Silviu spune că e gata şi acum să-mi dea mie, nu FRP, parte din drepturile lui potrivit înţelegerii din ianuarie 1958. Deşi i-am spus că eu nu pot să întrebuinţez niciun ban din suma vărsată la FRP, el rămâne neclintit: va plăti, dar numai mie. I-am spus, bine, fă-o şi apoi eu voi transfera aceşti bani lui FRP, ceea ce tu nu mă poţi împiedica. Când a văzut că eu sunt gata să accept banii şi personal, şi că nu mi-e teamă de critica nefavorabilă pe acest punct, a întors lucrurile şi a început să-mi amintească cum eu declarasem că am destui bani ca să nu mai muncesc niciodată şi să mă retrag pe Coasta de Azur etc. Că eu pot să utilizez banii pentru cauze româneşti pentru că am mulţi, dar ei au puţini etc. (Adevărul este că eu avusesem mult mai puţini decât au ei acum, când mi-am luat obligaţia să dau toţi banii pentru Silviu!?)

Era deja foarte târziu când s-a ajuns la acest punct al discuţiei. I-am spus: „Silviule, comunică tu în scris lui Collins că eu, respectiv FRP, avem dreptul la aceşti 25% din drepturile după 25 000 exemplare şi după aceea eu îţi voi da în scris că nu e nevoie ca tu să

onorezi această obligație; că FRP renunță la orice plată pe baza acestei înțelegeri. În felul acesta te descarci de orice obligație față de FRP sau față de mine, dar recunoști existența înțelegerii dintre noi, la data de 18 ianuarie 1958. Articolul meu în *Printing News* este, într-un fel, apărarea mea față de schimbarea adevărului care a intervenit în timp ce eram eu în America, ianuarie – mai 1960".

El, Silviu, și mai ales Sanda vor ca eu să abandonez și dreptul la acești bani și să confirm că înțelegerea dintre noi n-a avut loc. Acest lucru nu pot să-l fac. Eu am acest drept, înțelegerea fiind acceptată de Silviu *fără absolut nicio presiune din partea mea*[1].

Uitasem. Azi pe la orele 11.30 a.m. vin la mine la birou David Floyd cu Michael Maxwell-Scott. Îmi cer să-i ajut să scoată din România pe Marina Brâncoveanu (născută Știrbey, sora Sandei Cantacuzino) și pe cei doi feciori ai ei în vârstă de vreo 20 ani. Michael e nepotul lui Matila Ghyka. Îi sfătuiesc să încerce totul pe cale legală: Foreign Office; tratative semi-oficiale: un fel de târg pe bază economică. Dacă nu merge, atunci eu sunt dispus să fac tot ce voi putea, cu condiția ca un tânăr englez – nu Michael – să fie gata să meargă în România ca turist. Nimeni, însă, cu excepția lui Michael și a mea, nu trebuie să știe că acest om are asemenea intenții.

Luni, 20 martie 1961

Silviu vine să mă vadă la mine, la birou. Îmi dă copia scrisorii lui către redactorul șef al săptămânalului *Printing News*.

[1] Pe 22 aprilie 1961, George Pop (agentul *Sandu*) a informat rezidența DIE despre conflictul dintre Ion Rațiu și Silviu Crăciunaș, informațiile fiind culese de el chiar de la Rațiu: „În ultimul timp, între Rațiu Iancu și Crăciunaș Silviu au loc certuri serioase deoarece Crăciunaș S. nu vrea să mai dea lui Rațiu Iancu procentul promis de 24% din câștigul realizat în urma publicării cărții sale. Rațiu Iancu insistă să i se dea această sumă pretinzând că dacă nu era el cartea nu se publica, iar Crăciunaș nu vrea să recunoască ajutorul acestuia. Din acest motiv, aceștia nu se mai vizitează și nu mai au discuții reciproce" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 50, f. 171).

Scrisoarea e datată 10 martie. În ea, Silviu protestează împotriva interviului meu şi spune textual că eu „aş fi utilizat anumite fapte ca pretext pentru a schimba realitatea". Sensul e foarte curios şi în limba română, dar în englezeşte fraza e de-a dreptul „stupidă", cum a afirmat Moran când a vorbit cu Josten la telefon. Iat-o: „This interview... is using as pretext certain facts which, in my opinion are misinterpreted with the apparent aim of distorting reality"[1]. Cu alte cuvinte, el nu poate să nege exactitatea faptelor afirmate de mine.

Am rămas consternat când am citit această scrisoare. Nu i-am dat nicio şansă lui Silviu să vadă acest lucru, însă, trebuie să spun că nici prin minte nu mi-a trecut că ar fi putut să facă aşa ceva. Ce dracu, nu-şi dă el seama cât de mult am strica noi cauzei româneşti dacă am începe acum să ne certăm în scris în public!? Articolele despre Silviu şi Sanda şi interviurile cu ei au conţinut mai multe neadevăruri. Nici prin minte nu mi-a trecut să scriu redactorilor respectivi pentru a corecta „greşelile" strecurate. Acum însă, Silviu îmi spune că el doreşte ca eu să telefonez redactorului şef al săptămânalului *Printing News* şi să-i spun că renunţă la scrisoarea lui şi că nu vrea să fie publicată. Sper că o face pentru că îşi dă seama cât de mult a greşit că a scris-o din capul locului. Cum însă el a scris pe data de 10 martie şi a cerut în mod ritos ca „punerea lui la punct" să fie publicată în următorul număr al lui *Printing News,* nu exclud posibilitatea că altul e motivul care-l îndeamnă acum să-mi vorbească de această nefericită intervenţie a lui. „Următorul" număr a ieşit pe data de 14 martie şi scrisoarea lui n-a apărut, în ciuda cererii lui exprese. Îşi dă poate seama că eu am fost informat de această scrisoare şi că publicarea ei nu este deloc sigură. În plus, dacă, de fapt, el dorea să corecteze o greşală făcută pe ziua de 10 martie, de ce nu mi-a vorbit nimic despre ea când am discutat împreună toată noaptea?

[1] „Acest interviu... foloseşte ca pretext anumite fapte, interpretate greşit, în opinia mea, cu scopul de a denatura în aparenţă realitatea" (în lb. engl.) (n. red.).

Marți, 21 martie 1961

Felix Fenston, milionarul, ne invită seara la cocktail. Mai multă lume de față. Josten, însă, care a aranjat această întrunire, aduce 50 de copii din cartea lui Silviu ca acesta să le semneze. Fenston le va distribui prietenilor lui.

Joi, 23 martie 1961

Sanda îmi spune că a telefonat la *Printing News* ca să le ceară să abandoneze publicarea scrisorii lui Silviu.

Seara la Michael Maxwell-Scott. Vorbesc cu Matila Ghyka și soția lui, care sunt unchiul și mătușa lui Michael. Mama lui e și ea acolo. Mai târziu vine Roddy Ghyka (băiatul lui Matila, de vreo 26 ani) și Anne-Marie Callimachi. Vorbim de posibilitatea salvării Marinei Brâncoveanu. Ea este născută Știrbey, sora Sandei Cantacuzino. Brâncoveanu a fost recent condamnat la închisoare pentru atitudine ostilă regimului și pentru difuzarea de informații obținute de la posturile apusene de radio[1]. Sfatul meu a fost același pe care l-am dat lui Michael și lui David Floyd, când au fost la mine la birou. Anne-Marie mi-a spus că multă lume a întrebat-o dacă cele scrise de Crăciunaș în cartea lui sunt sau nu adevărate și că ea ar fi răspuns că trebuie să fie adevărate din moment ce eu îl susțin.

Vineri, 24 martie 1961

Van Roon de la Halcyon Line (Thyssen Group) vine de la Rotterdam special pentru a discuta chestiunea transporturilor de iută din Pakistan. Iau masa cu el și cu Alexandru Șandru din Venezuela.

Susman de la BBC vine să mă vadă cu Petre Anghelescu, ofițer de marină comercială, acum cetățean austriac. Anghelescu nu

[1] Marina Brâncoveanu (1912–2001), aviatoare, soția prințului Constantin Basarab Brâncoveanu. În timpul războiului a înființat Escadrilele Sanitare militare. Împreună cu cei doi copii, Marina Brâncoveanu (Știrbey) a reușit să părăsească România în 1964.

mai vrea să continue să navigheze pe Dunăre pentru că îi e frică să meargă în ţările comuniste. Mă roagă să-l ajut să fie plasat aici, în Apus, pe mare. Fac tot ce este necesar.

Ieri am avut o cină de 16 persoane la noi acasă. A venit şi Titinica Iliescu, şi Lionel, şi Vivienne Bloch. Lionel îmi place foarte mult. E serios, inteligent şi bun român. Îmi spune că-mi stă la dispoziţie pentru orice activitate politică. Îl voi introduce şi pe el în grupul St. Oswald.

Luni, 27 martie 1961

Masa cu Serge Ovsievsky la Savoy. Vorbim despre chestiunea iută. Îmi arată apoi şi cele două numere din hebdomadarul *Continent* publicat în Franţa şi Germania. Finanţarea este făcută de Heini Thyssen-Bornemisza, redactor-şef fiind Revay (ungur de origine).

Dinu Daponte şi Koziell vin la noi la birou pentru a discuta aceeaşi problemă a iutei. Dacă reuşim ar putea să devină ceva foarte interesant. După cină, Sanda şi Silviu vin la noi acasă. Trebuiau să sosească la 8.30 p.m., au apărut însă abia la orele 9.50 p.m. De la început am simţit o atmosferă foarte neprietenoasă, plină de suspiciune. Curând mi-am dat seama că e ceva la mijloc.

Îndată ce Sanda mi-a comunicat că a vorbit cu redactorul săptămânalului *Printing News,* eu am socotit că trebuie să caut să uit toate dezamăgirile cu ei şi să-i susţin acum din nou cu toate forţele şi legăturile mele. Imediat am aranjat prin Josten invitaţia la Felix Fenston. Am vorbit apoi cu Pomian şi l-am propus pe Silviu să fie şi el invitat la întrunirea de la lordul St. Oswald, miercurea viitoare, şi, în fine, i-am aranjat ca FIJL să-i dea o recepţie, cum am făcut-o pentru Salvador de Madariaga, în onoarea lui, cu ocazia publicării cărţii lui.

În loc să fie încântaţi, atât Sanda, cât şi Silviu au început să mă descoase, cine face parte din organizaţiile astea, ce scop au ele, de ce-l invităm pe el, ce rost are să se facă acum o recepţie etc. Ba, la un moment dat, a insinuat că eu vreau să fac recepţia pentru el pentru a marca cinci ani de existenţă a agenţiei mele de presă

FRP. Cu un cuvânt, impresia era absolut clară. Ei sunt convinși că eu vreau să folosesc „faima" lui actuală pentru a beneficia de pe urma ei. Pe scurt, „se lăsa greu". Evident, succesul li s-a urcat la cap și nu mai văd lucrurile deloc obiectiv. Nu m-am revoltat de această absurdă interpretare și nu le-am spus „duceți-vă dracului!", cum doream să o fac. Am răspuns serios și amănunțit tuturor întrebărilor ce mi-au pus, dar când au spus că ar fi fost potrivit să li se dea o recepție când a ieșit cartea și că acum poate nu mai e așa de bine, am căzut imediat de acord cu ei și am abandonat ideea recepției. Va veni la întrunirea de la St. Oswald, deși acum îmi pare foarte rău că l-am propus. Nu se mai termină oare șirul de dezamăgiri?

Marți, 28 martie 1961

Îi povestesc lui Johnny Troiano ce s-a petrecut aseară. După părerea lui, Viorel este acela care i-a montat. Nu este exclus, dar păcat, mare păcat!

Miercuri, 29 martie 1961

Dinu îmi comunică la telefon că a găsit finanțele necesare pentru transporturile de iută din Pakistan. Ar fi bine să reușesc în această chestiune căci ar produce rezultate financiare frumoase pe care le-aș putea apoi dedica problemelor românești.

După-masă, la 5.30, Alexandru Șandru vine la mine la birou. Mergem apoi împreună la Lionel Bloch și de-acolo la Silviu Crăciunaș. Toți patru sosim la 6.00 precis la lordul St. Oswald la cocktail. L-am găsit acolo pe Sir Edward Beddington-Behrens, care luase ceaiul cu The Dowager Lady St. Oswald. În afară de Boulle și Chorquette (i-am spus Clochette?!) erau și alte două doamne tinere. Altfel, numai noi, cei din grupul „La Brevière". Vane Ivanović[1]

[1] Ivan (Vane) Stefan Ivanović (1913–1999), sportiv, om de afaceri, diplomat. S-a stabilit la Londra încă din perioada interbelică, fiind în relații amicale cu Ion Rațiu începând cu anii 1960. Și-a publicat memoriile în Anglia cu titlul *LX: Memoirs of a Jugoslav*, Weidenfeld and Nicolson, Londra, 1977.

(milionarul armator), Lavrencic şi Tosič, din partea iugoslavilor, şi Pomian, Labetz din partea polonezilor. Discuţii politice au fost destule. Dar nu acesta era scopul. Intenţia era de a ne cunoaşte mai bine, fără niciun fel de şedinţă formală. Lionel a plecat devreme, căci era deja angajat la cină. Şandru însă ne-a invitat, pe mine şi pe Silviu, să luăm cina împreună. El voia, evident, să discutăm puţin problemele româneşti. Silviu a insistat să o luăm şi pe Sanda. Am mers la restaurantul La Chanterelle. Seara însă n-a fost reuşită. Discuţii serioase şi planuri de acţiune nu s-au făcut. Sanda, ca de obicei în ultimul timp, a dus discuţia la „neînţelegerea" dintre noi. A spus la un moment dat: „Tu, Iancule, ai o personalitate foarte puternică. Eşti angajat într-o serie întreagă de acţiuni şi activităţi, care toate converg spre scopul politic al liberării ţării. Silviu vrea să lucreze cu tine. Dar tu trebuie să-l laşi pe el să aleagă unde să colaboreze. E natural ca tu să vrei susţinerea agenţiei tale de presă (FRP). E copilul tău. Dar Silviu nu vrea să o facă. De ce-l forţezi?". În cursul unei alte discuţii, Sanda şi-a arătat suspiciunea de bază pe care o are faţă de mine. Mi-a explicat că pe vremea ciocnirii mele cu Barbu Niculescu ea a luat partea lui Barbu pentru că pe el îl cunoştea din copilărie. Dar şi pentru că „tu, Iancule, ai ceva în tine de Don Quijote. Un lucru care mi te îndrăgeşte, dar nu-mi inspiră suficientă încredere. În timpul revoluţiei ungare din 1956 voiai să te întorci în ţară!?" A spus acest lucru ca un reproş. Ca o dovadă că sunt „iresponsabil", deşi nu a utilizat acest termen. Eu nu m-am apărat. Ea însă nu-şi dă seama că planurile mele, la acea perioadă, erau foarte serioase şi pe deplin fondate pe realitate. Dacă mă întorceam în ţară însemna că aveam o şansă serioasă de reuşită. Pentru mine faptul că plănuiam să mă întorc în ţară este doar o dovadă că gândesc „în mare" şi văd posibilităţile istorice. Faptul că nu m-am întors – determinat fiind mai ales de cele afirmate de generalul Schyler (americanul de la NATO) la acea oră – dovedeşte că judec aceste mari planuri la rece şi nu mă ambalez în aventuri. Dacă aş fi socotit posibilitatea unei revoluţii care să reuşească drept reală, m-aş fi întors fără nicio ezitare. Sanda însă, ca atâţia alţii, nu vede lucrurile

decât sub prisma imposibilității de a schimba „statu-quo"-ul prin eforturile noastre. Or, eu sunt convins că schimbarea politică din Europa răsăriteană se va efectua, atunci când se va efectua, numai dacă noi, prin acțiunea noastră, forțăm lucrurile și-i punem pe apuseni într-o imposibilitate morală de a refuza să ne ajute. Situația e foarte limpede, deși prea puțini o văd încă. Rușii nu vor abandona Europa Răsăriteană de bună voie, apusenii nu vor începe o cruciadă pentru eliberarea noastră. O răscoală generală, bine plănuită și alimentată din apus, ar crea o nouă situație periculoasă Sovietelor și comunismului în general. Un compromis s-ar putea atunci găsi, acceptabil rușilor. Atâta timp însă cât ei nu sunt periclitați deloc, șansele de a ne vedea țările libere sunt neglijabile.

Deși discuția nu s-a dezvoltat cum aș fi dorit eu, toată această seară mi-a făcut bucurie. Patru români chipeși, căci suntem toți înalți și bine făcuți, am reprezentat interesele românești. Aș fi foarte fericit dacă aș putea menține și mări o astfel de grupare. M-a bucurat, de asemenea, faptul că ceilalți, care nu s-au cunoscut până acum, s-au plăcut reciproc. Atât Silviu, cât și Sandu Șandru au socotit înțeleaptă hotărârea mea de a include și un evreu, și l-am găsit pe Bloch foarte bine, serios, modest, demn și bun român.

Joi, 30 martie – 10 aprilie 1961

Dis-de-dimineață, la orele 6.00, plecăm cu mașina destinația Franța. Ne îmbarcăm pe ferry-ul de la Dover la Boulogne, pe o mare destul de agitată. Abia porniți și aventurile au și început. Atât eu, cât și Nicky, tot mai avem doar un „document de călătorie" în loc de pașaport, eu pentru că n-am cerut niciodată cetățenia britanică, Nicky pentru că s-a născut la Davos și elveții nu acordă cetățenia decât celor născuți pe teritoriu elvețian *din părinți elvețieni*. Până recent, pentru a intra în orice țară europeană, cu excepția Germaniei, îmi trebuia o viză în toată regula. Câteva zile înainte de plecarea noastră din Anglia eu citisem în ziarele românești din exil că țările „pieții comune" nu mai insistă la această formalitate dacă cei cu document de călătorie au

reşedinţă permanentă în una din ţările europene. Eu am interpretat această nouă dispoziţie drept aplicabilă şi celor din Anglia, deci mie şi lui Nicky, şi nu mi-am luat vizele pentru Franţa. Când m-am prezentat la funcţionarul de imigraţie francez, consternare. Nicky şi cu mine nu putem intra în Franţa. Nu m-am dat însă bătut. I-am explicat calm situaţia şi l-am rugat să ne ajute. Rezultatul a fost că, deşi instrucţiunile lui erau absolut categorice, francezul ne-a lăsat să intrăm în Franţa cu condiţia să ne întoarcem în Anglia tot prin Boulogne. Am răsuflat uşurat căci ar fi fost un mare păcat ca Elisabeth, Indrei şi prietenul lui Indrei, Patrick Philip, să nu poată merge în această scurtă vacanţă de Paşti, iar eu şi cu Nicky să trebuiască să ne întoarcem la Londra. Din nou, se dovedeşte credinţa mea fermă că, ori de câte ori eşti în dificultate, o explicaţie judicioasă a situaţiei are foarte bune şanse de a convinge pe cei în drept de dreptatea cauzei tale, chiar dacă aparenţele sunt împotriva ta.

De la Boulogne cu maşina până la Poincy, lângă Meant, din apropierea Parisului. Curând după sosirea noastră vine şi cumnatul meu Godfrey Pilkington cu familia sa (Andrew, Penny şi Clarissa, cei trei copii ai săi, Eve, soţia lui) şi cu Cristobel, care lucrează în galeria de artă a lui Godfrey. Ne-am îmbarcat pe două mici yacht-uri, Madelaine şi Geneviève, pe care le-am navlosit de la un oarecare monsieur Zyvy, fabricant de tuburi de pastă de dinţi.

Prima oprire a fost la Ferté-sous-Jouarre, pentru a vizita cripta mănăstirii de maici de la Jouarre. Foarte impresionantă. Fondată în secolul al 7-lea de St. Telchilde (630–662) şi de fratele ei, St. Agilbert, episcop al Parisului, în ordinea vechimii, este al doilea monument religios al Franţei, cel mai vechi fiind Capela din Grenoble (am văzut-o în 1949). Ce m-a izbit mai mult a fost dovada înaltei culturi în epoca merovingiană. Cripta e formată din două încăperi. Prima, cea mai veche, are un plafon susţinut de şase pilaştri, căci nu sunt coloane mari, de marmoră, fiecare diferit. Capitelurile foarte ornamentate cu forme sculptate, geometrice, însă deloc clasice. A doua încăpere e mai puţin frumoasă, coloanele mai ordinare.

Excepțional de interesant însă este peretele din față al primei încăperi. De fapt, până acum câțiva ani a fost acoperit de un alt perete, adăugat mult mai târziu. Piatra utilizată la construcție a fost tăiată în forme clasice geometrice, cilindri, paralelipipede etc. care continuă pe toată grosimea peretului. În secțiune plană – ceea ce e tot ce puteam noi vedea, impresia este de un mozaic perfect simetric angajat de pătrate, hexagoane, cercuri, romburi etc.

Ne-am oprit apoi să vedem diverse biserici gotice. Nogent-l'Artaud a fost prima. Sec. al XVI-lea, stil gotic flamboaiant. În noaptea Învierii eram la Chateau-Thierry, orașul lui La Fontaine. Numele orașului însă se datorește penultimului rege merovingian, Thierry al IV-lea, pe care Charles [Carol] Martel l-a închis în beciul propriului său palat. Zidurile parcului palatului sunt impresionante și frumos luminate. O promenadă sub aceste ziduri dă un aspect dramatic orașului de la poalele dealului, mai ales dacă e întreprinsă, cum am făcut-o noi, luminați de o lună plină. Biserica Saint-Crépin, sec. al XV-lea și al XVI-lea. În fața ei un foc de lemne care fu stins în momentul intrării în biserică a ultimului enoriaș după încercuire. A doua zi băieții și cu mine ne-am dus la Sf. Liturghie.

O biserică gotică cu totul excepțională e cea din Mezy, restaurată abia anul trecut și încă ne-reconsacrată. Localnicii par să nu știe nimic. Satul e mic, populația infimă. Interesul lor pentru acest monument arhitectonic excepțional, nul. Cred că trebuie să dateze din sec. XIV-lea, al XV-lea, poate chiar mai devreme căci are mai multe elemente ale stilului romanic.

Essômes-sur-Marne are o biserică din sec. al XII-lea, stilul romanic aproape pur. La Dormans am vizitat biserica din sec. 13-lea, dar m-a mișcat mai mult monumentul de Recunoștință ridicat celor căzuți în marile și sângeroasele bătălii de pe Marna. Mii și mii de oameni și-au pierdut viața aici în cursul ultimei ofensive germane și contra-ofensivei aliate. Între 16 iulie și 5 august 1918 întreaga câmpie care se desfășoară la picioarele dealului în vârful căruia au fost construite capela și cripta Recunoștinței a fost acoperită de sânge.

Inevitabil, te gândeşti la zădărnicia eforturilor şi sacrificiilor umane când sunt lipsite de perspective istorice de lungă durată. Abia 25 de ani mai târziu, Marna a fost din nou teatrul unor costisitoare lupte pentru liberarea Europei.

În schimb, biserica din Damery mi-a făcut multă plăcere. Nava e foarte veche. Stil romanic, arcuri în semicerc, pereţi groşi care se subţiază în unghi ascuţit pentru a face loc ferestrelor. Centrul bisericii şi capela stil gotic. Capitelurile merită să fie menţionate căci ornamentarea lor este foarte elaborată şi cu gust. Interesantă, de asemenea, este lipsa de simetrie, căci braţul de sud al „Crucii" arhitectonice este mai gros şi mai lung decât cel de nord. Explicaţia trebuie găsită, fără îndoială, în existenţa unei m[năstiri de călugări în împrejurime sau chiar în Damery. Scaunele din braţul de Sud, în orice caz, sunt caracteristic „călugăreşti", cu o mică protuberanţă sub şezut, pentru a da oarecare sprijin călugărilor mai bătrâni în timpul lungilor ore de rugăciuni în picioare. Ceilalţi s-au dus să vadă pivniţele de şampanie ale Dlui Halary. Eu am preferat să scriu şi să citesc.

De la Damery până la Chateau Thierry eu am fost acela care am condus yachtul (vedetă) aproape tot timpul. Mi-a făcut plăcere, mai ales seara. Apele calme, aproape fără nicio mişcare, păreau o oglindă sumbră, iar soarele, jos de tot la orizont, roşu, atingea doar vârfurile copacilor de pe dealurile ce înconjoară valea largă a Marnei, din toate părţile. Odată ce ai ajuns să stăpâneşti cârma, dirijarea unui astfel de vas cu motor e o ocupaţie foarte satisfăcătoare. Spiritul ţi se linişteşte şi privirea-ţi este forţată să vadă cât mai departe posibil. Ca şi ţărmul care-şi dobândeşte înţelepciunea datorită nevoii de a plănui recolta luni înainte, aşa şi marinarul are mai multă linişte şi răbdare în suflet pentru că trebuie să privească în depărtare şi să-şi conducă nava printr-o adevărată economie de eforturi, de mişcări.

La radio – singura noastră legătură cu lumea politică din moment ce n-am văzut un singur ziar de când am părăsit Londra – totul e dominat de negocierile franco-algeriene care urmează să înceapă pe

ziua de 8 aprilie. Atentate și contra-atentate. Nașterea sau renașterea unei națiuni nu este un proces ușor. Algerienii însă au luptat fără încetare de ani de zile. Merită ca doleanțele lor să fie revendicate. Păcat că noi nu suntem atât de bine organizați pentru a atrage atenția opiniei publice mondiale asupra sacrificiilor, suferințelor și curajului celor care luptă pentru independența țării noastre. Mă întreb dacă este vorba de un exces de individualism sau de o lipsă de patriotism *real*, nesentimental sau complementar sentimentalismului pe care, fără îndoială, majoritatea românilor îl au.

De pe vârful unei coline pe malul drept al Marnei, Papa Urban al II-lea binecuvântează lumea. Nu știu când a fost ridicată această statuie gigantică a celui mai faimos fiu al regiunii. Este însă semnificativ că și astăzi această statuie e respectată, dacă nu renovată. O imagine fidelă a prezentului. Franța astăzi, catolică în teorie, agnostică sau ateistă în practică, reține totuși în mod subconștient, s-ar putea zice, legătura ei spirituală cu Roma eternă. Preoți – muncitori, renașterea catolică, acțiunea catolică etc. Tot felul de simptome.

Parisul este, în definitiv, un microcosm al bisericii „catolice universale" (N.B. Nu e un pleonasm, pentru că mă refer la biserica catolică de pretutindeni!). Chiar mai mult decât Roma. Pe lângă biserica catolică „latină", Parisul conține importante comunități religioase catolice de rit bizantin. Melechiții, maroniții, ucrainenii, sârbii, românii, copții și mi se spune că și bulgarii au o biserică unită la Paris. Roma, mai mult decât orice altă organizație occidentală, vizează, în mod natural și necesar, de altfel, aspectul permanent al luptei contra comunismului. Foarte înțelept susține astăzi bisericile catolice minuscule ale coloniilor de exilați din răsăritul Europei. Parisul, fiind un centru al refugiului, are o serie de misiuni catolice, sub jurisdicția directă a arhiepiscopului de Paris, Mons. Feltin.

Londra, 13 aprilie 1961

La întoarcere, multe probleme. Tânărul ofițer de marină Anghelescu, pe care l-am prezentat eu societății Watts, Watts & Co.,

a primit un post de „junior engineer", însă are acum tot felul de dificultăţi cu autorităţile de imigrare. I le-am soluţionat cum am putut şi totul s-a rezolvat.

Petre Lazăr şi cu Leontina, şi ei au tot felul de complicaţii. În fine, am aranjat să ia o locuinţă pe ziua de 5 mai şi până atunci să continue să locuiască la dna Walls, eu dându-i acesteia £10 (zece lire) pe săptămână. Lady Birdwood a fost de faţă. Ea ne-a ajutat enorm în toate aceste chestiuni.

Gicu Pop a fost pe la mine. Mi-a povestit despre călătoria[1] lui la Madrid şi Paris, unde l-a văzut şi pe părintele Zăpârţan. Acesta i-ar fi spus că: „Raţiu face apostolat pentru românism" şi „de ce nu vine şi pe la noi prin Germania". Chiar dacă realitatea e mult sub aceste afirmaţii, vorbele părintelui Zăpârţan mi-au făcut bucurie. Un oarecare ecou şi înţelegere tot se mai găsesc pe ici, pe colo.

Roma, 29 aprilie 1961, orele 14.00

Sunt în drum spre Pakistan – o călătorie ce este culminarea unei activităţi intense de două săptămâni. Mă refer la posibilitatea noastră (J.R. Shipping – împreună cu Chandris Bros. Ltd, armatorii greci, şi cu Dinu Daponte) de a accepta un contract pentru transportul a 600 000 de tone de iută pe an. În ce ne priveşte, totul este pus la punct. Urmează acum să vedem dacă ne putem înţelege cu pakistanezii. Activitatea comercială a fost, ca întotdeauna, secundară celorlalte interese şi acţiuni în care sunt angajat.

Familia lui Petre Lazăr, cu ajutorul lui Jane Birdwood, a fost acum plasată foarte bine la nişte prieteni ai ei. Sper că acum se vor potoli şi aşeza în mod permanent. Băiatul lor cel mare lucrează şi el, şi Petre are un post bun la un spital. Ca să aranjez lucrurile spre satisfacţia tuturor am dat dnei Walls, în total £30. Cum am

[1] Călătoria lui George Pop în Spania a fost făcută la iniţiativa Securităţii, Pop având sarcini să cultive şi să lărgească cercul de relaţii cu românii din Spania pentru a putea fi exploataţi din punct de vedere informativ: „În acest scop, se va pregăti şi organiza marşrutizarea sa în Spania, având ca acoperire rezolvarea unor afaceri" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, f. 231).

dat deja Leontinei £30 și £5 avans unei italience care a căutat să-i ajute, am avansat, în total, £65 pentru această familie. Sper doar să dovedească că eforturile mele să-i ajut au fost justificate.

Un alt prieten al lor, venit tot clandestin în Anglia, care-și spune Didi, dar care are pașaport fals canadian sub numele de Berkovics (?) a venit la mine într-o seară și mi-a cerut să fac pentru el ce am făcut și pentru Lazăr. A fost extrem de impertinent și băut. De atunci și până acum a tot încercat să mă facă să intervin pentru el. Am refuzat – printre alții mi-a telefonat și Cornea – și i-am transmis sfatul să se predea autorităților. Odată ce a făcut acest pas, voi vedea dacă poate fi ajutat sau nu. Până acum însă nu s-a predat.

Anghelescu, tânărul marinar, a venit înainte de îmbarcare să-mi mulțumească pentru ajutorul ce i-am dat. I-am spus că caute să facă cinste numelui de român oriunde s-ar duce. Este singura recunoștință ce-i cer.

Cartea lui Vintilă Horia *God Was Born in Exile* va fi publicată pe ziua de 25 mai. Am aranjat cu Barnes să-i dea o recepție. Și eu îi voi da una. Îndată ce voi reveni la Londra, voi trimite lui Barnes o listă a criticilor prieteni mie și României, care vor căuta să scrie despre cartea lui ori să o recenzeze.

Acțiunea pentru Constantin Noica se desfășoară foarte mulțumitor. Peter Benenson mi-a trimis textul care va fi încadrat în cartea Penguin, pe care vom publica-o pentru a marca apelul pentru Amnistie adresat opiniei publice mondiale. Împreună cu Wendy Muston am refăcut anumite pasagii. Am avut mare grijă, în special ca să nu ne lăsăm descoperiți unor acuzații că încercăm să-l facem pe Noica basma curată în ce privește simpatiile lui pentru anumiți legionari.

Avem acum textele celor două cărți ale lui Noica: *Jurnal filosofic* și *Povestiri din Hegel*. După o oarecare discuție, am reușit să-l conving pe Podea să accepte să o traducă pe cea de a doua. Prima va fi probabil tradusă de dna Nandriș. Fotografierea, sau mai degrabă developarea, unei versiuni fotostatice a acestor două cărți

m-a costat £20. Am spus şi dnei Muston şi lui Podea că doresc să am *o înţelegere în scris cu ei* înainte de a începe lucrul, pentru că vreau să evit cu orice sacrificiu repetarea altor cazuri. M-am gândit bineînţeles la Crăciunaş, care acum spune că el a căzut de acord să dea FRP-ului 25% din drepturile lui de autor *sub presiune* (?!). În realitate, pe vremea aceea, ianuarie 1958, el ar fi fost încântat să accepte.

I-am spus şi lui Wendy şi lui Podea că „în momentul succesului, dacă este un succes, lumea tinde să uite cum au început lucrurile şi care au fost înţelegerile originale". Ambii au fost de acord. Podea probabil va dori să fie plătit pe mia de cuvinte. El doreşte ca textul lui să fie revăzut de un filosof englez. Încă nici nu ştiu cui voi oferi această carte. Manya însă doreşte să o vadă.

Broşura scoasă de Josten asupra utilizării parlamentului pentru a capta puterea pentru comunişti are mare succes. S-a ajuns la a 5-a ediţie. Este bazată pe un original al deputatului ceh Kazak. Interesant că Josten a obţinut acest text de la Radio Europa Liberă. E traducerea lor în primul rând, verificată apoi de Josten. REL însă nu şi-a dat seama de însemnătatea acestui document pentru lumea liberă şi pentru propaganda anticomunistă. Deunăzi, în Camera Comunelor, lordul Morrison of Lambeth (Herbert Morrison), Desmond Donnelly, lordul Birdwood şi deputatul conservator Hamilton-Kerr au vorbit ataşaţilor de presă aparţinând tuturor misiunilor diplomatice necomuniste din Londra. E un frumos succes binemeritat al lui Josten.

Îndată după întoarcerea noastră din vacanţa de Paşti, Silviu mi-a telefonat căci, îmi spune, doreşte să se consulte cu mine asupra mai multor lucruri şi asupra drumului pe care trebuie să-l urmeze acum. N-am putut să-l văd imediat şi l-am invitat să vină cu mine marţea trecută (25 aprilie) la Cambridge, unde trebuia să vorbesc despre „Laos, Cuba şi Algeria". Silviu n-a putut să vină, însă ne-am văzut aseară (ceea ce mă amuză este cum a schimbat acum tonul şi a revenit din nou la tot felul de complimente şi comentarii flatante. De exemplu: „Tu, Iancule scump (?!), eşti

cel mai energic și mai eficace în acțiunile tale dintre toți românii". Sau, mai impresionant (?!): „Tu simți totul, tu vibrezi pentru țară. Toată lumea-și dă seama de acest lucru". Cum spune Elisabeth, căreia i-am povestit, amuzat, această convorbire cu Silviu: „Ce vrea de la tine, oare, de data asta?" În fine, să nu fim prea suspicioși. Omul, poate, a ajuns să fie mulțumit acum. Nu mai este *flămând* și la propriu, și la figurat. Succesul, poate, i-a adus și o oarecare obiectivitate de judecată.

Silviu mi-a cerut un exemplar al ziarului RPR-ist *Glasul Patriei* în care suntem atacați pe chestia cărții lui[1]. El este prezentat

[1] Articolul la care face referire Ion Rațiu a fost publicat în *Glasul Patriei* după ce George Pop a făcut o informare ofițerilor DIE de la Londra pe această temă, la începutul lunii martie 1961. Pop, care în acea perioadă devenise deja prieten al lui Rațiu, a atras atenția Securității că acesta a început „sa aibă din ce în ce mai multe bănuieli asupra celor declarate de S. Crăciunaș referitor la fuga sa din țară, lăsând să se înțeleagă că după părerea lui toată povestea din cartea acestuia ar fi o combinație a organelor Securității RPR. Iancu Rațiu spune că, deși nu este convins de acest lucru, următoarele fapte îi întăresc tot mai mult această concluzie: pe de o parte, încă de la început s-a eschivat să discute o serie de probleme și amănunte asupra cărora el, ca principal colaborator al lui S. Crăciunaș în conceperea cărții, insista în mod deosebit să apară în carte, un lucru care până la urmă nu s-a realizat. La multe probleme, după afirmațiile lui Iancu Rațiu, S. Crăciunaș dă răspunsuri foarte relative și se arată nervos când se deschid discuții asupra lor. Pe de altă parte, Iancu Rațiu afirmă că pentru el este un semn de întrebare faptul că autoritățile RPR nu i-au [sic] nicio poziție față de cartea lui S. Crăciunaș în timp ce au făcut o problemă atât de mare cu cartea lui Horia Vintilă care, după părerea lui, nici nu se poate compara prin efect cu a lui S. Crăciunaș". Raportul are o rezoluție a colonelului Nicolae Doicaru, șeful DIE în acel moment, care a ordonat adjuncților săi să se ocupe „cu seriozitate de a apare, așa cum s-a dat ordin, articole în *Glasul Patriei* și în presa noastră despre Crăciunaș. Pe linie de legație să se facă în străinătate demascare așa cum s-a făcut și în cazul celuilalt fugar la Paris. Acesta-i ordinul tov. ministru" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, f. 225). Practic, articolele comandate de DIE urmăreau reîntărirea poziției agentului lor în emigrație și eliminarea îndoielilor exprimate de Ion Rațiu.

drept criminal de rând, iar eu sunt binecunoscutul *spion* cu sediul la Londra. Basil Raţiu, potrivit acestei versiuni, este fratele meu, şi el spion în Elveţia. Mi-a dat apoi lista recenziilor. Este impresionantă: 112 recenzii până acum. I-am dat la rândul meu recenzia scrisă de Lavrencic în *Christian Review* şi în care se referă la mine drept *„the well – known Rumanian patriot and benefactor"*[1].

Silviu este foarte dezamăgit de reacţia generalului Lazăr şi de faptul că Romi Boilă încă n-a menţionat măcar cartea lui în *La Nation Roumaine*. E încântat însă că Vişoianu îi scrie acum în termeni foarte călduroşi. Cred că Silviu ar dori să intre în Comitetul Naţional Român sau să fie reprezentantul lor la Londra. I-am spus că eu sunt gata să vorbesc prietenilor mei americani ca să-i înduplec să ridice această chestiune. Silviu nu s-a pronunţat. Cred însă că ar vrea să fac acest lucru. „E o chestiune de metodă", a zis Silviu. „Oamenii din Comitet nu sunt buni de nimic. Sub nivelul cerut de evenimente. Odată însă ce am pătruns acolo, atunci voi putea acţiona pentru a aduce şi pe alţii".

I-am povestit cum, în 1948–1950, am avut acţiunea *Tribuna* tot cam cu aceleaşi scopuri. Urmărisem, de fapt, intrarea în Comitetul Naţional Român a lui Bunescu şi Mişu Răutu. Ei trebuiau apoi să obţină intrarea în partid şi în Comitet a lui Tilea şi Davila. Odată ajunşi, însă, în Comitet au uitat de toate acestea şi s-au mulţumit să primească salariul lor de $300 pe lună cu regularitate matematică. N-am adăugat că şi Silviu va face acelaş lucru, deşi asta este credinţa mea. Sunt, însă, dispus să-l sprijin să intre. Eu, *un lucru e sigur*, nu doresc să intru în acest Comitet care este complet divorţat de masa exilaţilor, decât numai în momentul în care va fi complet refăcut *şi nu sub conducerea lui Vişoianu*. Dacă însă Silviu vrea să intre în Comitet, şi poate să o facă, să-i fie de bine. I-am spus lui Silviu chiar că eu cred că Vişoianu ar dori intrarea lui în Comitet pentru că ar fi o întărire a Comitetului.

Sanda a fost însă aproape violent opusă: „Cum, să lucrezi cu nişte oameni care te-au abandonat? Oameni pe care îi arăţi în lumina lor

[1] „Binecunoscutul patriot şi binefăcător român" (în lb. engl.) (n. red.).

adevărată, pe care îi ataci, în cartea ta. Eu sunt total împotriva acestui plan". N-am spus nimic. Silviu mi-a dat apoi copii după diverse scrisori din corespondența lui cu Vișoianu și generalul Lazăr. Gusti Popa a fost cel care a scris recenzia cărții în *România*.

Călătoria de la Londra până deasupra Alpilor a fost neinteresantă. Nori groși peste tot. Alpii înzăpeziți, însă au fost vizibili din când în când. Sunt însă cu mult mai neimpresionanți, de la această altitudine, decât Munții Stâncoși din America, pe care i-am trecut de la Denver la Salt Lake City. Nu sunt așa de masivi și văile sunt mai înguste. Nici râuri mari nu-i împart, cum o face Colorado River în America sau Snake River.

După ce ne-am scoborât sub plafonul de nori, deasupra câmpiei, peisajul roman a apărut în toată splendoarea lui primăvăratecă. Covor întins verde. Case mici, cubice, albe, cu acoperișuri de țiglă roșie, împrăștiate parcă la întâmplare. Frumos. Curat și oarecum limpede. E, oare, un omagiu drapelului italian!?

Cât am stat în Roma a plouat tot timpul. Deasupra golfului Taranto norii au început să se subțieze și, apoi, să dispară complet. Am trecut peste călcâiul cizmei italiene. Lăsând la dreapta noastră o insulă destul de mare din Arhipelagul Ionic, am traversat Grecia de-a lungul Canalului de Corint. Peloponezul e arid. Doar câmpia din jurul Patrasului arăta puțină verdeață. Restul e de o culoare bună-roșiatică. Atena la stânga parcursului nostru este impresionantă. Dealul Acropolei se vede bine. Pireul și întreaga câmpie atât de faimoasă în Antichitate, odată „Munții" de la răsăritul Atenei trecuți, câmpia până la mare pare făcută dintr-o zonă hașurată de la Nord la Sud. Este iluzia optică pe care, fără îndoială, micile proprietăți în fâșii înguste o dau de la înălțimea noastră.

Harta pe care o am la îndemână, din păcate, nu este la o scară destul de mare ca să-mi permită identificarea insulelor. Dar Marea Egee, întreruptă cum este de o mulțime de insule stâncoase, îți dă impresia unui lac mare în mijlocul munților. Probabil că întreaga structură geologică a regiunii este doar un lanț de munți scufundat în mare. Am identificat însă cu ușurință insula Karpatos și

apoi Rhodos. Ce viaţă patriarhală, liniştită şi confortabilă, scăldată de soare trebuie să aibă populaţia de aici. Ce rost are forţarea lor în făgaşe utilitariste, fie de provenienţă comunistă, fie după şablon american!

Pe-nserate, deşi numai orele 5.20 ora Londrei, am trecut pe deasupra insulei Cipru. Soarele e deja la orizont. În spatele nostru. Dar dă o refracţie a întregului spectru solar, cum privesc spre sud, departe, departe la orizont, unde nuanţele roşii ale spectrului se amestecă şi apoi se unesc cu norii albi împrăştiaţi ca oiţele unei turmi şi cu boarea alb-albăstruie ce pluteşte deasupra Mării Mediterane. Albastrul apei nu devine profund şi întunecat decât când privesc aproape direct sub avion.

Păduri nu par să fie multe în Cipru, dar este destulă vegetaţie. Mult mai multă, în tot cazul, decât în Grecia. De asemenea, forma proprietăţilor financiare sau, mai bine zis, a cultivaţiilor, care abundă în jurul Nicosiei, pare să tindă spre pătrat. E un fel de covor din petice multicolore şi neaşteptate. Am recunoscut şi Famagusta, pe Coasta de Răsărit. Ne apropiem de Beirut. Dar acum se înserează rapid. Soarele e tocmai la orizont, la înălţimea noastră de Boeing 707. Jos, pe pământ, trebuie să fie deja apus.

Ce oraş frumos. Parcă e ieşit din mare. Plajă frumoasă. Un promontoriu ce întrerupe alinierea perfectă a litoralului. Iar în spate munţi frumoşi împăduriţi. Beirutul se profilează pe această cortină. Oraş modern cu clădiri occidentale. Nu însă lipsit de moschee, chiparoşi şi palmieri. Nu e de mirare că a fost descris drept „Mărgăritarul Mediteranei". La decolare imaginea ce mi-a rămas în minte nu putea să fie mai romantică din moment ce o lună plină ilumina toată această scenă feerică.

Călătorim aproape în întuneric, deşi luna rămâne la dreapta avionului. Însă e întuneric pe pământ. Doar căpitanul ne anunţă, întâi Damascul la stânga şi apoi, Bagdadul la dreapta. Ambele par oraşele mici de provincie, de la înălţimea noastră. La Teheran aterizăm. Frumos aeroport. Covoare şi mari farfurii bătute în bronz şi argint. Preţurile însă sunt destul de ridicate. Iranul este, poate,

ultima împărăție de operetă. M-ar mira dacă Șahul se va putea menține pe tron încă 5 ani de zile.

Marți, 2 mai 1961

Am sosit la aeroportul din Karachi curând după orele 3 dimineața. Din primul moment, adevăratul Orient te izbește și copleșește. Duse sunt fasoanele și eleganța aeroporturilor din Apus. Beirutul și Teheranul nu fac excepție. Aici, la Karachi însă, totul e diferit. Clădirea e destul de elegantă, chiar frumoasă. Dar peste tot oameni și iar oameni. Pe bănci, pe jos, unii dorm, alții se scarpină; unii vorbesc, alții privesc în gol cu ochii ațintiți și aspect de torpoare. La ghișeul PIA nu mai e ordine. Toți se îmbulzesc deodată, fără strigăte sau ceartă, dar autodisciplină nu există.

M-am plimbat puțin, prin fața aeroportului scăldat în unde de călduri; m-am dus, apoi, în restaurant să iau micul dejun. Atmosferă simplă, aproape rudimentară. Eficace însă. La răsăritul soarelui am ieșit din nou afară să admir razele filtrate prin păienjenișul ce acoperea, ca un film, orizontul.

De la Karachi la Dacca [Dhaka] am călătorit alături de un tânăr Isfahani. Fără să-i indic ce mă aduce în Pakistan, am descoperit că este fratele celui mai mare exportator de iută din Chittagong. Coincidență bizară și, sper, semnificativă. La Dacca mă primește fratele lui Jalil, Latiz. Simpatic. Mă privește bine, prietenos. Câteva ore mai târziu plec, din nou, cu avionul la Chittagong. Scurtul popas la Dacca, însă, a fost botezul meu adevărat aici, în Orient. Am văzut primul car cu boi: două roți mari cu spițe grosolane. Pe osie se sprijină o platformă din trunchiuri relativ subțiri de bambus, iar din mijlocul acesteia iese oiștea, tot de bambus. Am văzut, apoi, mulțimea de pe străzile înguste, murdare: oameni, câini și vite, căci e adevărat, vacile se plimbă peste tot, dar aici în Pakistan vezi mai multe capre pe străzi decât vaci.

Drumul de la aeroportul din Chittagong până la casa lui Abdul Jalil, gazda mea, a fost însă și mai revelator. În Chittagong nu se poate vorbi de un centru al orașului, nici de o parte mai prosperă.

E adevărat, există o nouă stradă largă, cu sens dublu, dar restul e ceva aproape de nedescris. Confuzie, străzi foarte înguste unde mişună oameni negri la culoare, aproape goi. De ambele părţi dughene ca în bazarul din Constantinopol, însă, murdare, exhalând o putoare greu de identificat.

Vineri, 5 mai 1961

Cinci zile în Bengalul Oriental nu e de-ajuns să-ţi cristalizezi o opinie. O impresie generală, însă, poate superficială dar totuşi reală, poţi să obţii. Totul este foarte primitiv. Societate agricolă bazată mai ales pe exploatarea iutei, bumbacului şi a ceaiului. Marţi, 2 mai, am plecat cu cei doi fii ai lui Razak (fratele lui Jalil), Said şi Aminuddin (Minu) la Cox's Bazar. Mai întâi cu taxiul până la fluviul Karnafuli. Cu „dinghy"-ul pe celălat ţărm şi de acolo cu autobuzul. Toată călătoria a durat aproape opt ore. Am avut ocazia, însă, să iau un prim contact cu o serie întreagă de lucruri. Am băut lapte de nucă de cocos pentru prima dată, de pildă. Am văzut primul elefant ce nu era nici în circ şi nici într-o grădină zoologică. Am gustat sau văzut diverse fructe necunoscute mie până astăzi şi am văzut cum se cultivă paprika roşie, căreia-i spune „chili" în englezeşte.

Plaja la Cox's Bazar este extraordinar de frumoasă şi lungă de 72 de mile. Se spune că este cea mai lungă din lume. Totul însă este teribil de rudimentar. Casa de adăpost – hotel nu este – e frumoasă din punct de vedere arhitectonic, dar e de-a dreptul primitivă când ne referim la confortul ce-l oferă. Am înotat în mare la orele 6 dimineaţa, neştiind că sunt destui rechini prin părţile acestea. Tinerii mei prieteni musulmani s-au mulţumit să privească de pe ţărm şi să mă fotografieze.

Ne-am plimbat prin sat şi am vizitat templele budhiste. Clădite pe pari groşi, sunt făcute numai din lemn. Ca nişte mari pagode, au acoperişuri peste acoperişuri. În felul acesta realizează înăuntru o răcoare cu totul neobişnuită prin aceste părţi. E, fără îndoială, efectul izolator al „benzilor" de aer dintre diversele acoperişuri.

Atmosfera în aceste temple este foarte asemănătoare bisericilor sărace din Munții Apuseni, cu deosebirea că sunt mult mai primitive. Multe statui ale lui Gautama Buddha, fie din metal, fie din piatră. Ornamentarea e cam anapoda. Am văzut o reclamă în englezește, atârna și ea printre celelalte imagini sfinte. Preotul – un călugăr ras pe cap, cu o sutană galbenă până la pământ – era birman. Ne-a lăsat să ne satisfacem curiozitatea, după ce ne-am lăsat încălțămintele afară, însă ne-a tratat cu o completă indiferență, fără să ne adreseze vreo vorbă, sau măcar un zâmbet. Tot timpul cât am stat acolo un băiețaș intona, cât îl ținea bojocii, un cântec monoton, evident bisericesc. Din când în când preotul se ducea să-l corecteze, cântând și el. Răsfoiau și o carte sfântă, cu litere frumoase, rotunjite, caracteristice scrisului birman, fără însă ca băiatul să le înțeleagă. Scena era amuzantă. Pe băiat îl interesam noi mult mai mult decât cântecul lui. Datoria e însă datorie așa că nu se putea opri. Acesta este mijlocul prin care vechea cultură orientală este transmisă din generație în generație. Preoții sunt dedicați sărăciei. Petrec o viață simplă în rugăciuni și activitate intelectuală.

Tot aici am vizitat și un mic templu al zeiței morții Kali. Doi bătrâni preoți indieni performau riturile zeiței. Unul ședea pe jos cu picioarele încrucișate sub el, celălalt aprindea niște mirodenii. Primul cânta, nu tare și nici strident, dar într-o voce și modulație ce-ți dădea fiori. Era seara târziu. Templul mic, de cărămidă, avea fațada deschisă, doar niște coloane. Interiorul nu putea să fie mai mult de 3 pe 2 metri. În centrul încăperii altarul cu statuia zeiței acoperită de ghirlande, de petale de flori, astfel de petale, de altfel – din familia orhideelor cu un parfum puternic pătrunzător –, erau împrăștiate mai peste tot. Indianul care ni s-a alăturat și la încurajările căruia am intrat în grădinița din fața acestui templu minuscul ne-a povestit o istorioară din timpul războiului. Era prin 1943. Avioane multe de bombardament. Locuitorii speriați și-au luat adăpost pe unde au putut. Mulți s-au înghesuit într-o clădire solidă de lângă templu. Alții, nemaiîncăpând, au intrat în templu. Inevitabilul s-a întâmplat. Bombele au început să cadă.

Cei din templu au rămas teferi, neatinşi. Clădirea alăturată a fost total distrusă îngropând mulţimea adăpostită acolo.

Trebuie să remarc că atât buddhismul, cât şi cultul lui Kali, aşa cum e practicat aici, m-au făcut să mă gândesc la fetişism. Ideea a devenit obiectul văzut, adorat, idolatrizat. Casele pakistanezilor de rând sunt construite exclusiv din bambus. Pereţii sunt foi de bambus sau fâşii tăiate din trunchiuri, împletite în tot felul de desene atrăgătoare. Aceste mari secţii sunt, apoi, montate pe scheletul casei făcut din pari mai groşi sau mai subţiri potrivit trăiniciei dorite şi avuţiei proprietarului. Acoperişul la fel, cu un fel de stuf de bambus între foi. Se pare că nu plouă înăuntru decât în cele mai mari furtuni.

Printre obiceiurile acestei populaţii sărace, ca să nu zic oropsite, este şi masticarea frunzei arborelui PAN. Ei pun, apoi, un fel de miez de nucă, fruct al arborelui „supari", în mijlocul acestei frunze. O împletesc într-un fel de pachet pe care-l pun apoi în gură şi-l mestecă ore de-a rândul. Englezii îi spun „betel". E clar că are proprietăţi de stimulent, ca tutunul. Produce însă o zeamă roşie care pigmentează, puternic, buzele, gura şi dinţii celui dedat acestei adicţii.

E greu de imaginat sărăcia acestor oameni. Am vizitat filatura şi ţesătoria de iută. Marea majoritate a muncitorilor câştigă 18 rupii pe săptămână; adică vreo £1.8, ceea ce înseamnă abia a noua parte din ceea ce câştigă muncitorul englez corespunzător. Cei necalificaţi, ucenicii, câştigă abia 15 rupii pe săptămână. Jalil e foarte religios, ca şi tatăl său. Razak e şi mai religios decât el. Îşi face rugăciunile regulat, în public dacă nu se poate altfel. Drept mulţumire lui Allah, au construit o frumoasă moschee pe teritoriul întreprinderii. Locuinţele muncitorilor care nu au un adăpost al lor particular sunt abominabile. Totuşi, aceşti muncitori sunt oarecum o clasă de privilegiaţi în comparaţie cu majoritatea populaţiei Chittagongului. Înainte de 1947, data Independenţei şi împărţirii subcontinentului în două, oraşul avea vreo 40 000 locuitori. După împărţire, refugiaţii musulmani s-au scurs spre nord-est şi est în

valuri tot mai mari până când astăzi populația s-a ridicat la peste 300 000 locuitori.

E țara fără de femei. Nu le vezi aproape deloc, decât doar bătrâne cerșetoare. Altfel, „purda" e regula. Jalil e un fel de conducător, șef spiritual al mișcării de industrializare. Bancherul Lücke din Germania a venit să inspecteze Pakistanul din Rawalpindi asupra măsurilor ce trebuiesc luate. O masă pentru 14 persoane a fost aranjată. Totul a mers foarte bine. Doar neamțul m-a iritat. Vorbea cu un accent germanic foarte pronunțat și aspru. „Cine zice că sunteți o țară săracă?! Nici vorbă. Pakistanul e o țară bogată. Trebuie să eliminați birocrația și să liberați inițiativa, să încurajați pe industriași (toți cei prezenți erau industriași) și totul va merge bine. Nu este vorba de o lipsă de capitaluri. Oricând aveți un proiect de propus vă vin capitalurile din zece locuri etc.". Cam tot în acest ton. Mi-era greu să-l ascult.

Adevărat însă că în ultimii trei ani s-a realizat un mare progres, în ciuda sărăciei de astăzi. Corupția a fost oprită sau controlată măcar. Regimul însă este o dictatură personală a generalului Ayub Khan. Îi spune „democrație de bază". 80 000 de alegători votează pentru un delegat. Aceștia (vreo 2 000) aleg un alt colegiu mai restrâns, care este apoi mărit prin mai multe persoane numite din oficiu. În fine, aceștia aleg un parlament care din nou conține mai mulți oameni numiți de Guvern. Totul merge „pe roate". Și interesant că soția lui Shabbir, mare luptătoare pentru democrație și independență înainte de 1947, susține astăzi acest regim cu înverșunare și devotament. Sunt imaturi politicește, chiar și cei culți, cu bună educație universitară. În discuția pe care am avut-o au mers atât de departe, încât au susținut că foștii oameni politici, care au fost traduși în fața justiției pentru corupție, nu aveau nevoie de apărători pentru că toți sau aproape toți erau avocați de meserie. Dreptatea a fost făcută.

Animalele sunt pipernicite. Văcuțele sunt așa de mici că un american a crezut că sunt capre. Caii, și ei, sunt extrem de mici deși nu este vorba de o rasă specială de „ponnies".

Marți, 9 mai 1961 – În India

Unul din mijloacele cele mai infailibile de a judeca situația economică a unei țări sunt chibritele!? În Statele Unite, de exemplu, aproape nimeni nu cumpără chibrituri, decât poate „en gros", pentru nevoile casei. Altfel, cutiile de chibrituri ți se dau peste tot, gratis. La hotele, restaurante, când cumperi țigări etc. Cutiile de chibrituri, special tipărite, constituie unul din mijloacele de publicitate și reclamă. Aici, în India, cutiile de chibrituri au o bandă de hârtie ca să împiedice sustragerea câtorva bețișoare!?

Sărăcia e mare. O vezi peste tot. Calcutta pentru indieni (și pakistanezi) e orașul palatelor, căci palate și străzi largi există destule. Noi însă, europenii, vedem mai ales dughenele, murdăria, oamenii desculți și aproape goi. Vacile se plimbă libere peste tot, chiar și în centrul orașului. Le vezi odihnindu-se, rumegând, pe trotuar. Nimeni nu le dă nici atenție, căci vaca este animal sfânt.

Aici, pentru prima dată, am văzut pe stradă mizeria și suferința umană. O femeie tânără și încă frumoasă cu nasul mâncat de sifilis; o alta cu o gușă enormă ca o roată de cauciuc. Chiar în fața celui mai luxos hotel din Calcutta, Oberoi Grand, m-a acostat un nefericit cu un picior umflat ca o buturugă – caz grav de elefantiază; iar când iei un taxi, aproape invariabil unul sau doi cerșetori își împing brațele ciuntite sau mâinile fără degete, poate cazuri vindecate de lepră. Și vorbind de lepră am observat că ziarul de aici, *The Statesman*, anunță noile cazuri zilnic, până acum întotdeauna între 90 și 130.

Trebuia să plec azi-dimineață la Dacca și apoi mai departe, la Karachi. Ne-am dus la aeroport dis-de-dimineață. Am așteptat vreo două ore, dar avionul PIA n-a venit de la Dacca. S-a anunțat un ciclon și toate zborurile de azi au fost anulate. Cum n-am nimic altceva de făcut, mă folosesc de ocazie să-mi scriu impresiile. Anjali Lahiri, prietena lui Sally, m-a dus peste tot. Prima seară am fost la un cuplu Sathyanath. El este „tea-taster".

A doua zi la o serată dansantă dată de Maharaja Cooch-Behar. A treia zi la o masă dată de dna Reid (indiancă măritată cu

un englez, jurnalistă de profesie, dar acum „public relations officer" pentru misiunea economică indiană la Londra). Luxul în care trăiesc aceşti oameni oferă un contrast violent faţă de nivelul general de viaţă. La Cooch-Behar, mai ales. O casă frumoasă pe două etaje, cu mari cerdacuri în faţă, înconjurată de o minunată grădină cu arbori falnici, împovăraţi de ani. Pe veranda de marmoră de la parter o mică orchestră a cântat numai muzică modernă occidentală de dans. Aproape toţi cei prezenţi erau oameni „bine", bogaţi. Un englez cu mustaţă militară, adevărat „empire-builder", mi-a răspuns la întrebarea mea: *„Yes, sir, I live here. I've lived here for the last eight years and like it"*[1]. Am aflat ceva mai târziu că el e unul din cei mai entuziaşti jucători de polo şi faptul că a jucat cu ocazia vizitei Reginei cu Ducele de Edinburgh l-a „consacrat" pentru totdeauna, mai ales în ochii săi proprii. Un suedez, Tham, fabricant de chibrite, căsătorit a doua oară cu o italiancă simpatică, mi-a vorbit mult. Ea era doritoare de a schimba o idee măcar cu un intelectual (!?). Se pare că de obicei se bea mult, se flirtează şi se joacă polo sau se merge la curse. O viaţă de lux, inutilă. E oare de mirare că comunismul este în continuă creştere aici în Calcutta şi chiar în toată provincia Bengalului occidental?

Cooch-Behar însă mi-a făcut o impresie foarte bună. Soţia lui, Gina, o frumoasă englezoaică blondă, m-a invitat să stau la masa lor la cină, când s-a servit pe la 11.30 seara. După obişnuitul schimb de politeţe, am făcut o remarcă în legătură cu datoria prinţilor indieni de a continua tradiţia strămoşilor lor de a se ocupa de populaţia de rând chiar şi astăzi sub regim aşa-zis democrat republican; l-a făcut pe Cooch-Behar să-mi spună: „Hai să stăm puţin de vorbă".

Ne-am dus la o altă masă, numai noi doi, şi am mâncat şi băut vin roşu împreună. Am vorbit aproape o oră întreagă, mai degrabă, mi-a vorbit, căci a fost un fel de monolog încurajat de întreruperi şi întrebări scurte din partea mea. Cooch-Behar avea abia şapte ani

[1] „Da, domnule, locuiesc aici. Trăiesc aici de opt ani, şi-mi place!" (în lb. engl.) (n. red.).

când tatăl lui a murit. În 1936, la vârsta de 20 de ani, şi-a asumat prerogativele de autocrat al micului principat situat între Bengal şi Assam. Populaţia de vreo 600 000 suflete era compusă din 60% hinduşi şi vreo 40% musulmani. Posibilitatea de a aduce şi implementa măsuri favorabile oamenilor de rând l-a pasionat deşi, admite el cu dezinvoltură dezarmantă, nu-l pasiona politica deloc. Educat în Anglia, Cooch-Behar pare mult mai tânăr decât cei 44 de ani ai săi. E băiat frumos. Înalt, nu prea negricios şi bine făcut, fără ca să aibă un exces de musculatură. Îl interesează sporturile şi joacă bine polo. Dansează excelent, cum am avut ocazia să verific personal.

E foarte modest. De o modestie neobişnuită. Indiscutabil, mult mai inteligent decât regele Mihai, de exemplu, îţi vorbeşte subliniind tot timpul că nu are o capacitate mintală deasupra mediocrităţii. „Ce puteam să fac? mă întreabă pe mine, la acea oră. Eu am fost unul din ultimii prinţi care m-am decis. Dacă aş fi alăturat principatul meu Pakistanului mi-ar fi fost mult mai bine din punct de vedere personal, căci Pakistanul, pentru a determina pe prinţi în favoarea lui, oferea o situaţie mult mai privilegiată decât India. Am consultat delegaţii ale supuşilor mei. Hinduşii voiau să se unească cu Assamul. Mussulmanii, curios, şi ei doreau acelaşi lucru. Când am vorbit cu preşedintele Prasad, acesta mi-a promis că decizia va fi luată prin plebiscit ca să se poată realiza dorinţa majorităţii. Am semnat actul de unire cu India. E adevărat, pe urmă această promisiune a fost uitată şi Cooch-Behar a fost încorporat în Bengalul occidental".

L-am întrebat dacă n-ar fi putut să-şi menţină independenţa tocmai pentru că era vorba de un principat aşa de mic, compus din două părţi aproape egale. S-ar fi evitat multă suferinţă şi poate că atât Congresul, cât şi Pakistanul l-ar fi lăsat să-şi menţină, dacă nu o independenţă totală internă, cel puţin o autonomie locală. „Nu cred că ar fi fost posibil să o fac, mi-a răspuns Cooch-Behar. Trebuia să semnez fie pentru India, fie pentru Pakistan. Eu n-am putut să sacrific dorinţa supuşilor mei de dragul interesului meu personal, aşa că am semnat pentru India". Şi a continuat într-o

notă nostalgică. „Cine știe ce va aduce viitorul? Cine știe dacă Cooch-Beharul nu va produce odată și odată o nouă forță politică în India. Eu nu vreau să se spună despre mine în istorie că eu am trădat poporul și m-am unit cu Pakistanul pentru că mi se oferiseră mie termeni mai avantajoși".

I-am spus că, evident, el trebuie să găsească un „modus vivendi" cu guvernul actual. Să continue să se intereseze de soarta populației. Stimulat de această idee, mi-a povestit în amănunt cum simte atunci când vede dovezile nenumărate de afecțiune și devotament ale populației Cooch-Beharului. „Pentru ei eu sunt Maharaja. Soția mea, și ea e adorată pentru că, fiind nevasta mea, ea e Maharani. Când mă duc acasă sunt întotdeauna recunoscut. Femeile îmi aduc copiii lor bolnavi să-i ating. Bărbații vor să vină în prezența mea. Odată jucam tenis. Pe nesimțite, mulțimea ce mă privea a devenit enormă. La început n-am înțeles, dar apoi mi-am dat seama că era ceva la mijloc. Am întrebat. Mi s-a răspuns că doreau să decid asupra unei chestiuni de stat. Degeaba le-aș fi spus că eu nu mai am putere astăzi. Pentru ei eu sunt Maharaja. I-am trimis la reprezentantul guvernului central de la Delhi. Deși eu le-am dat doar un sfat, pentru ei a fost o poruncă".

Se pare că în 1947, cu ocazia partiției, el n-ar fi putut să obțină un post mai însemnat decât, poate, poziția de prim-secretar la vreo ambasadă. Jaipur, vărul lui, e într-o situație diferită. El e membru al Camerei Prinților. Guvernul actual, însă, n-ar contempla[1] posibilitatea unui post în care s-ar putea ocupa direct de interesele supușilor săi de ieri. De aceea e mai bine să se țină la o parte. El nu aprobă mare parte din politica guvernului actual. Îl admiră însă pe Nehru. Menținându-se izolat este oarecum neutru în perioada actuală. Viitorul va decide dacă a judecat bine. La despărțire, târziu, noaptea, când s-a spart ospățul, a venit la mine să-mi spună ce fericit a fost să mă cunoască și să mă invite insistent să-l vizitez în casa lui de la Londra (26 Belgrave Sq?).

[1] O expresie folosită de Ion Rațiu cu sensul *n-ar privi cu ochi buni/n-ar accepta* (n. red.).

Norvegianul Towsend, managerul societăţii de navlosire Tidewand, cu care am fost în corespondenţă, m-a dus cu maşina lui în toate părţile portului. E încăpător deşi ar trebui mărit, având în vedere că Calcutta, aşa mi se spune, are peste 6 milioane de locuitori. La un moment dat am văzut o mulţime de saci de grâu. Pe fiecare din ei era tipărit *„This is a free gift from the people of the United States"*[1]. În diversele discuţii pe care le-am avut, cu indienii pe care i-am cunoscut aici, am menţionat acest grâu. Fără excepţie, mi s-a spus întotdeauna că nu este vorba de un cadou. India plăteşte (!?). Am rămas nedumerit pentru că aceeaşi atitudine pe care am găsit-o în Pakistan domneşte şi aici. Nimeni nu crede în generozitatea Americii. Şi tot programul de ajutorare apusean este considerat drept secundar efortului sovietic. Şi nu mă refer la oameni simpli care nu înţeleg şi care au instinctiv o simpatie pentru ruşi, ci la oameni culţi, bine educaţi, a căror devoţiune, chiar dedicaţie, pentru democraţie nu poate fi pusă la îndoială. Am vorbit, de exemplu, cu reporterul şef de la ziarul de limbă engleză *Statesman*. Mi-a răspuns că aceste grâne sunt plătite de guvernul indian, dar că banii intră într-un fond special care, apoi, este utilizat pentru dezvoltarea industrială a ţării.

Am vizitat oraşul destul de amănunţit în compania lui Satyanath şi a prietenului său Axel Khan, prim-secretar al Ambasadei Indiei la Bagdad. Particularitatea de căpetenie a Calcuttei este *Maidanul*, un fel de plămân uriaş de gazon şi copaci, lung de peste trei km şi lat de aproape un kilometru. E în plin centrul oraşului şi înglobează nenumărate terenuri de footbal, cluburi de tenis şi basket-ball şi într-o latură a sa un stadion completat şi cu un hipodrom în toată regula pentru curse de cai. La extremitatea de sud se găseşte monumentul în memoria Reginei – Împărătese Victoria. Urât din punct de vedere arhitectonic este, totuşi, impozant. Am indicat statuile de generali şi oameni politici britanici care-l înconjurau şi am întrebat când le vor doborî. Mi-au

[1] „Acesta este un dar din partea poporului american" (în lb. engl.) (n. red.).

răspuns fără nicio ezitare: „De ce să le doborâm. Sunt parte din istoria noastră națională". Casa Guvernatorului, de o parte, și Casa Guvernului, de alta, Palatul de Justiție, toate sunt destul de interesante, dar nu excepționale. Fortul, construit pentru treabă serioasă și cu acea decorație, e mai neobișnuit. Are rampante, cazemate, turnuri și ziduri puternice. Se spune că în interior e ca un oraș, capabil să reziste unui asediu de luni de zile.

În partea de nord a orașului am vizitat districtul caselor clădite în stil mogul. Toate fațadele au un fel de perdea de piatră sau ghips, îmi închipui, care filtrează lumina și căldura prea puternice. Cum desenele delicate și geometrice diferă, de obicei, de la etaj la etaj, efectul este foarte frumos. Totul însă are aerul dărăpănat, murdar, neîngrijit, cu albituri etc., uscându-se la soare.

Palatul particular al familiei de bogătași din secolul trecut, Mullick, este ceva cu totul neobișnuit. Îi spune Palatul de Marmură, pentru că marmora este în evidență peste tot, podelele, în special, fiind destul de frumos executate într-un stil hibrid post-rococo. Familia este astăzi scăpătată, așa că totul se găsește în paragină. Concepția palatului însă rămâne remarcabilă. De formă quadrilaterală, palatul înconjoară o curte internă, complet pavoazată cu marmură. La un capăt se găsește o scenă cu patru coloane delicate pe planul întâi (opt în total), care o împarte într-un fel de triptic. De jur-împrejur o colonadă, oarecum corintică, însă cu reminiscențe persane pentru că coloanele sunt destul de delicate și capitelul este relativ scurt, crează un fel de „cloister", neîntrerupt. Aici, familia Mullick, în epoca ei de decadență de la sfârșitul secolului trecut, dădea serate muzicale care, adesea, se spune, degenerau în orgii cu dansatoare și chefuri în stilul Romei imperiale.

Toată această imensă casă este încărcată cu o colecție de statui și tablouri europene. Am remarcat un Rubens destul de bun, dacă e autentic. Altfel destul de mediocru. Îmi închipui că majoritatea statuilor sunt copii. Conține însă și anumite elemente indiene și persane interesante, mai ales în ceramică. E clar că Mullick-ii erau foarte impresionați de regalitate căci printre tot felul de tablouri

şi statui enorme ale reginei Victoria se găseşte şi un print ieftin al „Reginelor Europei". Printre ele am găsit-o şi pe regina Elisabeta a României!

Chiar dacă valoarea acestei colecţii, în termeni absoluţi, nu este prea mare, totuşi ea ar putea să fie angajată şi prezentată în aşa fel încât ar constitui un muzeu de artă europeană foarte interesant. Totul însă se găseşte într-un hal de deteriorare de nedescris. Haotic e singurul cuvânt ce-mi vine în minte. Este însă un paradis al colecţionarului. Mi-l pot închipui pe Marcu Beza la treabă!

Duminică seara, 7 mai, am luat cina cu C.S. Dutt, soţia lui, Aroti Dutt, şi tânărul secretar al delegaţiei britanice (Commonwealth Relations). Dutt lucrează în Ministerul Apărării al statului Bengal. Nu e un om remarcabil şi suferă de un complex de inferioritate poate datorită faptului că tatăl său a fost un om foarte faimos. Aroti însă este cu totul excepţională. Ea este vicepreşedinta pentru Asia a „Association of Country Women of the World", organizaţie ai cărei membri numără peste 8 milioane în lumea întreagă. Abia acum vreo săptămână s-a întors dintr-un turneu de două luni prin Asia necomunistă. Îmi spunea, printre altele, că tendinţa, peste tot, este spre comunism. În Indonezia, de pildă, toate organizaţiile internaţionale, aşa-zise „capitaliste", nu mai au permisiunea să funcţioneze: cercetaşii, YMCA etc. Blair se comportă cu o reticenţă tipic „English public-school". Cu alte cuvinte, cu totul neinteresant la primul contact.

Dar impresia totală a Indiei, văzută aici în Calcutta, este copleşitoare. De unde vine mulţimea aceasta? Ce face? De ce străzile sunt aşa de tixite tot timpul, încât e foarte greu să te plimbi, în orice direcţie ai merge? Se poate găsi oare o soluţie care să hrănească stomacurile goale ale acestor mase? Sau e nevoie să se recurgă la comunism? Problema e acută. Înclin să cred (sau să disperez, ar trebui să spun) că Apusul nu va şti să ofere o cale sănătoasă, uşor de văzut, spre prosperitate. În lipsa acesteia, comunismul va lua frânele puterii de îndată ce Nehru va dispărea sau poate chiar mai curând.

Ieri, 8 mai, a fost centenarul nașterii lui Rabindranath Tagore, poetul național al Bengalului și, într-un anumit sens, al Indiei. Celebrările au fost multe și variate. Ca să intri în casa în care Tagore a trăit ar fi trebuit să ne luptăm de-a binelea. Zeci de mii de oameni. Din depărtare am văzut cum, după ore de așteptare ca să le vină rândul, cei ce intrau, uzi leoarcă în sudoare și adeseori cu cămașa ruptă, nu puteau să stea acolo decât vreo câteva minute și erau dați afară. Am renunțat. Bengalezii au un port național caracteristic. Cei din apus poartă „doghty" din pânză albă, ca Ghandi. Cei din Răsărit (Pakistani) poartă un fel de tub, de obicei în diferite culori și desene geometrice, pe care-l strâng apoi în jurul mijlocului. Îi spun „lunghi".

La cină am fost singur. Ca și cum aș fi avut o revelație cu totul extraordinară, mi-am dat seama, deodată, că astăzi e o zi cu totul excepțională. O zi furată din calendar. Cu siguranță, furată din programul meu ce se înșiruie fără capăt, neîncetat, o zi *programată*, urmând altei zile *programate*. E un lanț nesfârșit, fără răgaz, fără zăbavă. Nici nu știu cum am ajuns să trăiesc astfel. A trebuit să vin aici, în India, și să mă găsesc oprit pentru o zi, *fără program*, de capriciile unui ciclon.

Îmi pare bine însă că s-a întâmplat. În loc să telefonez prietenilor de aici ca să mai văd vreun monument sau vreun cartier al Calcuttei – poate orașul chinezesc, care se pare să fie foarte interesant!? – am preferat să stau acasă și să-mi scriu impresiile de până acum. Și iată-mă nedumerit în fața vieții trepidante pe care o duc: *„the unforgiving minute"... „of sixty seconds run"*. E o greșeală. Aș putea deriva mult mai multă înțelepciune și, poate, rezultate mai mari dacă aș domoli puțin pasul. Dar e așa de mult de făcut și așa de puțini cei pe care se poate conta. Scopul vieții mele este indiscutabil servirea cauzei naționale. Unii au înțeles-o și mă ajută. Dar sunt prea puțini. În consecință, încerc să umplu eu tot golul, handicapat cum sunt de slăbiciunile mele. Nu e lucru ușor. Pentru moment energiile mele se concentrează în a obține o bază solidă pentru o activitate de mare anvergură. De aceea mă zbat acum să

organizez această linie de vapoare între Pakistan (Chittagong şi Chalna) şi porturile din Marea Britanie, şi cele între Antwerp şi Hamburg pe Continent. Nu e uşor şi nu e deloc sigur că voi reuşi. Dar, dacă pot să o fac, drumul va fi deschis. În definitiv, nu sunt nici primul şi, desigur, nu voi fi nici ultimul care a trebuit să se descurce singur şi în ce priveşte gândirea şi organizarea politică şi, în acelaşi timp, a produs şi bani necesari unei astfel de activităţi. Sunt convins, cel puţin, că dacă voi face astfel de eforturi reale şi importante voi reuşi să atrag şi alţi români în aceeaşi situaţie. Puterea exemplului e mare. Eu cred în ea cu toată tăria.

Miercuri, 10 mai 1961

Din nou pe drum. Am plecat azi-dimineaţă de la Calcutta şi sunt acum la Dacca. Metoda cultivării pământului aici în India şi Pakistan (ar trebui să spun Bengal, pentru că observaţiile mele se aplică în special acestei regiuni) este excelent de bine adaptată condiţiilor naturale ale solului. Soarele este foarte puternic aproape tot timpul. Căldura este mare şi constantă. Apă este destulă, pentru că tot Bengalul este un fel de enormă deltă a Gangelui şi Bramaputei. În timpul Mousonului, care durează de prin mijlocul lui iunie până în octombrie, plouă mult şi regulat. Apa, aşadar, fie că este adunată de pe urma acestor ploi, fie că este rezultatul irigaţiei, este colectată în gropi mari rectangulare cărora le spune tancuri. Atât orezul, cât şi iuta au nevoie mare de multă apă. Terenul cultivabil este împărţit în unităţi, relativ mici, aproape pătrate, cu laturi neregulate, ridicate deasupra porţiunii semănate pentru a menţine apa cu care inundă apoi ţarina. Pământul este foarte fertil. Două recolte pe an de orez. Nu este însă exploatat la maximum şi productivitatea este scăzută. Producţia iutei durează 90 de zile, din momentul în care este semănată şi până când fibrele sunt gata decorticate. În ultimele zece zile, după ce recolta e tăiată, iuta e culcată în apă. Coaja începe să se descompună şi apoi se desprinde de fibre cu mare uşurinţă. Ţăranii „bat apa" cam aşa cum se bate la noi cânepa, cu deosebirea că extragerea iutei pare mult mai uşoară.

Abia sosit la Dacca a trebuit să trec din nou prin toate formalitățile iritante de imigrare. Un formular, în triplicat pentru poliție, un altul pentru devize, un al treilea pentru mai nu știu ce etc. În fine, după multă bătaie de cap totul s-a aranjat mai bine, chiar decât mă așteptam, pentru că un tânăr funcționar al liniei aeriene pakistaneze (P.h.A), care face și jurnalism sporadic, m-a reperat și a venit să-mi ia un interviu. Nimic deosebit, de altfel. Impresiile mele despre Pakistan, situația internațională și așa mai departe. El însă mi-a luat biletul de avion și a dispărut. După vreun sfert de oră a reapărut să mă informeze că m-a transferat pe un alt avion, care decola spre Karachi cu două ore mai devreme. Mi-a găsit un loc excelent cu vedere neîntreruptă și mi-a plasat bagajele pe avion fără nicio suprataxă, deși aveam 7 kg peste greutatea permisă.

Zborul la Karachi a fost fără evenimente. Peisajul de la înălțimea la care zburam, cca 4 000 metri, relativ neinteresant. India, pe acest traseu, pare foarte aridă. Am lăsat Benares [Varanasi] la dreapta Jhansi și Kota. Am traversat râuri cu vad mare, nisipos, dar puțină apă. În general, podiș și dealuri, habitațiile umane răsfirate peste tot.

Vineri, 12 mai 1961

Imediat după sosirea mea la Karachi am vorbit la telefon cu ambasadorul Spaniei. Politicos, civilizat, dar n-a făcut niciun efort să-mi fie de folos. Panjwani, omul de afaceri pe care mi l-a prezentat Nicky Mariția, însă, a fost cu totul diferit. A venit să mă vadă la hotel chiar în aceeași seară. M-a plimbat cu mașina să-mi arate districtul Clifton unde se clădește mult, mai ales ambasade, reședințe particulare elegante etc. E pe malul mării. O briză sănătoasă și răcoroasă te învigorează și te face să uiți căldura copleșitoare a zilei. Ieri, joi, 11 mai, am discutat afaceri și apoi mi-a pus la dispoziție mașina și șoferul lui. Pe drum, ore întregi. Karachi e un oraș frumos fără ca să fie excepțional. Clădiri impozante prea multe nu are, dar cele noi – și mai toate sunt noi – împletesc

armonios utilul şi esteticul. Clădirea poliţiei, a băncii pakistaneze de stat, moscheea spaţioasă, simplu ornamentată şi foarte elegantă. Toate sunt plăcute ochiului. Moscheea în special m-a impresionat mai ales datorită mulţimii de credincioşi care-şi făceau rugăciunile. Pakistanezii aparţin ambelor mari ramuri ale islamului: *suni* şi *şia*. Reforma wahabită din secolul trecut îşi are şi ea mulţi adepţi. O ţară religioasă.

Portul este foarte modern. Încă neterminat, dar bine conceput, amplu şi, evident, eficace. Loc destul pentru 36 de vapoare mari în doc. La fel, o nouă clădire, abia terminată acum doi ani, serveşte portul pescarilor. În fine, secţia industrială a oraşului este foarte impresionantă, fabrică după fabrică, toate noi sau aproape noi. Cu un cuvânt, Karachi este un fel de miracol crescut din deşert. Această impresie este potenţată când ieşi din oraş şi parcurgi cei 20 de km. În plin deşert, până la Hawksbay, resortul balnear cu frumoasă şi lungă plajă unde se recreează burghezimea Karachiului.

Panjwani, la prânz, a invitat doi membri ai delegaţiei comerciale poloneze cu care este în legătură de afaceri. Au nevoie de nişte vapoare pentru transportul a 30 000 de tone de ciment de la Gdynia la Chittagong. Nu şi-au dat seama că nu sunt englez, aşa că i-am întrebat de soarta scriitorului Hłasko, pretinzând că nu-i ştiu numele precis. Unul dintre ei mi-a răspuns că astfel de defecţiuni se mai întâmplă dar că el este sigur că Hłasko regretă acum şi că se va întoarce în Polonia. Actualmente se găseşte în Israel, ceea ce eu ştiam, de altfel. Buni comunişti, ambii polonezi. Panjwani, un om de vreo 52 de ani (arată mai mult) e îndrăgostit de tânăra lui secretară care n-are mai mult de 19 ani. Ea îl însoţeşte peste tot. O cheamă Molly. Situaţia e puţin ridicolă şi conversaţia puerilă. Cum am luat şi cina aseară cu ei şi cu factotumul lui (Mubarek) n-am putut să evit gândul că, de fapt, fac multe „sacrificii" pentru a strânge ceva bani pe care să-i pot folosi pentru politică.

Caricaturistul Aziz de la *Morning News* a venit să mă vadă după-masă. Împreună ne-am dus la ziar şi am stat de vorbă cu

redactorul șef – Ahmad. Simpatic băiat, cu idei sănătoase. Mi-a luat el un interviu pe care l-a publicat astăzi, cu fotografia mea. Am atacat birocratismul pachistanez, exprimându-mi în același timp admirația pentru impresionantul progres realizat în domeniul industrializării.

Persia e un podiș în toată regula, brun-roșietic la culoare, întrerupt de lanțuri muntoase. Impresia superficială este una de izolare și ariditate totală. Foarte puține așezăminte omenești. Mult nisip gri-roșietic. Păduri aproape deloc. Când am văzut forma rectangulară a orașului Gorgan mi-a părut că e o iluzie optică. Nici că te așteptai să vezi un oraș acolo. Nisip și dealuri peste tot. Țarini cultivate parcă n-ar exista. Adevărul, bineînțeles, nu este așa de grav, dar verdeață multă nu există și de la înălțimea la care zburăm, peste 10 km, nu o poți identifica pentru că se pierde în oceanul roșietic al nisipului.

În apropierea Teheranului peisajul se schimbă. Terenuri cultivate – o adevărată fâșie largă, orientată nord-sud – se perindă și sentimentul că ești în mijlocul pustiului dispare. Am stat abia 50 de minute la Teheran, dar am avut ocazia să-l văd bine la decolare. Zi însorită fără nicio urmă de nor. Casele sunt frumoase, bine construite, cu acoperișuri plate; par niște cutii de chibrituri, mai mari, mai mici, așezate în ordine de bătaie – de-a lungul străzilor drepte ca lumina – de un copil meticulos. Centrul are parcuri și zgârie-nori. Trebuie să fie un oraș frumos. La aeroport am văzut vreo câțiva ofițeri. Extrem de eleganți, mi-au adus aminte de ofițerii noștri dinainte de război.

Curând după ce lăsăm Teheranul în urma noastră încep munții Zagros. De data aceasta vegetația, dacă abundă, este prezentă aproape neîntrerupt. Și-apoi, iată-ne în Câmpia Mesopotamiei de faimă biblică. Bagdadul este așezat pe circumvoluțiile râului Tigru, mai ales pe malul drept. Gândul mi s-a îndreptat spre generalul Qasim, dictatorul actual al Irakului. Sunt oare musulmanii organic predispuși dictaturii? Peste tot același tip de regim. Democrația n-a reușit să se stabilească nici în Pakistan și nici în Turcia. Libanul e un caz discutabil, dar poate că puternica influență creștină

este factorul decisiv. Până şi în ţări ca Ghana sau Tunisia, democraţia e mai mult o formalitate pentru a întări regimul autoritar al lui Nkrumah şi Bourguiba. Siria, Jordanul, Egiptul, Iordania, toate au început ca „democraţii" parlamentare şi astăzi toate sunt regimuri de guvernare personală. Nu mai menţionez, bineînţeles, Iranul, Arabia Saudită, Yemenul, Kuweitul sau Afganistanul care n-au fost niciodată guvernate sub un regim parlamentar reprezentativ al întregii populaţii.

În loc să trecem şi Eufratul, imediat ne îndreptăm spre nord-vest şi, curând, ajungem din nou deasupra deşertului ce pare nesfârşit. N-am putut să identific exact punctul la care am ajuns la Eufrat, însă lipsa totală de vegetaţie este singura impresie ce mi-a rămas în minte. Şi aşa, cu mici excepţii, până ce am lăsat Damascul la dreapta rutei noastre. Cum eu sunt plasat la o fereastră la stânga avionului nu l-am văzut. Am văzut, însă, în imediata apropiere vârfurile înzăpezite ale munţilor Libanului, aşa cred cel puţin, dar nu sunt sigur căci aceşti munţi au fost urmaţi de o vale verde intens, cu multe sate, de o frumuseţe rară. Pe urmă, un alt lanţ de munţi – Antilibanul – sau o fi ordinea pe dos!? Al doilea lanţ de munţi, adică cel mai apropiat de mare, nu este aşa de înalt ca primul însă mult mai împădurit. Aş putea spune că e total acoperit de vegetaţie luxuriantă, fie de păduri, fie de culturi şi de case, peste tot. Populaţia aici trebuie să fie foarte deasă. Pe banda îngustă de pământ – dealuri şi coline şi foarte puţin şes – până la mare, satele şi oraşele sau, mai bine zis, casele cu grădinile, viile sau orangierii lor se succed fără întrerupere. Beirutul l-am descris la venirea mea în Asia. Rămâne să adaug, doar, acum, că această mică ţară, Libanul, îţi dă din avion o impresie de mare bogăţie, un fel de bonanză a confruntării munţilor cu marea.

Vineri, 2 iunie 1961

În drum spre Paris cu avionul. După întoarcerea mea la Londra, concentrarea tuturor energiilor pentru a pune la punct trei acţiuni:

1. Conferinţe, discuţii, convorbiri cu toţi cei interesaţi în problema transporturilor de iută. Este într-adevăr un eşafodaj cu totul excepţional. Pot să spun acest lucru fără nicio falsă modestie pentru că s-ar putea câştiga peste un milion de lire sterline fără a fi nevoit să avansez un singur ban. Dinu Daponte, Mimis Chandris şi N. Vlassopoulos sunt cei cu care m-am consultat. Dacă ar reuşi, rezultatele vor fi cu totul excepţionale.

2. Lansarea apelului pentru amnistie. Am luat masa cu Peter Benenson, Eric Baker şi Louis Blom-Cooper şi am căzut de acord asupra planului. Pe ziua de 28 mai ziarul *Observer* publică o pagină întreagă dedicată „Prizonierilor uitaţi", dând loc de frunte lui Dinu Noica. Wendy Muston, bineînţeles, este încântată. Imediat după publicare cer lui Wendy să bată la maşină o scrisoare identică tuturor ziarelor şi revistelor româneşti din exil. O face cu mare bucurie şi total devotament. Când îi spun să ceară şi altor români să o ajute îmi răspunde: „Dă-i în mă-sa! Numai critică. Altceva nu fac!"

Cu Ion Podea cădem de acord asupra traducerii. El nu crede că filosofia lui Hegel va avea un răsunet în Anglia. De aceea se îndoieşte că lucrarea lui Noica, „Povestiri din Hegel", ar putea să aibă un succes aici. Îl calmez. Sunt de acord că tendinţa filosofiei engleze a fost spre definirea cunoaşterii pe linia trasată de Wittgenstein. Totuşi, Noica va avea toate şansele, din motive neacademice, să acapareze atenţia publicului. Şi, în felul acesta, să devină chiar un precursor al renaşterii interesului în filosofia hegeliană, fenomen care, de altfel, se poate vedea peste tot şi mai ales în ţara noastră la ora actuală.

În fine, am rămas înţeleşi că el, Podea, va face traducerea pe care apoi un englez, de preferat un filosof de profesie, o va stiliza. Tot acest, sau poate un altul şi mai bine calificat, va scrie o introducere pentru a explica caracterul de popularitate a lucrării prezentate.

3. Cartea lui Vintilă Horia a fost publicată pe ziua de 25 mai sub titlul englez *God Was Born in Exile*. Am pregătit un articol

special, tradus din franceză de Barnes, şi am pregătit un cocktail party pentru a ajuta lansarea. Legătura cu el este excelentă.

Vineri/Duminică, 2–4 iunie 1961

Am plecat vineri seara cu avionul din Londra împreună cu Silviu Crăciunaş pentru a lua parte la şedinţele Comitetului Europei Răsăritene strâns în jurul prietenului meu, lordul St. Oswald. Am ajuns cu bine la Paris pe la miezul nopţii. Am închiriat o mică maşină şi, după o îmbucătură în restaurantul aeroportului, ne-am aşternut la drum. Era aproape ora unu dimineaţa. Noapte frumoasă, înstelată. Călătorie fără dificultăţi şi fără evenimente. Vreo 220 de km. Silviu, har Domnului, avea multe de spus aşa că mă ţinea treaz. Totuşi, de vreo două ori cât pe ce să aţipesc la volan. Mai cu vorba, mai cu ţigări, mai cu deschiderea geamului cât se poate mai larg totul a mers bine. Am trecut prin Étampes, Orleans, Blois. De acolo însă au început dificultăţile. De găsit am găsit micul sat Chouzy-sur-Cisse, dar casa, ioc. Ne-am învârtit în dreapta şi în stânga, am traversat satul în toate direcţiile şi am rămas consternaţi să vedem cât de mare este! „Isle Vert", destinaţia noastră, însă, n-am găsit-o nicăieri. În disperare, am bătut la uşa unui cetăţean, pe la orele patru dimineaţa, până ce ne-a răspuns. Nici n-a fost măcar supărat pe noi că l-am sculat din somn. Politicos şi binevoitor, a acceptat scuzele noastre şi apoi ne-a îndrumat. Curând după aceea, am mai întâlnit şi un muncitor în salopetă aşa că totul a mers bine.

Proprietatea e mare, frumoasă. Casă spectaculoasă în stil grandios. Parte în secolul al 17-lea. Dar majoritatea completată abia în secolul trecut. Aparţine unui domn „bine", pe nume „de Quesne", socrul tânărului ungur, membru al cercului nostru, Filipovicz. Şedinţele au decurs, mai mult sau mai puţin, potrivit aşteptărilor. Sâmbătă dimineaţa, 3 iunie, şi apoi, în după-amiaza aceleiaşi zile, s-a trecut în revistă situaţia din Europa Răsăriteană. Teza principală susţinută în general de polonezi şi de unguri, şi exprimată elocvent de către ungurul Schneiber, se poate rezuma

în felul următor. Schimbări profunde au avut loc în întreaga regiune. Teroare nu mai există, decât în mod excepțional. Cei care vin în Apus, cu pașapoarte în regulă, se întorc în țara lor de origine, de bună voie. *Ei acceptă socialismul, dar resping regimul totalitar.* Cu un cuvânt, trebuie să ne adaptăm acestei noi situații, dar dorim să împlinim un rol constructiv.

M-am consultat cu Silviu și împreună am elucidat anumite principii asupra situației din țară. Am vorbit eu în numele amândorura. Elocvent, mi s-a spus din mai multe surse. Eu am susținut că nu există o societate sovietică în Europa Răsăriteană. Socializarea care, fără îndoială există, nu este ceva cu totul nou. Marile industrii erau deja în mâna statului. Astăzi procesul a fost potențat de către comuniști. Lealitate și entuziasm din partea populației pentru „noile" instituții nu există pur și simplu *deloc.*

În ședința de duminică dimineața s-a căzut de acord asupra propunerilor mele: **1.** Să venim fiecare, în viitor, cu o scurtă contribuție de 10-15 minute. **2.** Să arătăm activitatea noastră în intervalul în care nu ne-am văzut. **3.** Cei care dorim să o facem să cerem ajutorul celorlalți pentru acțiuni specifice, ca de exemplu acțiunea noastră de la Londra susținută de ziarul *Observer* „Appeal for Amnesty"

Cehul Zdenek Suta de la REL Münich m-a susținut imediat și a propus ca un fel de publicație, pentru consum intern, să fie redactată căci în felul acesta se asigură contribuții *serioase* din partea participanților. S-a propus apoi ca la următoarea ședință ce va avea loc la Nostel la 4 noiembrie a.c. să invităm și alți oameni activi aici în Apus ca, de exemplu, fiul primului ministru britanic, Maurice Macmillan, și Denis Healey, din partidul laburist.

Printre cei prezenți m-a impresionat, în special, Vane Ivanović, armatorul iugoslav. Înalt, subțiratec, inteligent. Plin de bun simț și de politețe, deși este un om extrem de bogat. Ne-am înțeles foarte bine. Ungurul Tár mi-a plăcut și el. Lucrează astăzi la o bancă franceză. E căsătorit cu o franțuzoaică foarte drăguță.

Mai interesante decât discuţiile publice, însă, au fost cele private. În special cu Silviu care cred că regretă toată „neînţelegerea", cum îi spune el acum, ce a survenit între noi. El doreşte foarte mult să o înlăture ca să fim cât se poate mai strâns legaţi. N-am pretins că am uitat totul. Dimpotrivă. Am subliniat faptul că există un nor destul de mare şi de opac care acoperă soarele şi lumina neechivocă în care ar trebui să lucrăm. A insistat mult că prin corespondenţa pe care a avut-o în ultimul timp cu Collins, totul a fost pus la punct şi poziţia mea revendicată. Mă îndoiesc, dar să văd corespondenţa înainte de a mă pronunţa în mod definitiv. În tot cazul, atmosfera dintre noi s-a îmbunătăţit mulţumită acestei călătorii.

Aceste discuţii dintre noi au avut loc tot timpul, dar mai ales duminică după-amiază, când ne-am dus să vizităm câteva din castelele Loarei. Castelul de la Blois, cu scara cu balustrade din piatră ce urcă de jur-împrejurul turnului din curtea interioară; Chaumont, dominând maiestuos apele fluviului; Chenonceaux, în mijlocul râului, dar mai ales Amboise, cel mai impresionant, cu o poziţie strategică şi estetică de neegalat. Aici zac osemintele lui Leonardo da Vinci, a cărui casă, din cărămidă roşie, se vede în depărtare. Regii Franţei, sau mare parte din ei, de la Francisc I-ul, au locuit aici din când în când şi tablourile lui Louis-Phillipe sunt foarte frumoase. La ieşire i-am spus lui Silviu, care era evident impresionat de tot ce a văzut, că una din condiţiile cele mai importante ale dezvoltării armonioase a unui popor este continuitatea. I-am povestit apoi istorioara vizitei la Christ Church College, Oxford, cu Grigore Gafencu şi Leslie Hoare-Belisha spre sfârşitul războiului. După ce am admirat arhitectura, ne-am oprit să examinăm, pe îndelete, picturile din Hall-ul Colegiului. Deasupra mesei rezervate pentru profesori şi conferenţiari trona portretul lui Henry al VIII-lea, de Holbein. La ieşire, Gafencu mi-a spus: „Un singur lucru nu putem să emulăm oricât de talentaţi, serioşi şi dedicaţi am fi. Ne lipseşte tradiţia unei continuităţi politice neîntrerupte".

Într-una din seri (sâmbătă) ne-am dus aproape toți participanții la castelul Chambord să asistăm la un spectacol „son-et-lumière" [sunet și lumină]. Excepțional de bine. Puternice reflectoare scăldau diverse părți ale castelului sau ale pădurii înconjurătoare, pentru a ilustra narațiunea stentoriană, impresionantă, difuzată prin puternice megafoane. Întreaga istorie a castelului, de la Francisc I-ul și până la ultimul Duce de Chambord, a fost dramatic ilustrată prin scurte episoade, bine selecționate, în așa fel încât rolul dramatic al acestui castel în istoria Franței a fost bine scos în evidență. Și, în înțelepciunea galică, episoadele prezentate se succedau, nu monoton, ci antipodal. O situație marțială era imediat urmată de una picantă, pentru ca ambele să fie înlocuite de una total romantică sau speculativă.

M-a interesat, de exemplu, să aud că după perioada restaurării, imediat după revoluția din 1848, coroana Franței a fost oferită Ducelui de Chambord din acea vreme. Revenit în țară dintr-un îndelungat exil, acesta a acceptat toate condițiile reprezentanților parlamentului revoluționar, cu o singură excepție: a insistat ca vechiul drapel alb să fie stindardul Franței. La rândul lor, delegații au căzut de acord asupra tuturor punctelor ridicate de Chambord, dar au insistat să se mențină tricolorul revoluționar. Intransigent și incoruptibil, Chambord a plecat din nou în exil, făcând astfel drum liber lui Napoleon al III-lea.

Printre cei cu care am asistat la acest splendid spectacol era și Vane Ivanović, armatorul jugoslav, fiul dnei Banac. Ne-am înțeles foarte bine. Înalt (1,85 m), subțiratic, bărbat distins și frumos. Are o inteligență vie fără a fi sclipitoare și, în discuții, dovedește o judecată sănătoasă. Fără îndoială, este un om al viitorului. Lordul St. Oswald (Roland) a condus dezbaterile cu o competență variabilă, dar satisfăcătoare. Insuficiența, ori de câte ori s-a manifestat, denotă o prea mare toleranță din partea lui. E, deci, o slăbiciune atrăgătoare, ușor de acceptat, care duce însă la o oarecare pierdere de timp pentru că, datorită spiritului său îngăduitor, St. Oswald permitea tuturora să vorbească și să vorbească chiar și

atunci când nu spuneau nimic. În general, însă, am fost mulţumit de rezultatul conferinţei.

De ziua mea de naştere, 6 iunie, 44 de ani, am dat o recepţie pentru Vintilă Horia la mine la birou. 63 de persoane. În afară de Sanda şi Mişu Cârciog, Ioana Herescu, Sanda şi Silviu Crăciunaş, şi Mihai Niculescu, toţi cei prezenţi au fost scriitori, editori de cărţi sau jurnalişti, englezi şi străini. Notez pe deputatul William Teeling, Subsecretarul de Stat de la Ministerul Ştiinţei, Denfil Freeth, comentatorul de politică externă de la *Sunday Times*, Nicholas Carroll, Henri Pierre (*Le Monde*), Halstroen (*Suedez*), Brian Segrew, Kenneth Martin (*Punch*), L. Lederer (*Observer*), Patrick Maitland, Anthony Rhodes, Manya Harari, Paul Elek etc. Se pare că a fost un cocktail foarte reuşit.

Vineri, 9 iunie 1961, am dat o nouă recepţie în calitatea mea de preşedinte al Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor Liberi în onoarea preşedintelui nostru din Statele Unite, Boleslaw Wierzbiański. Am invitat doar pe membrii organizaţiei şi pe John Leich şi Ed McHale de la „Europa Liberă".

Am luat cina cu aceştia din urmă şi cu Z. Racięski, secretarul nostru. S-a stabilit ca programul nostru să includă:

a. Pregătirea unui seminar afro-asiatic organizat în colaborare cu IFJ. Pentru a obţine suportul acestei organizaţii urmează să-l invităm pe preşedintele ei, elveţianul Nef, să vină la Londra pentru a face o conferinţă. Proiectul „seminar" pentru primăvara anului 1962, iar conferinţa Nef pentru toamna 1961.

b. Să luăm parte la expoziţia ziarelor ADEX[1] organizată de „World's Press News" în toamna 1962 (septembrie). Să pregătim terenul şi să întocmim bugetul cât mai curând posibil. Este esenţial însă ca „stand-ul" nostru să fie tot atât de impresionant prezentat ca şi cele pregătite de marile organizaţii de presă mondiale. Enfaza noastră însă trebuie să fie plasată pe mărimea efortului

[1] Advertising Services Exhibitions (ADEX), târg expoziţional organizat sub egida World's Press News.

nostru (sute de mici ziare) și pe paucitatea [puținătatea] resurselor ce ne stau la îndemână.

În acțiunea pentru Constantin Noica totul se desfășoară foarte bine. Joi, 15 iunie, am avut o nouă întrunire la „White Swan", în Tudor Street, pentru a discuta scoaterea unei noi publicații *World Conscience*. Toți cei prezenți au fost jurnaliști de profesie. Ne-am împărțit în mici comitete de studii, mie încredințându-mi cel asupra conținutului publicației. Fington, Pewitt, O'Shanghessy (*BBC, Observer, Financial Times*) și vreo patru alții au fost în subcomitetul meu. Am făcut raportul necesar și cred că ceva va ieși și din inițiativa aceasta.

Marți, 13 iunie 1961, s-a lansat acțiunea la Paris, cerându-se amnistierea fețelor bisericești. Eu, cu ajutorul lui Josten, l-am propus pe părintele iezuit ceh Lang pentru a expune cazul episcopului Beran. Cu ajutorul lui Margaret Feeny am obținut un mesaj de la Arhiepiscopul de Westminster, Cardinalul Godfrey. Totul a mers perfect de bine.

Wendy Muston-Noica m-a ajutat mult la această campanie. Ei i-am dictat scrisorile trimise tuturor redactorilor de publicații românești din exil. Răspunsul a fost foarte satisfăcător, mai ales din partea lui Uscătescu de la Madrid.

Amuzant incidentul cu Ghiță Ionescu de la REL, München. Îl văd, cu totul din întâmplare, la restaurantul Bentley, unde lua masa cu Shapiro (profesor la Universitatea din Londra, ginerele lui Madariaga). Vorbim de cazul Noica și-mi promite să-mi telefoneze după masă. Nu o face, iar la scrisoarea pe care i-am trimis-o răspunde că Wendy Noica este împotriva oricărei publicități. Răspund pe larg, în englezește, reproșându-i că nu vrea să lupte pentru libertatea și poate viața lui Noica și-l acuz formal că a schimbat în mod malițios sensul convorbirii lui cu Wendy Noica: cum putea ea să fie contra publicității pentru acesta, când ea însăși a fost aceea care a bătut la mașină scrisoarea prin care îi cerem lui, Ghiță Ionescu, să-i dea cât mai mare publicitate!? Rezultatul a fost aproape instantaneu. Doar câteva zile mai târziu primesc

un telefon de la Talbot Hood, şeful american REL de la Londra, cerându-mi schema unui program de 16 minute sau a două programe de opt minute pentru a fi difuzat de la München. QED.

Wendy îmi spune că, pe lângă oarecare critici la BBC, unde lumea se întreabă dacă este bine ceea ce fac, multă lume i-a vorbit şi i-a scris în termeni foarte elogioşi. Bosnier-Paraschivescu, un avocat român, fost doi ani la Canal, acum la Paris, i-a scris, textual: „...în faţa unei acţiuni ca cea din *Observer* mă înclin mai mult decât admirativ şi dacă eventual ai ocazia să întâlneşti pe cel ce a iniţiat-o şi a întreprins-o, spune-i că toată suflarea românească, de care mă port garant, îi este şi-i va fi recunoscătoare... Pentru prima oară parcă întrevăd o licărire de speranţă...". Chiar Emil Cioran, care este cel mai pesimist dintre toţi, cum spune Wendy Noica, „a găst că e bine ce s-a făcut".

Zevedei Barbu a acceptat să traducă lucrarea lui Noica „Jurnal de Zi Filozofic" (titlul exact nu-mi vine în minte)[1]. E bucuros să ne reluăm legăturile şi cred că pe el se va putea conta pentru că este un om foarte capabil. Nimic însă de la Podea. El trebuia să-mi prezinte primele capitole traduse deja (la 19 iunie cel mai târziu). Dar aşa e el. Leneş.

Organizaţia Sword of the Spirit, care va pune în aplicare un important program educativ asupra Europei, mi-a dat următoarele însărcinări: **a.** Să scriu tuturor şefilor de misiune diplomatică europeni din Londra pentru a le cere o contribuţie bănească şi numele a trei conferenţiari capabili, în limba engleză, asupra problemelor ţării lor respective. **b.** să scriu 3 500–4 000 de cuvinte pentru o broşură: articol asupra însemnătăţii noţiunii de „Europa". **c.** să pregătesc un program la televiziune (Ronald Brech şi Christopher Hollis mă ajută).

Ziaristul O'Shaughnessy de la *Financial Times* vine să mă vadă pentru că merge în România. Îi dau multe indicaţii fără a-i da nicio însărcinare. Lavrencic şi el pleacă în România. Lui îi încredinţez o scrisoare din partea lui Silviu pentru Panaitescu. Este foarte

[1] Constantin Noica, *Jurnal filosofic*, prima ediţie, Editura „Publicom", Bucureşti, 1944 (n. red.).

important să avem o confirmare că totul s-a desfășurat bine. Suntem oarecum îngrijorați căci n-am primit niciun răspuns la scrisorile trimise lui prin Daghi Mureșan. Cum era vorba de scoaterea din Basarabia a unei fete tinere, se prea poate ca Daghi să fi distrus această scrisoare pentru că riscurile erau prea mari[1]. Pe de altă parte, nu este exclus ca ea să fi încăput pe mâini rele și ca Panaitescu să se găsească acum în dificultăți[2]. Oricum ar fi, vrem o confirmare.

Vineri, 16 iunie 1961 la Bryanston. „Speech Day". Zi frumoasă însorită. Un amfiteatru în aer liber, stil grec: mic, compact cu o acustică excepțională. Cuvântări: președintele Comitetului de Direcție, fost elev „Board of Governors", un scriitor, fost elev, personalitate la televiziune și radio, și directorul școlii Fisher. Ultimul a vorbit foarte bine. Ceilalți, mai puțin. Niciodată însă n-am fost atât de izbit de stratificarea pe clase a structurii sociale britanice ca în această zi!

[1] În realitate, Ion Mureșan nu a mai răspuns la scrisori pentru că a fost arestat în februarie 1961 „de Serviciul IV din Direcția a II-a deoarece din declarațiile numitului Mihălcescu, fost cu serviciul la Mașinimport, a rezultat că Mureșan a primit o serie de cadouri de la Hausman, reprezentantul firmei vest-germane Krebs cu care venea în contact pe linie de serviciu în schimbul favorizării proiectelor acestor firme" (ACNSAS, fond Rețea, dosar 34955, ff. 3-4). A fost condamnat la 5 ani de închisoare corecțională, dar eliberat după numai un an pentru că, în timp ce se afla în închisoarea Văcărești, Mureșan a fost din nou recrutat de Securitate în iulie 1962 și folosit în *problema Rațiu*, în anii următori.

[2] Autorul se referă la Ionel Scipio Panaitescu, medic veterinar în comuna Joița, în apropierea orașului București. Ion Rațiu nu știa că, în realitate, Panaitescu era agent al Securității recrutat încă din anul 1956, după ce a fost amenințat că va fi trimis la închisoare pentru a executa o condamnare pe care o primise în timpul regimului Antonescu pentru vina de a fi fost legionar. Panaitescu a fost recrutat cu scopul de a fi folosit în problema legionară, dar începând cu anul 1958 a fost folosit în special în „acțiunea Victor", adică pentru monitorizarea corespondenței cu Silviu Crăciunaș, influențarea acestuia, precum și pentru a fi plasat serviciului de spionaj englez (ACNSAS, fond Rețea, dosar 452463).

Am făcut cunoştinţa dlui Hubbock, subsecretar de stat permanent la Finanţe. Mi-a vorbit în termeni foarte elogioşi de Selwyn Lloyd, „Chancellor of the Exchequer" [Ministru de Finanţe], care, afirmă el, are o capacitate nemaipomenită de a prinde esenţialul unei probleme şi de a lua rapid o decizie.

Seara, cină la ambasada olandeză. Masă mică, 16 persoane. Stau lângă sora lui Nehru, dna Lakshmi Pandit, şi lângă Mariola Choremi. Vorbim mult şi animat. O interesează observaţiile mele asupra Calcuttei, mai ales chestiunea livrărilor americane de grâne (nimeni nu credea că reprezintă un dar, deşi pe fiecare sac e imprimat: „This is a free gift of the people of The United States"). Rezultatul acestei convorbiri a fost o invitaţie la ambasada Indiei pe ziua de joi, 22 iunie. Relativ puţină lume (vreo 50 de persoane), însă foarte selectă. (N.B. Am fost într-adevăr surprins să mă găsesc acolo!?). Lordul Attlee, Pethick-Lawrence, amiralul lord Mountbatten, John Strachey, Reginald Maudling (ministrul de Comerţ), Sir John Finker, şeful „British Council", şi corpul diplomatic, dar nu sub rangul de ambasador. Recepţia a fost în onoarea Guvernatorului Statului „West-Bengal".

Finker a fost plăcut impresionat când am lăudat activitatea organizaţiei „British Council" al cărei produs, am subliniat, sunt şi eu. Am vorbit mult cu ambasadorul Finlandei, Tuominen, şi cu Reginald Maudling. Intrarea Finlandei în EFTA[1] întâmpină doar greutăţi minore ridicate de Portugalia. Odată ce Marea Britanie va intra în „Piaţa Comună" şi celelalte ţări membre ale EFTA-ului vor urma.

Reminiscenţe din timpul războiului cu profesorul Catlin [Brittain] şi cu Vera Brittain, care e foarte bătrână. El se ţine bine, deşi e mult îngrăşat. Să nu uit: În timp ce vorbeam cu Sir John Finker acesta mă întrerupe cu cuvintele: *„Excuse me, but you must see this. It's an historical moment. The Earl Mountbatten together with*

[1] Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (European Free Trade Association, EFTA), organizaţie înfiinţată în 1960, în urma semnării Convenţiei de la Stockholm, cu scopul de a încuraja comerţul dintre statele membre prin eliminarea taxelor vamale asupra produselor industriale.

the Pakistan High Commissioner!"[1]. M-am uitat în direcția indicată. Erau, de fapt, angajați într-o conversație foarte amicală.

N-am avut însă ocazia să vorbesc cu guvernatorul statului Bengalului Occidental, deși aceasta fusese scuza invitării mele. Dar o recepție, de genul acesta, ținută afară, pe gazonul ambasadei, într-o zi luminată de razele plăcute, dar nu prea calde, ale soarelui londonez, este greu de uitat. Decor perfect. Ținută impecabilă. Eleganța sartorială [vestimentară] sobră scoasă în evidență doar de minunata împletire de culori produsă de sari-urile indiene.

Prințul Stanisław Radziwiłł, Stash, cum îi spunem noi, prietenii lui intimi de la St. James's Club, s-a găsit dintr-odată aproape de centrul atenției generale. Jack Kennedy, în loc să stea la ambasada Statelor Unite a stat în casa lui de sâmbătă până luni, 3-5 iunie, căci vizita lui la Londra a fost explicată drept vizită de familie, el fiind nașul copilului lui Stash. Botezul a fost administrat potrivit canoanelor bisericii catolice, deși Stash fusese căsătorit de două ori înainte de a lua de nevastă pe sora Jacquelinei Kennedy.

Prea puțină lume însă auzise de Radziwiłł așa că atunci când am sugerat lui Lederer, la cocktailul meu pentru Vintilă Horia, să scrie ceva despre Stash acesta a căzut de acord imediat. Prin Zbigniew Racięski și prin alții am obținut o serie întreagă de date personale și apoi am cerut aprobarea și verificarea lui Felix Fenston, financiarul, care-i este prieten. Pe Stash nu l-am putut contacta pentru că el era prin insulele din Marea Egee cu Jacqueline Kennedy și cu nevastă-sa. Stash, de fapt, acceptase încă de mult să vină la cocktailul pentru Horia, însă, evident, situația s-a schimbat radical între timp și n-a mai venit, cina fiind luată în seara aceea la colonelul Astor. Rezultatul tuturor acestor manevre însă a fost un frumos articol favorabil lui Stash în *Observerul* din 11 iunie 1961. Încă nu l-am văzut pe Stash după apariția acestui articol, însă sper că i-am făcut o plăcere, căci eu am insistat ca el să fie prezentat drept un om de caracter, cu

[1] „Scuză-mă, dar trebuie să vezi asta. Este un moment istoric. Earl Mountbatten, alături de Înaltul Comisar pakistanez!" (în lb. engl.) (n. red.).

calităţi importante ale lui proprii, indiferent de relaţiile lui de rudenie cu preşedintele Statelor Unite.

Luni, 19 iunie 1961

Dimineaţa îmi soseşte „recomandat" cu poşta o scrisoare din Viena din partea doctorului N. Oprean[1], care-mi spune că l-a văzut pe tata cu două zile înainte de plecarea lui din ţară şi că ţine neapărat să mă vadă fără întârziere pentru că are lucruri importante să-mi comunice. Am luat primul avion şi am sosit încă în aceeaşi zi la Viena. Pentru a mă acoperi, în caz că este vorba de o încercare de răpire a mea [pentru a fi dus] în ţară, înainte de a-l contacta potrivit indicaţiilor lui, am luat imediat contact cu Ambasada Britanică de la Viena. L-am căutat întâi pe Cyril Rolo, însă el era plecat. În cele din urmă, un tânăr secretar II, Brown-White, a fost gata să mă primească[2]. Sosit la el acasă, am

[1] Nicolae Oprean (1925–?), medic. În 1948, în timp ce era student la medicină, a fost exmatriculat pentru că era fiu de negustor, iar în 1950 a fost arestat din cauza unor „manifestări duşmănoase" pe care le-a avut în timp ce casa şi magazinul părinţilor săi erau naţionalizate. Fără să fie judecat, a fost trimis să execute o pedeapsă administrativă de 9 luni la Canalul Dunăre-Marea Neagră. În 1955, după ce s-a întâlnit cu Gheorghiu-Dej, i s-a aprobat reînscrierea la Facultatea de Medicină de la Cluj, iar la începutul anului 1957 Oprean a fost recrutat ca agent pentru că „a dovedit sinceritate şi ataşament faţă de organele de securitate". A colaborat cu aceste *organe* mai bine de două decenii, până la deconspirarea sa în 1979. A primit mai multe nume de cod, precum *Ene*, *Ionel* sau *Silvia* (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, f. 24).

[2] Deşi entuziasmat de faptul că a fost contactat de cineva din partea tatălui său, Ion Raţiu s-a temut nu numai că acea persoană ar putea fi un agent al Securităţii, dar şi că întâlnirea la care este chemat în Viena ar putea fi o capcană, o operaţiune de răpire sau asasinare organizată de regimul de la Bucureşti. În acest sens, a solicitat măsuri de protecţie din partea autorităţilor britanice, pe care le-a descris în jurnalul său. Silviu Crăciunaş (alias *Victor*), în raportul trimis Securităţii în septembrie 1961, a prezentat pe larg, dar exagerat, aceste demersuri făcute de Ion Raţiu, adică în stilul agentului *Victor*: „Într-o dimineaţă de luni, în jurul datei de 19 iunie a.c., colonelul Brown m-a invitat la o consfătuire urgentă la War Office. Acolo, în prezenţa lui Iancu Raţiu, mi-a arătat o scrisoare sosită din Viena în acea dimineaţă, expediată de

stabilit ca să-i telefonez după întrevedere și să-i spun cum stau lucrurile, iar pentru a stabili identitatea mea și faptul că sunt cu totul liber să-i telefonez și să intercalez în conversație fraza: *„I'll see you in Oxford"*[1].

Locul întâlnirii a fost fixat de drul Oprean la clinica Universității din Alser „Abteilung für Physikalische Medizin", la prof. dr. J. Kowarschik. Sosesc acolo dimineața pe la 9 ca să mi se spună că drul Oprean nu era prezent. Am telefonat din nou, pe la orele 11.00. Am vorbit cu Oprean și i-am spus că vin din partea dlui Rațiu de la Londra. M-am dus la clinică imediat. Am fost primit și dus într-o mică încăpere unde erau patru persoane în halate albe. Între ei, docentul Jantschek. Drept să spun, ca un fulger mi-a trecut prin minte că ușor de tot mi-ar putea înfige o seringă în corp ca să mă scoată din acțiune și apoi să mă transporte clandestin în țară. De asemenea, chiar dacă acești oameni sunt de

---

un anume doctor Nicolae Oprean. Acesta îl invita pe Iancu Rațiu la o întâlnire urgentă la Viena sub motivul că-i aducea vești din România de la tatăl său. [...] Colonelul Brown mi-a cerut să analizez, împreună cu el și I. Rațiu, situația produsă, pentru a se putea lua o decizie. De la început, analiza am făcut-o toți trei, dirijând întreaga problemă pe linia a două ipoteze: a). doctorul Oprean este un autentic curier binevoitor care aduce știri din țară etc. b). doctorul Oprean putea fi agent al Securității RPR, iar scrisoarea lui putea însemna atragerea într-o cursă diabolică etc. Lipsa de detalii împiedică continuarea analizei. În final, soluția cea mai indicată era ca I. Rațiu să se deplaseze la Viena sprea a contacta pe dr. Oprean ca din detaliile culese să se poată deduce cât de cât dacă acesta este autentic trimis din țară de oameni la tatăl lui I. Rațiu sau dacă fusese trimis de Securitatea RPR. În aceeași luni, I. Rațiu a plecat cu un avion britanic la Viena la ora 13.00, sosind acolo la ora 17.00. Conform instrucțiunilor colonelului Brown, Iancu Rațiu a mers mai întâi la șeful Intelligence Service-ului pentru Europa de Sud-Est (inclusiv România), anume maiorul Brown-White. [...] Brown-White i-a pus la dispoziție lui Iancu Rațiu doi agenți însoțitori, plus un cod de mesaje transmise telefonic spre a rămâne în permanent contact și a-l proteja în caz că întreaga afacere ar fi fost o cursă. După trei zile, Iancu Rațiu s-a întors la Londra. În aceeași seară am avut o întâlnire cu el și cu colonelul Brown, Lordul St. Oswald și Ralph Muray, subsecretar la Foreign Office și șeful tuturor serviciilor de informații britanice" (ACNSAS, fond SIE, dosar 21346, ff. 60–61).

[1] „Ne vedem în Oxford" (în lb. engl.).

bună credinţă, ei nu pot să fie complici cu doctorul Oprean (presupunând că acesta din urmă este demn de toată încrederea). Cu cât aş vorbi mai puţin, deci, cu atât mai bine pentru că nu ştiu ce le-a spus Oprean. Deşi s-au sculat cu toţii în picioare să mă primească, eu m-am comportat cam ursuz, am întrebat care este dr. Oprean şi am ieşit din cameră, spunându-i să vină cu mine. Ieşiţi în curte, Oprean mi-a spus: „Dvs. sunteţi chiar dl Iancu". I-am confirmat acest lucru şi apoi l-am ascultat. Săracul om, avea atâtea de spus că nu ştia de unde să înceapă şi ce să spună mai întâi. El s-a reîntors apoi la ceilalţi medici şi, în fine, ne-am revăzut din nou pe la orele 11.30 dimineaţa. De atunci încolo, până după miezul nopţii, am rămas tot timpul împreună. Am luat masa la hotelul meu, Regina, de lângă Votivkirche, Rooseveltplatz, ceaiul la Kahlenberg, deasupra Vienei, şi cina în Grinzing. A doua zi a venit să mă vadă la orele 8.00 a.m. Am luat micul dejun la mine la hotel şi apoi am continuat convorbirile noastre până ce a sosit timpul să mă duc la aeroport. E greu să pun ordine în aceste convorbiri şi este imposibil să redau actuala conversaţie. Mi-ar trebui sute de pagini. Acestea sunt principalele chestiuni ridicate de el:

1. Situaţia lui personală şi a familiei mele. Dr. Oprean este fiul comerciantului cu acelaşi nume, frate al mamei lui Şerbu Ionică, cumnatul meu. Deci văr primar al meu prin căsătorie, dacă o astfel de înrudire ar exista. În tot cazul, el este văr primar cu Şerbu Ionică. În aprilie 1950 a fost arestat şi dus la Ghencea. De acolo, la Canal. A lucrat acolo vreun an şi jumătate şi apoi a fost pus în libertate. El nu fusese condamnat. Era deţinut sub articolul de lege „pedeapsă administrativă" care putea fi aplicată tuturor celor ce trebuie „reeducaţi". În timpul săpăturilor, care se făceau după metode rudimentare, a avut un accident. Săpau la baza şanţului, un fel de ic destul de profund. Se urcau apoi sus, pe mal, şi băteau rângi de fier în pământ, în linie cu vârful icului. În cele din urmă, întreg malul se prăvălea în fundul şanţului. Pământul era apoi cărat cu roabele. Ca pe vremea faraonilor. Din când în când, însă, malul se prăbuşea chiar în timp ce se săpa icul, aşa că lucrătorii erau prinşi ca într-o capcană. Şi el a fost o astfel de

victimă, îngropat fiind aproape. Presiunea pământului, nu numai că i-a fracturat picioarele, dar i-a și cauzat o leziune serioasă la șira spinării.

După ce a fost eliberat, și-a terminat studiile luându-și doctoratul în medicină. Astăzi locuiește la Cluj cu familia, dar de luni până sâmbătă este la Năsăud, unde funcționează ca medic. Infirmitatea lui la șira spinării se agravează și amenință să ducă la un fel de paralizie treptată a brațelor. Cum e medic chirurg, o astfel de dezvoltare ar fi cu totul dezastruoasă. După tot felul de demersuri a ajuns, în cele din urmă, prin mijlocirea secretarului general de la președințe (Frățilă) în fața lui Gheorghiu-Dej, care i-a aprobat plecarea la Viena pentru tratament. A trebuit să-și dea cuvântul de onoare că se va întoarce în țară și nu va fugi.

2. Mi-a adus povestea amănunțită a tuturor tribulațiilor prin care a trecut familia mea întreagă. Tata a fost dus la Canal și tratat în mod rușinos. S-a comportat cu o demnitate admirabilă încât astăzi, deși este aproape complet lipsit de mijloace, este respectat de întreaga urbe. Le-am cauzat multe neplăceri atunci când i-am telefonat în vara anului 1958, dar altfel, el aprobă activitatea mea și este mândru de mine[1]. Toți sunt sănătoși, deși o duc greu. Mia[2] este cea

[1] Redăm cum a decurs aceeași scenă a discuției, dar din perspectiva agentului Securității, Nicolae Oprean: „Apoi m-a rugat să îi povestesc de acasă, de ai lui, de preocupările părinților, de viața și traiul și suferința lor. Aici am început și 6 ore în șir i-am povestit frumos, lent, domol, cu amănunte și cu suspine și lacrimi o poveste lungă, începând din 1939–1952. O istorie a țării, a familiei lui și rude, precum și crâmpeie din «lupta noastră» și am culminat cu canalul. Apoi am povestit viața părinților și fraților lui, fără să calomniez, dar lăsând să se zărească că «clocotesc de revoltă» și nemulțumire și că speranțele îmi sunt spre Occident și D-zeu. Am lăsat să se contureze fin, delicat, aceste sentimente pe care Iancu Rațiu le-a înregistrat perfect. El asculta și nota mereu, plângea și mă ruga să povestesc mereu, mereu. [...] Apoi i-am povestit despre canal și arestarea mea și a tatălui său făcându-l să suspine și să fiarbă de ură și ciudă. Mereu, mereu spunea *bestiile*!" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 105–106).

[2] Felicia Maria (Mia) Rațiu (1927–2010), inginer chimist, fiica lui Augustin și Felicia Rațiu și sora vitregă a lui Ion Rațiu. Începând cu anul 1958

care îi ajută pe bătrâni mai mult, ea nefiind căsătorită şi având un post bun de inginer chimist la Ploieşti.

3. Evident, el trebuie că exagerează, într-o oarecare măsură cel puţin, pentru simplul motiv că în mod inconştient sau poate chiar conştient, vrea să mă măgulească, să-mi facă plăcere. Potrivit spuselor lui, însă, se pare că s-a creat o adevărată legendă în jurul numelui meu şi nu numai în Transilvania, ci şi în restul ţării. Pe lângă Comitetul Naţional Român, noi am avea şi un guvern secret în exil al cărui şef aş fi eu, dat fiind că eu sunt inamicul public numărul *unu* al actualului regim comunist. Se crede că locuiesc într-un castel, că sunt unul dintre marii magnaţi ai industriei de sticlă din Marea Britanie, că soţia mea e multimilionară şi că ea finanţează activitatea mea naţională prodigioasă. I-am spus foarte clar că, în afara faptului că încerc să apăr cauza adevăratei Românii din răsputeri, nimic din toate celelalte afirmaţii nu este adevărat. Nu sunt „prim-ministru în exil", locuim în casa noastră, dar e o casă relativ modestă, n-am nici legătură cu industria de sticlă din Marea Britanie, aceasta aparţinând familiei soţiei mele, care, deşi are banii ei proprii, e departe de a avea milioane de sterline. Toată activitatea mea românească este finanţată de mine, soţia mea necontribuind absolut cu nimic. Eu îmi câştig viaţa în navlosire, în care meserie mi-am creat singur societatea mea proprie. Sunt fericit, însă, că eforturile mele au un răsunet şi în ţară.

4. Regimul din ţară încă tot n-a reuşit să obţină un sprijin popular. Chiar comuniştii nu socotesc că pot conta pe mai mult de 30–40% din populaţie. Totuşi, e clar că regimul actual nu mai e respins de totalitatea poporului român. Majoritatea însă îl respinge şi, ceea ce este foarte important, această majoritate, în opoziţie ca să zicem aşa, este astăzi foarte unită. Ţărănimea, bineînţeles, din motive în fond nepolitice, ci economice, este în mare parte contra regimului, dar este de importanţă neglijabilă din punct de vedere al unei acţiuni politice. Dintre clasele intelectuale, adevăraţii

---

a fost „urmărită întrucât este sora numitului Raţiu Ion" care era „cunoscut că desfăşoară activitate de spionaj împotriva ţării noastre" (*Ibidem*, f. 77).

conducători naţionali, cei mai hotărâţi împotriva regimului, sunt medicii şi tehnicienii. Cum spunea Oprean: „Nu putem fi fabricaţi într-o zi şi suntem necesari regimului. Deci ne putem permite să nu fim cu ei şi totuşi să fim toleraţi". Opoziţia ţărănimii faţă de regim este bine prinsă într-un bocet care circulă prin ţară. Gheorghe X moare. Nici măcar sicriu nu-i pot face şi în loc de linţoliu îl învelesc în ziare; căci sunt săraci lipiţi pământului. Soţia îl plânge:

Gheorghe, Gheorghe ai murit
Vai de tine ce-ai păţit;
Colectiv ţi-a trebuit.
Într-o ladă te-au vârât
Cu „Scântei" acoperit
Bine că te-ai lămurit!

Bisericile sunt pline. Religiozitatea tradiţională a poporului este în ascendenţă. Dar cadrele comuniste sunt acum bine stabilite. Trupe în uniformă ruseşti nu se mai văd nicăieri decât în mod cu totul excepţional. În locul lor este miliţia (în albastrul cerului „bleu-ciel") şi Securitatea (în kaki). Mare parte din cei închişi din motive politice au fost puşi în libertate. Muncă forţată pentru crime politice în teorie nu mai există. Omul politic însă poate cere să meargă la muncă primind 1/3 remisiune de pedeapsă. Astăzi, condamnatul politic poate să trimită cărţi poştale acasă şi să primească „la vorbitor" membri ai familiei. „La stuf", pedeapsa cea mai grea astăzi, în Delta Dunării, munca este limitată la 9 ore pe zi şi mâncarea este acceptabilă.

Problema locuinţelor rămâne extrem de acută. O familie de patru persoane, cuplu cu 2 copii, are „dreptul" la o locuinţă de 6 x 6 metri (una sau două camere) şi o bucătărie de 3 x 2 m. Chiar şi acest *drept* teoretic nu este întotdeauna tradus în fapte. Hrană este destulă, mai ales legume. Dar pentru pâine tot trebuie să dai tichet. Învăţământul obligatoriu prevede 10 ani de şcoală. Astăzi este de 11 ani şi, potrivit planurilor, la anul viitor va fi ridicat la 12 ani (4 primare, 8 liceu). Studiul obligatoriu al latinei a fost

sistat în 1948. La fel şi în cazul limbii franceze. Au fost însă reintroduse în 1959. Universitatea din Cluj se cheamă Babeş-Bolyai (unită). Studenţii sunt aleşi pe bază politică, dar elementele foarte bune nu pot fi total excluse.

Nimeni nu ştie dacă armata este leală regimului sau nu. Se fac enorme eforturi ca în perioada serviciului militar „educaţia" politică să fie completată. Toţi cei care au origine socială sănătoasă (ţărani şi muncitori) au arma în mână. Ceilalţi sunt respinşi sau trimişi la construcţii de drumuri, căi ferate etc. Ei poartă chiar numele de „ostaşi constructori", fără arme. Recrutarea se face la vârsta de 20 de ani şi încorporarea la 21.

Toate eforturile posibile se fac pentru a crea o loialitate faţă de regimul comunist. Educaţia politică începe foarte de timpuriu. Cei mai deştepţi copii sunt aleşi pentru „onoarea" de a fi „pionieri". Li se dă, la o ceremonie bine organizată, cravata roşie. Copiii, bineînţeles, sunt atraşi. Chiar în Turda, băiatul de 8 ani al unui fost „burghez" n-a primit cravata. Tragedie mare cu plânset etc. În cele din urmă, părintele acestui copil a fost nevoit să meargă la învăţător şi să pledeze pentru ca să se dea şi copilului său cravata roşie, căci nu putea explica acestuia că nu este o „onoare" să fii pioner. De la pioner la tineret muncitoresc, apoi „pontatori" şi „normatori", şi „concurenţă socialistă". Nimic nu este neglijat. Nicio poziţie de adevărată responsabilitate nu poate fi deţinută decât numai de comunişti. Dar odată intrat în rândurile lor, o duci mult mai bine decât restul populaţiei.

Pe lângă aceste „premii" şi avantaje s-a creat un adevărat eşafodaj de pedepse pentru cei care îndrăznesc să se manifesteze, câtuşi de puţin, în contra regimului. Sunt foarte frecvente, de exemplu, condamnările la 5 ani închisoare „pentru afirmare de ură naţională". În ciuda acestor măsuri opoziţia faţă de regim este foare puternică şi tineretul, dacă ajunge până la universitate, tinde să se alăture ei, deşi adeseori numai pe ascuns. Foştii deţinuţi la Canal sau prin puşcării sunt respectaţi de toată lumea, inclusiv de către comunişti. Glumele reflectă adevărata stare de spirit a populaţiei. Iată vreo câteva:

Un cetățean se repede la o mașină venită din Occident și cu un cuțit taie pneurile. Milițianul, venit să-l aresteze, îi zice:

— Ce faci omule? Ești nebun?

— Câtuși de puțin. Vreau să respir aer liber!

Un englez admiră edificiul Ministerului de Interne (în beciurile căruia se face instrucția celor arestați). Aprobativ, mormăie:

— *Yes, yes...*

Românul, care-l aude, îi spune:

— Mai ieși tu pe dracu, dacă apuci acolo.

5. Mi-a relatat, apoi, diverse știri despre o parte dintre cunoscuții mei. Pușa, nepoata mea, fiica sorei mele Eugenia (Pica) măritată cu Ion Șerban, este inginer, căsătorită cu un alt inginer, Dan. Locuiesc la București, aleea Circului, Bloc 5, et. 2, ap. 28. Sunt amândoi complet de partea noastră. Fata lui Ilie Lazăr, Monica, a fost arestată din motive religioase. Mircea Balint este inginer-șef la Sfatul Popular orășenesc, secția arhitectură, Cluj. Ionel Balint este inginer-șef la Gaz Metan, Cluj. Oct. (Tavi) Balint, fost conferențiar la Politehnică, condamnat acum doi ani la 10 ani de închisoare. Daghi Mureșan este inginer chimist inspector. Nițu Rusu, căsătorit, cu 4 copii, este șofer de taxi în Turda. Ionel Ghilezan a fost recent înmormântat la Cluj. Zini Manta, farmacistă la Policlinica CFR Cluj – 2 copii: Nicolae (Niki), de 23 ani, campionul României de scrimă, a fost scos din avionul care trebuia să-l ducă în străinătate pentru a participa la Olimpiada din Melbourne; Lia, de 22 ani, căsătorită cu dr. Prelipceanu. Tavi Gărduș e în închisoare. Fata profesorului Goia de la Cluj este o „curvă", trăiește acum, după ce a trecut prin diverse mâini, cu un pianist din Brașov, Teclu. Genu Marinca este medic-șef al orașului Cluj, iar sora lui, Lia, este căsătorită cu Mircea Pop Luca. Prof. Gheorghe Mărie, care a avut o atitudine proverbial de curajoasă și demnă în toată această perioadă tulbure, din 1940 încoace, a făcut șapte ani de pușcărie și este acum exilat la Iara. Emil Chețianu locuiește la Cluj la prof. Hăngănuț. Iuliu Hossu, episcop catolic, suferind fiind de arterioscleroză gravă a fost mutat din

închisoare, acum vreo 2-3 ani, cu domiciliu forţat la mănăstirea Maria Radna. Astăzi este în aceeaşi situaţie la Curtea de Argeş. A trecut printr-un spital (Panduri sau Pantelimon[1]) din Banat. Zaharia Boilă e tot arestat. Rubin Popa, fratele lui Gusti Popa, a murit de cancer pulmonar cu metastaze, la clinica medicală nr. 1 din Cluj, sub îngrijirea doctorului Secărea. A lăsat cu limbă de moarte să fie înmormântat la Ciugud. Nepoata lor, Toto, este căsătorită cu Constantin Vonica din Aiud, frate cu mama lui Niculiţă Oprean.

Pe aceşti oameni, şi pe mulţi alţii, se poate conta în întregime. Alţii însă au dat dovadă de mare slăbiciune. Legionarii, mai ales, sunt foarte discreditaţi căci ei au fost aceia care s-au alăturat comuniştilor din tot începutul. Horia Sima, ca să-l citez pe Oprean, „a ajuns să fie considerat în ţară drept o nulitate, mediocritate, un zero la cub". Ionel Pop este evitat. Lumea îşi întoarce capul când trece pe stradă. Fostul colonel de jandarmi la Turda, Craioveanu, a fost căpitan de lagăr la Ghencea, soţia lui fiind rudenie apropiată a lui Gheorghiu-Dej, dar astăzi, este pensionar. Locuieşte la ginerele lui, Comşa, la Bucureşti. Croitorul Albon, după ce a făcut o carieră fulgerătoare sub Teohari Georgescu, a căzut cu acesta şi a revenit la starea lui primordială, după o perioadă în puşcărie. Astăzi este calfă de croitor la Bucureşti. Emil Maior este „o lepră ordinară" – avocatul Cerghizan a lucrat cu el şi este astăzi dubios. Comandantul Poliţiei Legionare Coman, din Luduş, a trecut la comunişti şi s-a purtat execrabil: „O altă lepră".

6. Rezistenţa în ţară este reală şi puternică. Mulţi aşa-zişi comunişti sunt, de fapt, cu totul de partea noastră. Unii dintre aceştia sunt foarte sus puşi. Dar nu sunt organizaţi. Ei doresc ca noi să-i ajutăm să o facă. Dorinţa este ca întreg poporul român să se ridice dar nu înainte de realegerea preşedintelui Statelor Unite, Kennedy, deci nu înainte de 5 ani. Sunt aşa de convinşi că vor izbuti încât deja fac planuri pentru perioada de *după* captarea puterii. Iată punctele principale:

---

[1] Ambele în Bucureşti (n. red.).

a. Comuniștii nu trebuiesc pedepsiți decât numai dacă au comis crime împotriva celorlalți. Mulți nu sunt comuniști adevărați și mulți n-au avut încotro.

b. Exilații să nu se întoarcă în țară cu pretenții de a conduce. „Să lucrați alături de noi. Apoi vom vedea". E datoria exilaților să joace rolul principal în lupta de eliberare națională, dar greul tot cei din țară îl duc.

c. „Pe rege să nu ni-l aduceți înapoi. Să nu veniți cu el ambalat în cufere pentru că atunci lupta dintre frați va începe." Ei se gândesc la stabilirea unei democrații de tip francez (De Gaulle) sau american, cu un președinte cap al puterii executive în stat. L-am întrebat ce înțelege el, și ceilalți din țară care gândesc ca el, prin democrație. Mi-a răspuns: „Să pot să-mi dau părerea în orice chestiune, după convingerea și capacitatea mea, fără nicio impoziție[1], atâta timp cât nu dăunez țării și concetățenilor mei". O definiție foarte frumoasă cu excepția intercalării intereselor „țării", căci cine le poate interpreta dacă nu guvernul?! Și apoi a adăugat: „Pentru noi, libertate înseamnă să pot crede ce vreau și să o afirm în public fără nicio consecință dăunătoare mie. Dacă vreau, să pot să mă închin la un plop". În ce privește regele: plebiscit.

d. Cei ce au luptat în țară pentru eliberare să nu fie dați la o parte. Să nu se ajungă la o luptă între cei dinafară și cei dinăuntru.

e. Dintre partide PNȚ-ul tot are un renume foarte frumos de luptă demnă națională. Dar noile situații trebuiesc luate în considerare. Astăzi sunt mulți muncitori. Nu e destul să-i spui partid țărănesc. Poate Țărănesc-Muncitoresc?!

f. Puțini din exil sunt cunoscuți și respectați. Comitetul Național Românesc este o noțiune foarte nebuloasă. Vișoianu nu este legat de nicio acțiune concretă națională. „Tu ești cunoscut, cu conferințele la radio, dar mai ales pentru Berna, pentru cartea ta, pentru Opriș, pentru Congresul Mondial al Tineretului de la

[1] Probabil de la *imposition* (în lb. engl.) – impunere (n. red.).

Viena şi ciclul tău de conferinţe din America. Viorel Tilea este cunoscut ca un foarte activ publicist în presa engleză. Emil Onaca este cunoscut, dar a făcut o greşală când a scris acasă «Băiat din Iacobeni, cu patru doctorate, vă trimite salutări din Los Angeles»". Am fost impresionat să aud cât de exact cunoştea unele din acţiunile mele de aici, deşi efectul lor era mult mărit în ochii lui, mai ales în cazul Congresului de la Viena. Cum însă am fost atacat în *Scânteia* pe chestiunea aceasta, nu este de mirare căci ei s-au învăţat să citească printre rânduri.

7. Dintre toate posturile de radio apusene cel mai ascultat este BBC-ul. Ar fi bine să se facă transmisiuni între orele 10–11 dimineaţa şi 11–12 noaptea, ora României. Au aparate bune Phillips şi Baltica (rusesc). Cei mai ahtiaţi ascultători sunt comuniştii.

M-am întors la Londra miercuri, 21 iunie, la prânz. I-am lăsat lui Oprean 3 000 de schillingi austrieci şi l-am rugat să-mi scrie toată istoria anilor grei prin care a trecut pe baza experienţei lui proprii.

Joi, 22 iunie 1961

După-masă, la Ronald Brech cu Christopher Hollis, discutăm posibilitatea unui program la televiziune asupra Europei. După cină la lordul Birdwood.

Marţi, 27 iunie 1961

Sosit la Paris, mă duc direct la Romi Boilă acasă şi de acolo mergem împreună la recepţia dată de Veniamin şi Editura Le Livre Contemporain în onoarea lui Silviu Crăciunaş a cărui carte a apărut sub numele de *Un dernier régard.* Veniamin, în numele Comitetului şi Fundaţiei Regale Carol I.

Români, destui. Francezi, aproape deloc. Întreaga presă franceză este absentă. Stau mult de vorbă cu Réné Theo şi cu Emil Turdeanu. De asemenea, cu Neagu Djuvara. De acolo mai multă lume la pictorul Dumitru Berea. Virgil Ierunca şi soţia acestuia,

Monica Lovinescu, mi-au vorbit foarte elogios despre activitatea mea și mai ales despre inițiativa Amnesty. Ierunca, mai ales, mi-a explicat cazul lui Petru Dumitriu[1], scriitorul infamei cărți elogioase despre canal care astăzi este în exil, venit acum vreun an de zile. Familia acestuia a fost arestată. I-am spus să-i sugereze lui Dumitriu să-mi scrie și vom vedea. Pia Boilă s-a cam cherchelit și a dat o dovadă de frustrare îndelung înăbușită, de-a dreptul penibilă. Săracul Romi, pe lângă alte cruci, o mai are și pe aceasta.

Stau peste noapte la un mic hotel unde stăteau și Sanda cu Silviu. Dimineața, pe la 7.15, vine Silviu la mine în cameră, agitat, pentru că doi agenți de la Securitate veniseră cu o jumătate de oră mai înainte să-l aresteze și expulzeze[2].

---

[1] Petru Dumitriu (1924–2002), scriitor. A fugit din țară în 1960. Rațiu se referă la romanul *Drum fără pulbere*.

[2] Autorul se referă la doi agenți de poliție francezi care i-au confiscat pașaportul sub pretextul că a intrat în mod ilegal în Franța, ceea ce Crăciunaș a contestat arătând vizele franceze din pașaport, obținute de la consulatul francez din Londra în anii 1960 și 1961. Crăciunaș a raportat Securității evenimentul menționând și faptul că „după retragerea agenților, am urcat la etajul II, unde locuia Ion Rațiu, istorisindu-i întreaga întâmplare. El a plecat imediat la Ambasada Angliei de unde a telefonat col. Brown și Lordului St. Oswald la Londra, alarmându-i", ceea ce Rațiu nu menționează în jurnal și probabil ar fi făcut-o dacă s-ar fi întâmplat așa cum spune Crăciunaș. În final, a fost chemat la Prefectura de Poliție unde, spune în raportul către DIE, a fost interogat de un „director al serviciului de informații". În timpul interogatoriului, acesta l-ar fi amenințat cu „bătaia, trimiterea la celulă la secret, darea în judecată etc.". În urma unui telefon primit, „directorul a schimbat tonul și mi-a declarat că față de dispozițiunile primite chiar de la Ministrul de Interne sunt liber să mă reîntorc în Anglia. El mi-a explicat că mandatul de arestare împotriva mea a fost emis întrucât în 1957, după ajungerea mea la Viena, Ministerul de Interne francez a emis o decizie ministerială care interzicea intrarea mea în Franța". Atitudinea poliției franceze, determinată să-l aresteze (cel mai probabil amenințările cu bătaia nu au existat și reprezintă doar o tactică de victimizare a lui Crăciunaș), și existența unei decizii de interdicție de a intra în Franța vizându-l pe Crăciunaș, decizie luată în 1957, confirmă că serviciul secret francez, Direction de la Surveillance du Territoire (DST) l-a suspectat că

Scrisoare trimisă Domnului Ministru al Afacerilor Interne de Silviu CRĂCIUNAŞ, autorul cărţii *O ultimă privire*

Domnule Ministru,

La invitaţia Editurii „Le Livre Contemporain [Cartea Contemporană]" de a participa la o recepţie organizată cu Institutul Universitar Român Carol I pe 27 iunie, cu ocazia apariţiei ediţiei franceze a cărţii mele „O ultimă privire", m-am deplasat în Franţa pe baza unei vize eliberate de Consulatul Franţei de la Londra (viza nr. 5722-2-iunie-1961 valabilă pentru mai multe călătorii şi o şedere de trei luni).

Or, a doua zi după sosirea mea, la ora 7 dimineaţa, agenţi de poliţie au bătut la uşa camerei mele de la hotelul Palais Bourbon, str. Bourgogne 49 şi m-au invitat să-i urmez la Prefectura Poliţiei.

Motiv: aş fi intrat ilegal în Franţa. Au cerut paşaportul meu şi pe cel al soţiei mele care mă însoţea şi a trebuit să ne prezentăm la Prefectura Poliţiei (Etajul V, Biroul nr. 309). După un scurt interogatoriu, inspectorul însărcinat cu chestiunea mi-a comunicat că viza nu este valabilă, căci Ministerul de Interne luase în 1957 o decizie care îmi interzicea intrarea şi şederea în Franţa. Declarând că ignoră motivele acestei decizii, inspectorul a anulat viza acordată de Consulatul Franţei la Londra comunicându-mi că, dacă alte chestiuni reclamă prezenţa mea în Franţa, va fi necesară o viză specială. Această viză nu va fi acordată decât după o anchetă a poliţiei şi valabilitatea ei nu va putea depăşi în niciun caz opt zile. Astfel încât m-am văzut plasat în categoria „suspecţilor".

Mi-am permis să remarc că atitudinea mea faţă de Franţa a fost întotdeauna corectă şi inspirată de cel mai sincer ataşament. În plus, nu am exprimat niciodată o opinie defavorabilă cu privire la

---

este agent al Securităţii. Raportul lui Crăciunaş a sosit însă târziu la Bucureşti, astfel că Securitatea a aflat despre acest incident din *Le Monde*, ediţia din 4 iulie, şi a instruit imediat rezidenţa din Paris să obţină informaţii relevante. Răspunsul a venit pe 22 iulie, ofiţerii DIE de la Paris considerând că DST l-ar fi trecut pe Crăciunaş pe „lista elementelor suspecte" (ACNSAS, fond SIE, dosar 638, vol. 50, ff. 204 verso, 206–207 şi vol. 63, ff. 437–439).

această țară sau la politica sa. Ideile mele și activitatea mea din ultimii ani sunt relatate public în cartea mea „O ultimă privire". Mi-am exprimat cu cea mai mare mâhnire indignarea în fața acestei măsuri jignitoare, ba chiar umilitoare, care fusese luată în privința mea. Sunt cu atât mai uimit cu cât era pentru a doua oară când mi se acorda o viză de intrare în Franța (30 martie și 2 iunie 1961).

Cât despre scurta amânare pe care mi-a acordat-o Prefectura în această dimineață, am declarat că refuz să fac uz de ea, astfel încât mă pregătesc să părăsesc fără întârziere Franța.

Mă văd de asemenea constrâns să renunț la interviul pe care trebuia să-l acord Radiodifuziunii Franceze, precum și la recepția organizată de Misiunea Catolică Română din Franța, cu ocazia apariției cărții mele.

Consider, într-adevăr, măsura care m-a lovit drept o atingere adusă demnității omului și libertății de exprimare a gândirii, atingere care vine la exact douăsprezece ore după apariția unei cărți destinate să dezvăluie francezilor adevărata față a regimului comunist din România.

Adresându-vă, Domnule Ministru, protestul meu ferm împotriva măsurii, al cărei obiect am fost, în momentul în care părăsesc sub constrângere acest nobil pământ al Franței, care a fost întotdeauna pentru români o a doua patrie, îmi permit să sper că veți binevoi să reexaminați cazul meu și să raportați măsura în chestiune. Veți da astfel satisfacție sentimentelor mele de a reveni aici, ștergând astfel această penibilă impresie de a mă găsi pentru a doua oară exilat, de astă dată din țara drepturilor omului și a libertăților elementare.

Vă rog să agreați, Domnule Ministru, expresia înaltei mele considerații.

Paris, 28 iunie 1961

(Dr. Silviu CRĂCIUNAȘ)

Mă întorc la Londra luni, 3 iulie. Marți, la masa dată de Foreign Press Association în onoarea Ministrului de Externe, lordul

Home. Ce slabă performanţă! Nu numai că nu spune aproape nimic, dar se şi bâlbâie.

Joi, 6 iulie 1961

Cu Zbigniew Racięski la Richardson, prezenţi fiind Delgado[1] şi Bob Minton. Richardson ne primeşte cu cuvintele: *„Here come the activists"*. Am fost încântat, chiar dacă e vorba de o exagerare sau parţial glumă. S-a creat impresia că noi nu stăm cu mâinile în sân. Am explicat activitatea noastră din anul trecut şi am dat lămuriri asupra planurilor de viitor la FIJL. Racięski îmi spune că americanii au rămas foarte favorabil impresionaţi. Şi eu am avut aceeaşi părere.

Niculiţă Oprean s-a ţinut de cuvânt şi mi-a scris aproape în fiecare zi. Este un document zguduitor şi un rechizitoriu permanent al regimului actual[2].

De la întoarcerea mea şi până acum multă agitaţie şi discuţie în chestiunea „arestării" lui Crăciunaş. *Daily Telegraph* a publicat ceva şi, apoi, şi o scrisoare de-a lui Silviu. Situaţia însă nu este plăcută pentru el. Sâmbătă, 8 iulie, vin ambii cu Manya Harari şi cu Peter Benenson. Peter spune că nu se poate face nimic pe cale juridică pentru că Franţa nu a semnat convenţia care creează Curtea Europeană a Drepturilor Omului (de la Strasbourg). Vorbesc pe urmă cu Manya care începe să se întrebe ce s-a petrecut în toată această chestiune. Astăzi este şi ea de acord că ar fi fost mai bine dacă eu aş fi scris o introducere în care să pun cazul lui Silviu în adevărata sa lumină.

Joi, 13 iulie 1961

La Andrew şi Irma Stypulkowski. El are o casă de editură pentru cărţi în limba polonă. Este subsidiat de către americani

[1] Mucio Fernandez Delgado, şef al secţiei de la Londra a Radio Europa Liberă. Potrivit Securităţii, Delgado a fost general CIA.

[2] Nicolae Oprean a scris acest material cu acceptul Securităţii, material în care a descris viaţa sa în România comunistă şi în închisoare.

și trimite multe cărți interesante și multe exemplare în Polonia, printre altele și *Dr. Jivago* a lui Pasternak.

După cină la George Weidenfeld pentru lansarea cărții lui Cecil Beaton. Vorbesc cu Sacheverell Sitwell, cu soția acestuia, lordul Gladwyn (fost Gladwyn Jebb), soția lui [Philip de] Zuluetta, (secretarul Primului Ministru), Janko Musulin, Freddy Warner de la F.O., Dolf Bentinck etc. Dna de Zuluetta îmi spune că Soldatov, ambasadorul sovietic, om înalt, îl arată pe Iuri Gagarin, care este foarte mic de statură, *„as if he was leading in the winning jockey"*[1].

Dolf mi-a descris ultima ședință a Association European-Atlantic Group. Se pare că situația devine absurdă: Maudling, Sir James Hutchinson, Bessborough și apoi Elma Dangerfield, toți sunt pentru o colaborare cât mai strânsă cu sovietele pe teren comercial. Elma a mers așa de departe încât să spună că există mai multă represiune și control în Anglia decât în URSS pentru că bagajele ei, când a plecat din Rusia, recent, n-au fost inspectate acolo, dar au fost deschise la sosirea ei în Londra! În cele din urmă, directorul *The Economist*-ului (Sir Geoffrey Crowther) s-a ridicat să spună că felul în care sunt prezentate lucrurile este cu totul absurd și că el nu vede altă alternativă decât să-și prezinte demisia. La fel Richard Gould-Adams.

Era cât pe ce să uit: sâmbăta trecută (8.7.1961) organizația olandeză studențească NBBS mi-a adus un grup de studenți americani ca să le vorbesc. Am făcut-o la mine la birou, cautând să explic baza ideologică a actualului conflict politic. Am plasat emfaza pe mișcarea de secularizare stârnită deja de enciclopediști care trebuie să ducă, în cele din urmă, la comunism, pe de o parte, și la existențialism, pe de alta. Viitorul este întunecat, dar ciclul logic fiind completat, o nouă desfășurare este posibilă. Acest grup condus de prof. Lawrence R. Birus (political Science at City College, New York) mi-a dat mare satisfacție, discuția fiind

[1] „De parcă l-ar fi prezentat pe jocheul care tocmai câștigase o cursă" (în lb. engl.) (n. red.).

interminabilă. M-au invitat la cină. Am acceptat şi, apoi, am plătit pentru toţi. Cred că ultimul gest i-a impresionat cel mai mult, deşi la plecarea din biroul meu prof. Birus mi-a spus: *„You are like some Renaissance figure, making your money in shipping and then, spending it on books and politics"*[1] şi *„They came here each wanting to become something different in life, doctors, engineers, politicians, but now they all want to become like you"*[2].

Miercurea trecută (13.7.1961) am fost la cocktail-ul lui Rolly St. Oswald. Lady Macmillan, nevasta prim-ministrului, a fost prezentă, lord Chancellor, diverşi miniştri, numeroşi ambasadori şi Waley-Cohen, primarul Londrei (City of London). Ca să creeze atmosferă, a dat „party"-ul în vechea pivniţă a lui Henric al VIII-lea, care a fost descoperită sub actualul edificiu al Board of Trade-ului. A fost restaurată şi prezervată căci e parte din vechiul Palat Whitehall. St. Oswald a adus dansatorii spanioli de la Casa Pepe. Gălăgie şi căldură greu de suportat. Am vorbit cu lord Chancellor-ul, cu nevasta lordului Hailsham (ministrul Ştiinţei) şi cu ambasadorul Filipinelor, Viorel şi Manuela, şi diverşi alţii.

Vineri, 14 iulie 1961

Masa la Foreign Press Association. Cuvântarea lui Iain Macleod, ministrul Coloniilor. A afirmat din nou că el caută, din răsputeri, să transforme Imperiul Britanic într-o familie de naţiuni. Cum în aceeaşi zi, Iuri Gagarin lua masa cu regina, Macleod a povestit o conversaţie pe care a avut-o cu un actor faimos. Macleod: „Ce succes enorm are omul acesta. De altfel, Sovietele au căutat acest lucru pentru a atrage atenţia publicului britanic asupra expoziţiei sovietice care nu prea e interesantă". Actorul: „And what a lovely piece of casting"[3].

---

[1] „Sunteţi o figură renascentistă, care face bani din transportul maritim, pentru a-i cheltui pe cărţi şi politică" (engl.) (n. red.).

[2] „Când au venit aici, fiecare îşi dorea să ajungă ceva deosebit în viaţă: medici, ingineri, politicieni, dar acum toţi vor să fie ca tine" (engl.) (n. red.).

[3] „Şi ce bucată minunată de teatru" (în engl.) (n.red.).

E cu totul absurd. Fără nicio imaginaţie, guvernatorul a permis venirea lui Gagarin (care, de altfel, pare un om foarte simpatic) tocmai acum, în preajma declanşării crizei de la Berlin.

Cornea vine să mă vadă. Din nou, îmi cere sprijinul pentru a publica *Glia* sau echivalentul ei, în limba engleză. Îmi confirmă că nimeni altul n-a răspuns la apelul lui. I-am spus că nu mă miră faptul. Dacă apelul ar fi fost lansat de un grup de oameni, o şansă de reuşită ar fi existat. Aşa este foarte greu. L-am sfătuit să vorbească cu fiecare în parte, poate va reuşi să salveze situaţia. Eu, în tot cazul, îi voi da concursul meu, pentru că-l consider bun român.

Duminică, 16 iulie 1961

Apare primul articol scris de lordul Boothby în *Sunday Times*. E un dezastru. Scriu imediat redactorului şef o scrisoare de protest.

Luni, 17 iulie 1961

Cina la Rică Georgescu[1]. Mă înţeleg bine cu nevasta lui, Ligia, dar şi cu el. Prezent şi colonelul Hostler, fost ataşat militar la Beirut, în Liban. Vorbim de toate. Pe Hostler îl interesează activitatea mea, mai ales pentru că începând din septembrie anul acesta va lucra la Pentagon, în Washington, în Departamentul Politic. Vorbeşte româneşte.

[1] Valeriu (Rică) Georgescu (1904–1993), inginer, om de afaceri. A fost membru al Partidului Naţional Ţărănesc, secretar de stat la Ministerul Economiei (1939) şi director al Societăţii Româno-Americane. Agent britanic (nume de cod *Jockey*), a coordonat o reţea de agenţi români ai SOE în România în timpul războiului, prin intermediul căreia s-au transmis informaţii britanicilor. De asemenea, „reţeaua Rică Georgescu" a funcţionat şi ca un canal de comunicare între Iuliu Maniu şi Aliaţi. A fost arestat în august 1941, dar protejat în timpul arestului de către mareşalul Ion Antonescu şi SSI pentru a nu fi preluat şi anchetat de reprezentanţii Abwehr la Bucureşti. A fost eliberat după 23 august 1944, iar în 1947 a plecat din România împreună cu soţia.

Marți, 18 iulie 1961

La 5.30 în Camera Lorzilor la invitația lui Birdwood. Vreo câțiva parlamentari și vreo 15 exilați. Se cade de acord să se facă o declarație în sprijinul țărilor satelite. S-a acceptat sugestia mea ca această acțiune să rămână o inițiativă britanică care să fie semnată și de câțiva exilați la invitația expresă a Comitetului de Inițiativă. Semnătura acestora să fie cerută și dată în capacitatea lor strict personală.

La 7.00 seara iau cina cu tânărul agent de bursă Cohen, care îl înlocuiește pe Lionel Bloch. Este gazda mea la ședința organizației „Anglo-Jewish Society for International Affairs". Foarte puțină lume. Aproape că-i puteai număra pe degete. Le-am vorbit despre „Current Trends în Eastern Europe" cu referire specială la situația din România. După ședință am stat mult de vorbă cu un israelian, Rosenthal, de origine din Iași. Vorbește perfect românește, cu un frumos accent, domol, moldovenesc. Mi-a făcut o adevărată teorie a antisemitismului românesc care ar fi fost importat din Rusia și mai ales din Polonia (numele adevărat al lui Zelea-Codreanu a fost Zelinski, tatăl lui fiind complet polonez).

Miercuri, 19 iulie 1961

Mă scol pe la 5.30 dimineața ca să pregătesc cele două înregistrări la REL asupra lui Constantin Noica.

Duminică, 23 iulie 1961

Ziarul *Sunday Times* publică scrisoarea mea la loc de frunte. Publică apoi pe cea a lui Szebestyen și, la coadă, un extras din cea a lui Josten. Deși eu sunt mulțumit, totuși, e mare păcat că a tăiat și din scrisoarea mea acele pasagii în care îl ridiculizam pe Boothby.

La masă, Podea și Crăciunaș. Vorbim mai ales de Noica. Podea a lucrat la primele capitole și mi le-a adus. Podea pare însă să fi devenit un om cu totul negativ. Măcar de-ar fi traducerea lui bună ca să-l putem face să devină ceva mai activ.

Seara la lordul Birdwood cu Josten. Redactăm forma definitivă a declarației britanice în favoarea țărilor oprimate din Europa Răsăriteană.

Miercuri, 26 iulie 1961

Masa cu Ronnie Burroughs de la Foreign Office. Ne cunoaștem de ani de zile. Cred că are toată încrederea în mine. Îl pun la curent cu tot ce s-a petrecut la Baden, la Congresul mondial al jurnaliștilor organizat de comuniști (IOJ). E foarte interesat. Îmi atrage atenția că și ei ne-ar ajuta pentru astfel de acțiuni. Același sprijin ni s-ar putea da și pentru intenția noastră de a trimite jurnaliști apuseni în Europa Răsăriteană la toamnă ca să coincidă cu criza de la Berlin.

Scopul imediat al vizitei lui Ronnie, însă, este Silviu Crăciunaș. Dorea să afle ce s-a petrecut la Paris și cât mai multe amănunte despre el. „Și că vorbește iresponsabil despre o revoluție în țară". Deși nu mi-a confirmat totul în amănunt, totuși, e clar pentru mine că Viorel a fost acela care a creat această atmosferă la Foreign Office în jurul lui Silviu. L-am apărat pe Crăciunaș și am confirmat faptele așa cum le știu eu. M-a măgulit, la sfârșitul mesei, cu cuvintele: „Sper că mă vei invita ca ambasador la București când vei fi prim-ministrul țării".

Mircea Stoe vine la mine la birou și-mi aduce manuscrisul lui despre Bazagonov și Minciunin[1]: „Tu ai lansat deja doi autori

[1] *Academicienii Bazagonov și Minciunin*, pseudonimul sub care Mircea Stoe a semnat articole în ziarele românești din exil cu intenția de a păstra în anonimat numele său. În ianuarie 1958, în timpul unei întâlniri a lui Stoe cu ofițerul de Securitate Domițian Bălței (atunci cu grad de căpitan și nume conspirativ *Dan*), acesta și-a devoalat singur micul secret, pe care oricum Securitatea îl cunoștea. În raportul său, căpitanul Bălței a informat cum Stoe (nume conspirativ *Rusu*) i-a povestit că, în noiembrie 1957, a publicat în *România muncitoare* „o schiță la rubrica «Humor în libertate» intitulată «În toiul revoluției» semnată de academicienii Bazagonov și Minciunin. Schița a fost transmisă și la *Radio Londra*, secția română. Fiind într-un moment de sinceritate și manifestând o oarecare prietenie și confidență aparentă față de

români, poate mă lansezi şi pe mine". El scrie foarte amuzant, însă nu cred că ar merge în traducere. Dacă s-ar putea însă publica o carte, care să fie apoi circulată în mod clandestin în ţară, ar fi un mare succes psihologic.

Seara, adunarea anuală generală a Societăţii „European – Atlantic Group" la Casa Belgiei. Mai multă lume îşi dă demisia din Comitet. Pe neaşteptate, se creează 3 vacanţe. Preşedintele, lordul Bessborough, cere numiri de candidaţi din sânul plenului prezent. Tăcere. Josten îşi dă seama de situaţia avantajoasă şi se ridică: „Ca un gest de solidaritate faţă de naţiunile din Europa Răsăriteană propun alegerea dlui Grigore Constantinescu (Gou)". Toată lumea a fost luată prin surprindere. Gou însă a refuzat. Atunci Norris McWhiter l-a propus pe Josten. Bessborough, cum n-a fost nicio disidenţă, n-a putut face altceva decât să accepte.

Joi, 27 iulie 1961

La Wakefield pentru transporturile la Antofagasta. Curioşi sunt englezii ăştia din Nordul Yorkshire-ului. Sunt mai impresionaţi de faptul că Nicolae merge la şcoală la Marlborough, decât de propunerile mele concrete. Snobismul Angliei este de neegalat.

Luni, 31 iulie 1961

Flora Feier refuză să facă traducerea şi prelucrarea manuscrisului adus la Londra de Cornel Novac. Nu mă surprinde prea mult. Ea este cam dezechilibrată, fără putere de stăruinţă. Cu Podea însă totul progresează bine. El traduce textul „Povestiri din Hegel" al lui Dinu Noica.

Dan, Rusu a arătat că numele sub care a apărut şi a fost transmisă schiţa este de fapt numele sub care semnează el aceste materiale şi de fapt tot sub acest nume este prezentat şi la transmisiunile BBC. Totodată, *Rusu* i-a mai spus lui *Dan* că în cadrul transmisiunilor BBC pentru România el face pe speakerul care nu vorbeşte perfect limba română (face pe românul care vorbeşte, dar cu mult accent al limbii ruse). El l-a rugat pe *Dan* să nu spună nimănui aceste lucruri pentru că el crede că la Bucureşti nu se ştie cine este sub acest nume" (ACNSAS, fond SIE, dosar 935, vol. 1, ff.. 90–91).

Ședință de Comitet Executiv FIJL: fac raport amănunțit asupra activității din trecut și asupra planurilor de viitor.

Marți, 1 august 1961

Ședința la Amnesty. Sunt încredințat să scriu un articol despre Biserica Unită din România.

Miercuri, 2 august 1961

La Camera Lorzilor, invitat de Birdwood. Vorbesc cu Sir Thomas More. Viorel Tilea ridică anumite obiecțiuni cu privire la textul Declarației pentru libertatea Europei Răsăritene. Le resping pe toate foarte politicos după ce mi-am exprimat credința că dacă ar fi fost la prima ședință și el ar fi de acord cu textul propus. A acceptat.

Este ziua declarațiilor în ambele camere ale parlamentului britanic că se va cere intrarea în Comunitatea Economică Europeană. Macmillan vorbește bine, hotărât, însă lordul Home este mult mai socotit, mai logic în argumentele pe care le prezintă. Un moment istoric în viața poporului britanic și poate și a lumii.

Vineri, 4 august 1961

Cu Cornea, Mihai Niculescu și Podea la hotelul Waldorf. Cred că vor cu toții să scoată o publicație. Eu le-am spus că voi susține această inițiativă. M-a amuzat însă că Podea găsea că Romi Boilă n-ar trebui să fie invitat să colaboreze pentru că este prea apropiat de Comitetul Național Român al lui Vișoianu. Eu am fost întotdeauna susținătorul acestui comitet pentru că trebuie să avem o instituție în exil, dar întotdeauna am spus, și continui să spun, că este prost constituit, nu face nimic important și este incapabil să servească interesele naționale în momentul acesta. Pe vremuri însă, eu eram criticat de oameni ca Podea pentru atitudinea mea „obiectivă" față de comitet. El, și ceilalți, erau sută-n sută pentru Comitet. Astăzi ei sunt total opuși Comitetului pentru că și-au dat seama că nu-și descarcă obligațiile naționale. Și eu sunt acela care îl apăr nu

mai mult decât pe vremuri, ci tot pe aceeaşi bază instituţională care trebuie păstrată. Situaţia are un element amuzant de ironie.

Luni, 14 august 1961

Cina acasă cu Rică şi Ligia Georgescu, Silviu şi Sanda Crăciunaş. Foarte plăcută seară.

Marţi, 15 August 1961

Cină tot acasă cu Mucio Delgado şi Austice, şi Victor Goodman (Camera Lorzilor). De asemenea, Henri Pierre, corespondentul *Le Monde* la Londra. Toată lumea încântată. E clar că Romi este impresionat de legăturile mele, demonstrate oarecum involuntar în ultimele trei zile! Mă amuză situaţia.

Miercuri, 16 august 1961

Iau masa la Flegon care se căsătoreşte cu o nemţoaică foarte de treabă, harnică şi deşteaptă. La orele 5.00 p.m. cocktail la casa NBBS (studenţii olandezi). Cunosc pe Esslin, care este astăzi sub-şeful secţiei de „Dramă" de la BBC. Cunoştea problema teatrului modern extrem de bine. Mi-a vorbit chiar de Caragiale şi de Lupaşcu (Lupasco), filosoful român care trăieşte în Franţa.

Joi, 17 august 1961

Cina la Rică Georgescu. Vorbesc cu Masterson. Băieţii lui Rică sunt foarte drăguţi şi serioşi, deşi pentru moment arată mai mult a americani decât a români.

Vineri, 18 august 1961

Dăm o cină mai mare la noi acasă pentru „elita" coloniei române de la Londra. 39 de persoane au fost prezente şi jumătate dintre aceştia au stat până la 3 dimineaţa[1]. S-a cântat mult românește,

[1] Despre cina organizată de Ion Raţiu a fost informată şi Securitatea prin agentul *Sandu* (George Pop), prezent la eveniment. În primul raport al agentului se menţionează că „fugarul Boilă Romulus" şi „Jean Băleanu din RFG, negustor de vinuri" au sosit la Londra „unde au avut mai multe

Balaban, Jules Băleanu (de la Paris) și Pia Boilă excelând. Până și Gou Constantinescu a venit. De asemenea, Rosenthal, ziaristul israelian de origine din Iași.

Marți, 22 august 1961

Cina acasă, pregătită în mare parte de Pia pentru dr. Markus, milionarul de origine din Turda.

Miercuri, 23 august 1961

Criza de la Berlin este în toi. Delgado îmi sugera ca FIJL să facă o declarație. Asta ieri după-amiază. Imediat am vorbit cu unul dintre atașații de presă de la ambasada germană, Schneppar/ Schnapper??, care-mi trimite de urgență toată literatura disponibilă asupra subiectului. Redactez o declarație și o citesc lui Delgado la telefon. E complet de acord. De asemenea, Bajorinas și Racięski. În fine, Josten, care s-a înapoiat la Londra, dar n-o știam,

---

întrevederi separate cu fugarii Tilea Viorel, Rațiu Ion și Crăciunaș Silviu. Fugarul Rațiu Ion a afirmat că vizita celor doi fugari sosiți recent la Londra a fost în legătură cu situația creată în prezent în urma evenimentelor de la Berlin (probabil referire la ziua de duminică, 13 august 1961, când s-a început construcția Zidului Berlinului, n.n.). În această direcție, ei au discutat și problema selecționării de elemente tinere din rândul fugarilor care ar urma să fie instruite și trimise în RPR pentru acțiuni de sabotaj și diversiune în caz de război. Pentru a masca scopurile adevărate ale vizitei celor doi fugari la Londra ei au lansat versiunea că au venit pentru a-și petrece concediul în Anglia. Spre a întări această versiune și mai mult, fugarul Rațiu Ion a organizat la 18 august o masă în cinstea lor la el acasă la care a invitat mai mulți fugari din Londra, chipurile pentru cunoașterea reciprocă a fugarilor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, f. 284). Câteva săptămâni mai târziu, la 27 septembrie 1961, *Sandu* revine cu mai multe informații despre întâlnirile organizate de Băleanu și Boilă într-un nou raport în care se afirmă că cei doi „au sosit la Londra cu scopul de a câștiga sprijinul conducătorilor emigrației române din Anglia în vederea înființării unei organizații unice prin unificarea tuturor organizațiilor de fugari români". Informația a fost utilă pentru DIE care avea drept obiectiv dezbinarea exilului românesc (*Ibidem*, f. 293).

nu ridică nicio obiecţie. Expediem o mulţime de astfel de declaraţii peste tot. Toată lumea este încântată. Atât germanii, cât şi americanii de la RIAS şi REL transmit declaraţia noastră peste tot.

Joi, 24 august 1961

Trebuie să notez că Romi Boilă stă tot la noi în casă. Elisabeth şi cu Pia se înţeleg foarte bine. Şi eu cu ambii. Ieri dimineaţă, de exemplu, i-am cerut lui Romi să-mi facă o notă asupra Berlinului, căci aş vrea să am vederile lui. Nu numai că s-a executat, dar mi-a făcut un adevărat studiu al situaţiei care mi-a fost foarte folositor la redactarea „Declaraţiei FIJL". Cum i-am spus apoi: „Ce păcat că nu suntem în acelaşi oraş ca să colaborăm în mod eficace zi de zi". Sunt sigur că ar merge.

Masa cu Rică Georgescu. Vorbim afaceri. Cred că vom putea lucra împreună. Mie-mi place Rică, dar m-am găsit plin de difidenţă [neîncredere], pentru că eu de fapt nu caut prietenie cu el, pentru că îmi poate fi utilă din punct de vedere comercial.

Seara la cină la Allied Circle invitaţi fiind de Gou Constantinescu. Gou e plin de spirit. Bun raconteur, ne-a delectat cu o serie întreagă de mici anecdote politice şi diplomatice. Foarte interesante. Pe de altă parte, trebuie să spun că nu pot să-l consider mai favorabil ca în trecut. Pentru mine el rămâne o mică paiaţă amuzantă. Civilizat, citit etc., n-are nicio greutate. Felul extrem de drăguţ în care se poartă cu mine este un semn al vremilor. El prinde din aer schimbările iminente. O fi vorba de posibilitatea numirii mele la REL (de care mi-a scris Brutus Coste)? Sau respectul indiscutabil pe care-l au pentru mine americanii de aici de la FEOP şi de care el ştie? În fine, schimbarea atitudinii lui faţă de mine nu schimbă nimic în mine. Cina de astă seară a fost dată de Gou în cinstea lui Romi, dar în afară de Pia, numai noi, Elisabeth şi cu mine, am fost invitaţi.

Sâmbătă, 26 august 1961

Luăm cina acasă numai noi patru. Vorbim mult despre situaţia noastră, a românilor în exil. Este pentru prima dată că o facem,

deşi Romi este deja aici mai bine de două săptămâni. Iată un scurt rezumat al părerilor exprimate de el.

1. Comitetul nu mai îndeplineşte nicio funcţiune utilă. Vişoianu admite că a făcut o greşală în cazul Beldeanu şi la fel în problema Crăciunaş. „Degeaba recunoşti greşeala făcută după ce evenimentele te-au depăşit, a adăugat Romi. Aşa nu se face politică." Vişoianu e mult prea comod. Stilul Eisenhower, care spunea că atâta timp cât el rămâne preşedinte nu va fi război. Atâta timp cât Vişoianu ţine Comitetul Naţional Român în mâna lui, nu va fi nicio schimbare în problema românească. E o atitudine cu totul negativă şi falsă. Noi trebuie să fim activi pentru o schimbare. Noi trebuie să facem totul pentru a provoca o schimbare.

Cornel Bianu nu are calificaţia necesară ca să prezinte lucrurile într-o formă ştiinţifică. Un caz concret. Bianu i-a trimis lui Romi un articol despre recolta românească de grâne indicând o producţie totală (1959) de 9½ milioane tone. Romi şi-a dat seama că era o eroare şi că Bianu a citat o cifră oficială românească (reperistă) asupra producţiei de grâu şi porumb, iar cifra corespunzătoare pentru toată producţia de grâne era peste 11 milioane de tone. Romi a recalculat totul şi a publicat articolul. Bianu, furios, i-a cerut să publice în numărul următor o rectificare „pentru că noi (Comitetul) vom baza toate calculaţiile pe viitor pe cifra eronată utilizată de Bianu". Abia mai târziu Romi şi-a dat seama că Bianu et Co. nu mai puteau da înapoi pentru că toate raporturile lor faţă de americani au utilizat cifra eronată a lui Bianu şi, ce e şi mai rău, au adresat în acelaşi sens o scrisoare ziarului *New York Times* care a fost publicată!?

Gusti Popa nu mai poate fi schimbat. A avut destule ocazii să o facă. E prea comod şi strâmt la vederi. El vrea să-şi păstreze doar poziţia actuală. Interesele de lungă durată ale naţiunii el şi le explică drept identice cu păstrarea formulei actuale a Comitetului. În felul acesta atitudinea lui actuală este perfect justificată şi lămurită. I-am povestit ce curios a fost că, deşi eu am scris tuturor celor 17 preoţi uniţi din Statele Unite, oferindu-mă să-i vizitez şi

să le vorbesc cu ocazia vizitei mele în Statele Unite în 1960, niciunul dintre ei nu mi-a răspuns măcar. Faptul că nu m-au invitat nu este complet concludent, dar unanimitatea tăcerii tuturor trebuie să fie mai mult decât un accident sau coincidenţă.

Spre surprinderea mea, Romi a fost foarte hotărât în interpretarea lui. E vina lui Gusti Popa. El a fost acela care a indicat atitudinea tuturora. El, Romi, n-are nicio dovadă de acest lucru, însă totala lipsă de bună creştere şi politeţe măcar, din partea *tuturor* preoţilor uniţi, fără excepţie, nu se poate explica altfel.

Sabin Manuilă a căutat să construiască o arhivă pentru referinţe. Vişoianu s-a opus pe motiv că este o cheltuială inutilă. „Nu se mai poate face politică cu metodele de acum 60 ani, cum face Vişoianu" a spus Romi. În fine, ceilalţi sunt cam „nulităţi". Comitetul Naţional pentru o Europă Liberă le dă acum $300 numai pentru 7 persoane. Pentru a reţine pe toţi însă, cei 9 împart suma totală între ei. Niciunul nu poate fi dat afară fără riscul de a-l lăsa să moară de foame. Pentru *Nation Roumaine*[1] ei au un buget separat. La fel pentru *România*[2]. Romi găseşte *România* teribil de partizană şi prost concepută. Eu nu sunt cu totul de acord în ce priveşte punctul al doilea.

2. Romi mi-a dezvoltat apoi în amănunt planul lui pentru constituirea unui Stat Major de acţiune. Să aibă doar un secretariat general. Nimic mai mult. Le-a spus deja, Comitetului, că el nu le mai prezenta niciun plan pentru că n-are rost. Şi acest plan, ca şi atâtea altele, nu a dus la nimic. Tot pe ce pune Vişoianu mâna, moare. A vorbit însă cu americanii şi va continua să insiste tot pe această cale.

3. Este imperios să se facă un studiu serios al nivelului de viaţă din România. Există un om de ştiinţă, dr. în economie, sosit din ţară abia acum un an, care vrea să facă acest studiu. Îl cheamă Schildkraut. Veniamin i-a dat 20 000 de franci francezi şi apoi n-a

[1] *La Nation Roumaine*, publicaţie în limba franceză care a apărut în Franţa, în perioada 1948–1973, sub îngrijirea lui Romulus Boilă.

[2] Publicaţie editată în SUA de Comitetul Naţional Român.

mai vrut să-l susțină deloc. Omul însă trebuie să-și devoteze toate energiile pentru această lucrare, cel puțin timp de 3 luni de zile. Și apoi trebuie să se socotească și cheltuielile de publicare. I-am spus lui Romi că sunt de acord cu însemnătatea acestei lucrări și în comparațiile care se fac trebuie să se utilizeze „coșul" englez, francez și american, cât și comparația cu situația dinainte de război. Să se utilizeze metodele lui Colin Clark. Să-mi prezinte mie un buget și apoi să vedem dacă nu putem noi găsi banii necesari.

Mi-am exprimat, de asemenea, dorința de a face un studiu din care să arătăm ce sume s-ar fi obținut din vinderea excesului de petrol (producție totală minus consum intern) pe piața mondială de la război încoace. Eu suspectez că suma e așa de ridicată încât ar putea acoperi toată industrializarea țării făcută sub regimul reperist. În fine, este esențial să se facă studii comparative serioase capabile să reziste unei scrutări excesiv de critice. Numai așa vom avea muniții pentru argumentele noastre contra așa-ziselor realizări comuniste. Studiile făcute de [Jan] Wszelaki (polonezul pe care l-am cunoscut bine de tot pe vremea când venea la Viorel Tilea, la Holton, în timpul războiului) sunt foarte indicate. Ele trebuiesc continuate și aprofundate.

Aproape toată această discuție a avut loc după plecarea soțiilor noastre la culcare. Dar în timpul cinei am depănat amintiri și reminiscențe, și el, și eu. Voia, de exemplu, să știe de ce l-am botezat pe băiatul meu mai mare Indrei și nu Andrei. Le-am povestit istoria revenirii familiei mele la Turda, după îndelungatul proces de recuperare a moșiilor confiscate de guvern, și le-am explicat că numele strămoșului meu care s-a întors în orașul nostru de baștină a fost Indrei.

Sâmbătă, 2 septembrie 1961

Săptămâna aceasta a fost foarte agitată. În primul rând, Romi și Pia Boilă sunt tot la noi, deși ei nu ne fac absolut niciun deranj. Dimpotrivă. Totuși, ieșim la mese mult mai des decât în mod normal. Apoi, a sosit și Gaby Bentinck joi și seara am luat cina cu ea.

Joi dimineaţa vorbesc la telefon cu Bolek Wierzbiański la New York. El îmi ceruse să-l trimit pe L. Lederer la Belgrad pentru Conferinţa „la vârf" a celor 24 de ţări aşa-zise neutre. Acolo urmează să se orienteze puţin şi apoi să invite vreo câţiva ziarişti „neutri", dar pro-apuseni (ha! ha! o să meargă la Berlin pe cheltuiala noastră, FIJL). Nu le cerem să scrie nimic. Au libertate completă de acţiune. Noi vrem doar ca să-i ducem să vadă cu ochii lor proprii ce au făcut est-germanii, la ordinele Moscovei. Pe Lederer nu l-am găsit, dar după oarecare bătaie de cap l-am convins pe Anthony Rhodes să meargă şi, în cele din urmă, am reuşit să-l expediem cu avionul la Veneţia şi de acolo cu trenul până la Belgrad. Sper că va face treabă bună. Conferinţa a început ieri-dimineaţă şi astăzi e mare agitaţie căci Hruşciov a anunţat o nouă explozie atomică. Atât Nasser, cât şi Nehru au denunţat acţiunea Sovietelor.

John Leich îmi spune ca s-a aprobat proiectul nostru „Expoziţia ADEX" pentru toamna anului 1962. De asemenea, vizita lui Max Nef la Londra. Sunt încântat.

Azi la prânz mergem toţi patru la nunta lui Frank Westwater cu Adriana Georgescu. Frank a fost foarte fericit cu Ioana Carp, cu care are o fetiţă foarte drăgălaşă. S-a decis să se căsătorească tot cu o româncă după moartea subită a Ioanei. Cum e soarta omului! Poate Adriana îşi va găsi în cele din urmă liniştea sufletească de care are atâta nevoie. N-a fost prea multă lume. În afară de prietenii englezi ai lui Frank, doar Titinica Iliescu, nevasta lui Bobiţă Nasta (sosiţi abia în ianuarie din ţară), familia Alastair MacDonald, Iva Ştiubei-Walton, Mircea şi Toto Stoe.

Pe drum am vorbit mult cu Romi şi Pia. Eu cred că noi am ajuns acum la o înţelegere totală în chestiunile naţionale. El, e clar, apreciază ceea ce fac eu aici în Anglia şi eu socotesc eforturile lui printre cele mai importante funcţiuni ale exilului. Mă refer, în special, la *Nation Roumaine*. Îmi spunea, între altele, că-l găseşte pe Alastair MacDonald foarte bun „român", gata să ne sară în ajutor. Păcat că nu facem uz de el şi de alţii ca el. Iva mi-a oferit să vină să mă ajute. Sunt încântat.

Tot azi-dimineață am vorbit la telefon cu Preda Bunescu la München. Ghiță nu era acolo (plecat în Italia în vacanță). I-am cerut să-mi transmită numele vreunui om de știință din România care se găsește în închisoare. Profesorul de matematici de la Universitatea din Birmingham, care pleacă în România pe ziua de 6 septembrie, este dispus să intervină pentru un astfel de „prizonier de conștiință". Totul se face în cadrul acțiunii noastre pentru *amnistie*. Și, vorbind de amnistie, Margaret Feeney e furioasă pe felul în care Peter Benenson a prezentat persecuțiile comuniste împotriva Bisericii Catolice. Mi-a trimis copie după scrisoarea de protest ce i-a expediat ieri.

Duminică, 3 septembrie 1961

Duc pe Romi și pe Pia la gară. Pleacă la Paris după o vacanță petrecută la noi în casă de trei săptămâni. Îmi pare rău căci m-am obișnuit cu ei și am ajuns să o plac pe Pia pentru frumoasele ei calități reale și pe care nu le vezi la primul contact, căci ea pare puțin artificială. Nu e adevărat câtuși de puțin. E serioasă și drăguță. Îi cam plac năzbâtiile și, săraca, n-are nicio șansă să se mai amuze. Cu Elisabeth s-a înțeles de minune.

Ziarele sunt pline de cuvântarea lui Nehru. Seara sosesc la Copenhaga, după complicații destul de serioase la Amsterdam din cauza întârzierii avionului de la Londra. Dar nu trebuia să mă sperii că voi pierde avionul Amsterdam-Copenhaga. Nu m-a așteptat nimeni la aeroport. Cum orașul e plin, abia dacă am găsit un hotel de mâna a doua. În fine, e mai bine decât să dormi în parc. Pe drum, în avion, mi-am pregătit cuvântarea pentru Societatea Academică Română de la Veneția.

Copenhaga este un oraș foarte plăcut. Piață mare în centru, cu o primărie din cărămidă roșie acoperită cu tablă de cupru oxidat. Verdele sumbru produce un contrast puternic și atrăgător. De altfel, majoritatea clădirilor principale dau aceeași impresie. Christiansborg, care este palatul parlamentului, Bursa și Amalienborg, reședința actualului rege. Faimoasa sirenă, mult fotografiată, era

înconjurată de vilegiaturişti. Am găsit-o mică, aproape neînsemnată, la marginea parcului, dar dacă te uiţi la ea, având portul drept peisaj, devine deodată foarte impresionantă. Nu e o mare operă de artă, dar are un şarm, o gentileţe, de o delicateţe greu de egalat.

Am luat şi cina şi prânzul la două din restaurantele din Tivoli. Dacă există democraţie undeva, aici o găseşti. Plăteşti o coroană la intrare (1/s în monedă engleză) şi pe urmă poţi să te amuzi ziua întreagă. Teatru şi Circ în aer liber, mare sală de concerte, tren în miniatură, „Luna" Park şi „Festival" Gardens combinate. Foarte multă lume deşi era destul de răcoros.

Marţi, 5 septembrie 1961

În avion de la Copenhaga la Milano citesc în ziarul *Times* despre operaţia organizată de Josten „In Memoriam". Este vorba de publicarea unei liste a astronauţilor sovietici care şi-au pierdut viaţa înainte de succesul lui Gagarin. Se organizase o demonstraţie în faţa cinematografului în care se arată filmul despre Gagarin. Ambasadorul sovietic, Soldatov, a renunţat la vizita lui din cauza acestei proiectate acţiuni. Este un succes indiscutabil pentru organizaţia „Friends of Free Russia" cu sediul la Glasgow.

Miercuri, 6 septembrie 1961

Am sosit aseară la Veneţia, dar nu am luat contact cu Societatea Academică Română decât azi-dimineaţă. În schimb, impresionat de frumuseţea lagunelor oraşului, am făcut tot parcursul vaporaşului, de la un capăt al Canalului Grande-ului până la Lido şi înapoi. Este marmora albă care încadrează toate ferestrele, porţile şi profilează clădirile şi care străluceşte în lumina reflectoarelor, sau se desprinde de fondul roşu sau cenuşiu al cărămizii din care sunt clădite majoritatea caselor, care dă această impresie feerică, de neuitat. Obosit, m-am culcat fără nicio ezitare.

Azi de dimineaţă primesc mai întâi lista participanţilor ziarişti la Congresul Neutrilor de la Belgrad. Apoi îmi telefonează Anthony Rhodes pentru a-mi da numele celor pe care ar trebui

să-i invităm la Berlin. Indienii Sharma și Ahooja, care-l însoțesc pe Nehru la Moscova. Indonezianul Sosrojoedho (ziarul *Antara*), arabii Hawari (*Arab Weekly-Beirut)* și Kamal (*Rose El Yousef,* Cairo) și indienii Basu, Bhatt, Singh și Shelvankar. Trimit telegramă imediat la New York pentru obținerea aprobării.

De la Londra îmi telefonează Johnny Troiano ca să-mi confirme că Jalil dorește colaborarea noastră în chestiunea transporturilor de iută. Îi spun lui Johnny să ceară imediat o audiență la ambasadorul Pakistanului, Yusuf.

La Congres reînnoiesc cunoștința cu unii dintre delegați: generalul Ion Gheorghe, Mircea Eliade, prof. Dim. Marin, Iroaie, Monsignorul Bârlea, Popinceanu etc. și fac cunoștința altora, ca de pildă, Beldiceanu, Cerbu (Columbia, N.Y.), Mircea Popescu, [Constantin] Sporea, Nicolae Iliescu (conf. de limba italiană la Cambridge Massachusetts), Braga, tatăl și fiul (prof. la Univ. din Saarbrücken), dra Mititelu (conf. la Padova), Onciulescu (conf. la Napoli), Caragață.

Ședință solemnă de deschidere în memoria lui Nicolae Herescu. Mircea Popescu[1] citește apoi, prea repede și anost, comunicarea pe care Herescu dorise să o facă la acest congres. Sunt sigur că Herescu ar fi protestat la această lipsă de bun simț dacă ar fi putut să o facă, săracul.

Am luat masa cu toții la Seminarul Teologic de lângă Biserica della Salute. După-amiaza și seara le-am petrecut vizitând orașul. Biserica dei Frari, cu cele două frumoase tablouri de Tizian, unul mai mic de Bellini și două mari, frumoase, dar prea încărcate de Tomba. Acesta din urmă utilizează aceeași tehnică și culori ca și Tizian dar nu are viziunea, claritatea și grandoarea lui de concepție. Foarte impresionantă încă este Scuola San Rocco. La parter, mari panouri de Tintoretto pe pereți și două tablouri mai mici și

[1] Mircea Popescu (1919–1975), profesor, scriitor, critic literar. A fost secretar al Societății Academice Române de la Roma, redactor al Revistei Scriitorilor Români și profesor de filologie romanică la Universitatea de Stat din Roma.

mai lascive, cu o frumoasă delicateţă feminină. Pe scară şi la etaj, atât încăperea principală, cât şi cea anexă e o adevărată simfonie de culori. Marea majoritate sunt pânze aplicate pe pereţi sau fresce toate pictate de Tintoretto, iar intervalurile dintre ele sunt acoperite în întregime în foiţe de aur. Sunt, de asemenea, prezentate la loc de cinste două tablouri de Tizian (Prevestirea şi Capul lui Isus) şi unul de Giorgione. Tabloul de căpetenie al întregii fantastice colecţii este Crucificarea lui Isus, care acoperă un perete întreg în camera anexă de la etaj. Totul e gândit cu multă grijă, ca să numai vorbim de talentul remarcabil pe care-l demonstrează Tintoretto. Îmi reamintesc, de exemplu, un mic detaliu semnificativ. Jos, la stânga tabloului, în planul stâng este o scară pe pământ şi pe ea se reazemă un fierăstrău şi alte instrumente de dulgher. Impresia de trei dimensiuni este aproape perfectă. Cum spunea Elisabeth, toate problemele artei reprezentaţionale au fost soluţionate de pictorii clasici. Astăzi nu se mai poate continua pe aceeaşi linie dacă se urmăreşte originalitatea. [Pietro] Anigoni, de pildă, este un pictor foarte bun în stil clasic. El nu este un inovator, un căutător de noi soluţii pentru noi probleme.

Joi, 7 septembrie, vorbeşte bine Zevedei Barbu. Seara sosesc Silviu şi Sanda Crăciunaş cu Coca Davis. Ei au venit cu maşina din Anglia. Sunt încântat că am reuşit să organizez vizita ziariştilor neutri la Berlin. Am telefonat aproape toată ziua şi toată noaptea, când la Belgrad, când la New York, când la Londra, când la München. În fine, totul a fost organizat şi 12 ziarişti plus Anthony Rhodes sunt în drum spre Berlin, doi dintre ei venind din Moscova unde s-au dus să-l însoţească pe Nehru, 4 din Varşovia, 4 din Belgrad, unul din Paris şi ultimul din Geneva. A fost o încercare de forţă extrem de greu de realizat, dar am avut noroc şi totul a mers perfect de bine.

Vineri, 8 septembrie 1961

La Congres vorbeşte generalul Ion Gheorghe. Foarte anost, dar menţionează anumite lucruri care trebuiau discutate. La

sfârșit nimeni nu ia cuvântul. Mă ridic atunci eu și fac următoarele observații:

a. Concepția a două națiuni, conducători și orășeni pe de o parte, și cei de la sate, pe de alta, nu corespunde realității. Este cu totul greșit să se afirme că aceste două națiuni au fost reunite pentru prima dată cu ocazia revoluției naționaliste (vezi legionare). În realitate, în România, chiar și în vechiul Regat, în perioada fanariotă, a existat o liberă circulație a valorilor între straturile sociale.

b. În timpul opresiunilor din trecut arma tradițională de rezistență a poporului român au fost biserica și satul, a spus Generalul și a tras concluzia că de data aceasta „ea nu mai poate fi biruitoare pentru că vreo cinci milioane de români s-au revărsat în orașe de la sate. Acești oameni sunt pierduți tradițiilor naționaliste și câștigați comunismului". M-am ridicat împotriva acestei concepții arătând că, pe baza tuturor informațiilor recent venite din țară, fenomenul comunizării reale prin îndoctrinare este cu totul periferic și că marea majoritate a românilor resping comunismul chiar și cei care au fost recent aduși de la sate la oraș.

c. „Fără o acțiune din partea lumii libere nimic nu se poate realiza" (spre eliberarea țării). Implicația a fost război de eliberare. Am arătat că războiul nu trebuie exclus, dar că el ar surveni doar ca accident. „Este un vis, o iluzie, am spus eu, să ne închipuim că Apusul ar declanșa un război pentru eliberarea Europei Răsăritene". Am exprimat oroare față de concepția războiului atomic și am dezvoltat teoria acțiunii noastre la momentul oportun de echilibru atomic al terorii când o revoluție a tuturor popoarelor din Europa Răsăriteană n-ar fi curmată prin opresiune din partea rușilor de frica intervenției americane sau vest-europene. Am fost foarte surprins să-l văd pe filosoful Teodorescu ridicându-se să spună că nu trebuie să ne fie patologic frică de război, căci de murit toți trebuie să murim odată și odată.

Vizităm biserica San Marco. E o frumusețe, în ce privește plafonul complet acoperit în mozaicuri pur bizantine, aurul predominând

peste tot. Pereţii mi s-au părut cam anoşti din cauza marmorei întunecate din care sunt construiţi. În ansamblu, impresia este plăcută.

Sâmbătă, 9 septembrie 1961

Toată dimineaţa lucrez la intervenţia pe care urmează să o fac marţea viitoare despre „Orizonturi 1961".

Masa cu Coca Davis. Îmi spune că eu dau impresia de om foarte impulsiv. Trec la acţiune imediat fără să judec consecinţele, pe când, „uite ce calculat este Silviu". Ce mult a realizat el prin concentrare asupra unui singur subiect, scrierea cărţii lui. Din păcate, Elisabeth nu s-a putut controla şi pe urmă am intrat şi eu în horă. Am aflat că nici Sanda şi nici Silviu nu spun nimănui, niciodată, că salvarea lui Silviu, conceperea cărţii, ajutorarea lui financiară, aducerea lui în Anglia şi plasarea cărţii mi se datoresc exclusiv mie. Dimpotrivă, totul este amestecat aşa că lumea crede că eu am fost introdus în carte doar la cererea mea. El vorbeşte foarte frumos de Basil Raţiu, dar eu apar cu totul periferic. De altfel, este o confuzie între Basil şi mine pe care poate Silviu a căutat-o. Ea, Coca, de exemplu, a fost ferm convinsă că Basil a fost cel care l-a ajutat pe Silviu şi nu eu.

Am fost cu adevărat furios că m-am lăsat antrenat în această discuţie, dar slăbiciunea omenească este prea mare văzând fantastica ingratitudine de care Silviu şi Sanda dau dovadă. I-am spus doar lui Coca că eu sunt fericit să nu mă concentrez pentru a obţine un rezultat (o faimă) pentru mine personal (ceea ce mă sfătuia ea să fac, aşa cum a făcut Silviu), ci să continui să mă pierd într-o serie întreagă de acţiuni care, fiecare, promovează interesele naţiunii române.

Cina cu Silviu, Sanda şi Coca. Vorbim de una, de alta. Apoi Silviu îmi explică de ce nu poate veni la Congresul Societăţii Academice Române, pentru că n-a fost invitat. „Eu nu sunt un oarecare venit aici din întâmplare. Vintilă Horia mi-a spus că voi fi invitat. Nici până astăzi n-am primit absolut nimic de la nimeni". E clar că este foarte dezamăgit, rănit şi chiar jignit că nu i

s-a trimis o invitație. I-am spus că trebuie să fie la mijloc o scăpare din vedere. Că am spus tuturora la Congres că a sosit la Veneția și că toți cei cu care am vorbit doresc foarte mult să-l vadă. Elisabeth, care și ea a vorbit cu diverși oameni despre Silviu și Sanda, a confirmat același lucru. Va fi foarte bine venit la ședințe. În orice caz, ar trebui să vie la slujba divină, căci liturghia se celebrează mâine în biserica San Marco în limba română pentru prima dată în istorie. Interesantă reacția lui. În loc să accepte explicația simplă, că este vorba de o simplă eroare și că a fost trecut din vedere în mod neintenționat, Silviu mi-a spus că el n-a fost invitat datorită unei intrigi împotriva lui. Mons. Bârlea și părintele Pall, când am fost la Londra, l-au văzut pe generalul C. Petre Lazăr. Acesta i-ar fi montat împotriva lui Silviu pentru motive pe care Silviu nu le explică, dar dă să înțeleagă că sunt foarte sinistre. Cred că întreaga situație e de-a dreptul absurdă. Vanitatea de care dă dovadă completează noua și mult mai amănunțita imagine a lui Silviu pe care mi-o făuresc încetul cu încetul, nu din vorbele și scrisorile lui, ci din faptele sale în ultimii patru ani și mai bine. După multe argumente mi-a spus că va căuta să vină la liturghie.

Duminică, 10 septembrie 1961

Mă scol dis-de-dimineață, pe la 6 a.m., și continui să-mi scriu cuvântarea. Termin pe la orele 9.00 și, apoi, ne pregătim să mergem la biserică. Silviu și cu Sanda nu vor să vină (!?). Coca Davis vine cu noi. Atât la micul dejun, cât și pe drum îmi tot exprimă regrete că m-a supărat când mi-a vorbit ieri-dimineață. Am liniștit-o și am asigurat-o că nu m-am supărat câtuși de puțin pe ea, căci ea poate să aibă orice păreri despre mine, e dreptul ei doar. M-am simțit extrem de prost însă și am fost furios pe mine însumi pentru că m-am lăsat antrenat în această discuție asupra cărții lui Silviu, pe care o evit în mod studios[1], ori de câte ori mă întreabă cineva de ea. Mai târziu, Elisabeth mi-a spus că aceleași scuze i-au fost repetat prezentate și ei de Coca.

[1] Stăruitor (n. red.).

Liturghia a fost cu adevărat cerească. Un moment istoric, fără îndoială. Soborul preoților celebranți era format din Monsignorul Octavian Bârlea, Flaviu Popan, Bărbat (S.J.), Zăpârțan și Arpad. Bârlea, figură de ascet, a condus liturghia cu o gentilețe și delicatețe cu totul excepționale. În față, în apropierea iconostasului eram noi, românii, cu soțiile și prietenii noștri. Dar biserica era plină. Mulți alții au urmărit sfânta slujbă; Elisabeth mi-a spus că o doamnă o urmărea în textul de limbă engleză. Chiar și turiștii care mișunau, ca de obicei, la poarta bisericii și în prima parte a navei, se opreau, minunați de frumusețea și măiestria corului care umplea întreaga biserică de sunete și atmosferă divină. Nu știu care aranjament muzical a fost întrebuințat, dar corul condus de părintele Don Alfredo Bravi al Capelei muzicale San Marco a fost întărit de vreo opt români special sosiți peste noapte de la Roma sub conducerea Monsignorului Tăutu, având pe baritonul Chiuzbăian de solist.

E greu de descris emoția crescândă, frumusețea și simplicitatea cu care s-a desfășurat liturghia spre culmea împărtășaniei. Dacă „Sfânta Cuminecătură" – „communion" – are vreo semnificație la origine, aceasta trebuie să fie. Cei cinci preoți au înaintat încet, figura firavă a Monsignorului, cu capul său pleșuv și barba mică, concentrând, inevitabil, atenția tuturor. Dar el, complet absorbit, ținea în ambele mâini potirul de aur, cu „sângele Domnului". Au coborât treptele până erau aproape la același nivel cu spovediții ce așteptau împărtășania. S-au strâns apoi într-un fel de trei sferturi de cerc, în așa fel, încât împreună cu comunicantul cercul era aproape complet având aproape la mijloc Potirul de Aur. Adevărată împreunare a preoților cu păcătoșii, cuminecați și unii, și alții „spre iertarea păcatelor". În fundul altarului marea placă de aur, argint și pietre prețioase lucea cu raze sublime. Sus în cor, vocile alese intonau, repetat, simplele versete care, după tipic, întovărășesc cuvintele preotului: „Cuminecă-se fiul... spre iertarea păcatelor". În centrul bisericii, săvârșirea marii taine cu toate privirile, a sute, poate mii de ochi, ațintite asupra ei. Și unul după altul, pocăiții nu se mai sfârșeau. M-au podidit lacrimile de

emoție. Elisabeth, mai târziu, mi-a spus că niciodată, în toată viața ei, n-a văzut o slujbă religioasă mai frumoasă și mai înălțătoare.

De acolo, cu toții, la Chiesa della Salute, la Seminarul unde sunt încartiruiți congresiștii. L-am îmbrățișat pe Vasile Ilea, astăzi călugăr carmelitan (Fratele Terezio della Croce) pe care nu-l mai văzusem de 27 de ani. Mi-a făcut mare bucurie să ne revedem. L-am îmbrățișat, de asemenea, pe părintele Zăpârțan și am strâns mâna părintelui Bărbat, iezuitul care a fost la noi la Londra și a făcut o atât de bună impresie. După-masă, coriștii noștri, dirijați de Mons. Tăutu, au cântat, splendid, câteva arii naționale. Chiuzbăian, care a venit apoi să-mi vorbească, a excelat.

Luni, 11 septembrie 1961

Dimineața îi ascult pe Drăguțescu și pe Camilucci. Primul, așa și așa. Camilucci, foarte bine. Orator înăscut.

Masa la prânz cu Sanda și Silviu. Situația e cu totul absurdă căci iarăși revine la chestiunea prezenței sale la Congres. Omul trebuie să fie de o vanitate feroce dacă această chestiune îl frământă atât. Îi spun că, în definitiv, de ce nu face și el ca mine? Și eu am avut destule și grave dezamăgiri (mă gândeam tocmai la cazul lui), dar dacă din punct de vedere național oamenii sau acțiunile pe care mi se cere să le susțin sunt utile, atunci sprijinul meu este dat. După o lungă conversație pe tema și în tonul acesta, îmi spune că va veni să mă asculte, ca invitatul meu special.

După-masă îi ascult pe Bonfante și pe Bârlea. Fac cunoștința fostei dne Drăgan, născută Cifarelli. Trăiește la München și-mi spune că o cunoaște bine pe Sanda și ține foarte mult la ea. Luăm cina la Lido. E frumos, dar în comparație cu unicitatea Veneției este fără însemnătate.

Uitasem să menționez că duminică am vizitat, de asemenea, Murano (unde se fabrică obiectele de sticlă faimoase), Torcello și Burano. La Burano un turn de biserică de mare înclinație. La Torcello o basilică din sec. al 7-lea cu un mare mozaic al judecății celei din urmă și o biserică pur bizantină, de mare frumusețe arhitectonică din sec. al 11-lea.

Părintele Bârlea îmi vorbeşte (o făcuse şi Barbu Zevedei înainte de întoarcerea lui la Glasgow) ca să încerc organizarea Congresului din anul viitor la Londra sau, în tot cazul, în Anglia. I-am spus că voi încerca, dar numai după ce îmi va da toate amănuntele necesare: numele participanţilor (invitaţilor).

Dna Zoe Gârbea-Tomellini îmi spune că este fata dnei Smara, faimoasa Maica Smara, care fusese şi pe la noi în casă şi „admira familia Raţiu pentru activitatea ei naţională". De fapt, eu îmi aduc aminte de Maica Smara, care, mi se pare, venise la Turda când eram copil mic.

Marţi, 12 septembrie 1961

Racoveanu[1] vorbeşte foarte frumos. Eliade, apoi, se ocupă de „chamanism"-ul la români şi neagă posibilitatea lui. Bufinus, pe care-l citează şi care descrie un astfel de fenomen (sufletul părăseşte corpul şi se reîntoarce abia după câteva ore), se referă la ceea ce a văzut în Bacău. Or, şamanismul este caracteristic Asiei Centrale, se găseşte la unguri şi în regiunea Bacăului erau stabiliţi ciangăii. QED[2]. Fenomen izolat la români, dar neromânesc în origine. Vine apoi prof. Francesco Canelutti din Comitetul de Onoare. I se oferă preşedinţia şedinţei şi vorbeşte, şi vorbeşte. Banalităţi, de altfel. Am plecat.

La masă cu Silviu şi Sanda. Cum eram preocupat oarecum de comunicarea mea, am fost cam tăcut. Silviu iar începe că ar trebui să vină să mă asculte. N-am reacţionat deloc. Sanda însă s-a revoltat: „E stupid să o faci acum după ce aproape o săptămână tot îmi argumentezi că nu trebuie să mergi nici măcar în apropierea Congresului". Le-am spus la revedere şi i-am părăsit.

Şedinţa de după-masă a început târziu, pe la 6.00, pentru că congresiştii au făcut o scurtă şi cam rapidă vizită la Torcello.

---

[1] Gheorghe (George) Racoveanu (1900–1967), teolog, ziarist. A lucrat la revista *Cuvântul* fiind un colaborator apropiat al lui Nae Ionescu. A fost membru al Mişcării Legionare. S-a refugiat în Germania în 1941.

[2] *Quod Erat Demonstrandum* (în lb. lat.) – „ceea ce era de demonstrat".

Primul a vorbit părintele Flaviu Popan. Apoi fostul ministru albanez Dem. Beratti. Și apoi mi-a venit mie rândul să vorbesc, ultima cuvântare a Congresului. „O onoare îndoielnică, le-am spus, dar care îmi dă ocazia să urez transformarea Societății Academiei Române în Academia Română a viitorului apropiat". Când am spus aceste lucruri m-au întrerupt și au aplaudat prelung. Nu mai descriu restul cuvântării pentru că am scris-o, așa că poate fi găsită. Remarc doar că am fost foarte răspicat când le-am spus că „pentru mine orice om care acceptă o gândire doctrinară totalitară și, ceea ce este mult mai grav, se încadrează într-un partid totalitar, fie de stânga, fie de dreapta, dovedește o tristă lipsă de maturitate politică". Fără îndoială, Popinceanu, care a venit să mă felicite după ședință, s-a referit la acest pasaj, când mi-a spus: „Nu numai că te felicit, dar te admir pentru curajul de a spune *aici* anumite lucruri". Toți m-au felicitat. Mircea Eliade mi-a spus cât admiră judecata mea limpede cu care este complet de acord, dar se teme ca nu cumva de Gaulle să fie ucis și Franța să cadă într-un război civil, ceea ce ar distruge toată analiza mea asupra viitorului apropiat. Bârlea mi-a mulțumit, iar președintele ședinței, Prea Cuviosul Bonaventura Morariu, care este unul dintre șefii tagmei iezuite, a fost foarte mișcat când a încheiat ședința. „Ca preot, a zis el, eu nu pot să propovăduiesc violența sub nicio formă, dar sunt sigur că frumoasele cuvinte ale dlui Rațiu găsesc aprobarea în sufletul fiecărui bun român". Dna ...[1] care a trăit până recent de tot cu arhitectul George Cantacuzino (decedat acum un an), soțul Sandei și tatăl lui Șerban și Marie-Lyse, mi-a zis: „Tot din Ardeal ne va veni salvarea". Caragață, un om difuz, agresiv, chiar violent, a venit totuși să-mi strângă mâna și să-mi spună *tot ce mai trebuia să adaugi la urmă este* „Haideți, fraților, să mergem!". Alții mi-au spus că eu am fost singurul orator adevărat din tot Congresul. Niculiță Pop, vărul lui Daghi, care este medic la Nijmegen, în Olanda, de origine din Turda, mi-a spus că e mândru că suntem concetățeni. Mircea Popescu, legionar feroce, mi-a zis: „Dta

[1] Scris ilizibil.

ai lansat un apel, să vedem ce facem". Şi multe alte comentarii favorabile. Doar [Constantin] Horodniceanu, alt legionar convins, mi-a spus: „Ai vorbit foarte frumos, dar ai ridicat unele probleme care mai trebuiesc discutate". Cred însă că a fost bine pentru că Elisabeth a fost de faţă, a văzut reacţia audienţei şi a fost plină de elogii.

13–18 septembrie 1961

De la Veneţia cu avionul la Palma de Mallorca, cu întreruperi la Milano şi Nisa. La Nisa am luat masa cu Doina şi Claude Laroque (Trandabur). Sunt foarte drăguţi şi, cred, fericiţi. Fetiţa lor e adorabilă.

Petrec weekend-ul acesta cam îndelungat cu Gaby Bentinck. Mă aşteaptă la aeroport cu o maşină închiriată, cu care mergem la Puerto de Pollenza pe Coasta de Nord-Vest. I-am văzut de mai multe ori pe Nigel şi Barbara Campbell (Goalen) care au o casă foarte frumoasă la Calla San Vincente (împreună cu Felix Fenston). Ne-am dus apoi, tot cu maşina închiriată, la Formentor unde am vizitat hotelul şi casa lui Vane Ivanović, plasată frumos pe colină la deschiderea golfului.

Mi-a plăcut Mallorca. Mai ales casele cu două roţi trase de catâri sau căruţele mai mici în faţa cărora tropăie măgăruşi simpatici. Ţară stâncoasă, dar de o mare frumuseţe şi, fără îndoială, destul de fertilă graţie irigaţiei extensive obţinute cu ajutorul morilor de vânt care împuesc tot peisajul. Peste tot domneşte un calm profund, o atmosferă de pace şi mulţumire. Iar în spatele noii biserici din Puerto de Pollenza, care aduce mult a stil bizantin, cu mari cupole aşezate în centrul unei cruci cu braţe egale, se întinde un teren puhos, aproape fără vegetaţie, care dă impresia că ar fi lavă împietrită. Mai degrabă e vorba de dealuri, dar localnicii le spun munţi, destul de colţuroşi de altfel. Dar marea e limpede, caldă şi îmbietoare. E prima mea vacanţă în timpul verii de 21 de ani, dinainte de război. Mi-a plăcut enorm şi-am fost încântat că am putut să ridic în picioare pe apă, prima dată când am încercat,

skiurile. E un sport foarte plăcut deși destul de limitat. Trebuie să mă întorc la Mallorca sau în altă parte în Spania, curând.

18–20 septembrie 1961

Copleșit de lucru. Raport asupra vizitei la Berlin a jurnaliștilor neutri duși acolo de Anthony Rhodes, chestiuni de transporturi pentru drul Markus, de origine turdean, ședință la mișcarea Amnesty, vizită la Înaltul Comisar al Pakistanului, generalul Youssuf, în chestiunea iutei și așa mai departe. Dar germanii sunt încântați de eforturile noastre în ce privește problema Berlinului. Dl Michaelis, șeful Press und Informationsamt des Bundes Regierung[1], mă invită să fac și eu o vizită la Berlin. Accept.

Sâmbătă, 23 – Miercuri, 27 septembrie 1961

Plec dis-de-dimineață cu avionul la Berlin, via Hamburg. Nu fără oarecare trepidație, căci un accident se poate oricând produce. Și apoi, îmi aduc aminte că Puiu Beldeanu a fost atras în capcană la Berlin, împușcat și apoi arestat. Dacă e mort, nu se știe precis. Dar dacă ar fi viu l-ar fi judecat până acum căci prins a fost în august 1958[2].

Ajung cu bine la Templehof și de acolo cu taxiul la hotelul Kempinski. Sunt atașat unui grup de patru ziariști marocani, dintre care doi – Ahmed (Amidon) Guerraoni și Larbi Essakali – sunt foarte bine; tineri, deștepți, extrem de bine educați. Ne-am împrietenit imediat.

Amănuntele acestei vizite sunt descrise în raportul meu. Adaug aici doar câteva observații de ordin personal. Arpád Pukas, unul

[1] Biroul de presă și informare al guvernului federal (în lb. germ.) (n. red.).

[2] Oliviu Beldeanu a fost răpit din Berlin în ziua de 31 august 1958, după ce a fost atras în capcană de un agent al Securității. Acesta l-a ademenit în partea estică a orașului fără ca Beldeanu să-și dea seama că a trecut linia de demarcație a sectorului estic. După un schimb de focuri, a fost arestat de o echipă a STASI, o altă echipă de ofițeri de Securitate români asistând și monitorizând acțiunea. A fost executat în 18 februarie 1960 la Jilava. Răpirea lui a produs o puternică emoție printre românii din exil, așa cum menționează și Ion Rațiu.

dintre ghizii noştri, e de origine din secuime, aşa că, într-un sens, suntem compatrioţi. Ne-am înţeles perfect de bine de la început. Celălalt, Boehm, adevărat prusac, fără niciun sens al umorului, deşi perfect de bine informat asupra tuturor datelor relativ la problema Berlinului.

Indiscutabil, ruşii (prin intermediul regimului est-german) sunt decişi să schimbe situaţia în Berlin. Ei urmăresc, după mine, două lucruri: **a.** închiderea porţilor exodului spre apus; **b.** oprirea oricărei acţiuni anticomuniste executate prin Berlinul Apusean. Primul obiectiv a fost deja în mare parte atins prin construirea „zidului lui Ulbricht". Sunt convins că vor reuşi să obţină şi pe cel de al doilea foarte curând, fie prin declararea Berlinului Occidental drept oraş liber, fie prin aducerea la Berlin a Naţiunilor Unite. Într-un fel sau altul, ruşii şi est-germanii vor putea controla intrarea şi ieşirea din Berlinul Occidental.

E într-adevăr tragic cât de neînţeleasă este adevărata situaţie în Berlin. Englezii trăiesc într-o lume de vise. Aici, la Berlin suntem în plin război rece. La plecare am avut ocazia să stau de vorbă, în avion, cu Willi Brandt, primarul Berlinului. Om tânăr, viguros a fost foarte prietenos.

Soarta omului e curioasă. Fără exagerare, eu am fost acela care am salvat trei copii din sistemul de canalizare al Berlinului. Veniseră trimişi de mama lor, căci tatăl lor scăpase în Apus cu câteva zile mai înainte. Am dat istoria ziarului *Daily Mirror*. Reporterul Barry Stanley a fost entuziast. N-au publicat-o. Berlinul nu e prea interesant şi nimeni nu şi-a pierdut viaţa în aventură!!

La Bonn am fost primit de Herr Paul Mattar de la secţia Vest-Africană a Ministerului de Informaţii. Am vorbit apoi cu dl Von Randow pentru că Michaelis nu era la Bonn. Randow e un adevărat aristocrat german. Mi-a făcut însă o bună impresie şi ne-am înţeles bine. Seara, până târziu, a doua zi dimineaţa (la orele 4.30 a.m.), ne-am petrecut cu Hans Dawill, secretarul Sindicatului Jurnaliştilor Germani, cu soţia lui şi cu Sepp Ostermeyer. O seară de pomină. Toţi germanii pomeniţi sunt de acord

cu programul FIJL pentru Africa. Cred că vor fi încântați să colaboreze cu noi și să plătească 50% din cheltuieli.

Luni, 2 octombrie 1961

Podea vine să mă vadă. E mulțumit că traducerea cărții lui Noica pe care a făcut-o este acceptabilă. Mi-a cerut £30 drept aconto. I-am dat banii.

Marți, 3 octombrie 1961

Masa cu Dinu Daponte. Vorbim mai ales despre chestiunea iutei și Pakistan.

Miercuri, 4 octombrie 1961

P.N. Sharma, ziaristul indian, vine să mă vadă. El este acela care s-a dus cu Nehru la Moscova și apoi, de-acolo, la Berlin, la invitația noastră. El prevede un război apocaliptic între Statele Unite și Rusia, la sfârșitul căruia Anglia și China vor rămâne puterile principale din lume. El este însă contra Chinei Comuniste și ține mult la Tibet și la Dalai Lama, astăzi refugiat în India. I-am spus să-mi dea numele a 2-3 tineri tibetani pentru că dorim să-i pregătim pentru jurnalism.

Joi, 5 octombrie 1961

Masa la „Northampton College for Advanced Technology" cu corpul profesoral. Am făcut apoi o cuvântare în fața a peste 300 de persoane despre „Semnificația crizei de la Berlin". De fapt, eu am fost invitat în ultimul moment ca s-o înlocuiesc pe Lady Jackson (Barbara Ward). Totul a mers de minune și mi-a făcut mare plăcere să-l întâlnesc din nou pe colonelul Tokaev care își spune acum Tokaty[1]. El predă ceva cursuri de aerodinamică. Discuția

[1] Grigory A. Tokaev, locotenent-colonel în Armata Roșie, scriitor, profesor. A fugit în Occident în 1947 împreună cu soția și fiica sa, la acel moment fiind consilier în probleme de aviație al mareșalului Vasili Sokolovsky, comandantul

care a urmat după conferința mea a fost extrem de interesantă dovedind cât de infiltrată de agenți comuniști este această importantă instituție tehnică.

E vorba nu atât de studenți, cât despre membri ai facultății (conferențiari, docenți etc.).

Joi, 12 octombrie 1961

Silviu Crăciunaș îmi telefonează. Îi spun că sunt puțin cam plictisit de zvonurile ce s-au lansat în legătură cu cartea lui. M-a întrebat la ce mă refer. Ca să fiu precis, i-am spus că mai mulți români mi-au confirmat că: **1.** eu am fost acela care am insistat să fiu introdus în carte și că el, Silviu, a scris despre mine numai la cererea mea; că **2.** Basil Rațiu și nu eu a fost cel care l-a ajutat. Eu „m-am găsit, doar, în treabă", și, în fine, că **3.** eu caut să fac bani din cartea lui; că i-aș fi *impus* să accepte să dea 25% din drepturile de autor organizației mele FRP.

În cuvinte cu grijă alese și pe un ton foarte prietenos, dar ferm, i-am cerut să lămurească măcar această chestiune a banilor, odată și pentru totdeauna. I-am cerut să aranjăm o întâlnire cu Collins la care să confirme că înțelegerea asupra drepturilor de autor a existat *de fapt* între noi și că n-a fost câtuși de puțin vorba nici de cea mai mică presiune din partea mea. El a acceptat, pur și simplu, de bună voie. Mi-a promis că o va face.

Prânzul la Doussa Hazlerigg cu lordul Lovat (marele erou din războiul trecut). Am vorbit mai ales de situația din lumea arabă. Nasser nu mai are sprijinul popular din trecut. Racięski la mine după-masă. Discutăm pe larg ultimele cereri ale lui Bolek. Wierzbiański vrea acum ca ei, la New York, să conducă seminarul pentru Africa. Eu găsesc că e o prostie. La cererea lui Racięski, însă, nu voi respinge propunerea lui Wierzbiański, dar nici nu voi asuma nicio răspundere.

Administrației Militare Sovietice din Germania de Est. A rămas în Anglia unde a scris cărți și a predat studenților știința aerodinamicii.

Vineri, 13 octombrie 1961

Pregătesc numărul 9 al revistei *Amnesty* pe care o scoatem mai mulți ziariști sub conducerea lui Peter Benenson. Tipograful îmi spune: „It's easily the best number, so far"[1]. Sunt, evident, încântat.

Masa cu Hugh O'Shaughnessy de la *Financial Times*, cel care a fost vara trecută în România. Îmi confirmă că la Mamaia românii n-au ce căuta. Plaja este rezervată pentru veligiaturiști din alte țări, mai ales cele comuniste. Oriunde a fost, însă, a avut impresia unei populații ostile regimului.

Sâmbătă, 14 octombrie 1961

Recepție la ANEC. Sidsikauskas, Maseus și vreo 2-3 alții dintre cei veniți din New York. Ferenc Nagy nu ne-a onorat cu prezența lui, deși invitațiile au fost lansate în numele lui, el fiind actualul președinte al ANEC. Sidsikauskas și-a adus aminte de cuvântarea pe care am făcut-o la Strasbourg, spunându-mi, în fața lui Gou Constantinescu, *„You're a man of great talent. You were quite right and only now the Kennedy administration puts into practice the same ideas as you developed them în that speech"*[2]. El nu vorbește o englezească prea elegantă și am căutat să încrustez aici exact cuvintele lui. Evident, am fost măgulit, mai ales că știu că are dreptate. Eu susținusem că conducerea politicii externe occidentale este și va rămâne paralizată atâta timp cât strategia militară se bazează pe arme nucleare. Numai după realizarea unei oarecare parități a armelor convenționale va avea Occidentul o mai mare libertate de acțiune.

Am vorbit cu Torma[3], ministrul plenipotențiar la Londra al Estoniei. I-am spus că intrăm într-o fază în care problema Estului

[1] „Este, de departe, cel mai bun număr de până acum" (în lb. engl.) (n. red.).

[2] „Ești un om de mare talent. Mereu ai avut dreptate, iar administrația Kennedy abia acum pune în practică ideile pe care le-ai dezvoltat în acest discurs." (în lb. engl.) (n. red.).

[3] August Torma (1895–1971), diplomat. A fost ambasadorul Estoniei la Londra în perioada 1934–1940.

European poate fi readusă în centrul preocupărilor şi discuţiilor conduse între Marile Puteri. Din păcate, oamenii care reprezintă interesele noastre nu sunt la înălţime. „Noi ne-am lăsat să devenim instituţionalizaţi. S-a făcut oare vreodată o revoluţie prin instituţii bine stabilite, cu funcţionari salarizaţi, dorind să-şi stabilească şi un drept la pensie?" Nu s-a exprimat pe faţă de acord cu această analiză, dar mi-a dat să înţeleg că acceptă punctul meu de vedere drept o critică justificată. În definitiv, ANEC nu trebuia să devină niciodată o instituţie cu reprezentaţii naţionale *permanente*. Doar moartea celor salarizaţi produce, din când în când, o schimbare căci nu pot să vorbesc de o primenire.

Vineri, 20 octombrie 1961

David Hubbock, Patrick Maitland, Francis Witmore şi Dinu Daponte cu soţiile vin la noi la cină. Hubbock este subsecretar de stat permanent la Finanţe. E în favoarea intrării în Piaţa Comună.

Luni seara, 23 octombrie 1961, aniversarea revoluţiei maghiare la Caxton Hall. Fiecare naţiune din Europa cotropită este reprezentată. Eu vorbesc din partea românilor şi le-am spus că sunt născut în Transilvania *„that lovely land which has so often divided us in the past but which, if we only had the wisdom to see it, could unite-us, inextricably in the future"*[1]. Am fost îndelung aplaudat. Prof. Macartney (nevastă-sa este bulgăroaică de origine), marele prieten al ungurilor, a venit special să mă felicite.

Marţi, 24 octombrie 1961

Gigi Filderman[2], care lucrează cu Mişu Cârciog, a venit să mi se plângă de tratamentul pe care-l primeşte. El afirmă chiar că

[1] „Acea ţară frumoasă care ne-a despărţit atât de des în trecut, dar care, dacă am avea înţelepciunea să o vedem, ne-ar putea uni în viitor." (în lb. engl.) (n. red.).

[2] Gabriel Filderman (1914–?), fiul lui Wilhelm Filderman. A ajuns în Anglia în anul 1938 sau 1939 pentru a-şi continua studiile, iar după o perioadă

Mișu l-a înșelat și nu s-a ținut de cuvânt. Îl cred, căci a făcut același lucru și cu Larry Galia, dar ce pot eu să fac? Mișu e un băiat extrem de muncitor și eu țin mult la el, dar eu știu de asemenea că el este cam zgârcit. Într-un cuvânt, mi-este imposibil să intervin.

Joi, 26 octombrie 1961

După cină la Paul Elek ca să stăm de vorbă cu Iván Boldizsar, redactorul-șef al revistei trimestriale *New Hungarian Review*. Curios cum a încercat să mă convingă că totul e bine acum în Ungaria. Scriitorii sunt toți împotriva regimului dar toți sunt astăzi puși în libertate. E un fel de propagandă foarte subtilă, mai ales că mi-a spus că astăzi oricine vrea poate să plece din Ungaria cu viză în toată regula. Că n-ar mai fi niciun fel de control la granițe. I-am spus că se înșală și i-am descris „Cortina de Fier" văzută la Mörbisch. Povestea mai multe glume despre regim. Cea mai bună: care este diferența între un teolog, un filosof și un filosof marxist? Primul caută o pisică neagră într-o cameră complet întunecată. Al doilea caută o pisică neagră imaginară într-o cameră întunecată imaginară, iar marxistul caută o pisică neagră imaginară într-o cameră întunecată imaginară și strigă în gura mare „Am găsit-o".

În fine, Boldizsar este invitatul British Council și pare un om foarte liniștit. Evident, își face treaba foarte eficace, căci, îmi închipui, personalitatea lui atrăgătoare împrăștie o atmosferă favorabilă oriunde se duce. Mă întreb însă care este adevăratul tovarăș

---

s-a angajat la BBC, secția Reading, de unde a demisionat în 1951. S-a angajat la firma lui Mihai Cârciog, iar începând cu anii 1960 a lucrat la mai multe firme din Marea Britanie, în special la Easter Industrial Corporation. A vizitat România de mai multe ori, fiind considerat de Securitate „un om cu o fire temperată, calculat și politicos. Are spirit de observare și orientare, caută să pară dezinteresat, dar în realitate este foarte curios și interesat de ceea ce se întâmplă". A fost suspectat că desfășoară acțiuni de „spionaj în favoarea Angliei", însă Filderman nu a intenționat decât să identifice oportunități comerciale cu România (ACNSAS, fond SIE, dosar 13641, f. 116 v).

Boldizsar, căci doar nu degeaba a fost în guvernul comunist maghiar în calitate de ministru-adjunct la Externe sub Rajk?

Sâmbătă, 28 octombrie 1961

Dimineața îl văd pe dl S. Ralea, astăzi stabilit la Toronto, dar de origine din Buzău. L-a trimis la mine vărul meu, Nucu Pătăceanu.

Masa cu soții Nasta (Bobiță și Mariana). El îmi place chiar mai mult decât ea.

Luni, 30 octombrie 1961

Primesc două scrisori care mă bucură foarte mult. Prima de la Vasile Ilea, astăzi călugăr carmelitan, fost coleg de-al meu din liceu de la Turda. Îmi scrie că a fost foarte fericit să mă vadă la Veneția, la Congresul Societății Academice Române. A doua e de la Romi Boilă, care îmi dovedește încă o dată că este un om foarte capabil și de caracter. Mi-a explicat cum s-au desfășurat ședințele de la ANEC și cum nu s-a realizat nimic. El, Romi, pentru a marca pasivitatea lui a fost foarte „gripat" așa că n-a putut să ia parte. A discutat mult cu Vișoianu și a ajuns să obțină promisiunea acestuia că se va face ceva. Mare speranță, însă, Romi nu-și face și nu-mi fac nici eu.

Tânărul Hatfield, care se ocupă de publicitatea Editurii Weidenfeld & Nicolson, vine să-mi vorbească despre publicitatea pentru cartea lui Anthony Rhodes, *The Profet's Carpet*. Vrea să utilizeze operațiunea Berlin-Belgrad în care Anthony a jucat un rol important. I-am dat permisiunea atât timp cât nu se pomenește numele meu în nicio conjunctură.

Iau cina cu Brutus și Tanți Coste. Îmi spun că astă vară se vorbea foarte insistent la New York despre numirea mea în locul lui Ghiță Ionescu la REL München. Se pare că [Pascal] Valahu era foarte favorabil mie. Lucrurile însă s-au liniștit din nou acum și se pare că Ghiță și-a consolidat poziția pentru moment. Tanți spunea, între altele, că Liviu [Venetu de] Gatterburg, cu care au stat de vorbă la Paris, găsește că aș face o mare greșală dacă aș accepta acest post. „O schimbare a echipelor la ANEC este absolut

necesară", îmi spune Coste. „Nu este însă ușor de realizat". Îmi dă să înțeleg că o astfel de soluție este deja contemplată de americani, dar s-ar putea să mai treacă foarte mult timp până s-ar traduce în fapt. Voia apoi să știe care sunt oamenii pe care-i socotesc eu valabili. I-am vorbit de Dinu Daponte, Alex. Șandru, Lionel Bloch, Nicky Mariția, Leontin Constantinescu.

Deși am luat o cină admirabilă la Bentley's, Coste era cam încruntat tot timpul. El este însă de acord că Romi Boilă trebuie să joace un rol important în această schimbare. I-am spus apoi că am încercat să merg la ANEC la Paris în calitatea mea de președinte pentru Europa al FIJL-ului.

— Ar fi fost cel mai ușor lucru. Nimeni nu mi-a pomenit chestiunea. Vina însă este a lui Wierzbiański care nu vrea să fie în categoria de consultare. El vrea ca FIJL-ul să fie pus în aceeași categorie cu Internaționala Verde, Internaționala Socialistă etc., adică unde sunt și partidele. Asta nu merge. De altfel, a continuat Coste, Wierzbiański nu este serios. Culege bani de peste tot și se plimbă-n toată lumea.

Joi, 2 noiembrie 1961

La adunarea editorială a revistei *Amnesty*. Mi-am cerut scuze lui Harker că n-am utilizat ceea ce scrisese el despre Ghana. Îmi sosise însă prea târziu.

Cina la Anthony Rhodes cu Barley, directoare la Editura Weidenfeld și Nicolson, și cu soții Moulinier, fost ministru din diverse guverne franceze până la venirea lui de Gaulle la putere. Curios pentru că Moulinier era foarte strâns legat de de Gaulle, în timpul războiului fiind refugiați aici la Londra împreună. Seară foarte interesantă, Moulinier povestind cum a lăsat pilotul automat, care era montat complet pe vremea aceea, să conducă avionul în care-i căra pe de Gaulle și o serie întreagă de alți generali francezi în Orientul Mijlociu. De Gaulle, afirmă Moulinier, a fost extrem de speriat când Moulinier a lăsat, în mod intenționat, să se vadă că a părăsit controlul avionului.

Emil Nadler, fost comerciant de automobile la Bucureşti, a venit la Londra să-şi valideze creanţa pe care o are asupra fostului Nunţiu Papal în România, Arhiepiscopul Gerald P. O'Hara. Discuţie lungă cu acesta. Mi se pare om cinstit şi serios.

Vineri/Duminică, 3–5 noiembrie 1961

Şedinţa Comisiei de Lucru a Secţiei Răsăritene din Mişcarea Europeană. S-a ţinut la lordul St. Oswald acasă, la Nostell, lângă Wakefield, în Yorkshire. E unul dintre cele mai impozante palate particulare din toată Anglia. Construit de arhitectul Payne, după planurile originale ale lui Paladio. Interiorul însă este şi mai impresionant pentru că este opera unei echipe cu totul excepţionale: arhitectura de Adam şi mobilierul construit pe loc de Chippendale.

Mie mi-a revenit sarcina să deschid dezbaterile printr-o scurtă cuvântare de 25 de minute. Am susţinut că astăzi problema Europei Centrale şi Răsăritene poate să fie adusă în centrul discuţiei dintre Marile Puteri. Polonezii, în frunte cu Labedz, cum era de aşteptat, au luat linia coexistenţialistă – relaţii culturale potenţate şi sporite etc. Iugoslavii au fost de partea mea. M-am înţeles mai bine cu Vane Ivanović şi cu Tosić. Lavrencic, şi el e un băiat foarte bun, dar cam vag, nebulos în exprimarea gândirii sale aşa că dă posibilitatea unei interpretări ambigue.

Ungurii (Schneiber şi Filipovicz) s-au găsit cam la mijloc. Dar mă întreb cât de autentică este această reprezentanţă maghiară. Senatorul de la Valle Pousin a prezidat. Atât Wanda St. Oswald, cât şi June Ivanović sunt foarte simpatice şi deştepte.

Duminică, 12 noiembrie 1961

Cina la Arthur Butler (de la *Reynolds News*). Îl necăjesc că ar trebui să intre în partidul liberal înainte de a fi prea târziu.

Miercuri, 15 noiembrie 1961

Masa cu Mucio Delgado şi John Leich de la FEOP. Îmi spun că se face o reorganizare şi că, în cele din urmă, FIJL va depinde

direct de ei, de aici din Londra. Aș fi grozav de fericit să se ajungă la o astfel de soluție. Pentru moment lucrurile merg extrem de greu pentru că B. Wierzbiański nu aprobă sau, mai degrabă, nu prezintă cu destulă insistență decât numai proiectele care-i aduc lauri lui însuși. În orice caz, Delgado îmi dă să înțeleg că el e de partea mea în întregime.

Seara o văd pe Gaby Bentinck. Îmi povestește în oarecare amănunt fantasticul scandal de la Banca Thyssen din Berlin. Cecuri false, postdatate, scontate și pe piață; arme clandestin expediate în Algeria, unele confiscate de francezi, altele tot încă în Spania etc. O istorie cu totul fantastică. Iar Heini, șeful familiei Thyssen, se găsește *în vacanță* în Jamaica!?

Vineri, 17 noiembrie 1961

Arhitectul Tweddell[1] și cumnatul meu Godfrey cu soțiile lor la noi la cină. Tweddell este cel care a împiedicat reconstruirea Piccadilly Circus-ului așa cum fusese proiectată pe motiv că strica armonia estetică. Avea dreptate.

Sâmbătă, 18 noiembrie 1961

La cină la Doussa Wissa-Hazlerigg și apoi la Eric și Wanda Newby. Cât pe ce să uit marele succes al agenției mele de presă FRP. Pentru prima dată, duminica trecută, ziarul *Observer* a dat un mare articol informațiilor aduse în lumea apuseană de noi. Lajos Lederer a fost acela care a semnat articolul. Au trecut cinci ani până am obținut acest succes, dar a venit. Păcat că ceilalți români din exil nu înțeleg rostul unei astfel de agenții și importanța ei.

Marți, 21 noiembrie 1961

Silviu Crăciunaș și Nicky Mariția, care e aici la Londra de vreo câteva zile, intră la mine la birou deodată pe la orele 5 p.m. De la o vorbă duce la alta, de la un pahar de whisky la altul. Am tot vorbit

[1] Noel Tweddell, arhitect. Fiul său, Crispin Tweddell, a fost coleg de școală cu Nicolae, fiul lui Ion Rațiu.

până pe la 11.30 p.m. făcând reminiscenţe peste reminiscenţe din timpul studenţiei noastre, căci eram colegi de an la Cluj. Trebuie să spun că dacă trebuie să aleg, îl aleg întotdeauna pe Nicky[1]. Am şi uitat să notez aici; nu de mult, am primit confirmarea scrisă de la Niculiţă Oprean şi de la tata că misiunea primului a fost absolut autentică şi perfect de bine împlinită.

Miercuri, 22 noiembrie 1961

Andronescu, pe care l-am ajutat să se stabilească aici, prin Lady Birdwood (Jane), şi apoi cu ceva bani când era în „pană", a venit să mă vadă şi să-mi mulţumească. Nu sunt prea mulţi cei care o fac.

Vineri, 24 noiembrie 1961

Masa cu Dinu Daponte. Şi-a schimbat total punctul de vedere asupra intrării Angliei în Piaţa Comună. De unde era împotrivă, astăzi este pentru. I-am povestit aventurile mele în Berlin.

Sâmbătă, 25 noiembrie 1961

Cina la Mişu şi Sanda Cârciog. Toată „elita" românească din Anglia prezentă. Viorel cu Manuela, Rică Georgescu cu Ligia,

[1] Silviu Crăciunaş, Nicolae Mariţia şi Ion Raţiu au fost colegi de facultate la Cluj, dar nu au avut relaţii apropiate în perioada studenţiei, probabil şi pentru că Mariţia şi Crăciunaş erau simpatizanţi legionari. Două decenii mai târziu, cei trei s-au împrietenit la Londra. Crăciunaş însă era agent al Securităţii şi inamic direct şi ascuns al lui Raţiu, urmărind să profite de pe urma lui din punct de vedere financiar şi relaţional. Mai târziu, când Mariţia a devenit agent de influenţă al aceluiaşi serviciu de informaţii, afirmaţiile sale despre Raţiu au fost echilibrate, spre deosebire de ale lui Crăciunaş. Într-o discuţie cu un informator din anul 1966, Mariţia spunea despre prietenul său că este „foarte ambiţios", că „are o mare experienţă în afaceri şi că a muncit mult ca să realizeze o situaţie materială", dar şi că „are obsesia ideii că trebuie să fie şi un om politic", fiind „puţin cu capul în nori" şi „omul americanilor" (ACNSAS, fond SIE, dosar 3200, vol. 2, ff.. 98, 107).

Horia[1] cu Paddy Georgescu, Mircea și Toto Stoe, Bobiță și Mariana Nasta. Restul, italieni de la ambasadă. M-a surprins că Silviu și Sanda Crăciunaș nu erau și ei acolo.

Mișu mi-a vorbit îndelung să mă „convingă" că Gigi Filderman nu este un om capabil de afaceri, ci doar un executant care-i face viața mai ușoară. Mi-a cerut să-i spun să nu fie un prost și să plece de la el (Mișu).

Rică Georgescu a fost foarte prietenos. Poate sub imboldul șampaniei – dar nu cred – afirma cu voce tare că eu sunt „băiat de treabă". Iar Ligia, caracteristic, m-a atras într-un colț să-mi spună că sunt un om de mare talent, multă voință și energie, dar să nu las totul să se irosească cum a făcut Viorel.

Păcatul meu cel mai mare ar fi că sunt „curvar" „Ambiția", care până acum era la loc de frunte, se vede că a trebuit să cedeze. Apoi, ca să încunune totul cum trebuie s-a dus Ligia la Viorel ca să verse câteva lacrimi adevărate, chiar dacă oarecum alcoolice induse la gândul copilăriei și tinereții lor petrecute împreună.

---

[1] Horia (Isbășoiu) Georgescu (1914–1988), diplomat, jurnalist. A fost secretar de legație la Roma (1941–1943), Lisabona (1943–1946) și Paris (1946–1947). În 1947 a fost demis pentru că a refuzat să se întoarcă în România. În 1949 s-a stabilit la Londra și s-a angajat corespondent la agenția France Press. Securitatea a încercat să-l recruteze ca agent la începutul anilor 1950 folosind metoda șantajului. Considerat „un element inteligent, cu mare capacitate de munca, oportunist", Georgescu a fost contactat de mai multe ori, în august 1952, de un ofițer DIE care i-a explicat „consecințele pentru familia lui dacă nu acceptă să lucreze", sugerându-i-se că mama sa, aflată în țară, ar putea fi acuzată de trafic de valută. În final, Georgescu a refuzat „să colaboreze cu noi în munca informativă. De această dată s-a putut constata că pe el nu-l leagă niciun sentiment față de mama sa, pe linia care s-a mers la recrutarea lui". Mama sa a reușit să părăsească România în 1963. A continuat să fie urmărit de Securitate în special în anii 1960, când a devenit unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Ion Rațiu. Începând cu 1984 relațiile dintre Rațiu și Georgescu s-au răcit (ACNSAS, fond SIE, dosar 7320, f. 202).

Duminică, 26 noiembrie 1961

Ceaţă mare la aeroport. În loc să decolăm la 8.40 dimineaţă, plecăm abia la 13.30 şi nu la Luxemburg, cum ne era planul, ci la Frankfurt. În fine, Racięski, Bregman (redactorul-şef al ziarului *Polish Daily*) şi cu mine sosim la Saarbrücken pe la 10.30 p.m., cam obosiţi, dar întregi. Noi trei suntem delegaţii FIJL la Conferinţa redactorilor-şefi organizată de „Europa Bildingswerk" la Saarbrücken. Secretar General este un domn Freiherr von Ledebur, tip bine, care şi-a pierdut un braţ în ultimul război.

Luni, 27 noiembrie/Miercuri, 29 noiembrie 1961

Luni dimineaţa, la prima şedinţă, vorbeşte redactorul-şef al ziarului *Basler Nachrichten*, drul Dürrenmatt, despre Europa şi relaţiile ei cu Răsăritul. Concluzia: Nu trebuie să uităm Europa Răsăriteană căci aceasta este cheia luptei cu Răsăritul (comunismul). Am vorbit şi eu mai pe larg în sensul contribuţiei pe care am făcut-o la lordul St. Oswald la Nostell.

După şedinţă a venit Douglas Brown de la *Sunday Telegraph* să mi se prezinte. Voia să înţeleagă mai bine sensul comentariului meu. Am stat destul de mult de vorbă, şi în repetate rânduri, mai apoi, deşi el este cam monosilabic. După-masă a vorbit Bökke de la NATO. Foarte bine. Pe un ton de adevărat funcţionar înalt internaţional.

Marţi, toată şedinţa de dimineaţă a fost luată mai întâi de întârzierea conferenţiarului care venea cu helicopterul de la Bonn şi apoi de cuvântarea cam deslânată a profesorului Carlo Schmidt, vicepreşedintele parlamentului german, după ce a sosit. Totuşi, ceea ce spunea era destul de interesant. Marţi, a treia zi a congresului, a vorbit dna [Alva] Myrdal, suedeză, care a deţinut o poziţie importantă în Organizaţia Naţiunilor Unite. Subiectul: Obligaţia Europei faţă de ţările nedezvoltate. Am intervenit şi eu sugerând că Europa ar trebui să înceapă o nouă metodă de ajutorare. America ajută pe bază militară şi de alianţă anticomunistă. Rusia se concentrează asupra proiectelor spectaculare ce atrag publicitate

favorabilă. Europa, acuma că intră în acest domeniu de activitate politico-economică, ar fi bine să atragă o colaborare strânsă cu țările de recepție a ajutorului. Împreună să facă o listă de prioritate și în felul acesta să aloce sumele disponibile, eficace și de comun acord. O astfel de metodă nu ar atrage decât laude.

Președintele Josef Schmitt al parlamentului din Saargebiet ne-a dat un banchet fastuos. Și aici am luat cuvântul, la cererea colegilor mei, Racięski și Bregman, și se pare că intervenția mea a fost foarte bine primită. Bregman era plasat lângă americanul Farson (vicepreședinte *Am. Newspapermen's Guild*) și Martin Bradley, președintele „Nat. Union of Journalist" din Marea Britanie. Bregman îmi povestește: „Impresionat de felul cum vorbeai, Farson a întrebat cine ești și unde lucrezi. Te știa după nume dar voia și alte amănunte. Eu (Bregman) i-am răspuns: «Rațiu contrazice definiția exilatului, adică a omului care a pierdut tot ce avea cu excepția accentului prost atunci când vorbește în limbile occidentale»".

Ne-am despărțit de organizatorul Congresului Freiherr von Ledebur, de Max Nef și de președintele organizației ziariștilor germani, drul Giesler. Masiv bombardat în timpul războiului, Saarbrücken-ul este acum reconstruit cu mare înfrigurare. Întârzierea, în comparație cu celelalte orașe germane, se datorește exclusiv regimului francez, care a dăinuit aici până în 1958. Clădirile noi, de pe malurile râului, sunt interesante deși cu totul moderne. Altfel, orașul nu are nimic deosebit. Universitatea, unde au avut loc ședințele, se găsește la câțiva kilometri în pădure. Pe vremea lui Hitler erau cazărmi.

Cu autobuzul apoi la Luxemburg. Frumos oraș. Pe drum am fost impresionat de furnalele de fier și oțel, împrăștiate peste tot. Regiunea este foarte industrializată, dar nu este așa de urâtă și tristă ca cea din jurul Liverpool și Manchester.

Cetățenii Luxemburgului vorbesc un dialect german cu totul aparte, greu de înțeles și cam pocit. Dar cetățuia lor din centrul orașului este cu adevărat splendidă. Cazemate naturale și prăpăstioase au făcut-o până la sosirea avionului cu totul impregnabilă.

Palatul Ducal însă nu este nici frumos şi nici mare. M-am plimbat ore de-a rândul cu Racięski şi mi-a trecut prin minte lanţul nesfârşit de lupte faimoase date aici de-a lungul secolelor. Vauban şi Napoleon sunt cei mai faimoşi dintre generalii care s-au perindat pe aici.

Sâmbătă, 2 decembrie 1961

La lordul Birdwood. M-a chemat de urgenţă ca să punem la punct chestiunea „Declaraţiei" pentru Europa Centrală şi Răsăriteană. Am descoperit că Josten, din moment ce el nu fusese ales să semneze, a căutat să restrângă numărul exilaţilor la abia trei: generalul Anders, cehul [Václav] Hlavatý (matematician) şi Anna Khetly (unguroaică). Eu m-am opus. Din moment ce este o declaraţie a cetăţenilor din Marea Britanie, exilaţii care semnează să fie rezidenţi în această ţară. Nici Hlavatý şi nici Anna Khetly nu locuiesc aici. Dacă situaţia este aşa, eu sunt gata ca să renunţ a semna această declaraţie, deşi fusesem invitat. Să o semneze doar britanicii. E păcat, dar aşa este omul. Pentru că n-a fost invitat, Josten a tot presat şi învârtit lucrurile până când şi noi, ceilalţi exilaţi, am renunţat. E din nou aceeaşi miopie prevalentă printre exilaţi.

Am fost însărcinat să obţin publicarea Declaraţiei sub formă de scrisoare la *TIMES* – şi dacă se poate şi la *Guardian, Daily Telegraph, Yorkshire Post* şi *Scotsman*. Nu cred că va fi posibil, însă, pentru că *Times* insistă să aibă exclusivitate.

Luni, 4 decembrie 1961

Părintele Pall soseşte de la Roma. Urmează să organizeze vizita canonică a episcopului nostru unit, Vasile Cristea. Toată sarcina, din păcate, îmi revine mie şi de data aceasta.

Miercuri, 6 decembrie 1961

La cină, la Liviu Cristea. E ziua numelui tatălui său, Nicolae. Am vorbit mult cu un avocat, Marsh, tip interesant, care colaborează la organizaţia Amnesty International. Cristea a făcut teoria

„neamestecării" exilaților în această mișcare. Foarte politicos, dar foarte ferm, am respins această idioată atitudine. De fapt, este o scuză generală pentru a nu face nimic! Din moment ce o acțiune de exilați – cum pretinde el – strică situației prizonierilor politici de dincolo de Cortina de Fier, este clar că e mai bine să stăm cu brațele încrucișate!! Logica e bună, dar ipoteza de la care se pleacă este complet eronată.

Vineri, 8 decembrie 1961

Masa cu M. Delgado. Ne-am înțeles foarte bine și, cred, ne-am împrietenit ceva mai mult. Mi-a vorbit, de asemenea, despre intenția lui de a deschide un birou subsidiar și la Roma. Cred că e o bună idee, căci, în definitiv, Vaticanul este cea mai veche instituție occidentală în viață. Semn oarecum că are o politică de lungă durată sănătoasă sau cel puțin destul de înțeleaptă.

Duminică/Miercuri, 10–13 decembrie 1961

La Rotterdam, să mă ocup de un vapor sosit din Golful Mexicului.

Vineri, 15 decembrie 1961

Vorbesc cu Titinica Iliescu la telefon și-i cer adresele românilor din Anglia pentru ca să le trimit câte o invitație pentru slujba de Crăciun și pentru recepția care va avea loc după aceea. Îmi spune că nu mi le va da pentru că sunt vechi, deci poate neexacte, și apoi pe „ăștia nu-i interesează". Am insistat. Doar ar fi interesant și pentru aceștia să fie ținuți la curent de o manifestație românească. N-am putut să o mișc. Stă pe adresele ei ca pe o comoară de aur. Ce să-i faci, așa e patriotismul românesc de aici din Anglia!?

La cocktail la Pepa Josten. Lavrencic, care a fost recent în România, îmi dezvoltă din nou teoria că acolo se găsesc cei mai convinși comuniști?! „Peter Simple" (Michael Wharton) de la *Daily Telegraph* îmi spune – de față fiind și Silviu Crăciunaș – că buletinul nostru FRP este foarte bun.

Luni, 18 decembrie 1961

Îmi soseşte publicaţia românească *Semne* care se ocupă pe larg de cazul Noica şi-mi aduce un frumos elogiu pentru activitatea mea.

Seara la teatru cu Gaby Bentinck. Derek Patmore vine să-mi vorbească. De asemenea, Ducesa Argyle şi alţii.

Marţi, 19 decembrie 1961

Şedinţă în Camera Comunelor asupra declaraţiei Birdwood „Peace & Freedom". Stabilim să se facă o scurtă declaraţie de suport care să fie semnată de câte un reprezentant de fiecare naţiune captivă. Rămâne ca Dargas să culeagă semnăturile. Se formează apoi un comitet de lucru sub preşedinţia Gen. Bedall pentru culegerea a cel puţin un milion de semnături în sprijinul Declaraţiei.

Masa am luat-o cu George Serdici. E un băiat foarte de treabă care cred că ţine la mine şi apreciază – aşa cel puţin spune el – activitatea mea. Îmi spune un lucru interesant. „Atâta timp cât noi nu organizăm atentate peste tot în Europa răsăriteană nu se va vorbi de libertatea noastră. Este cazul «algerienilor». Bombe plastice – asta ne trebuie"[1]. Are, în fond, dreptate.

---

[1] Inspirat de protestele de la Poznań şi evenimentele din Ungaria din 1956, Raţiu a sperat permanent că o revoluţie care să dărâme regimul comunist trebuie să aibă loc în România, iar la această revoluţie poate contribui şi el în mod direct, cum nota în jurnal la 17 septembrie 1956. Însă Raţiu a preluat şi ideea lui George Serdici, potrivit căreia o astfel de revoluţie nu poate să se nască decât după ce vor fi organizate atentate pe teritoriul României. Apoi, Raţiu a împărtăşit şi altora ideea lui Serdici ca şi cum ar fi a lui. De exemplu, a abordat acest subiect cu Lordul Oswald, pe care l-a întrebat dacă „momentul este propice ca prietenii noştri în Europa Răsăriteană să înceapă să plaseze bombe plastice? Toţi au fost luaţi pe neaşteptate nefiind siguri dacă vorbesc serios sau nu. În cele din urmă şi-au exprimat opinia că este prea devreme. De fapt şi eu cred acest lucru, dar nu suntem prea departe de o situaţie favorabilă nouă, anticomuniştilor" (vezi însemnările din 14 martie 1962). În acelaşi timp, Raţiu a făcut comentarii referitoare la un nou tip de rezistenţă armată în interiorul ţării, de tipul războiului de gherilă, şi în

Miercuri, 20 decembrie 1961

Aproape ziua întreagă am petrecut-o cu Dinu Daponte și Mimis Chandris. E vorba de planuri amănunțite pentru transporturile de iută din Pakistan.

Joi, 21 decembrie 1961

La cocktail la George și Charlotte Serdici. Lume multă, dar neinteresantă.

La cină la Gaby Bentinck. Cel puțin 70 de persoane. Băieții au fost și ei cu noi (inclusiv Pedro Roselló, tânărul peruvian care stă la noi). La un moment dat l-am prezentat pe Nicky lui Hugh Gaitskell, care a fost foarte drăguț cu el. Am vorbit, de asemenea, cu Maudling și Hugh Fraser (subsecretar la Foreign Office). Am necăjit-o puțin pe Ducesa de Argyll căci ne cunoscusem în Washington la o masă dată în onoarea ei, în aprilie 1960. În fine, o seară foarte plăcută.

Vineri, 22 decembrie 1961

Cu părintele jezuit Francisc Pall la aerodrom să-l primim pe Episcopul Vasile Cristea. Soseşte cu oarecare întârziere din cauza ceței. Tot cu noi – în acest comitet de recepție ad-hoc – se găsea și părintele Treamer, englez asumpționist, care vorbește foarte bine românește. Treamer fusese chiar șeful Ep. Vasile în timpul noviciatului acestuia, căci ambii sunt asumpționiști. Episcopul e un om impunător, cu barbă mare aproape albă. Are însă ochi vioi, tineri,

---

discuțiile purtate cu doctorul Nicolae Oprean, agentul trimis de Securitate să se reîntâlnească cu el în vara anului 1962. Discuția, fără doar și poate, a fost una copilărească, Rațiu spunându-i lui Oprean că românii, „trebuie să treacă la acte de sabotaj, dar fără victime, ca să zgândărească continuu conștiința Occidentalilor". Agentul însă a raportat la București subiectul „bombelor plastice" dându-i un caracter dramatic și inevitabil, ceea ce a alarmat Securitatea care nu lua în calcul aspectul naivității lui Rațiu. Din acel moment, Rațiu a fost considerat nu numai trădător de țară și spion, dar și potențial terorist (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, f. 223).

care denotă o dispoziţie sănătoasă, plăcută şi optimistă. Ne-am înţeles foarte bine dintru tot începutul.

Sâmbătă, 23 decembrie 1961

La cererea lui, l-am primit azi-dimineaţă pe Silviu la mine la birou. A tot amânat această întrevedere pe care o anunţase deja de vreo două săptămâni. Aşa că, ştiindu-i mecanismul mintal caracteristic, trebuie să trag concluzia că tot ce mi-a comunicat a fost foarte, foarte bine gândit şi răzgândit.

Mai întâi de toate, mi-a confirmat dezamăgirea lui şi a editurii cu vânzările cărţii lui. S-au vândut în Anglia ceva mai bine de 10 000 exemplare, dar nu s-a pus în circulaţie ediţia (sau mai degrabă imprimarea) a doua. El nu-şi poate da seama de ce, pentru că oriunde s-a dus prin librării, cartea a fost epuizată. De ce nu se distribuie celelalte 5 000 de exemplare şi mai bine care aşteaptă în stoc la Collins? Este oare o conspiraţie, o lucrătură împotriva lui? Ca de obicei, el vede ceva persecuţie de ordin personal.

Încasările până astăzi s-au ridicat la vreo £5 100 (cincimii una sută sterline). Din astea s-au scăzut £600 bani avansaţi dnei Nandriş pentru traducere şi £500 bani avansaţi lui Silviu prin mine. Aşa că rămâne să primească circa £4 000. A primit deja vreo £2 000, acum câteva săptămâni, şi în curând va primi restul. El, spunea Silviu, îmi este obligat cu circa £1 000 (una mie). Aceşti bani însă ar fi trebuit să fie plătiţi de către Comitet. *Doresc eu ca să-i am pe cei din Comitet obligaţi mie*? I-am spus clar, cu un zâmbet pe buze, ce sunt convins că nu i-a scăpat: „*Nu*, fusese vorba ca aceşti bani să-mi fie restituiţi îndată după sosirea ta în Occident. Iată, însă, că au trecut 5 ani de zile de atunci şi eu tot n-am văzut niciun ban".

— Bine, atunci îţi voi replăti eu întreagă această sumă. Nu pot însă să o fac în întregime acum. Îţi voi plăti jumătate imediat după Crăciun şi restul până înainte de sfârşitul anului financiar (5 aprilie 1962), totul fiind în funcţie de sfatul pe care-l voi primi de la contabilul care se ocupă de impozitul meu pe venit, mi-a răspuns Silviu.

L-am asigurat că întreaga propunere îmi este acceptabilă. I-am spus apoi: „Ei, ce zici? Până acum încă nu s-au vândut 25 000 exemplare. Cu alte cuvinte încă tot nu ai nicio obligație față de FRP. De ce ai repudiat înțelegerea dintre noi? Tu tot trebuie să explici lui Collins, Manya Harari și Marjorie Villiers toată chestiunea financiară dintre noi. Eu, repet, sunt mândru de felul cum am acționat în această chestiune, cerând puținul pe care l-am cerut, nu pentru mine, ci pentru o organizație ce servește doar interesele românești. Eu nu pot să mă ating, pentru mine personal, nici de un penny din banii FRP. De ce atunci nu explici adevărul celorlalți de la editură? Fapt este că în ciuda celor petrecute între noi, tu ai permis ca cei de la editură să mă acuze de afacerism. Tu ai doar o conștiință. Nu trebuie să-mi răspunzi nici da, nici ba. A fost însă vorba de cea mai mică presiune din partea mea ca să dai ceva pentru FRP? Adevărul este că tu ai acceptat imediat acest lucru. Datoria ta este să clarifici lucrurile, dacă ai o conștiință". Drept să spun, eu nu cred că se va executa.

Mi-a vorbit apoi îndelung de planurile lui de a cumpăra o casă pe care să o administreze el însuși. Apartamente de locuit sau hotel. A căutat să mă cointereseze și pe mine demonstrându-mi ce mulți bani se pot face în felul acesta. L-am ascultat cu multă răbdare, dar n-am reacționat. Chiar dacă ideea e bună, nu vreau să mă ambalez cu el pentru că nu mai am încredere în el. Fiind vorba de o afacere bani-peșin, eu depind de onestitatea lui. Or, din experiență am învățat că el reinterpretează lucrurile în mod fundamental neonest pentru a servi propriile interese financiare egoiste. De ce să risc o nouă dezamăgire? De ce să pun în fața lui o nouă tentație? Îi doresc tot succesul, dar fără mine.

Duminică, 24 decembrie 1961

Ajunul Crăciunului. Pomul nostru frumos a fost binecuvântat de Episcopul Vasile. Părintele Pall a fost și el la noi. Lume multă. Vreo 26 de persoane, dar mai toți membri ai familiei. Ziua Nașterii Domnului a fost celebrată de o Sfântă Liturghie arhierească

(Ep. Vasile, Părinții Pall și Treamer) la „Notre Dame de Sion". Episcopul a ținut o predică simplă din inimă, foarte frumoasă. La recepție multă lume, peste 70 de persoane; i-am adresat eu, în numele coloniei românești, vreo câteva cuvinte de bun sosit și de mulțumită. Nimic deosebit. Doar o demonstrație a credinței noastre în Dumnezeu și o confirmare a acestei instituții străbune care este biserica noastră de rit bizantin. Cred că a fost bine, căci lumea m-a ascultat cu atenție și simpatie. Maica Prisca, care este la Cambridge de obicei, mi-a mulțumit călduros pentru „generozitatea" mea, pentru că plătesc abonamentul revistei *British Medical Journal* care este expediat unei prietene de-a ei, doctoriță la București.

Miercuri, 27 decembrie 1961

La Chris Birdwood la Spital. Nu-i merge deloc bine și medicii nu-i dau mai mult de 6 luni de viață. E îngrijorat de soarta *Declarației.* Îi spun că totul s-a aranjat satisfăcător și că toate semnăturile au fost culese pentru declarația de sprijin din partea exilaților.

— Da, dar devenim ridicoli dacă semnează Constantinescu din partea românilor!

— Nu e cazul. Eu a trebuit să-i ofer lui această onoare când mi-a vorbit Dargas, căci el este reprezentantul Comitetului Național Român aici, la Londra. Nici el însă și nici Tilea nu vor semna, așa că alegerea a căzut asupra mea.

Birdwood s-a declarat mulțumit cu această soluție. I-am citit apoi lista celorlalți semnatari și i-am confirmat că Dargas a expediat scrisoarea prin mesager, vineri, 22 decembrie. Atât el, cât și Jane au fost foarte mulțumiți cu cadoul meu: un mic aparat de radio tranzistor. Pentru un bolnav e ceva foarte util.

Joi, 28 decembrie 1961

Am terminat de citit cartea lui Petru Dumitriu, *Rendez vous au jugement dernier*[1]. E un roman autobiografic destul de necruțător.

[1] *Ne întâlnim la judecata de apoi*, trad. de Andriana Fianu, Editura Univers, București, 1992 (n. red.).

În orice caz, e cea mai reușită oglindire a vieții suspuse într-un stat comunist. Mă bucur să văd că Dumitriu se afirmă cum trebuie. În numărul din decembrie al revistei *East Europa* publică un articol [intitulat] „The lonely managerial class"[1], un rechizitoriu aspru al stărilor de lucruri de dincolo de Cortina de Fier.

Vineri, 29 decembrie 1961

Scrisoare de la Romi care este plictisit de posibilitatea „balcanizării" cazului Noica. El nu vrea ca traducerea lui Sfințescu să fie publicată, ci cea a Amăriuței. Eu sunt de acord. Nicky Mariția îmi trimite exemplarul din *Arriba* din Madrid, în care a fost publicat articolul meu asupra Berlinului.

Sâmbătă, 30 decembrie 1961

Am scris toată ziua, un fel de apreciere generală a situației mondiale cu trimiteri speciale la problema Europei Centrale și Răsăritene. Ea va fi trimisă lui Filipovicz la Paris, care, apoi, prin senatorul belgian de La Valée-Poussin, va expedia-o tuturor miniștrilor de Externe ai puterilor Pactului Nord-Atlantic. Cred că argumentarea mea este sănătoasă. Sunt curios să văd ce reacție voi avea.

Duminică, 31 decembrie 1961

Josten îmi comunică agitat, la telefon, că a reușit să dea o lovitură regimului comunist de la Praga. Îmi citește apoi textul care se referă la el în coloana „Albany" din ziarul *Sunday Telegraph*. După ce se laudă că este cel mai „periculos" exilat cehoslovac, fiind condamnat la închisoare de două ori, afirmă că se așteaptă ca ataşatul militar de la Ambasada Cehoslovaciei să fie rechemat pentru că a stat de vorbă cu el o oră întreagă la Ambasada Indoneziană. Fotografia lor, împreună, e publicată în textul coloanei.

Evident, este o lovitură contra *unui* comunist, dar nu contra comunismului și nu contra regimului de la Praga. În ce măsură a

[1] „Numai clasa conducătoare" (în lb. engl.) (n. red.).

avansat cauza ideii de libertate sau a democraţiei? Ceea ce a făcut este oarecum neînţelept, ca să nu zic murdar. Şi, apoi, strică celorlalţi anticomunişti cu care Josten este asociat. Din punct de vedere personal, el, Josten, a obţinut oarecare publicitate; dar din punct de vedere politic, al nostru, al exilaţilor, gestul lui, lovitura lui dată pe la spate, ca să zic aşa, nu ne este decât dăunătoare. Păcat. El însă nu vede acest lucru, căci n-are nicio sensitivitate în această chestiune. Sunt convins că publicitatea a obţinut-o prin Wharton, care are dreptate că o publică. E o situaţie amuzantă.

De „revelion" numainoi, familia, cu Mia şi Nini Prodan-Bjørnson, Bobiţă cu Mariana Nasta şi mama lui, şi George şi Charlotte Serdici cu fetiţa lui, Simona. O seară foarte plăcută, petrecută după tradiţiile româneşti. Cum s-a făcut, cum nu s-a făcut ne-am trezit 13 la număr. Mie, până acum, numărul ăsta mi-a adus noroc (în ziua de 13 am plecat din ţară, în aprilie 1940, ceea ce poate mi-a salvat viaţa). Să vedem ce ne va aduce în 1962.

Am turnat plumb, cum făceam pe vremuri, în casa părintească. Ne-am dus la culcare abia pe la 3 dimineaţa. George Serdici a fost în mare formă. L-am auzit vorbind lui Indrei despre „faima" familiei mele şi, apoi, a ridicat paharul să-şi exprime „fericirea de a fi alături de mine care i-am adus, prin existenţa şi viaţa mea, o linişte sufletească şi o încredere în viitorul neamului nostru". Cuvinte cu ajutorul şampaniei băute. Totuşi, m-au bucurat, căci eu ţin la George foarte mult.

1962

Luni, 1 ianuarie 1962

În timpul zilei, la birou. Pierd o mulţime de timp cu textul contribuţiei mele la şedinţa Secţiei Est-Europene a Mişcării Europene. Mia îl bătuse ieri la maşină pentru a fi multiplicat. E însă un dezastru. Trebuie făcut din nou. Josten e plin de sine însuşi. Atât *Daily Telegraph,* cât şi *Daily Express* publică un articol despre oferta „făcută de o societate londoneză guvernului cehoslovac de a demonta marea statuie de marmură a lui Stalin din centrul oraşului Praga". E, fără îndoială, un mare succes. Situaţia destalinizării în Cehoslovacia va fi ridiculizată când se va da în vileag că „oferta" de mai sus este doar o „glumă" politică.

De mult deja, Petre şi Leontina Lazăr ne-au tot invitat să fim oaspeţii lor la o masă, căci doreau să-şi arate recunoştinţa pentru ce am făcut eu pentru ei. În fine, am acceptat pentru astă seară. Jane Birdwood, care a contribuit enorm la salvarea lor, cât şi dna Walls, care mi s-a adresat mie în primul rând ca să ajut familia Lazăr, au fost şi ele invitate. De asemenea, Andronescu cu soţia lui italiancă de origine. O adevărată masă mare românească. Cum se făcea la noi la ţară. Lungă de tot, acoperită cu o faţă de masă albă, plină de farfurii încărcate cu tot felul de bunătăţi culinare. Ne-au servit ţuică în ţoiuri şi vin roşu. Aperitiv, ciorbă de perişoare, sarmale, friptură, mămăligă şi prăjitură. Abia am putut să răzbesc, deşi fusesem aşa de ocupat ziua întreagă încât n-avusesem timp să iau prânzul.

Dar mi-a făcut mare bucurie să-i văd aşezaţi şi mulţumiţi. Sunt plini de recunoştinţă. Petre m-a luat deoparte şi mi-a mărturisit: „Eu o duceam bine în Italia. Dar era necinstit. Ştiţi, dle Raţiu, de ce m-am decis să mă îndrept? De dragul celui mic". Se referea la copilaşul lor care abia are 4 ani acum. Andronescu, şi el, e tot atât de recunoscător. Puţin jenat, le-am spus că eu voi fi pe deplin recompensat dacă ei îşi vor aduce întotdeauna aminte să facă cinste numelui de român.

Dna Walls mi-a spus în timpul mesei că lumea comenta foarte favorabil asupra mea şi a băieţilor mei la recepţia din ziua de Crăciun, când am rostit cuvântarea în cinstea Episcopului Vasile Cristea. „E un adevărat boier vechi, cu adevărată demnitate şi fără nicio pretenţie" ar fi spus cineva despre mine.

Doar complimente de Anul Nou. Să ne ajute Dumnezeu să ne facem datoria faţă de neam, oricât de slabe ne-ar fi puterile şi oricât de nemeritate laudele ce mi se aduc din când în când. Astă-noapte din partea lui Serdici, şi astăzi din partea acestor oameni simpli, dar sinceri, am primit nişte acolade care mă umplu de o umilinţă greu de exprimat, chiar şi aci, în taina jurnalului meu de zi. Evident, exagerările inevitabile trebuie luate în considerare. Totuşi, faptul că aceşti oameni şi-au dat osteneala să se exprime în felul acesta este o încurajare nespusă. Încetul cu încetul, dorinţa de a servi neamul devine tot mai întărită de evidenţa că tot mai mulţi compatrioţi aşteaptă acţiune din partea mea.

Marţi, 2 ianuarie 1962
Plecăm la ski în Austria (Zürs).

Marţi, 9 ianuarie 1962
Citesc în ziarul de alaltăieri, *Sunday Times,* că bunul şi marele nostru prieten Chris Birdwood a decedat vinerea trecută, 5 ianuarie. Sunt zguduit. Expediez următoarea telegramă: Lady Birdwood, London, *„Deeply grieved about Chris. It is a terrible*

loss to us all. Our love & sympathy to you. Elisabeth & Ion"[1]. Va fi greu să-l înlocuim. Niciun alt parlamentar britanic nu ne-a ajutat așa de mult și de eficace ca el.

Filipovicz îmi scrie că prezența mea la ședința Mișcării Europene, care va avea loc la Paris (20.I.1962), i se pare indispensabilă din moment ce memorandul meu va fi discutat. Pomian mi-a confirmat că eu voi fi ales membru plin în locul rămas liber prin moartea lui Gafencu.

Miercuri, 31 ianuarie 1962

La 7 ianuarie am avut un accident stupid de ski. Rezultatul, hemoragie internă în coapsa dreaptă cu un hematom mare și un altul mai mic și o coastă ruptă. În pat mai bine de trei săptămâni. La început în Austria, la Zürs, apoi în Elveția la Klosters, în Chalet-ul Eugenia. Din când în când mă mai sculam pentru o masă sau cină. Însă sfatul insistent al medicului a fost să nu fac nicio mișcare violentă și să odihnesc piciorul cât se poate mai mult.

La Zürs l-am cunoscut pe tânărul Petersen – îi spun tânărul pentru că abia s-a recăsătorit cu o fată de 19 ani, deși el are 40 și o fetiță din prima căsătorie de 16 ani – de la Foreign Office. El îl asistă pe MacDonald la Conferința de la Geneva asupra Laos-ului.

Ca de obicei, lume multă. Kay Cavendish-Bentinck, Charles Harding, Tom și Doussa Hazlerigg, Irwin și Marian Shaw, Rüsch, Mariola Choremi și o mulțime alții. Scriitorul englez [Richard] Mason ([cunoscut ca autor al romanului *Lumea lui*] Suzie Wong) și cu soția sa americancă, care au venit într-o seară la cină, m-au interesat cel mai mult. El l-a cunoscut bine pe Hugh Toye pe vremea când erau în Extremul Orient, în timpul războiului. Tip interesant din Darbyshire (Sandhills). Stimulat, le-am vorbit mult despre nevoia de a aplica ideile lui Keynes pe plan mondial, Occidentul având datoria de a se ocupa de eradicarea sărăciei de pe

[1] „Profundă întristare în legătură cu Chris. Este o pierdere teribilă pentru noi toți. Dragostea și simpatia noastră pentru tine, Elisabeth și Ion." (în lb. engl.) (n. red.).

întreaga suprafaţă a pământului. Mi s-a părut că au fost profund impresionaţi.

În *Times*-ul din 15 ianuarie a apărut un mare articol despre comunism. O serie întreagă de baliverne, dacă nu prostii, pur şi simplu. Am socotit că era de datoria mea să atrag atenţia redactorului şef asupra acestor „greşeli". Mă găseam însă în faţa unei dileme. Pentru a mi se publica intervenţia, trebuia să scriu ceva foarte concis. Greşelile însă sunt atât de profunde şi numeroase încât am preferat să le ridic pe toate, deşi ştiam prea bine că în felul aceste şansa de a vedea scrisoarea mea publicată este aproape inexistentă. Cred că am făcut bine, pentru că Sir William Haley va citi-o şi acest lucru este important.

Abia sosit la Londra, Ronnie Burroughs de la Foreign Office mă invită la masă (30.1.1962) şi-mi sugerează ca FIJL să organizeze conferinţă de presă etc. pentru ziaristul cubanez Herminio Portell[1]. Bineînţeles, Foreign Office-ul va plăti totul. Rămâne ca noi să organizăm influenţarea opiniei publice cum putem mai bine. L-am asigurat că vom examina cazul şi-i vom da un răspuns la începutul săptămânii viitoare. El este oarecum plictisit de atitudinea unora din ziarele britanice faţă de Cuba, în special ziarul de Duminică *Observer*. Sunt încântat că ni s-a adresat nouă. Este încă o dovadă că FIJL-ul este socotită drept o organizaţie eficace în cercurile guvernamentale occidentale.

Joi, 1 februarie 1962

La cererea lui Manya Harari îl primesc pe Oleg Lenchevsky[2], rusul care a venit în Occident în calitatea lui ştiinţifică de specialist în transformarea apei marine în apă dulce şi a rămas apoi aici ca refugiat politic. Scrisoarea adresată lui Hruşciov a fost publicată aici în Londra de ziarul *Observer* şi acum o a doua scrisoare

[1] Herminio Portell (1901–1992), ziarist şi scriitor cubanez.

[2] Oleg Lenchevsky (1915–1997), om de ştiinţă sovietic care, în timp ce se afla la o bursă UNESCO de studii în Marea Britanie, a decis să nu se mai întoarcă în URSS.

a fost publicată în ziarul *New York Times*. Vrea publicitate. Vom face ce vom putea. Pentru moment însă, el dorește să facă tot posibilul pentru a obține o viză de ieșire din Rusia pentru soția și cele două fete ale sale.

Silviu Crăciunaș îmi dă un telefon să mă informeze de cazul lui Livezeanu[1], fratele lui Marie-Jeanne MacDonald, de curând sosit din țară. Îmi cere să intervin căci este un tip interesant, trimis de către comuniști pentru a o aduce pe Marie-Jeanne în țară!? Un fel de agent cu misiune specială. Nu iau nicio acțiune. Să intre el în legătură cu mine.

Părintele Pall îmi scrie din Chicago o scrisoare nemaipomenită. Îmi face reproșuri de felul „umilitor" în care l-am primit eu, „nepotul memorandistului greco-catolic", pe episcopul român Vasile Cristea. N-am să-i răspund. Omul trebuie că este sărit la minte. Eu înadins n-am exagerat atențiile mele față de Cristea și nu l-am monopolizat, tocmai pentru că nu voiam să se spună că eu îmi fac un titlu de glorie din venirea lui la Londra. Felul în care am aranjat însă lucrurile a fost așa de bine gândit, încât la biserică au fost vreo 70 de persoane prezente, deși doar doi dintre noi eram greco-catolici (Cornea și cu mine). Toți ceilalți fiind

[1] Ion Mihai Livezeanu (1917–?), aviator. Cariera sa de ofițer navigant s-a oprit la sfârșitul anilor 1940 când a fost trecut în rezervă cu gradul de căpitan. Ulterior s-a angajat la Institutul de Studii Proiectări Energetice. A fost condamnat la 6 luni de închisoare pentru neglijență în serviciu. În decembrie 1961 a ajuns la Londra, de unde a refuzat să se mai întoarcă în România. A afirmat că venirea sa în Anglia s-a făcut cu acordul autorităților din România, fiind trimis de Securitate, „care a suportat toate cheltuielile" și i-a încredințat „sarcini informative". Misiunea lui Livezeanu ar fi fost aceea de a se interesa „de situația fugarilor" și de a o determina pe sora lui, Marie-Jeanne MacDonald, să viziteze România. Afirmațiile „trădătorului de patrie" Livezeanu, potrivit DIE, „a creat confuzie în rândul fugarilor români care nu mai știu ce să creadă, suspectându-se unii pe alții ca agenți provocatori ai organelor din țară". Stabilit la Londra, Livezeanu a primit cetățenia Marii Britanii în 1968 (ACNSAS, fond SIE, dosar 216, vol. 2, ff. 60–62 și dosar 53927, vol. 2, ff. 343, 347, 353, 367-370 și vol. 6., ff. 1, 153–156).

ortodocşi. În aceste circumstanţe, eu nu puteam să vorbesc decât aşa cum am făcut-o, în numele tuturor românilor din Anglia, fără a mă referi măcar o singură dată la Biserica Catolică.

Vineri, 2 februarie 1961

La Paris pentru nişte treburi urgente. După ce le rezolv, mă duc la Romi Boilă acasă. Îmi spune următoarele:

1. A avut o discuţie vehementă cu Vişoianu pe chestiunea asigurării continuităţii reprezentanţei exilului românesc. A ridicat şi problema mea. De ce nu sunt inclus acolo unde trebuie să fiu, printre oamenii care sunt formal recunoscuţi în fruntea exilului? Vişoianu ar fi fost de acord în principiu şi se pare că, curând după aceea, a trimis mai multe scrisori prin care a invitat oamenii din generaţia mea să colaboreze cu Comitetul Naţional Român.

2. Reorganizarea Fundaţiei. Bârlea şi Societatea Academică Română fac exact ceea ce Fundaţia ar fi trebuit să facă. Ar trebui să se strângă rândurile tuturor intelectualilor români. Nici Vişoianu şi nici Veniamin însă nu sunt de acord dacă nu se fac sub egida Fundaţiei. Bârlea şi ceilalţi ar fi de acord. Romi s-a gândit să aleagă o personalitate independentă şi neutră la preşedinţie şi a numit trei posibilităţi: **a.** Inventatorul Coandă, om mai în vârstă, de statură mondială, a cărui pompă de purificare a apei a fost recent adoptată de UNESCO pentru a fi distribuită în lumea întreagă. **b.** Alex Ciorănescu[1], învăţat, autoritate în studii „clasice", respectat peste tot. Profesor la Salamanca, este acum la Paris. El nu ar primi însă, pentru că are familie în ţară şi-i este teamă să nu le îngreuneze situaţia. **c.** Teologul şi filosoful[2]... care a lucrat sub Patriarhul Justinian şi care a fost lăsat să iasă din ţară pentru

[1] Alexandru Ciorănescu (1911–1999), scriitor, istoric literar, traducător, diplomat. A fost membru al Academiei Române, fiind o personalitate recunoscută internaţional. Pentru că a scris o istorie a insulelor Canare, una din străzile din Santa Cruz îi poartă numele.

[2] Text ilizibil. Cel mai probabil, este vorba despre teologul Andrei Scrima, care între 1956–1959 a făcut călătorii de studii la Geneva, Paris,

a face niște cuvântări în India. Acum este stabilit la Paris. Un om de o cultură excepțional de înaltă care a impresionat pe toți cei cu care a luat contact. Rămâne acum de văzut ce va face Vișoianu căci el stă greu vis-à-vis de FEC pe chestia fundației, tocmai pentru că s-a făcut atât de puțin.

3. În orice caz, s-ar putea publica toate lucrările inedite ale exilului sub o singură egidă. Să i se spună *Revista Scriitorilor Români*, căci aici este continuitatea tradițiilor românești independente și nu la București. Toți ar fi de acord. Vișoianu e din nou cel care face dificultăți. N-a respins însă propunerea în mod definitiv.

4. Vorbim de Silviu. Nu m-am mirat s-o aud pe Pia Boilă spunând că Silviu nu are nicio căldură și nicio lealitate personală. Este interesul lui care primează. Fiind însă un om neobișnuit, de multe ori ceea ce face este bine din punct de vedere național. Nu se poate însă conta pe el. Eu n-aș merge atât de departe, însă dezamăgirile mele au fost atât de profunde și de multe, tocmai în direcția aceasta, încât opinia Piei mă surprinde numai că am auzit-o de la ea. Romi a fost de față și n-a contrazis-o. Și, în definitiv, ambii recunosc că Silviu a fost acela care i-a scos din țară în 1947.

5. Livezeanu, fratele lui Marie-Jeanne MacDonald, venit din țară cu viză în toată regula, a vorbit pe față despre misiunea lui cu Max Manolescu. Max îmi spune că a venit să se informeze asupra activității aici în Anglia a doi români: Berindei și Hilary. Habar n-am despre cine este vorba. S-ar putea însă să fie unii dintre cei care afirmă că ei pot scoate oameni din țară contra plată, bani peșin. De fapt, există doar un om extrem de influent care poate face acest lucru. Este vorba de Henry Jakober[1], evreu român, care face mari

---

Muntele Athos și Varanasi (India). În 1960 s-a stabilit la Paris și a primit cetățenia franceză (n. red.).

[1] Henry Jakober (1900–?), om de afaceri englez care a intermediat răscumpărarea de persoane din România în schimbul unor sume de bani. Jakober s-a aflat în legătură directă cu ofițerii DIE însărcinați cu această operațiune începând cu anul 1959 (vezi Radu Ioanid, *Securitatea și vânzarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Editura Polirom, Iași, 2015).

averi cu guvernul comunist de la Bucureşti. Jakober are aşa o influenţă în cercurile comuniste de la Bucureşti, încât, dacă el pune o vorbă bună, de obicei chestiunea se aranjează şi viza este acordată.

6. Îmi arată apoi calendarul „America" pe 1962, dedicat lui Iuliu Maniu. Pare foarte bine făcut. Romi a scris aproape tot ce s-a publicat, deşi materialul lui a fost împărţit şi „prelucrat", în mare parte de alţii ca Gusti, Popa, Cornel Bianu etc. şi care au şi îndrăznit să semneze aceste fragmente ale lucrării lui Romi. Aşa este profunzimea conducătorilor naţionali ţărănişti în exil! Seara mă întorc la Londra.

Joi, 8 februarie 1962

Donald Martin vine la mine la birou cu pictorul Forbes-Dalrymple. Pictura lui nu mă entuziasmează, dar îmi plac culorile lui violente, mai ales albastrul şi violetul său. Am cumpărat un tablou şi i-am promis să-l sprijin în viitor, căutând să dau oarecare publicitate prin prietenii mei din Fleet Street[1].

Un oarecare Rădulescu (Florian?) vine să mă vadă. Îmi cere să-i găsesc ceva de lucru. I-am spus că-mi este extrem de greu să mă ocup cu astfel de probleme. Dar dacă găseşte el de lucru îi voi da eu recomandaţia necesară ca să fie angajat, deşi, la drept vorbind, n-ar avea dreptul de lucru în Anglia pentru că a intrat aici doar cu viză temporară. Este „concierge" de meserie la unul din marile hoteluri din Paris şi a venit în Anglia să-şi perfecţioneze cunoştinţele de limba engleză.

Luni, 12 februarie 1962

Primesc ultimul număr din *Glasul Patriei*, publicat la Berlin-Pankow de către comunişti. Sunt atacat vicios pentru declaraţia făcută asupra Berlinului. Mă bucur însă că n-au găsit nimic contra mea decât că „toată lumea ştie că mă îndeletnicesc cu spionajul"!?

[1] Autorul se referă la faptul că multe din redacţiile ziarelor din Londra aveau sediul pe Fleet Street.

Masa cu Ed McHale la ambasada americană. El se ocupă de „Labour Relations". Vorbim de toate și de nimic. Mă asigură că el este și a fost întotdeauna pentru activitatea mea pozitivă la FIJL. Când a plecat de la Europa Liberă le-a spus el vreo câteva, m-a asigurat McHale. Scopul invitației a fost să mă întrebe dacă putem scoate pe cineva din țară. La răspunsul meu afirmativ și la insistențele mele mi-a comunicat că însuși ambasadorul se interesează de această problemă. Îmi va da amănunte asupra persoanei din România.

Joi, 14 februarie 1962

John Leich vine la mine la Birou și-mi spune că „ADEX Exhibition" a fost aprobată. $12 000 nu-l sperie, dar $15 000 ar fi maximum acceptabil. Eu cred că se poate face cu $12 000 și foarte bine! Discutăm diverse alte lucruri. Mă bucură extrem de mult că operațiile în Europa depind acum de Londra, deci Delgado și Leich sunt cei care vor aproba activitatea noastră. În fine, am ajuns să obțin o oarecare independență de Bolek Wierzbiański.

Joi, 15 februarie 1962

Jaime Bellalta, arhitectul, vine să mă vadă. Plănuim expoziția. Rămâne să-mi dea planurile și desenele până vinerea viitoare.

Peter Benenson vine să punem la punct operația Noica. Eu sugerez să-l trimitem pe profesorul Freddie Ayer să meargă la București și să ceară eliberarea lui sau măcar permisiune să-l vadă. Îi vorbesc de planurile noastre în legătură cu publicarea cărții „Povestiri din Hegel". E încântat de progresul pe care l-am făcut. Ar trebui să sincronizăm totul ca să obținem maximum de publicitate. Peter îmi dă amănuntele vizitei recente la Praga a fostului Ministru de Externe irlandez. Deși n-a reușit să-l vadă pe Beran, a vorbit în dreapta și în stânga, mai ales „în stânga", jenând considerabil oficialitățile comuniste cehoslovace.

Vorbesc cu Josten la telefon și-i spun că „ADEX Exhibition" a fost aprobată. Îl rog să se gândească la acest proiect ca să-l

discutăm apoi pe îndelete şi să distribuim rolurile. Îmi cere să-i trimit copii după toată corespondenţa FIJL. Refuz. Îşi pierde cumpătul, ridică vocea şi îmi reproşează că nu-l ţin la curent nici cu operaţia Herminio Portell, deşi Foreigh Office-ul mi-a încredinţat acest rol datorită direct acţiunii lui în 1958 când a cerut şi obţinut colaborarea Foreign Office-ului la culegerea de caricaturi politice din publicaţiile comuniste. Expresia utilizată de el a fost *„I caused it directly*[1]", referindu-se la operaţiunea Portell. Bineînţeles, el habar n-are de Ronnie Burroughs şi de discuţiile dintre noi, căci am păstrat totul cu cea mai mare discreţie. Când l-am auzit spunând aşa o mare prostie nu m-am putut reţine. Am început să râd şi i-am zis: „Acuma reclami şi această operaţiune drept meritul tău. Dă-i înainte, dar să ştii că nu e serios". Reacţia lui a fost peste aşteptări de violentă. A început să mă insulte. Nu l-am mai ascultat. Am închis aparatul de telefon. Într-adevăr, Josten e un om imposibil. Încă nu m-am decis, dar dacă nu-şi cere scuze în toată regula, am să rup legăturile de prietenie cu el, menţinându-le doar cu totul oficial.

Vineri, 16 februarie 1962

Aranjez o întrunire între Podea şi Maurice Cranston de la LSE, care a acceptat să verifice traducerea făcută de Podea a cărţii *Povestiri din Hegel.* Totul a mers excepţional de bine. S-au înţeles de minune. Podea este impresionat, cred, de felul de gândire al lui Cranston pe care-l recunoaşte drept filosof hegelian. Vor apărea împreună ca traducători. Le spun de planul de a-l trimite pe Freddie Ayer la Bucureşti. Şi, apoi, de intenţia mea de a-l invita să scrie „introducerea" cărţii. „Din păcate, nu este hegelian nici el. Poate Isaiah Berlin ar putea să o facă, deşi şi acesta este anti-Hegel. Cel mai de seamă filosof hegelian din Anglia, este, bineînţeles, Stuart Hampshire".

Le-am atras atenţia că ne trebuie, mai degrabă, un nume binecunoscut decât un specialist. Decât să-l avem pe St. Hampshire,

[1] „L-am provocat în mod direct" (în lb. engl.) (n. red.).

mai bine să scrie el, Cranston, introducerea. Podea a avut buna idee de a-i cere lui [Constantin] Amăriuței să pregătească materialul pentru această introducere căci el este și filosof, și român, deci capabil să aprecieze la justa valoare forma literară întrebuințată de Noica.

Am discutat mult, inclusiv latinitatea limbii române și teoria mea favorită pentru a explica curiosul fenomen de discrepanță între cultura franceză și română, așa cum s-a manifestat între 1920–1940. Cranston și-a exprimat surpriza că intelectualii români din această perioadă nu i-au copiat pe cei francezi, ci au adoptat o orientare de dreapta în loc să se alăture stângii sau extremei stângi. Adevărul este, după credința mea, că mișcarea socială radicală română, mai ales în provinciile alipite patriei mume, avea un caracter național și acest naționalism încă nu avusese timpul necesar să dezamăgească înainte de 1940. Dacă însă o Românie Mare ar fi continuat să existe încă vreo 50 de ani, e sigur că intelectualitatea română ar fi urmat calea bătută de cea franceză și în acest domeniu, cum, de altfel, românii au avut tendința, de la frații Văcărești încoace, să copieze tot ce venea din Franța.

La plecare Podea s-a referit la atacul împotriva mea din *Glasul Patriei.* Abia câteva minute după plecarea lui, Murgu vine pe neanunțate. Și el tot la *Glasul Patriei* s-a referit. I-am spus că nu mă interesează și că nici nu vreau să exagerez importanța acestui atac. Dar n-am stat cu el prea mult pentru că eram extrem de ocupat.

Pe la orele 6 p.m. vine Racięski. Plănuim vizita lui Dawill și a lui Wierzbiański. Le vom da o recepție împreună la sediul nostru. I-am povestit conversația pe care am avut-o cu Josten și că mă gândesc să mă despart de el în ce privește FRP. A fost încântat. E complet de acord să organizăm expoziția fără el și se opune categoric cererii lui să-i trimit copii de pe corespondența IFFJ.

Pictorul Forbes-Dalrymple vine să-mi aducă tabloul pe care l-am cumpărat. Elisabeth îl găsește cam grosolan.

Marți, 20 februarie 1962

Masa cu doctorul Basu, președintele Asociației Ziariștilor Indieni de la Londra. El este unul dintre cei pe care i-am trimis la Berlin de la Conferința Neutrilor, care a avut loc la Belgrad. Spre marea mea surpriză a fost la Cambridge, la universitate, în același timp ca și mine. Mi-a spus că Dalal, cu care am jucat tenis, este astăzi șeful biroului „Air-India" de la Londra. Am stabilit un raport între noi fără nicio dificultate. Basu consideră acțiunea FIJL la Berlin *excelentă*.

Miercuri, 21 februarie 1962

Delgado mă invită la masă la restaurantul Ivy. Cred că a fost începutul apropierii adevărate în legăturile dintre noi. Nu numai că mi-a arătat fără niciun înconjur că apreciază enorm de mult activitatea mea, dar a început să discute și alte chestiuni și probleme ale exilului care n-au nicio legătură directă cu FIJL. Iată, punctele principale:

1. Activitatea FIJL, dirijată de la Londra, va depinde de biroul lui FEOP, adică de el, Delgado, personal, dar numai în ce privește activitatea ce urmează a fi desfășurată în Europa. Când i-am spus că nu vreau să prejudiciez interesele lui Wierzbiański în niciun fel, căci în orice caz, eu nu pot să fac ceea ce face el în legăturile cu americanii, Delgado m-a întrerupt ca să-mi spună: „Har Domnului, că nu ești ca el!". Am rămas surprins. A adăugat apoi că el apreciază lealitatea mea față de Racięski și față de ceilalți ziariști exilați din Londra, dar când îl văd pe Richardson, să nu mă ocup de chestiuni din astea, minore. Cu un cuvânt, s-a arătat „de partea mea".

2. Memoriul meu asupra unei noi politici față de Soviete cu referințe directe la Europa Răsăriteană l-a interesat foarte mult. Mi-a spus că el nu înțelege atitudinea ANEC-ului față de problema integrării Europei Occidentale. De ce se opun? Și el, Delgado, a făcut un raport scris la șefii lui la New York ca să sublinieze această contrazicere. El, ca și mine, cum am arătat în acest Memoriu, este

pentru integrarea Europei Apusene. Nu s-a exprimat mai răspicat asupra ANEC-ului și eu n-am împins lucrurile mai departe.

3. În chestiunile românești am aflat lucruri noi și surprinzătoare. Admiră inteligența lui Vișoianu, dar nu ceea ce face și ceea ce a construit. Mi-a dat să înțeleg că eu sunt mult mai bine văzut decât ceilalți români din exil.

Seara la Newmarket unde am făcut o conferință „A look at the world in 1962" în cadrul organizației „English-Speaking Union"; a fost dată sub auspiciile Federației Internaționale a Femeilor Profesioniste. Am rămas plăcut impresionat de ceremonia aprinderii lumânărilor pe care le-am primit de la alte organizații-surori din lumea întreagă. Ceea ce le-am spus n-a fost prea interesant sau original. După ședință, la Ron Robinson la Cambridge. Tony este foarte drăguță și-l iubește pe Ron extraordinar. E de-a dreptul mișcător, după patru copii. Ea ar vrea să-l vadă în politică.

Cu Ron am vorbit mai mult despre cariera academică a lui Indrei. Am pomenit, însă, în treacăt, posibilitatea organizării unui seminar pentru jurnaliștii din Africa, pentru că el face parte din Comitetul Britanic care plănuiește activitatea viitoare a guvernului față de fostele colonii britanice în Africa. În ce-l privește, Ron este cam dezamăgit de atitudinea strict pragmatică, adoptată de ceilalți. A încercat să-i facă să creeze o nouă categorie de „experți" profesioniști, școliți în toată regula pentru treaba aceasta. În zadar.

Joi, 22 februarie 1962

La masă la Dorchester cu vărul lui Elisabeth, deputatul Conservator Sir Richard Pilkington. E o recepție dată în onoarea lui Bertrand Russell de către *Foreign Press Association.* Lordul Russell a spus multe prostii pe lângă vreo câteva – din păcate, foarte puține – lucruri înțelepte. S-a asociat însă total cu cei șase trimiși la închisoare pentru partea pe care au luat-o în demonstrațiile antinucleare. La sfârșit au fost mai multe întrebări. Eu l-am rugat să răspundă: *„Lord Russell just said: «We must sometimes go against the government of the day. This is universally thought to be right. Would Lord Russell then advocate revolution in Eastern*

Europe where the majority of the people oppose their present governments?»" Şi Russell a răspuns: *„If it were true that the people opposed their governments – which I don't know – and if it could be brought about without unleashing world war, then, yes, I would advocate revolution"*[1]. Acest răspuns însă a venit numai după mai multe ezitări.

Vineri, 23 februarie 1962

Anne-Marie Callimachi vine să ia masa cu mine la Café Royal. Este entuziasmată de rescrierea glumelor lui Novac. Mă bucur, căci este şi săracă, săracă, şi are şi nevoie de o ocupaţie pentru mintea ei foarte ageră. Din punct de vedere fizic este o epavă, cu reumatisme, şchiopătează etc., dar mintea-i este extraordinar de lucidă, demonstrând aceeaşi inteligenţă din trecut. Mi-a spus, printre altele, cum a fost influenţată spre marxism şi comunism de Scarlat Callimachi când acesta s-a întors în România după Primul Război Mondial şi cum, la insistenţa soţului ei, a studiat marxism-leninismul în mod serios pentru că prinţul Callimachi a găsit teribil de pueril ca ea să fie influenţată pe alte baze decât cea strict intelectuală.

La teatru cu Gaby să vedem piesa *Luther* a lui John Osborne. M-a impresionat. Bună. Sâmbătă, cu Elisabeth la şcoala lui Indrei, Bryanston. Am scos-o şi pe prietena lui, Diana Petersen. Duminică dimineaţa stăm de vorbă cu profesorii lui Indrei, Penton, Pygh şi Murrey, şi cu directorul şcolii, Fisher. Toţi vorbesc despre Indrei în termeni foarte elogioşi.

După-masă la Richard Pilkington, la casa lui din Poole, care este chiar în circumscripţia lui electorală şi apoi ne-am oprit la Upton House, fosta casă a lordului Llewellyn (prietenul lui

[1] „Lordul Russell a spus doar atât: «Uneori, suntem siliţi să acţionăm împotriva mai-marilor zilei. O atitudine universal considerată ca justă. În acest caz, lordul Russell ar sprijini declanşarea unor revoluţii în Estul Europei, unde majoritatea oamenilor se opun guvernelor actuale?»"; „Dacă ar fi adevărat că oamenii se opun guvernelor – lucru de care nu am ştiinţă – şi dacă revoluţia s-ar putea produce, fără să ducă la un război mondial, da, aş sprijini-o." (în lb. engl.).

Churchill) pe care au cumpărat-o Carol și Ioana de Hohenzollern, mai bine cunoscut sub numele de Mircea Lambrino.

Au fost extrem de drăguți și de prietenoși. Ne-am plimbat peste tot pe proprietate. Deși era frig, camelia era înflorită de sus până jos. Casa este într-o stare de dărăpănare generală, dar cu puțină muncă și oarecare cheltuială va arăta splendid cred. Am vorbit de toate. Elisabeth și tinerii au mers înainte cu Ioana. Eu și cu Carol după ei. Am vorbit în românește și Carol mi-a spus că și-a botezat băiatul Alexandru Ion sau, mai degrabă, Ion Alexandru. I-am amintit că Alexandru Ion a fost și numele lui Cuza, făuritorul unirii. A fost încântat de această coincidență, se pare, nedorită.

Hall-ul central al casei este foarte frumos, circular, cu un acoperiș de sticlă la etajul al doilea. Fiecare din etaje are un fel de balustradă de unde poți să privești în jos și să vezi întreg hall-ul. Ambii, atât Carol, cât și Ioana, au fost încântați căci cu o zi înainte, când Carol a prezentat o cupă celui mai bun fotbalist din Poole, i-au dat un buchet de flori în culorile tricolorului național românesc și cu panglici de mătase roșie, galbenă și albastră. Frumos gest. Ne-au invitat să stăm să luăm un sherry, dar eram extrem de grăbiți căci plimbându-ne prin grădina casei și restul proprietății, trecuse pe nesimțite mai bine de o oră și trebuia să ne întoarcem la Blandford.

Marți, 27 februarie 1962

Florian Rădulescu vine să-mi ceară £15 împrumut. Îi dau un cec. Seara la Rosenthal. Vorbim de toate. El e ieșean. I-am descris naționalismul radical, de stânga, din Ardeal. Cred că a înțeles, dar a tras concluzia că există un regionalism feroce între ardeleni! Ceea ce nu este adevărat, deși, și noi, ardelenii, „știm" că suntem mai serioși și mai bine pregătiți decât cei din Vechiul Regat, chiar dacă ne lipsește inteligența lor sclipitoare.

Mi-a arătat două tablouri de Iser. Portretul unui țăran dobrogean (turc?) îmi place. L-am luat cu mine acasă. Îmi cere £300. E prea mult, dar îmi place. Mi-a dat o carte a portului românesc, excelent de bine prezentată din punct de vedere tehnic. De

asemenea, cartea lui [George] Oprescu asupra picturii române de la 1800 încoace. Am luat tabloul cu mine, dar n-am promis că-l voi cumpăra. Am discutat apoi posibilitatea colaborării lui la scoaterea buletinului FRP. Cred că l-ar interesa.

Miercuri, 28 februarie 1962

Masa cu Frank Masters & Jack Denchar. La 3.30 p.m. (la mine, la birou), discut programul „Declarației Birdwood" cu Jane. Ea va începe să lucreze la mine la birou luni, 5 martie. Dargas vrea o întrunire a tuturor organizațiilor de exilați. Îi spun că Josten devine imposibil și eu nu-l voi mai susține în viitor. Și ea e alarmată de comportarea lui Josten.

Curând după ora 4 p.m. vine Gâldău. Stăm de vorbă despre vacanța pe care a avut-o în casa soților [Andrei] Porumbeanu (Gamble Benedict). Ea ar fi devenit foarte „ortodoxă". Vrea să-și schimbe religia în mod formal, iar Gâldău speră să obțină de la ea „pământ, o biserică (unică), școală și spital". Cam ambițios și nerealist, ca de obicei, dar nu poate să facă rău nimănuia încercând să realizeze așa de mult. Chiar dacă în cele din urmă va trebui să se mulțumească cu mult mai puțin, efortul actual nu va fi în zadar.

Mergem împreună la recepția pe care Organizația Femeilor Ortodoxe Române i-au pregătit-o în Casa Sârbilor. Lume relativ puțină, dar atmosferă foarte caldă și prietenească. Părintele Gâldău a băut cam mult și era vesel. A adresat vreo câteva cuvinte celor prezenți, promițând, mai mult sau mai puțin, că odată ce Gamble [Porumbeanu-Benedict] își va deschide punga și problema Londrei se va aranja, tot prin ea. Cam iresponsabil, dar ce să-i faci.

La încurajarea lui [Vasile] Mimicopol am luat și eu cuvântul și am subliniat viața monahală pe care o duce Gâldău la New York și pe care am avut ocazia să o împărtășesc și eu acum doi ani de zile. Mult mai târziu, la spargerea târgului aproape, a venit și Cornea și a vorbit în felul lui caracteristic și a cerut sprijinul tuturora pentru noul lui ziar *Rumanian Spokesman*. După părerea mea, penibil. Totuși, a impresionat pe unii dintre cei prezenți prin tenacitatea patriotismului său.

Livezeanu, fratele lui Marie-Jeanne MacDonald, mi-a făcut impresie bună. Am stat de vorbă cu el destul de mult și mi-a confirmat ceea ce știam deja despre cazul lui. Trebuie să-l văd, din nou, de unul singur și pe îndelete și apoi voi încrusta aici impresiile mele.

Vineri, 2 martie 1962

Primesc răspunsul lui Portell, ziaristul cubanez pe care l-am invitat la sugestia Foreign Office-ului. Comunic totul lui Ronnie Burroughs.

Cornea îmi telefonează și-mi cere să-i dau sprijinul meu la *Rumanian Spokesman*. Îi spun că da, cu plăcere. Să vină și să-mi arate în mod practic cum să-l ajut. El însă vrea bani și-mi spune să-i dau parte din cei £1 000 pe care-i primesc de la Foreign Office. Îl întreb de unde a auzit năzbâtia asta căci, din păcate, eu nu primesc nicio subvenție din partea Foreign Office-ului pentru FRP.

— Așa vorbesc mai mulți oameni! Degeaba îl întreb cine flecărește în felul acesta. Refuză să-mi răspundă. Îl asigur din nou că eu sunt gata să-l ajut dacă vine să colaborăm în toată regula. Îi ofer din nou să se ocupe de FRP. Nu va face-o. În cele din urmă suntem de acord să trimitem vreo 20 de exemplare din *Rumanian Spokesman* oamenilor din viața publică engleză pe care-i cunosc și-i ofer să expediez 500 exemplare celor de pe lista de abonați a FCI-ului.

Sâmbătă, 3 martie/ Duminică, 4 martie 1962, la Nicky, la Marlborough College. Frumoasă capelă, însă am rămas impresionat de monumentul arheologic de la Stonehenge, datat cca. 2400 înainte de Christos. Amnesty Internațional a avut un program la televiziune. Ar fi trebuit să iau și eu parte în el, dar am preferat să rămân în umbră și să-mi văd băiatul la școală.

Miercuri, 7 martie 1962

Maurice Cranston merge la un congres pentru filosofi, la Florența. M-a întrebat dacă e bine să ridice chestiunea Noica, mai ales că și reprezentanți RPR vor fi acolo. Am fost de acord imediat.

La 5.30 p.m., Comitet Executiv la Sword of the Spirit. Mă amuză cum Margaret Feeny a reuşit să se transforme într-o cantitate indispensabilă. Atât Sword of the Spirit, cât şi the Africa Cttee se bat pentru ea. Am adoptat o atitudine pasivă.

La orele 8.30 p.m., în Camera Comunelor, şedinţă sub preşedinţia lui Gresham Cooke asupra răspândirii *Declaraţiei Birdwood.* Lucrurile se dezvoltă mulţumitor. Dorim obţinerea a peste un milion de semnături.

Duminică, 11 martie 1962, cu Gaby Bentinck la Heinemann, la Berkeley Hotel. Vorbim de cele două tablouri Goya ale Marchizului Cuevas de Vera, pe care mi le-a oferit Nicky Mariţia.

Miercuri, 14 martie 1962

La restaurantul L' Aperitif Grill invitaţi de June Ivanović, cu Rolly St. Oswald, Pomian şi Sir Edward Beddington-Behrens ca să discutăm viitorul Comisiei Est-Europene a Mişcării Europei. Sir Edward a indicat de mai multe ori că el nu este pentru atitudinea defunctului lord Birdwood: condamnare a tot ce este comunist. Doreşte o atitudine constructivă, nu de colaborare ci de „coexistenţă". N-a pomenit acest termen, însă aşa am înţeles eu. El e împotriva comunismului, dar nu vede posibilitatea obţinerii de schimbări în Europa răsăriteană decât printr-o atitudine paşnică ce va duce, în cele din urmă, la concesii din partea ruşilor. Eu cred că o astfel de politică nu va duce la nimic. Cred însă că din punct de vedere tactic nu strică să subliniem atitudinea noastră paşnică pentru a obţine sprijinul unor oameni activi şi influenţi în viaţa publică occidentală. Acesta este scopul imediat. Şi putem să o facem pentru că ultima şedinţă, care a avut loc la Paris în luna ianuarie, dă posibilitatea comitetului să coopteze pe oricine. Intenţia, deci, este de a coopta parlamentari activi în ţările occidentale şi, apoi, de a le cere intervenţia în parlamentele lor respective, ori de câte ori interesele Europei Răsăritene o cer.

După plecarea lui l-am întrebat pe Rolly St. Oswald, care joacă un rol tot mai important în Guvernul Macmillan:

— Crezi că momentul este propice ca prietenii noștri în Europa Răsăriteană să înceapă să plaseze bombe plastice?

Toți au fost luați pe neașteptate, nefiind siguri dacă vorbesc serios sau nu. În cele din urmă, și-au exprimat opinia că este prea devreme. De fapt, și eu cred acest lucru, dar nu suntem prea departe de o situație favorabilă nouă, anticomuniștilor.

Joi, 15 martie 1962

Recepție pentru Hans Dawill și Bolek Wierzbiański. Mare succes. Lume foarte multă. Vorbesc despre felul în care ne onorăm prietenii. Dawill ne-a înțeles la Baden-Baden în 1956. Acum guvernul de la Bonn îl urmează și cere, tot mai des, nu numai unificarea Germaniei, ci eliberarea întregii Europe Răsăritene. E singura politică sănătoasă. „Tot așa îl onorăm pe neuitatul lord Birdwood, care a stăruit neobosit ca drepturile noastre să fie recunoscute. Colegul nostru ungur, care este și sculptor talentat, a făcut un basorelief pe care trebuie să-l popularizăm peste tot". John Leich, Bradley, secretarul National Union of Journalists, David Floyd etc., prezenți. Cred că au rămas impresionați. Paul Ignotus, Wierzbiański, Dawill, David Floyd și Cornea au vorbit, de asemenea. Cornea a atras atenția asupra ziarului său *Rumanian Spokesman*. Omul ăsta e un mare patriot. Păcat că este așa de fanatic și că n-are suficientă înțelepciune să înțeleagă atmosfera momentului. A fost extrem de penibil să vedem cum marea majoritate a celor prezenți nu-l ascultau deloc.

La cină cu Silviu și Sanda Crăciunaș, și Hans și Gerda Dawill, la Casa Pepe în Soho. Nimic interesant. Îi spun doar Sandei că mă bucur că Silviu a fost numit reprezentant al Comitetului Național Român pe lângă ANEC. Mă amuză însă întreaga numire căci Silviu fusese lăsat în baltă de Vișoianu și de Comitet; eu am fost singurul care l-a ajutat. Acum însă, la prima invitație de a colabora cu CNR, deși a fost nesocotit complet cinci ani de zile, a acceptat imediat să lucreze cu ei. E mare slăbiciune, după părerea mea. Mă bucur însă pentru că nu mai este așa de izolat. Și apoi, eu

cred că întreaga politică a [Comitetului Naţional pentru] „Europa Liberă" se îndepărtează de conceptul ANEC şi se îndreaptă spre susţinerea integrării apusului Europei, cum se poate vedea şi din raportul confidenţial făcut de Delgado.

Vineri, 16 martie 1962

Wierzbiański şi Racięski aici la birou: **1.** Lămurim neînţelegerea referitor la programul nostru pentru Africa. Eu insist însă că noi nu putem să organizăm un seminar dacă New York-ul păstrează puterea de decizie. Îmi comunică, de asemenea, că proiectul acordării de burse pentru doi viitori gazetari tibetani a fost ucis de şefii Europa Liberă. **2.** Congresul FIJL trebuie să aibă loc pentru că UNO şi UNESCO încep să ridice obiecţii la cererea comuniştilor. Data congresului: toamna, 1962.

La cină i-am avut pe Priestman (de la Editura Heinemann), pe Peter şi Mimi Lipton, pe Lionel Bloch şi pe soţii Dawill. Seară plăcută. Priestman nu e deloc surprins că Billy Collins nu s-a purtat corect faţă de mine în chestiunea Crăciunaş. Îmi cere manuscrisul despre comunism. I-am dat un exemplar din *Policy for the West* şi dacă-i place stilul meu sunt gata să discutăm publicarea celeilalte cărţi.

Sâmbătă, 17 martie 1962, soţii Dawill părăsesc Londra încântaţi, cred, de recepţia ce le-am acordat, atât eu, personal, cât şi FIJL.

Duminică, 18 martie 1962

Cornea îmi telefonează. Îl invit la cină. Vorbeşte de datoria pe care o are faţă de ţară, de carele de grâu care au fost vândute peste hotare ca să se plătească pentru educaţia lui la Oxford. Scopul vizitei lui însă a fost să obţină sprijinul meu pentru *Rumanian Spokesman*, noul ziar în limba engleză, pe care l-a scos el acum, în martie. Îi expun criticile mele şi sugerez ca el să vină să lucreze cu mine la birou. Acceptă.

Marți, 20 martie 1962

Michael Croneen aduce desenele pentru ADEX Exhibition (standul FIJL). Îmi place. John Jensen, caricaturistul de la *Sunday Telegraph*, acceptă să producă vreo câteva caricaturi pentru cartea de glume a lui Corneliu Novac, adaptată de către Anne-Marie Callimachi.

Miercuri, 21 martie 1962

Vergotti vine să mă vadă și-mi spune că Hedlund nu vrea să vândă tablourile românești sub £2 000. Mă plâng lui că Vaticanul m-a criticat, prin părintele Pall, pentru felul cum l-am primit pe Episcopul Vasile Cristea.

Masa la Sir Edward Beddington-Behrens. Rolly Oswald (căruia nu i-am amintit că el profețise o victorie conservatoare la Orpington de cca 3–4 000 voturi, până când în realitate liberalii au câștigat cu o majoritate de 8 000 voturi!), Pomian, Vane Ivanović. S-a discutat pregătirea unui text care să atragă un sprijin real în parlamentul britanic. Beddington-Behrens vorbea în continuu de a nu se antagoniza Rusia Sovietică. Totul era bazat pe ipoteza că Sovietele continuă subjugarea Europei Răsăritene pentru că le este frică de Occident. Am arătat această raționalizare a atitudinii lui Beddington-Behrens și am respins-o ca total nejustificată. Și în timp ce ceilalți continuau să discute, cam deslânat, eu am scris pe hârtie un text ce, am sugerat eu, ar putea să servească drept preambul la Declarația noastră. Îl alăturez aici:

> Într-o epocă în care toate țările civilizate acordă rapid libertate politică tuturor teritoriilor dependente, cu garanțiile de rigoare că drepturile individuale vor fi respectate, credem că și Uniunea Sovietică ar trebui să ofere dovezi concrete că dorește o coexistență pașnică cu Occidentul, permițând tuturor țărilor est și central-europene să își aleagă propria formă de guvernământ, prin organizarea de alegeri libere, în prezența unor observatori internaționali.

Evident, n-a fost acceptabil. Nici nu mă așteptam, dar a servit să limpezească puțin aerul și să sublinieze elementele esențiale ale

problemei. Beddington-Behrens a insistat că el este total pentru noi, dar că din punct de vedere tactic este mai bine să nu spunem totul pe şleau. Odată ce am reuşit să creem un comitet parlamentar, atunci ne vom putea servi de membrii acestuia pentru a prezenta problemele noastre într-o lumină favorabilă nouă. Ne-am înţeles ca Pomian şi cu mine să pregătim câte o ciornă, care apoi să fie rescrisă de Beddington-Behrens. Să vedem.

Beddington-Behrens e de o vanitate feroce. Ne-a citit pasagii întregi din manuscrisul lui. Întâlniri cu Attlee, Churchill, călătorie în avionul său particular cu Sandys, Thorneycroft etc. Şi în special referinţe la strânsa colaborare între el şi Macmillan, actualul prim-ministru. Am admirat însă minunatele lui tablouri. Are patru mari Kokoschka, vreo trei Del Chirico şi mulţi alţii. Foarte frumoase.

În loc de masă, ne-a dat doar nişte sandviciuri şi câte o sticlă de bere. Cum eu nu beau nimic până la Sf. Paşte, m-am mulţumit cu apă de fântână! Este ospitalitatea oferită de un multimilionar. După-masa, la John Leich la FEOP. Îi explic planurile pentru standul FIJL la ADEX. Îi plac.

Joi, 22 martie 1962

Masa cu Gaby Bentinck. Cădem de acord să cumpărăm jumătate/ jumătate tablourile româneşti ale lui Hedlund. I-am spus că eu le voi lăsa naţiunii române. Am insistat ca să accepte ca eu să o identific ca donatoare la această iniţiativă care are drept scop organizarea unei expoziţii la Londra, să marcăm 150 de ani de la răpirea Basarabiei. N-a acceptat. Nu pentru moment, în orice caz. Vrea să rămână anonimă.

Am aranjat ca Indrei să rămână la Fribourg în timpul vacanţei de Paşte, la Arhiducesa Anna de Habsburg, care are doi băieţi, Mihai şi Max, cam de vârsta lui Indrei. Istoria are curiozităţile ei, căci, în definitiv, descendenţi direcţi ai lui Franz Josef şi ai doctorului Ioan Raţiu de la Turda devin astăzi prieteni, deşi în 1892 Împăratul n-a putut să primească pe Memorandişti din cauza miopiei Cancelariei Imperiului Austro-Ungar.

Vineri, 23 martie 1962

Dimineaţa vine Wendy Muston-Noica să-mi spună că l-a văzut pe faimosul Jakober care traficheză vieţi umane. S-a dus azi-dimineaţă la orele 8.00 la el acasă într-un apartament extrem de elegant din Park Lane. Jakober e un tip scund, extrem de spilcuit, negricios la faţă. Pare mai mult armean decât evreu. Wendy a fost însoţită de Hillary Cartwright de la Amnesty.

Când a auzit că Noica a fost condamnat la 25 de ani, a răspuns că trebuie să fie vorba de un trădător. În cele din urmă, cărţile au fost puse pe faţă şi Jakober a căzut de acord că este vorba pur şi simplu de o tranzacţie financiară care costă un minimum de 1 000 – maximum 3 000 lire sterline. În cazul lui Noica, probabil maximum. Banii nu trebuiesc plătiţi decât numai după ce totul a fost aranjat şi cel în pricină se găseşte deja în Apus (!?). Trebuie, de asemenea, ca Noica să fie convins să semneze ceva. Şi acest lucru este destul de delicat căci cei de acolo, din România, nu au încredere când li se spune că vor fi puşi în libertate şi că li se va da drumul în Occident. În consecinţă, foarte des refuză să semneze, cu consecinţe nefaste. El, Jakober, însă, îi va explica lui Wendy cum trebuie procedat ca să i se explice lui Noica să nu aibă nicio teamă şi să semneze. Wendy i-a spus că a obţinut numele lui de la doctorul Meţianu. Iar Jakober a explicat că el reprezintă interesele româneşti în domeniul cerealelor. Este în drum spre Peru şi Chile, dar că se va întoarce înapoi în România spre sfârşitul lui aprilie, iar Noica va putea ajunge în Apus prin luna mai.

I-am spus lui Wendy că eu garantez ridicarea sumei necesare, dar că ar trebui acum să verificăm cine este dispus să dea ceva în acest scop. Eliade i-a scris deja că-i va da 500 dolari. Cioran nu poate pentru că este foarte sărac şi locuieşte într-o mansardă. Basil Munteanu are multe legături. El va putea face ceva.

Cina la Sanda şi Silviu Crăciunaş. Roşu, Gicu Pop cu Babsby, Sanda Cârciog, Coca şi Lawrence Davis. Am vorbit, mai ales, afaceri cu Gicu Pop. După plecarea celorlalţi am rămas cu Roşu şi soţii Crăciunaş. După părerea lui Silviu, eforturile lui Cornea sunt

pierdere de vreme şi de bani. Lui Silviu îi este de-a dreptul „penibil" să-l vadă pe Cornea. O face numai din milă şi la insistenţa Sandei. Cu alte cuvinte, Cornea m-a indus în eroare în ce priveşte atitudinea lui Silviu faţă de publicaţia lui, *Rumanian Spokesman.*

Duminică, 25 martie 1962

Răspund SOS-ului de la Nicky Mariţia din Madrid şi-i împrumut £2 500 cu condiţia ca el să-mi dea o opţiune de cumpărare a unei părţi din proprietatea lui de pe coastă la sud de Peniscola. Cu ceilalţi bani pe care mi-i datorează totul se ridică la cca 25 de hectare. Gaby Bentinck îmi facilitează transferul şi poate va participa şi ea la dezvoltarea acestei proprietăţi. Totul s-a aranjat la telefon.

Joi, 29 martie 1962

Cocktail party la ambasada olandeză. Sunt prezentat mai multor diplomaţi şi, la un moment dat, Gaby mă duce la un grup de patru: ambasadorii Libanului, Afganistanului, Libiei (JISR) şi al RPR-ului:

— Un caré de ambasadori, am spus eu.

— De fapt, nu, răspunde românul. Eu sunt doar ministru plenipotenţiar. Suntem însă cu toţii din Răsărit.

— În cazul acesta eu mă încadrez perfect de bine, pentru că şi eu sunt „răsăritean".

— Cum asta? mă întreabă, tot românul.

— Pentru că eu sunt român.

— Da? Şi care este numele dv.?

— Ion Raţiu.

Efectul a fost într-adevăr amuzant. Deşi tăcerea cu care a primit revelaţia mea arăta clar că ştia perfect de bine cine sunt şi ce fac aici, eu am căutat să-l angajez într-o conversaţie. Vorbeam englezeşte tot timpul, bineînţeles. Tot ce am obţinut de la „românul" nostru a fost o confirmare că a venit la Londra abia acum patru luni. Imediat după aceea şi-a cerut scuze şi a părăsit „party"-ul. Am explicat, pe urmă, întregul incident ambasadorului Libanului

care l-a găsit extrem de nostim. Vorbeam de data aceasta în franţuzeşte la cererea lui, căci insistase să înţeleagă bine ce s-a întâmplat şi engleza lui nu-i faimoasă.

Acest tip nu poate să fie român neaoş. Are o faţă de şoricel, îngustă, cu bot şi nas ţuguiat. Este scund, figură linsă cu cărare, păr negru, dar nu negru, negru, caracteristic românesc. Cred că este evreu, crescut aiurea, nu în România. Cu pantaloni largi, neelegant. Figură diminutivă, ca să nu fiu critic prea aspru. „Săraca ţară săracă." Aşa a ajuns România să fie reprezentată în Anglia! Îşi spune Lăzăreanu[1], dar numele lui trebuie să fie Grünbaum sau Dezsö Asztalos sau cam aşa ceva, pentru că vorbeşte englezeşte cu un accent distinct şi puternic de origine maghiară. Am vorbit, de asemenea, cu ambasadorul Sovietelor, Soldatov, şi cu cel al Cehoslovaciei, [Zdeněk] Trhlik. Ultimul părea o figură distinsă.

Anne-Marie Callimachi îmi telefonează să-mi spună că a fost numită să traducă în englezeşte din operele scriitorilor români. L-a ales pe Ionel Teodoreanu şi eu l-am sugerat şi pe Panait Istrati. E clar însă că *La Medeleni* ar face o foarte bună impresie în Anglia. Curios cum această bătrânică inteligentă, după o viaţă furtunoasă şi foarte internaţională şi internaţionalizantă, şi-a regăsit vocea sângelui acum la sfârşitul vieţii. Ca un adevărat descendent al familiei

[1] Alexandru Lăzăreanu, fost Lazarovici (1913–?), ziarist, diplomat. În perioada interbelică a lucrat la diferite publicaţii ca ziarist, între 1938–1939 fiind corespondent al ziarului *Lumea Românească* la Londra. Între 1944–1946 a fost redactor la *Dimineaţa* şi *Tinereţea* şi şef al serviciului de presă la Întreprinderea „Filmul Popular". În 1946 a fost numit consilier de presă la Legaţia României din Washington. Însărcinat cu Afaceri a.i. la Paris (1951–1953) şi adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1957), în 1960 a fost numit şeful misiunii diplomatice a RPR în Marea Britanie, de unde a fost rechemat în 1965 şi numit şeful Direcţiei Politice de sinteză din MAE. A mai fost ambasador în Islanda (cu reşedinţa la Londra), Belgia şi Luxemburg. A fost monitorizat de Securitate pentru că „este un element suspect şi este posibil să fi fost atras într-o activitate de trădare de patrie" din cauza legăturilor strânse pe care le-a avut la Londra cu jurnalistul evreu de origine română Remy Hefter (ACNSAS, fond Informativ, dosar 235749, vol. 1, f. 6).

Văcărescu, ţine să dea Angliei ce e mai frumos din literatura română. „Nu Duiliu Zamfirescu; e prea apă şi sirop. Ceva mai profund".

Am şi uitat să scriu că luni seara, 26 martie, Silviu Crăciunaş a venit să mă vadă. Eu îi telefonasem cu o zi înainte să-i spun că am urgentă nevoie de £3 000 de sterline ca să salvăm pe un român care se găseşte astăzi în închisoare (mă refeream la Noica). I-am cerut să-şi ţină cuvântul şi să-mi restituie banii ce i-am avansat. E vorba de circa £1 000. Nu i-am cerut însă nicio contribuţie în plus. Îmi dă un cec de £250 cu o serie întreagă de explicaţii, proteste de prietenie şi asigurări că este încântat să poată să-mi plătească datoria. Am fost foarte calm, dar rece. I-am spus clar că este vorba de salvarea vieţii unui om care se găseşte astăzi în închisoare. În definitiv, omul pe care încercăm să-l salvăm este într-o situaţie mai gravă decât era Silviu când eu am dat banii pentru el fără nicio ezitare. El, Silviu, a încasat de pe urma cărţii mai bine de £5 000. Eu nu-i cer nicio contribuţie de la el. Îi cer doar să restituie banii pe care i-am dat eu. Dar am nevoie de ei *acum*.

Silviu, ca de obicei, cu faţa lui de mironosiţă, mi-a spus că nu poate să o facă pentru că ar pierde ceva bani din cauza impozitelor etc. Explicaţii puerile. Fapt este că el refuză să facă un efort deşi i l-am cerut expres. Omul dovedeşte tot mai mult că este de statură relativ mică, în ciuda anilor petrecuţi în închisoare. Nu i-am lăsat însă nicio scuză. N-am insistat să facă plata banilor ce-mi datorează, dar i-am pus în vedere că este vorba de viaţa şi libertatea unui om, bun român.

Duminică, 1 aprilie 1962

Cornea îmi telefonează şi-mi cere ajutor pentru ziarul lui. Discutăm din nou fără prea mult rost. În fine, nu-i promit nimic, dar cred că ar fi bine să-l ajut.

Miercuri, 4 aprilie 1962

Cină acasă de ziua de naştere a lui Elisabeth. Soţii Borrows, el este „clerk" la Camera Lorzilor, sub Sir Victor Goodman.

Simpatic om. Crede că ar fi bine să avem o renaștere a partidului liberal. Roger și Gocki Watson și Godfrey cu Eve (Pilkington).

Joi, 5 aprilie 1962

A doua zi dis-de-dimineață plecăm la aeroport. Indrei pleacă la Düsseldorf să stea acolo cu familia Malitz ca să-și perfecționeze cunoștințele de limba germană. Eu la Cologne [Köln], la Congresul Deutsche Journalisten Verband.

Seara recepție în onoarea Președintelui Republicii Germane Federale, Lübke. Omul vorbește bine și afirmă dreptul poporului german de a-și decide soarta și în răsărit. Doctorul Giesler, președintele DTV, e bine, dar anost, primarul Köln-ului e amuzant, iar cuvântarea de căpetenie asupra libertății presei este frumos construită, deși nimic nou sub soare. Profesorul Ridder de la Universitatea din Bonn pare a fi autoritate asupra acestui subiect.

Vineri, 6 aprilie 1962

Masa dată în onoarea congresiștilor de primarul Köln-ului. Are mult umor. Stau mult de vorbă cu redactorul Robert Klein de la *Rheinort Nachrichten* din Dortmund. La cină suntem invitați de West Deutsche Rundfunk la hotelul Excelsior. Gazdă: Klaus von Bismark, șeful „W.D.R." și descendent al faimoasei familii. Spre marea mea surprindere, sunt plasat la dreapta lui, eu fiind musafirul de onoare. Rând pe rând, vorbesc Von Bismark, doctorul Giesler și apoi eu. Insist asupra posibilității unei colaborări strânse între noi, cei veniți din Răsăritul Europei și Germaniei, mai ales în țările foste colonii. Am fost viu aplaudat spre marea satisfacție a lui Racięski, care nu se mai termină lăudându-mă: *„You are the best Chairman, we could possibly have. Your English is more than excellent"*[1]. De fapt, eu am terminat alocuțiunea mea în limba engleză cu câteva fraze în germană: *„Ich möchte einige worte auch in Deutsch sagen. Eigentlich ich*

[1] „Ești cel mai bun președinte pe care l-am putea avea. Engleza ta este mai mult decât excelentă." (în lb. engl.) (n. red.)

schäme mich dass ich, obwohl ich aus Siebenbürgen stamme, so wenig Deutsch spreche. Es ist aber eine Ehre für mich here mit Ihnen zu sein"[1]. Nu ştiu câte greşeli am făcut, însă cred că dovada practică a unor cunoştinţe destul de profunde asupra limbii germane a fost în mare măsură responsabilă pentru succesul pe care l-am obţinut.

Sâmbătă, 7 aprilie 1962

Cina cu Hans Dawill. Ne explică greutăţile lui şi ale comitetului. E absurd, însă, majoritatea membrilor „D.J.V." au votat ca cele 5 000 DM, primite de la Biroul Presei al Guvernului din Bonn să fie restituite, căci altfel libertatea presei este „ameninţată". În circumstanţele acestea, eu şi Racięski am renunţat la oferta lor de a plăti toate cheltuielile noastre. Am ajuns la un compromis, noi plătind drumul, „D.J.V.", hotelul. Comitetul a fost reales cu două excepţii. Giesler este, însă, mulţumit.

Un alt jurnalist cu care am vorbit mult în nemţeşte a fost Wenger, redactorul ziarului *Berliner-Telegraph*. Simpatic om. Opinia lui despre „Tarantel" este foarte slabă, dar politicos, a refuzat să intre în detalii.

Azi-dimineaţă, utilizând puţin timp liber, ne-am dus să vedem muzeul de pictură. Frumoase tablouri, mai ales cele de Chagal, un mare Piccasso şi multe picturi de prima calitate din epoca de aur a Ţărilor de Jos. O expoziţie temporară a lui Delanney mi-a confirmat că nu este vorba de un pictor de mare valoare, ci de un decorator. Spre marea mea bucurie, la ieşire mă izbesc faţă în faţă cu Indrei, cu directorul Malitz, unde stă Indrei pentru a perfecţiona germana, şi cu băiatul acestuia. Au venit tocmai pentru a vizita muzeul din Düsseldorf.

Cologne-ul este un oraş interesant, deşi aproape în întregime distrus în ultimul război. Catedrala însă a fost reconstruită foarte

[1] „Vreau să spun câteva cuvinte în limba germană. În realitate, mi-e ruşine că, deşi provin din Transilvania, vorbesc atât de puţin germana. Însă, este o onoare pentru mine să fiu aici cu voi." (în lb. germ.) (n. red.)

frumos și s-a descoperit un remarcabil mozaic roman de la începutul sec. al II-lea î. H. Podul Hohenzollern arată greoi, dar interesant. M-a amuzat să observ asemănarea dintre felul în care se îmbrăca regele nostru Carol al II-lea și statuia de la Capul podului a lui Wilhelm al II-lea. Același sânge!

Azi-seara la Londra, Gaby Bentinck a dat un cocktail party în onoarea profesorului Coppé, care este un important personaj în Comunitatea de Fier și Oțel. Mâine, duminică, organizația Sword of the Spirit va avea o zi întreagă de dezbateri asupra problemelor Europene. M-au invitat pe mine ca să prezidez, însă n-am putut să accept din cauza vizitei la Cologne.

Joi, 12 aprilie 1962

Lajos Lederer de la *Observer* mă invită la „Press Club". Stăm de vorbă, foarte conspiraționist, în biblioteca goală, la ora aceea, a clubului. Îmi spune că tocmai s-a întors de la Belgrad și Viena (articolul lui despre interviul cu Tito a apărut duminica trecută. Interesant.). Îmi spune că toate informațiile lui dovedesc că transformări profunde au loc în România. Peste 70 000 de evrei au fost lăsați să plece în ultimul timp[1]. Gh. Dej ține mult să fie invitat de Tito la Belgrad. Relațiile cu Iugoslavia sunt bune astăzi, cu Austria și mai bune. Kraitzky i-a confirmat acest lucru la Viena. Se negociază acum o înțelegere Austro-Reperistă, pentru înlăturarea tuturor problemelor restante între cele două țări. Ministrul plenipotențiar reperist la Belgrad i-a spus lui Lederer că ei caută o lămurire cu Apusul. Greutatea e la Londra, unde emigranții sunt foarte activi. I-a vorbit de mine în special, deși l-a pomenit și pe Viorel. Ei ar face concesii dacă noi i-am ajuta să reabiliteze

[1] Emigrarea evreilor, nu numai din România, a fost un obiectiv prioritar pentru statul Israel. Începând cu anul 1952, regimul comunist din România a oprit aproape complet emigrarea evreilor, măsura fiind menținută până în 1958. S-a permis apoi reluarea procedurilor de emigrare, doar în perioada 1958–1965 peste 100 000 de evrei români emigrând în Israel (vezi Radu Ioanid, *op. cit.*).

regimul în ochii Apusului. Eu aş putea să fiu numit ambasador la Londra, dacă aş fi gata să servesc regimul[1].

În loc să-i spun lui Lederer ceea ce simţeam şi să resping total *cu indignare* o astfel de propunere, am căutat să obţin cât mai multe informaţii. Am stabilit în felul acesta exact conversaţia pe care a avut-o din care reieşea că, într-adevăr, Gheorghiu-Dej şi echipa lui încearcă să găsească o nouă formulă pentru a se putea menţine la putere.

M-a întrebat, apoi, ce cred despre toate acestea şi care este reacţia mea. Fără ezitare, am confirmat opinia mea că se merge vertiginos spre o revoluţie. Comunismul a eşuat total [din punct de vedere] ideologic şi economic, însă se menţine la putere prin forţa inerţiei. Cred deci că cele afirmate de ministrul RPR la Belgrad corespund adevărului. Spre surprinderea mea, Lederer mi-a sugerat apoi să cer o întrevedere cu ministrul RPR la Viena. El, Lederer, va aranja întrevederea. În prealabil însă, ar fi bine ca să-l văd pe Mason, şeful South-East European Department de la Foreign Office.

N-am refuzat în principiu. I-a spus însă că este esenţial ca efervescenţa actuală în România să nu fie utilizată pentru o tragedie ca în Ungaria în 1956 sau ca în Germania de Răsărit în 1953. Această situaţie explozivă care se va potenţa crescând până prin 1964–1965 ar trebui utilizată pentru a duce la o destindere generală în Europa Răsăriteană cu o retragere eventuală a Sovietelor din acea regiune.

Duminică, 22 aprilie 1962

Liturghie la Westminster Cathedral pentru „Biserica tăcerii". Gatterburg e la Londra. De asemenea, George şi Charlotte Serdici. George îmi cere să-i sugerez un avocat pentru Mircea Lambrino,

[1] Informaţia potrivit căreia regimul comunist de la Bucureşti ar fi fost dispus să-l numească pe Ion Raţiu ambasador la Londra a circulat uneori în rândul românilor aflaţi în exil la Londra sau în alte capitale occidentale, fără a avea însă niciun temei.

alias Carol de Hohenzollern. I-am spus că voi face-o cu mare plăcere, dar nu direct, ci prin el, Serdici, pentru că eu nu vreau să mă amestec în chestiunea dinastică. De altfel, George gândește la fel cu mine. Noi avem un rege, pe Mihai, dar din păcate Ioana (Jeanne Williams) este foarte ambițioasă și-l împinge pe Mircea tot mai mult. E o greșală, căci în Anglia nu se poate zidi nimic pe pretenții false. Au cumpărat casa enormă de lângă Poole și n-au bani acum să o pună la punct. Mai curând sau mai târziu, se va afla acest lucru. Urmarea va fi un dezastru total pentru ei. George are dreptate în mare măsură, deși nu absolut.

Vineri, 4 mai 1962

Masa cu Dinu Daponte la el la birou. Vorbim de toate, mai ales politică românească.

Sâmbătă, 12 mai 1962

Sărbătorim ziua de „Zece Mai" organizată de Asociația Femeilor Ortodoxe Române. Cea mai reușită serbare românească ce am văzut vreodată la Londra. Foarte multă lume și mulți tineri. Mie mi-a revenit sarcina să țin cuvântarea ocazională. Am fost mișcat și fericit să văd atenția cu care am fost urmărit, unii cu lacrimi în ochi.

Luni/ Vineri, 14–18 mai 1962

În Spania. Sosim luni seara, iar a doua zi Nicky Mariția ne duce cu mașina de la Valencia la Peniscola unde își are el proprietatea pe malul mării. Vreme frumoasă. Soare, soare peste tot. Satele, de la distanță, par niște torte cu mult zahăr, nuci etc. presărate deasupra, iar în mijloc o cireașă sau alt fruct zaharisit mare. Case albe-albe lipite împreună. Catedrala, disproporționat de mare, domină totul. Ca o cloșcă înconjurată de pui, nu galbeni, ci albi. În lumina de seară, curată, limpede, dar domoală, drumul drept, flancat de arbori verzi, e ca o săgeată într-un văzduh de cenușă de hârtie aproape albă la culoare. Ajunși aproape, formele

se disting. Acoperişuri de căhale roşietice. Diverse niveluri ca nişte trepte. Şi iată că lăsăm satul în urmă cu zidurile groase ca să reţină răcoarea. De ce cresc măslinii în toate direcţiile, când te uiţi la trunchiurile lor, în profil? E o zăpăceală completă. Desfiderea condiţiilor externe? Ca rasa umană, măslinii înfăptuiesc un instinct înăscut, mai degrabă decât un conformism al circumstanţelor de existenţă. De aceea, Dumnezeu a ales Grădina Ghetsimanilor pentru marea decizie.

E seară acum. Lumina slăbeşte. Dar sentimentul de mister rămâne şi se adânceşte în umbra tot mai deasă a măslinilor, portocalilor, platanilor şi fagilor. Doar roşcovii, cu frunzele lor mai delicate şi mai pale reamintesc căldura şi lumina acum apusă. Ne oprim în Beni Carlo. Intru în Biserica San Bartolomeo. Masivă, cu porţi mari de lemn acoperite de metal ţintuit cu mii şi mii de cuie. Pare tablă, dar nici urmă de rugină. O suprafaţă ce aminteşte urmele lăsate de vărsat pe faţa bătută de soare şi vânt a ţăranului valencian. Copiii în smocuri albe. Muncitorii în pantaloni albaştri, cu cămăşi colorate felurit, roşul violet predominând. Bătrâna se apropie încetinel şi face o cruce mare până la pământ. Altarul e impresionant, dar pare baroc pentru gustul meu. E linişte înăuntru. Răcoare. Geamuri nu sunt, căci lumina ce pătrunde prin cele două găuri din vârful boltei năvilor laterale ajunge şi la ora aceasta târzie. Preotul scoate aparatul amplificator de sub amvon şi înaintează spre o uşă din dosul altarului. Grijuliu, grijuliu. N-am putut să resping gândul ireverent şi cinic ce mi s-a formulat ca un fulger. Reprezintă „darurile" în această epocă modernă. Mijlocul „convingerii" maselor?! Unde e Dumnezeu? În copii, în muncitori, aici în biserică, sau în pacea care învăluie totul? Dumnezeu e pace.

Peniscola e un oraş aproape insulă. Interesant. Terenul lui Nicky e destul de departe. N-are plajă. Deci nu mă interesează pentru a clădi eu pe el. De altfel, ca să-mi fac o casă aici în Spania aş prefera să fie aproape de un aeroport ca să pot veni pentru un weekend din când în când.

La Madrid am auzit amănuntele despărțirii și de la Nicky, și de la Carola. Sper că se vor reuni. Ce poate să facă Nicky în definitiv. Aici divorț nu există. Îndrăgostit – îmi spune – nu mai este. Nu-și poate abandona copiii[1].

Ștefan Chendi[2] îmi laudă, în termeni cam exagerați, articolul meu din *Destin*. E vorba de o adaptare a cuvântării făcute, în cadrul Societății Academice Române, la Veneția, toamna trecută. Îmi vorbește apoi de manuscrisul său, pe care-l am deja la Londra, dar pe care încă nu l-am citit. Este vorba de o descriere amănunțită și critică a unor aspecte ale legionarismului românesc. El, Chendi, afirmă că această carte, dezvăluind anumite aspecte grave ale mișcării, ar fi capabilă să pună lucrurile la punct odată și pentru totdeauna. Las' că eu nu sunt deloc convins că, în politică, lucrurile

[1] Nicolae Mariția s-a căsătorit în anul 1943 cu una din fiicele Contelui José de Casa Rojas (1893–1973). În anul când a avut loc mariajul, José de Casa Rojas era ambasador al Spaniei în România, îndeplinind această misiune în perioada 1941–1943. Contele de Casa Rojas a fost o persoană influentă în Spania până la sfârșitul vieții sale, fiind considerat un diplomat și un politician cu mare experiență, echilibrat și extrem de direct atunci când își exprima opiniile, având simpatii profunde pentru România. Nicolae și Carola au avut trei copii, dar s-au separat la începutul anilor 1960, fără însă a divorța. Potrivit fratelui lui, informator al Securității, afacerile „după despărțire de soție nu-i merg prea strălucit" (ACNSAS, fond SIE, dosar 3200, vol. 1, f. 110).

[2] Ștefan Chendi (1911–1981), om de afaceri, fiul scriitorului și criticului Ilarie Chendi. Absolvent al facultății de Drept, Universitatea București, în perioada interbelică a fost secretarul lui Octavian Goga. Între 1937–1940 a fost referent la Serviciul de acorduri cu străinătatea din cadrul Ministerului Economiei Naționale, iar în 1940 a fost numit director de cabinet la Ministerul Justiției. A fugit din România în 1947 și s-a stabilit la Madrid. A fost simpatizant legionar, intrând în conflict cu Horia Sima la începutul anilor 1960. Chendi a lucrat o perioadă îndelungată împreună cu Nicolae Mariția care a încercat să-l ajute în afaceri. Despre Chendi, Mariția spunea că este leneș, „taie frunză la câini" și „trăiește pe spinarea lui", „ciupind" de pe urma afacerilor sale (ACNSAS, fond SIE, dosar 6825 și dosar 3200, vol. 1, ff. 124–125).

se „lămuresc" *pentru totdeauna*!? Pe urmă, Chendi nu mi-a făcut o impresie complet bună. Pare mult mai realist şi mai sănătos la minte decât majoritatea românilor din Spania cu care am intrat în legătură. Totuşi, am anumite rezerve. Mi-a cerut să-l ajut să-şi publice cartea. Nu i-am promis nimic, decât că voi citi manuscrisul[1].

Chendi mă duce apoi la Pamfil Şeicaru. Omul m-a interesat. Deştept-foc. Figură simiană. Picioare scurte, crăcănate tare, de parcă şi-ar fi petrecut toată viaţa pe cal călare. Trunchi mare, robust; cap lătăreţ, mustaţă, păr, pieptănat la spate, cărunt şi creţ şi ochii mici, vioi. Despotic în discuţie, el ştie totul. Nu însă agresiv, cel puţin cu mine, deşi Chendi îmi spune că este aşa de pornit şi violent încât, după ce te cunoaşte mai bine şi dacă-l contrazici, devine obraznic şi insultător. Ştie însă multe, nu totul, însă, exact. Ori de câte ori e posibil, ceea ce spune tinde spre glorificarea lui Şeicaru. M-a amuzat, de exemplu, cinismul sau dezinvoltura cu care mi-a povestit, zâmbind, cum el este sau, mai bine zis, a fost un adevărat deputat „al neamului". A fost ales pe lista naţional-ţărănistă, pe lista liberală şi pe cea a lui Iorga. Apoi, în timpul războiului a fost de partea lui Antonescu!

Plin de complimente la adresa mea şi a strămoşilor mei, a relatat cum soţia lui Ioan Raţiu cânta la pian *Deşteaptă-te române*

[1] Autorul se referă la manuscrisul lui Ştefan Chendi pe care îl primise deja prin intermediul lui George Pop. Acesta din urmă, aflat la Madrid în martie 1962, s-a întâlnit cu Ştefan Chendi care i-a spus că „a scris o carte împotriva legionarilor simişti şi mai ales împotriva lui Horia Sima". O copie a manuscrisului i-a fost dată de Chendi lui Pop cu rugămintea să o predea lui Ion Raţiu care să-l ajute să o publice. Pop a predat manuscrisul Securităţii „pentru a vedea dacă prezintă interes şi cu rugămintea de a fi restituită pentru a o preda lui Raţiu Iancu", iar la Bucureşti s-a făcut „o lectură sumară a cărţii". Concluzia Securităţii a fost că „eliminând anumite pasagii care au un caracter reacţionar faţă de ţara noastră, după apariţia ei (deocamdată se află în ciornă) poate fi exploatată de noi în condiţiuni bune pentru dezmembrarea organizaţiei legionare, având în vedere că autorul ei este în anturajul imediat a lui Horia Sima în Spania" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, ff. 376–377).

în timp ce ungurii aruncau pietre în casă prin ferestre. L-am corectat, căci Felicia[1], și nu Emilia Rațiu, a fost eroina acestui episod.

Luni, 21 mai 1962

Ieri s-a căsătorit Lionel Bloch. Din păcate eu nu m-am putut duce, dar Elisabeth m-a reprezentat. Seara la Anthony Rhodes cu Maurice Cranston care îmi confirmă că manuscrisul Noica este aproape gata, tradus și pus la punct.

Văd astăzi reclama, pe o pagină întreagă, a revistei de stânga *Tribune*, asupra „Campaniei pentru dezarmare nucleară" cu referințe speciale la ședința tumultoasă care a avut loc la Glasgow. Imediat mi-a trecut prin minte să fac ceva similar pentru a marca 150 de ani de la răpirea Basarabiei. Telefoane, discuții etc. În fine, Hetherington, redactorul șef al *Guardian*-ului a fost de acord. La fel și Zorza.

Marți, 22 mai 1962

Toată ziua scriu prezentarea cazului „Basarabia" pentru *Guardian*.

Miercuri, 23 mai 1962

Glan Williams, caricaturistul de la *Reynolds News*, e gata să pregătească ceva pentru a ilustra și ușura prezentarea „Basarabiei". Black de la *Guardian* vine să discute problema cu mine. Mă va costa £800. Îi spun lui Dinu Daponte că și el trebuie să contribuie.

Joi, 24 mai 1962

I-am spus ieri lui Viorel despre pagina pe care am obținut-o în ziarul *Guardian*. I-am dat textul articolelor și i-am cerut opinia. A făcut anumite observații în legătură cu recunoașterea unirii Basarabiei de către aliați la 3 martie 1920. El voia ca să explic că amânarea recunoașterii, timp de doi ani, s-a datorat doar faptului

[1] Felicia Rațiu (1868–1938), fiica doctorului Ioan Rațiu.

că trupele româneşti ocupau Ungaria. Îndată ce Vaida a promis că se vor retrage, unirea Basarabiei a fost recunoscută. Cred însă că este o greşală să menţionăm acest lucru. Dacă nu atragi atenţia asupra faptului, nimeni nu-şi dă seama că recunoaşterea a fost tardivă. În definitiv, în chestiunile diplomatice doi ani e un timp relativ scurt.

Sâmbătă, 26 mai 1962

Scriu lui Romi Boilă, profesorului Grigore Nandriş şi lui N. Dianu la Paris. Confirm că am utilizat material publicat deja în broşura „Pro Bassarabia & Bucovina" pentru pagina ce va fi publicată în ziarul *Guardian.*

Luni, 28 mai 1962

Zi însemnată pentru lupta noastră naţională. E clar că pagina despre Basarabia din *Guardian* a făcut o impresie profundă peste tot. Galia de la BBC îmi citeşte la telefon textul dat în buletinul de ştiri adresat României. E lung şi, bineînţeles, cu citate importante. Miss Berry, şefa secţiei, mă felicită şi-mi promite o copie a textului transmis pentru ca să o păstrez la dosar. Viorel Tilea e şi el încântat: „ai făcut o treabă excepţională; extrem de importantă. Tu ştii doar că eu întotdeauna îţi recunosc meritele". I-am spus că ar fi cazul să se urmărească chestiunea prin scrisori adresate redactorului şef al *Guardian*-ului. Să vorbească cu nişte deputaţi etc. Mi-a promis că va face-o.

Dar dezvoltarea cea mai interesantă este reacţia ziarului *Observer*. Lederer îmi telefonează să-mi spună că ei sunt gata să publice vreo 800 de cuvinte „Lead Story" în pagina a doua. De asemenea, el va căuta să reia ideea şi să o comenteze cum va putea mai bine. S-ar putea, de asemenea, cu Edward Crankshaw să scrie despre această problemă poate cu o altă ocazie.

Aseară la Radio Londra s-a dat un program (Home Service) despre „Prizonierul Politic". Opt personalităţi au fost descrise de prietenii lor, regizor şi narator fiind Peter Benenson. Wendy Muston

(Noica) a vorbit despre Constantin Noica. Programul a fost prezentat extrem de bine, producând o impresie cu adevărat dramatică.

Ron Black de la *Guardian* vine să mă vadă azi după-masă. E încântat de impresia creată de articolul asupra Basarabiei. La cererea lui îi dau un exemplar din cartea mea *Policy for the West.*

Cornea îmi telefonează. Mă felicită și el pentru articolul din *Guardian* și-mi cere să-l adaptez și scurtez pentru a fi publicat în *Rumanian Spokesman.* Îi promit că voi face-o și, de altfel, îi dau £25 pentru a scoate următorul număr cu data iunie 1962 (la trei luni după apariția primului număr).

Duminică, 3 iunie 1962

Observer publică articolul prescurtat de ei din *Guardian.* De asemenea, o scurtă notă în pagina *Daylight* în care mă prezintă pe mine personal drept enorm de bogat și șef al unui grup de „Scarlet Pimpernel". Cam aiurea, deși există un grăunte de adevăr. În tot cazul, nu poate să-mi strice faptul că am fost pomenit alături de lordul Beaverbrook și lordul Montgomery. Eu aș fi preferat să fi fost menționat mai sobru, dar Lederer mă asigură că este mult mai bine așa. Un element oarecum romantic nu strică.

După-masă un reporter de la *Daily Express* îmi telefonează. Ar vrea să publice un reportaj despre mine. Mi-am dat imediat seama că este vorba de senzaționalism, așa că am prezentat o scuză foarte plauzibilă (aveam un angajament prealabil să joc tenis!).

Miercuri, 6 iunie 1962

Am 45 de ani. Vorbesc la Bognor Regis, la Convenția anuală a Asociației Caricaturiștilor Britanici. Ian Scott, președinte, și Lilley, secretar general. Josten e cu mine. El mă prezintă audienței. Se pare că micile mele glume au prins foarte bine.

Joi/Vineri, 7–8 iunie 1962

La München, la Congresul al 4-lea al Mișcării Europene. Delegația românească e formată din Veniamin, Ghiță Ionescu, Preda

Bunescu şi George Ciorănescu. Nimic deosebit. Totul se desfăşoară potrivit aşteptărilor. Este o greşală însă ca problema est-europeană să fie prezentată de babalâci, căci aşa s-a întâmplat. Auer abia dacă a putut să citească rezoluţia, iar Racięski, deşi mult mai bine, este, săracul, aproape orb. E esenţial ca mişcarea de eliberare a popoarelor est-răsăritene să fie reprezentată de elemente riguroase. E greu să fac o afirmaţie categorică, însă cred că „eşecul" nostru s-a datorat în mare măsură prezentării făcute de aceşti reprezentanţi ai noştri. Rezoluţia Est-Europeană a fost respinsă. Aşa că trebuie să ne mulţumim cu formula generală a raporterului Wigny, care se referă la dorinţa de a lărgi scopul federaţiei europene aşa încât să includă şi pe celelalte ţări europene, pe măsură ce îşi vor realiza independenţa. Aş spune, o formulă cu totul insuficientă.

Ghiţă Ionescu s-a purtat foarte prietenos cu mine de data aceasta. Toţi ceilalţi de la REL au fost plini de laude la adresa articolelor mele din *Guardian* şi *Observer*. Atât Veniamin, cât şi eu am făcut câte o declaraţie la radio despre însemnătatea dezbaterilor Mişcării Europene. Am vorbit mult cu Ciorănescu. El îl găseşte pe Ghiţă un dezastru. Ranchiunos, incorect, intrigant, aplică metodele pe care le-a învăţat ca tânăr în şcoala de cadre comunistă căreia îi aparţinea.

Dacă cineva e specialist în chestiuni de literatură este însărcinat să scrie despre ştiinţă; cel interesat în politică trebuie să facă literatură. Îndată ce unul se afirmă mai mult decât ceilalţi Ghiţă îl pune în situaţii imposibile pentru a-i distruge elanul şi pentru a-l împiedica să-i devină „concurent" periculos. Toţi, fără excepţie, chiar şi cei care au fost aduşi la München de el, sunt astăzi împotriva lui. E greu chiar de imaginat o unanimitate mai uimitoare. Toţi doresc plecarea lui. El însă se menţine pentru că, faţă de superiorii lui americani este slugarnic şi serviabil, pe când faţă de cei care depind de el se poartă foarte urât şi fără niciun menajament. Valahu de la New York le spune, ori de câte ori vine la München, că Ghiţă e sfârşit. Însă iată că rezistă!

Ceea ce m-a surprins în această condamnare calmă și aparent obiectivă a lui Ghiță din partea lui Ciorănescu a fost faptul că o spunea aproape pe față ca să o audă toată lumea. Eu credeam că Veniamin și Ghiță sunt prieteni. Ciorănescu însă nu se jena să vorbească în felul acesta în bătaia urechilor lui Veniamin.

Seara am luat cina cu toții (8 iunie) la Ratskeller (Ghiță, ca să-mi facă plăcere, a făcut glume că după cina de astăzi i se va spune în viitor Ratziukeller). Haralamb mi-a vorbit mult și foarte elogios. Și-a exprimat regretul că nu vin pe la München mai des ca să-i ascult păsurile. El are multe să-mi spună. La fel, Cismărescu e nemulțumit de echipa lui de șase oameni, dintre care unii nici nu știu să vorbească bine românește. [Vintilă] Motaș, din familie veche ieșeană, simpatic, râdea pe socoteala lui Gou Constantinescu, imitând unele din reportajele lui. Horia Rădulescu (venit de la Bruxelles) și Vladimir Ionescu (adus de Ghiță de la Roma) au fost mai reticenți. [Armand] Gurian (turc[1] din România, administratorul secției) și Preda Bunescu, foarte atenți și curtenitori față de mine.

Cina a fost extrem de plăcută și de prietenoasă. Ghiță a insistat să plătească pentru mine. I-am cerut să-mi trimită materialul românesc al REL-ului ca să-l public în FRP. Nu mi-a promis, dar voi insista din nou. De asemenea, i-am spus că aș vrea să clarific obiecția împotriva mea, care trebuie să existe la dosarul meu de la REL. Cel mai bun lucru ar fi ca el să-mi dea niște comentarii și dacă securitatea nu ridică nicio obiecțiune atunci pot să trag concluzia că totul s-a clarificat. Era, de fapt, sugestia pe care Ciorănescu mi-a făcut-o câteva ore mai devreme. Ghiță însă n-a marșat. „Nu există nimic împotriva ta", mi-a declarat el. Or, eu știu precis că există. Bernard mi-a afirmat-o categoric. Ciorănescu, care ține mult ca eu să vin la München, o suspectează căci altfel nu se explică de ce nu sunt utilizat mai des. I-am declarat lui

[1] De fapt, Armand Gurian era armean născut în Turcia și naturalizat în România. Gurian a fost un pseudonim, numele său real fiind Armenok Gurdikian.

Ciorănescu categoric că eu personal nu voi face nimic ca să-l scot pe Ghiță de la München. Dacă însă își pierde locul și postul mi se oferă mie îl voi accepta.

Am fost pe la Secția de Cercetări și Evaluare. Au vorbit Ion Gheorghe, Deplair și un bucovinean sosit abia în 1960 din țară (Vasilenco?). Și acolo atmosferă caldă și prietenească. Cred că vizita mea le-a făcut plăcere și mi-a sporit simpatiile printre membrii secției românești. Să nu uit două lucruri care merită să fie pomenite în ce privește săptămâna trecută:

1. Inspectorul Tite, de la Special Branch, Scotland Yard, mi-a telefonat. M-a rugat să-l văd în legătură cu cele publicate în ziare despre mine. I-am spus că-i stau la dispoziție imediat, dar că sunt foarte ocupat. Trebuie să merg seara (era miercuri, 6 iunie) la Bognor pentru a vorbi caricaturiștilor și, apoi, a doua zi voi pleca la München pentru Congresul Mișcării Europene. *„You are a busy man"*[1], mi-a spus Tite și m-a asigurat că nu e nimic urgent. Că-mi va telefona din nou după sărbători, adică marți, 12 iunie.

2. Cehul Mastnik, de la BBC, a venit să mă vadă marți, 5 iunie. Mi-a spus categoric că el vrea să colaboreze la activitatea FIJL, dar că-i este foarte greu să o facă atâta timp cât Josten e acolo. I-am promis că eu nu mă voi amesteca în alegerile pentru Comitetul FIJL-Londra care vor avea loc la toamnă. Să intre în organizație și să aleagă pe cine vor.

Tot la München l-am văzut pe dl Grozier de la Radio Europa Liberă. I-am explicat ce vreau pentru a reuși în chestiunea Expoziției ADEX. Mi-a promis că va căuta să ne dea fotografii potrivite.

Sâmbătă, 9 iunie 1962

La Ioana Ellerington, verișoara mea, fata lui Viorel, la botezul fetiței ei Marina. Nașă a fost Marie-Lyse Cantacuzino, măritată cu tânărul Ruhemann (Frank) – tatăl lui este la National Gallery. Am vorbit mult cu Viorel și cu Titinica. Amândoi sunt plini de complimente în ce privește acțiunea mea pentru Basarabia.

[1] „Ești un om ocupat" (în lb. engl.).

Noaptea târziu, în drum spre casă, m-am oprit la casa lui Silviu și Sanda Crăciunaș și i-am sculat din somn. A fost un gest impulsiv, oarecum sub influența vinului consumat, deși nu eram beat. Ne-am plimbat pe stradă împreună și am discutat tot felul de lucruri. Curios că ei au fost „încântați" că i-am deranjat în felul acesta.

Marți, 12 iunie 1962

Inspectorul Tite de la Scotland Yard vine la mine la birou. Mă întreabă următoarele:

1. „Reclamele" despre Basarabia. Cine a produs banii. I-am spus că mai mulți patrioți (patru, inclusiv eu) care au bani, dar care nu se afirmă în politică, au contribuit. Eu am dat peste 50% din cei £800 cât a costat anunțul din *Guardian*. Anunțul din *Observer* a costat £300, dar n-am explicat de unde vin acești bani. Am confirmat că ceilalți români doresc să rămână anonimi. Nu este vorba de o grupare politică, ci de un grup de prieteni[1].

2. Free Rumanian Press – Cine e la spatele ei? Dacă eu o scot cu Josten? I-am confirmat, din nou, că Josten face multiplicarea și distribuția și că este plătit £25 pe lună pentru această treabă. Din punct de vedere politic nu suntem băgați și eu doresc chiar, dacă se poate, să mă despart de el și să fiu complet independent. Aceasta însă nu înainte de a putea scoate cel puțin două pagini dacă nu trei din FRP. Eu sunt singurul care este la spatele FRP.

3. Există o organizație care scoate oameni de dincolo de Cortina de Fier? Am eu legături acolo? Cu cine? Sunt oficiali ai

[1] Curiozitatea inspectorului Tite de la Scotland Yard a fost și a Securității, care a fost informată prin intermediul lui George Pop că Rațiu a primit suma de 800 de lire sterline de la Comitetul Național pentru o Europă Liberă, în timp ce Rațiu a însemnat în jurnal că cea mai mare parte din bani i-a suportat singur. Potrivit lui Pop, Comitetul Național pentru Europa Liberă „l-a însărcinat cu pregătirea și publicarea unor materiale (articole, hărți etc.) prin care să demonstreze că Basarabia ar fi, chipurile, teritoriul românesc anexat URSS-ului" (ACNSAS, fond SIE, dosar 53927, vol. 2, f. 382).

Guvernului? I-am confirmat că am legături acolo. Toţi oamenii din „câmpul muncii" sunt în slujba guvernului, deci oficiali. Altfel nu se poate. Legăturile mele pot să fie la nivel mai ridicat sau mai scăzut. E greu de precizat. Eu însă nu sunt Scarlet Pimpernel. Eu nu m-am dus după Cortina de Fier. Aş face-o, însă, dar prietenii mei sunt siguri că aş fi recunoscut imediat oricum aş fi deghizat.

Cum se face că ziarul m-a descris aşa? I-am dat o serie întreagă de reproduceri ale articolelor despre mine. Aceleaşi au fost şi în mâna ziariştilor. Ei au tras concluziile lor proprii. Eu însă nu m-am prezentat nicăieri ca un Scarlet Pimpernel. Nu este tipul de publicitate care mă atrage. I-am povestit cum duminică, 3 iunie, un reporter de la *Daily Express* a căutat să obţină un interviu cu mine şi cum eu nu l-am încurajat.

4. Care este adevărul asupra lui Jakober? De unde am auzit de el? Sunt în legătură cu el? I-am spus că am refuzat să am orice legătură cu acesta. Ceea ce face, dacă o face, este dezgustător. Eu însă nu am nicio dovadă şi vorbesc doar din auzite. Romi Boilă, de la Paris, şi comandorul Manolescu au fost cei care mi-au vorbit de el pentru prima dată. Dacă însă unii oameni pot fi salvaţi prin activitatea acestuia, ea, după părerea mea, trebuie tolerată chiar dacă Jakober face bani din acest trafic de sclavi.

Tite mi-a explicat că această convorbire este cu totul prietenească şi că este de datoria lui să se asigure că „nu se aduc în ţara aceasta agenţi comunişti cu bani britanici, căci ar fi foarte uşor să se strecoare printre cei care vin şi astfel de agenţi ai regimului RPR". În ce-l priveşte pe Jakober, el are un dosar foarte corect. E cetăţean britanic şi are o societate care se ocupă de vânzarea de turtă de ulei (*oil seed cake*), în mare măsură de provenienţă românească. El călătoreşte regulat la Praga, dar după câte ştie el nu la Bucureşti. S-ar putea ca totul să fie de fapt acceptat de către autorităţile din Anglia pe plan foarte înalt, la Foreign Office de pildă, dar el, Tite, trebuie să-şi facă raportul cum ştie mai bine. L-am asigurat că atâta timp cât voi rămâne în ţara aceasta eu voi respecta legile ţării şi că nu voi face niciun act de violenţă.

Vorbind despre Jakober, m-a întrebat dacă n-aș sfătui pe cineva să meargă să-l vadă. I-am indicat că au fost două persoane care mi-au cerut sfatul și eu le-am spus să se ducă, dar am refuzat să le acompaniez. El n-a menționat niciun nume, însă m-a întrebat dacă una din aceste persoane nu este o doamnă care locuiește lângă Clapham Common și lucrează la BBC. Am spus că da. „Iar cealaltă?" m-a întrebat Tite. „E o persoană venită la Londra în vizită din Elveția", gândindu-mă la Liviu [Venetu] de Gatterburg. Tite n-a insistat să afle numele acestor două persoane. A vorbit de predilecția românilor de a se deda la „imaginative thinking"[1] așa de mult că e greu să desparți zvonurile de realitate. De aceea am insistat că eu n-am absolut nicio probă. Cârciog însă și-a scos recent trei membri ai familiei sale din țară. El ar putea să explice cum a făcut-o. Mie nu mi-a spus. Eu nu fac nicio afirmație. Însă m-ar interesa și pe mine să cunosc precis toate amănuntele acestei afaceri și cât mai mult despre domnul Jakober. „E greu să afli ceva precis, pentru că cei vizați și care au luat legătura și negociază cu Jakober sunt speriați. Ei nu vor să vă dea nicio informație pentru bunul motiv că se tem de soarta familiilor lor din țară". Cred că a înțeles.

Impresia mea însă este că Liviu Cristea este cel care a raportat lucrurile la Scotland Yard. El cunoștea cazul Noica și eforturile făcute de Wendy Muston. El știa că ea m-a consultat. Și gândul îmi alunecă un pic mai departe. Tot Cristea a avut posibilitatea să se amestece în cazul Crăciunaș și să-l descrie drept „legionar" când i s-a refuzat viza. Tot el trebuie că m-a denunțat cu ocazia scăpării lui Opriș, căci și de data aceea ei, cei de la Scotland Yard, au venit să mă vadă imediat și să-mi dea un avertisment serios ca să nu mă mai amestec în aceste lucruri. N-am nicio dovadă, însă totul îl indică pe Puiu Cristea care, știam deja, are legături la Scotland Yard, adică este „informator". Se potrivește, de altfel, și cu caracterul lui. Mă reții însă de la o condamnare clară pentru simplul motiv că încă nu pot dovedi nimic. Dar să vedem...

[1] „Lucruri imaginare" (în lb. engl.), în sensul de a avea o imaginație bogată (n. red.).

Racięski vine să mă vadă. Târziu. A primit o telegramă de la Bolek Wierzbiański în care se aprobă ca unul din noi să meargă la Evian. Eu nu vreau să mă duc. Va merge el, deci.

Joi, 14 iunie 1962

La şcoala lui Indrei, Bryanston. O producţie excelentă a piesei *Hamlet* în aer liber. A durat patru ore.

Sâmbătă, 16 iunie 1962

Şedinţa Amnesty asupra Estului Europei. Noi n-am participat prea bine pentru că îl rugasem pe Romi Boilă să pregătească materialul. Din păcate, Romi, care este atât de conştiincios, a trebuit să se mute din casă. A avut multe complicaţii, inclusiv un proces.

Luni, 18 iunie 1962

Vorbesc cu Manya căreia i-am trimis manuscrisul, tradus gata, al lui Noica. I-am spus însă că vreau ca totul să fie aranjat în scris între noi, ca să evităm repetarea cazului Crăciunaş.

Joi, 21 iunie 1962

Kenneth Young, redactorul şef al ziarului *Yorkshire Post* publică articolul meu despre România. E foarte mulţumit şi aşa sunt şi eu, deşi m-au descris în prima ediţie drept „ziarist şi om de afaceri *ungur*!?" Doreen Berry de la Secţia românească BBC mă felicită şi-mi comunică planurile ei de a transmite extrase din acest text în România.

Cina la Noël Bernard. Acest om e total contra tuturor regimurilor din România de dinainte de război. N-are absolut niciun respect pentru poporul român; doar dispreţ. Cum a putut să reziste atâta timp la München (REL) e un mister. Cred că l-am şocat puţin când i-am spus: „Noël, oricât de mult ai nega tu originea ta românească, de dincolo de Carpaţi, te dai de gol pentru că tu ai atitudinea caracteristică şi mintea ascuţită, vioaie a regăţeanului. Noi, cei din Ardeal, suntem mult mai proşti şi mai înceţi".

Vineri, 22 iunie 1962

Masa cu prințul Carol de Hohenzollern. S-a ambalat la Poole fără a fi sigur că va obține banii tatălui său. Situația este destul de gravă pentru el. Are acum un avocat, pe John Elliot Brooks, care pare să fie specialist și care a cerut „scrisoare de administrație" a lăsământului regelui Carol al II-lea. Între timp, are nevoie urgentă de £5 000. Eu i-am spus că n-am, dar că voi căuta. De altfel, ideile lui sunt extrem de nebuloase. Dorește să-și câștige pâinea din pictură, snobismul englez asigurându-i vânzarea. Mă cam îndoiesc. Sâmbătă, duminică cu Elisabeth la Nicky la Marlborough.

Luni, 25 iunie 1962

Masa cu Viorel care crede că ar trebui să lansăm un apel pentru crearea unui fond care să acopere cheltuielile de „cumpărare" a românilor ce vor să iasă din țară. Fratele Manuelei se găsește printre cei care vor să iasă. I-am spus că în principiu este o foarte bună idee. Când a revenit și mi-a cerut £1 500 împrumut am fost foarte drăguț (sper) cu el și politicos, dar nu am promis nimic și nici n-am intenția să-i dau acești bani. În definitiv, el tot îmi mai datorează o mulțime de bani din 1948!

Mi-a explicat apoi că Gicu Pop a fost acela care a luat scrisoarea mea către Nicky Mariția din geanta acestuia (lăsată la biroul Brispa[1]). Gicu a fost acela care a fotografiat-o și dat-o lui Viorel. „Mi-am dat seama că e un om mârșav. Am fost dezgustat și de atunci prietenia noastră s-a terminat. N-am mai avut încredere în el", a încheiat Viorel descrierea incidentului, adevărată tiradă de moralitate și caracter. Eu nu prea îl cred[2], însă este semnificativ

[1] Autorul se referă la BRISPA Ltd., firmă înființată de Viorel Tilea împreună cu George Pop. Printre asociați s-au numărat și soția Lordului St. Oswald, Ducele Miguel Primo de Rivera (fost ambasador al Spaniei la Londra), S.G.B. Wallace, Nicolae Mariția ș.a. în calitate de asociați.

[2] Deși Ion Rațiu nu l-a crezut pe Viorel Tilea care îi mărturisea că George Pop a fotografiat scrisoarea în cauză, în realitate Tilea a avut dreptate atunci când și-a manifestat suspiciunile față de Pop. Nu cunoaștem dacă Pop a

că încearcă să mă convingă că el e basma curată. Cu alte cuvinte, doreşte relaţii bune cu mine, din nou. Asta mă bucură, însă nu le vom avea decât dacă acceptă condiţiile mele. Şi moralitatea mea, în ce priveşte relaţiile dintre prieteni, este incomparabil mai stringentă decât a lui.

Primesc o scrisoare de la Niculiţă Oprean. E din nou la Viena şi-mi cere să merg să-l văd. Îi răspund că voi face-o imediat ce găsesc un moment de răgaz. Sunt oarecum îngrijorat, însă pentru că e curioasă venirea lui la Viena imediat după acţiunea mea pentru Basarabia în *Observer* şi *Guardian* şi după articolul meu din *Yorkshire Post*. Şi din moment ce am pomenit acest articol trebuie să menţionez că am primit multe complimente din toate părţile. Îl menţionez doar pe Cziolkosz, bătrânul conducător socialist polonez, care l-a găsit admirabil.

Marţi, 3 iulie 1962

În avion spre Viena. Mă duc să-l văd pe doctorul Oprean. Poate aduce ceva interesant[1]. Multe s-au petrecut săptămâna

---

fotografiat sau nu această scrisoare, dar ştim că una din misiunile importante ale lui Pop dată de Securitate a fost aceea de a sustrage şi fotografia documente din arhiva lui Tilea şi a lui Raţiu, odată cu trecerea anilor devenind un adevărat specialist în această activitate. Misiunea a primit-o la scurt timp după ce a fost recrutat, în vara lui 1958, când a sustras primele documente din arhiva maiorului Iliescu, decedat în 1957, arhivă aflată în grija soţiei sale. Apoi, în noiembrie 1958, ofiţerul de Securitate a discutat cu el „problema sustragerii documentelor lui Tilea". Pop a acceptat, dar „s-a interesat dacă în cazul că ne va putea ajuta va fi recompensat corespunzător". Agentul trebuia să sustragă documentele din casa lui Tilea de regulă seara şi să le readucă acestuia a doua zi dimineaţa după ce ofiţerii le fotografiau în timpul nopţii, ceea ce a făcut deseori. Mai târziu, pentru că Pop s-a plâns de riscurile acestei operaţiuni, rezidenţa DIE i-a cumpărat un aparat de fotografiat.

[1] Lui Nicolae Oprean Securitatea i-a trasat mai multe sarcini informative care ar fi trebuit îndeplinite la a doua întâlnire cu Ion Raţiu. În nota de sarcini redactată pe 18 iunie 1962, se menţionează că Oprean trebuia să afle de la Ion Raţiu, printre altele, informaţii despre aşa-zisele misiuni primite de acesta de la spionajul englez, despre cum evoluează relaţia dintre el şi Silviu

trecută, dar din moment ce n-am agenda mea la mine nu-mi mai aduc aminte. Știu că am avut o criză cu Gaby Bentinck și că Zbigniew Racięski a intervenit din pură coincidență. Am luat masa cu Anne-Marie Callimachi, care este gata să lucreze pentru mine și pentru efortul pe care-l fac eu pentru națiune. Cred însă – în ciuda „urmașilor mei Văcărești" – că elementul predominant este faptul că eu plătesc pentru activitatea ei. Totuși, nu cred că ea ar face ceva împotriva intereselor de lungă durată ale poporului român. Este o adevărată regăsire, în cazul ei, la apus de viață.

Herr von Bismarck, șeful celei mai importante stațiuni Radio din Germania Federală, și-a trimis reprezentantul să mă vadă. Este un tânăr profesor de științele politice, Schäffer, la universitatea Freiburg, care acum a fost însărcinat să organizeze școala de radio-difuziune și televiziune pentru țările nedezvoltate. Are abia 32 ani. E inteligent, personalitate atrăgătoare, vorbește englezește excelent. Cred că va face treabă foarte bună. Sper că noi – FIJL – vom colabora strâns cu ei.

Phoebe Darlington s-a întors din Rusia. A fost acolo timp de 6 săptămâni. Impresiile culese, nesemnificative din punct de vedere politic. Se confirmă totul. Regimul este dictatorial și aparte. Nu urât, nu iubit. Nimeni însă nu va face nimic pentru a-l schimba.

Ieri a venit von Nostitz, de la ambasada germană, să mă vadă. Am discutat cu el expoziția „ADEX". Vreau o secție a zidului din Berlin pentru a fi erijată în mijlocul expoziției. Cred că voi obține colaborarea lui.

După-masă la Delgado. John Leich este de față. Atât, mai întâi de toate, nemulțumirea mea față de atitudinea noastră la München. Rezoluția a fost prea lungă. A fost prezentată prost, de Auer și Raczyński. N-a fost susținută de apuseni. În fine, participanții est-europeni n-au avut un rol bine definit. S-a făcut act de prezență – ceea ce este foarte important –, dar se putea face mult mai mult. S-ar fi putut, de pildă, distribui rolurile în a stabili relații cu ceilalți participanți etc.

Crăciunaș, ce deplasări urmează să facă și în ce țări sau cu cine plănuiește să se întâlnească în timpul acestor vizite.

1. Le expune planurile Sir Edward Beddington-Behrens pentru Comisia Est Europeană a Mişcării Europene. Sunt de acord să mergem înainte. Nu este vorbă de copiere a eforturilor. Eu am ridicat această chestiune, căci doream să am aprobarea lor. Delgado mi-a spus: „Ce face ANEC în definitiv? Să fim serioşi. Cu cât puteţi să obţineţi mai mult rezultat, cu atât mai bine. Activitatea trebuie să devină cât mai puţin a exilaţilor. Apusenii pot să realizeze ceva pentru Europa de Răsărit". Aceste idei se potrivesc perfect cu ale mele, căci şi eu doresc ca viitoarea Comisie Est-Europeană să fie un instrument britanic şi noi, exilaţii, să rămânem în culise. Până astăzi cei care contează sunt Vane Ivanović, Jan Pomian şi eu.

2. Le spun că Crozier mi-a scris refuzând să participe la expoziţia „ADEX". ‚Răspunde-le, mi-a zis Delgado, că eşti surprins şi că eu sunt şocat. În definitiv, voi faceţi treaba lor. Mii de oameni vor vedea această expoziţie". Am fost mulţumit să văd că nu este vorba de o schimbare de politică vis-à-vis de FIJL.

3. Chestiunea Josten. Le-am spus că doresc să mă despart de el. De data aceasta, prin atacul împotriva REL a mers prea departe. Nu pot să o fac însă dacă n-am material suficient pentru FR Press. Pentru moment eu pot pregăti o pagină. Am nevoie de minimum două pagini pentru a continua să fac o impresie bună în Fleet Street. Le-am cerut, deci, să-mi dea tot materialul REL, secţia românească, chiar dacă nu este verificat şi nu „pentru distribuire generală". Mi-a promis că se va ocupa de această chestiune.

Cina la Sir Edward Beddington-Behrens. Roland St. Oswald (care are sarcina de a se ocupa de Raportul Pilkington[1] (Harry) în

[1] Harry Pilkington, politician recunoscut pentru faptul că nu s-a abătut de la principiile conservatoare pe care le-a îmbrăţişat, a devenit celebru pe scena politică din Anglia în urma unui raport realizat în 1962 de Comisia Pilkington, al cărui preşedinte a fost. Raportul Pilkington a analizat felul în care se dezvoltă piaţa media în Marea Britanie, în special radioul şi televiziunea. După ce critica influenţa americană asupra radioului şi televiziunii, afirma că nu se doreşte existenţa unor actori privaţi de radio şi televiziune ceea ce era eronat din moment ce nimeni nu chestionase publicul în acest sens. Drept urmare, la scurt timp piaţa radiourilor pirat s-a dezvoltat în mod agresiv.

Camera Lorzilor), contele Raczyński, fostul ministru de Externe polonez și Jan Pomian. Discutăm proiectul de declarație pregătit de Pomian. Este bun, dar are multe insuficiențe. Ne vom întâlni din nou pe ziua de 11 iulie crt.

Ziarul *Daily Telegraph* de astăzi are un articol execrabil semnat de Jeremy Woolpenden[1] din România. Îl citesc cu consternare. Sosit la Viena, sunt așteptat de Vania Scanavi[2] la aeroportul Schwechat. Mergem împreună, în mașina lui, la restaurantul Regina, lângă Votivkirche, unde mi-am dat întâlnire cu Oprean. Îl găsim așteptându-mă în fața hotelului. Îmbrățișări, exclamări de bucurie etc.[3] Vania – pe care l-am prezentat drept german trăit în România – ne lasă la restaurantul Gosser Halle de lângă Operă. Luăm o masă liniștită la subsol și rămânem toată ziua împreună. Seara ne scoate Vania la cină la restaurantul Balkan Grill.

Miercuri, 4 iulie 1962

Mă trezesc dis-de-dimineață, la orele 4.30 a.m., ca să fiu exact și redacționez o scrisoare în care resping imaginea prezentată de

[1] Jeremy John Le Mesurier Wolfenden (1934–1965), corespondent de presă străin și agent britanic în timpul Războiului Rece (n. red.).

[2] Vania Scanavi (Scanavy), fiul lui Alexandru Scanavy. Tatăl său a fost un om de afaceri important și controversat în perioada interbelică, aflat în anturajul principesei Elisabeta, sora regelui Carol al II-lea și viitoarea regină a Greciei. Alexandru Scanavy a fost și administratorul averii reginei Elisabeta.

[3] În raportul său către Securitate, redactat la 12 iulie 1962, Oprean a prezentat detaliile întâlnirii foarte minuțios: „La orele 13.20 sosește o mașină elegantă marca Mercedes [...]. Din ea mă strigă pe mine Iancu Rațiu care era mai gras ca anul trecut și îmbrăcat la ultima modă. Mi-am manifestat o bucurie mare, ne-am îmbrățișat și ne-am sărutat. Imediat mi-a deschis ușa la mașină, s-a uitat în jur și mi-a prezentat «șoferul» care vorbea o limbă românească stricată cu accent englezesc. Rațiu mi-a spus că pot să-i spun numele căci este un bun prieten al său care ne ajută eliberarea și care dorește să mă cunoască personal. [...] Șoferul s-a dus să dea nu știu unde un telefon că totul e în regulă, iar Rațiu mi-a spus: «față de el poți să vorbești orice, dar nu vorbi nimica de problemele mele intime familiare. Acestea le vom discuta noi ulterior»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 182–183).

Jeremy Woolpenden. O adresez, bineînțeles lui Coote, redactorul șef al ziarului *Telegraph*, dar o expediez cu o scurtă scrisoare de acoperire lui David Floyd.

Curând după orele 10 dimineață mă întâlnesc din nou cu Niculiță Oprean și facem tot felul de cumpărături pentru cei din țară. Medicamente pentru tata, Pușa și alții. Cărți de medicină pentru doctorul Goia. 5 000 șilingi austrieci împrumut lui Niculiță, căci are nevoie de ei ca să-și facă o operație la ochiul stâng. Îmi promite că va restitui banii în rate lunare lui tata de minimum 200, maximum 300 de lei. De asemenea, va obține bani de la Goia pe care-i va transmite tot lui tata. Am stat cu Niculiță Oprean în total aproape 14 ore. E greu deci să reproduc totul, mai ales că nu are o minte ordonată și se repetă adeseori, face lungi paranteze sau divagații întregi pentru a reveni din nou la aceeași materie pe care a tratat-o ore înainte. Impresiile pe care le-am avut la prima noastră întâlnire s-au potențat simțitor. Poate eu sunt deja foarte afectat de mediul britanic în care am trăit atâția ani însă mie îmi vine greu să accept drept autentică o efuziune de sentimentalism fără nicio reticență sau o laudă nelimitată ce mi se face mie personal.

Vasăzică, în măsura în care sunt afectat de această repulsie subconștientă poate greșesc în felul în care-l judec pe om. Iată însă concluziile mele: minte dezlânată, fără putere de sintetizare sau ordonare a ideilor. Inteligență redusă. Sensibilitate aproape inexistentă căci nu și-a dat seama deloc de impresia defavorabilă ce-mi făcea prin felul în care îmi povestea lucrurile. Judecată și putere de decizie determinate mai mult de latura afectivă a personalității sale decât de raționament. Lipsă de putere de convingere; gata imediat să-și schimbe atitudinea sau opinia deîndată ce-mi exprim eu părerea în mod neechivoc. Teribil de emotiv. Pare bun patriot, dar nu știu în ce măsură ar putea fi folositor cauzei în afară de stabilirea de contact pe care o face în momentul actual. Totuși, sunt gata să accept că omul are adevărat curaj, deși mă îndoiesc. Este foarte interesat în chestiunile materiale, în *bani* mai ales. Scund de statură, seamănă cu Ionică Șerbu la trăsături, dar

nu prea mult, căci are fața mult mai plină. Păr foarte negru, pieptănat lins cu cărare. Robust, tors puternic, aproape gras. Și-i place mâncarea; nu refuză nimic din ce i se oferă. Unele din problemele asupra cărora ne-am întreținut au fost dezvoltate de Oprean pe larg și în scris la cererea mea. Fac aici doar un mic rezumat:

1. Ai mei sunt relativ bine. Tata se plânge că nu-i trimit destui bani. Acest lucru mă surprinde, căci i-am trimis cu siguranță 5 000 de lei direct prin bancă și apoi pachete și din cei 6 000 de șilingi pe care i-am dat lui Oprean ultima dată acesta îmi spune că i-a dat lui tata 2 100 de lei. Lucrează la dicționarul moțesc care este aproape gata. De asemenea, monografia satului Lupșa, pe care a scris-o cu Emil, e și ea gata. Vor fi ambele publicate de Editura de Stat. Duce o viață extremă regulată. Mănâncă și bea regulat, poate chiar prea mult pentru vârsta și condiția lui arterio-sclerotică. Face siestă după masă și apoi începe să-și aranjeze fișele frumos catalogate și să scrie 3–5 ore. Radu se îngrijește foarte bine de sănătatea lui. De aceea are nevoie de injecțiile ce mi-au cerut căci i se înțepenesc degetele și brațele din când în când. Dacă este imediat ciupit și frecat circulația și flexibilitatea vaselor sanguine tind să-și revină.

Radu[1] este cel mai bine văzut specialist de boli de inimă din Turda. Cu o populație de peste 65 000 locuitori și mulți medici, aceasta nu este puțin lucru. A fost ales pentru un curs de specializare, dar „ștabii" s-au opus. L-au trimis pe altul care a declarat că el nu este specialist și că Radu este cel care poate să tragă foloase din acest curs. Chestiunea încă nu s-a rezolvat, dar speră că, în cele din urmă, Radu va fi ales. Altfel este foarte apreciat, dar dă impresia de om ce nu și-a realizat potențialul. Scump la vorbă, e cam morocănos.

Mircea de curând (cca 5 luni de zile) a fost numit director general la Institutul de Metrologie pentru Construcții. Lucrează direct sub Ministerul Industriei Grele și Energiei Electrice. Toate construcțiile mari de hale, uzine etc. trebuiesc mai întâi aprobate

[1] Radu Vasile Rațiu (1920–1998), medic, fratele lui Ion Rațiu.

de el căci el este marele specialist în problemele „rezistenței materialelor". Cartea lui a fost complet epuizată. Se pregătește acum ediția a doua.

Mia, și ea, s-a dovedit un inginer foarte capabil în materia analizelor de petrol, după ce a fost mutată de la Sanepid Turda, la Ploiești. A făcut o intoxicație. I s-a dat concediu. Readusă la bibliotecă. Nouă intoxicație. Toți speră că de data aceasta se va vindeca complet (unele medicamente au fost pentru ea).

În repetate rânduri Oprean mi-a redat plin de emoție conversația pe care a avut-o cu ai mei la vreo trei luni după întoarcerea lui din Viena, anul trecut. Când Niculiță a sosit la Turda, tata a fost luat pe neașteptate. Au închis ușile și ferestrele. Au tras perdelele[1]. Apoi au ascultat ore întregi. Nesățioși îl întrebau încontinu „Cum arată? Ce a spus?" etc. Tata, se pare, și-a făcut cruce și a mulțumit lui Dumnezeu când a auzit că eu mi-am croit o viață respectabilă aici în Apus și că sunt foarte activ politicește. I-a cerut să-mi transmită de data aceasta că atât el, cât și frații mei, aprobă

[1] Pentru a completa controlul informativ asupra lui Augustin Rațiu, Regionala din Cluj a Securității, condusă în acel moment de Nicolae Pleșiță, a considerat „că este necesar a se instala T[ehnică].O[perativă]. la domiciliul părinților din Turda în scopul stabilirii discuțiilor pe care le poartă despre fugar, a identificării eventualilor curieri ce vor trece pe la părinții spionului, cât și a verificării sincerității agentului *Ionel*. Spre a reuși ca instalația să fie făcută în bune condițiuni, propunem să se procedeze în felul următor: prin Tov. Președinte al Sfatului Raional Turda să se aprobe ca OCL Alimentara Turda să cedeze una cameră mai mare și una cameră mai mică (ce în prezent sunt folosite ca depozit-arhivă) familiei Rațiu Augustin, conform cererilor făcute de tatăl spionului la Spațiul Locativ Turda [...] Înainte de efectuarea schimbului, organele tehnice MAI au posibilitatea și condiții pentru instalarea T.O. în camerele respective". În același timp, faptul că Ion Rațiu îl ruga pe Nicolae Oprean să-i aducă vești de acasă despre părinții săi însemna pentru Securitate că *spionul* și *trădătorul de țară* Rațiu, „fiind un element ce nutrește profunde afecțiuni filiare [sic] față de părinții săi, a ignorat din această cauză legile spionajului modern și a trasat ca sarcină curierului ca să-i viziteze și pe aceștia" (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, vol. 1, ff. 75, 67).

toată activitatea mea. „El să facă ce l-am învățat eu și să nu se gândească la greutățile pe care ni le cauzează." Principala preocupare a tatei astăzi este refacerea mormintelor familiale. Ar avea nevoie de vreo 5 000 de lei, căci cimentul s-a deteriorat foarte mult. De asemenea, el speră că va putea veni să mă vadă peste vreo cinci luni de zile. O va face-o cu Niuța. Îmi cere să vin să-l întâmpin la Viena. Evident, voi face-o, deși mă îndoiesc că i se va da pașaport.

2. Știri despre tot felul de oameni cunoscuți și necunoscuți mie[1]: Medan, fiul lui Emil Hațieganu, nu este serios, bețiv. Profesorul Ion Onaca (de matematică) vine adesea cu echipa națională de fotbal a tineretului. Petre Dumitriu, scriitorul exilat, este om de încredere. Dna Grecu, originară din Cluj, astăzi în străinătate, e periculoasă. Soțul ei e tot în țară și ar putea să fie agentă. Vasile Vaida, ungur, prim-secretar la Regionala Cluj. Membru al CC, fost ministru al Agriculturii, fost pantofar. Rusu Clemente, președinte al Sfatului Popular Regional Cluj. Membru CC. Mecanic electrician. Fost cinci ani la Moscova. Duca Ion, membru CC. Prim-secretar al Comitetului Orășenesc de Partid Turda. Fost mecanic la fabrica de Ciment din Turda. Ing. Ion Lepădatu, președinte al Sfatului Popular Cluj (orășenesc). Inginer agronom, fiu de țăran din Gherla. Ion Gligor, fiul învățătorului din Turda cu același nume, este maior de Securitate la Târgu-Mureș. Este unul dintre cei mai mari călăi ai regimului. Se spune că ar avea pe conștiință peste 300 de victime. Ion Felezeu, căpitan, șef de Securitate

[1] Tot la ordinul lui Nicolae Pleșiță s-au inițiat măsuri de urmărire informativă, în cazul în care nu existau deja, pentru toate persoanele despre care Ion Rațiu a pus întrebări, în mod nevinovat, în discuția cu Oprean: „Vor fi luate în studiu persoanele despre care s-a interesat spionul Rațiu Iancu de la agentul *Ionel*. Dintre aceștia, vom mai recruta unul sau două elemente, cărora însă nu li se vor trasa sarcini legate de spion, ci vor fi instruiți la general de felul cum să se comporte în diferite situații, inclusiv atunci când vor fi eventual contactați de elemente din exterior". În același timp, pentru că Oprean își dovedise loialitatea față de Securitate, acesta urma să fie utilizat „pentru verificarea sincerității persoanelor ce vor fi recrutate" (*Ibidem*, f. 73).

la Turda (fost plutonier acolo). Se poartă bine. Face foarte multe arestări de drept comun. A curăţat oraşul de pungaşi, dar o lasă cam moale faţă de politici. Totuşi, nu poate fi criticat, pentru că are multe arestări de drept comun, deci e vigilent.

Ciorba Ioan l-a scos pe Ionel Pop acum vreo câţiva ani din puşcărie pentru a fi transferat într-un al loc. Cum nu se simţea bine, l-a dus mai întâi pe la Iuliu Haţeganu. Acesta l-a examinat şi a constatat pleurezie. A reuşit să-l interneze în spital şi astfel i-a salvat viaţa. „Şi acum, a adăugat Niculiţă, te înjură pe tine". Nu ştiusem, dar Ionel Pop m-a atacat direct într-un mare articol în care am fost prezentat într-o caricatură cu Viorel Tilea călare pe mine. Petre Zgândău este medic la Ministerul Sănătăţii. Mişu Şerban[1] a publicat cartea despre peşterile din România şi a scris

[1] Mihai Şerban (1921–?), speolog, profesor. A fost cercetător ştiinţific la Institutul de speologie din Cluj. A fost recrutat ca agent de Securitate cu numele conspirativ *Vadan* la 29 mai 1961, după ce a fost supus unor operaţiuni de şantaj „în baza materialelor compromiţătoare care au constat în faptul că făcea parte dintr-o organizaţie contrarevoluţionară, a deţinut armament şi a transmis informaţii fostului consul elveţian din Cluj, Chappuis Pierre, om cu care se găsea până în 1949 în strânse relaţii". Tatăl agentului *Vadan*, potrivit Securităţii, a fost „în regimurile burghezo-moşiereşti în diferite posturi de răspundere, ales fiind chiar ministru, iar din declaraţiile agentului cu ocazia recrutării sale a rezultat că tatăl său a colaborat cu organele serviciului de informaţii englez până în 1940. Este de profesiune şef de lucrări la Universitatea Babeş-Bolyai, catedra de speologie, fiind foarte bine pregătit profesional. Este apreciat în lumea speologilor, atât în ţară cât şi în străinătate, de altfel are numeroase lucrări de specialitate publicate. Pe plan profesional s-a remarcat pe parcursul anilor ca colaborator apropiat al lui Emil Racoviţă [...]. Agentul *Vadan* este un element inteligent, [...] are prestanţă şi se bucură de stima elementelor ce interesează organele Securităţii. [...] De la recrutare şi până în prezent s-a dovedit a fi punctual la întâlniri şi conştiincios în executarea sarcinilor primite, furnizând materiale de interes operativ. [...] S-a dovedit sincer şi ataşat organelor noastre" (*Ibidem*, ff. 89–90). Securitatea a urmărit menţinerea sa la Institutul speologic şi întărirea poziţiei sale profesionale cu scopul organizării unor combinaţii informative în care să atragă alţi români fugiţi din ţară.

împreună cu Rișcuția și cu Niculiță Oprean o carte intitulată „Biogenetica cromozomilor". Ar vrea să scoată manuscrisul din țară și ca eu să iau legătura cu Sir Julian Huxley pentru a-l publica aici în străinătate după ce voi fi aranjat scoaterea lui din țară[1]. Acest Mihai Șerban este fiul marelui savant, rector al Academiei de Agricultură din Cluj, care a locuit în vila lui Viorel din Eforie.

Pitu Pop este antrenor la echipa de ping-pong. Neserios. Bubi Socol este dulgher la Cluj. Mama lui a murit și a fost înmormântată

[1] Istoria călătoriei clandestine de la Cluj la Londra a acestui manuscris, al cărui autor era profesorul Mihai Șerban, a fost, în realitate, o capcană întinsă de Securitate, iar medicul informator Nicolae Oprean a fost exploatat în orb acesta crezând că acțiunea este inițiativa lui. Pe de o parte, Securitatea a urmărit ca să-l introducă pe Șerban Mihai în anturajul lui Ion Rațiu, folosindu-se de faptul că acesta a fost coleg de școală al lui Radu Tilea și binecunoscut în familia Tilea. Pe de altă parte, s-a dorit crearea „unui canal între RPR și Occident și plasarea acestui canal lui Rațiu Iancu în scopul controlării lui de către organele noastre" (*Ibidem*, f. 71). Pentru a realiza acest lucru, Securitatea i-a manipulat pe cei doi agenți ai săi, Șerban și Oprean, îndemnându-l pe Șerban să intre în contact cu Oprean și să-i solicite săvârșirea unei infracțiuni, anume facilitarea trimiterii la Londra, lui Rațiu, a unei lucrări științifice scrise de el. Securitatea nu i-a comunicat lui Șerban că Oprean este informator, așa cum nici Oprean nu a știut că Șerban a fost recrutat de Securitate. În același timp, acțiunea a fost un prilej pentru Securitate de a verifica loialitatea lui Oprean, așteptând să vadă dacă acesta va raporta solicitarea lui Șerban, ceea ce Oprean a făcut. Lucrarea ar fi trebuit să ajungă, în final, la Hugh Esmor Huxley, om de știință britanic în domeniul biologiei moleculare. Oprean a descris inițiativa sa referitoare la Rațiu în raportul făcut la 12 iulie 1962: „i-am întins o cursă: iată despre ce e vorba: am arătat că lucrarea lui Șerban este o lucrare extrem de importantă, dar că nu am avut curajul să o scot peste graniță. [...] Am arătat că lucrarea, dacă ar fi scoasă și ar fi publicată de Huxley sub un alt nume românesc, ar fi un lucru mare deoarece el, Rațiu, ar putea scrie o prefață și ar arăta că lucrarea a fost scoasă din țară de ei, de patrioți, și ar fi un lucru senzațional. [...] Deoarece lucrarea satisface și susține tezele lui Huxley și Darlington cred că va fi acceptată, iar Rațiu, care e cointeresat, va trebui să găsească modalitatea, deci persoana, prin care eu să scot lucrarea din țară și o parte din informațiile cerute de el" (*Ibidem*, fond SIE, dosar 771, vol. 2, f. 187).

la Abrud. Dorința ei a fost să fie dusă la Cluj ceea ce se poate aranja, dar costă 2 000 lei. Buba Socol-Nadler este la BOAC-Roma. Ea ar putea ajuta eventual. Liviu Pop (Libuș) este paralizat. Silviu Dragomir a murit. Nu cu mult înainte de a comunica tatălui meu că un parlamentar englez a cerut să-l vadă, fără rezultat însă. Ionel Marițiu, căpitan de Stat Major, profesor de topografie. Col. Merchișan. Ambii rude apropiate ale lui Niculiță. Ei au fost în anturajul regelui Mihai.

Zaharia Boilă a fost eliberat în 1959. Anul trecut însă era împreună cu mai mulți pensionari într-un restaurant din Cluj. Discutau politică și puneau țara la cale. Au făcut chiar o listă a unui guvern pentru înlocuirea comuniștilor. Din străinătate au inclus doar pe Viorel Tilea, Avram Cotruș și pe mine. Nu se știe cum s-au petrecut lucrurile exact pentru că toți au fost arestați și condamnați deși n-a fost trădător printre ei, dar în timpul nopții următoare [au avut] percheziție domiciliară. La unul dintre ei – Opriș Ioan – au găsit lista „guvernului". La sfârșitul anului 1961 a avut loc un mare proces la Cluj, 40 de persoane fiind acuzate și condamnate pentru complot. Sentințele variază între trei și douăzeci de ani. Zachi a obținut pedeapsa maximă. Printre cei condamnați se găsesc Zaharia Pop, fost ministru, prieten al lui Viorel Tilea, Grigore Mureșan, preot ortodox la Cluj, Ion Truță, fost preot unit, dr. Negru Agenor, medic la clinica lui Goia (Medicală 2 – Semiologică și Terapeutică), dr. Nic. Ganea, medic primar la Cluj. Procesul a avut loc la Tribunalul Militar din Cluj.

3. Mi-a adus date precise despre Silviu Crăciunaș. Pentru că ceea ce mi-a spus este destul de grav, i-am cerut să pună totul pe hârtie. La câtva timp după întoarcerea lui în țară anul trecut, Oprean s-a dus să-l vadă pe Goia așa cum i-am cerut eu și să-l întrebe cât i-a dat lui Silviu. Când i-a pus întrebarea aceasta, după preliminariile obișnuite, Goia s-a speriat grozav. „Ce e asta? Provocare? Trebuie să anunț Miliția." Și a pus mâna pe telefon. Oprean l-a oprit cu forța și i-a trebuit mult timp să-l calmeze și să-l convingă că este un mesaj autentic primit de la mine. I-a spus apoi, categoric: Nu

i-a dat absolut niciun ban lui Silviu. N-a avut absolut nimic de a face cu el. Omul minte. Silviu este suspect patrioților și rezistenților din țară. Îmi cere, apoi, să fiu cu cea mai mare grijă în felul în care-l utilizăm aici în străinătate. Ar putea să ne fie periculos[1].

[1] Potrivit lui Oprean, discuția referitoare la Crăciunaș s-a purtat în felul următor: „Rațiu mi-a spus: «te rog acum să-mi spui care este situația cu Goia și Crăciunaș». Aici am spus următoarele: «nu ți-am scris deoarece codul stabilit era foarte sărac, mă temeam de confuzii și problema nu e așa de amplă cum se pare. Te rog să notezi bine ce am să-ți relatez și să ai încredere în mine căci îți reproduc exact ceea ce Goia mi-a spus». Aici Rațiu a spus: «Am încredere în tine, am verificat persoana ta și la exterior și la interior. Despre tine avem numai date pozitive și aproape toți cei fugiți te cunosc și apreciază că nu te-ai schimbat. Din țară posedăm informații exacte și fi sigur că dacă nu aș avea încredere nu aș fi venit de la Londra ca să cheltuiesc 20 000 de schlingi și, mai mult, fi sigur că ai fi luat-o la cap ca oricare trădător dacă nu eram siguri de tine. Așa că spune și nu avea nicio grijă!». M-am dus la Goia pe care îl cunosc bine – i-am spus că am un comision de la V. Tilea și I. Rațiu de la Londra. Goia a rămas ca și trezit din morți. Apoi i-am spus că voi trebuie să știți cu precizie dacă Goia a plătit și cât a plătit pentru scoaterea lui Crăciunaș din țară. Goia [...] s-a făcut palid, a rămas trăsnit și a arătat o mare încordare, o mare îngrijorare și o teamă destul de evidentă. Câteva minute nu a spus nimic, [...] apoi s-a calmat, a încuiat ușa și mi-a spus așa: «comunică te rog lui Tilea și Rațiu că eu nu am și nu am avut nimica, nici în clin, nici în mânecă, cu scoaterea lui Crăciunaș. Eu nu am plătit nimănui nimica și nu am nimic a face cu acest lucru». [...] «Apoi dacă este așa, a spus Rațiu, eu mi-am dat demult seama că nu e ceva în regulă cu acest Crăciunaș. Când a venit în Occident el a afirmat că Goia l-a ajutat și că și-a vândut o casă ca să plătească fuga lui. Eu personal, spunea Rațiu, știu că Crăciunaș a trecut granița de 3 ori, iar aici, în Occident, eu l-am lansat. El are vreo 46 de ani și a scris o carte despre felul cum a trecut Cortina de Fier și l-am ajutat ca să-și facă un rost. Acum e la Londra și eu l-am propus și făcut delegat în America la Comitetul Internațional al Țărilor Captive. Se poate ca el să fie un spion, lucru ce nu se poate, dar e sigur că a mințit în legătură cu Goia ca să-și câștige autoritatea și nu e bine dacă a procedat așa. Noi vom verifica deși eu cred că nu e spion [...]. Te rog să ne dai în scris. Singurul lucru ce-l putem face este să-l scoatem din funcțiile ce le deținem și să părăsească Anglia oriunde dorește el»" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 185–186).

Sunt bucuros să am această confirmare că Silviu este, la bază, necinstit. Am suspectat-o deja mai de mult, pentru că s-a purtat faţă de mine personal în mod incorect. Totuşi, am căutat să nu las dezamăgirea mea personală să-mi coloreze judecata faţă de el. Acum însă nu mai încape nicio îndoială. Omul este necinstit. Totuşi însă, eu nu iau lucrurile prea grav. Eu nu am teama că el este agent comunist pentru simplul motiv că el ştia de legătura mea cu Oprean şi iată că Oprean tot este liber şi astăzi. Dacă lucrurile ar fi stat altfel, Oprean ar fi arestat acum[1].

Nu, după părerea mea, Silviu, la întoarcerea lui în Apus, efectuată exclusiv cu banii primiţi de la mine, s-a găsit în dificila situaţie de a da explicaţii celor care l-au trimis în ţară. El primise sume importante de la americani pe care le-a păpat complet. Misiunea lui a fost un eşec total. În plus, el avea nevoia de a stabili capacitatea lui de a ieşi *singur* din încurcătură. A căutat să obţină ambele rezultate cu o singură lovitură. Nu banii trimişi de mine

[1] Ion Raţiu l-a informat imediat pe Silviu Crăciunaş de faptul că a fost contactat, în 1961, de doctorul Oprean. Astfel, după ce a cules informaţii despre discuţiile dintre Raţiu şi Oprean, la 3 septembrie 1961 agentul *Victor* (Silviu Crăciunaş) a redactat un amplu raport pe care l-a trimis Securităţii în care a făcut şi o analiză a primei întâlniri dintre Ion Raţiu şi agentul *Ionel* (Nicolae Oprean), cea realizată în iunie 1961. Crăciunaş nu cunoştea faptul că Oprean este agent al Securităţii, dar îl suspecta că are această calitate. Simţind că informaţiile oferite de Oprean despre el îl pot deconspira, Crăciunaş a încercat să-l discrediteze pe Oprean în ochii lui Raţiu căruia îi spunea că Oprean este agent al regimului comunist. De asemenea, pentru că nu avea informaţii dacă Oprean este sau nu agent şi îi era teamă că ar putea periclita o eventuală operaţiune a Securităţii, Crăciunaş a transmis la Bucureşti că, în cazul în care Oprean este curierul Securităţii, el ar trebui implicat în operaţiunea aflată în desfăşurare, cerând în acest sens o întâlnire lămuritoare cu un mesager din partea lui Gheorghiu-Dej. Însă în situaţia în care Oprean a fost trimis la Londra nu de Securitate, ci de „inamici autentici ai partidului [...] înseamnă că la un nivel foarte înalt se pregăteşte o lovitură de stat de mari proporţii. Cei care o pregătesc caută sprijin în Occident, unul din fire conducând spre Londra, spre englezi, prin mijlocirea lui I. Raţiu" (*Ibidem*, dosar 21346, f. 76).

(care au ajutat puțin, dar nu prea mult), ci marea sumă pe care i-a pus-o Goia la dispoziție i-a ajutat ieșirea din țară. În felul acesta a minimalizat efortul meu. S-a ridicat pe sine însuși. A explicat sumele cheltuite și cele pe care le-a cerut din nou americanilor și pe care le-a primit odată sosit la Viena. În concluzie, Silviu Crăciunaș, după părerea mea, nu este agent comunist, dar este un om slab de înger, tentat de posibilitatea realizării succesului său *cu orice preț*. Prietenia și eforturile mele pentru el au fost date la o parte de el fără nicio jenă. La fel, nu l-a deranjat deloc să afirme o minciună sfruntată în ce privește pe Goia din moment ce această minciună i-a fost de folos.

Curios, chiar și acum, când trebuie să fiu bucuros că situația s-a limpezit complet, regret enorm că omul nu are calitățile pe care le speram. Păcat că n-am putut să fac din el un colaborator strâns pe picior de egalitate. Sunt sigur însă că-l voi putea utiliza și că el va fi încântat să lucreze cu mine dacă-i voi da vreodată posibilitatea. Dar eu îl dorisem prieten și egal.

4. Situația în țară s-a schimbat simțitor în ultimul timp. Lozinca, după completarea colectivizării – este: „agricultura trebuie să fie consolidată" (de exemplu: la Cluj numai 4 din 43 de ingineri agronomi au fost lăsați. Restul, expediați la țară.) Gheorghiu-Dej a făcut o mare cuvântare în care a insistat că „partidul trebuie să aibă o atitudine mai înțelegătoare față de intelectuali". În trecut abia 5% din membri erau intelectuali. Acum se acceptă până la 20%. Ziarele *Scânteia, Contemporanul* etc. publică zilnic scrisori-cereri de înscriere în partid din partea oamenilor care până ieri erau considerați rezistenți, Nichifor Crainic, Demostene Botez și a altora care lucrau cu guvernul comunist, dar care nu făceau parte din partid. De pildă, Tudor Vianu, Condurache (prof de drept, academician), Moraru (geologie), Mihail Ralea etc. Această năvală în partid a cauzat confuzie în rândurile rezistenților. Ei vor să știe cum trebuie să se comporte în fața noii situații astfel create. Doresc indicații de la noi.

5. Evreii sunt scoși, rând pe rând, din pozițiile de conducere. Noua elită copiază vechea burghezie. Tata se bucură de mare

prestigiu personal în Turda. Copiii sunt daţi la şcoala de muzică, lecţii de franceză şi germană etc. Maimuţărie. Conducătorii de astăzi chiar înjgheabă conversaţii cu „ai noştri". Îl acostează pe tata pe stradă şi-l întreabă: „Cum o mai duceţi, dle dr?" Sunt mândri chiar că tata stă de vorbă cu ei.

6. Nivelul traiului este foarte scăzut („covercoat", cea mai scumpă stofă!?). Am dat preţurile curente în buletinul FRP. Carne nu se găseşte aproape deloc. Cozi, când este. Gluma curentă: „Mănânci cartofi, bei monopol (ţuică ieftină) şi vezi meciuri de fotbal; asta-i viaţa!". „Astăzi se râde foarte puţin în România." Lucrul începe la 7.00 dimineaţa. 8 ore pe zi. Radiologii, 6 ore.

7. Orientare pro-engleză, nu pro-franceză sau americană. Tanţi Cutava-Barozzi[1] a devenit foarte importantă. Utilizată de regim.

8. Circulaţia între RPR şi RP Ungară este foarte simplă. Un bilet de liberă trecere ajunge. Este eliberat de la Miliţia locală. Tito este foarte popular printre comuniştii români.

9. Organizarea statului:

Sfat Popular (Primăria), controlat de org. raională de partid. Organizaţia sindicală este subordonată partidului. 1. Comitet Central 2. Preşedinţia Cons. şi Ministere 3. Sindicate.

Organizaţiile de Mase: Crucea Roşie, Uniunea Naţională a Femeilor Democrate, Org. pentru Strângerea Relaţiilor cu Uniunea Sovietică, Regiunea (18 regiuni), Raionul, Comuna, Satul (org. săteşti). Toate organizaţiile de mai sus au astfel de ramuri. Poliţia/Miliţia – crime de drept comun, paşapoarte (numai recent). Securitatea (Kaki).

10. Trei categorii de oameni astăzi în România: 1. Cu regimul; 2. „Necăjiţi" în fabrici, viaţă grea; 3. Rezistenţă – o duc foarte greu, sunt „englezii" poporului pentru că nu se plâng. Multe divorţuri. 8 m^2 minimum garantat – nu se aplică. Cartea este ieftină. Întârzierea la lucru – reţinerea salariului pe ziua întreagă şi a treia oară – dat afară. Festivalul Mondial al Tineretului la Bucureşti – „Bestival" pentru că restul ţării a îndurat foame. Acum,

[1] Tanţi Cutava-Barozzi, cunoscută actriţă în perioada interbelică.

cu venirea lui Hruşciov: „Vin flămânzii!". Diverse: muncitori englezi sunt utilizaţi la o fabrică de radiatoare. La „stuf", în Deltă, numai muncitori voluntari sau deţinuţi. Teroarea este cimentul societăţii. Muncitorii necalificaţi care vin la oraş, în actualul exod, sunt trimişi înapoi. Trebuie să ai un Buletin de Identitate (Biroul populaţiei) ca să te stabileşti la oraş. Gluma curentă: Ion, abia ieşit din închisoare, e întrebat de Gheorghe:

„— De ce te-au închis, mă?

— Pentru că i-am înjurat pe americani.

— Cum asta? Ce ai zis?

— Futu-le mama-n cur; de 12 ani tot spun că vin şi tot n-au venit. De-atunci puteau să vină şi cu roaba."

Niculiţă Oprean mi-a adus stema familiei, pictată de Capidan, pe care i-a încredinţat-o tata. N-a fost uşor, dar a pus-o între geamantan şi cuvertura geamantanului. Cum am pomenit deja, Vania Scanavi ne-a dus la restaurantul Balkan Grill. Ţiganii, din taraful de lăutari, au venit cum le e obiceiul, la noi la masă. Unul din ei, auzindu-ne vorbind româneşte, l-a întrebat, în limba germană, pe Niculiţă dacă vine din România. Niculiţă, puţin alarmat îi spune: „nu, din Grecia". Trec vreo două ore. Mâncăm şi bem bine. Devine clar că nu e niciun pericol. Reasigurat, Niculiţă îl întreabă pe acelaşi ţigan dacă nu cumva e, ca şi el, din Cluj. Ţiganul râde şi răspunde, imediat, tot pe ungureşte, că e din Milano. Am râs de ne-am prăpădit, iar „Milano" a devenit parola noastră de recunoaştere. În cele din urmă, ne-am lămurit. Ţiganul vorbea bine româneşte, nu numai ungureşte, şi era de origine din Arad[1].

[1] Oprean a elaborat mai multe rapoarte referitoare la vizita pe care a făcut-o la Viena şi discuţiile cu Ion Raţiu. Medicul informator a scris rapoartele când încă se afla la Viena şi le-a trimis Securităţii prin intermediul rezidentului de la ambasadă, semnând *Ionel* şi încheind cu formula de salut *În slujba RPR*! Unul dintre acestea, scris pe 16 iulie, cuprinde şi concluziile sale, „o serie de probleme ce au fost discutate şi decurg din discuţiile şi contactul cu I. Raţiu. Problema centrală care îi frământă este lipsa lor de cunoaştere absolut sigure a situaţiei noastre interne. [...] De aceea ei au accentuat şi au pus atâta zel şi

Joi, 12 iulie 1962

Masa la V. Popescu, la el acasă lângă Virginia Water. Îmi spune că şi-a pierdut poziţia pe care o avea la societatea franceză, el fiind expert tehnic. I-am oferit să-l ajut să-şi înceapă societatea

---

exces de zel, întrebându-mă şi căutând să afle punctajul sau eventual cifra exactă a oamenilor devotaţi regimului nostru. Ei erau informaţi că numărul celor devotaţi nu atinge nici 20% din totalul populaţiei aptă de viaţă publică şi politică activă. Ei contau pe o masă mare reacţionară, oprimată şi ţinută în frâu de poliţia politică şi membrii de partid. Se interesau de omogenitatea şi unitatea de partid şi căutau să găsească fisuri deoarece ei spuneau «oare toţi aştia înscrişi în partid sunt convinşi şi sunt ei devotaţi sau mulţi din ei au făcut-o de formă şi sunt pretabili la diversiune?». Aici le-am spus că disciplina şi compoziţia a fost supusă unor verificări aşa de meticuloase încât s-a ajuns la eliminarea oricăror elemente dubioase şi nesigure încât în această direcţie nu avem ce lucra [...]. Ei considerau că poliţia politică este ceva pe deasupra partidului şi că ea ţine în mână masa de oameni. Ori eu am arătat că [...] forul suprem şi conducător [este] partidul şi el nu e subordonat niciunei poliţii". La sfârşitul lui octombrie 1962, Nicolae Pleşiţă a aprobat un plan de măsuri în debutul căruia menţionează alte concluzii, de data aceasta ale Securităţii, după cea de-a doua întâlnire dintre Raţiu şi agentul *Ionel*. Astfel, se considera că prin „activitatea spionului", adică a lui Raţiu, se urmărea să i se trasează lui Nicolae Oprean următoarele sarcini: „să se organizeze în interiorul ţării, atrăgând în jurul său cât mai mulţi «patrioţi» care la un moment dat, la semnalul transmis de spionajul englez, să treacă la acţiuni; să se organizeze în interiorul ţării acţiuni directe prin care «să se atragă atenţia Occidentului», procurând şi folosind bombele plastice – fără victime omeneşti – prin care să se facă zgomot în legătură cu existenţa opoziţiei, pe baza acestor acţiuni; solicită o comunicaţie directă cu Occidentul prin care să se poată exploata în timp util aceste acte teroriste. Să se facă stocuri de «bombe cu plastic», aducând la cunoştinţa lor, după care să aştepte instrucţiuni". Generalul Doicaru, şeful DIE, analizând rapoartele lui Oprean făcute după discuţiile cu Ion Raţiu din iunie 1962, a scris cu satisfacţie o rezoluţie pe document, adresată colonelului Eugen Szabo şi şefilor Serviciilor 2 şi 9 ale DIE: „Iată câte poate face şi un agent trimis în exterior. De ce serv.[iciile] în cauză nu folosesc această metodă?" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 189–190, 235 şi fond M FI Cluj, dosar 103529, vol. 1, f. 70).

lui, eu garantându-i un minimum de £1 000 pe an. Dacă reuşeşte în acest timp, el va putea cumpăra jumătate din societate. A fost enorm de mişcat.

Miercuri, 18 iulie 1962

La Mucio Delgado. Generalul Hughes, şeful Consiliului de administraţie al Comitetului Europa Liberă. Nevasta lui cunoştea pe toţi exilaţii de căpetenie. Mi-a vorbit foarte frumos de Gafencu şi de ceilalţi români.

Luni, 30 iulie 1962

Talbot Hood la mine la birou. Îi spun că doresc să o rup cu Josten, dacă mă susţin din plin.

Vineri, 3 august 1962

Şedinţă cu polonezii la mine la birou asupra expoziţiei ADEX. Cred că sunt cu toţii mulţumiţi. Marţea trecută, 31 iulie, eu n-am putut să merg la masa dată în onoarea lordului Home de către FPA, Talbot Hood însă îmi spune că a şezut lângă ataşatul de presă RPR. Acesta se întreba cum voi trata eu explozia de la legaţie în buletinul meu FRP. Interesant că-l primeşte şi că-l interesează.

Mircea Lambrino, care îşi spune „His Royal Highness Prince Carol of Rumania" mi-a cerut să-i garantez un împrumut de £2 000 sterline. Am făcut-o cam „contre-coeur", dar era aşa de insistent când mi-a vorbit la telefon de la Poole, încât mi s-a făcut milă.

Era cât pe ce să uit. Sâmbătă, 21 iulie, am fost invitat la nunta de argint a lui Roger şi Miriam Pilkington (fratele lui Sir Harry, de faimă „televizionară"). Hugh, băiatul lor, m-a invitat pe mine să răspund în numele familiei la cuvântarea ocazională rostită de profesorul McGuiness. M-am pregătit cu grijă şi am avut satisfacţia că toată lumea râdea în hohote îndată ce rosteam vreo câteva fraze. A fost foarte amuzant. Logodna lui Cynthia cu John Horne a fost anunţată cu această ocazie.

Duminică, 5 august 1962

Geoffrey Cousins vine la mine la cină (el e manager al unei sucursale a băncii Westminster).

În timpul cinei îmi telefonează Sanda. Le promit să mă duc la ei după cină. Stăm până pe la 2.30 a.m. Le citesc din scrisorile lui Niculiţă Oprean fără ca să le spun că vin din partea lui. Le-am spus doar că este vorba de un mesager al său. Le-am spus că Goia confirmă că nu i-a dat lui Silviu Crăciunaş niciun ban. Silviu a rămas consternat. Agitaţie etc. Reproşuri, de ce nu i-am spus că am făcut această verificare ş.a.m.d. N-am intrat în nicio polemică. I-am declarat chiar că pentru mine ceea ce îi reproşez eu lui Silviu este că, poate, nu mi-a spus totul. Eu nu mă îndoiesc de autenticitatea patriotismului său sau de calitatea sa de anticomunist.

Miercuri, 8 august 1962

Vine Ion (Nelu) Chirilă să mă vadă, cu nevastă-sa, care este nemţoaică. A fost coleg cu Mircea la Charlottenburg în timpul războiului. Mircea însă (în 1942) n-a primit index de student din cauza mea. Săracul băiat a pierdut un an degeaba. Apoi s-a întors acasă – altfel, Chirilă o duce bine. Este şeful unei secţii de studii, calculaţii şi cercetări aparţinând unui mare şantier de vapoare.

Întorşi de la prânz găsesc pe Maica Consolata cu Sanda Crăciunaş. Maica este de origine din Constanţa, fostă directoare la Institutul de Fete „Pitar Moş", astăzi la o mănăstire din Barcelona. Îmi cere să o ajut să strângă toate maicile de origine din România şi să înfiinţeze un centru românesc. Ideea e splendidă. I-am promis ajutorul meu şi am scris imediat Arhiepiscopului O'Hara.

Joi, 9 august 1962

Silviu îmi telefonează şi mă roagă să vin la o întrunire cu Viorel ca să găsim un fel de a verifica situaţia.

Cina cu Maureen Howell.

Vineri, 10 august 1962

Cina la Ligia Georgescu. Frații Berindei cu soțiile lor. Arată foarte la fel. Cel mai mare a fost în închisoare în România timp de 11 ani. A fost scos, în cele din urmă, acum aproape un an de către organizația IBM căreia îi aparținea și-i mai aparține și acum. Știe multe. A trecut prin multe și a împărțit celula cu mulți oameni cunoscuți ai vechiului regim. I-am cerut să-mi dea o listă a celor care tot se mai găsesc în închisori, pe măsura în care-și aduce aminte. Mi-a promis că o va face, dar să nu-i dau sursa. Fratele lui, sosit în Anglia în 1920, căsătorit cu o englezoaică, uscată și „prim & proper", aproape că a uitat românește. Un tip de mic-burghez, cu pantaloni necălcați – neinteresant. La fel și copilele lor, căci ambii au câte o fată. Cam de aceeași vârstă, 16–17. Romînca vioaie, drăguță, deși abia sosită dintr-un regim totalitar care-i persecuta familia. „Englezoaica", mult prea tăcută și nesigură de sine.

Mariana și Bobiță Nasta au fost și ei. Ambii îmi plac foarte mult. Am vorbit foarte mult cu dna Sever Bocu, mama Ligiei. E plină de laudă la adresa soțului ei. Mi-a descris în amănunt cum și l-a ales de bărbat când venise la București să strângă bani pentru ziarul ardelean *Tribuna*. Apoi contribuia și ea cu o coloană în mod regulat.

Sâmbătă, 11 august 1962

La orele 3 p.m. la Viorel. Stăm la masă foarte formal. Problema este pusă. Sau Silviu este bun patriot sau este agent comunist. Eu nu accept că acestea sunt singurele alternative. Îi cer chiar lui Silviu să ofere o verificare pe care eu voi accepta-o necondiționat. El spune că dacă i se dă o parolă lui Goia acesta va confirma faptul că a dat bani pentru ieșirea lui Silviu din țară. *Nu cred că o va face însă.* Vreau să spun că Silviu nu va oferi parola de care vorbește. „Ședința" neconcludentă. Viorel ne sfătuiește să lucrăm împreună foarte strâns, căci ne completăm foarte bine, mai ales din punct de vedere al temperamentului. N-am spus nici da, nici ba.

Luni, 13 august 1962

Masa cu Grozier (David) de la München, Mucio Delgado, John Leich, Talbot (Tal) Hood, de la Londra. Toţi sunt de acord cu planurile noastre pentru expoziţia „ADEX", şi ceea ce a adus Grozier este foarte bine. Sunt încântat. Grozier e un tip foarte deştept, bine citit.

Primesc o scrisoare, „Iubite prieten", de la Pamfil Şeicaru. Nu văd cum merit calificaţia, dar, în sfârşit. Îmi scrie mult şi despre de toate. Bate apa-n piuă asupra actului de la 23 August 1944. Nu sunt de acord, dar trebuie să respect tenacitatea şi argumentele nefasciste pe care le întrebuinţează, deşi nu sunt juste, şi concluziile eronate. Continuă, apoi: „Am valorificat cum se cuvine actul politic care a însemnat pentru mine publicarea unor articole asupra Basarabiei în ziare de importanţă mondială; ziarele *Guardian*, *Observer* etc. Gicu Pop a înregistrat spontana mea reacţie când mi-a arătat *The Guardian*. „În sterilitatea exilului, iar îmi este dat să înregistrez o manifestare care merită, fără reticenţe, o caldă aprobare. Pentru că dumneata aparţii generaţiei din jurul vârstei de 40...". Şi mai departe: „Să ştii că în viaţă ţi se va ierta orice, dar succesul nu ţi se va ierta".

Marţi, 14 august 1962

Arhiepiscopul O'Hara îmi telefonează ca să ne invite la el. O găsesc pe Maica Consolata şi mergem. Ne primeşte cu multă blândeţe şi dragoste. Ascultă păsul nostru şi ne promite că va susţine proiectul cu toată tăria. De îndată ce va primi memorandul nostru îl va trimite Cardinalului Valeri care cunoaşte România şi are o afecţiune reală pentru poporul român.

Dr. Tonfar, cehul care îmi promisese că se va ocupa de aranjarea panourilor expoziţiei „ADEX", se supără când îi spun că nu se ţine de cuvânt. Închide telefonul furios. Rezultatul: eu va trebui să fac şi lucrul lui. Era însă inevitabil. De trei săptămâni ne tot duce cu vorba.

George Mikes, cel care a scris cartea *How to be an Alien*, este de acord să scrie introducerea *How to be a Refugee* pentru broşura noastră FIJL la ADEX Exhibition. Sunt încântat.

Miercuri/Duminică, 15–19 august 1962

Stau la Gaby în „Chalet Eugenia" din Klosters. Vorbesc cu Hans Ruesch, romancierul elvețian care scrie în englezește aproape tot atât de bine ca și Conrad. Ultima lui carte, *The Stealers*, nu e grozav de bună. Duminică seara la cină la Irvin Shaw. Regizează acum un film, al lui, propriu. Orice s-ar spune despre el, mie îmi place omul. Cezare Laupa mă sfătuiește puțin în ce privește investițiile mele pe Continent.

Nu demult a venit să mă vadă un ofițer de marină comercială pe nume Alexandru Bogdan Buzinski (Vladimir). E un om de vreo 45–50 de ani. Lucrează ca ofițer interpret pe vasele liniei Cunard. Într-unul din voiajurile sale din anul trecut l-a avut pe profesorul Mihail Hațieganu, ministrul RPR la Națiunile Unite. Au încercat să-l convingă să se întoarcă în țară. După mai multe astfel de conversații, plictisit, Buzinski i-a trimis pe toți în portul Marsiliei. Rezultatul a fost că la despărțire ciracii lui Hațieganu i-au atras atenția că s-ar putea să fie împins în mare dacă nu-și ține gura în viitor. Hațieganu e cel care a luat locul lui Silviu Brucan.

Ceea ce m-a impresonat foarte mult însă a fost decizia lui Buzinski de a-mi lăsa toată averea lui prin testament „pentru a fi utilizată în folosul cauzei națiunii române". Cum spunea el: „Eu n-am pe nimenea. Nicio rudenie. Dacă s-ar întâmpla să mor, tot ce am să fie folosit pentru țara mea".

Joi, 23 august 1962

Curios, la aniversarea loviturii de stat l-am avut drept invitat pe Rică Georgescu. Ceilalți, în afară de Ligia, Lajos Lederer cu nevasta, Stavros și Flora Papastavros, Michael Cummings cu nevasta. Rică ne-a descris partea jucată de el în acele negocieri decisive deși el era la închisoare.

Luni, 27 august 1962

Prințesa Caragea i-a cerut lui Allan Gould-Lee să aranjeze o întrunire între noi. A făcut-o astăzi după cină la el acasă. Am vorbit

de toate, mai ales despre „faima" noastră reciprocă în calitatea de conferenţiari în Statele Unite. Trebuie să recunosc că nu sunt deloc măgulit să mă compar cu acest exponent pur al reacţiunii. O admir însă pentru munca neostoită în serviciul cauzei naţionale. O femeie de caracter şi personalitate. Şi când te gândeşti că are peste 70 de ani. Mi-a spus că prinţesa Ileana trebuie să intre la mănăstire pentru a se divorţa de al ei soţ. Altfel nu poate să-şi păstreze situaţia ce a câştigat, cu multe eforturi, în sânul bisericii ortodoxe.

Miercuri, 29 august 1962

Viorel Tilea insistă să mă duc la el acasă. Îmi propune mai multe planuri financiare care însă mi se par cam aiurite. Îmi cere apoi un împrumut masiv. Îi spun că mă voi mai gândi la această chestiune[1].

[1] Situaţia financiară a lui Viorel Tilea a început să fie studiată cu atenţie de către Securitate, solicitându-se agenţilor culegerea de informaţii în acest sens. Într-un raport realizat în februarie 1961 de rezidenţa din Londra se fac referiri ample asupra acestuia fapt: „Din informaţiile deţinute de noi mai rezultă că afacerile familiei merg destul de prost, iar Tilea, ca director [al companiei Brispa], fiind un element avar după bani, a făcut în numele firmei o serie de împrumuturi, iar pe ceilalţi membri ai consiliului de administraţie al firmei i-a excrocat, în sensul că banii realizaţi prin definitivarea unor afaceri erau însuşiţi de el. Astfel, rezultă că în urmă cu câteva luni, firma respectivă a realizat un câştig de 20 000 de dolari SUA de pe urma unei afaceri realizată în Spania, bani care trebuiau împărţiţi între asociaţii firmei. [...] Aceşti bani au fost scoşi din bancă şi însuşiţi de către Tilea. Acest fapt a produs nemulţumirea celorlalţi membri ai consiliului, frustraţi de către Tilea de sumele ce li se cuveneau din realizarea acestei afaceri şi au cerut convocarea consiliului de administraţie. În cadrul acestui consiliu Tilea a fost obligat să recunoască că şi-a însuşit suma respectivă şi ameninţat că dacă nu va restitui celorlalţi asociaţi, printre care se află şi soţia deputatului englez St. Oswald, vor demisiona cu toţii şi vor cere Ministerului Comerţului (Board of Trade) să radieze firma. Acest fapt a produs multe greutăţi lui Tilea care, în prezent, se teme că va rămâne şi fără această unică sursă de câştig pe care o mai are. Din unele informaţii rezultă că Tilea a făcut recent un împrumut la o bancă engleză (Midland Bank) pentru a-şi plăti datoriile şi să salveze firma.

Vineri, 31 august 1962

Dan Ellerington vine la mine la cină. Gătesc eu niște crevete mari din Arhipelagul Caribean și bem o sticlă de șampanie. Discutăm și decidem asupra textului exact ce va fi utilizat pe fiecare din panourile expoziției ADEX. Muncă fructuoasă.

Vineri, 7 septembrie 1962

Începe Congresul Societății Academice Române. Iau președinția ședinței de deschidere. Am înregistrat totul. Menționez doar că am fost încântat de mulțimea prezentă. Matila Ghyka, David Mitrany și mulți alții. Arhiepiscopul O'Hara a vorbit cu multă căldură despre România și poporul român, iar Allan Gould-Lee a afirmat eroismul poporului român în acea perioadă dezastruoasă când am fost complet abandonați și l-a comparat cu „cea mai splendidă oră (finest hour)".

Episcopul român Vasile Cristea a încheiat ședința de deschidere printr-o cuvântare despre „Responsabilitate în Împărăția lui Dumnezeu". Deja la Crăciun anul trecut, când a fost aici la Londra,

---

Cuantumul acestei sume nu se cunoaște deoarece sursa (directorul băncii respective) a spus că legea nu-i permite să o divulge". La finalul raportului, rezidența a propus spre aprobare un plan de măsuri privind activitatea de la Londra în cursul anului 1961 pe linia emigrație. Referindu-se la Tilea, ofițerii de DIE din Anglia au propus să se continue dirijarea în anturajul său a informatorului *Sandu* (George Pop) „pentru a urmări activitatea lui și în special pentru a intra în posesia documentelor din arhiva acestuia. [...] În ceea ce privește situația lui Tilea, care din datele ce le deținem rezultă că are o situație materială proastă, având o serie de datorii, iar pe deasupra mai este și deprimat și din punct de vedere moral, credem că s-ar putea lua în considerare și eventuala lui contactare. În acest sens vom lua măsuri să stabilim cât mai precis posibil situația lui materială și datoriile ce le are". Raportul a primit mai multe rezoluții din partea lui Nicolae Doicaru, șeful DIE, una dintre ele solicitând grăbirea realizării acestui contact dintre Securitate și Tilea: „se vorbește de un an de contactarea lui, dar nu vrem să ne mișcăm din loc" (ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 2, ff. 56–57, 62). După câteva luni, măsura contactării lui Tilea s-a materializat.

am decis că nu este un om prea inteligent. Acum sunt sigur. Am înfrumuseţat cu puţin lucrurile şi am vorbit despre înţelepciunea Sfântului Părinte care ne-a dat un nou episcop. De asemenea, despre tradiţiile bisericii unite române şi astfel de marea sarcină ce cade pe spatele episcopului Vasile. Cred însă că el nu este prea indicat pentru o luptă naţională susţinută. Interpretarea pe care o dau eu este simplă: Vaticanul nu găseşte că o transformare radicală va avea loc în Europa Răsăriteană în această generaţie. Deci au sfinţit un episcop care nu le va da nicio bătaie de cap. De altfel, istoria bisericii noastre arată că Vaticanul a ales întotdeauna pe cei mai moderaţi dintre candidaţii la episcopatul român. De data aceasta cred că alegerea a fost între [Carol] Capros şi Bârlea, deşi Bârlea cu trecutul său pro-legionar n-a fost un candidat prea puternic. Capros însă avea şi are toate calităţile necesare. N-are însă personalitatea placidă şi împăciuitoare a lui Cristea şi nici barbă!

Toată lumea a găsit această şedinţă excepţional de bine reuşită. Cuvântarea inaugurală a profesorului Tappé a fost interesantă. S-a referit mult la scrierile lui Codru-Drăguşanu, făcând lungi citate din scrierile lui pe care le-a tradus el singur. Indrei a fost de faţă la întreaga şedinţă de deschidere, căci el a fost acela care a înregistrat totul pe bandă; a plecat, din păcate, înainte de conferinţa lui Tappé. Cred că l-ar fi interesat şi intrigat. Mai mulţi dintre noi mergem la o cafenea să bem ceai. E amuzant să vezi mutrele românilor trăiţi în Italia când sunt confruntaţi cu austeritatea engleză[1].

[1] Autorul se referă la deschiderea celui de-al VI-lea congres anual al Societăţii Academice Române, eveniment de care s-a arătat interesată şi Securitatea. Ion Murgu, după ce a cules informaţiile chiar de la Ion Raţiu, a raportat despre această „organizaţie a fugarilor cu sediul la Roma. Congresul a fost organizat cu concursul direct al lui University College din Londra, iar deschiderea lucrărilor a fost făcută de profesorul Tappe, şeful secţiei de limbi slavonice a Universităţii din Londra. Printre organizatorii principali ai congresului respectiv figurează Raţiu Iancu care la 9 septembrie va da o recepţie în cinstea participanţilor. [...] Pe tema desfăşurării lucrărilor au apărut unele divergenţe între Raţiu Iancu şi Nandriş Grigore. Nandriş Gr.

Sâmbătă lucrez pe capete să terminăm expoziția ADEX. Ray Bradley vine să mă vadă seara. Îl încurajez. Duminică. Slujba are loc nu în criptă, cum doream eu, ci în biserica propriu-zisă. Păcat. Ar fi fost mai interesant și mai semnificativ în criptă. În fine, trebuie să fie rezultatul aceleiași tendințe curioase a Episcopului Vasile de a se afirma în chestiuni neimportante de prestigiu.

Puiu Cristea organizează turul Londrei pentru congresiști și totul merge bine. Seara, recepție la casa nouă a lui Elisabeth. Lume foarte multă, Kosta Pavlovici care este acum bibliotecar la Cambridge, Donald Hall, Barbara Miller, Matila Ghyka. Pachelbel și Schulte-Stratthaus de la ambasada germană, Arhiepiscopul O'Hara, Margaret Feeney, Gaby Bentinck, care a venit special de la Mallorca, și mulți alții. Petre Lazăr a pregătit „mititei". O seară foarte reușită.

Luni, 10 septembrie 1962

Deschiderea expoziției ADEX. Sunt mulțumit. Standul nostru, FIJL, este foarte interesant și elegant. Simplu, dar bine conceput. Delgado și John Leich sunt încântați. Delgado ne trimite o telegramă de felicitare. La deschiderea oficială Ministrul Comerțului, Erroll (President of the Board of Trade), a stat cu mine aproape un sfert de oră. I-am dat explicații deslușite. Voia să știe totul. Lui Gaby însă nu i-a plăcut. Găsește că prea domin întregul stand. Adevărul e că eu am vrut să-l avem pe lordul Morrison care să facă anunțul. Cum acesta se găsea în vacanță, Racięski a

---

este șocat de lipsa de prioritate cu care a fost tratat în susținerea prelegerii lui, neacceptând sub nicio formă să figureze în urma unor fugari din alte țări pe care îi consideră inferiori față de el". Murgu a mai raportat și faptul că „Tilea Viorel s-a remarcat prin absența totală de la ceremoniile și ședințele ordinare ale celui de-al VI-lea congres al Societății Academice Române. [...] Mulți dintre fugari au comentat această absență", fiind chiar „dezamăgiți", iar „o serie de fugari sunt de părere că lui Tilea nu-i convine să apară ca «auxiliar» al lui Rațiu Iancu, în asemenea împrejurări preferând să se izoleze pentru a evita astfel comparația cu Rațiu I. care dispune la ora actuală de o situație materială foarte bună" (ACNSAS, fond SIE, dosar 104, vol. 9, ff. 189, 213).

insistat ca eu să înregistrez frazele menite să atragă atenţia publicului. Teoria lui era că dacă unul dintre noi vorbeşte, „gloria" este a noastră – atâta timp cât efortul nostru va fi notat. Dacă însă anunţul este făcut de Morrison, toată lumea va spune că Herbert Morrison şi nu noi – FIJL – a fost cel care ne-a atras aplauze. Deşi sunt cam nefericit că Gaby n-a apreciat natura adevărată a motivelor care m-au determinat să joc un rol atât de proeminent în această expoziţie, e clar că Racięski a avut dreptate. *Times* din 11 septembrie a scris elogios despre standul nostru, referindu-se în mod special la anunţul făcut de mine.

Cina, aseară, am luat-o cu Vergotti. Ca de obicei. Om extrem de simpatic. Îl cam critică pe general acum, dar sfătuieşte moderaţie. Primim o telegramă de felicitări de la Wierzbiański. Totul, deci, a mers perfect.

Miercuri, 12 septembrie 1962

Generalul Anders vine să vadă expoziţia. Nimic interesant. Wonhut, redactorul-şef al ziărului *Polish Daily,* e cu el. La insistenţa lui Viorel Tilea am aranjat să vadă banca mea pentru a ridica un împrumut de 1 200 sterline[1]. Nu s-a putut însă face

[1] La sfârşitul anilor 1950, Viorel Tilea avea o situaţie financiară precară, fiind plin de datorii. George Pop, într-o informare dată Securităţii în decembrie 1959, a relatat că „starea lui morală în prezent este extrem de scăzută şi chiar în trecutul apropiat ajunsese la o asemenea disperare încât era pregătit şi decis să se sinucidă. Faptul că nu s-a sinucis se datoreşte că una din afacerile lui din Spania părea să aibă o şansă de succes şi între timp s-a născut băiatul (Ion) care i-a schimbat puţin înclinaţia spre sinucidere". Aşa cum Pop raporta Securităţii, Viorel Tilea într-adevăr parcurgea o perioadă complicată nu doar din punct de vedere financiar. Fiul său, Ion, avea o severă boală neurologică din cauza unei naşteri premature care necesita îngrijiri speciale şi cheltuieli semnificative pentru tratament. În aceste condiţii, Securitatea a decis că este un moment prielnic pentru a organiza primul contact cu Tilea. La această întâlnire urma a se specula dificultăţile sale financiare, contactul trebuind să fie „temeinic organizat" din moment de Tilea „este un vechi spion englez". Întâlnirea trebuia realizată de un ofiţer trimis de la Bucureşti legendat ca

pentru că nu a fost în stare să ofere nicio garanție. Cum el îmi datorează deja 500 lire din 1949, am refuzat să-i dau acești bani fără o garanție satisfăcătoare. Am acceptat însă să-i cumpăr trei tablouri: un car de boi al lui Grigorescu și două (tempera) țărănci de Iser pentru 300 sterline. El s-a târguit o mulțime de timp însă n-am ridicat prețul.

Seara, cuvântarea mea „The Limits of Europe – Rumania Through the Centuries" la Newman Circle, în cadrul Congresului Societății Academice Române. Am înregistrat și această cuvântare pentru că trebuie să dau textul Monsg. Bârlea pentru publicarea lui în Actele Congresului. Nu fac deci niciun comentariu aici. Sala însă a fost arhiplină, revărsându-se pe culoar. Toată lumea care mi-a vorbit apoi mi-a dat impresia clară că a fost un mare succes... Am început încet pentru că eram extrem de obosit. N-a trecut mult însă și interesul meu și al audienței stârnit, m-am lansat din plin. Am avut sentimentul că am fost ascultat cu atenție. Discuția care a urmat a fost foarte „trepidantă" ca să zic așa, cu referire specială la comentariile tânărului Radu Florescu care i-a apărat pe fanarioți, și în tot cazul, plină de miez.

Înainte de plecare, Viorel Tilea mă felicită călduros și-mi comunică decizia lui de a-mi da tablourile cu condiția ca el să le

---

funcționar al Ministerului Comerțului Exterior, care să deschidă discuții despre eventuale raporturi comerciale dintre firma lui Tilea și companiile de stat românești. După mai bine de un an de pregătiri, în decembrie 1961, Securitatea a trimis la Londra un ofițer care însă nu vorbea limba engleză și care nu a reușit să găsească adresa lui Tilea pentru că avea ordin de la București să nu contacteze pentru sprijin nici ambasada, nici rezidența. Mai târziu, în 1963, generalul Nicolae Doicaru a aprobat propunerea maiorului Mihai Pacepa de a se relua inițiativa contactării lui Tilea de către un reprezentant al ambasadei ceea ce s-a întâmplat. La întâlnire, Tilea „a avut o atitudine rezervată, rece, însă nu s-a manifestat dușmănos. [...] Deși sursa noastră a accentuat în câteva rânduri că țara noastră importă din Anglia în principal mașini și utilaje (obiecte ale firmei sale)", Tilea a păstrat discuția în termeni vagi, acceptând alte întâlniri pe viitor (ACNSAS, fond SIE, dosar 106, vol. 1, ff. 151, 232–233, 289).

poată răscumpăra până la 30 octombrie, dacă găseşte pe cineva gata să ofere mai mult. Am acceptat, căci vreau să-l ajut.

Vineri, 14 septembrie 1962

Nina Batalli e adusă la mine de Ioana Herescu. Voi căuta să-i organizez o expoziţie de pictură aici la Londra. Vintilă Horia dă peste ele, dar rămâne pe urmă să-mi vorbească între patru ochi despre intenţia lui de a-l contacta pe Jakober pentru a-şi scoate din România nişte rude apropiate.

Seara decidem cu Fleming şi Michael Croneen ce trebuie reţinut din expoziţie şi cum trebuie împachetat totul.

Sâmbătă, 15 septembrie 1962

Lucrez pe rupte la birou pentru a pune totul la punct căci vreau să-mi iau o scurtă vacanţă. Petrec weekendul cu Jean K., căci Elisabeth e plecată cu Indrei şi Nicky la Aylesbury, cu micul nostru yacht cu motor.

Duminică noaptea, 16 septembrie, până duminică noaptea, 23 septembrie 1962

Încep vacanţa dormind în avion căci eram cu adevărat extenuat după un efort aşa de mare şi atât de îndelungat. Am fost trezit însă de o priveliştе cu totul neobişnuită. Deasupra Barcelonei am ajuns la marginea unei furtuni fantastice. Trăznet, după trăznet. Aş putea spune că întreruperile erau mai mari decât iluminaţia. Căci iluminaţie era. Pilotul, înţelept, ne-a explicat că el va încerca să înconjoare furtuna cu ajutorul radar-ului său. Aşadar, am făcut un ocol de zeci de kilometri în jurul unei coloane masive de nori al cărui diametru trebuie că a fost cel puţin o sută de kilometri. Ei bine, aceşti nori erau iluminaţi feeric aş putea spune, şi aproape continuu. Câteodată, trăznetul se producea la periferie, aşa că puteam vedea bine zig-zagul fulgerului. De cele mai multe ori însă întregul nor producea o lumină opacă, iluminat dinăuntru. Furtuna a continuat încă două zile la Cala San Vincente, şi

a doua zi conduceam mașina de la Formentor la Cala. Adevărat potop, atâta apă a curs. Dar după aceea vremea a fost excelentă.

Vere Harmsworth, băiatul lordului Rothermere, a venit să ne vadă cu soția lui, care este o femeie foarte frumoasă. Peter Carter, John Tildesley (tipograf), Dna Lilley (Lilley & Skinner) și Nigel Campbell cu soția lui, Barbara Goalen. Oameni cu bani, simpatici, dar neinteresanți în fond. I-am văzut din când în când, fie la noi, fie la ei, în casa lui Vane Ivanović.

Miercuri, 26 septembrie 1962

Zamattio, un italian originar din România, care are o galerie de pictură aici la Londra, vine să mă vadă. Dorește să-l ajut la vinderea de tablouri importante. Seara îl văd pe Jalil. Din nou îmi dă impresia că s-ar putea face ceva în chestiunea transporturilor din Pakistan.

Joi, 27 septembrie 1962

Masa cu Delgado, John Leich și Z. Racięski. Delgado este foarte mulțumit de activitatea noastră și dorește ca să se activeze de aici, de la Londra, și nu tot timpul prin Bolek Wierzbiański la New York. Noi, FIJL, suntem ajutați de FEC. El, Delgado, reprezintă FEC în Europa. N-are niciun sens ca noi să-l considerăm pe Wierzbiański drept reprezentantul FEC sau chiar numai „legătura" între FIJL și FEC. Să-l aducem pe Bolek la Londra. Invitat de noi, pe cheltuiala noastră (Delgado ne va restitui costul). Să discutăm totul și să ne punem de acord în așa fel încât în viitor să putem lucra nestânjeniți și eficace de aici. Racięski este și el de acord însă are multă grijă să nu prejudicieze lealității lui față de Wierzbiański. Wierzbiański însă trebuie să-și dea seama că *„We have a good instrument în FIJL. He (Wierzbiański) must protect it"*[1], ca să citez din nou cuvintele lui Delgado, repetate de Racięski.

[1] „Avem un instrument bun în FIJL. El (Wierzbiański) trebuie să-l protejeze." (în lb. engl.) (n. red.).

Marți, 2 octombrie 1962

Zdeněk Mastnik vine să mă vadă. Ei, cehii, vor să colaboreze la FIJL. Pleacă în America. Va vorbi cu Wierzbiański.

Joi, 4 octombrie 1962

„Sandwichuri" la Sir Edward Beddington-Behrens: „Bandiții", cum spunea Macmillan acestui grup pentru ridicarea problemelor est-europene. Lordul St. Oswald, Vane Ivanović, Pomian și ziaristul ...[1]. Stabilim forma declarației pe baza căreia se vor colecta semnături în sprijinul acestei acțiuni. Nu avem nevoie de multe semnături, ci de personalități marcante sau cel puțin cu adevărat influente în viața politică a Occidentului.

Se va organiza, apoi, o întrunire a câtorva dintre noi și o ședință la „European-Atlantic Group" în care să expunem problemele noastre în mod constructiv „nu à la Birdwood", ca să-l citez pe B.-B.

La cină la noi acasă, Sir Richard & Lady (Rosemary) Pilkington, Anthony & Rosie Rhodes, Billy și Veronica de Majo, Henri Pierre (corespondentul la Londra al lui *Le Monde*) cu nevasta. Seară extrem de reușită. Rosemary îmi spune că prințul Carol de Hohenzollern, care locuiește în „Upton House" de la Poole, are mare trecere în circumscripția lor electorală. Toată lumea își dă seama că Ioana este foarte deșteaptă și că el are mult șarm.

Luni, 8 octombrie 1962

Flegon îmi spune că tânărul australian Keith Buxton va duce o mașină în țară cu material tipărit pentru expoziția de mostre (britanică) de la București. El, Flegon Press, a tradus și tipărit broșurile a patru firme mari engleze care expun la București. Mi-a oferit să trimit și eu pe cineva. L-am ales pe Nibbs Davis de la ABC – TV, care acceptă cu alacritate[2]. Silviu Crăciunaș vine să mă vadă. Este de acord să trimită un mesaj lui Panaitescu (medicul

[1] Scris ilizibil.

[2] *Entuziasm* (în lb. lat.) (n. red.).

veterinar de la București și de la Joița). Silviu îmi declară *scris* (alăturat) că am făcut o greșală prin contactul cu Oprean, care este agent al Securității! Nu-l cred[1]:

Dragă Iancu,

Azi, 8 septembrie 1962, țin să-ți împărtășesc convingerea mea că dr. Nicu Oprean și așa[-] zisul Ion Popescu sunt agenți acoperiți ai Securității comuniste din București. „Timpul" te va convinge și pe tine, într-o zi.

Silviu

Marți, 9 octombrie 1962

Masa cu Nico Henderson de la Foreign Office. Ne înțelegem bine, poate pentru că amândoi am suferit de tuberculoză, el însă de oase. Îmi spunea că lordul Home a câștigat mult din punct de vedere spiritual când a fost forțat să stea în pat. Care a fost experiența mea? I-am răspuns fără ocol: „Consider cei doi ani petrecuți, mai mult sau mai puțin, în pat, extrem de importanți pentru formațiunea mea, atât caracter cât și intelect". Nico are mare pasiune pentru „prințul Eugen" al Austriei. A scris o carte care va fi publicată de Weidenfeld & Nicolson.

După-masă la orele 3.00 vin dra Harris și Lady Birdwood să mă vadă la birou în legătură cu posibilitatea salvării sorei Hildegard[2] din închisoare din România. Vom face tot ce putem.

---

[1] Deranjat de faptul că Ion Rațiu a încercat să verifice o parte din legenda sa prin intermediul lui Nicolae Oprean, Silviu Crăciunaș a încercat să-l discrediteze pe doctorul Oprean afirmând că este agent al Securității. Crăciunaș avea dreptate, dar nu avea de unde să știe acest lucru dincolo de orice îndoială, scopul său fiind compromiterea lui Oprean ca sursă veridică de informații (vezi și însemnările din 5 august 1962 și 25 martie 1963).

[2] Hildegard Frederica Reissner (n. 1909) a fost arestată în 1951, în legătură cu lotul Nunțiaturii Apostolice („procesul Vaticanului"), și condamnată pentru „crimă de înaltă trădare" la 18 ani de muncă silnică. După 13 ani de detenție la Jilava, Mislea, Oradea, Văcărești, Miercurea Ciuc, a fost grațiată de restul pedepsei la 14 aprilie 1964, pe baza Decretului 176/ 1964 al Consiliului de Stat (n. red.).

Miercuri, 10 octombrie 1962

Nibbs Davis pleacă în România încărcat de cadouri pentru ai mei[1]. Eu plec la Rotterdam pentru afaceri, mai ales cu firma Vulcaan.

Joi, 11 octombrie 1962

Se deschide expoziţia exilată internaţională a cărţii PEN. La secţia românească, Silviu şi-a pus toate traducerile „Paşilor pierduţi". Pe Vintilă Horia l-a pus la un colţ. Aşa cel puţin mi-a spus Gaby Bentinck. Eu n-am putut să mă duc căci mă găseam la Rotterdam. Gaby îmi spune, de asemenea, că Erroll, Ministrul Comerţului, a fost foarte impresionat de standul nostru la Expoziţia ADEX. A fost însă sfătuit să nu se oprească la noi. Din fericire, noi l-am reperat şi Racięski l-a adus.

Sosesc de la Rotterdam seara la 7.45 şi mă duc direct la cină cu Gaby Bentinck, unde aflu toate acestea.

Vineri, 12 octombrie 1962

După-masă, dna...[2] de la „Amnesty" vine să mă vadă. Îi spun fără ocol că doresc să ajut, dar că am avut impresia că Peter Benenson nu ţine prea mult ca să mă aibă printre membrii comitetului.

---

[1] Nibbs Davis, curierul lui Ion Raţiu, a fost aşteptat în România cu nerăbdare de către Securitate. În viziunea lui Nicolae Pleşiţă, care a aprobat planul de măsuri privind monitorizarea lui Davis, acesta nu era un simplu jurnalist, ci un mesager profesionist, agent al spionajului britanic. Însă pentru că nu era cunoscut, Securitatea avea de rezolvat problema aflării identităţii aşa-zisului spion trimis de Londra: „Întrucât la data de 15.X.1962 curierul serviciului de spionaj englez şi-a făcut apariţia pe teritoriul RPR, urmând ca în scurt timp să-l contacteze pe agent, în scopul identificării sale vor proceda în felul următor: se va organiza cu lucrătorii biroului T.O. ascultarea permanentă a discuţiilor din locuinţa agentului, iar în momentul apariţiei curierului vor anunţa imediat organele operative. Ne vom deplasa – în timp ce curierul va discuta cu *Ionel* la locuinţa acestuia – la casa de întâlnire «9 septembrie» ce se găseşte în apropierea locuinţei lui *Ionel* şi cu aparat telegrafic cu telescop vom efectua fotografierea secretă a curierului" (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, vol. 1, ff. 71–72).

[2] Scris ilizibil.

Luni, 15 octombrie 1962

Panică. Mașina cu Davis și Keith Buxton n-a sosit încă la București.

Marți, 16 octombrie 1962

Panica continuă. În cele din urmă, cer lui Nico Henderson să mă ajute. Acesta e de acord și trimite mesaj la București, la ambasada britanică. Sunt foarte neliniștit pentru că, dacă scrisorile mele au fost descoperite asupra lui Nibbs, o să avem complicații enorme pentru el și pentru cei din România.

Miercuri, 17 octombrie 1962

Mă liniștesc puțin. Nico îmi spune că a fost un real accident și că nu este vorba de nicio implicație politică. Mașina, forțată, s-a stricat la Sibiu. Toți trei (căci, fiind neserioși, tinerii au luat o fată cu ei) se găsesc la ambasadă și se vor întoarce la Londra vineri, 19 crt. Explicația lor este că au întârziat din cauza ceței. Eu nu cred că acesta este singurul motiv.

După-amiază vine Cornea să mă vadă. Îi dau adrese în Germania. Îi doresc succes. El vrea să lanseze ziarul său. Din nou trebuie să-l asigur că *Buletinul FRP* nu este subvenționat de nimeni. Nu pot să-i promit ajutor financiar pentru *East-European Spokesman.*

Wierzbiański îmi telefonează din New York. Cădem de acord să avem o întrunire FIJL aici la Londra pe ziua de 12/13 noiembrie. El va veni la 7 noiembrie. Între timp, urmează ca eu să fac o vizită la Paris, Roma, München, Bonn și Stockholm. „Congresul" va fi restrâns. Doar patru persoane din New York și câte două din celelalte centre. Să stabilim o formulă acceptabilă tuturora și schimbarea constituției. Să pregătim apoi un congres în toată regula pentru anul viitor. El, Wierzbiański, a renunțat la poziția lui de președinte la New York și Valahu a fost ales în locul lui. Probabil că el, Wierzbiański, este numai președinte al federației în general. Îmi spune că va pleca în Brazilia peste vreo câteva zile.

Vineri, 19 octombrie 1962

Toată săptămâna aceasta am fost extrem de îngrijorat. Luni dimineaţa primesc un telefon de la Flegon. Flegon, alarmat. Maşina a luat foc. La graniţă au fost căutaţi la piele, Buxton e rănit în pat la ambasada britanică. Tipăriturile lui Flegon n-au ajuns la Bucureşti. Marţi, Flegon îmi telefonează din nou. De data aceasta îmi spune că e ruinat. Tragedie etc. A vorbit de două ori cu Bucureştiul la telefon. Situaţia e gravă.

Aranjez să-l văd pe Nico Henderson de la Foreign Office. Îi explic situaţia şi-l rog să mă ajute. Îi spun totul, exact cum s-a întâmplat. Îi arăt suspiciunile şi, mai ales, temerile mele. Sau Nibbs a fost grav rănit sau a fost percheziţionat la frontieră şi i s-au găsit scrisorile mele către tata, Niculiţă Oprean şi ale lui Silviu către Panaitescu. Nico Henderson m-a primit la Brooke's, a fost extrem de gentil şi mi-a promis să se ocupe de chestiune. Miercuri dimineaţă îmi spune că totul e în regulă. Sunt trei, şi nu doi, pentru că au o fată cu ei. Vor fi repatriaţi vineri, adică astăzi. Au avut un accident real. Nu este nicidecum vorba de complicaţii de ordin politic.

Merg cu Flegon la aeroport să-i primim. Ajungem, din cauza informaţiei eronate obţinute de Flegon, o oră după sosirea avionului. Seara însă îl văd pe Nibbs. Luăm cina împreună cu Anne Gilman şi Jean Kenilworth. Îmi explică totul. Au plecat cu întârziere. Au scăpat vaporul. Rezultatul, au sosit târziu la Ostend. Ceaţa din următoarele două zile i-a împiedicat să meargă repede. Totuşi, pentru a ajunge la timp, au forţat maşina după sosirea lor în Austria şi am mers înainte fără întrerupere. Pe dealurile de la nord de Cluj motorul s-a stricat. Au primit un ajutor neaşteptat de la un mare camion care i-a luat în remorcă şi i-a dus, toată noaptea, până la Sibiu. Acolo au luat trenul la Bucureşti ducând cu ei broşurile tipărite de Flegon pentru Expoziţia Industrială Britanică de la Bucureşti.

S-au întors apoi din nou la Sibiu şi au scos ce au putut din maşină înainte de a fi abandonată. Mare parte din lucrurile mele

(cadouri pentru ai mei) au fost aduse din nou la Londra cu excepția fustelor plisate, ciorapilor și „tween-set"-urilor. Sunt foarte dezamăgit. Și din moment ce am scris despre aceste întâmplări de două ori, e clar că toată povestea m-a preocupat mult.

Dna Deeds vine să mă vadă în legătură cu Amnesty. Îi promit că o voi ajuta și că, de fapt, am făcut mai puțin în ultimul timp numai pentru că aveam impresia că Peter Benenson nu dorește să se afișeze prea mult cu mine. La rândul ei, ea îmi spune că Peter e oarecum dezamăgit căci se așteptase ca eu să fac mai mult decât am făcut. Neînțelegere! Voi face ce voi putea pentru a compila o listă de oameni din închisoare.

Sâmbătă/Duminică cu Nibbs Davis, Jean Kenilworth și Anne Gilman. Încetul cu încetul reușesc să reconstitui întreaga poveste a expediției în România. Deși e clar că Nibbs nu are partea leului pentru responsabilitatea eșecului, totuși, nu sunt prea impresionat de performanța lui. Sosiți la Oradea, a pus scrisorile la poștă, cum ne-am înțeles. Pe urmă, însă, după accident n-a mai știut ce să facă. N-a dat dovadă de nicio inițiativă. Pe de o parte, e bine că n-a făcut nimic pentru că n-a luat riscuri pe care el nu putea să le aprecieze la justa lor valoare. Totuși, scopul plecării lui în România a fost să stabilească contact cu cei indicați și să transmită niște hărți și cadouri. Stabilirea contactului și livrarea cadourilor trebuiau să înceapă la călătoria de întoarcere. Aceasta n-a mai fost întreprinsă. Nicio explicație însă nu explică eșecul lui de a-l contacta pe Panaitescu. Îmi spune că în ziua indicată în scrisoarea trimisă lui Panaitescu nu s-a putut dezbăra de cei doi australieni, așa că s-a dus abia a doua zi. Bineînțeles, nu l-a mai găsit pe Panaitescu care era la Joița, la practica lui de medic veterinar. A vorbit doar cu mama acestuia și a văzut un copil mic acolo.

La fel, putea să expedieze unele pachete prin poștă pe adresa tatălui meu, sau să afle de la ambasadă dacă există cenzură internă

la coletele poştale etc. Cu siguranţă însă, trebuia să expedieze, prin poştă, articolele lui Sir Julian Huxley, pe care trebuia să le predea lui Niculiţă Oprean[1]. Concluzia mea, Nibbs Davis, deşi

[1] Securitatea a aşteptat vizita în România a curierului trimis de Ion Raţiu, consecinţă a operaţiunii pe care o iniţiase în vara anului 1962. Pentru acest lucru au fost angrenaţi agenţii Nicolae Oprean (*Ionel*) şi Şerban Mihai (*Vadan*). Lucrarea însă nu a mai ajuns la Londra din cauza curierului. Raţiu, pe bună dreptate, l-a învinovăţit pe Nibbs Davis pentru nerealizarea contactului cu Oprean, în timp ce ofiţerii de Securitate din Cluj au dat vina pe colegii lor din Bucureşti care l-au filat pe Davis: „La data de 14.III.1962 s-a aprobat de către conducerea Direcţiei Regionale MAI Cluj un plan privind interpunerea agentului *Vadan* spionului Raţiu Iancu prin intermediul lui *Ionel*. În baza aceasta s-a efectuat legătura dintre cei doi agenţi, fără deconspirare, problemele preconizate realizându-se pozitiv. Agentul *Ionel*, cu ocazia unei discuţii avute la Viena cu spionul, i-a amintit acestuia că *Vadan* are o lucrare valoroasă în ţară – care în momentul de faţă se află la el (agentul *Ionel*) acasă – pe care neputând-o publica doreşte să o scoată din RPR spre a fi supusă prima dată observaţiilor critice a acad. englez Huxley, iar apoi să fie publicată în Occident. Tot cu această ocazie, agentul i-a amintit că *Vadan* apelează la Tilea Radu cu care a fost coleg de liceu în scopul de a-l ajuta în această problemă. Raţiu Iancu, după ce a verificat afirmaţiile lui Ionel prin intermediul acad. Huxley şi a lui Tilea Radu, i-a comunicat agentului că în vederea scoaterii acestei lucrări va trimite în RPR un curier, care odată ajuns pe teritoriul ţării îl va anunţa de sosire printr-o scrisoare ce va conţine cuvântul «Milano». Totodată, spionul i-a subliniat că oricine va veni la el cu această parolă este un om de încredere al lui, căruia să-i predea atât lucrarea lui *Vadan* cât şi informaţiile culese între timp. După reîntoarcerea lui *Ionel* în ţară timp de mai bine de două luni nu a venit nimeni, agentul neobservând nimic suspect în anturajul său. La data de 15 octombrie a.c. însă agentul a primit o scrisoare expediată cu ştampila poştei Oradea – tranzit care era scrisă de mâna lui Raţiu Iancu fiind anunţat cu ajutorul parolei cunoscute căci curierul se găseşte în ţară şi să-l aştepte pregătit, conform celor discutate anterior (la Viena). „Faţă de această situaţie, organele noastre au elaborat măsurile necesare cu scopul identificării şi lucrării active a curierului respectiv pe teritoriul RPR. Datorită unor cauze necunoscute până în prezent, curierul nu a mai venit la agentul *Ionel*, deşi pe teritoriul regiunii Cluj, respectiv oraşul Cluj, au venit în intervalul de timp de la 15.X. la 10.XI. a.c.

om simpatic și gata să ia anumite riscuri, nu este potrivit deocamdată pentru o activitatea subversivă, fie ea cât de inofensivă.

Marți, 23 octombrie 1962

Masa la ambasada olandeză. Julian și Christopher au sosit direct de la ședința de cabinet asupra Cubei. Între patru ochi, Julian mi-a spus: „Suntem plictisiți că n-am fost consultați în prealabil, dar îi vom susține pe americani din plin. Poate acum nu vor mai insista atâta asupra integrării Katangei în Federația Congo-ului". Nu-l mai văzusem pe Julian de vreo șase ani. Tot tânăr arată; dar am impresia că a dezvoltat ochi de beți, pleoape ușor umflate și roșietice, cu puțină umezeală peste tot. Cu siguranță, nu e vorba de conjunctivită!? Poate alcoolul ajută la menținerea atenției.

Ce snobi sunt englezii. Îi spuneam lui Edward Beddington-Behrens că eu am fost pentru acceptarea la St. James' Club a lui Felix Fenston și că a fost mare opoziție împotriva lui chiar din partea unor oameni ca Nicky Elliott (lordul St. Germans). Mi-a făcut cu ochiul, zâmbind: „În definitiv, de ce să fie admis? Pentru că a făcut o mulțime de bani? White's și St. James's sunt poate cele mai selecte cluburi din Anglia. Părinții, bunicii și străbunicii fiecărui membru pot fi identificați. Cine a fost tatăl lui Fenston?" L-am invitat pe Fenston să ia masa cu mine la proxima ocazie. Mi-a spus că e încântat să accepte.

Mrs de Miller vine să mă vadă. Soțul ei e important în organizația subversivă rusă NTS. Eu i-am mijlocit ei să vină să se stabilească cu copiii în Anglia. Va lucra începând de luni, 5 noiembrie,

---

un număr de 7 cetățeni englezi [...]. Bănuim însă că ziaristul englez Davis, ce a trecut prin orașul Cluj la cca. 10 zile după primirea scrisorii de către agent, având destinația Viena, a avut această sarcină din partea spionului care însă a eșuat prin faptul că a fost supravegheat operativ din București, iar organele Direcției a VII-a s-au deconspirat în apropiere de orașul Mediaș. În acest fel, curierul dându-și seama că este filat, nu a mai riscat să treacă la îndeplinirea sarcinilor primite" (ACNSAS, fond M FI Cluj, dosar 103529, vol. 1, ff. 511–512).

la FIJL. Cred că-mi este recunoscătoare. Astă-seară trebuia să fiu la Paris să iau cina la Betina şi Attolico. Păcat că n-am făcut-o. Am jucat table la St. James' şi am pierdut o mulţime de bani. Nu mi-a fost însă uşor să mă deplasez la Paris, pentru o cină, când am atâta de lucru.

Luni, 29 octombrie 1962

Weekendul l-am petrecut la Upton House, Poole, în Dorset, unde locuieşte acum Mircea Lambrino cu soţia lui americancă, Jean. Lambrino îşi spune acum *Alteţa Sa Regală Principele Carol al României*, iar Jean, *Principesa Ioana*. Curios că sunt acceptaţi ca atare în regiune. În fine, a fost un weekend plin de surprize şi interes. În primul rând, trebuie să spun că ambii îmi plac ca oameni. Sunt simpatici, par serioşi şi foarte prietenoşi faţă de noi. Îmi dau perfect de bine seama că această prietenie poate să fie doar de circumstanţă căci astăzi eu pot să fiu de folos, cum le-am fost deja când am garantat datoria lui de 2 000 lire la bancă. Totuşi, aş putea uşor să mă împrietenesc real cu ei dacă într-adevăr ar dori o astfel de prietenie. Din punctul meu de vedere, ea n-ar avea niciun substrat politic. Eu nu exclud, bineînţeles, posibilitatea ca într-un viitor oarecare, poate după dispariţia generaţiei mele, Carol (căci aşa am să-i spun de acum înainte) sau, mai degrabă, descendenţii lui să-şi revalideze un drept la tronul României. În ce mă priveşte însă, eu i-am spus, cu toată claritatea, că o problemă dinastică română nu există. Dacă circumstanţele ar favoriza şi permite restaurarea monarhiei în România, regele Mihai şi descendenţii săi se găsesc în linie directă de succesiune. L-am sfătuit chiar ca niciodată să nu conteste dreptul regelui Mihai la tronul României. Discuţia a fost foarte agreabilă şi Carol s-a arătat complet de acord cu acest principiu.

De vineri seara, când am sosit la Upton House şi până duminică seara, am stat de vorbă nenumărate ore. Totul însă a decurs în cea mai perfectă atmosferă de prietenie. Nimic n-a fost forţat. Niciodată nu s-a deschis vreo discuţie, decât pentru că „veni

vorba". E imposibil să redau totul în ordine cronologică și nici nu vreau să o fac, de altfel. Iată însă punctele principale ce mi-am notat ca demne de a fi încrustate în acest caiet:

Odată ce a rămas însărcinată, Ioana dorea foarte mult ca să nască în Anglia. La fel Carol, care n-are prea bune amintiri în Franța, dorea o schimbare definitivă. Și gândurile lui se îndreptau spre Anglia. Au scris (nu mi-au indicat unde, dar mi-au dat să înțeleg că la Palat) și au cerut permisiunea de a se stabili în Anglia. Au cerut, de asemenea, un sfat în ce privește posibilitatea de a se instala într-o casă potrivită rangului lui Carol și faptului că este descendent direct al reginei Victoria. Li s-a trimis o listă de case din care au ales această clădire splendidă ce aparținuse familiei Titchborne și apoi lordului Llewellyn, fost ministru în cabinetul de Război al lui Churchill.

Aranjamentul pe care l-a făcut cu orașul Poole, căci casa aparține astăzi orașului, este ca el să plătească £150 pe an, primii doi ani, și după aceea £450 pe an. Suma este de-a dreptul derizorie, dovadă concludentă că autoritățile locale sunt fericite să-i aibă „musafiri" în această frumoasă reședință. De altfel, Richard Pilkington, vărul lui Elisabeth și deputat de Poole, confirmă că prințul și prințesa de Hohenzollern sunt foarte apreciați și respectați pentru seriozitatea lor. Aduc doar fală numelui de român.

Cum n-au bani, au început restaurarea casei pe credit. Carol a făcut un aranjament cu niște zidari și-i va plăti abia peste un an. De asemenea, creditul lui e bun așa că nu este presat prea mult deocamdată. Ceea ce au restaurat deja este foarte bine făcut. Trăiesc însă extrem de simplu. Mănâncă foarte modest. Covoare, perdele n-au deloc. Mobilier foarte puțin. Chiar și vesela și tacâmurile sunt de calitate cu totul inferioară. Servitori nu au. Au un grădinar și un argat în curte, dar nu știu care este forma angajamentului acestora, căci ar putea să fie plătiți chiar de oraș!? În fine, în casă Ioana muncește din zori până târziu noaptea. Nu exagerez. Are o energie și o dedicație greu de închipuit. Cu toate acestea, arată mulțumită, veselă și foarte distinsă. Dacă reușesc să obțină

ceva bani sunt convins că vor transforma Upton House într-un giuvaer. Au idei foarte clare şi nu economisesc niciun efort pentru a reda atmosfera autentică a perioadei de la sfârşitul secolului al XVIII-lea când casa a fost clădită.

Până acum Carol n-a reuşit să obţină nici măcar un sfanţ din moştenirea tatălui său. Instanţele judiciare din Portugalia, până la Casaţie, i-au recunoscut dreptul de succesiune şi stabilit calitatea de erede[1] din căsătorie validă. „Marchizul" George Berea, fratele pictorului, a fost cel care l-a ajutat cu finanţarea procesului. Banii însă au fost avansaţi de o societate a lui Berea, cu sediul la Vaduz (motive de fisc). El, Carol, a semnat o hârtie recunoscând obligaţia sa de a acoperi cheltuielile de judecată şi de a da (lui Berea, în definitiv) 37% din tot ce poate realiza. Cum încă n-a primit nimic, nici n-a plătit nimic. Firma Theodore Goddard din Londra, care se ocupă acum de caz, tot amână lucrurile. Regele Carol are vreo £5 000 aici la Bancă. Pentru a le putea ridica are nevoie de un „afidavit" din partea unui avocat român. Se pare că Weinreb ar fi singurul în Anglia, şi din moment ce el a funcţionat pentru regele Mihai, nu mai poate să o facă acum pentru el. Banii însă au fost popriţi de avocatul român Ion Cosăcescu, care pare să joace un rol dublu. Îi informează pe Vişoianu de tot ce se petrece deşi, în teorie, ar fi avocatul ce urmăreşte interesele lui Berea, respectiv Carol.

Nu ştie ce să facă. Ar vrea mult ca eu să-i dau un sfat sau mai degrabă să încep să mă ocup de aceste probleme însă n-am intenţia să o fac. Voi căuta însă să-l ajut (fără ca să apar undeva) ca să-şi recupereze partea din moştenire. În definitiv, atâta lucru merită. Mi-a dat un lung extras din dosarul din Portugalia pregătit de avocatul său de acolo, Joao Paulo Cancella de Abreu. De aici reiese că partea sa a bunurilor inventariate revine la cca £45 000 – şi nu e vorba de sumele, tablourile, bijuteriile, argintăria etc. pe care Mme Lupescu şi Urdăreanu le-au sechestrat şi ascuns de îndată ce regele Carol a murit.

[1] Moştenitor, succesor (n. red.).

Interesantă este explicația pe care o dă Carol relativ la anularea căsătoriei mamei lui. Prințul moștenitor Carol s-a căsătorit cu Zizi Lambrino la Odessa. Tatăl lui George Serdici a fost unul dintre martori[1]. Opoziția însă n-a fost mare la ora aceea. E vorba de 1918, după ce România lui Ferdinand și Maria a fost învinsă de trupele germane ale lui Mackensen și Falkenhayn. Victoria finală a Germaniei nu putea deci să fie total exclusă. Într-o astfel de eventualitate, Ferdinand ar fi fost „persona non grata" Germaniei. Singura speranță de a salva dinastia ar fi fost prin urcarea la tron a lui Carol care, căsătorit fiind cu o româncă, ar fi avut și rădăcini în viața poporului român. Odată ce Germania a fost învinsă, menținerea căsătoriei cu Zizi Lambrino nu mai avea decât dezavantaje. Regina Maria, în special, era hotărât opusă, poate sub influența principelui Știrbey, amantul ei și tatăl principesei Ileana. Căsătoria a fost anulată.

Mariajul cu principesa Elena a Greciei a fost în întregime o afacere de stat. Mircea-Carol spune chiar că nu este sigur că Mihai este cu adevărat fiul fostului rege Carol al II-lea. În definitiv, „s-a născut prematur", deci a fost aproape sigur conceput înainte de consumarea căsătoriei. Oricine ar fi putut să fie tatăl, deși Carol a petrecut oarecare timp cu Elena în Elveția înainte de nunta lor. [Photo] „Keystone" Picture Press Agency a cerut permisiunea să ia niște fotografii de ale lor pentru un articol în presă. Ioana ar vrea să dea venitul bisericii ortodoxe din Paris. Eu am sfătuit-o să-l ofere Asociației Femeilor Ortodoxe Române din Anglia. A acceptat cu alacritate.

Carol ar vrea mult ca să instituie un trust pentru recuperarea banilor ce-i revin din moștenirea regelui Carol al II-lea al cărei beneficiar, după acoperirea cheltuielilor de la Upton House, să fie comunitatea românilor din Anglia. Conceptul este sănătos. Ar implica două lucruri: a. averea românească revenită în slujba

[1] Vasile Serdici și Nadejda, părinții lui George Serdici, i-au însoțit pe Carol și Zizi Lambrino la Odessa în 1918, unde cele două cupluri s-au căsătorit.

fiilor naţiunii – un fel de justiţie imanentă; **b.** intrarea lui Carol (Mircea) în viaţa comunităţii româneşti.

Sâmbătă seara Constantin Silvestri a venit cu soţia şi cu maiorul Spearman, care este căsătorit cu o românca. Silvestri mi-a plăcut mult. Simpatic, simplu. Mă asigură că Petru Dumitriu, fost marxist convins, a plecat din ţară datorită deziluziei şi nu pentru că ar fi avut vreo dificultate personală. La fel şi el, Silvestri. O ducea extrem de bine, dar nu mai putea suporta atmosfera. Reperiştii îi poartă sâmbetele acum. Au insistat, de exemplu, ca să nu i se permită să conducă în Israel un mare concert, ameninţând să nu mai dea vize de plecare evreilor din România.

Carol are doi băieţi. Pe Paul din prima căsătorie şi pe Ion Alexandru Nicolae din căsătoria cu Ioana. Primul, născut în 1947 şi al doilea în 1961. Foarte simpatici. Amândoi au sprâncenele subţiri şi frumos arcuite, caracteristice Hohenzollernilor.

Marţi, 30 octombrie 1962

Masa cu Maurice Cranston, care a fost în România însărcinat de Amnesty să se intereseze de soarta lui Noica. L-a văzut pe Victor Eftimiu care, deşi bătrân, pare complet „compus menti". I-a arătat cu mândrie cartea lui de identitate, ca fost preşedinte al PEN Club-ului Internaţional din Londra. Cranston a fost foarte mirat că l-au lăsat pe Eftimiu să-l vadă fără martori sau „interpreţi". N-a avut însă nimic interesant de spus. O duce relativ bine. Are apartament luxos în comparaţie cu alţi români. Alt om interesant a fost Mihai Beniuc. Acesta părea mult mai dedicat regimului. Este, în definitiv, dictatorul vorbei scrise din RPR.

Cranston însă nu a ridicat problema lui Noica decât cu totul incidental şi neoficial. E mare păcat. În definitiv, nu şi-a îndeplinit misiunea. El vrea să se întoarcă din nou. Va scrie un articol pentru *Encounter* şi nu găseşte formula acceptabilă regimului. Nu ştie cum să prezinte realitatea. I-am cerut doar să nu spună neadevăruri cu gândul şi intenţia de a face bine, de a-şi asigura posibilitatea de întoarcere în RPR şi de a „îndupleca" pe ştabi să-i dea

lui Noica mai multă libertate. De altfel, i s-a spus că nu mai este în închisoare, ci cu un fel de domiciliu forţat, fără a se specifica unde îşi are acest domiciliu.

În definitiv, Cranston mi-a făcut impresia unui om destul de slab şi de influenţabil. Sper că n-am făcut o greşală atunci când l-am ales pentru această misiune. Dar să nu disperăm. Cred că nu va reuşi să facă mare scofală cu metodele lui inocuoase[1], deşi el îmi spune că are mari speranţe să-l înduplece pe Graham Greene să intervină pentru Noica. Graham Greene are o mare posibilitate de a face ceva pentru că regimul publică romanele lui, mai ales cele în care îi critică pe americani. I-am atras atenţia lui Cranston că dacă metoda lui nu va da niciun rezultat, e absolut necesar să trecem la acţiune directă de a cere autorităţilor reperiste să-l pună pe Noica în libertate.

Miercuri, 31 octombrie 1962

Masa cu Rică Georgescu şi Boxshall la St. James's. Invitaţia lui Rică. Vorbim despre toate. Rică însă se gândeşte la plasarea unui român, Balica[2], ce fusese om de serviciu la ambasada britanică

[1] Inofensive, de la *innocuous* (în lb. engl.) (n. red.).

[2] George (Gelu) Balica (1923–1976), secretar la BBC, secţia română, om de afaceri. Părinţii săi au lucrat la Legaţia Marii Britanii din Bucureşti. Tatăl, Gheorghe Balica, a fost portar şi apoi telefonist, iar mama, Maria, femeie de serviciu. Cu ajutorul tatălui său, George Balica s-a angajat la legaţia engleză, în septembrie 1945, la început curier, apoi a ocupat diverse funcţii administrative. Potrivit Securităţii, George Balica ar fi fost recrutat de SSI la începutul anului 1948 şi folosit pentru a obţine informaţii despre diplomaţii britanici. În dosarul său nu se regăsesc însă aceste rapoarte fiind posibil să se fi făcut o confuzie între fiul, George, şi tatăl, Gheorghe. Acesta din urmă a fost recrutat în perioada octombrie 1952–ianuarie 1953, având aceeaşi misiune, dar a fost abandonat după câţiva ani din cauza ineficienţei şi suspiciunilor că este agent dublu. Fiul său a fost arestat în 1950 şi eliberat probabil în 1953. În 1962 împreună cu soţia şi fiica sa a reuşit să părăsească România în mod legal, în urma presiunilor diplomaţilor britanici. Ajuns la Londra, Balica s-a angajat la BBC şi a deschis o agenţie de traduceri „care este mai mult un efort

de la Bucureşti. După ce a trecut prin puşcărie a fost, în cele din urmă, eliberat şi la insistenţa britanicilor lăsat să plece din ţară. Rică ar vrea, de altfel, să organizeze un fel de comitet care să se întâlnească regulat pentru a facilita plasarea acestor refugiaţi.

Miss Harris, care lucrează la Foreign Office şi care m-a rugat să ne ocupăm de cazul sorei (călugăriţei) Hildegard(e), vine să mă vadă. Ea mi-a fost prezentată de Lady Birdwood. Voi face ce voi putea; ar fi cea mai mare bucurie, dar nu cred că se poate face prea mult. Ar trebui să aflăm cel puţin unde se găseşte acum. Mi-a adus apoi şi numele a doi alţi preoţi care au dispărut. Ambii călugări catolici.

Sâmbătă, 3 noiembrie 1962

Manya îmi cere să mă duc să o văd. Stăm de vorbă cu ea şi Poremsky (unul dintre şefii NTS-ului, organizaţia revoluţionară rusă anti-bolşevică). Doreşte crearea unui grup de intelectuali sub numele „Noua Teorie Socială" (A New Social Theory). El este puţin cam vag în ce priveşte scopurile acestui grup. E dirijat într-o direcţie potrivită. Deşi nu o spune, această grupare ar fi complementul intelectual, de lungă durată, al activităţii revoluţionare NTS. Îi vorbesc de planurile noastre de a crea un grup de presiune în sânul tuturor guvernelor occidentale.

Duminică, 4 noiembrie 1962

Trec pe la Gaby după-masă şi-l găsesc pe Dolf în salon. Se scuză şi pleacă imediat după aceea. Gaby se poartă teribil în faţa Henriettei.

---

de coordonare şi comision, căci personal este incapabil de a asigura o bună traducere sau redactare", după cum se menţionează într-o scurtă caracterizare făcută pentru Securitate de Liviu Cristea, colegul lui George Balica la BBC. Merită menţionat şi faptul că, deşi în momentul în care a ajuns la Londra s-a manifestat împotriva regimului comunist, cu trecerea anilor consecvenţa lui Balica a dispărut, la începutul anilor 1970 făcând eforturi să construiască legături economice avantajoase cu regimul de la Bucureşti şi să întreţină relaţii cordiale cu diplomaţii români din Londra (ACNSAS, fond SIE, dosar 772, f. 631 şi dosar 9800).

Joi/Vineri, 8–9 noiembrie

La München. Totul merge bine în legăturile cu americanii. Fac raport asupra Expoziției „ADEX" lui Minton și Ott. Le expun, de asemenea, planurile noastre de viitor. Cred că sunt impresionați. Minton îmi spune că ar trebui să aducem totul la cunoștința lui Sallinger, secretarul de presă al lui Kennedy. Îi spun că am convingerea că vom reuși să prezentăm totul chiar președintelui Statelor Unite în persoană.

Cina o iau cu David Grozier. Mâncare splendidă și apoi ieșim la „Gisela". Văd pe toți șefii de departamente, Novak (polonez), Bede (ungur), Beluš (slovac) – cehul lipsea – și Mileff (bulgar). Toți sunt de acord să lucrăm împreună în această chestiune. Ghiță Ionescu îmi spune că pe el FIJL nu-l mai interesează. Îmi face însă o figură nemaipomenită. Deși sunt invitat să iau parte la Conferința politică de dimineață și stau acolo cu Grozier pentru cea generală, Ghiță îmi cere să plec înainte de începerea conferinței secției românești. Toți cei care au auzit acest lucru sunt indignați. Explicația este că Ghiță s-ar teme de concurența mea la șefia „Desk"-ului. N-am nicio intenție.

Am văzut o mulțime de oameni din secția românească. Amiralul Dumitrescu, de Flers, comandorul Gheorghel, Ciorănescu, Preda Bunescu, Haralamb etc. Cismărescu este tot așa de simpatic ca în trecut. Atmosfera este teribilă. Toți îl detestă pe Ghiță, chiar și aceia care au fost duși acolo de el personal. Doar Bunescu, fiind subșeful secției, e foarte grijuliu. Altfel, toți îl critică pe față.

Marți/Miercuri, 13–14 noiembrie 1962

Congresul FIJL la Londra. Totul decurge potrivit planului elaborat de Wierzbiański. Atmosferă plăcută. Valahu, recent ales președinte FIJL pentru America, vine la Londra. Nu-l poate suferi pe Ghiță Ionescu deși acesta îi este șef sau poate chiar de aceea. În tot cazul, Ghiță a protestat la FEC împotriva alegerii lui Pascal Valahu la FIJL New York. Omul e cam nebun. De altfel, lui

Ciorănescu i s-a oferit de către Vişoianu ca el să reprezinte Comitetul Naţional Român în Germania. Ghiţă l-a „sfătuit" pe Ciorănescu să refuze!

Joi, 15 noiembrie 1962

Masa cu colonelul Boxshall la Union Club. Îmi vorbeşte de următoarele probleme:

1. Sunt trei români (cu familiile lor) protejaţi [de] Foreign Office pe care doreşte să-i plaseze: Sergiu Vorboreanu cu soţia, Paul Bandu şi George Balica cu soţia şi fiica lor. Urmează să intru în legătură cu miss Conville de la Foreign Office, Welfare Section Personel Department, dacă pot să le fiu de folos.

2. Guvernul intenţionează să organizeze o linie de vapoare cu Extremul Orient, bazată la Hong-Kong. Mă întreabă dacă m-ar interesa. Răspund DA.

3. Nu poate să mă ajute să-l verific pe Silviu Crăciunaş. Îmi dă însă să înţeleg că sunt anumite nedumeriri asupra lui. De ce l-au arestat francezii[1], de exemplu? I-am spus că dacă Silviu ar fi agent comunist ar trebui să fie un mare artist.

— Au mai fost şi alţii, mi-a răspuns zâmbind.

La rândul meu, am atras atenţia că britanicii nu fac nimic în România. Este doar apanajul unei mari puteri de a se ocupa de toate problemele lumii chiar dacă nu interesează direct. Mi-a ripostat: „Dar noi suntem astăzi putere de mâna a doua". Totuşi, el crede că situaţia ar fi schimbată dacă s-ar exclude formal întrebuinţarea armelor atomice. Când i-am cerut să mă pună în legătură cu cei competenţi în materie de activitate în România, mi-a spus că el este, astăzi, ieşit cu totul din aceste probleme.

Vineri, 16 noiembrie 1962

Vorbesc cu Mucio Delgado la telefon. Îmi spune că l-a văzut pe Wierzbiański. „He strikes me as a very confused man"[2]. N-a

[1] Autorul se referă la evenimentul petrecut în luna iulie 1961 când Silviu Crăciunaş a fost acuzat de poliţia franceză că a intrat ilegal în Franţa.

[2] „Mi se pare un om foarte confuz." (în lb. engl.) (n. red.).

elucidat, însă, am aranjat să luăm masa împreună vineri, 23 noiembrie. Vom vorbi atunci despre toate.

Era să uit. Romi Boilă a fost aici la Londra, adus de mine cu ocazia congresului FIJL. La dezbateri a ridicat o serie întreagă de dificultăți de ordin pur tehnic. Are, în definitiv, dreptate, dar numai din punct de vedere legal. Când este vorba de a trece la acțiune, aceste formule perimate, adoptate în 1948 de către FIJL, trebuiesc date la o parte pentru că nu mai corespund realității. Altfel, m-am înțeles cu el de minune. I-am dat două costume de ale mele în care nu mai încap bine și un pardesiu. Sper că nu mi-o va lua în nume de rău, deși, din experiența mea, dacă-l obligi, în felul acesta pe un om de principii, cum este Romi, el caută să meargă împotriva ta pentru a-și dovedi independența față de propria lui conștiință.

Seara mă duc la Victor Styrcea care îmi arată niște tablouri de transilvăneanul ungur Endor. Vederi ardelene. Nu sunt prea bune și nu sunt semnate. Cred că n-am să le cumpăr. Are însă niște „print"-uri, probabil tăiate din vreo carte. Toate bune, depictă[1] viața românească.

Marți, 20 noiembrie 1962

Tânărul Balica, scos din țară de către Foreign Office, vine să mă vadă. Îmi povestește cum a fost închis șapte ani[2] pentru singura vină că a funcționat ca amploiat la Legația Britanică din București. Știe multe. Trebuie să-l văd din nou.

Împreună cu Serge Ovsievsky la bazarul organizat de asociația anglo-olandeză. Gaby Bentinck face cuvântarea de deschidere. Seara, cină cu Gaby. Situația devine din ce în ce mai grea.

De joi, 22 noiembrie, până sâmbătă, 24 noiembrie inclusiv Mircea (Carol) și Ioana de Hohenzollern stau la noi acasă. Joi am ieșit la teatru (*The Premisse*) și cină în oraș în patru. Vineri le-am dat o cină acasă. Ceilalți invitați: Gaby Bentinck, Peter Ryde, Derek și

[1] Din engl „to depict" – a înfățișa, a picta (n. red.).

[2] Informație incorectă. Balica a fost arestat și anchetat o perioadă mai scurtă, între 1950–1953.

Bunny Priestley, George şi Rosemary Mitchell. Atmosferă extrem de plăcută. Toţi au rămas până pe la orele 1.00 dimineaţa. Sâmbătă la prânz am mers toţi patru la restaurantul Fu Tong.

Tot acest timp am avut diverse discuţii cu Carol şi Ioana. Ei, şi mai ales Ioana, încearcă să mă atragă cât mai profund în „apele" lor. Încetul cu încetul şi în repetate rânduri, politicos dar ferm, le-am explicat că eu nu pot să mă asociez în nici un fel politiceşte lor. Voi căuta însă să-l ajut pe Carol, pe cât îmi va fi cu putinţă, să-şi stabilească o independenţă financiară sănătoasă. I-am sfătuit, de asemenea, să nu se agite. „Cea mai sănătoasă atitudine pentru Carol, după părerea mea, este una cu totul pasivă." Ioana nu prea a fost încântată, dar n-a zis nimic. Carol însă a fost cu totul de acord.

Vineri, 23 noiembrie 1962

Masa cu Mucio Delgado, care este de data aceasta mai deschis faţă de mine decât oricând. Îmi spune fără înconjur că el nu crede în dezvoltarea FIJL-ului pentru că totul va depinde de bugetul aprobat la New York. Or, acolo elementul decisiv sunt Truet (fost Trojanowsky) şi Bolek. Nici unul, nici altul nu sunt convinşi de importanţa Europei. În consecinţă, ei vor plasa emfaza pe activitatea sediului New York în America Latină şi în Asia, lăsând sediul Londra la coadă. El, Delgado, însă face deosebire între mine şi FIJL. Dacă nu poate să susţină FIJL-ul, pentru că acesta depinde tot de New York, aceasta nu înseamnă că nu mă poate susţine pe mine. Să găsesc un alt instrument eficace şi mă va susţine din plin, din fondurile pe care le are la dispoziţia lui pentru activitatea FEC în Europa.

Nu putea să fie mai deschis. Am fost încântat şi oarecum mâhnit. Paradoxal, dar explicabil. Am contribuit mult la crearea FIJL; e greu să te desparţi! Am rămas înţeleşi ca eu să prezint un buget impresionant pentru activitatea FIJL în Europa şi Africa. Dacă este tăiată serios, atunci să continui cu FIJL, dar să mă concentrez pentru activitatea serioasă în a crea un alt „instrument" de acţiune.

L-am văzut pe dl Nasta de la Paris, care lucrează pentru o mare firmă americană. Am vorbit de Vintilă Popescu, pe care căutăm să-l ajutăm.

Luni, 3 decembrie 1962

Sosesc la Paris pentru Conferința UNESCO. FIJL și-a pierdut status-ul datorită lipsei noastre aparente de interes față de activitatea UNESCO. Acum trebuie să ne revalidăm poziția. Îl întâlnesc pe Jankowski cu care iau masa la restaurantul românesc Sinaia. Aflu că nici el și nici Racięski n-au făcut nimic până acum. Finlandezul Lund, norvegianul Gjesdal și cehul Hercik sunt funcționarii care contează.

Vorbim apoi despre Bolek și Rodwund Pilsudski. Bolek are 49 de ani. E de origine din Cracovia și are și acum un frate în Polonia. Partidul lor putea să facă ceva, să fie deosebit de celelalte. N-au fost însă suficient de capabili pentru a-i imprima o astfel de direcție. Acum Bolek se îndepărtează, imperceptibil, de Pilsudski pe plan politic intern polonez, ca să zic așa.

Marți, 4 decembrie 1962

Îl văd pe Hercik. Îmi explică de ce ne-am pierdut poziția. Ne sfătuiește să producem evidența activității noastre și să invităm reprezentanți ai UNESCO să ia parte, fie ca participanți activi, fie ca observatori, la congresele și activitățile noastre. Miercuri toată ziua încerc să-l văd pe Lund, fără rezultat. Asist în schimb la două dezbateri, una plenară și una pentru determinarea programului de activitate. Comuniștii sunt foarte activi. Iau parte continuă la discuție. Reprezentanții RPR vorbesc o franțuzească impecabilă. Americanii par cu totul absenți. Mă întreb dacă este rezultatul unei politici internaționale?!

Aseară, 4 decembrie, am luat cina la Romi și Pia Boilă. După cină a venit și un domn [Nicolae] Tabacovici, cumpărat din țară acum nu tocmai un an prin Jakober. Om inteligent, fost prieten și colaborator al lui Titulescu. Știe multe, vorbește mult și

interesant. A fost în închisoare ani şi ani de-a rândul, dar n-a fost torturat niciodată. Are 81 de ani, dar arată de 60. „Anii petrecuţi în închisoare, nu lasă urmă", se zice prin China. De, o fi adevărat!!

Cina cu Gaby Bentinck şi apoi la „L'Eléphant Blanc" unde ne-am luat nişte fotografii foarte reuşite.

Joi, 6 decembrie 1962

Din nou eşec total la UNESCO, atât Lund, cât şi Gjesdal mă evită. Nu mă refuză pe faţă, dar tot amână. Îi voi lăsa în pace cred şi mă voi întoarce la Londra ca să tratez chestiunea în scris.

Masa la Vintilă Horia acasă, cu el şi cu Dimitrie Berea, pictorul. Vorbim despre toate. Apoi mergem împreună la UNESCO şi, în cele din urmă, la studioul lui Berea. Patriotismul acestor doi oameni este impresionant. Mi-au făcut propunerea să începem un fel de societate secretă căreia să-i spunem „Cavalerii Resemnării", după titlul uneia din cărţile lui Vintilă. Am acceptat cu bucurie, dar le-am cerut să nu introducă niciun misticism. Am respins, de exemplu, propunerea lui Berea de a administra un jurământ. Cred că totul va fi mult mai serios şi eficace dacă se bazează pe o colaborare dată de bună voie şi atâta timp cât este dorită. Fără niciun fel de demnitari sau titluri, „Societatea" să se compună doar din oameni independenţi din punct de vedere financiar, aleşi prin *cooperare*. Toţi să fie legaţi prin cuvânt de onoare să păstreze secretul. Odată ieşiţi, obligaţia păstrării secretului rămâne. Să ne întâlnim cât mai des pentru a stabili direcţia efortului naţional.

Cina am luat-o cu Berea şi cu logodnica lui. Femeie simpatică. Am discutat pregătirea expoziţiei lui la Galeria O'Hara în aprilie 1963. I-am făcut o ciornă pentru scrisoarea ce va trimite lordului Snowdon, soţul principesei Margareta, pe care intenţionează să-l invite ca Patron. De asemenea, pe principesa Marina de Kent.

Vineri, 7 decembrie 1962

Abia sosit, de la Paris, cu vaporul pentru că „smog"-ul londonez a imobilizat tot transportul aerian de 4 zile, ne-am dus la

Liviu şi May Cristea. Lume multă. Avocatul Marsh şi Peter Benenson, ambii din mişcarea Amnesty. Soţii Voroveanu, abia sosiţi din ţară. Ea extrem de dezamăgită. El e bine, senin, curajos. Vorbeşte englezeşte excelent şi e împăcat cu viaţa. A stat mult la închisoare pentru că fusese angajat la Legaţia Britanică din Bucureşti. Silviu şi Sanda Crăciunaş, Iva şi Lala Walton. N-am stat mult pentru că eram foarte obosit, dar am avut ocazia să vorbesc puţin cu Peter Benenson care ţine mult ca noi să-l ajutăm în ce priveşte prizonierii de conştiinţă din RPR. Iva mi-a spus că e gata să mă ajute.

Sâmbătă, 8 decembrie 1962

Petrecere românească. Lume multă. Vreo 80 de persoane. Atmosferă caldă. Vorbesc cu mama lui Mişu Cârciog şi cu mama lui Horia Georgescu, ambele abia sosite din ţară[1]. Horia mă prezintă: „El ar fi preşedintele nostru dacă am avea un preşedinte. Pe el l-am alege". M-a surprins şi bucurat mult acest semn de apreciere

[1] Potrivit informaţiilor din dosarul său, Mihai Cârciog i-a plătit intermediarului Henry Jakober 45 000 de dolari pentru ca acesta să negocieze cu Securitatea obţinerea acordului de a părăsi România şi a actelor legale pentru mama sa, Zoe Cârciog, şi pentru cumnatul său, Radu Boroş împreună cu soţia şi fiica. Câţiva ani mai târziu, din cauza neadaptării, mama sa a cerut repatrierea. Aflat la petrecerea menţionată de Raţiu în jurnal, Ion Murgu a raportat Securităţii că „persoanele de atracţie la această serbare au fost mama lui Cârciog Mihai şi mama lui Horia Georgescu, sosite recent din ţară după afirmaţiile lui Cârciog şi Georgescu prin intermediul lui Henri Jacober contra unor sume de bani. Referitor la această problemă în special Cârciog Mihai a rugat pe toţi cei cărora le-a spus să nu divulge şi mai ales să nu publice în presa fugarilor date despre modul în care a ajuns mama lui în Anglia deoarece s-ar putea ca autorităţie române să nu mai dea drumul nimănui din ţară. Silviu Crăciunaş, care a participat la această serbare împreună cu Sanda Stătescu a fost mai vesel şi mai bine dispus ca oricând, căutând să se facă admirat de toată lumea. Sursa explică acest lucru prin faptul că, după mai mulţi ani de mizerie, prin publicarea cărţii sale a câştigat ceva bani" (ACNSAS, fond SIE, dosar 1371, vol. 2, f. 2 şi dosar 104, vol. 9, ff. 400–401).

din partea unuia care n-a fost niciodată printre prietenii mei intimi. Părintele sârb Nicolič a făcut o scurtă predică subliind prietenia dintre popoarele noastre „care n-au avut nicio luptă, nicio ciocnire, de-a lungul secolelor".

Marți, 11 decembrie 1962

Primesc o scrisoare de la Ion Iliu din Viena, alăturându-mi „pentru munca pe care o depun în slujba neamului" o mică broșură a unei plângeri la Împăratul Austro-Ungariei semnată la 1867 de Georg Baritiu și dr. Johan Rațiu. Sunt încântat să o primesc.

Joi, 13 decembrie 1962

Balica vine să mă vadă. Îmi spune că a auzit că eu am fost autorul moral al cărții *The Lost Footsteps* a lui Silviu Crăciunaș, și-mi cere sfatul dacă ar trebui să încerce să scrie și el ceva despre experiențele avute. L-am încurajat, bineînțeles, și i-am cerut să-mi arate vreo câteva capitole imediat ce le are gata. Îmi place omul și am fost foarte amuzat să am confirmarea că se cam știe astăzi care a fost adevărul – sau măcar parte din adevăr – în ce privește producerea cărții lui Silviu.

N. Dianu îmi scrie de la Paris și alătură un articol publicat de *Soviet Weekly* în care atacă pagina dedicată Basarabiei în *Guardian*. E clar că-i doare chestiunea. E păcat însă că am făcut o eroare nevoită. Și comuniștii s-au legat, evident, tocmai de ea. În pagina din *Guardian* eu am publicat reproducerea unui afiș sovietic referindu-mă la el drept „decretul de evacuare" a românilor din Basarabia. De fapt, a fost prezentat drept „invitație" de a emigra în terenurile virgine din Asia. Am verificat. Este explicația dată în broșura „Pro-Basarabia" publicată de Nandriș-Dianu. Cum nu înțeleg rusește, eu am fost cu totul de bună credință. Nu este acum nimic de făcut. Păcat, însă, că nu se poate conta deloc pe sobrietatea și exactitudinea românilor. Am vorbit cu Victor Zorza de la *Guardian* și mi-a confirmat opinia aceasta. Să scriu o scrisoare editorului dacă vreau, m-a sfătuit Zorza. E o greșală. Abia atrag

atenția asupra erorii mele, căci sovieticii nu răspund niciuneia dintre acuzațiile mele. Relevă doar eroarea! Caracteristic.

Vineri, 14 decembrie 1962

Masa cu Alastair MacDonald. Îmi spune că e foarte dezamăgit de cumnatul său. N-are caracter. Nu luptă. N-ar fi surprins dacă Livezeanu s-ar întoarce în RPR într-o bună zi. De seara până dimineața la Woodbridge (Seckford Hall) în Suffolk. Weekend plăcut și odihnitor.

Luni, 31 decembrie 1962

Vane Ivanović la mine la birou. Împărțim rolurile pentru ședința European Atlantic Group, asupra relațiilor cu Europa Răsăriteană. Îi explic, de asemenea, că după părerea mea drepturile noastre în Europa Răsăriteană nu vor fi validate niciodată fără o luptă susținută. Trebuie să evităm sacrificii de oameni, însă, este esențial să începem să aruncăm în aer sediile partidului comunist. El a fost de acord. Prea ne-am englezit în metode.

Index

Abbot, Frank 276, 277, 290, 292
Acheson Gooderham, Dean 369, 386
Adám, István 305
Afrim, Adrian 120, 121
Albon, Augustin 505
Amăriuţei, Constantin 560, 572
Amery, Julian 58
Anders, general 259, 553, 633
Andronescu 549, 562, 563
Anghel, Atanasiu episcop 315
Anghelescu, Petre 452, 460, 462
Apponyi, conte 445
Ardeleanu, Florea (Floricã) 293, 296–298
Arsene, Constantin 161, 409
Arion, Constantin 382
Arion, Radu Scarlat 382
Arion, Scarlat (fiul) 382
Arpad, pr. 533
Asher 257
Askew 377
Astor, colonel 496
Atholl, ducesa de 306
Attlee, Sir Clement 6, 66, 82, 495, 583
Auer, Paul 365, 599, 608
Aver, Paul 358
Ayer, Sir Alfred Jules 570, 571
Aziz 483

Back, J.L.P. 210, 250
Baicu, Virgil 55
Bailey, Mike 223
Baistow, Tom 153
Bajorinas 324, 520
Baker, Eric 486
Balaban, Iulian 392, 427, 520
Balica, George (Gelu) 650, 651, 653, 654, 659
Balint, Ionel 504
Balint, Mircea 504
Balint, Octavian (Tavi) 504
Bandu, Paul 653
Barbu, Zevedei 440, 493, 529, 535
Barker, Noel 422
Barley 546
Barnes 445, 462, 487
Bart, Raul (Jean) 175
Bártók 360
Bateman, Chew 267
Bateman, Katlleen 267

Baverstock 244
Bădescu, Coca 388
Băleanu, Jules (Jean) 359, 519, 520
Bălţei, Domiţian 69, 70, 516
Bărbat, V., preot 274–276, 280, 281, 288, 533, 534
Bârlea, Octavian 271, 272, 397, 398, 410, 528, 532–536, 567, 631, 634
Beaton, Cecil 512
Beaumarchais, conte de 365
Beaumont, Binky 197, 218
Beddington, Claude 216
Beddington-Behrens, Sir Edward 368, 454, 579, 582, 583, 609, 637, 644
Beldeanu, Oliviu 21–23, 31, 52, 71, 75, 76, 92, 137, 138, 143, 147, 201, 221, 255, 280, 303–305, 308, 318, 319, 321, 322, 325, 330, 334, 340–347, 353, 405, 522, 538
Beldiceanu 528
Belitoreanu, Ketty 273
Belitoreanu, Traian 273
Belu, Gelu 179, 181, 273, 293–300, 304, 318
Bell, Ronald 285, 289, 305, 324
Bellalta, Jaime 570
Belville, Rupert 274
Benenson, Peter 208, 268, 429, 430, 439, 447, 462, 486, 511, 526, 542, 570, 597, 639, 642, 658
Beneš, Edvard 162, 223
Beniuc, Mihai 649
Bentinck, Dolf 365, 512
Bentinck (Thyssen), Gabrielle (Gaby) Wilhelmine Hedwige Marie 20, 118, 178, 183, 185, 215, 240, 278, 315, 365, 370, 392, 417, 524, 537, 548, 555, 556, 579, 583, 585, 590, 608, 632, 639, 654, 657
Benvenuti, Lodovico 360
Beran, episcop 492, 570
Berea, Dumitru (Dimitrie) 55, 65, 507, 647, 657
Berger, Josif 311, 312
Berlin, Isaia 175, 176
Berk, Curtiss 198
Bernard, Willem 356, 368
Bernard (Bercovici), Noël 23, 71, 80, 90, 91, 99, 100, 144, 154, 174, 199, 208, 211, 277, 290–293, 319, 320, 322, 329, 357, 361, 407, 447, 600, 605
Berry, Doreen Marguerite 69, 85, 86, 108, 109, 118, 124, 133, 135, 144, 145, 168, 286, 305, 308, 324, 346, 363, 597, 605
Beeryman, Jim 373
Bessborough, Frederick Ponsonby al IX-lea lord de 198, 391, 512, 517
Bevan, Aneurin 66, 69, 82, 348
Beza, Marcu 479
Bianu, Cornel 58, 62, 83, 84, 117, 145, 155, 165, 224, 342, 367, 376, 379, 382, 386, 395, 522, 569
Bjørnson, Bjørn 372, 561
Bjørnson, Maria Elena Viviane Eva 372
Birdwood, Christopher (Chris) 145, 146, 162, 265, 307, 311, 342, 343, 368, 463, 507, 515, 516, 518, 553, 555, 559, 563, 579, 580

Birdwood, Jady Jane 146, 307, 347, 461, 471, 549, 562, 563, 638, 651
Black, Ron 596, 598
Blackburn, Albert Raymond 170, 245
Blidaru, Ana 325
Bloch, Lionel 158, 218, 453, 454, 456, 515, 546, 581, 596
Blom-Cooper, Louis 486
Bocu, Sever (doamna) 141, 626
Boilă, Pia 508, 520, 524, 568, 656
Boilă, Romulus (Romi) 112, 143, 144, 159, 164, 165, 179, 185, 210, 240, 242, 322, 332, 359, 361, 380, 395, 430, 436, 465, 507, 518–521, 523, 545, 547, 567, 597, 603, 605, 654
Boilă, Zaharia 505, 617
Boldizsar, Iván 544, 545
Boling, Betty, 128
Bonham Carter, Mark 334, 404, 444
Boothby, Sir Robert 198, 514, 515
Bordoşi, Caius 276
Botez, Demostene 288, 290, 620
Botnar, Marcela 244
Botnar, Octavian 243, 244
Bourguiba, Habib 485
Bowles, Chester 378, 408
Boxshall, Edwin George 45, 422, 435, 650, 653
Bradley, Martin 552, 580, 632
Bramford-Griffits, Francis 172
Brandt, Willi 539
Brass, Sally 206, 348
Brătescu, Stanciu 410
Brătianu, Vintilă 65
Brâncoveanu, Constantin Basarab 452
Brâncoveanu (Ştirbey), Marina 450, 452
Brech, Ronald 493, 507
Bregman, Aleksander 97, 131, 146, 363, 552
Brittain, John Catlin 495
Brittain, Vera 495
Brook, Sir Norman 209, 269
Brown, colonel 273, 379, 404, 497, 498, 508
Brown, Douglas 551
Brown, George 134–136, 146
Brown, Irene 68
Brown-White 497, 498
Brunschvig 138
Bryant, Sir Arthur 213
Bulganin, Nicolai 24, 117, 122, 126, 134, 201, 251
Bunescu, Alexandru 79, 113, 349, 465
Bunescu, Preda 179, 182, 546, 599, 600, 652
Burileanu, Aristide 359, 362
Burroughs, Ronald (Ronnie) 101, 102, 300, 301, 516, 565, 571, 578
Butariu, Miron 371, 382
Butcher, Sir Charles 290
Butculescu, Elena 396
Butler, Arthur 44, 217, 339, 340, 401, 402, 405, 422, 425, 436, 547
Buxton, Keith 637, 640, 641
Buzinski (Vladimir), Alexandru Bogdan 628

Callimachi, Anne-Marie 314, 452, 575, 582, 586, 608
Camilucci 534

Campbell, Nigel 537, 636
Campbell-Johnson 261
Canetty, Peter 67
Canini, Marco Antonio 358
Cantacuzino, Marie-Lyse 170, 277, 362, 601
Cantacuzino, George 536
Capros, Carol episcop 631
Caragaţă 528, 536
Carandino, Nicolae 297, 298
Caranfil, Nicolae Gh. 126
Cardi, Pierre 397
Carr, E.H. 217
Carnac, Robert 197, 215, 226, 272, 325, 343
Carp, Ioana 525
Carp, Mircea 372, 525
Carroll, Nicholas 213, 305, 491
Cartwright, Hillary 584
Casassovici 163
Cassing, Ella 206, 348, 445
Castro, Fidel 373, 381, 382, 386
Cavendish-Bentinck, kay, 564
Cazaban 179, 182, 395
Călinescu, Adela 141, 252, 395, 396, 397
Călinescu, Barbu 251, 395, 397
Călinescu, Viorica 187
Cârciog, Mihai (Mişu) 61, 69, 81, 89, 99, 171, 172, 194, 195, 197, 220, 281, 283, 284, 437, 438, 491, 543, 544, 549, 604, 658
Cârciog, Alexandra (Sanda) 81, 197, 245, 247, 283, 305, 363, 434, 437, 438, 549, 584
Cerbu 528
Cercega, Traian 134, 135
Cerghizan 505
Chandris, Mimis 486, 556
Cheetham, Sir John 418
Chendi, Ştefan 594, 595
Cheţianu, Emil 504
Chintescu, Bobi 294
Chirilă, Ion 52, 75, 138, 330, 406
Chiuzbăian, Todi 179, 533, 534
Chivari 179
Chişinevski 259
Choremi, André 418
Choremi, Mariola 418, 495
Churchill, Randolf 274
Churchill, Winston 110, 250, 576, 583, 646
Cinta, doamna 237
Ciochină, Teodor 52, 75, 140, 255, 265, 267, 269, 303, 304, 318, 319, 321, 326, 330, 405
Cioran, Emil 346, 493, 584
Ciorănescu, Alexandru 355, 567
Ciorănescu, George 179, 181, 355, 357, 358, 359, 599–601, 652, 653
Ciorba, Ioan 615
Cismărescu, Mihai 292, 652
Clayton, Sam 147
Codrescu, Stan 52, 72, 75, 92, 138, 221, 303, 305, 345
Codru-Drăguşanu, Ion 407, 631
Cojocaru, Iancu 390
Collins, Billy 244, 267, 269, 323, 328, 401, 420, 427, 439, 581
Collins, Ian 209
Collins, Sarah 244, 420
Colvin, Ian 65
Comaniciu, Horaţiu 181, 186, 321, 349, 367
Conant, Melvin 386
Constant (Danev), Steven 338, 341

Constantinescu-Ialomiţa,Gheorghe 197, 245, 247, 363
Constantinescu, Grigore (Gou) 58, 59, 62, 136, 155, 158, 219, 224, 284, 306, 308, 325, 361, 517, 520, 542, 600
Constantinescu, Leontin 225, 546
Constantinescu, Miron 259
Conyers, Tony 153
Cooch-Behar 473–476
Cooke, Roger Gresham 579
Corbally, Diana 220
Corcoran, Thomas Joseph 377
Cornea, Victor 117, 118, 121, 123, 124, 145, 154, 173, 179, 180, 194, 203, 206, 210, 213, 214, 217, 218, 244, 250, 270, 275, 276, 279, 284, 305, 333, 336, 343, 345–348, 351–355, 386, 398, 405, 445, 462, 514, 518, 566, 577, 578, 580–587, 598, 640
Cosma, Gheorghe 271
Coste, Brutus 223–225, 353–356, 361, 371, 375, 376, 382, 521, 545, 546
Coşereanu, Alexandru 325
Cotos, George 347, 351, 405
Cordero, Harry 220
Crainic, Nichifor 620
Craioveanu 505
Crankshaw, Edward 597
Cranston, Maurice 571, 572, 578, 596, 649, 650
Crawfield 53
Crawley, Aidan Merivale 196
Crăciunaş, Silviu *passim*
Cresiu, Roman 276
Cretzianu, Alexandru G. 64, 179, 188, 210, 327
Cristea, Liviu Nicolae (Puiu) 87, 114, 171, 191, 203, 253, 255, 256, 275, 284, 332, 333, 440, 553, 658, 604, 632, 651
Cristea Savel (Crăciunaş), 231, 233
Cristea, Vasile (episcop) 553, 556, 563, 566, 582, 630, 631
Cristoloveanu, Gheorghe 95, 100, 103, 279
Crockett, Gib 373
Crozier 292, 609
Crowther, Sir Geoffrey 512,
Crosfield, George Rowlandson 170
Cummings, Michael 363, 628
Cutava-Barozzi, Tanţi 621
Czerwiński 416

Daines, Percy 82
Dangerfield, Elma Tryphosa 512
Daniel, Norman 58, 203, 439
Dargas, Antoni 223, 325, 555, 559, 577
Daponte, Dinu 8, 61, 89, 195, 207, 283, 284, 355, 461, 486, 540, 543, 546, 549, 556, 592, 596
Davis, Clement 198
Davis, Ecaterina (Coca) 69, 86, 89, 99, 123, 124, 213, 280, 529, 531
Davis, Lawrence 69, 584
Davis, Nibbs 637, 639, 642, 643
Dawill, Hans 128, 539, 572, 580, 589
De Chastelain 86
De Freitas, Geoffrey 58, 63

De Gatterburg, Liviu Venetu 397, 604
De Gaulle, Charles 365, 409, 536, 546
De Madariaga, Salvador 179, 425, 453
De Maistre, Joseph 222, 348
De Pargas, baronesă 445
De Wohl, Louis 444
Deakin, Bill 284, 286
Debousse 360
Decei, Aurel 22
Dehling 257
Delgado, Mucio Fernandez 410, 411, 511, 519, 520, 547, 548, 554, 570, 573, 581, 608, 609, 624, 627, 632, 636, 653, 655
Denchar, Franck 577
Deneş, Ivan 285, 312, 313
Denny, Lundwell 374
Derrick, Michael 316
Devaux, Alexandra 55, 104,
Dianu, Nicolae 597, 659
Dimăncescu, Dimitrie 250
Dimitrov 180, 376
Djuvara, Neagu 291, 293, 446, 507
Doerflinger 333
Doicaru, Nicolae 10–12, 32, 464, 623, 630, 634
Doncaster, miss 343
Donelley, Desmond 422
Douglas, Lon 392, 393, 418
Drăguţescu 534
Drâmba 178, 181
Drinkwater 257
Du Mont, Neven 215, 216
Dubois, René 68, 71, 72, 78, 80, 87, 92, 221, 326
Dudinţev, Vladimir 276, 346
Dulles 309
Dumitriu, Petru 508, 559, 560, 614, 649
Dumitru, Tudor 345
Dumitru, Vasile 164
Dumitrescu, Gheorghe Ştefan 319, 320, 322, 349
Dutt, C.S. 479
Dürrenmatt 551

Eftimiu, Victor 649
Eisenhower, Dwight 65, 215, 305, 309, 315, 323, 329, 373, 522
Ehrenburg, Ilia 172
Elder, Duke 393
Elek, Paul 491, 544
Eliade, Mircea 346, 395, 528, 535, 536, 584
Ellerington, Dan 106, 630
Ellerington, Ioana 601
Elliot (lord St. Germans), Nicky 274, 370, 644
Elliot, Walter 210, 219
Emilian, Ion Valeriu 90, 111, 318, 319
Eppstein, John 336, 346, 351, 352, 354
Epuran, Ionel 317
Ermenji, Abas 182
Evans, Robert French 265, 377

Farr, Walter 227
Farringdon 314
Farson 552
Fay, Gerald 97
Fărcăşanu, Mihai 56, 62, 67, 72, 73,77, 84, 91–99, 102–106,

110, 115, 126, 131, 138–143, 158, 175, 191, 201, 279, 321, 353, 379, 383
Feeney, Margaret 24, 121, 526
Feier, Flora 433, 517
Fekett 143, 144
Felezeu, Ion 614,
Feltin, arhiepiscop 460
Fenston, Felix 452, 453, 537, 644
Ferenc, Nagy 180, 356, 542
Figl 374
Filderman, Gabriel 543, 550
Filderman, Wilhelm 74, 76, 89, 543
Filipovicz 487, 547, 560, 564
Fington 492
Finker, Sir John 495
Finney, căpitan 199
Finnigan 218
Fish-Armstrong, Hamilton 386
Fischer, Louis 172
Fletcher-Cooke, Charles 58, 63, 89
Flegon, Alecu (Olec Flegonţ) 197, 243, 247, 248, 259, 346, 350, 444, 519, 637, 641
Florescu, Radu 634
Floyd, David 98, 260, 342, 343, 450, 452, 580, 611
Forster, Franck 160
Foster, Arthur 239
Franasovici, Richard 38, 157, 244
Fraser, Tom 125
Fraser, Hugh 556
Freeth, Denfil 492
Fulbright 373, 374, 406
Fürst, Jakob 277
Gafencu, Grigore 73, 74, 78, 84, 89, 91, 94, 99, 126, 127, 138–141, 161, 180, 193, 194, 211, 215, 224, 257, 308, 489, 564, 624
Gagarin, Iuri 512–514, 527
Gaitskell, Hugh 134, 135, 556
Galante, Pierre 418
Galia, Adolf Clarence 67, 90, 111, 125, 220, 266, 308, 597
Galia, Larry 220, 544
Gáli, József 258, 260
Ganea, [Iosif], secretar I 275, 314
Gane, Petrică 389
Ganea, Nic. 617
Gardner 316
Garlinski, Joe 192, 395
Gatti, Robert 218
Gavrilescu, Kitty 245
Gavriliuc, Mihai 32
Gawrilovič 368
Gărduş, Tavi 504
Gărneaţă 329, 330
Găzdaru 291
Gâldău, Florian (Florea) 24, 56, 122, 148, 169–173, 177, 378, 383, 387–390, 577
Gârbea-Tomellini, Zoe 535
Gelsey 210
Gemne 310
Georgescu, Adriana 139, 275, 280, 287, 525
Georgescu, George 437
Georgescu (Isbăşoiu), Horia 550, 658
Georgescu, Teohari 505
Georgescu, Valeriu (Rică) 514, 519, 521, 549, 550, 628, 650

Germenji 356
Gerson, Jack 279, 281
Gherman, Eftimie 39, 40, 79, 126, 127, 139–141, 159, 211, 291, 406
Gheorghe, Ion 69, 73, 74–78, 88, 94, 292, 304, 318, 322, 349, 528–529, 601
Gheorghe, Ionel Nicolae 292
Gheorghel (comandor) 294, 322, 349, 652
Gheorghiu, Constantin Virgil 165
Gheorghiu, Nicolae (Nicky) 86, 101, 308
Gheorghiu-Dej, Gheorghe 7, 343, 368, 497, 500, 505, 591, 619, 620
Ghilezan, Emil 8, 138–143
Ghilezan, Ionel 504
Ghyka, Matila 450, 452, 630, 632
Gibson, Gladys 283
Gibson, John 25, 122, 151, 153, 364, 366
Giesler 129, 588, 589
Gilman, Anne 641, 642
Giurgiu, Coca, 388
Giurgiu, Mircea 388
Gladwyn, lord 512
Glenville-Brown 136
Gligor, Ion 614
Goedhart, Frans 360
Goia, medic 238, 423, 426, 504, 611, 617, 618, 620, 625, 626
Gomułka, Władysław 225, 350
Goodman, Austice 196, 267, 364, 519
Goodman, Sir Victor Martin Reeves 200, 247, 267, 364, 519, 587
Gordon-Walker 146
Goss, John Mitchell 196, 199, 209, 216
Gould-Adams, Richard 512
Gould-Lee, Allan 628, 630
Graham, D.M. 85, 124, 125, 145, 324, 346
Graner 195, 278
Gray 359–362
Greene, Graham 650
Greenwood, Anthony 339, 340
Greenwood, Arthur 170
Gregorian, Alexandru 90, 142
Gretton, dr. 107, 133–135, 144, 286, 305, 307, 308, 333, 346
Griffiths, François 68
Griffiths, William 309
Grocholski 259, 311
Grodzicki, L. 182, 183
Groza, Petru 161, 286, 289
Grozier, David 601, 627, 652
Gurian (Armenok Gurdikian), Armand 600
Gurdjieff, G.I. 226

Habsburg, Anna de 583
Hailsham (Quintin Hogg), lord 274, 513
Hagipetru 442
Hajdu 199
Haley, Sir William 565
Hall, Glenville 219
Hambro, Carl Joachim 68
Hamilton-Kerr 463
Hampoliere, Paddy 305
Hankey, Dodo 68, 155
Hannan, William 323

Harari, Manya *passim*
Harding, Charles 418, 444, 564
Hargreave, Sir John 207
Harkeness, Dorothy 155
Harmsworth, Vere 636
Harvey, Ian 261, 264, 265, 267, 269
Harriman 359
Haţieganu, Emil 614
Hayes 153, 154, 247, 252, 253, 262, 263, 287
Hayward, Max 127, 173
Hazlerigg, Doussa 541, 548, 564
Hâncu, Mihaiu 373
Healey, Denis 107, 488
Heath, Ted 206
Hefter, Remy 117, 363, 586
Heim, George 445
Heller 365
Henderson, Nico 638, 640, 641
Herescu, Ioana 70, 86, 89, 124, 308, 491, 635
Herescu, Nicolae 70, 78–80, 96, 528
Heressy 104
Heusinger, Jimmy 418
Hewitt, John 243
Hill, Charles 265
Hinchingbrooke, Lord 119, 124, 125–126
Hinterhof 311
Hiott, Constantin (Dinu) 164
Hireş 149, 150
Hlavatý, Václav 553
Hoare, Marigold 59
Hoare-Belisha, Leslie 489
Hobbs, inspector 25, 121, 177
Hodža, Feodor 180, 182, 183
Hohler, H.A.F 59, 60, 64
Hollingworth 208
Hollis, Christopher 493, 507
Holmes, Mary 343
Home, Lord 511, 518, 624, 638
Hood, Talbot 493, 624, 627
Horia, Vintilă 415, 445, 462, 464, 486, 491, 496, 531, 635, 639, 657
Hormos, Carol 288
Horodniceanu, Constantin 537
Horne, Nina 206, 445
Horne, John 624
Horrocks, Sir Brian 422
Hossu, Iuliu 504
Hostler, col. 514
Hruşciov, Nikita 24, 117, 122, 126, 127, 134, 201, 264, 276, 343, 368, 409, 411, 525, 565, 622
Hubbock, David 495, 543
Hudson, G.F. 212
Hulton, Sir Edward 367
Humphrey, Hubert H. 6, 369, 370, 372, 408
Hunt, Carew 269, 312, 343
Hunter-Blair, Kitty 269
Hutchinson, Sir James 358, 512

Iacobescu, dr. 217, 218
Iasinski 329, 330
Iddon, Don 363
Ienciu, Doru 294
Ierunca, Virgil 159, 165, 287, 507, 508
Ignotus, Paul 580
Ilea, Vasile 534, 545
Iliescu, Ecaterina (Titinica) 65, 88, 170, 209, 269, 283, 453, 525, 554

Iliescu, Gheorghe Emil 47, 65, 66, 94, 98, 155, 170, 172, 174, 191, 194, 195, 200, 202–204, 250, 265, 306, 329, 607
Iliescu, Nicolae 528
Iliu, Ion 186, 238, 294, 659
Iliuska, Fira contesă 272
Ionescu (Ionesco), Eugen 272, 325
Ionescu, Ghiţă 58, 69, 80, 81, 87, 88, 111, 112, 126, 220
Ionescu, Naum 372
Ionescu, Vladimir 355–357, 600
Iovanovici 383
Iroaie 528
Ironmonger 198
Ivanović, Ivan (Vane) Stefan 454, 488, 490, 537, 547, 582, 609, 636, 637, 660

Jakober, Henry 568, 569, 584, 603, 604, 635, 656, 658
Jalea, Victor 276
Jantschek 498
Jahr, Konrad 74
Jasinsky 84
Jeffcote, inspector 21, 24, 25, 121, 122, 198, 199, 261, 262, 344, 350
Jefferson 70, 71, 91
Johnson, Lyndon 374
Johnson, Paul 222
Johnston, Elisabeth St. 116
Joynson-Hicks, Lancelot William 170
Josten, Josef (Josif Stein) *passim*
Justus, Roy 370, 371, 375

Kaenel, von 129
Kárastojanova, Vlada 332
Kastly, Tony 177
Kavan, Pavel 327
Kazak 463
Keegan, Mary 364
Keller (Gottfield), Friedrich (Freddy) 62, 64, 67, 72, 73, 80, 101, 326, 343, 344, 446,
Keller, Gertrude 326, 446
Kenilworth, Jean 641, 642
Kennan, George F. 329, 334
Kennedy, Jack 496, 505
Kennedy, Jacqueline 496
Kennedy, John F. 409
Kennedy, Ludovic (Ludo) 169, 203, 355, 444
Kent, Stella 226, 657
Kerby, Henry 394
Kerenski 205
Kerry, miss 167–169
Kersten, Charles 77, 143
Kessi, inspector 138
Khan, Ali 365, 392
Khan, Ayub 472
Khan, Axel 477
Khetly, Anna 553
Kindersley 208
King, John 340
Kirk, John 172, 383, 384
Kircklehmer, avocat 318
Kissinger, Henry 360
Kleinmichel, conte 247
Koestler, Arthur 301
Korboński, Stefan 376
Kowaleski, colonel 368
Kowarschik, prof. dr. J. 498
Koziell 453

Kövago 382
Kretzman, Edwin 374, 375

Labetz 455
Lahiri, Anjali 473
Lambert 53
Lambrino, Carol Mircea, alias Carol de Hohenzollern 98, 99, 179, 415, 576, 591, 624, 645
Lancaster, Caryl 342
Lancelot, lordul William 170
Lang, pr. iezuit 492
Lanza, Alice 445
Lanza, Cesare 445
Lapedatu, Aureliu 353–355, 397
Laroque (Trandabur), Doina 350, 351, 363, 364, 394, 405, 537
Latey 116, 117
Lavrencic 455, 465, 493, 547, 554
Lazăr, Constantin Petre 55, 98, 104, 105, 156, 161, 200–204, 225, 319, 333, 338, 357, 376, 465, 532
Lazăr, Ilie 276, 504
Lazăr, Petre 414, 461, 462, 562, 632
Lăzăreanu (Lazarovici), Alexandru
Le May, general 373
Lecuyer, Emilienne 235
Lederer, Lajos 97, 107, 108, 198, 212, 410, 412, 418, 419, 491, 496, 525, 548, 590, 591, 597, 598, 628
Lee, Jenny 198
Leeston, Osyth 333
Leich, John 491, 525, 547, 570, 580, 583, 608, 627, 632, 636
Lejeune, Anthony 223
Lenchevsky, Oleg 565
Lepădatu, Ion 614
Levi, Ben 268
Lewis, Jack 70
Lewisham, Lady 370, 444
Libitch 365
Librach, Jan 272
Liddell, Guy Maynard 167, 193, 268
Liman, Horia 410
Lindsay, Martin 119, 120
Lipton, Mimi 581
Lipton, Peter 581
Livezeanu, Ion Mihai 566, 568, 578, 660
Lloyd, Selwyn 495
Lobey, Radu 397
Lovat, Lady 445
Lovat, lord 541
Loveridge 352
Lovinescu, Monica 287, 508
Lörinc, Tamas 257, 260
Luca, Mihai 159, 164
Luns, Joseph 391
Luric, Stan 151, 221, 343, 351
Lücke, bancher 472

MacDonald, Alastair 168, 246, 266, 280, 287, 311, 324, 394, 525, 564, 566, 660
MacDonald (Livezeanu), Marie-Jeanne (Jeanette) 246, 266, 267, 275, 351, 363, 394, 566
Macleod, Iain 513
Macmillan, Harold 305, 324, 329, 409, 518, 579, 583, 637

Macmillan, Maurice 488
Maior, Emil 505
Maitland, Patrick 58, 206, 274, 276, 284, 285, 287–289, 305, 323, 394, 444, 491, 543
Maitland, Stanca 206
Malaxa, Nicolae 224
Mallattien 135
Manea, Gruia 30
Maniu, Iuliu 58, 84, 113, 117, 181, 210, 213, 255, 314, 360, 514, 569
Manley 217
Manuilă, Sabin 186, 523
Marffy-Mantuano, doamna 307
Marffy-Mantuano, Tomy 260
Marinca, Genu 284, 504
Mariţia, Nicolae (Nicky) 431, 433, 445, 482, 546, 549, 560, 579, 585, 592, 594, 606
Mariţia, Gheorghe 432
Martin, Kenneth 491
Marton, Aron 289
Masaryk, Jan 327, 363
Massens, Willis 382
Masters, Frank 198, 577
Masterson, Thomas Samuel 519
Mastnik, Zdenek 601, 637
Mastronardi 92, 138, 303, 304
Mattar, Paul 539
Matti, Hans 74
Maudling, Reginald 495, 512, 556
Maurer, inspector 71
Maurer, Ion Gheorghe 140–143, 251
Maxwell-Scott, Michael 450, 452
Mărie, Gheorghe 504
McArthur 181
McCarger 325, 360
McCarthy, Julia 216
McGee, Warren 139
McHale, Ed 131, 181, 325, 360, 381–385, 491, 570
McKitterick, T.E.M. 217
McLean, Billy 100
McNaughton, Bunty (Jane Cobb) *passim*
McWhirter, Ross 149
McWhiter, Norris 517
Menache, Adrien de 305
Menczer, Bela 310
Mercier 326
Meţianu, Silviu 179, 584
Mikes, George 627
Mikołajczyk, Stanisław 183
Mikoyan, Anastas 237
Milford-Haven, David 274
Milne, Alasdair 154, 244
Miller, Bruce 218
Minton, Bob 511
Mitchell, George 195, 226, 655
Mitrany, David 630
Moiş, Aurel 32
Moldovan, Vasile 177
Monroe (Gheorghiu), Manuela 89
Montblat, Eileen 348
Montblat, Freddy 348
More, Thomas 518
Moore, Harvey 258
Morariu, Bonaventura 536
Mordler, fraţii 67
Morrison, Herbert 463, 632, 633
Mortimore 365
Moscopol 389

Motaş, Vintilă 600
Moulinier 546
Mountbatten, Earl 495, 496
Moussou, Vasile 382, 383
Munteanu, Basil 584
Munteanu, Neculai Constantin 372
Mureşan, Grigore 617
Mureşan, Ioan (Daghi) 181, 295, 402, 403, 494, 504
Murgu, Ion 7, 18, 19, 35–39, 45, 49, 130, 157, 174, 222, 249, 250, 254, 265, 288, 289, 313, 341, 370, 406, 408, 410, 572, 631, 532, 658
Murri, A. 303, 304
Muston (Noica), Wendy 346, 393, 394, 430, 446, 462, 463, 486, 492, 584, 597, 604
Musulin, Janko von 512
Müller, Florian preot 139
Myrdal, Alva 551

Nagy, Ferenc 180, 182, 356, 542
Nadler, Emil 547
Nandriş, Grigore 87, 126, 136, 137, 147, 155, 171, 192, 199, 209, 275, 282, 284, 293, 306, 347, 351, 440, 597, 631, 659
Nandriş, Mabel 428, 462, 557
Nedelcu (Nedelcu Mihailov), Mihail 11, 12, 28–31
Nef, Max 525, 552
Neferu 184
Negru, Agenor 617
Nehru 476, 479, 495, 525, 526, 528, 529, 540
Nestor, Ignat 410
Newman, Bernard 363
Nicoll, Maurice 226
Nicola, Ion 383
Nicolae, prinţul 73, 74, 329, 397
Nicolson, Harold 227
Niculescu, Barbu Gh. *passim*
Niculescu, Barbu Mihai 63
Nixon, Richard 369, 372, 375, 398, 406, 409, 436
Nkrumah, Kwame 485
Noica, Constantin (Dinu) 346, 393, 430, 439, 446, 447, 462, 486, 492, 493, 515, 517, 540, 555, 570, 572, 578, 584, 587, 596, 604, 605, 649, 650
Nolting 365
Norstad, general 391
Novac, Corneliu 517, 575, 582

Obersovszky, Gyula 258, 260
Ochiu, Dumitru 52, 75, 138, 318, 321, 322, 403, 406, 409
O'Hara, Gerald arhiepiscop 172, 276, 547, 625, 627, 630, 632
Onaca, Emil 507
Onaca, Ion 672
Opper 153, 156, 174, 311
Opran, Mihail 185, 293, 294, 295
Oprean, Nicolae 7, 35, 316, 497–500, 502, 505, 507, 511, 549, 556, 607, 610–619, 622–625, 638, 641, 643
Oprescu (Edelstein), Dorel 10
Opriş, Ion *passim*
Orchard 205

O'Shanghessy 492
Ostermeyer, Sepp 539
Osuský, Štefan 223
Otparlic, Gheorghe 325
Oudemond-Naville 257
Ovsievsky, Serge 453, 654
Owen 59, 85, 86, 108, 109, 133, 144, 153

Paica 319
Pacepa, Mihai 432, 634
Paget 311
Pall, Francisc 392, 532, 553, 556, 558, 559, 566, 582
Palmer, Doris 104
Palmer, Eve 216
Panaitescu, Ion (Ionel) Scipio 389, 493, 494, 637, 641, 642
Pancev 381
Pandit, Lakshmi 495
Panjwani 482, 483
Pannch 139, 143
Papastavros, Flora 251, 628
Papastavros, Stavros 251, 433, 628
Papendorf, Theodore 310
Papirnik, Mişa 162, 219, 258
Pasternak, Boris 51, 172, 173, 175, 176, 404, 512
Patmore, Derek 213, 555
Paulin, Joachim 410
Pătru, Mircea 293
Pârău, D. 304, 316, 318, 321
Pârvulescu, preot 139
Pender, John 274
Perdichi 389
Perian, Eugen Virgil 242, 243, 245, 266
Pethick-Lawrence 495
Petrescu, Dumitru 294
Petru (Petrescu), Mircea 389
Petrie, Charles 342
Petropuliadi, D.G. 382
Pewitt 492
Peyer 324
Pierre, Henri 491, 519, 637
Pinay 180
Pilkington, Barry 333
Pilkington, Christopher 235
Pilkington, David 240
Pilkington, Eve 223, 588
Pilkington, Godfrey 61, 223, 326, 457, 588
Pilkington, Harry 90, 240, 609
Pilkington, Miriam 206, 624
Pilkington, Sir Richard 261, 443, 574, 575, 634, 646
Pilkington, Roger 333, 624
Pilkington, Rosemary 443, 634
Pilkington-Miksa, Angela 447
Playfair, Giles 67, 197
Pleşiţă, Nicolae 613, 614, 623, 639
Podea, Ion 440, 462, 463, 486, 493, 515, 517, 518, 540, 571, 572
Pollock 306
Pomian, Jan 350, 453, 455, 564, 579, 582, 583, 609, 610, 637
Pop, Barbara 239
Pop, Gheorghe 346
Pop, Ion (Pitu), alias *Pancu Viorel* 239, 319, 616
Pop, Ionel 86, 142, 239, 274, 284, 505, 615

Pop Luca, Mircea 504
Pop, Zaharia 617
Popa, Augustin (Gusti) 95, 165, 178–183, 194, 224, 242, 256, 273, 291, 326, 327, 339, 342, 353, 361, 379, 395, 400, 427, 466, 505, 522, 523
Popa, Rubin 505
Popan, Flaviu pr. 533, 536
Popescu, Dumitru 410
Popescu, Mircea 341
Popinceanu 528, 536
Popp 104
Portell, Herminio 565, 571, 578
Porumbeanu (Gamble Benedict), Andrei 577
Pospielovsky, Dimitri 443, 444
Prager, Otto 155
Prasad 475
Precul 217, 218
Precup, Riţă 207, 287
Primois, Guillemette 183
Prodan, Mia 325, 372, 561
Prodan, Nini 561
Profir, Ion 294
Pupăză, Ion 237, 238

Qasim, Abd Al-Karim 484

Racięski, Zbigniew Edward 129–132, 256, 257, 258–260, 311, 324, 410, 412, 491, 496, 511, 520, 541, 551–553, 572, 573, 581, 588, 589, 599, 605, 608, 632, 639, 656
Racoceanu, Ştefan 77, 126, 143
Racoveanu, Gheorghe (George) 535
Raczyński 608, 610
Radziwiłł, Stanisław (Stash) 274, 496
Raikes, Victor 274
Rainier, de Monaco 261
Ralea, Mihail 620
Raţiu, Augustin 12, 16, 28, 29, 31, 613
Raţiu, Elisabeth 70, 251, 372, 417, 457, 606, 635
Raţiu, Ioan dr. 596
Raţiu, Indrei 7, 99, 251, 417, 457, 605, 631, 635
Raţiu, Nicolae (Nicky) Christopher 235, 251, 348, 417, 457, 578, 606, 635
Raţiu, Vasile (Basil) 183, 185, 221, 294
Razi, Maki 370, 372
Rădăuţ, Petre 266, 267
Rădescu, Nicolae 57, 60, 62, 69, 76, 83, 138, 161, 175, 224, 275, 308
Rădulescu, Florian 576
Rădulescu, Horia 600
Răutu, Gheorghe 78, 79
Răutu, Mihai (Mişu) 79, 126
Reissner, Hildegard Frederica 638
Rendel, Sir George 264
Rendel, Mona 264
Rendel, Peter 264
Rentoul 218
Richardson 511, 573
Rickover, amiral 375

Ripka, Hubert 52, 210, 219, 226, 249, 259
Ritner 177
Rizescu-Brăneşti, Nicolae (Nae) 81, 163, 164
Robens, Alfred 116, 218, 311
Roberts, Frank 365
Robertson Conpor, Anne 153
Robinchon 138, 139, 303
Robinson, Fitzgerald 216
Robinson, Ron 252, 574
Robson, 153
Roland, Toby 68, 104
Rhodes, Anthony 275, 285, 312–314, 368, 410, 412, 422, 491, 525, 527, 529, 538, 545, 546, 596, 637
Rolo, Cyril 148, 163, 497
Rolo, Jackie 123, 127, 144, 162, 193, 220, 305, 334
Rolo, Max 311
Rolo, Yvonne 311
Romanoff, Dimitri 247
Romaşcanu 217
Roosevelt, F.D. 128, 374
Rosenthal 515, 520, 576
Rossi-Lemeni 245
Rothschild, Eddy 437
Rotondo, Vincent 373
Rubinstein, Michael 333, 337, 355
Rugină, Anghel 155
Rumbold, Sir Anthony 370
Rusell, Donn (Harvey) 249
Russell, Sir Bertrand 574, 575
Russell, William 366
Rusu, Niţu 182, 504
Rüsch, Hans 564
Rüssel, Jr. F. T. 74
Ryde, Anne 200, 206, 218
Ryde, Cane 64
Ryde, Peter 64, 124, 200, 206, 364, 654
Rydon, John 243, 245

Sabău, Lani 318
Sandys, Duncan 235, 391, 583
Saramet, Gheorghe (Gigi) 297, 298
Saroux, François de 147
Savel, Ilie 175
Sayer, Jasper 267
Sălăjan 139
Săvescu 149, 150, 152
Scanavi (Scanavy), Vania 610, 622
Scheiner 140
Schmidt, Carlo 551
Schmitt, Josef 552
Schneiber 487, 547
Schuman, Sigmund 188
Schildkraut 523
Schyler, Cortlandt V.R. 455
Scrima, Andrei 567
Secaşiu, Claudiu 10, 69
Segrew, Brian 491
Selbert 67
Sepianu, Florica Cleopatra (Cleo) 91
Serdici, Gheorghe (George) 8, 120, 121, 179–181, 208, 392, 555, 556, 561, 563, 591, 592, 648
Seton-Watson, George Hugh Nicholas 195

Shapiro 492
Shaw, Irwin 365, 418, 445, 564, 628
Shawcross, Sir Hartley 58, 59, 64, 67, 70, 75, 77
Shearer, Moira 169
Sidsikauskas 360, 542
Silvestri, Constantin 649
Sima, Horia 181, 432, 505, 594, 595
Singh, Anant 311, 410, 412, 528
Sitwell, Sacheverell 512
Skacel 383, 384
Slepian, Vladimir 398, 403
Smith, Robert 257
Smutný, Jaromír 162
Smythe 261
Soames, Christopher 110, 111
Soldatov, Andrei 512, 527, 586
Solomon, Barbu 288
Solomon, Flora 272
Speckert 95, 103
Sporea, Constantin 528
Spring, Gerald 348
St. Oswald, Rowland Denys Guy Winn 277, 278, 284–289, 291, 307–309, 312, 313, 322–325, 334, 335, 342, 362, 453, 454, 487, 490, 498, 508, 513, 547, 551, 555, 579, 582, 609, 629, 637
St. Oswald, The Dowager Lady 454, 606
Stalin 127, 250, 276, 346
Stanham, Tania 349
Stanley, Barry 539
Stanley, Oliver 170
Stănculescu, Victor Atanasie 49
Stănescu, Eugen 316, 317
Stătescu-Longo, Sanda Viorica *passim*
Stelea 288
Stevens, St. John 268
Stevens, Peter 77
Stevenson, Robert Louis 358
Stijns 162
Stoe, Mircea *alias* Academicienii Bazagonov şi Minciunin 69, 70, 86, 89, 99, 100, 104, 217, 308, 516, 525, 550
Stoe Victoria (Toto) 69, 86, 89, 99, 525, 550
Stoffel, Emeric 139
Stoicănescu, căpitan 190
Stoienescu, Savel 164
Strachey, John 495
Stypulkowski, Andrew 511
Styrcea, Victor 86, 282, 440, 654
Summerskill, Edith 306, 312, 316, 324
Susman 452
Suta, Zdenek 488
Szabo, Eugen 623
Szebestyen 515
Szelig, Imre 307

Şandru, Alexandru 452, 454–456, 546
Şeicaru, Pamfil 39, 329, 595, 627
Şerban, Mihai (Mişu) 615, 616
Şerbu, Ionică 499, 611
Şeţu, Aurel 72, 221
Ştiubei-Walton, Iva 525

Tabacovici, Nicolae 656
Tár 488
Tănase, Nicu 294
Tătărescu (Tătărăscu), Gheorghe 250
Tăutu, monsenior 533, 534
Teeling, William 261, 286, 342, 491
Templeton, Clive 198
Teodoru, Costel 387, 388
Teofil, episcop 315
Theo, Réné 507
Thorneycroft, Clara 215
Thorneycroft, Peter 215, 236, 583
Thurn und Taxis, prinţ de 74
Tigrid, Pavel 410
Tilea, Ioana 106, 206, 277
Tilea, Radu 121, 616
Tilea, Stanca 196
Tilea, Viorel V. *passim*
Tilney, John 58
Tite, E. R., inspector *passim*
Tito 97, 107, 350, 590, 621
Titulescu, Nicolae 256, 257, 656
Tokaev (Tokaty), Grigory A.
Tonfar 444, 627
Torma, August 542
Tormay 413
Tosič 455
Toynbee, Arnold 282
Tozan, Satvet Lutfi alias *Pants* 255
Trifa, Valerian 172, 383
Troiano (Tilea), Ileana 206, 217, 272
Troiano, Ion (Johnny) Tavoularis 148, 206, 217, 272, 282, 321, 347, 365, 437, 443, 454, 528
Trujillo 373, 382
Truţă, Ion 617
Tunnard, Peter 70
Tuominen, Leo 495
Turcu, Eugenia 407
Turdeanu, Emil 507
Tuth 417
Tweddell, Noel 548
Tynstra, Edna 226
Tyssen-Bornemisza, Heini 453
Tzincoca 129

Ureche, doctor 238
Ureche, Grigore 282
Ureche, Ion 355, 356

Uscătescu, Gheorghe (George) 193, 329, 432, 492
Utechin 444
Vaida, Vasile 614
Valahu, Mugur 377
Valahu, Pascal 545, 599, 640, 652
Vallée-Poussin, Charles Jean de la 360
Van Roon 452
Vardala, Ion Constantin 379, 386
Vasilache, Mircea 255
Vasilescu-Karpen, Elena 78
Vasiliu-Cluj, Dana 291
Vasiliu, Şerban 390
Văleanu 76, 77
Vârgolici (Vărgolici) 217
Vetsera, Mary 413
Venetu (de Gatterburg), Liviu 139, 143, 397, 545, 604
Veniamin, Virgil 178, 179, 181, 183, 186–189, 240, 242, 259, 303, 308, 322, 323, 328, 329,

332, 355, 356, 361, 362, 380, 395, 400, 436, 507, 523, 567, 598–600
Vergotti, Jacques M. 155, 160, 161, 202, 407, 582, 633
Vianu, Tudor 620
Villiers, Marjorie 51, 166, 209, 223, 397, 400, 401, 405, 420, 421, 424, 426, 433, 441, 449, 558
Vintilă, Horia 415, 445, 462, 464, 486, 491, 496, 531, 635, 639, 657
Vişoianu, Constantin *passim*
Vîlcu, Vasile 11, 12, 32
Vlajc 226
Vlassopoulos, N. 486
Vodička 352
Voinea, Şerban (Gaston Boeuve) 40, 41, 355–357
von Bismark, Klaus 588
von Gordon, Edmund 282
von Ledebur, Freiherr 551, 552
Vorboreanu, Sergiu 653
Vuia, Octavian 318, 319

Wakefield 363
Waldman, Milton 404, 420
Waley-Cohen, Sir Bernard Nathaniel 513
Wallace, Billy 100, 103
Walls, doamna 461, 562, 563
Walsh 342
Walti, Rudolf Peter 74
Ward, Barbara Lady Jackson 540
Ward, Jack 59, 60
Warmington, Sir Marshall 160
Warner, Freddy 512
Watteeuw, Magda 272, 273, 354, 355
Watteeuw, Ronny 272, 273, 355
Weidenfeld, George 418, 422, 512
Weizsäcker, Ernst von 139
Wells, Bartlett 116
West, John 395
Westwater, Frank Lorimer 525
White, Martin 217
White, „Tommy" (general) 373
Wierzbiański, Bolesław (Bolek) 131–133, 162, 256, 260, 325, 381, 383, 384, 395, 491, 525, 541, 546, 548, 570, 572, 573, 580, 581, 605, 633, 636, 637, 640, 652, 653
Wild, Frank 138, 303, 304
Wilkinson, Laurence 98, 105, 106, 116, 117, 136, 153, 340–345, 348
Williams, David 325, 330
Williams, Glan 596
Williams, Jeanne 415, 592
Williams, R. F., inspector 25, 121, 173, 344, 346
Wilson, Doug 152, 213
Witmore, Francis 543
Wolfe, Bernard 116
Wolfenden, Jeremy John Le Mesurier 610
Wood, Duncan 257
Woodard, Alfred Nathaniel Peter 389–391
Wright, Elisabeth 343

Wszelaki, Jan 524
Wurmser, André 415

Yadin, Yigael 51
Yarrow, Bernard 381, 384, 385
Young, Gordon 444
Young, Kenneth 198, 605

Zaiman 444
Zaleski 256
Zaslavski, A. 384
Zaturof 55
Zăpârţan, Vasile preot 461, 533, 534
Zgândău, Petre 615
Zeani, Virginia 245–247
Zissu, Iancu 39, 40, 291, 353, 386
Zofos, Helen 258
Zorza, Victor 275, 276, 596, 659

Cuprins

Prefață de Nicolae C. Rațiu 5
Pe urmele lui Tony de Stejărel Olaru 9
1955 51
1956 115
1957 207
1958 336
1959 367
1960 399
1961 417
1962 562

Index 661

„Securitatea l-a urmărit pe Ion Rațiu aproape 35 de ani. La început, în 1955, Tony, așa cum îl denumiseră ofițerii de securitate, a fost considerat un simplu «fugar» și «trădător de țară». La scurt timp a devenit «agent», „spion» și, în 1961, «terorist». Iar pe urmele unui terorist se stă o viață, nu doar 35 de ani. Urmărirea sa informativă a necesitat implicarea mai multor departamente ale serviciului secret comunist și a mai multor generații de ofițeri de securitate, a unei rețele de informatori care s-a dezvoltat în timp, cheltuirea a sute de mii de dolari și scrierea a mii de note informative, fișe, interceptări și rapoarte."

STEJĂREL OLARU

„Din păcate, abia acum începem să-l cunoaștem pe Ion Rațiu la adevărata lui valoare umană și națională, prin eforturile fiului său Nicolae, în sarcina căruia părintele său a trecut publicarea memoriilor. Stejărel Olaru a așezat în pagină însemnările zilnice ale lui Ion Rațiu după o muncă de arhivă de o rară tenacitate. Istoricul și politologul pune cu profesionalism în lumină, ca editor al jurnalului, nimicnicia unui regim care a încercat – prin intermediul Securității – să distrugă un român a cărui vină a fost aceea că își iubea țara și nu ostenea să se gândească din exil la eliberarea ei de sub regimul de ocupație sovieto-comunist."

MARIUS OPREA

„Viața lui Ion Rațiu a fost plină de astfel de trădări, din partea unor prieteni, așa-ziși prieteni, colegi, membri ai propriului său partid. Poate din pricina faptului că ținea să cultive un cerc atât de larg de cunoștințe; cred totuși că mai degrabă din pricina geloziei, fiindcă toate păreau să îi vină atât de ușor: succesul financiar, succesul la femei, succesul în sport, în cercurile jurnalistice și politice. Dacă acest tip de resentimente constituie o trăsătură specific românească sau ține, în general, de natura umană e dificil de spus. Însă Ion Rațiu s-a considerat întotdeauna un om foarte norocos. "

NICOLAE C. RAȚIU

www.iiccmer.ro

THE RATIU FAMILY CHARITABLE FOUNDATION

Carte recomandată de Historia

Partener media rfi ROMÂNIA FRANCE MÉDIAS MONDE

ISBN: 978-606-793-116-7
ISBN: 978-606-793-211-9

www.edituracorint.ro